

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARSI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**MUKADDESATÇILIK VE MUKADDESATÇI
TARİH YAZIMI: NECİP FAZIL KISAKÜREK,
KADİR MISIROĞLU ve M. ŞEVKET EYGİ**

**Münevver Yağmur ERDEM OKUMUŞ
2502150250**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Murat METİNSOY**

İSTANBUL 2025

ÖZ

MUKADDESATÇILIK VE MUKADDESATÇI TARİH YAZIMI: NECİP FAZIL KISAKÜREK, KADİR MISIROĞLU ve M. ŞEVKET EYGİ

Münevver Yağmur Erdem Okumuş

Bu çalışma Türk siyasi düşüncesinde 1946-1980 tarihleri arasında etkili olan mukaddesatçı düşüncüyü ve özellikle de mukaddesatçılığın tarihe bakışını incelemektedir. Mukaddesatçı ideolojiyi Türk siyasi düşüncesinde uç sağ içinde konumlandıran bu tezin amacı söz konusu akımın başını çeken temsilcilerinin Osmanlı ve Cumhuriyet tarihi üzerinden kendi düşüncelerini nasıl meşrulaştırdıklarına odaklanmaktadır. Çok partili siyasi hayata geçişle birlikte Cumhuriyet, devrimler ve CHP hakkında eleştirel düşünceleri ifade edebilmenin nispi olarak kolaylaştığı bir dönem başlamıştır. Bu tez mukaddesatçılığın, dinin siyasi zeminde daha fazla yer bulduğu, kırdan kente göçün yarattığı sosyolojik değişimin yaşandığı ve Soğuk Savaş'ın getirdiği komünizmle mücadelenin düşünce dünyasına damgasını vurduğu bu dönemin politik ikliminin ve politik kültürünün en aşırılıkçı tezahürü olduğunu öne sürmektedir. 1946-1980 yılları arasındaki dönemde Soğuk Savaş'ın etkisiyle yaklaşan milliyetçi ve İslamcı düşünce bu politik iklim içerisinde Cumhuriyet'le birlikte siyasi ve toplumsal alanda yaşanan büyük değişime karşı reaksiyoner bir karakterde kendini gösterdi. Bu yaklaşma literatürde milliyetçi muhafazakârlık, milliyetçi mukaddesatçılık, milliyetçilik içindeki İslamcılık, İslamcılık içindeki milliyetçilik, milliyetçi İslamcılık veya İslamcı milliyetçilik gibi pek çok kategorinin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bu çalışma ise, bu tarihler arasında Cumhuriyet ve devrimlere duyulan anti-Kemalist ve reaksiyoner bir tavrın üzerine inşa edilen, Soğuk Savaş dönemi ortaya çıkan antikomünizmden beslenen ve milliyetçi ve İslamcı düşüncenin ikisiyle ortak paydalara sahip olsa da daha farklı bir bileşim ifade eden düşüncenin mukaddesatçılık olarak kavramsallaştırılması gerektiğini, söz konusu düşüncenin bilhassa Cumhuriyet'e olan yaklaşımını dikkate alarak öne sürmektedir. Bu doğrultuda Soğuk Savaş koşullarında ortaya çıkmış olan mukaddesatçılığın kavramsal çerçevesi çizilmiş ve ardından mukaddesatçı tarih yazımı

mukaddesatçılığın üç önemli sembolü Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eygi üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mukaddesatçılık, Milliyetçi mukaddesatçılık, Milliyetçi Muhafazakârlık, Muhafazakârlık, İslamcılık, tarih yazımı,



ABSTRACT

MUKADDESATÇILIK AND MUKADDESATÇI HISTORIOGRAPHY: NECİP FAZIL KISAKÜREK, KADİR MİSİROĞLU AND M. ŞEVKET EYGİ

Münevver Yağmur Erdem Okumuş

This study analyses the thought of mukaddesatçı that was influential in Turkish political thought between 1946 and 1980, and in particular its view of history. The aim of this thesis, which situates the mukaddesatçı ideology within the far right in Turkish political thought, is to focus on how the leading representatives of this movement legitimised their ideas through Ottoman and Republican history. With the transition to multi-party political life, it became relatively easier to express critical opinions about the Republic, the revolutions and the CHP. This dissertation argues that the mukaddesatçılık is the most extremist manifestation of a political climate and political culture of this period, when religion found more space on the political ground, the sociological change caused by rural-urban migration and the struggle against communism brought about by the Cold War left its mark on the Turkish political thought. In the period between 1946-1980, nationalist and Islamist thought, which became closer under the influence of the Cold War, manifested itself in this political climate in a reactionary character against the great changes in the political and social sphere with the Republic. This rapprochement led to the emergence of many categories in the literature such as nationalist conservatism, nationalist mukaddesatçılık, Islamism within nationalism, nationalism within Islamism, nationalist Islamism or Islamist nationalism. This study, on the other hand, argues that the thought, which was built on an anti-Kemalist and reactionary attitude towards the Republic and revolutions between these dates, which was fed by the anticommunism that emerged during the Cold War period, and which expresses a different combination although it has common denominators with both nationalist and Islamist thought, should be conceptualised as mukaddesatçılık, taking into account the approach of this thought to the Republic in particular. In this direction, the conceptual framework of mukaddesatçılık, which emerged under Cold War conditions, is drawn and then mukaddesatçı historiography is analysed through three

important symbols of mukaddesatçılık, Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu and Şevket Eygi.

Keywords: Mukaddesatçılık, Nationalist mukkaddesatçılık, Nationalist conservatizm, Conservatism, Islamism, historiography



ÖNSÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de sağ siyaset içinde yer alan mukaddesatçı düşüncenin tarih yazımı pratiklerini ve ideolojik inşasını incelemeyi amaçlamaktadır. Mukaddesatçılık, Soğuk Savaş döneminde şekillenmiş, anti-modernist, anti-Kemalist, Cumhuriyet devrimlerinin büyük bölümüne karşı ve aşırı milliyetçi unsurlar barındıran bir düşünce akımı olarak Türk uç sağının önemli bileşenlerinden biri olmuştur. Bu doğrultuda, mukaddesatçı tarih yazımının kahramanlar ve düşmanlar ekseninde nasıl yapılandırıldığı, hangi tarihsel figürlerin öne çıkarıldığı ve hangi unsurların dışlandığı ele alınmaktadır. Çalışmada, özellikle Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eygi gibi mukaddesatçı düşüncenin önde gelen temsilcilerinin yazıları ve gazeteleri incelenerek tarih anlatılarının nasıl şekillendirildiği üzerinde durulmuştur.

Türk uç sağı üzerine çalışma düşüncem yüksek lisans döneminde II. Abdülhamid üzerine çalışırken oluşmaya başlamıştı. Necip Fazıl Kısakürek’in *Ulu Hakan: II. Abdülhamid Han* kitabını okuduktan sonra bu düşünce dünyasının II. Abdülhamid hakkındaki değerlendirmeleri dikkatimi çekti. Okumalarım ilerledikçe bu ilgi giderek Cumhuriyet tarihini nasıl algıladıklarına dair bir merakla dönüştü. Bunun üzerine yaptığım araştırmalar sonrası Türk sağı üzerine yapılan çalışmaların azlığıyla karşılaştım. Çalışılacak büyük bir alan mevcuttu. Tam böyle bir dönemde danışmanım Murat Metinsoy beni post-Kemalizm tartışmalarıyla tanıştırdı. İlker Aytürk’ün birbiri ardına okuduğum ufuk açıcı makalelerinde de Aytürk Türk sağını ne kadar az bildiğimizi gösteriyor ve bu konudaki çalışmaların önemine işaret ediyordu. Bu sebeple bu çalışmanın bir amacı da bu alandaki boşluğun bir nebze olsun doldurulmasına katkı sağlamaktır.

Henüz çok fazla çalışılmamış bir alanda bir konu seçmek öncelikle biraz cesaret istiyordu. Bu konuda beni yüreklendiren, yönlendiren ve bunca malzeme bolluğunda yolumu kaybetmeden ilerlememe destek olan danışmanım Murat Metinsoy’a şükranlarımı sunarım. Doktora tezi yazma süreci aynı zamanlardan geçenlerin de bildiği gibi son derece zorlu bir süreçtir. Bu süreçte ben de bazen yoruldum, bazen tökezledim ve bazen de vazgeçmek istedim. Fakat Murat Metinsoy

bana olan inancını ve desteğini her an hissettirdi ve gösterdi. Bu sebeple kendisine ne kadar teşekkür etsem az kalır. Ayrıca bu alandaki en yetkin isimlerden biri olan İlker Aytürk'le beni tanıştırdığı ve tez izleme komitesine davet ettiği için de kendisine müteşekkirim. Yine tez savunma jürime katılmayı kabul ederek değerli görüş ve eleştirileriyle bu çalışmaya katkı sağlayan Mehmet Asım Karaömerlioğlu, Y. Doğan Çetinkaya ve Burak Samih Gülboy'a içten teşekkürlerimi sunarım.

İlker Aytürk Türk sağı içerisinde çalışılacak çok fazla konu olduğunu görmemde çok katkı sağladı. Davetimizi kabul etmesi tez çalışmam boyunca en büyük şansım oldu. Pandemi sürecini de kapsayan araştırma döneminde özellikle kütüphanelerin kapalı olması sebebiyle kaynaklara ulaşmakta zorluk yaşadığımı söylemeliyim. İlker Aytürk bu süreçte elinde olan ve bir daha yerine konamayacak kadar biricik kaynaklarını benimle paylaştı. Bu cömert paylaşımının karşılığını bu çalışmayı ortaya çıkarmakla birazcık verebildiysem ne mutlu bana. Her zaman destekleyici ve cesaretlendirici tavrı için ve ne zaman istesem ulaşabileceğim bir iletişim ortamını sunduğu için kendisine şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın araştırma kısmını yürüttüğüm İSAM kütüphanesi ve Milli Kütüphane çalışanlarına nazik ve yardımsever destekleri için teşekkür ederim. Böylesine uzun ve zorlu bir süreçte benden desteğini hiç esirgemeyen annem Çiğdem Erdem'e, babam Ümit Erdem'e ve kardeşim Umur Erdem'e ne kadar teşekkür etsem az kalır. Çalışmam süresince ne zaman tökezlesem elini uzatan, bana inancını hiç kaybetmeyen ve çalışma sürecime eşlik eden canım Pınar Sökin'e sonsuz teşekkürlerimi iletirim. Lisans üstü eğitime başlama konusunda beni her zaman teşvik eden ve bu günlere gelmemde büyük emekleri olan Baybars Bekiroğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Eşim Ufuk Okumuş'un sonsuz desteği olmasaydı bu yolları yürümek mümkün olmazdı. Sevgisi, sabrı ve desteğine teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak tez çalışmam içerisinde dünyaya gelen ve her zaman ilham kaynağım olan kızım Nar Okumuş'a bu çalışmayla, ülkesi üzerine okuyan, düşünen, yazan sorumlu bir anne olarak birazcık da ben ilham verebilirim ne mutlu bana.

MÜNEVVER YAĞMUR ERDEM OKUMUŞ
İSTANBUL, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	II
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	VI
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH YAZIMI VE MUKADDESATÇILIK

1.1. Tarih Yazımı ve İdeoloji	7
1.2. Mukaddesatçılık.....	19
1.2.1. Mukaddesatçı Anti-Modernizm	27
1.2.2. Mukaddesatçı Anti-Kemalizm	36
1.2.3. Mukaddesatçı Milliyetçilik	52
1.2.3.1. Mukaddesatçı Antisemitizm.....	65
1.2.4. Mukaddesatçı İslamcılık	68
1.2.4.1. Mukaddesatçı Hınç.....	73
1.2.4.2. Mukaddesatçı Popülizm ve Mağduriyet.....	74
1.2.5. Mukaddesatçı Elitizm ve Otoriterlik	77
1.2.6. Mukaddesatçı Antikomünizm	79
1.2.7. Mukaddesatçı Tarih Yazımı.....	83
1.3. Üç mukaddesatçı Örneği: Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eygi.....	89
1.3.1. Necip Fazıl Kısakürek.....	89
1.3.2. Kadir Mısıroğlu.....	95
1.3.3. Mehmet Şevket Eygi.....	99

İKİNCİ BÖLÜM

KAHRAMANLAR ÜZERİNDEN TARİH YAZIMI

2.1. Gerçek Kahramanlar	104
2.1.1. II. Abdülhamid.....	105
2.1.1.1. II. Abdülhamid İmajı.....	112

2.1.1.1.1. Ulu Hakan İmajı	113
2.1.1.1.1.1. Güçlü- Otoriter İmaj	118
2.1.1.1.1.1.1. Meclisin Kapatılması.....	119
2.1.1.1.1.1.2. Sansür-Hafiyelik ve Jurnaller.....	124
2.1.1.1.2. Mazlum Padişah İmajı	126
2.1.2. Sultan Vahdettin	131
2.1.3. Sultan Abdülaziz.....	136
2.1.4. Gizli Kalmış Kahramanlar	139
2.2. Sahte Kahramanlar	146
2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk	146
2.2.1.1. Din İstismarcısı İmajı.....	148
2.2.1.2. Vatan Haini İmajı.....	158
2.2.1.3. Türk ve Müslüman Olmadığına Dair İmaj	159
2.2.1.4. Ahlaksız İmajı	162
2.2.1.5. Diktatör İmajı	165
2.2.2. İsmet İnönü	171
2.2.2.1. Korkak İmajı	173
2.2.2.2. Zalim- Diktatör İmajı	177
2.2.2.3. Başarısız İmajı.....	182
2.2.2.3. Türk ve Müslüman Olmadığına Dair İmaj	184
2.2.3. Diğer Sahte Kahramanlar.....	188

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜŞMAN ALGISI ÜZERİNDEN TARİH YAZIMI

3.1. Yahudiler	195
3.1.1. Antisemitik Tarih Okuması ve Yahudi Komplosu	198
3.1.1.1. Türkiye’de Yahudi Komplosu Algısının Kaynakları	203
3.1.1.2. Yakın Tarihi Yahudi Komplosu Üzerinden Okumanın Enstrümanları.....	210
3.1.1.2.1. Siyonizm.....	210
3.1.1.2.2. Masonluk	212
3.1.1.2.3. Dönmelik	219
3.1.1.3.3. Yahudi Komplosu Çerçevesinde Okunan Önemli Olaylar.....	224
3.1.1.3.1. Tanzimat	229

3.1.1.3.2. II. Meşrutiyet ve 31 Mart Vakası.....	234
3.1.1.3.3. Lozan Anlaşması	243
3.1.1.3.4. Komünizmin Ortaya Çıkışı.....	250
3.1.1.3.5. Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması.....	252
3.2. “Moskoflar”	255
3.3. Ermeniler.....	258
3.4. Batı	264
SONUÇ	270
KAYNAKÇA	279
ÖZGEÇMİŞ.....	343

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı Eser/Yayın
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	: Bakınız
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TKMD	: Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği
v.d.	: Çok Yazarlı Eserlerde İlk Yazardan Sonrakiler
vb.	: Ve Benzeri
y.y.	: Yazarı Yok

GİRİŞ

19. yüzyıl pek çok sosyal bilim dalının rüştünü ispat ettiği gibi tarihin de bir sosyal bilim dalı olarak kurumsallaştığı bir yüzyıl olmuştur. Burada rüştünü ispat etmek demek pozitivist paradigmaya uygun olarak sosyal bilimlerin de doğa bilimleri gibi aynı metotlarla anlaşılabileceği görüşünü kabullenmek ve buna göre yöntemler geliştirmek manasına gelmektedir. Bu sebeple tarih geçmişin nesnel olarak ortaya konması olarak algılandı. Kanıt önemsendiği için yazılı belgeler kaynak olarak merkeze kondu. Yazılı kaynakların daha çok devlet çevresine ait olması ve bunları kaleme alanların devlet veya iktidarla ilişkili olması tarih yazımını devlet ve iktidar çevresine dayalı bir anlatı olarak sınırlandırdı. Pozitivist paradigmanın değişmesiyle tarihin konusu ve yöntemi de değişmeye başladı. Pozitivizmin sert sınırları kalktı ve giderek tarihte hiçbir biçimde nesnelliğin olamayacağına dair post modern paradigmaya varıldı. Bu iki çizgi arasında tarihin konusu, metodu ve ne işe yaradığı gibi konularda tarihçiler uzun tartışmalar yaşadılar. Annales Okulu kurucularından Marc Bloch'un kaleme aldığı *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği* adlı eseri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Kitabın ön sözünde Jaques Le Goff, Bloch'un bu eseri tarihe gelen postmodern tepkilere karşı¹ özellikle de Paul Valery gibi "*Tarih zihin kimyasının geliştirdiği en tehlikeli meyvedir, çünkü hayal gücünü kışkırtır, halkları sarhoş eder, onlara sahte hatıralar üretir, tepkileri abartır, eski yaraları canlı tutar....*"² şeklinde düşünenlere karşı bir savunuyu kaleme aldığına dikkat çeker.

Tarih üzerindeki bütün bu tartışmalara rağmen tarih hiçbir zaman önemini yitirmedi. 19. yüzyıl sonrası ortaya çıkan pek çok ideoloji kendi ispatlarını belli bir tarih anlatısı içinde inşa etti. Milliyetçilik teorisyenlerinin sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan kapitalist ekonomik düzeni milat kabul edip öncesi ve sonrasıyla milletleri tamamen modern bir kurgu veya ezeli ve ebedi var olan bir kategori olarak

¹ Marc Bloch, **Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği**, çev. Ali Berktaş, İstanbul, İletişim Yayınları, 2013, s.11

² Leven Yılmaz, **Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi**, İstanbul, Metis Yayınları, 2004, s.18

ele almasında kurdukları tarihsel anlatı teorilerin merkezinde yer aldı.³ Muhafazakârlık aynı izlekten değişimin hızını merkeze koyduğu bir tarihi çerçeveden yükseldi. İslamcılık benzer tarihi süreçlerde sömürgeciliği merkeze aldığı bir anlatıyla kuruldu. Tarihin bu merkezi rolü özellikle de Fransız Devrimi sonrası yaşanan keskin değişimlerin yarattığı travmaların onarılmasında, devrimin büyük kopuşlarını anlamlandırma ve engellemede tarihin yeni bir işlevsellik kazanmasıyla ortaya çıktı. İkinci Dünya Savaşı sonrası akademik dünya “*yakın geçmişin tarihine*” daha çok ilgi duymaya başladı.⁴ Bugünün mevcut sorunlarına çare arama olarak tarihe ve özellikle de yakın tarihe başvurma eğilimi giderek arttı.

Şükrü Hanioglu’nun “*tarihsizlik*” adını verdiği bugünün konuları bağlamında tarihe bakma ve bugüne katkıda bulunduğu ölçüde tarihi önemseme, tarihi tarih olmaktan çıkardı ancak tarihe verilen birincil rolü değiştirmede. Hanioglu’na göre tarihin güncele indirgenmesi olarak tarihsizlik kaçınılmaz olarak tarihin ideolojinin bir parçası olmasına neden oldu.⁵ Tarihe böyle bir yaklaşım kendini en açık biçimde ulus devlet oluşum süreçlerinde göstermektedir. Ulus devletlerin kuruluş aşamasında göreve çağrılan tarih Türkiye’de de benzer bir işleve sahip olmuştur. Cumhuriyet’le birlikte modern ve laik bir devlet olarak kurulan Türkiye Türk ulusunun inşası üzerine kuruldu. Bu bağlamda Türklüğün tarihsel olarak geçmişinin ortaya konması ve varlığının İslam öncesine dayandırılması laik bir devlet kurma çabasının bir ürünü olarak okunmaktadır. Cumhuriyet sonrası Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi gibi tezlerin ortaya atılması da ulus devlet kurma aşamasının bir parçası olarak görülmektedir. Bu bakış açısı elbette yanlış değildir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında oluşan ve resmî ideolojinin bir parçası olan resmi tarih tezine karşı çıkarken bütün bunların gerçekleştiği tarihsel bağlamı göz önünde tutma gerekliliğidir. Ferdan Ergut’un işaret ettiği husus, Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı toprakları üzerinde hak iddia eden Avrupalı Devletlerin tarihe referansla bu iddiaları öne sürmüş olmalarıdır. Türk Tarih

³ Harris Mylonas and Maya Tudor, **Varieties of Nationalism: Communities, Narratives, Identities**, Cambridge University Press, 2023, 6,7 ve 8

⁴ Henry Rousso, **Şimdiki Zamanın Tarihini Yazmak: Tarih, Tarihçi ve Çağdaşlık**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2021, s.75 ve 157

⁵ M. Şükrü Hanioglu, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Zihniyet, Siyaset ve Tarih**, 2.bsm., İstanbul, Bağlam Yayınları, Ekim 2009, s.216-217

Tezi'nin de buna bir tepki olarak ortaya çıktığı bu bağlamda gözden kaçmamalıdır.⁶ Öyleyse bu seçimleri tek bir kişi veya bir kadronun hırsları ve arzuları üzerinden okumak yerine dönemin şartlarının belirleyiciliğini hesaba katarak değerlendirmek daha geniş bir bakış açısı kazanılmasına katkı sunmaktadır.

Cumhuriyet'in kuruluşunu takip eden yıllarda resmî ideoloji olarak görülen Kemalizm ve onun uygulamalarının yarattığı hoşnutsuzluk bir kısım Türk aydınında muhafazakâr bir tepkiye neden olmuştur. Değişimin hızı ve kapsayıcılığı konusunda çekincelerini belirten ilk grup Nazım İrem'in "*cumhuriyetçi muhafazakârlar*" olarak tanımladığı gruptan geldi.⁷ Cumhuriyet'le genel olarak bir problemi olmayan ve Batılılaşmanın maddi kültür üzerinden yürütmesine itiraz etmeyen bu gurubun en büyük itirazı devrimlerin manevi kültürü de kapsamına yöneliktir. İtirazların diğer bir bölümü de milli kimliğin seküler bir tanımlama çerçevesinde Türklüğün merkeze alınarak kurgulanmasındaydı. İslam'ın milli kimliğin dışında tutulduğuna dair tepkiler giderek toplumsal alandan da uzaklaştırıldığına yönelik genişletildi.

Bu noktada çalışmanın konusu böyle bir muhalefetin üzerinden ortaya çıkan ve çerçevesini Soğuk Savaş koşullarının çizdiği bir ideolojiyi tanımlamaktır. İkinci Dünya Savaşı ardından başlayan ve 1991'de sona eren Soğuk Savaş süreci ABD ile SSCB'nin ideolojik, siyasi ve askeri gibi pek çok alanda girdiği güç mücadelesine girdiği ve dünyanın diğer ülkelerinin de bu iki kutup arasında hizalandırılmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu sebeple hem ABD hem de SSCB tarafından, diğer ülkelerde gerçekleşen ulusal kurtuluş ve anti-sömürgecilik hareketleri kendi stratejik çıkarlarına göre desteklenmiş veya engellenmiştir.⁸ ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası iki önemli amacı vardı. Birincisi savaştan büyük yara almış olarak çıkan Avrupa'nın toparlanabilmesine yardım için ekonomik ve teknik yardımların yapılmasıydı. İkincisi ise, dekolonizasyon süreçleriyle bağımsızlığına kavuşmuş olan ülkelerin ekonomik kalkınma modeli olarak devlet merkezli modele yakınlık

⁶ Ferda Ergut, **Tarihin Hakikatleri**, 2.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2022, s.309

⁷ Nazım İrem, "Bir Değişim Siyaseti Olarak Türkiye'de Cumhuriyetçi Muhafazakârlık: Temel Kavramlar Üzerine Değerlendirmeler, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3. Bsk, 5.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.106

⁸ Robert McMahon, **Cold War: A very Short Introduction**, Oxford University Press, New York, 2003

duyabilmeleri ihtimalinin yüksek oluşundan SSCB ile olası yakınlıklarını engellemek ve kapitalist bloğun öncüsü olarak bu bloğu güçlendirmektir.⁹

İkinci Dünya Savaş'ı sonrası Batı bloğuna dahil olmakta herhangi bir tereddüt göstermeyen ve SSCB'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki yardımlarına rağmen İzmir İktisat Kongresi'nde yüzünü kapitalizme dönen Türkiye'de toplumsal ve siyasal yapıda toprak sahibi sınıfların güçlü olması ve SSCB'nin yayılmasından duyulan endişe Soğuk Savaş öncesinde bir antikomünizmin gelişmesine olanak tanımıştır. Aynı zamanda Tanzimat'tan beri Batı içerisinde konumlanmaya çalışan Türkiye, Rusya'ya karşı Batı'yı bir denge ve koruma unsuru olarak görmüştür. Bu durum ABD'nin Türkiye'ye özel bir dikkat vermesinin en önemli nedenlerinden biridir. Bunun yanında ABD'nin SSCB'nin Ortadoğu'daki etkisini sınırlayabilmek için uyguladığı “yeşil kuşak projesine” dahil olması bakımından da Türkiye'nin konumu önemli olmuştur. Bu proje İslam ülkelerinde İslami eğilimlere askeri ve fikri yönden destek vererek SSCB'yi “çevreleme” politikasının uygulanması amacını taşıyordu. Afganistan'da Sovyet işgaline karşı silahlandırılan ve desteklenen cihatçılar bu uygulamanın bir örneğini sunmaktadır. NATO'nun kuruluşu da yine SSCB'yi çevreleme amacına hizmet etmekteydi ve Türkiye'nin SSCB ile sınır komşusu olan bir Müslüman ülke olarak Batı bloğunda olması önemliydi. ABD'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca komünizme karşı İslami eğilimleri destekleyen politikaları, aynı süreçte Türkiye'de gelişen antikomünist ve güçlü İslami vurgular taşıyan mukaddesatçı düşüncenin anlaşılması açısından kritik bir bağlam sunmaktadır. Dünya konjonktürü ve tarihsel arka plan göz önünde bulundurulduğunda, ABD'nin Soğuk Savaş stratejilerinin Türkiye'deki siyasi atmosferi etkilediği görülmekte olup, mukaddesatçılığın ortaya çıkışı bu etkinin somut örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

1946-1980 yılları arasında uç sağ içinde mukaddesatçılık olarak ortaya çıkan bu ideoloji Türk siyasal hayatında etkili olmuş ve yarattığı söylemler bugüne kadar etkisini kaybetmemiştir. Tarihin ideolojiyle kurduğu ilişkiden yola çıkıldığında

⁹ Cangül Örneş, **Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi**, İstanbul, Yordam Kitap, 2021, s.145 ve 146

mukaddesatçılık da belli bir tarihsel anlatı üzerinden kendini ortaya koymuş ve kendi tarih yazımını resmi tarih tezinin tam zıttında konumlandırmıştır. Resmi tarihin Türklüğün İslam öncesi varlığına verdiği önem İslam sonrasına vurgu yapılmasıyla karşılanmaya çalışılmış bu sebeple de Osmanlı mirası öne çıkartılmıştır. Bunun yanında ırkçı milliyetçi anlayışlarının da bir uzantısı olarak tarih anlatılarına komplocu bir zihniyet hâkim olmuştur. İdealize edilen Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını Yahudi komplosu çerçevesinde açıklamışlardır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayan latin alfabesinin kabulü, medeni kanunla kadınların daha çok hak kazanması, laik karma eğitim, tarikat, tekke ve ardından dini vakıfların kapatılması, kılık kıyafet ve şapka kanunu gibi radikal laik reformların uygulanmaya konması ve bunların yürütülmesi konusundaki otoriter rejim halk kitleleri arasında da bir tepkiye neden oldu. Buna, 1960'larda yaşanan hızlı kentleşme sebebiyle kırsaldan kente göç eden kalabalıkların yaşadıkları yabancılaşma duygusu eklendi ve mukaddesatçılık böyle bir toplumsal tabana ses olmaya talip oldu. Geleneklerin ve dinin bu şekilde keskin bir biçimde toplumsal hayattan çekilmesi karşısında toplumsal tabanda yaşanan kızgınlık mukaddesatçılarca sekülerlik-dindarlık veya gelenek- modern karşıtlığı üzerinden anlatılmış ve bu anlamda toplumsal bir kutuplaşma inşa edilmiştir. Bu yaklaşım modernist entelektüeller açısından da takip edilmiş özellikle post-Kemalist paradigma çerçevesinde bu dikotomi üzerinden analizler birbirini takip etmiştir.

Bu noktada Murat Metinsoy, Kemalist devrimlere karşı duyulan tepkinin yalnızca bu ikilikler üzerinden anlaşılamayacağına ve bu dönemde yaşanan sosyoekonomik değişimlerin toplum üzerinde yarattığı etkilerin de hesaba katılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Özellikle 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik krizin etkisiyle yoksullaşan kentli ve kırsal nüfusun varlığından bahsetmektedir. Bu sebeple hızlı modernleşme hamleleri karşısında ekonomik kalkınmanın zayıf kalmasının halk kitleleri nezdinde oluşan kızgınlığın önemli bir nedeni olduğunun altını çizmektedir. Metinsoy, dini kurumların cumhuriyetle birlikte yaşadığı güç kaybı ve buna bağlı olarak buralarda çalışan grupların yaşadığı statü ve gelir kaybına örnek olarak İstanbul'da kırk dört camide çalışan sayısının yarı yarıya düşürülmesi

ve “*manevi sigorta*” sistemi işlevi gören tekkelerin kapatılmasının yarattığı ekonomik boşluk gibi pek çok örneği sunmuştur.¹⁰

Çalışmanın birinci bölümünde mukaddesatçılık bu ideolojinin sembol isimleri Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eygi üzerinden tanımlanacaktır. İkinci ve üçüncü bölümde ise mukaddesatçıların tarih anlatısı ortaya konacaktır. Mukaddesatçı tarih anlatısı tıpkı Türk toplumunu dindar- seküler ayrımı üzerinden anlamlandırdığı gibi tarihi de bir ikilik üzerinden okur ve bir tarafa kahramanları bir tarafa da düşmanları koyar. Ancak mukaddesatçı tarih yazımının en büyük amacı Kemalizm’in bir uzantısı olarak gördüğü resmi tarih tezinin anti tezini ortaya koymak olduğundan mukaddesatçılar bu tarih yazımını muhattap almak zorunda kalırlar. Bunun üstesinden gelmek için kendi tarih tezlerinin kahramanlarını resmi tarih tezinin kahramanlarını karşılayacak biçimde konumlandırırken resmi tarih tezinin kahramanlarını sahte kahramanlar olarak tanımlarlar. Bu sebeple ikinci bölüm “Kahramanlar Üzerinden Tarih Yazımı” başlığı altında onların terminolojileriyle gerçek ve sahte kahramanlar üzerinden bir analizi içermektedir.

Üçüncü bölüm “Düşmanlar Üzerinden Tarih Yazımı” başlığı altında mukaddesatçı tarih anlayışının diğer ucunda olan düşman algısına odaklanılacaktır. Bu bölümde antisemitik tarih yorumu büyük yer kaplamaktadır. Mukaddesatçılar yakın tarihi tamamen bir Yahudi komplosu çerçevesinde okurlar. Mukaddesatçı tarih yazımının incelenmesinde kaynak olarak çoğunlukla, bu anlatının en önemli kurucuları olmaları sebebiyle de bu çalışmanın konusu olmuş üç ismin çıkarttığı gazetelere başvurulmuştur. Necip Fazıl’ın çıkarttığı Büyük Doğu, Kadir Mısıroğlu’nun Sebil ve Şevket Eygi’nin Yeni İstiklal, Büyük Gazete ve Bugün gazeteleri çalışmanın ana kaynaklarıdır.

¹⁰ Murat Metinsoy, “Sources of Anti-Secularism in Modern Turkey: A Social History Approach” **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, C.26, No:6, 2024, s.834-836

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH YAZIMI VE MUKADDESATÇILIK

1.1. Tarih Yazımı ve İdeoloji

Tarihin ne olduğuna, geçmişte olup bitenin bilgisine ulaşım ulaşamayacağına ve metodolojisinin nasıl olması gerektiğine dair tartışmalar uzun yıllardır devam etmektedir. Bütün bu sorulara verilen yanıtlar literatürde geniş yer kapsamaktadır. Bu çalışma kalkış noktası olarak iki sorudan hareket etmektedir. Birinci soru neden tarihe ihtiyaç duyulur? İkinci soru ise neden tarih yazılır? Tarih, geçmişini anlamaya yönelik bir uğraş olarak ortaya çıkmıştır. Geçmişe yönelmenin en temel amacı bugünü anlamaya duyulan gereksinimdir. Tarihin bugünde kurulan ve bugünkü anlamı çözmeye çalışan boyutu tarihe neden ihtiyaç duyulduğu konusunda verilebilecek ilk ve en basit cevaptır.¹¹ Tarihin bugünü anlamak bugünün problemlerini çözmek için bir anahtar olarak görülmesi en çok iktidarı elinde bulunduranlar açısından yararlı görülmüştür.¹² Antik çağdan beri tarihin sadece geçmişten bugün için dersler çıkarma olarak görülmesi ve bunun tarih yazıcılığına ahlakçı ve öğütçü bir nitelik kazandırmasına ilk itiraz Macvhiavelli'den gelmiştir. Geçmiş olayları gerçek nedenleriyle ortaya koymanın önemini ifade eden Machiavelli bu görüşüyle tarihin bugünün sorunlarını çözmede pragmatik bir hizmet sunduğuna vurgu yapmış olmaktadır. Aynı zamanda tarih yazıcılığının devletler

¹¹ R.G.Collingwood, **Tarihin İlkeleri**, çev. Ahmet Hamdi Aydoğan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2005, s. 197, s.226

¹² Tarihin iktidar tarafından kullanımı, iktidar çevreleri tarafından yazılması ve iktidara ait konuları içermesi oldukça eskiye dayandırılabilir. Thucydides Atinalı bir aristokrattı ve Pelaponez Savaşları'nı konu ettiği eseri seküler bir siyasi tarih yazımının habercisiydi. Yine Site devletlerinde “söz”ün bir iktidar sağlama aracı olarak konumlandırılması, Orta çağda tarih yazıcılığının Kilise çevresinde sürdürülmesi ve Arap İslam uygarlığının yükselişinde tarihçiliğin Peygamberin sözlerini ve davranışlarını inceleyen bir alan olarak ortaya çıkması gibi örnekler ve daha detaylı bilgi için Bkz. Taner Timur, **Felsefe Toplum Bilimleri ve Tarihçi**, Yordam kitap, İstanbul,2011 Bunlarla birlikte iktidarın tarih yazımını araçsallaştırmasının bir örneği daha eski Mezopotamya'da gücünü ve meşruiyetini Tanrılardan alan kralların yine bir meşruiyet aracı olarak başarılarını kaydettikleri Kral Yazıtları dönemin tarih yazımını gösteren metinlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gökhan Kağnıcı, “Eski Mezopotamya’da Bir iktidar ve Rıza Üretim Aracı Olarak Tarihyazımı” **Cogito: Tarihyazıcılığı**, sayı:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 306-307

arasındaki sorunlara ve ilişkilere yöneltilmesi ve bu anlamda işlevselleştirilmesi politik tarih yazıcılığının da ortaya çıkışına işaret etmektedir. Tarih devlet adamlarının bugünü anlamaları, güncel sorunların ortaya çıkardığı ihtiyaçları gidermenin geleceği öngörmenin anahtarı haline geldiği ölçüde önem kazanmış olur.

13

Tarihe neden ihtiyaç duyarız sorusuna verebilecek ikinci yanıt ise kim olduğumuz ve kökenimize dair duyulan meraktır. Collingwood tarih ne içindir sorusunu insan olarak kendimizi bilmemiz olarak yanıtlar. İnsan olarak kendini bilmek, kişisel özelliklerini ve kendini diğerlerinden ayıran özellikleri bilmenin yanında insan olmanın ne demek olduğunu, olduğumuz insan olmanın ne demek olduğunu ve başka biri olmanın ne demek olduğunu bilmektir diye ifade eder.¹⁴ Her ne kadar tarihin kimlikle kurulan ilişkisi milli devletlerin ortaya çıktığı on dokuzuncu yüzyıl olarak görülse de, Romalıların kökenlerini Troyalıları dayandırma çabaları veya Hristiyanlığın insanlığın ortak tarihini “yaratılış” ile açıklamaya çalışması insanlığın köken ve kimlik arayışlarının bir sonucudur. Chris Lorenz tarihte hakikat ve nesnelliğin olmadığını savunan postmodern tarih anlayışını eleştiren makalesinde, tarihsel bilginin toplumsal ve siyasal işlevleri olabileceğini kabul ettiğini belirtir ve tarihin kimlik inşası ile ilgili işlevini şu sözleriyle ifade eder: “*Tarihsel Temsiller her zaman bilerek ya da bilmeyerek kimlik inşaları içerir. Avusturya’nın tarihini ya da Kanada’nın tarihini yazan her tarihçi aynı zamanda tarihsel bir kimlik inşa etmektedir.*”¹⁵ Tarihin bu işlevi de milliyetçilikle kurduğu ilişkinin temelini oluşturur.

Tarihe neden ihtiyaç duyduğumuz konusunda ortaya konabilecek pek çok argüman bulunmaktadır. Burada öne çıkartılan yanıtlar çalışmanın teorik çerçevesini oluşturması bakımından önemlidir ve bizi aynı zamanda neden tarih yazılır sorusunun yanıtına da götürür. Modern tarih yazımı ortaya çıkışı itibarıyla iktidar ve milliyetçilikle ilgili bir konudur. Almanya’da Alman ulusçuluğunu kuranların aynı zamanda tarih yazımının tarihi olarak historiografi denilen disiplinin de kurucuları

¹³ Doğan Özlem, **Tarih Felsefesi**, 4.bsm., Notus Kitap, İstanbul,2018, s. 52

¹⁴ R.G. Collingwood, **Tarih Tasarımı**, çev. Kurtuluş Dinçer, Ara Yayıncılık İstanbul, 1990 s. 29

¹⁵ Chris Lorenz, “Senin Tarihin Sana, Benimki Bana Tarihte Hakikat ve Nesnellik Üzerine Düşünceler” **Cogito: Tarihyazıcılığı**, sayı:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s.188-189

olması şaşırtıcı değildir. Aynı durum Fransız Devrimi'nden etkilenen Fransız tarih yazımının ulusçu çizgisi için de geçerlidir.¹⁶

Aydınlanma Çağı'yla birlikte 16. ve 17. yüzyıllarda tarih, orta çağın Hristiyan devlet şemsiyesi altında farklılıkları eriten evrensel tarih anlayışından seküler bir tarih anlayışına geçiş yapmıştır. Bu geçişte elbette farklı insan topluluklarının dünya üzerindeki keşfi de önemli ölçüde etkili olmuştur. Bütün insanlığın tarihini Hristiyan bir tarih anlatısı içinde ifade etmek artık mümkün olmaktan çıkmıştır. Avrupa'da toplumların kendini kültür, dil ve tarih bakımından ayırtan uluslar olarak görmesiyle başlayan süreç Fransız Devrimi'nin aydınlanma ideallerine ve geleneklerden keskin bir kopuşu temsil etmesine gösterilen tepkilerle devam etmiştir. Devrim sonrası Napolyon savaşları, insan aklının tam adaleti mümkün kılması ve evrenselliği iddialarına gölge düşürdü. Almanya'da Aydınlanmayı bir tür Fransız hegemonyası olarak gören Herder, özellikle Aydınlanma'nın tekillikleri yutan evrenselciliğine itiraz etti. Uluslaşma için kültürün önemine vurgu yaptı. Ulusları kendi tekillikleri içinde değerlendirmenin gerekliliğini, vatanseverliğin önemini ve vatanseverlik için tarihin kilit rolünü işaret etti.¹⁷ Herder'in büyük ölçüde bu görüşlerinin takipçisi olan Alman Tarih Ekolü'nün ve Alman idealistlerinin, tarihsellikten azade hiçbir şeyin olamayacağı ile ilgili görüşleri bu dönem Prusya'sının ulus olabilme çabaları göz önünde bulundurulduğunda daha anlamlı hale gelmektedir.

Fransa ve İngiltere'nin kendini modernliğin organik bir aktörü olarak görmesine karşın Almanya'ya modernite diğer iki ülkeye göre daha geç gelmiş ve bu yüzden Almanya için daha dışsal ve yabancı kalmıştır. Almanya'da yeni modern dünyaya uyum sağlama ve bu doğrultuda yeni bir Alman kimliği kurma çabaları önem kazanmıştır. Bu süreçleri geçiren Fransa ve İngiltere'ye göre farklı koşullara sahip olmaları, aynılıkları değil farklılıkları esas almalarına neden olmuştur. Kendi özgünlüğü içinde yeni bir Almanlığın nasıl yaratılabileceği üzerine geliştirilen fikirler ve bu çerçevede öne çıkan tarih, milliyetçiliğin ve tarih yazımının neden bu

¹⁶ Büşra Ersanlı **İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)**, 7. bsk. İstanbul, İletişim Yayınları 2018 s.22

¹⁷ Ernst Breisach, **Tarihyazımı**, çev. Hülya Kocaoluk, 3.bsk., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 295

kadar yakından ilişkili olduğunu görmek için çok önemlidir. Iggers'a göre de Napolyon Savaşları'nı izleyen dönemde tarih çalışmalarının Prusya'da kurumsallaşması Prusya'nın modern bir toplum olmasından değil, evrensel modernleşme anlayışına kendine özgü bir modernliğin kurulması yoluyla karşı çıkmasında yatıyordu. Profesyonelleşen tarihin misyonu nesnel ve tarafsız bir geçmişi ortaya koymak olarak belirlenmişti. Her ne kadar bu amacı taşısa da 19. yüzyılın profesyonel tarihçileri ulusal tarihlerin kurulması yönünde tarafsız olmaktan uzak kaldılar. Michelet, Treitschke ve Seeley gibi tarihçilerin çalışmaları geçmişin olduğu gibi ortaya konmasından çok dönemin ulusal bilincinin oluşturulması ihtiyaçlarını karşılamayı ve milliyetçiliğin ideallerinin geçmişle bağlantısını kurmayı amaçlıyordu.¹⁸

Herder'in pek çok konuda takipçisi olan Alman Tarih Okulu, dünyanın her zaman ve her yerde geçerli olan temel kategorilerle değil, ancak ve ancak tarihsel olarak açıklanabileceğini belirterek 19. yy.'ın bir tarih yüzyılı olarak anılmasında en büyük pay sahibi olmuştur. Devrimin ve Napolyon savaşlarının yıkıcılığı karşısında istikrarın devlet tarafından sağlanabileceğine inandılar. Bu okulun temsilcilerinden Ranke için tarih uygarlaştırıcı ve manevi anlam yüklü devletle ilgili bilgi ve belge toplamaktı. Tarihsel gerçeğin olduğu gibi kanıtlara dayalı bir biçimde ortaya konulabileceğini iddia eden Ranke, tarihi siyasi tarihe eşitlemişti.¹⁹ Ulusal tarihin yazımı için orta çağ kaynaklarına yeniden dönme işlemi Prusya'da devletin, tarihi ulusal bilinç oluşturmaya hizmet edecek biçimde akademik bir disipline döndürmesiyle sonuçlandı.²⁰ Buradan tekrar tarih neden yazılır sorusuna dönecek olursak; Almanların ulusal birlik arayışlarının tarih yazmadaki temel motivasyon olması ve bu konuda tarihçilerin önemli rol oynaması gibi, Fransa'da da özellikle devrim sonrası Fransa için en iyi yönetim şeklinin hangisi olduğu tartışmalarında tarihçilerin ön plana çıkması milliyetçilik-tarih yazımı-iktidar ilişkisinin arka planını

¹⁸ Georg Iggers "Historiography in the 20 th Century" **The Misuses of History:Symposium on "Facing Missuses of History" Oslo (Norway) 28-30 June 1999**, Belgium, Council of Europe Publishing, 2000 s.11-12

¹⁹ İlhan Tekeli, "Siyasetçilerin Tarihle İlişki Kurma Ahlakı Üzerine", **Cogito: Tarih yazıcılığı**, No:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013 s.285

²⁰ Geog Iggers, "Historiography in a Revolutionary Age Between 1789-1848" **A Global History of Modern Historiography**, Georg G. Iggers, Q. Edward Wang with the Assistance of Supriya Mukherjee, London, 2016, s. 73

gözler önüne sermektedir. Modern tarih yazıcılığı büyük ölçüde uluslaşma süreçlerinin bir parçası olarak ve iktidarla yakın ilişkili bir biçimde ortaya çıkmıştır.

21

Ulusların ve milli devletlerin ortaya çıkışına paralel seyir izleyen milliyetçi tarih yazımı değişen milliyetçilik anlayışlarına göre de farklı anlamlar kazanmaktadır. Tarih yazımına bir de bu çerçevede bakmak bizi yine iktidar-tarih-milliyetçilik ilişkisinin imkanına götürmektedir. Milliyetçi teorisyenleri içinde bir tarafta milletleri ve milliyetleri geçmişten bugüne uzanan organik bir yapı olarak kabul edenler, bir tarafta da milliyetçiliğin ve milletlerin modern bir kurgu olduğunu öne sürenler bulunmaktadır. Bu iki bakış açısından ilkinde göre milliyetçi tarih yazımı geçmişte var olanın ortaya çıkarılması bakımından sorunlu bir durum teşkil etmez. Ancak; modernist milliyetçilik kuramlarına göre milliyetçi tarih yazımı gerçeğin çarpıtıldığı, bugünün özlemlerini geçmişe taşıyan ve iktidarın elinde bu amaca hizmet eden bir araçtır. Resmi milliyetçiliklerin İmparatorluklar içinde milliyetçilik ve imparatorluk arasındaki gerilimin ortadan kaldırılmasının bir yolu olarak ortaya çıktığını öne süren Anderson'a göre; bu sebeple resmi milliyetçilik başından beri devletle ilgilidir ve devletin çıkarlarını koruyacak biçimde kurulur. Özellikle de devrimle iktidarın kontrolünü sağlayanlar için resmi milliyetçilikler ve milletlerin geçmişle bağlantısını kuran milliyetçi tarih yazımı son derece kullanışlı birer araçtır.

22

Tarihi, tıpkı eroinin uyuşturucu bağımlılığının hammaddesi olması gibi milliyetçi ve etnik ideolojilerin hammaddesi olarak gören Hobsbawm, milliyetçiliği şu şekilde tanımlar: “*Kendini tarih kılıfına girmiş mitlerle geçmişe demirleyen bir kimlik kültürünün standart örneği milliyetçiliktir.*”²³ Böyle bir geçmiş gerçekte hiç olmasa bile icat edilebilir. Bugünde olmayan her türlü erdem, ülkü, şeref geçmişten transfer edilebilir. Görkemli bir geçmiş bugünün parlak olmayan gerçeğinde yaşayan

²¹ Modern öncesi dönemde milliyetçi tarih yazımının ortaya çıkışında Roma'nın kilit konumunu Titus Livius'un nasıl kaynaklık ettiğini görmek ve daha fazla bilgi için bkz. Arnaldo Momigliano, **Modern Tarihçiliğin Klasik Temelleri**, çev. Güneş Ayas, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011

²² Benedict Anderson, **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları İstanbul, 2020, s. 108,134,184-185

²³ Eric J. Hobsbawm, **Tarih Üzerine**, çev. Osman Akınhay, 3. bsm. Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009, s. 335

bir toplum için önemli bir birleştiricidir. Modern milliyetçilik, 19. yüzyıldan önce aslında olmayan ulus devletlerin devrimsel bir şekilde ortaya çıkışını tarihsel bir süreklilik içine yerleştirme çabasıdır. Bu anlamada milliyetçilik “*kayıp bir geçmişe geri dönüş olmadan düşünülemez*” İşte bu aşamada tarih icat edilir. Hobsbawm’ın Renan’a yaptığı atıfla bir ulus olmanın en önemli koşulu “*tarihi unutmak ve çarpıtmaktır*” görüşü milliyetçiliğin modern bir kurgu olduğunu savunan pek çok düşünürün de sıklıkla atıf yaptığı bir saptamadır.²⁴

Uluslaşma süreçlerinin sonucu olarak kurulan milli devletlerde milliyetçi tarih yazımı resmi tarih haline gelmiştir. Her devletin kendi ulusal tarihi yazılmıştır. Uluslaşma süreçlerinin başlangıcı olarak görülen Fransız Devrimi ile ilgili de bir resmi görüş oluşmuştur. Hâkim görüş, devrimle birlikte eski rejimden radikal bir kopuş ve eski rejimin feodal ve despotik düzenine karşı özgürlükçü, eşitlikçi ve yeni bir düzenin kurulmuş olmasıydı. Devrim bütün Avrupa’da heyecanla karşılanmıştı. Fransa evrensel aklın önderliğinde geçmişin bütün ağır yüklerinden kurtulmuştu ve bu yoldan gidildiği takdirde her millet aynı başarıya ulaşılabilirdi. Bu iyimser tabloyu bozan İngiltere’de muhafazakârlığın kurucusu olarak bilinen Edmund Burke oldu. Muhafazakâr düşünce Fransız Devriminin temeli olarak gördüğü Aydınlanma düşüncesini eleştiriyordu. Tedrici bir ilerlemeyi savunuyordu. Bu doğrultuda muhafazakârlığın analizleri en çok devrim konusu üzerinde odaklanıyordu.²⁵ Muhafazakâr düşüncenin gelişimi ardından Fransız Devrimi’ne dair tarih yazımına da itirazlar geldi. Resmi tarihin muhafazakâr bir okumasını yansıtan bu itirazların toplamı muhafazakâr bir tarih yazımını ortaya çıkardı.

Tarihin muhafazakâr okumasını mümkün kılan en önemli gelişmelerden biri Fransa’da Annales Okulu’nun ortaya çıkmasıydı. Anlatıya ve kronolojiye dayalı siyasi tarihe ağırlık veren tarih anlayışına karşı çıkan Annales Okulu ekonomik ve toplumsal tarihi öne çıkaran psikoloji, coğrafya ve antropoloji gibi disiplinlerle iş birliği içinde yeni bir tarih anlayışını ortaya koymuştur. Üç kuşak olarak izlenebilecek Okul homojen bir yapı göstermekten uzaktır. İlk kurucuları Febvre ve Bloch ikinci kuşakta ise Braudel belirleyici isimler olmuştur. Üçüncü kuşakta ise

²⁴ A.e., s.6 ve s.31

²⁵ Edmund Burke, **Fransa’daki Devrim Üzerine Düşünceler**, ed. Bekir Berat Özipek, Cemal Fedayi, çev. Okan Aslan, Kadim Yayınları, Ankara, 2016

fikri anlamdaki parçalanmışlığı daha net görmek mümkündür. Bu dönemde ilgi ekonomiden kültüre kaymış ve zihniyet tarihi çalışmaları önem kazanmıştır. Nicel araştırmaların ekonomik temelli yaklaşımların ön planda olması ve siyasetin göz ardı edildiğine dair eleştiriler olmasına rağmen üçüncü kuşak üyelerinden bazıları siyasete daha fazla yer vermişlerdir. Siyasete daha çok alan açan bu tarihçilerin en önemli konusu 1789 Fransız Devrimi ile başlayan dönemdir.²⁶ Fransız Devrimi ile ilgili bu yeniden canlanan ilgi Fransız Devrimine dair hâkim söyleme karşı yeni bir yaklaşımın doğmasına neden olmuştur.

Fransız Devrimi'nin muhafazakâr tarih yazımının oluşmasının öncüleri İngiliz ve Amerikalı tarihçiler olmuştur. William Doyle'nin Türkçe çevirisi için önsöz kaleme alan Doğan Çetinkaya, Fransız devriminin bir burjuva devrimi olduğuna dair itirazlarda öne çıkan isim olan Alfred Cobban'ın tespitlerine dikkat çekmiştir. Cobban, devrimi burjuvazi ve aristokrasi sınıfları arasındaki çatışmanın bir ürünü olarak açıklayan sınıf temelli yaklaşımlar karşısında Fransız Devrimi'ni politik bir devrim olarak görmektedir. Çetinkaya, bu ekolün düşüncelerinin arka planında devrimin yarattığı sonuçlar itibarıyla önemini azaltma tavrının yer aldığını belirtmiştir. Bunun yanında bu görüşlerin, devrimin getirdiği gibi görünen yeniliklerin aslında devrim öncesinde de var olduğu teziyle desteklendiğini vurgulamıştır.²⁷

Fransız Devrimi ile ilgili resmi söylemi eleştiren öncülerden biri Fransız tarihçi Tocqueville'dir. Tocqueville ilk olarak devrimi bir kopuş değil bir süreklilik olarak görüyordu. Yeni rejimle birlikte geldiği iddia edilen düzen aslında eski rejimin bir devamlılığıydı yeni rejim zaten gerçekleşen bu değişimleri kurumsallaştırmıştı ve bunu da eski rejim elverdiği için başarabilmişti. Tarihçi bu çalışmayı yaparken o güne dair Fransa'da gördüğü pek çok şeye eski rejimde rastlamasının ve yalnızca devrimden doğduğunu düşündüğü birçok fikir ve duygunun aslında eski rejim

²⁶ Peter Burke, **Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu**, çev. Mehmet Küçük, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2002, s. 110-113 s.120 ve s.122

²⁷ William Doyle, **Fransız Devrimi: Çok Kısa Bir Başlangıç**, çev. H. Hande Orhon Özdoğan, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2021, s.11

Fransa’ında bulmasının şaşkınlığını ifade ederken muhafazakârlığın temel argümanı olan sürekliliğin altını çizmiş oluyordu.²⁸

Tocqueville’nin Fransız Devrimi’ne dair resmi görüşe karşı çıktığı bir diğer önemli nokta da ruhban sınıfına dair görüşleridir. Resmi tarih yazımının ruhban sınıfını hoşgörüsüz ve imtiyazlarını kaybetmeme hırsıyla onlara sıkı sıkıya bağlı tasvirinin aksine ruhban sınıfının burjuvaziye mal edilen; sınırsız çalışma özgürlüğü, gümrüklerin kaldırılması ve memuriyetlerin liyakat esasıyla bütün yurttaşlara açılması gibi pek çok konunun savunucusu olduğunu ileri sürmüştür. Hâkim görüşün tersine Fransız Katolik ruhban sınıfı kadar aydınlık, ulusal erdemlere sahip, kendi çıkarlarını toplumun genel çıkarları ardına koyabilen bir başka ruhban sınıfına rastlanamayacağını iddia etmiştir. Devrimin ruhban sınıfına karşı duyduğu öfkenin esas sebebinin Hristiyanlığa karşı olmaktan çok bu sınıfın eski rejimde sahip oldukları ayrıcalıkların yeni rejime taşınması ihtimali olarak belirtmiştir. Bu görüşüne kanıt olarak Devrim tamamen yerleştiği zaman Devrimin dini dışlayan tarafının da ortadan kalkmış olmasını göstermiştir. Devrimin idealleriyle Hristiyanlığın ideallerinin tezat olmadığını konunun tamamen ayrıcalıkların dağıtımı ile ilgili olduğunu vurgulamıştır.²⁹

Annales Okulu’nun üçüncü kuşak üyelerinden olan diğer bir Fransız tarihçi François Furet de Tocqueville’nin görüşlerini sürdürmüş ve Fransız Devrimi’ni bir kopuş değil nesiller boyu süren bir değişimin sonucu olduğunu ve Fransız Devrimi olmasaydı da eski rejimin yerini yeni rejime tedrici bir biçimde bırakacağını öne sürmüştür. Furet’nin bir diğer muhafazakâr tarihçiden esinlenerek devrimle ilgili ortaya koyduğu görüşleri muhafazakâr tarih yazımının temel argümanlarından birini yansıtması açısından önemlidir. Cochin’e referansla devrimin temel kaynağının ideoloji olduğunu ve bu sebeple devrimin eninde sonunda teröre dönüşeceğini ileri sürmüştür. Cochin’in ölümünden sonra *La Revolution Française* adlı eserinin özetini yayıncısının notlarıyla dergisinde yayımlayan Aulard, notlara göre Cochin’in rahip Barruel’in fikrine katıldığını, Fransız Devriminin ortaya çıkışını Mason Localarına bağladığını öne sürmüştür. Furet, Fransız Devriminin arkasında mason komplosu

²⁸ Alexis de Tocqueville, **Eski Rejim ve Devrim**, çev. Turhan Ilgaz, Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 29-30

²⁹ A.e. s.45, s.159-160

tezinin Cochin'in görüşleriyle uyuşmadığını, Cochin'in karşı devrimci anlayışın komplocu bakış açısının olayları anlamaya yetmeyeceğini savunduğunu ileri sürse de Mason komplosu tezi uç sağ tarih yazımının önemli bir parçası olmuştur.³⁰ -Bu tez mukaddesatçı tarih tezinin II. Meşrutiyet'e Masonların sebep olduğunu ileri süren tezle aynı kaynaktan beslenmektedir.- Daha sonra pek çok muhafazakâr tarihçinin paylaşacağı terörün şiddetin devrimin doğal bir parçası olduğu görüşü ve devrimler “*idiokratik*” olmalarının bir sonucudur. Buradan hareketle devrimlerin özgürlük eşitlik gibi ilkelerden yola çıkarak totalitarizme vardıklarını ve bunu da tıpkı Robespierre'nin ifade ettiği gibi “*özgürlüğün despotizmi*” yani özgürlükleri korumak için yaptıklarını iddia ederler.³¹

Sovyet Devrimi'nin muhafazakâr tarih okuması da benzer bir görünümündedir. Bu devrim de tıpkı Fransız Devrimi gibi toplumsal değil ideolojik bir rejimin sebep olduğu bir devrimdir. Tıpkı Fransız Devrimi gibi Aydınlanma düşüncesine dayanır. Bu yüzden hem Fransız jakobenlerinin hem de Bolşeviklerin totalitarizme giden kanlı rejimlerinin kökenlerinin burada aranması gerektiği iddia edilir. Devrimler kişisel psikoz, şiddet ve ideoloji gibi kavramlara dayanarak açıklanmıştır ve resmi tarih anlatısının Fransızları Bolşeviklerin ataları gibi gören tarih anlatısını devam ettirerek aslında sadece “*kodları tersine çevirirler*”. Burada yeni olan şey totalitarizmi anlatıya dahil etmektir. Kahramanlara verdikleri özel önem resmi tarih anlatısının uzağında değildir. Stalin, Lenin, Troçki gibi kahramanları resmi tarihin tasvir ettiği gibi tersten de olsa tüm olan bitenin faili yapmaktan geri durmaz, kahramanların yüksek mertebelerini yeniden üretirler.³² Pipes, *Communism A History* eserinde “*Büyük Terörü*” Stalin'in hem kişiliğine hem de komünist rejimlerin liderlerini tanımlayan ideolojik sakatlıklarına bağlamıştır³³

Fransız ve Sovyet Devrimlerine getirilen bu bakış açıları muhafazakâr tarih yazımının genel argümanlarını ortaya koyabilmemize yardımcı olur. Muhafazakâr tarih yazımı, devrimleri bir kopuş değil süreklilik içinde açıklar. Devrimlerin

³⁰ François Furet, **Fransız Devrimini Yorumlamak**, çev. Ahmet Kuyaş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1989 s.181 ve s.183

³¹ Enzo Traverso, **Savaş Alanı Olarak Tarih: 20. Yüzyılın Zorbalıklarını Yorumlamak**, çev. Osman S. Binatlı, 2.bsm., Ayrıntı Yayınları, 2021, s. 53-57

³² A.e.s.59-60

³³ Richard Pipes, **Communism A History**, A Modern Library Edition, New York, 2001, s. 70-71

ideolojik olduğunu ileri sürer. Bu görüşe göre, devrimler toplumsal değil bir grup veya kişinin ideolojik tercihleri sonucu ortaya çıkar. Türkiye’de Cumhuriyet Devrimine ister sağdan ister soldan itirazların hep Kemalizm temelinde olmasının nedeni Cumhuriyet Devrimi’nin büyük ölçüde bir kişi veya grubun özel tercihi, ideolojisi olduğu ön kabulüne dayanır.³⁴ Devrimlerin şiddet ve terörü doğal olarak içerdiği, yüksek ilkeler ve idealleri gerçekleştirme hedefinin kaçınılmaz olarak totalitarizmle sonuçlanacağını savunur. Dinin toplumsal hayatta geri plana atılmasına karşı çıkar. İtibarı zedelenen ruhban sınıfının itibarının geri verilmesine dair görüşleri içerir. Muhafazakâr tarih yazımı temel iddia olarak resmi tarihin karşısında dursa da birçok noktada resmi tarihi yeniden üretir.

Cumhuriyet Devrimi Osmanlı’dan tam kopuş iddiasını taşıyordu. İmparatorluktan kalma bir coğrafya üzerinde yeni bir ulus devlet kurma amacı yeni bir milliyetçilik anlayışı -ki bu elbette geç Osmanlı milliyetçilik tartışmalarının mirasını taşıyordu³⁵- ve yeni bir milli kimlik inşası anlamına geliyordu. Türk milliyetçiliği Fransız ve İngiliz milliyetçiliğine kıyasla uluslaşma sürecine geç girmiş olan Alman milliyetçiliğine benzer ve bu sebeple de Alman milliyetçiliğinin ulus olmada kültür, dil ve tarih birliğini öncelemesi ³⁶ Türk milliyetçiliği için de örnek alınacak bir model sunmuştur. Bunun yanında Fransız Devrimi’nin ortaya çıkardığı eşit vatandaşlık, haklar ve ödevler çerçevesinde tanımlanan millet kavramı da yine Türk milliyetçiliğini etkilemiştir. Avrupa’da ortaya çıkan milliyetçiliklerden etkilendiği kadar bir İmparatorluk mirası taşımanın özgünlüğünü de taşıyan Türk milliyetçiliği, İmparatorluktan miras aldığı ayrılıkçı travmaların etkisinde kendini kopmalara karşı koruyan bir refleks olarak “*beka kaygısı*” merkeze koymuştur. Cumhuriyetin kuruluşunun ardından resmi milliyetçilik söylemi “*beka kaygısı ve etno politik teyakkuzu ile, vatandaşlık esasına dayalı modernist ve hümanist bir*

³⁴ Bu görüşe bir örnek için bkz. Doğan Özlem, **Siyaset Bilim ve Tarih Bilinci**, İnkılap Kitabevi, İstanbul,1999, s. 22-23

³⁵ Türk milli kimliğinin temelleri üzerine bkz. Taner Akçam, “Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk. 4.cilt, İletişim Yayınları, 2008, s. 55-62 ve Fatma Müge Göcek, “Osmanlı Devleti’nde Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım, **a.e.** s. 63-76

³⁶ Fichte’nin dili öne çıkaran görüşü. Dilde evrensel bir şey yoktur bu sebeple dil konuşulduğu ulusun ruhunu oluşturur. Bkz. Georg Iggers, *Historiography in a Revolutionary Age Between 1789 and 1948” A Global History of Modern Historiography* s.72

milliyetçilik anlayışının iyimserliği arasında gerilir”³⁷ tespiti Türk milliyetçiliğinin üzerindeki etkileri ve özgün yanlarını yansıtması bakımından önemlidir.

Bu resmi milliyetçilik anlayışına uygun bir milli kimlik inşası için elbette ilk başvurulacak alan tarih olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun varlığını devam ettirme konusunda herhangi bir şüphesinin olmadığı dönemlerde tarih yazıcılığı ve iktidar arasındaki ilişki çok öne çıkan bir ilişki değildir. Bu dönemde tarih yazıcılığı sarayın içindeki resmi vakanüvisler tarafından yazılan vakayinamelerle sürdürülmüştür. Bunlar hükümdarların hayatları çerçevesinde gelişen önemli olayları destansı bir biçimde anlatmaktadır. Vakanüvisler devletin resmi tarih yazıcıları olduğundan eleştirellikten uzak hükümdarı sorgulamayan, devlet merkezli ve devletin devamlılığına hizmet eder biçimde tarih yazmışlardır. Tanzimat döneminde Osmanlı tarih yazıcılığı Avrupa’da ortaya çıkan modern tarih yazıcılığından esinlenerek vesikalara önem veren, Osmanlı’yı dünya üzerindeki diğer toplumlarla birlikte ele almaya çalışan ve başka dille yazılmış eserleri de kullanan modern tarih yazıcılığına adım atmıştır. Avrupa’da ortaya çıkan ulusal tarihçilik Osmanlı klasik tarih yazımının kapsamını genişletmiş tarihin Türkçü ulusçu yorumunu ortaya çıkarmıştır. Bunun ortaya çıkmasındaki en büyük katkı Avrupa’daki Türkoloji çalışmalarından gelmiştir.³⁸

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde Osmanlı basın hayatında yer alan Sabah, Tercüman- Hakikat ve İkdâm gibi gazetelerde Rusya’dan göç eden Akçura, Ağaoğlu gibi aydınların yazıları yayınlanmaktaydı. Türkler ve Türkistan coğrafyası arasında ortak dil üzerinden Müslümanlığı aşan etnik bir bağ kurulmuştu. İkdâm gazetesinde, “*Türkler Hindistan’ın kuzeyini, İran’ı Mezopotamya’yı fethetmişler ve Mısırlılara Asurlulara Babililere büyük ilerlemeler yaptırmışlardı.*” gibi Türk milletinin tarihselliğini ve üstünlüğünü ortaya koyan bu görüşler aynı zamanda Cumhuriyet dönemi resmi tarih tezinin de referans kaynağı olmuştur³⁹

³⁷ Tanıl Bora, **Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler**, 6. bsk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 213

³⁸ Hasan Akbayrak, **Milletin Tarihinden Ulusun Tarihine Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Tarih Yazımı**, 2. bsk. Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 30-31 ve s.39

³⁹ Etienne Copeaux, **Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, s. 23-.

Anadolu merkezli yeni bir ülke yaratmak isteyen M. Kemal yeni bir ülke yaratmanın bir ulus yaratmayı gerektirdiğini, bir ulusu oluşturma'nın da geçmişin yeni bir tarihsel yorumuyla mümkün olacağını farkındaydı. Bu aynı zamanda Türklerin İslam öncesine dayanan varlığını ve Türk uygarlığının dünya uygarlığına kattığı önemli kazanımları ortaya koymak üzerinden, Türkiye'nin gelecekte dünya üzerindeki konumunu belirleyici bir önem de arz ediyordu.⁴⁰ Bu gerekçelerle ortaya çıkan Türk Tarih Tezi Türk milletinin asırlardır süren varlığını kanıtlamak özgüvenini tazelemek için ilk olarak Türk Ocakları ve Türk Tarihi Tetkik Heyeti tarafından geliştirilmiştir. İlk önemli çalışması *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı eser olmuştur. Heyetin başkanı Yusuf Akçura'ya'ydu. Heyette Fuad Köprülü Afet İnan, Reşit Galip ve Ahmed Ağaoğlu gibi önemli isimler yer almıştır. Türk Ocakları'nın kapanmasının ardından Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti olarak çalışmalarına devam etmiştir.⁴¹

Birinci Türk Tarihi Kongresi yapılan bu çalışmaları çoğunluğu öğretmen olan bir gruba tanıtmak için 1932'de Ankara Halkevi binasında toplanmıştır. Resmi Tarih tezinde en büyük amaç Türk ırkının varlığını kanıtlamaktı ve bu sebeple tarih öncesi dönemlere kadar uzanılmıştır. Türk dilinin diğer tüm dillerin atası olduğu, Türk ırkının Sümer ve Mısır gibi büyük medeniyetleri etkileyen önemli bir ırk olduğu ve Hittitler sebebiyle Anadolu'nun ilk sahipleri olduğu gibi görüşler öne sürülmüştür. Bu teze gerek ırka yapılan vurgu gerek kaynak kullanımı gibi birçok konuda itiraz gelse de Türkler' in Orta Asya'dan geldiği ve birtakım karışmalara rağmen dil ve kültür gibi bir milleti millet yapan unsurları koruyarak varlıklarını sürdürdüğü tezi kabul edilmiştir. İslam öncesi Türk varlığına işaret ederek büyük ölçüde seküler varlığını geçmiş zamana dayandıran bir milli kimlik kurulmuştur.⁴²

Bütün bunların ışığında Cumhuriyet Devrimi'nin milliyetçilik anlayışı ve yarattığı milli kimlik inşasına itiraz eden muhafazakâr çevrelerin buna alternatif bir milli kimlik anlayışı için niçin ilk olarak tarihe baş vurduğu oldukça anlaşılır bir durumdur. Muhafazakâr bir tarih yazımı kurmanın yolu milli kimliğin aslında neye

⁴⁰ Georg Iggers, "Ottomanism, Turkism an Egyptianization Nationalist History in the Middle East" **a.g.e.** s. 200

⁴¹ Soner Çağaptay, "Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite", **a.e.** s.245-246

⁴² Ersanlı, **a.g.e.**, s. 139-147

dayandırılması gerektiğini kanıtlamaktan geçmektedir. Üstelik Cumhuriyeti eleştirmenin bir yolu olarak tarihi kullanmak sadece muhafazakârların, mukaddesatçıların veya İslamcılarının kullandığı bir yöntem değildir. Cumhuriyetin yanlış bir şekilde kurulduğuna inanan sağdan ve soldan hemen hemen her görüş argümanlarını tarihe dayandırmayı tercih etmiş, resmi tarih yazımını pek çok noktada eleştirmiştir. Burada dikkat çekici nokta örneğini Avrupa’da da gördüğümüz sağ-muhafazakâr tarih yazımında olduğu gibi, Türkiye’de de resmi tarih yazımına karşı çıkanların resmi milliyetçiliğin özcü anlayışını korumuş ve milletin yapay bir şekilde kurulduğuna dair eleştirilerine rağmen resmi milliyetçiliğin pek çok özelliğini sürdürmüş olmalarıdır. Bora’nın haklı eleştirisinde olduğu gibi, resmi milliyetçiliğin milli öznesini veya özne tanımını sorgulamakta takıldığı için bunun nasıl tanımlandığını görmezden gelmiştir. Dolayısıyla bunu aşmak konusunda başarısız kalmıştır.⁴³

1.2. Mukaddesatçılık

Siyasi düşünce yelpazesinde sağ ve sol ayrımı yıllardır belirleyiciliğini korumuş bir tasnif imkânı vermektedir. Bu konuda referans kaynağı kaleme almış olan Norberto Bobbio sağ ve sol ayrımının ölçütünü eşitlik olarak belirlemektedir. Eşitliği temel mesele haline getirmesiyle sol sağdan ayrılır. Sağ ise eşitlikten ziyade hiyerarşiyi temel alır. Solun insan doğası hakkındaki iyimser yaklaşımı karşısında sağın kötümser bakışı düzen ve nizamın sağ düşündeki önemini de açıklamaktadır. Bobbio’nun sol ve sağ ayrımında eşitliği ölçüt kabul etmesinin yanında önemli bir katkısı da özgürlük ölçütü üzerinden her iki düşünce dünyasını tasniflemeye yarayacak bir ayrıma daha işaret etmesidir. Aşırılar ve ılımlılar şeklinde kavramsallaştırdığı bu ayrım hem sağ hem de sol düşünce içinde bir kategorisazyona imkân vermektedir. Buradaki ölçüt ise özgürlüktür. Buna göre Bobbio, aşırı solu eşitlikçi ve otoriter, merkez solu eşitlikçi ve özgürlükçü, merkez sağı; kanunlar

⁴³ Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, 2.bsk., İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 15 s.34, s.52

önünde eşitliği merkeze alan sınırlı bir özgürlük anlayışıyla özgürlükçü ve eşitsizlikçi, aşırı sağ ise; anti- özgürlükçü ve anti eşitlikçi olarak tanımlamaktadır.⁴⁴ Bu çalışmada Türkiye özelinde Türk sağını tasniflemede ve mukaddesatçılığı konumlandırma amacı doğrultusunda İlker Aytürk'ün işaret ettiği gibi herhangi bir değer içermemesinden dolayı aşırı sağ kavramsallaştırması yerine uç sağ tanımı kullanılacaktır.⁴⁵ Bobbio'nun ılımlılar ve aşırılar ayırımına uygun olarak Türkiye'de uç sağ anti-eşitlikçi ve anti-özgürlükçü olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'de merkez sağ ve uç sağ arasındaki en önemli fark Türkiye'nin temel probleminin saptanması ve bu konuda geliştirilecek stratejiler konusundaki ayırmadan doğar. Merkez sağ Türkiye'nin temel problemini bir ekonomik kalkınma problemi olarak tanımlarken kültürel değişim ikinci planda kalmaktadır. Merkez sağda, iktisadi paylaşım meselesi başat konu olurken yollar, köprüler ve barajlar gibi hizmetleri getirmek merkez sağın temel stratejisidir. Modernleşmeyi batılılaşmadan kopartarak teknik anlamda modernleşmeyi esas alan bir yaklaşımı vardır. Merkez sağın uç sağın aksine Atatürk ve devimlerle bir problemi yoktur. Bu konuda geçmiş hesaplaşmaları bir kenara ayırma gayretiyle dikkatleri ekonomik kalkınmaya çekmeyi amaçlar. Türkiye'de merkez sağın en önemli temsilcisi CHP'nin içinden çıkmış olan Demokrat Parti'dir.

Uç sağ için geçmiş hesapları kapatmak mümkün değildir. Uç sağ Türkiye'nin temel probleminin bir "yanlış kurulma" meselesi olduğunu saptar ve bu konuda temel stratejisi bunu tersine çevirmektir. Bu sebeple uç sağ için kültür meselesi birinci meseledir. Ekonomik kalkınma merkez sağın aksine ikincil kalır. Merkeze kültür meselesini koyan uç sağda kimlik siyaseti yanlış kurulmayı tersine çevirmek için kullanılacak en güçlü araçtır. Bu sebeple uç sağ da kimlik siyasetinin etnik ve dini temelli olması konusunda ikiye ayrılır. Milliyetçi uç sağ, Türk etnik kökenini temel alan ırkçı-Turancı kanadı içerirken İslamcı uç sağda ise mukaddesatçılar yer almaktadır. Türkiye'de uç sağın ilk temsilcisi Millet Partisi'dir. Millet Partisi 1948

⁴⁴ Norberto Bobbio, **Bir Politik Ayırımın Anlamı Sağ ve Sol**, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, Eylül 1999, s.124

⁴⁵ İlker Aytürk, "Yetmişler Sağının Siyasi Düşüncesi", <https://www.academia.edu> s.4

yılında kurulmuş ve fahri liderliğini Fevzi Çakmak yapmıştır.⁴⁶ Uç sağda 1970’lerde siyasi ayrımların ortaya çıkmasıyla birlikte milliyetçi uç sağın temsilcisi 1969’da içindeki ırkçı-Turancı kanadı tasfiye ederek Milliyetçi Hareket Partisi ismini alan MHP olmuştur. İslamcı kanadın siyasi temsilini 1970’te Milli Nizam Partisi adıyla kurulan ve 1972 yılında Milli Selamet Partisi ismini alan MSP üstlenmiştir.⁴⁷

Mukaddesatçılık Arapça kuds kökeninden gelir. Mukaddes “*her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsi*” anlamına gelmektedir. Mukaddesat ise mukaddesin çoğul hali ve “*mukaddes bilinen, mukaddes olan şeyler, kutsal şeyler*” manasına gelmektedir.⁴⁸ Mukaddesatçılığın kutsalı merkeze alan bu anlamı ileride görüleceği gibi içinde birden fazla düşünceyi barındırabilmesinin en önemli sebebidir. Zira kutsal olan ilk başta dini işaret etse de vatan, millet ve bayrak gibi kavramlar da kutsal kabul edilebilir. Türkiye’de sınırlı olan Türk sağı çalışmalarında mukaddesatçılık kavramının kullanıldığı görülse de bu çalışmadaki gibi bir konumlandırma ve tanımlamaya Talha Köseoğlu’nun çalışması dışında rastlanmamaktadır.⁴⁹

Türk siyasi düşünce dünyası ve Türk sağı üzerine çokça fikir yürütmüş olan Tanıl Bora Türk sağı konusunda sıklıkla referans kaynağı olmuştur. *Türk Sağının Üç Hali* isimli eserinde Bora, muhafazakârlık, milliyetçilik ve İslamcılığı Türk sağının üç hali olarak değerlendirmiştir. Kimya terminolojisinden yararlanan Bora, muhafazakârlığı Türk sağının gaz hali, İslamcılığı sıvı hali ve milliyetçiliği de katı hali olarak yorumlamıştır. Bora’nın böyle bir analogiye başvurmasının sebebi Türk sağında konumlandırılan bu üç ideolojinin zaman zaman iç içe geçmesini anlamlı hale getirmek olabilir. Türkiye’de siyasi ideolojileri incelediği eserinde Tanıl Bora hem Türkçü ve Kemalist milliyetçilikten hem de radikal İslamcılıktan ayrışmayı ifade eden geniş bir sağ cephe olarak milliyetçi muhafazakârlık kavramsallaştırmasını kullanmıştır. “*Muhafazakârlık*” başlığı altında bulunan

⁴⁶ Mustafa Kılınç, “Türk Demokrasi Tarihinde Millet Partisi ve Osman Bölükbaşı Üzerine Bir İnceleme”, *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5.c, No.23, 2018, s.1241-1246

⁴⁷ İlker Aytürk, “Yetmişler Sağının Siyasi Düşüncesi”, <https://www.academia.edu> s.4

⁴⁸ <https://www.lugatim.com/>

⁴⁹ Talha Köseoğlu, “Mukaddesatçılık: A Cold War Ideology of Muslim Turkish Ressentiment” *International Journal of Middle East Studies*, 2023, s.1-22

“*Milliyetçi- Muhafazakâr Terkip*” başlığının ardından “*İslamcılık*” başlığı altında Necip Fazıl’ı da konumlandığı bir tasnifleme olarak “*Milliyetçi Muhafazakârlık İçindeki İslamcılık*” başlığına yer vermiştir.⁵⁰ Bu tip bir sınıflandırmanın bir kavram kargaşası yarattığı konusunda Bora’nın da tereddütü olacak ki Necip Fazıl’ı İslamcılığın müstakil bir politik kimlik olmasındaki katkısı ve onu sahiplenenlerin ilk olarak İslamcılar olması sebebiyle İslamcılık başlığı altında ele aldığını belirttiikten sonra “*Ancak o esasen milliyetçi muhafazakârlığın geniş ailesinin bir üyesidir.*” uyarısını yapma gereği duymuştur. Yarattığı karmaşanın yanında Bora’nın milliyetçi muhafazakârlığı geniş bir sağ cephe olarak tarif ederken merkez sağ ve milliyetçi muhafazakârlık arasında bir fark gördüğü ancak bu farkın ne olduğu konusunu cevaplandırmadığı dikkate değerdir.

Milliyetçi muhafazakâr tanımlaması literatürde sıklıkla başvurulun geniş bir sağ şemsiyeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Milliyetçi muhafazakâr entelijensiya üzerine bir eser kaleme alan Yüksel Taşkın da milliyetçi muhafazakârlığı merkez sağa yön veren geniş ve muğlak bir şemsiye olarak ele almıştır. Bir yandan milliyetçi muhafazakârlığı merkez sağdan ayırırken bir yandan da merkez sağ da kapsayabilecek şekilde geniş tutmuştur.⁵¹ Milliyetçilik ve İslamcılığı özcü olması sebebiyle merkez sağdan ayıran Taşkın, Tanıl Bora’nın izleğinden giderek muhafazakârlık, milliyetçilik ve İslamcılığı Türk sağının ana arterleri olarak tanımlamıştır.⁵² Yüksel Taşkın muhafazakârlığın değişimi bütünüyle reddetmediğini belirttiikten sonra değişimin kontrol edilebilir düzeyde olmasını savunan restorasyoncu-muhafazakârlık ve bunun karşısında “*restorasyoncu-muhafazakâr güçleri karşısına alabilecek denli köktenci-devrimci bir reaksiyonerlik de mümkündür*” diyerek muhafazakârlığın değişime tamamen karşı olmayan tanımıyla tutarsızlık yaratan bir reaksiyoner muhafazakârlık tanımı yapmaktadır. Bunun yanında Taşkın, 1960 yılına kadar kendilerine İslamcı demek yerine milliyetçi muhafazakâr demeyi tercih ettiğini belirten bir kesimden bahsetmektedir. Taşkın’a

⁵⁰ Tanıl Bora, **Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler**, 6.bsk. İstanbul, İletişim Yayınları, 2018, s.383, 390 ve 437

⁵¹ Yüksel Taşkın, **Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakâr Entelijensiya**, 5.bsk., İstanbul, İletişim Yayınları, 2021, s.15-17

⁵² Yüksel Taşkın, “Türkiye’de Sağcılık: Bir Kavramın Yerleşme Tarihini Anlamak”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 9.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.458

göre bu kesim enternasyonalist ve ümmetçi İslamcılıktan uzak reaksiyoner muhafazakâr birikimin oluşmasına sebebiyet vermiştir.⁵³

Bu çalışmada mukaddesatçılar olarak tanımlanan kişileri milliyetçi muhafazakârlık çatısı altında ele alma yaklaşımı Tansel Demirel’de de görülmektedir. Demirel solun Kemalizm’i sahiplenmesi karşısında Mümtaz Turhan’ın bir milliyetçi muhafazakâr olarak bunun bir strateji olduğuna ve sol ile Kemalizm’in uyuşamayacağına dair görüşlerine yer vermiştir. Ardından Necip Fazıl ve Samiha Ayverdi gibi isimleri sağ cenahın dindar kanadı şeklinde tanımlamış ve bu isimlerin solun Kemalizm’i sahiplenmesini Mustafa Kemal’i bütün musibetlerin sebebi olarak gördükleri için sorun etmediklerini eklemiştir.⁵⁴ Birbiri ardına kurulan bu cümleler milliyetçi muhafazakârlık tanımlamasının Mümtaz Turhan ve Necip Fazıl’ı içine alabilecek şekilde geniş ve muğlak olabildiğini göstermesi açısından önemlidir. Buradaki sakınca ise Türkiye’nin temel problemleri ve buna yönelik çözümler konusunda ve Cumhuriyet rejimine karşı tutum alışı tamamen zıt pozisyonda bulunan kişilerin aynı kavram içinde ele alınmasıdır. Bu çalışmada mukaddesatçılık kavramsallaştırılmasına başvurulmasının ilk nedeni bu karmaşayı giderme ihtiyacıdır.

Mukaddesatçı kavramını kullanan Ertuğrul Meşe mukaddesatçılığı “1960 öncesinde umumiyetle tarikatların İslamcı ve muhafazakâr dergilerin ürettiği dile hâkim olan ve siyasal kimliği ifade eden kavramdır” diyerek tanımlamaktadır. Meşe, 1970 öncesi İslamcı, muhafazakâr ve mukaddesatçı kişilerin kendilerini mukaddesatçı olarak tanımladığına dikkat çekerek “Genelde mukaddesatçı olarak tanınan ve daha çok İslamcı olan kişiler” olarak tanıttığı kişilerin milliyetçilik, milli tarih ve milli dava gibi terimlere başvurmasını dönemin laiklik politikalarından kaçma stratejisi olarak yorumlamaktadır.⁵⁵ Meşe mukaddesatçılık kavramını kullanmasına karşılık bunu bazen İslamcılığın bir görünümü olarak bazen de

⁵³Yüksel Taşkın, “Muhafazakârlığın Uslanmaz Çocuğu”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekinil, 5.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.187-188 ve 195

⁵⁴Demirel, “1946-1980 Döneminde “Sol” ve “Sağ”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 9.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.424

⁵⁵ Meşe, **Mukaddesatçı Anti-Kemalizm: İslamcıların Atatürk ve Cumhuriyet Algılarının Sosyolojisi**, s.35

milliyetçi muhafazakârlık yerine kullanmaktadır. Bu sebeple mukaddesatçılığın milliyetçi muhafazakârlık veya İslamcılıktan bir farkı olmadığını kabul etmiş gözükmektedir. Meşe'nin mukaddesatçılık kavramına başvurmasının sebebi tıpkı diğer örnekleri gibi İslamcıların 1960 öncesinde kendilerini muhafazakâr/mukaddesatçı veya milliyetçi mukaddesatçı olarak tanıtmalarından kaynaklanmaktadır.⁵⁶

Türk sağı üzerine yapılan çalışmalarda hâkim paradigma sağın muhafazakârlık milliyetçilik ve İslamcılık üzerinden çalışılmasıdır. Ancak bu üç ideolojinin birbiri arasındaki geçişkenlik ve kendi içindeki farklı görünüşleri yeni kavramsallaştırmaları gerektirmiştir. Batıda milliyetçilik anlayışının muhafazakârlıkla yakınlaştığı kabulü üzerinden Türkiye'de benzer bir sürecin varlığının işaret edildiği Nazım İrem'in "*cumhuriyetçi muhafazakârlık*" kavramı muhafazakârlığı Bekir Berat Özipek'in ılımlı ve tepkisel muhafazakârlık şeklinde ayırt etme ihtiyacına benzer şekilde ortaya çıkmıştır. Özipek bu ayrımı muhafazakârlığın devrimsel değişimi tamamen reddeden ve devrim öncesi yapıyı arzulayan kolu ile tedrici değişimi önceleyen ılımlı kolu ayırmak için kullanır. Bu anlamda ılımlı muhafazakârlık cumhuriyetçi muhafazakârlıkla aynı özellikleri taşır. Nazım İrem'e göre, Türkiye'de 1930'lu yıllarda, yaşanan hızlı toplumsal değişime duyulan tepki ve değişimin aslında ne şekilde olması gerektiği üzerine yapılan tartışmalar cumhuriyetçi muhafazakârlığı ortaya çıkarmıştır. İrem'e göre cumhuriyetçi muhafazakârların rejimle bir sorunu yoktur. Dönemin modernleşme modeli olan Kemalizm'in yukardan aşağı devrim projesinin ve toplum mühendisliğinin Tek Parti döneminde ortaya çıkan ilk eleştirisidir.⁵⁷ Cumhuriyetçi değerlerle ilkesel olarak sorunu olmayan ancak değişimin hızı ve milli kimliğin korunması konusunda uyarılarda bulunan muhafazakârlığın varlığını kabul ederken rejimle sorunlu bir muhafazakârlık sınıflamasının gerekli olduğunu da söylemek gerekir. Bu da bu çalışmada mukaddesatçılık kavramsallaştırılmasının kullanılmasının ikinci nedenidir. Mukaddesatçılar cumhuriyet rejimiyle doğrudan

⁵⁶ Mukaddesatçılığın milliyetçi muhafazakârlıkla aynı olarak tanımlamasına örnek için **bkz. a.e.**, s.30, İslamcılığın görünümü olarak tanımlanması için **bkz. a.e.**, s.34 ve İslamcıların kendilerini mukaddesatçı veya milliyetçi mukaddesatçı olarak tanımladıklarına dair görüşleri için **bkz. a.e.**, s.32

⁵⁷ Bekir Berat Özipek, "Muhafazakârlık Devrim ve Türkiye", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3.bsk, 5.cilt, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.66-68

sorunlu olduğu gibi, kendi zaviyelerinden gördükleri Kemalizm'den anladıkları devrimciliği, yukarıdan aşağı toplum mühendisliğini ve otoriterliği yererken kendi stratejileri açısından aynı metotları benimserler. Popülist söylemden beslenirler, elitizmi benimserler ve bu çalışmanın üç ismi de kendilerinde toplumu değıştiren misyonerler olarak görürler.

Nuray Mert, Türkiye'de sağ siyasetin zemininin çok partili hayata geçişle başlayan merkez sağ ve bu alanda gelişen muhafazakârlık olduğunu savunur. Merkez sağ ekonomik liberalizmin dini hassasiyetlerin ve milliyetçiliğın bir karışımı olarak tarif eder. *“Ekonomik kalkınma ve teknolojik gelişme ile milli ve manevi değerleri uzlaştırma gayreti”* olarak tanımladığı sağ siyasetin temelini ise muhafazakârlık olduğunu dile getirmiştir. Zamanla dini ve milli temelli iki siyasi düşüncenin merkezden uzaklaştığını ve koyu milliyetçilik ve İslamcı hareket olarak merkezin dışına çıktıklarını ifade etmiştir. Mert, 1970'lerde siyasi arenada MHP ve önce MNP sonra MSP ismiyle kurulan partilerle bir ayrıma gitse de 1946 ve 1970 arasında cumhuriyet karşıtlığıyla konumlanan ve cumhuriyet devrimleriyle bir uzlaşma değil tam tersi bir hesaplaşma arayışı içinde olan siyasi düşünceyi konumlandırma gereğı yine ortadan kalkmamaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak için literatürde sıklıkla kullanılan milliyetçi muhafazakârlık kavramsallaştırmasına Nuray Mert de başvurmuştur.

Bu çalışmanın iddiası odur ki milliyetçi muhafazakâr tanımlaması cumhuriyet rejimi, devrimler, Batılılaşma ve Mustafa Kemal Atatürk konusunda tamamen karşıt konumlanan mukaddesatçıları tanımlamak için yetersiz kalmaktadır. Kaldı ki Nuray Mert muhafazakârlığın Batılılaşmadan, Cumhuriyet'ten ve Kemalizm'den yana ve sekülerliğin karşısında olmayan yönü için cumhuriyetçi muhafazakârlık kavramına başvurmuştur. Nuray Mert gibi, muhafazakârlığı değışim karşıtı olmayan temel meselesinin ani ve tepeden inmece bir değışim yerine tedrici bir değışimi savunmak olduğunu kabul etmek mukaddesatçıları bu çatı altında toplamayı imkânsız kılmaktadır.⁵⁸

⁵⁸Nuray Mert, “Muhafazakârlık ve Laiklik”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 5.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.314-345 Nuray Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, İstanbul, Selis Kitaplar, 2007, s.18, 39 ve 40

1950'lere gelindiğinde cumhuriyetçi muhafazakâr sınıflamasına sokulamayacak ve kendilerini milliyetçi-mukaddesatçılar olarak adlandırılan bir grup özellikle komünizm karşıtlığı konusunda geniş bir muhalefet koalisyonu oluşturmaya çabaladı. Tek parti rejimine karşı olma, değişen dozlarda Kemalizm karşıtlığı ve antikomünizmde anlaşmalar da farklı hedefler farklı milliyetçilik anlayışları vardı ve bu anlamda homojen bir grup teşkil etmiyorlardı. Milliyetçi şemsiyenin altında birleşmelerinin en önemli sebebi tek parti döneminde meşru muhalefetin ancak milliyetçilik üzerinden yapılabilmesiydi. Ali Bulaç'ın ikinci nesil İslamcılar olarak adlandırdığı ancak bu çalışmada mukaddesatçılar olarak tarif edilen bu grup entelektüeller; periferide, küçük yerlerde yetişmiş, taşradan kente gelmiş, kentteki toplumsal yaşam ve akademide baskın pozitivist seküler düşünce ile geldikleri muhafazakâr çevre arasında çelişki yaşayan kişilerden oluşmaktaydı. Bulaç'a göre din bilgileri Osmanlı Dönemi İslamcılarını gibi yeterli olmayan ve sınıfsal olarak da ulemadan gelmeyen bu düşünürlerin iki önemli bağlamı vardır. Birincisi Osmanlı'dan farklı olarak artık yeni kurulan laik bir ulus devlet içinde var olmaya çalıştıkları bir zaman diliminden ses vermektedirler. İkincisi Soğuk Savaş koşulları ve bunun yarattığı komünizm tehlikesi düşünce dünyalarına çokça nüfuz etmiştir.⁵⁹ Aynı zamanda 1950'ler Türkiye'de göç hareketlerinin başladığı yıllardır. Taşranın merkeze doğru hareketinin yarattığı yabancılaşma duygusu da fikirlerini etkilemiştir. Bu yabancılaşma duygusunun sesi olan, otoriter yönü baskın, batılı eğitim tarzından geçmiş gazeteci, avukat ve mühendis gibi kişilerin yarattığı bu düşünceyi taşıdığı ayırt edici özelliklerinden dolayı mukaddesatçılık olarak tanımlamak mukaddesatçıların farklı tip bir İslamcılığı taşıdığını dönemin özel siyasal ve konjonktürel (soğuk savaş koşulları) bağlamını da kaçırmadan izah edebilmenin en güzel yolu olacaktır. Bu da bu çalışmada mukaddesatçılık kavramsallaştırılmasının kullanılmasının üçüncü nedenidir.

Mukaddesatçılık kavramsallaştırılmasına neden ihtiyaç duyulduğuna dair açıklamalardan sonra bir mukaddesatçılık tanımı ortaya koymak gerekir.

⁵⁹ Ali Bulaç, "İslam'ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcılarının Üç Nesli", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 6.c, 2.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.48-50 ve 67

Mukaddesatçılık; 1946-1980 yılları arasında Soğuk Savaş koşulları altında, anti-modernist ve anti-Kemalist karakteri olan hem ırkçı hem de İslami bir milliyetçiliği sahiplenen, çerçevesi hınç ve dini popülizmle çizilmiş ve İslam'ın sünni doktrinine sıkı sıkıya bağlı bir İslamcılığı benimseyen, anti-komünist, popülist, otoriter, elitist, içinde “hınç” duygusunu barındıran, komplocu ve antisemitik bir tarih yazımı ortaya koyan bir uç sağ ideolojisidir. Bu tanımın devamında bu sayılan nitelikler detaylandırılacaktır

1.2.1. Mukaddesatçı Anti-Modernizm

1930'lu yıllarda Cumhuriyet devrimlerine getirilen muhafazakâr itiraz, sağ siyasetin hem çerçevesini çizmiş hem de muhalefetin buradan ilerlemesine imkân tanımıştır.⁶⁰ Osmanlı dönemindeki ıslahat fikri Cumhuriyet döneminde yerini çok daha keskin bir kopuşa işaret eden inkılap fikrine bırakmıştır. Cumhuriyet dönemi inkılapları toplumun devlet eliyle dönüşmesini öngören, bu alanda eskiye ait tüm kurumların ortadan kaldırılmasına yönelik politikaları kapsamaktaydı. Ancak geleneksel toplumsal yapının yukarıdan aşağıya değişime tabi tutulduğu süreçlerin ardından ortaya çıkan sonuç, devrimcilerin beklemediği tepkilere neden olmuştur.⁶¹ Devletin geleneksel yapıyı hedef alan uygulamaları tepkilerin oluşmasının en önemli nedenidir. Bu uygulamalara duyulan tepkiyi Tanpınar'ın şu sözleri özetlemektedir: *“Tabii şekilde ihtilal, halkın veya hayatın devleti geride bırakmasıyla olur. Bizde ise hayat ve halk, yani asıl kütle, devlete yetişmek mecburiyetinde. Düşüncenin önceden hazırlanmış yollarında yürümek! En aşağı 1839'dan beri bu böyle...”*⁶²

1930'lu yıllarda, Türkiye'nin yaşadığı hızlı toplumsal değişimin hedefleri ve bu değişimin ne şekilde olması gerektiği üzerine konular cumhuriyetçi muhafazakâr çevrelerde tartışılmaya başlamıştır. Burada ortaya konan itirazlar felsefi kimliğini pozitivism ve akılcılığa yöneltlen eleştirilerden kazanmıştır. Bu eleştiriler felsefi ve

⁶⁰ Mert, **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, s.134-135

⁶¹ Özipek, “Muhafazakârlık Devrim ve Türkiye”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3.80

⁶² Ahmet Hamdi Tanpınar, **Huzur**, 23.bsk, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2014, s. 346

siyasi olarak Batılı düşünce akımları olan romantizm, ruhçuluk ve Bergsonculuk'a dayanmaktadır. Mustafa Şekip Tunç, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Ahmet Ağaoğlu ve Peyami Safa cumhuriyetçi muhafazakâr aydınlardan bazılarıdır. Cumhuriyetçi muhafazakârlar genel olarak isimlerinden de anlaşılabilceği gibi cumhuriyetten ve Kemalizm'den yanadırlar ancak bunların tepeden inmecı devrim anlayışlarına karşıdırlar. Modernleşmenin önemli olduğunu düşünürler fakat onun pozitivist ve materyalist karakterine itiraz ederler. Sekülerizmin yalnızca dini sembolleri açık bir biçimde reddeden şeklini onaylamazlar. Sosyalizm ve liberalizmin ekonomik determinizm anlayışıyla Türk toplumunun uyuşmayacağını ileri sürerler. Türk inkılabının bu indirgemeci yaklaşımların peşinden gitmek yerine, kültürel anlamda kalkınmanın kendine has yollarını araması gerektiğini savunurlar.⁶³

Örneğini en iyi şekilde Peyami Safa'da göreceğimiz gibi Batılılaşma konusundaki en büyük itiraz Kemalist devrimci kadronun Batı'yı yanlış anlamış olmasınadır. Örnek alınması gereken Batı hangi Batı'dır sorusu Peyami Safa için önemlidir. Batı'nın materyalist, pozitivist ve ilerlemeci anlayışının farklı bir hale evirildiğini, o dönemde Avrupa'da önemli bir rüzgâr yakalayan Bergsonculuğa referansla dile getiren Safa, Batı'nın mistik, sivrütüel değerlere doğru bir kayış halinde olduğunu şu sözlerle ifade eder: *"Avrupa ve ya daha şumüllü olarak Batı dediğimiz zaman onun devrini tamamlamış ve tarihe malolmuş çünkü medeniyet ve kültür anlayışını benimsiyoruz. Bilmiyoruz ki bugün oluş halinde ve kendisinin bu olup biten tarafını tasfiyeye uğraşan yeni ve canlı bir Batı var. Ne kadar iyi niyetlerle olursa olsun, Türk devrimini bu ölü batı kalıbına göre dökmek isteyenler ileri sandıkları inançların ne kadar geri olduğunu bilmiyorlar."*⁶⁴

Muhafazakârlık özünde modernleşmenin karşısında olan bir fikir akımı değildir. Bu düşüncenin en büyük itirazı Batı'nın maddeciliğinedir. Bu maddecilik Batı'nın manevi eksikliğinin en temel nedenidir. Eğer Türk inkılabı bu maddeciliği takip ederse bu Türkiye'nin de manevi olarak bir çöküntü içine gireceği anlamına

⁶³ Nazım İrem, "Bir Değişim Siyaseti Olarak Türkiye'de Cumhuriyetçi Muhafazakârlık: Temel Kavramlar Üzerine Değerlendirmeler, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, s.105-117 ve Mert, **a.g.e.**, s.135

⁶⁴ Peyami Safa, "Türk Düşüncesi ve Batı Medeniyeti", **Türk Düşüncesi**, No:1 I. Cilt, 1 Aralık 1953, s.4

gelmektedir. Batı maddeciliğin simgesi iken Doğu maneviyatın simgesidir. Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi muhafazakâr düşüncede kültürel alanda sahip olunan kimlikten kopmak yerine en güçlü yön olarak kabul edilen maneviyatı yani kültürü korumak çok önemlidir. Batı teknik üstünlükleri ve bilimiyle kabul edilirken Doğu mistisizmiyle ön plana çıkartılmakta, Batı'nın tekniği ile Doğu'nun mistisizmi arasında bir senteze varılmak istenmektedir. Cumhuriyetçi muhafazakârların Doğu ve Batı üzerinden yaptıkları bu ayrım oryantalist bir yorumlamaya işaret etmektedir. Rasyonel Batı mistik Doğu ayrımı özellikle on dokuzuncu yüzyıl oryantalist literatürün en temel vurgularından biridir.⁶⁵

Muhafazakârlık, modernleşmenin dini toplumsal hayatta arka plana atmasına karşı olmaktan çok bunun tepkiye neden olacak şekilde yapılmasına karşıdır. Bu anlamda İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun "*dinde reform*" düşüncesi bu görüşün en güzel örneğidir. Baltacıoğlu'na göre, Türklerin gerçekleştirdiği devrim, Türklerle beraber Müslümanlıkta da gerçekleştirilecektir. Din ile milliyetçiliği sentezleyen bu düşüncenin kökleri Meşrutiyet Dönemi öncesine kadar götürülebilir. Baltacıoğlu'na göre, Avrupa medeniyetinin gerisinde kalınmasının nedeni İslamiyet değildir. Çünkü din içinde bulunduğu toplumdan ayrı düşünülemez ve o toplumun gelişimine bağlıdır. Baltacıoğlu örneği üzerinden de görülmektedir ki Türkiye'de sağ muhafazakârlığın din anlayışı, onun milliyetçilikle olan yakın mesafesini de belirlemektedir.⁶⁶

Mukaddesatçılık anti-modernist karakteriyle muhafazakârlıktan ayrılır. Rejimle bir uzlaşma veya tedrici bir değişimi savunmaktan uzaktır aksine rejim karşıtıdır. Kemalizm, Batılılaşma ve Modernleşme kavramlarını birbirinin yerine kullanırken hepsine karşıt konumlanır. Mukaddesatçılar, Batı'nın teknik anlamdaki üstünlüğünü kabul etme ve Batı'nın bu yönlerini örnek alma konusuna sıcak baksalar da modernleşmeye ve modernleşmenin öznesi olarak gördükleri Batı'ya karşı bakışlarında aşırı reaksiyoner bir tavır gösterirler. Batı daha sonraki bölümlerde de ayrıntılı olarak açıklanacağı gibi düşmanlaştırılır. Modernleşmenin veya Batılılaşmanın- ikisini aynı anlamda kullanırlar- Türk milli kimliği üzerinde

⁶⁵ Thierry Hentsch, **Hayali Doğu: Batı'nın Akdenizli Doğuya Politik Bakışı**, çev. Aysel Bora, 2.bsm. İstanbul, Metis Yayınları, 2008

⁶⁶Mert, **a.g.e.**, s.138-139

yarattığını düşündükleri tahribatı muhafazakârlara göre daha ajitatif bir dil ile anlatma yolunu seçerler. En dikkat çektikleri nokta ise modernleşmenin büyük bir ahlak buhranı yarattığı konusudur.

Mukaddesatçılar için Batı bütün ahlaksızlığın kaynağıdır. Mukaddesatçıların ahlak anlayışının en önemli bileşeni dindir. Ahlak dinin ayrılmaz bir parçası olarak görülür. Şevket Eygi'nin *"Ahlak dinin bir parçasıdır. Din gidince ne ahlak kalır ne edep ne de fazilet."* sözleri bu anlayışa bir örnektir. Ahlaksızlık ise bu doğrultu da dinsiz olmakla özdeşleştirilir. Kısakürek *İdeolocya Örgüsü* adlı eserinde *"Ahlâkın iki kaynağı vardır: Dinler ve din yerinde felsefî mezhepler... Yâni kâinatın irca edilebileceği vâhid etrafında, hakikisi ve sahtesiyle iman manzumeleri... Cemiyette, umumî ve amelî bir iman ve amel mevzuu olmak bakımından kendilerini din yerinde gören felsefî mezhepleri, sadece dâvaları yüzünden ve bâtil tarafından mücerret din kadrosuna alacak olursak, ahlâkın kaynağını esasta bire irca edebiliriz: Din..."*⁶⁷ diyerek mukaddesatçı ahlak anlayışın özetini sunar.

Mukaddesatçılarda ahlak konusunda üzerinde sıklıkla durulan iki tema karşımıza çıkar. Bunlardan biri alkol diğeri de kadındır. Şevket Eygi, din olmadan ahlak olmaz görüşlerini belirttiği yazıda ahlakın hangi alanlarda kaybedildiğini maddeler halinde sıralamıştır. Bu maddelerin çoğu kadınlarla ilgilidir. Eskiden kadınların iç çamaşırlarını kimsenin görmeyeceği yerlerde kuruttuğunu, eğer birine hatır soruluyorsa ki burada bu kişi Eygi'nin devam eden cümlesinden de anlaşılacağı gibi erkektir çünkü cümle *"ailesinin kadın fertlerinden hele karısından kızından bahsetmek ve sormak en ayıp şeydi."* diye devam etmiştir. Burada anlaşılıyor ki değil bir kadına hatır sorulması bir erkeğin eşi veya kızının hatırının sorulması bile Eygi'ye göre ahlaksızlık olarak algılanmaktadır. Eygi kadınların şarkıcılık, tiyatroculuk gibi *"gayri ahlaki"* meslekler olarak tanımladığı işlerin yapılmasının eskiden yasak olduğunu ve yine eski Müslümanların kadınların namusuna duyduğu saygıdan dolayı olası bir sarkıntılığın önlemek için toplu taşımada kadınlara farklı bir yerin ayrıldığını belirterek bunların son bulmasının ahlaki değerlerin yitirilmesi olarak değerlendirmiştir.⁶⁸ Büyük Doğu Gazetesi'nde ise ahlak buhranına örnek

⁶⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, devamını yaz

⁶⁸ M. Şevket Eygi, "Dünkü Ahlakımız", **Büyük Gazete**, No:13, 21 Temmuz 1976, s.12

olarak Rıza Nur'un "*İçki dans zevk sefa bir milleti yıkan şeyler bunlardır. Türkiye İmparatorluğunu inkıraza atmış şeyler bunlardı.*"⁶⁹ şeklindeki ifadelerine yer verildiği görülür.

Bu örneklerle ek olarak 24 Mart 1962 yılında Yeni İstiklal Gazetesi'nde "*Kadeş Vapuru Rezaleti*" manşetiyle verilen haber şikâyet edilen ahlak buhranının hangi temalar üzerinden ele alındığını bir kez daha göstermektedir. Çanakkale Zaferi'nin anması için İstanbul'dan Çanakkale'ye hareket eden vapura "*bazı uygunsuz kadınların*" diğer gençlerin refakatiyle bindiğini, vapura binen gençlerin çantalarının içinde içkiler olduğunu ve "*kızlı erkekli*" grupların içkiyle birlikte ahlak dışı hareketlerde bulunduğunu iddia eden haber dikkat çekicidir. Bu anlamda modernleşme mukaddesatçılar tarafından teknik ilerleme kısmı bir kenara konulduğunda- bu konuyu bir kenara bırakmaktan kasıt, mukaddesatçıların teknik alanda Batı'yı örnek alma konusunda herhangi bir itirazlarının olmamasıdır- ahlaki boyutuyla ele alınır.⁷⁰ Modernleşme milletin ahlakını yitirmesi olarak algılanmasının yanında "*milletin Hristiyanlaştırılması*" olarak da görülmektedir. Bunu dile getiren Eşref Edip, Sebilürreşad Gazetesi'nde "*Garplılaşma Hareketinde Hristiyanlaşma da Var Mıdır?*" başlığıyla kaleme aldığı yazısında, eğer batılılaşma taraftarlarının amacı Batı'nın ilmini, fennini ve teknolojisini almak olsaydı buna kimsenin itiraz etmeyeceğini fakat esas amacın bu olmadığını şu sözleriyle ifade etmiştir: "*Açıkça söyleyeyim, maksat sinsi sinsi milletin harimi imanına sokularak, milletin dinini değiştirmek Türk milletini Hristiyanlaştırmaktır.*" Bu ifadelerinden sonra Edip'in mukaddesatçıların Batılılaşmanın Türk milletini dininden ve dolayısıyla ahlakından kopardığına dair söylemi tekrarladığını görürüz.⁷¹

Modernleşme sürecinde mukaddesatçıların hedefinde Batı olduğu kadar Türkiye'nin sınırları içinde modernleşme yanlıları da mevcuttur. Tanzimat'tan bu yana Osmanlı'nın daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecine

⁶⁹ Dedektif X Bir, "Rıza Nur'un Gizli Hatıraları", **Büyük Doğu**, 13.Devre, No:13, 11 Ekim 1976, s.6-7

⁷⁰ Batı'nın tekniğini alma konusundaki heveslerinin bir örneği de Kadir Mısıroğlu'nun 1970'lerde Milli Selamet Partisi'ne verdiği destekte kendini gösterir. Bu desteğin bir kısmı MSP'nin İslami hassasiyetleri öne çıkarmasından bir kısmı da sanayileşme, ağır sanayi ve savaş sanayisi konusunda verdiği vaatlere dayanmaktadır. Kadir Mısıroğlu, "Niçin MSP", **Sebil**, No:75, 3 Haziran 1977, s.3

⁷¹ Eşref Edip, "Garplılaşma Hareketinde Hristiyanlaşma da Var Mıdır?", **Sebilürreşad**, C: I, No:10, Ağustos 1948, s.146-147

tarafıtar ve katkıda bulunan kişiler de düşmanlaştırılmaktadır. İster Osmanlı içinde batılılaşma tarafıtarları olsun isterse de Cumhuriyet’i kuran Kemalist kadrolar olarak nitelendirilen modernleşmeciler olsun belli bir stereotip içerisinde tarif edilirler. Bu kişiler Batı hayranıdır. Milletinden ve öz değerlerinden kopukturlar. Milletin her alanında top yekûn Batılılaşmasından yanadırlar. Batı hayranlıkları Batı karşısında duydukları aşağılık kompleksini içerir. Birçoğu da dış düşmanlarla iş birliği içindedir. Dış düşmanlardan en önemlisi ise kendi geleceklerini Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışına bağlayan Yahudilerdir.

Mukaddesatçıların bu tipolojide değerlendirdikleri bir örnek Edebiyat-ı Cedide kuşağıdır. Özellikle Necip Fazıl Kısakürek’in hedefindeki bu topluluk Batı’ya angaje olma konusunda oldukça istekli, halktan uzak ve yabancılaşma içinde görülür.⁷² Kısakürek, bu edebiyatı masonluk, dönmelik ve devşirmeliğin etkisinde olduğunu söyleyerek hiçbir davası ve ruhu olmayan bir tür olarak tanımlar. Bu edebiyat akımının ardından kadınların çarşaf boylarının kısaltmaya başladığını, peçelerin aşağı indiğini ve kadınların kendilerini erkeklere beğendirme yarışına girdiğini belirtir. Bu şekilde sosyal hayatta iddia ettiği ahlaki bozulmaya dikkat çekmek ister.⁷³ Aynı şekilde II. Meşrutiyetten sonra ahlaki açıdan bozulmanın devlet bürokrasisinden taşarak millete ulaştığını ve bu anlamda tam bir felaket döneminin başladığını dile getiren Kısakürek *“Avrupa’ya en kötü ve kokuşmuş taraflarıyla imrenen taklitçi züppe tipi ve onun sabun köpüğünden edebiyatı”*⁷⁴ sözleriyle Edebiyat-ı Cedide akımını eleştirir.

Mukaddesatçılar için modernleşme büyük ölçüde Batılı yaşam kalıbının tamamen taklit edilmesi olarak görülür. Kadın ve erkeğin kamusal alanda birlikte var olması ve bunun en önemli simgesi olarak öne çıkan balolarda kadınların kıyafetleri ve içki kullanımı takıntı derecesinde gündeme getirdikleri konular arasındadır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında özellikle kadının toplumsal hayata katılımının en büyük aracısı olan balolar; giyimden dansa, yiyecekten içeceğe büyük bir özenle hazırlanır

⁷² Adem Can, “Edebiyat-ı Cedide Neslinde Yabancılaşma”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2016, s.148-149

⁷³ Dedektif X Bir, “Uyan”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:7, 25 Kasım 1949, s.14

⁷⁴ Necip Fazıl Kısakürek, Tanrı Kulundan Dinlediklerim: Ve Tarihçe, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:30, 24 Mayıs 1946, s.11

ve yeni kurulan Cumhuriyet'in nasıl bir toplum tahayyülü olduğunun da en önemli göstergesi olarak karşımıza çıkar.⁷⁵ Yakup Kadri Ankara romanında Ankara Palas otelinde düzenlenen balolardan birini anlattığı bölümde, baloya katılanlarla büyük bir merakla otelin çevresinde katılanları izlemek için bekleyen halk kitleleri arasındaki ayrılığa dikkat çeker. Roman karakterlerinden biri olarak baloya katılan Selma hanımın izleyici halk kitlesini daha sahici bulması ve bulunduğu ortamı yapay bir ortam olarak değerlendirmesi baloların toplumsal açıdan benimsenmesinin zorluğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda Selma hanımın baloya davetli bir diplomatın eşi karşısında kocasının yaptığı reveransı aşırı bulması ve eşine bunu kıskançlıktan söylemediğini ama hiçbir yabancı erkeğin bir kadın karşısında bu kadar abartılı reverans yaptığını görmediğini söylemesi Yakup Kadri gibi biri için de batılılaşmanın en azından dozu konusunda yaşadığı çekinceyi göstermesi bakımından önemlidir.⁷⁶ Mukaddesatçılar için kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu ve hatta birlikte dans ettiği balolar ahlaksızlığın ete kemiğe büründüğü sahneler olarak kabul edilir.

Kadir Mısıroğlu'nun Kemalist İnkılabı incelediği yazı dizisinde Fahrettin Altay'ın anılarına başvurarak balolarda kadınlı erkekli danslardan ve içki içildiğinden sıklıkla bahsedilir.⁷⁷ Yeni İstiklal Gazetesi'nde *"Balo Kepazelikleri"* başlığıyla kaleme alınan yazıda, Balo ve dans hakkında birkaç Fransız düşünürün fikrine başvurularak dansla ilgili olarak *"hayvani ve şehvani arzuların tatminine matuftur. Dans dişiliğin erkeklere kurduğu en muazzam tuzaklardan biridir."* ifadelerine yer verilmiştir. Aynı şekilde dans hakkında görüşleri sorulan bir Fransız diplomatın *"Peki niçin yatakta yapmıyorlar da ayakta yapıyorlar"* ifadelerini kullanarak Batı'yı örnek alan Türk aydınına Fransızların bile düşünceleri bu yöndeyken neden hala Batı'nın en kötü, çürümüş ve ahlaksız taraflarını almak konusunda ısrarcı olduğu sorusu yöneltilmiştir. Yazıda eğer muasır medeniyet seviyesine çıkmak istiyorsak Batı'nın tekniği ve ilmini almamız gerektiği ile ilgili tekrarı görmek mümkündür. Yazının devamındaki ifadelerde balo üzerinden aslında Cumhuriyet ve devrimlere

⁷⁵ Cemre Arı, Merve Aslaner, Ilgın Balkan, Gizem Başpınar, Şeyma Bayrak, "Cumhuriyet Baloları", **Kebikeç İnsan Bilimleri için Araştırma Dergisi**, No:38, 2014, s.309

⁷⁶ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Ankara**, yay.haz. Atilla Özkırımlı, 7.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, s.119-120 ve 123

⁷⁷ Kadir Mısıroğlu, Kemalist İnkılabın Anatomisi: Şekilcilik", **Sebil**, No:33, 13 Ağustos 1976, s.3

duyulan hıncın dışa vurduğu aijitatif ifadelere rastlanmaktadır. Çocukların rızkından kesilen paralarla hazırlanan “*çılgın nameler, sarhoş kafalar, dönmüş gözler...*” şeklinde tasvir edilen balolardan ne kazanç elde ediliyor sorusuna yanıt olarak şu cevap verilmiştir: “*Dansta kadın öperler, sıkmak sıkıştırmak hiç. Her balodan kazanır memleket bir sürü piç!*”⁷⁸ Kullanılan bu ifade mukaddesatçı düşüncenin taşıdığı hınç duygusunu da göstermesi bakımından önemlidir.

Mukaddesatçılar için, kadının toplumsal yaşama erkeklerle birlikte katılımı ve kıyafetleri konusunda yaşanan değişiklik en çok tepki gösterilen konudur. Zaten Cumhuriyet ve devrimlere baştan karşı olan ve bu düşüncelerini hukuki yaptırımlar getirmesi sebebiyle dolaylı yollardan ifade eden mukaddesatçılar için kadın üzerinden ahlak arayışı milli bayramlar üzerinden de okunabilir. Mukaddesatçılarda 18 Mart Çanakkale Zaferi dışında hiçbir milli bayramın kutlandığını görmek mümkün değildir. Mısıroğlu bu konudaki bir yazısında milli bayramların sayısının gereğinden fazla olduğunu ve suni bir şekilde bayram haline getirildiğini dile getirmiştir. 19 Mayıs’ın Samsun’un yad edilmesi dışında bütün Türkiye’de kutlanacak ehemmiyette olmadığını belirtmiştir. 23 Nisan’ın meclis açılışı için önemli olduğunu ancak çocuk bayramı ile hiçbir alakası olmadığını ayrıca ilk meclisin de 1920’de değil 1876’da açıldığını söylemiştir.⁷⁹ Mısıroğlu, 23 Nisan 1920 tarihini ayıran şeyin egemenliğin ulusa geçmesi olduğunu elbette bilmektedir. Bu ifadeler Cumhuriyet’e Mustafa Kemal’e ve milli bayramlara karşı düşmanca duygularını kanunen bir soruna yol açmayacak biçimde ifade etmenin en nazik yolu olarak görülmelidir.

Necip Fazıl Kısakürek’in İstanbul’un düşman işgalinden kurtuluşunun kutlanmasına dair eleştirisi de buna benzer bir özellik göstermektedir. İstanbul’un Türklerin elinde kalmasının doğal bir durum olduğunu bunun kutlamanın “*karımın bana sadık kaldığını*” kutlamak gibi anormal bir durum olduğunu ifade etmiştir.⁸⁰ Bu görüşe çok yakın bir düşünceye Büyük Doğu’da yazılar yazan şair Salih Zeki

⁷⁸ F. Cemal Oğuz Öcal, “Balo Kepazelikleri”, **Yeni İstiklal**, No:116, 9 Mart 1963, s.8

⁷⁹ Kadir Mısıroğlu, “Mahzun Bir Bayram Daha...”, **Sebil**, No:90, 16 Eylül 1977, s.3

⁸⁰ Necip Fazıl Kısakürek, “Kurtuluş”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:5, 15 Ekim 1943, s.2

Aktay'da da rastlanmaktadır.⁸¹ Aktay, her şehrin kurtuluş gününü kutlamanın gereksizliğine işaret etmiştir. Bunun yanında şehri kurtaran millet olduğu halde yöneticilerin kurtuluşu kendilerine mal ettiğini belirterek kutlamaları eleştirmiştir.⁸²

Milli bayramlara olan muhalefet konusundaki hukuki engeller itirazın yine kadınlar ve kıyafetleri üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Sebil Gazetesi'nde 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarıyla ilgili haber velilerin *"gencecik kız talebelerin edeb yerlerine kadar soyularak stadyumlara çıkarılmasına tepki gösterdiği"*⁸³ şeklindeki kışkırtıcı bir ifadeyle sunulmuştur. Habere göre bazı veliler bu durumu protesto ederek çocuklarını okullara göndermemiştir. Büyük Gazete'de 29 Mayıs İstanbul'un fethini Müslümanların kutlaması gerektiğini belirten yazıda *"1 Mayıs'ta komünistler yürüdü... 19 Mayıs'ta çıplak kızlar hoplayıp zıpladı"* ifadesi bu konudaki diğer bir örnektir. Yine Şevket Eygi'nin Büyük Gazetesi'nde *"Bacak Bayramı"* diyerek 19 Mayıs kutlamalarının işaret edildiği yazıda hem genç kızlar için aşağılayıcı hem de okuyucu için kışkırtıcı olabilecek ifadeler mukaddesatçıların kadına bakışının önemli bir örneğini daha gözler önüne sermektedir. *"Stadyumlarda yarı hatta dörtte üç çıplak gelinlik kızlar"* diye tasvir edilen genç kızları tribünlerde *"ağzının salyaları aka aka"* diye tabir edilen erkeklerin *"kızların mahrem yerlerini"* izlediği ve bu durumun kabul edilemeyeceği kaleme alınmıştır.⁸⁴ Bu konudaki son bir örnek de Sebil Gazetesi yazarı Selahattin Eş'in kaleme aldığı yazıda görülmektedir. 23 Nisan kutlamaları üzerine yazdığı yazıda *"Nerede o Kuranlar okunarak tekbir sesleriyle açılan meclis nerede baldırı çıplak kızların anne ben çok üşüdüm kucağına al şeklinde bakan yaşlı gözleri."*⁸⁵ ifadelerinde kadınlar ve kız çocukları üzerinden milli bayramlar eleştirilmiştir.

⁸¹ Gülçin Tuba Nurdan, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Mitoloji ve Salih Zeki Aktay Örneği", **Mavi Atlas (Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı)**, 2023 s-43-50

⁸² Salih Zeki Aktay, "Bir Türlü Kurtulamamak", **Büyük Doğu**, 3. Devre, No:76, 16 Ocak 1948, s.3

⁸³ "Bir Bayram Daha: 19 Mayıs Gösterileri Protesto Ediliyor", **Sebil**, No: 73,20 Mayıs 1977, s.11

⁸⁴ "Bacak Bayramı", **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs 1976, s.3

⁸⁵ Selehaddin Eş, "Güya 'HükümFerma' Olan Millet Şaşkın", **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.6

1.2.2. Mukaddesatçı Anti-Kemalizm

Mukaddesatçılığın diğer bir özelliği Anti-Kemalist karakteridir. Anti-Kemalizm Kemalizm’le özdeşleşen Cumhuriyet projesine ve bu projenin toplumsal hayatın tüm katmanlarını değiştiren uygulamalarına karşı çıkmak demektir. Mukaddesatçı Anti-Kemalizm başta Mustafa Kemal’in şahsı olmak üzere kendisine mal edilen tüm uygulamalara karşı olmakla birlikte en büyük tepkiyi dinin toplumsal ve siyasal alandan çekilmesine gösterir. Mukaddesatçı düşünürler 5816 sayılı “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*” sebebiyle şahsiyetiyle ilgili olumsuz ifadelerden kaçınırsalar da belli imalara başvurarak şahsiyetine karşı nefrete varabilecek duygularını Anti-Kemalizm üzerinden açık etmişlerdir. Mukaddesatçıların nasıl bir Mustafa Kemal Atatürk imajına sahip oldukları çalışmanın “*Sahte Kahramanlar*” bölümünde detaylı bir şekilde yer almaktadır. Bu bölümde daha çok Kemalizm’in uygulamalarına karşı duyulan tepkiye yer verilecektir.

Mukaddesatçıların en büyük iddialarından biri İslam’ın tüm hayatı kuşatan bir din olduğu tezidir. Bu yüzden Cumhuriyet devrimleriyle birlikte İslam’ın hem siyasal hem de toplumsal alanda geri düştüğünü düşünmeleri mukaddesatçıları en çok rahatsız eden konu olmuştur. Bunun en önemli uygulaması olan laiklik mukaddesatçı Anti-Kemalizm’in en önemli temalarından biridir. Daha önce belirtildiği gibi toplumsal alandan dinin tamamen çekilmesini amaçladığı düşünülen laiklik politikaları pek çok farklı yelpazeden düşünürün gündemini oluşturdu. Ali Fuat Başgil kaleme aldığı *Din ve Laiklik* kitabında dinin hayatın her alanında önemli olduğunu belirtirken laikliği tanımlar ve bu tanımlamadaki en büyük çabası laikliğin dinsizlik manasına gelmediğini aktarmaktır. Resmî ideoloji karşısında karşıt görüşlerin özgürce dile getirilmesinin oldukça sınırlı olduğu bir dönemde mukaddesatçıların da laiklik konusundaki en büyük çabaları laikliğin Kemalizm’in algıladığı ve uyguladığı biçimde katı bir anlamı olmadığını savunmaktır.

Laikliği “*devlet hayatına ait bir hareket ve faaliyet prensibi*” olarak tanımlayan Başgil, “*Şu halde laiklik ne münkirlik (imansızlık) ne de hususiyetle din*

düşmanlığı demektir; sadece devlet hayatında ve amme münasebetlerinde dini kaide ve esasları dindarlar muhitine ve ferdi vicdanlara bırakarak sırf hayatın akışına ve münasebetlerin mantığına uymaktır” diye belirtmiştir. Burada laikliğin din düşmanlığı olmadığı konusunun vurgulanması Kemalist uygulamaların laikliği bu şekilde algılaması ve uygulamasına yönelik örtük bir eleştiriyi dile getirmektedir. Başgil ilk aşamada rejimin laiklik uygulamalarının ferdin devleti ilgilendirmeyen sosyal hayatında dinini özgürce yaşanmasına izin vermesi gerekliliğine dikkat çekmek ister. Başgil laikliği tamamen devletle ilgili bir ilke olarak sınırladıktan sonra İslam’ın bu şekilde sınırlanamayacağını ve bu anlamda yaşanacak çatışmanın nasıl giderileceği konusunda da fikir belirtir. İslam’ın sosyal ve siyasi hayatı kapsayacak bir din olduğunu dile getirdikten sonra onun sadece ibadet alanına indirgenemeyeceğinin altını çizer. Ancak Cumhuriyet’ten önce başlayan ve Cumhuriyet’in ilanından sonra da devam eden hukuk alanında laikleşmenin artık tersine çevirilemeyeceğini de belirtir. Bu sebeple laik bir devlet içinde yaşayan bir dindarın İslami kaideleri isterse sosyal hayatında da takip edebileceğini; resmi nikah kıydıktan sonra imam nikahı kıyarak veya faiz haram olması sebebiyle faiz alıp vermeyerek bunun üstesinden gelebileceğini de ekler.⁸⁶

Mukaddesatçı Anti-Kemalizm Kemalizm’i en çok laiklik uygulamaları üzerinden eleştirir. Kemalist rejimin laikliği yanlış anladığı ve uyguladığı konusunda geniş bir konsensus vardır. Bu argümanı sürekli tekrar etmelerinin en önemli sebebi daha önce de belirtildiği gibi laiklik ilkesine duyulan tepkinin dile getirilmesinin en meşru ve hukuki yolu olmasıdır. Bu yüzden mukaddesatçılar, laikliğin gerçekte ne olduğu ve Avrupa’dan alındığı için de orada esasen nasıl uygulandığı konusuna eğilerek Türkiye’de laikliğin din düşmanlığı olarak algılandığını ve uygulandığını savunmak üzerinde dururlar. Avrupa’da uygulanan şekliyle “*gerçek laiklik*” talebi sıkça dile getirilir. Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu’da yayınlanan “*Ölçü*” isimli yazısında gerçek manasıyla laikliği şöyle tanımlar: “*Bütün kainatla beraber dünyayı da kuşatıcı bir şeraiti olmayan Hristiyanlıkta Orta çağ papasının haksız, salahiyyetsiz ve ehliyyetsiz olarak her şeye ve her türlü insani hamleye el atmasınai şeytani ve*

⁸⁶ Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, **Din ve Laiklik**, 8.bsk, İstanbul, Yağmur Yayınevi, Haziran 2007, s.161-163

zulmani bir hegemonya kurmasına karşı onu kendi hududu içinde bırakmak ve gerisini selim akla tevdi etmek prensibinden ibaretken...” Bu tanımlamadan sonra Kısakürek, Türkiye’deki laikliğin tamamen din düşmanlığı olarak algılandığını, İslam ve Müslümanlığı kökünden söküp atmak olarak hayata geçirildiğini belirtmiştir.⁸⁷

Kısakürek’in laiklik tanımlamasında göze çarpan önemli bir durum vardır. O, Hristiyanlığı İslamiyet gibi tüm kâinatı ve dünyayı kavramaya yetkin bir din olarak görmez. Bu anlamda da laikliği, Hristiyanlığın temsilcisi olan Papa’nın dünya işlerine karışma gibi bir hak ve ehliyeteye sahip olmamasının bir sonucu olarak kendi sınırlarına çekilmesi olarak görür. Ancak mukaddesatçıların genel kabulü İslamiyet’in tüm hayatı kapsayabilecek bir din olduğudur. Kısakürek de bunu sıklıkla dile getirir. Yazısının devamında laikliğin İslamiyet’e uygulanmasının ne kadar mümkün olduğu sorusunu bir kenara koyduğunu dile getirmesinin sebebi de budur.⁸⁸

Kadir Mısıroğlu da laiklik tanımını Kısakürek’e benzer biçimde yapar ve onun Avrupa’da ortaya çıkışının özel şartlarına dikkat çeker. Papa’nın kendi kişisel çıkar ve ihtiraslarına Hristiyanlığı alet eden ve bu anlamda “*cenneti parselleyip satmaya kadar varan*” olumsuz davranışları karşısında Avrupa’nın dini, siyasi ve sosyal hayattan uzaklaştırması manasına gelen laikliğin “*kınanmasının*” mümkün olmadığını söyler. Bu noktada Mısıroğlu da Kısakürek gibi Hristiyanlığın sosyal hayatı kapsayan bir din olmadığı ve bu sebeple de ortaya çıkan yeni toplumsal düzenin Hristiyanlıkla çelişmediğine dikkat çekmiştir. Jön Türklerin Fransız İhtilali’ni aynen taklit etmesine rağmen laiklik konusunda herhangi bir şey yapamamasını da İslam’la laiklik prensibinin bağdaşmamasına bağlamaktadır. Mısıroğlu da İslam’ı tüm hayatı tanzim eden bir din olarak kabul ettiğinden “*O’nu rencide etmeden veya onunla çatışmayı göze almadan laiklik prensibinin kabulüne imkân yoktu*”⁸⁹ ifadesiyle hem İslam’la laikliğin uyuşmayacağını altını çizmiş hem de bunu uygulayan Kemalizm’in esas hedefinin İslam’ı ortadan kaldırmak olduğunu örtük bir biçimde ifade etmiştir.

⁸⁷ Necip Fazıl Kısakürek, “Ölçü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:11, 15 Mayıs 1959, s.1

⁸⁸ A.e., s.13

⁸⁹ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik”, **Sebil**, No:8, 20 Şubat 1976, s.4 ve 5

Mısıroğlu Kemalist İnkılabın ana karakterini veren ilkenin laiklik değil “*ladinilik*” olduğunu savunur ve laiklik kelimesi yerine bunu kullanır. Mısıroğlu’na göre laiklik, dinin sadece siyasetten çekilmesi manasına gelir. Oysa Kemalist İnkılabın amacı dinin tüm hayattan çekilmesidir. Bu sebeple de bunun “*ladinilik*” olarak tanımlanabileceğini savunur.⁹⁰ Mısıroğlu Kemalist İnkılapların sadece laiklikle açıklanamayacağını bu inkılapların siyasetle ilgili olmayan alanlarda da gerçekleştirildiğini örneklerle aktarmıştır. Soy adı kanunun siyasetle hiçbir ilgisi olmamasına rağmen çıkarıldığına işaret ederek “*hacı, hoca, müftü, Hacıoğlu, Hacaoğlu, Müftüoğlu*” gibi dini içerik taşıyan unvanların alımının yasaklanmış olmasını ladinilik içinde değerlendirmektedir. Aynı şekilde selamünaleyküm yerine günaydın veya tünaydın gibi kelimelerin kullanımının teşvik edilmesini de dine karşı açılan savaşın bir sonucu olarak görmektedir. Mısıroğlu aynı amaçla “*Ne mutlu Türk’üm diyene*” sözünün “*Elhamdülillah Müslümanım*” sözünün yerine çıkarıldığını belirtmiştir.⁹¹ Mısıroğlu’na göre, İnkılapların amacının ladinilik olduğunu gösteren diğer bir örnek de Medeni Kanun’dur. Medeni Kanun’un ne İslamiyetle ne de Türk örf ve adetleriyle uyuşmadığını dile getiren Mısıroğlu, dini alanın hakimiyeti altında bulunması gerektiğini düşündüğü evlilik, miras gibi konuların İsviçre’den hiçbir adaptasyon yapmadan aynen nakledilmesine büyük tepki duymaktadır.⁹²

Şevket Eygi’nin laiklik konusundaki yaklaşımı Mısıroğlu ve Kısakürek’e benzese de Eygi’nin diğer iki mukaddesatçıya göre görüşlerini açık biçimde ortaya koyma konusundaki çekingen tavrı ve argümanlarını karşı gördüğü cephenin argümanları üzerinden doğrularak savunma metodu farklı bir ifade üslubuna işaret eder. Eygi’nin görüşlerini ortaya koymasındaki en temel özellik budur. Bu tarzı laiklik hakkındaki görüşlerinde görebilmek mümkündür. “*Din Hürriyeti Ne Demektir?*” adlı yazıda “*Din ve vicdan serbestisi olmayan yerde demokratik bir idare, hür bir vatandaş topluluğu medeni bir nizam yoktur*” ifadesi Eygi’nin demokrasiye sanki ilkesel biçimde bağlıymışçasına bir din hürriyeti talep ediyormuş gibi tınlasa da Eygi’nin komünizme, Yahudiler’e, Kemalizm’e ve CHP’ye yaklaşımı

⁹⁰ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 4”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.4

⁹¹ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 5”, **Sebil**, No:11, 12 Mart 1976, s.4

⁹² Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 6”, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.4

göz önüne alındığında farklılıklara saygı duymayı gerektiren demokratik anlayışa uzak kaldığı hemen görebilir. Bu durum Mısıroğlu ve Kısakürek için de geçerlidir ama karşı tarafı kendi argümanlarıyla çürütmek üzerinden girilen bu tarz en çok Eygi tarafından kullanılır.

Yazılarında temel insan hak ve özgürlüklerine değinen ve bunun demokratik ülkelerde titizlikle uygulandığını anlatan Eygi'nin temel hak ve özgürlüklerle kastettiği devletin din ve vicdan hürriyetine saygı duymasından ileriye gitmemektedir. Üstelik bu beklediği saygı yine ilkesel olarak o ülkede yaşayan tüm dinler adına talep edilmemekte sadece Sünni Müslümanlar için istenmektedir. Komünist ve otokratik devletlerin dini sadece ibadet etmek olarak gördüklerini ve din ve vicdan hürriyetini büyük baskı altına aldıklarını belirten Eygi, ilkokuldan üniversiteye kadar din eğitimi, telkini ve propagandası yapabilme, din adamlarını yetiştirecek din okullarını serbestçe kurabilme ve *“müstakil ve muhtar din teşkilatları kurarak”* bunların dini alandaki faaliyetlerini siyasetin denetiminden ve finansmanında kurtarma özgürlüğünü talep etmektedir. Bu taleplere cevap vermeyerek dini sadece ibadet etmek olarak görenleri de *“temel hürriyet ve haklara tecavüz etmiş”*⁹³ saymaktadır.

Eygi'nin Türkiye'de uygulanan laikliğin gerçek laiklik olmadığı görüşü bu konudaki diğer yaklaşımlara benzemektedir. Eygi de Necip Fazıl ve Mısıroğlu gibi Türkiye'de gerçek laiklik ilkesinin uygulanmadığını ve laikliğin dini ve Müslümanlığı Türkiye'den silmek için kullanıldığını savunur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, rejimin ibadet dilinin Türkçe yapılması konusunda baskı yarattığını, okullarda din dersi verilmediğini, çocuklara din öğretmek isteyen hocalara canavar muamelesi yapıldığını, gazete ve dergilerin dini içerikli yayın yapmalarının yasaklandığını ve *“Allah'tan Peygamberden dinden konuşmalar yapılmadığını”*⁹⁴ sıralayarak Kemalizm'i dinsizlikle eş tutmuştur. Bir diğer yazısında Eygi, Türkiye'de ne demokrasinin ne laikliğin ne de din ve vicdan hürriyetinin olmadığından yakınmıştır. Bununla birlikte Eygi'nin Türkiye'de gerçek bir laiklik uygulamasının olmadığı kanaatinin en büyük sebebi Diyanet İşleri Başkanı'nı hükümetin

⁹³ “Din Hürriyeti Ne Demektir?”, **Yeni İstiklal**, No:116, 9 Mart 1963, s.2

⁹⁴ “Elbette İslam Ümmetindeniz”, **Yeni İstiklal**, No:142, 13 Kasım 1963, s.1

seçmesidir. Devletin diyanet başkanını seçmesini dini tekeline alması olarak gördüğünden bunun laiklik ilkesine aykırı olduğunu savunmuştur. Böyle bir uygulamanın hiçbir demokratik devlette olmadığına da dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Eygi'nin gerçek laikliğin uygulanması konusundaki ısrarını diyanete muhtariyet verilmesi yönündeki talebi takip etmiştir. Eygi'nin bu yazısının yayınladığı sayının manşetinin de “*Diyanete Muhtariyet Verilmelidir*” şeklinde çıkmasının nedeni de budur.⁹⁵

Yeni İstiklal Gazetesi'nde Dr. Fehmi Cumalıoğlu'nun laiklik üzerine bir yazısı din ve vicdan hürriyetinin tanınması konusuna eğilmiştir.⁹⁶ Bu yazının da ortaya koyduğu üzere Eygi, din ve vicdan hürriyeti üzerinden toplumsal alanda dinin daha fazla hakimiyetini sağlayacak hakları talep etmektedir. Bunun yaparken aynen bu yazıda olduğu gibi laikliğin Türkiye'de dinsizlik olarak anlaşıldığı oysa demokratik ülkelerde devletin din alanına dinin de devlet alanına girmemesi olarak uygulandığı vurgulanmaktadır. Devletin din üzerindeki baskı ve kısıtlarının kaldırılması demokrasi meselesi de işin içine katılarak talep edilmiş bu anlamda hem devletin politikalarını eleştirmek hem de bu talepleri dile getirmek için demokrasi bir meşruiyet aracı olarak kullanılmıştır.

Laiklik mevzuunda mukaddesatçıların bir diğer itirazı da laikliğin anayasada ve ceza kanununda tanımlı olmamasına ve bu noksanlığın da Müslümanları “*avlamak*” onlar üzerinde baskı yaratmak için bir araç olarak kullanılmasına yöneliktir. Bu iddiaya temel olarak dönemin Türk Ceza Kanunu'nun 163. Maddesi gösterilmektedir. Bu maddeye göre: “*Layikliğe aykırı olarak Devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse iki yıldan yedi yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır*”⁹⁷ Sebül gazetesinde Ahmed Selami'nin laikliğin bulanık tanımı üzerine yazdığı yazıda, bu maddeye dayanarak pek çok Müslümanın hapse atılmasına ve baskı altına alınmasına

⁹⁵ M.Şevket Eygi, “Ruzname: Bu Ne Biçim Laiklik Böyle”, **Yeni İstiklal**, No:271, 19 Ekim 1966, s.2

⁹⁶ Dr. Fehmi Cumalıoğlu, “Laiklik Prensibi”, **Yeni istiklal**, 1 Şubat 1961, s.3

⁹⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7234.pdf>

rağmen hiçbir Yahudi veya Hristiyan'ın cezalandırılma bir kenara mahkemeye bile çıkartılmadığı iddia edilmiştir.⁹⁸

Kemalizm'i ve inkılapları dine açılmış bir savaş olarak gören mukaddesatçılar için her inkılap aslında İslam'a karşı girişilen bir yok etme eylemi olarak kabul edilir. Latin harflerinin kabulü de tam olarak bu çerçevede değerlendirilmiştir. Bu konuda tepkisini en çok gösteren kişi Kadir Mısıroğlu'dur. Mısıroğlu'na göre dilde sadeleşme akımı sonrası Arapça kelimler yerine Türkçe kelimelerin kullanılmasının sebebi İslam' duyulan nefrettir. “*İslam kültürünün malı*” olarak gördüğü Arapçanın Kuran dili olmasından dolayı bundan kurtulmak istenmiştir. Bu konuda Sebil Gazetesi'nde “*Türkçeye Suikasd*”⁹⁹ adında bir yazı dizisi kaleme alması bu konuya duyduğu hususi tepkinin kanıtıdır. Latin alfabesinin kabulünü Kemalist rejimin kendini korumaya alması olarak değerlendiren Mısıroğlu¹⁰⁰ ancak bu yolla rejime bağlı yeni nesiller yetiştirilebileceğini ve bu nesillerin geçmişleriyle bağının kesilebileceğini de belirterek Latin harflerinin kabulüyle milletin geçmişinden kopartıldığına dair geniş mutabakata sahip söyleme katkıda bulunmuştur.

Sebil Gazetesi Latin harflerinin kabulü ve Türkçe kelimelerin kullanılması yönündeki uygulamalara en çok tepki gösteren gazetedir. Pek çok yazar bu konuda görüş belirtmiştir. İsmail Karakuzu kaleme aldığı yazıda harf inkılabının bir milletin geçmiş kültürüyle bağlarının koparılması demek olduğunu, üstelik meselenin Türkler için sadece bir milli kültür meselesi olmadığını ve Kur'an harflerinin Arapça olması sebebiyle Türk milletinin dinine de yabancılaşmasının söz konusu olduğunu dile getirir. Tarihte milletlerin sadece esaret ve din değiştirme yoluyla alfabe değiştirdiklerini ifade eden Karakuzu, Rusya'nın esaretindeki Türklerin birlik ve beraberliğini bozmak için Kiril alfabesini dayatmasını göz önüne alarak Türk milleti için durumun vahametini görmek gerektiği konusunda uyarır.¹⁰¹ Sadık Albayrak'ın bu konuda Sebil Gazetesi'nde çıkan yazı dizisi de göze çarpmaktadır. Albayrak da Arapçanın Kur'an dili olması sebebiyle önemli olduğunu, Latin harflerinin

⁹⁸ Ahmed Selami, “Laikliğin Bulanıklığında, Dine (Şeriat) Zulm ve İstibdadın en Şedidi”, **Sebil**, No: 15, 9 Nisan 1976, s.13

⁹⁹ Kadir Mısıroğlu, “Türkçe'ye Suikasd: Resmi Kitabet ve sanayi Vekili Abdülkerim Doğru”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.15

¹⁰⁰ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 10,” **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.4

¹⁰¹ İsmail Karakuzu, “Harf Değişikliği ve Neticeleri”, **Sebil**, No:14, 2 Nisan 1976, s.15

kabulünün okuma yazma konusunda kolaylık yaratacağı beklentisinin gerçekçi olmadığını, bir milletin kütüphaneler dolusu bir külliyata ve geçmişine yabancı bırakıldığını ve tabiki en önemlisi de Kur'an'ı öğrenme konusunda Türk milletini İslam'dan uzaklaştırma maksadı taşıdığını savunmaktadır.¹⁰²

Necip Fazıl Kısakürek, Latin harflerinin kabulü konusundaki görüşlerini belirtmeye Arap harflerinin bir millete değil İslam kültürüne ait olduğunu savunmakla başlar. Bu konuda Arapçanın İslamiyet'e mal olmuş bir dil olduğu ve Arapça 'ya düşmanlığın aslında İslam'a düşmanlık olduğu ile ilgili geniş konsensüsü bozmaz. Arapçayı bir millete ait olarak görenlere Latin harflerinin ne derece Türk milletine ait olduğu sorusunu sorar. Terbiye uzmanı diyerek tanıttığı bir Amerikalı'nın Türker'in harf inkılabıyla yaptığının Amerika'nın bütün madenlerin kaybetmesinden çok daha ağır bir durum olduğunu belirtmesini örnek gösterir. Batılılaşma yanlılarına yönelik *“bakın sizin örnek aldığınız Batılı bile ne söylüyor”* şeklindeki mukaddesatçıların sıklıkla yaptığı argümantasyonu sürdürür. Latin harflerinin kabulünün okur yazar sayısını arttıracığı görüşüyle kabul edilmesine karşı Kısakürek, bunun bir nicelik değil nitelik meselesi olduğu düşüncesiyle karşı çıkar. Niteliksiz birçok okur yazar olacağına hakkını vererek birçok *“fikir çilesinden”* geçmiş az sayıda okur yazarın daha makbul olduğunu savunmuştur.¹⁰³

Latin Harflerinin kabulü ve Türkçe 'den Arapça ve Farsça kelimelerin temizlenmesi gibi uygulamalara yönelik tepkinin muhatabı olan bir konu daha ibadet dili ve ezanın Türkçeleştirilmesidir. 1930'lu yıllar Atatürk'ün ibadet dilinin Türkçeleşmesi konusuna eğildiği, Türkçe ezanın da bu minvalde gündeme geldiği ve uygulamaya konduğu yıllardır. İbadet dilinin Türkçeleşmesi meselesi Ziya Gökalp'e dayandırılır. Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* isimli kitabında *“Dinde Türkçülük”* bölümünde din kitaplarının, hutbelerin ve vaazların Türkçe olması gerektiğini belirtir. Bir milletin din kitaplarını kendi dilinde okuyamamasının ve din adamlarının verdiği vaazları kendi dilinde dinleyememesinin sonucunda dinini öğrenemeyeceğini,

¹⁰² Sadık Albayrak, “Latin Harfler ve Neticesi”, *Sebil*, No: 89, 9 Eylül 1977, s.14

¹⁰³ Necip Fazıl Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, 35.Bsm, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, Eylül 2023, s.361-363

Hanefi mezhebinin kurucusu Ebu Hanife'nin namaz surelerinin dahi ulusal dilde okunmasına yönelik görüşlerine referansla açıklar.¹⁰⁴

Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal'in önemle üzerine durduğu konulardan biri de ibadetin Türkçeleştirilmesiydi. Medreselerin kapatılmasının ardından Kur'an'ın liyakatsiz ellerdeki tercümesinin önüne geçmek için TBMM'de Kur'an'ın Türkçe tercümesinin hazırlanması kararı alındı. Bunun için Diyanet İşleri'ne bir bütçe ayrıldı. Diyanet İşleri Kur'an'ın tercümesinin Mehmet Akif Ersoy tefsirinin ise Elmalılı Hamdi Yazır tarafından yapılmasına karar verdi. Mehmet Akif Ersoy'u bu görev için ikna etmek epey zorlu olmuş bu ikna için araya pek çok kişi girmiştir. Israrlar sonucu görevi kabul eden Ersoy mealin bir bölümünü Diyanet'e gönderdikten sonra bu işten vazgeçmiş ve bu görev de Elmalılı Hamdi Yazır'a verilmiştir. Elmalılı, Türkçe Kur'an konusundaki şüpheleri doğrultusunda bu işi hakkıyla yapamayacağını söyleyerek reddetmek istese de bu görevi de üstlenmiştir.¹⁰⁵

Cumhuriyet döneminde ilk Türkçe ezan 30 Ocak 1932 yılında Fatih Camii'nde Bursalı Hafız Rıfat Efendi tarafından okunmuştur.¹⁰⁶ Ezanın Türkçeleştirme çalışmaları da ilk kez Aralık 1931 yılında Mustafa Kemal'in isteğiyle Maarif Vekili Reşit Galip ve Hasan Cemil Çamlıbel'in başkanlık ettiği dokuz hafızdan kurulu bir kadroyla Dolmabahçe Sarayı'nda başlamıştır.¹⁰⁷ Türkçe Ezan uygulamasına gelen tepkiler üzerine makale kaleme alan Ali Dikici, ezanın Türkçe okunmasının halkta ciddi bir tepki yarattığını ve ilk tepkinin de 1933 yılında Bursa Ulu Cami'de kılınan Cuma namazı esnasında ortaya çıktığını belirtmiştir. Ezanı Türkçe okumak istemeyen müezzinin yerine cemaatin içinden bir kişinin Arapça

¹⁰⁴ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, ed. Kemal Bek, İstanbul, Bordo Siyah Yayınları, s.267

¹⁰⁵ Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, Haz. Asım Cüneyt Köksal, Murat Kaya, 1.c, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021, s.32-33 ve 39

¹⁰⁶ Mustafa Zengin, **İbadet Dilinin Türkçeleştirme Çabası Olarak Türkçe Ezan Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2015, s.11

¹⁰⁷ Mustafa Uzun, “Ezan'ın Türkçeleştirilmesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 12.c, Ankara, 1995, s.39

ezan okuması ve Arapça kamet getirmesi ardından sivil polislerin müdahalesiyle olay büyümüş ve pek çok gözaltıyla sonuçlanmıştır.¹⁰⁸

Necip Fazıl Kısakürek, ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi karşındaki tepkisini 1928 yılında Mustafa Kemal tarafından İlahiyat fakültesine hazırlatılan bildiriye Vakit Gazetesi'nden alıntılararak göstermiştir. Türk inkılabı neticesinde dinde de bir reform gereksinimi dile getiren bildiride üçüncü madde şu şekildedir: *“İbadetin dilinde: İbadet lisanı Türkçe olmalıdır. Ayetlerin, duaların, hutbelerin Türkçe şekilleri kabul ve istimal edilmelidir...”* İbadet dilinin Türkçe olması konusunda açıklamalar yapan bu maddeyle birlikte Kısakürek bu açıklamayı hazırlayanları sahte peygamberlik yapmakla suçlamıştır.¹⁰⁹ 1928'de hazırlanan bu bildiri birçok kez yayımlanarak hazırlayanları din ve İslam düşmanlığıyla suçlayan Kısakürek Kemalizm'in İslam düşmanlığı olduğu mesajını vermektedir.

Türkçe ezan uygulaması aynı zamanda *“dinsiz CHP”* algısının da önemli bir retoriği olmuştur. Şevket Eygi'nin *“CHP'nin Ezan Yasağı: 'Allahuekber' Diyenleri Zindana Atarlardı”* yazısının başlığından da anlaşılabilirceği gibi Kemalizm'in siyasi temsilcisi olarak görülen CHP'nin din ve iman düşmanı olduğuna dair yaratılmak istenen algının tipik bir örneğidir. Bu söylem, siyasi arenada CHP'yi zayıflatmayı amaçlayan stratejinin önemli bir parçasıdır. 1976 yılında CHP'ye inanılmaması ve oy verilmemesi için geçmişten yardım alınan bir yazıda Eygi; *“1950'de Demokrat Parti iktidara gelinceye kadar CHP'nin hüküm sürdüğü diktatörlük devrinde Türkiye'de ezan okumak yasaktı. Ezan okuma hürriyetine ancak CHP yıkıldıktan sonra kavuştuk”* şeklindeki ifadeleri kullanmıştır. Bu devrin İnönü devri olduğunu dile getiren Eygi, Türkçe ezandaki *“Tanrı uludur”* ifadeleri için *“CHP'nin Müslümanlara zorla kabul ettirdiği devrim ezanı böyleydi”* diyerek iman sahiplerini bunları unutmamaları ve CHP'ye yardımcı olmamaları konusunda uyararak yazısına son vermiştir.¹¹⁰

¹⁰⁸ Ali Dikici, “İbadetin Türkçeleştirilmesi Bağlamında Türkçe Ezan Denemesi ve Buna Gösterilen Tepkiler”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9869>

¹⁰⁹ “Vesikalar Konuşuyor: Bir Dini Nasıl Tepelemek İstediler”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No: 61, 2 Mayıs 1947, s.13, Dedektif X Bir, “İslam'ı İlk İmha Davranışı”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:13, 31 Mart 1971, s. 12-13

¹¹⁰ M.Ş. Eygi, “CHP'nin Ezan Yasağı: 'Allahuekber' Diyenleri Zindana Atarlardı”, **Büyük Gazete**, No:35, 22 Aralık 1976, s.4

Yeni İstiklal Gazetesi'nde çıkan ve ezanın Türkçe okunması ile ilgili kararın laiklik ilkesine aykırı olduğuna dair birkaç yazıya rastlanmaktadır. Buna ek olarak Türkiye'nin amacının çağın uygarlık seviyesini yakalamak olduğunu savunanların ezanın Türkçe veya Arapça okunmasıyla uygarlık seviyesinde nasıl bir atlama yapacağını düşündükleri sorusu sorulmaktadır. Bu görüş şu şekilde örneklendirilmiştir: *“Ezanı bir kanunla Türkçe okuttukmu, sanki tarladan bire on beş mahsul alacağız”* Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi ezan meselesinin Türkiye'nin gelişmişlik problemlerine bir çare olmayacağı ve bu konuda karar vermesi gerekenlerin laiklik ilkesi doğrultusunda TBMM değil *“ilim sahibi insanlar ve Diyanettir”* şeklinde görüş bildirilmiştir.¹¹¹

Kadir Mısıroğlu'nun Mustafa Kemal ile ilgili olumsuz kanılarının oluştuğu ilk yılların Türkçe ezan meselesiyle başladığını ifade etmesi, Sebil Gazetesi'ne o dönem MSP milletvekili adayı olma sebebiyle verdiği röportajda görülebilir. Mısıroğlu, muhafazakâr eğilimlerinin ilk okul öncesi başladığını, okula başlamadan hatim indirmiş olduğunu ve okula başladıktan sonra hocayla birlikte din eğitimine devam ettiğini hatta mezarlık camiinde müezzinlik bile yapabildiğini belirtmiştir. O dönem köylerinde imam olan Lermizade Hafız Musa Efendi'nin Türkçe ezan okumak istemediği için kendisini minareye çıkartıp ezan okuttuğunu düşündüğünü dile getirmiştir. Mustafa Kemal ile ilgili olumsuz konuşmalarının da bu zamanlar başladığını, bu yüzden bir hafta süreyle okuldan kovulduğunu ve idarenin de emriyle arkadaşlarının çok uzun sürdüremeseler de bir süre kendisiyle konuşmadığını aktarmıştır. Mısıroğlu bunun gibi pek çok anının lisede de devam ettiğini eklemiştir.¹¹²

CHP'nin din ve iman düşmanı bir parti olarak tasvir edilmesini destekleme konusunda Türkçe ezan meselesinin gündeme getirildiği bir yazıya daha Sebil Gazetesi'nde rastlanmaktadır. *“CHP'nin geçmişini şöyle bir düşündüğümüz zaman din düşmanlığı dışında millet hayrına yaptığı bir işi bulmak pek de mümkün değildir”* ifadelerinden de anlaşılacağı gibi CHP İslam düşmanı bir partidir ve Türkçe ezan meselesi de buna kanıt uygulamalarından sadece bir tanesidir. Yazının

¹¹¹ Kadircan Kafı, “Türkçe Ezan Meselesi?..”, ve Sabri Esat Siyavuşgil, “Yine mi Ezan”, **Yeni İstiklal**, 15 Mart 1961, s. 6

¹¹² “Kadir Mısıroğlu ile yapılan Röportaj”, **Sebil**, No:72, 13 Mayıs 1977, s.11-12

başlığının “CHP’liler Ezan Sesini Bile Duymaya Tahammül Edemiyorlar” olarak atılması da yaratılmak istenen CHP imajının bir örneğini sunmaktadır.¹¹³

Mukaddesatçı Anti-Kemalizm’in hıncını yönelttiği bir diğer alanda kılık-kıyafet konusundaki düzenlemelerdir. Bu konuyla ilgili iki kanun mevcuttur. Birincisi, “Şapka İktisası Hakkında Kanun”, İkincisi de “Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun’dur” İlk kanun TBMM üyeleri ve memurların şapka giymesini zorunlu kılmış Türk halkına da umumi başlık olarak şapka tanımlanarak bunun dışında herhangi bir başlık kullanması yasaklanmıştır. İkinci kanunun içeriği ise din adamlarının giyimi ile ilgilidir. Bu kanun: “Herhangi din ve mezhebe mensup olurlarsa olsunlar ruhbanilerin mabed ve ayinler haricinde ruhani kisve taşımaları yasaktır” şeklindeki kanundur.¹¹⁴ Mukaddesatçıların Şapka kanununu Kemalist inkılapların en karikatürü ve aşağılayıcısı olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Kısakürek’in Şapka Kanunu’yla ilgili şu sözleri bu görüşü özetlemektedir: “Nihayet bu milletin başına zorla ve kanunla yerleştirilen şapka, ...şahsiyetimizi topyekûn Garba teslim ettirilişimizin, yüzde yüz palyaço haline getirilişimizin, bir pas pas üzerinde milli ırzımızı Avrupalı ’ya feda etmeye zorlanışımızın resmi, aleni ve nihai hamlesi olmuştur.” Bu şekilde şapka giyilmesini mecbur tutan Mustafa Kemal’i ise - bu kanunu Mustafa Kemal Atatürk’ün çıkardığı bilindiğine göre burada kasıt Mustafa Kemal’dir- “Bize zorla ve cihana bir eşi görülmemiş kanuni bir mükellefiyetle şapkayı giydiren fikri saik, şahsiyet ve hürriyetimizi küfre teslim etmekten başka tek gaye sahibi değildir” diyerek hedef tahtasına koymaktadır.¹¹⁵

Büyük Doğu’da Osman Yüksel Serdengeçti’nin “Bir Nesli Nasıl Mahvettiler?”, isimli broşürünü Necip Fazıl Kısakürek, “Aramızda derin bağlar bulunan Serdengeçti sahibi Osman Yüksel” olarak takdim etmiş ve burada yazılı olan hikâyede “Türk anası ve çocuğunun” şapkayla gavuru bir tutan anlayışlarını göz önüne serdiği için Serdengeçti’yi ayrıca tebrik ettiğini belirttiği bir notla yayınlamıştır. Birinci Dünya Savaşı’nın son yıllarında babası şehit olmuş bir çocuk

¹¹³ “CHP’liler Ezan Sesini Bile Duymaya Tahammül Edemiyorlar” **Sebil**, No: 85, 12 Ağustos 1977, s.8

¹¹⁴ Bekir Sıtkı Yalçın, İsmet Gönülal, **Atatürk İnkılabı: Kanunlar, Kararlar, Tamimler, Bildiriler, Belgeler: Gerekçe ve Tutanaklarıyla**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1984, s.99 ve 204

¹¹⁵ Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s.365

ve annenin diyaloglarından oluşan bu hikâyede annesine erkeklerin nereye gittiğini soran çocuğa annesi cepheye gavurlara karşı savaşımaya gittiklerini söyler. “Gavurların” kim olduğu ve neye benzediğine dair soruya karşılık olarak annesi “gavurları” kötülük yapan, Allah’a ve Peygambere inanmayan. “şapkaklı herifler” olarak tarif eder. Anne, çocuk tarafından yöneltilen şapkanın nasıl bir şey olduğu sorusuna da yine “gavurların başlarına giydikleri şey” diyerek cevap verir¹¹⁶Mukaddesatçıların tıpkı “ecnebi” algılarındaki gibi “gavur” kelimesinin de zenofobik algılanışını ortaya koyan bu hikâye şapkaya olan bakış açısını göstermesi açısından önemlidir.

Şevket Eygi’nin de bu konudaki yaklaşımı aynıdır. Ignatius Mouradgea D’ohsson’un *18. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler* kitabından aldığı bir parçayla bu görüşlerini belirtmiştir. D’ohsson’un Müslümanlarca kullanılmayan bir elbisenin giyilmesinin “dinden çıkış olduğu” ve bir Türk’ün başka bir topluluğa ait bir başlık giydiğinde imanını ve nikahını yenilemek zorunda kalacağı ile ilgili görüşlerine yer vermiştir.¹¹⁷ Mısıroğlu da şapkanın Müslümanlara uygun bir başlık olmadığını, Müslümanların iç ferahlıklarının bir göstergesi olarak alınlarını açık tuttuklarını ve batılılaştırmanın ve onun sembolü olan şapkanın ise Müslümanların ferahını bozduğunu savunur.¹¹⁸

Kılık kıyafet konusunda da belli nüanslarla benzer görüşlere sahip mukaddesatçılar için Batılı tarz kılık ve kıyafet Müslümanlığa uygun değildir. Batılı tarz kıyafet, saç ve sakal kesiminin Müslümanlığa uymadığı konusunda geniş bir kabul vardır. Ancak kıyafetlerin ya da görünüşün nasıl olacağı konusunda farklılıklar mevcuttur. İslam’ın tüm hayatı kuşatan bir din ve medeniyet olduğunu düşünen Eygi’ye göre İslam’a uygun bir görünüş ve giyinme tarzı vardır. Eski Müslümanlar gibi kavuğa, kaftana ve şalvara dönmenin mümkün olmadığını söyleyen Eygi’nin talebi ise şudur: “Ama Pakistanlı ve Hindistanlı Müslümanlar gibi ‘istanbulin’ denilen yakası kapalı, önü baştan aşağı düğmeli, dizlere kadar uzanan, ceketle

¹¹⁶ “Bir Nesli Nasıl Mahvettiler”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:21, 3 Mart 1950, s.16

¹¹⁷ D’ohsson, “Şapka”, **Büyük Gazete**, No: 97, 19 Nisan 1978, s.7 Ayrıca Bkz. J. Mouradgea D’ohsson, **XVIII. Türkiyesinde Örf ve Adetler**, çev. Zehran Yüksel, İstanbul, Tercüman Gazetesi, ty.

¹¹⁸ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 7, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.4-5

pardösü arası bir giyim pekala çıkarabiliriz.” İslamcı damarı milliyetçi damardan çok daha kuvvetli olan Eygi’nin Müslüman gibi görünme ve bu anlamda diğer Müslümanlarla fiziken de benzeme talebi onun ümmetçi görüşlerine de paralelidir. Aynı zamanda kadınların çarşaf giymesini de “İslami şekle bürünmek” olarak görür¹¹⁹ ve bu anlamda Kısakürek’ten ayırır.

Eygi İslam’ın kadınlara örtünmeyi ve bunu da tüm namahrem yerlerini kapatacak tepeden tırnağa bol bir elbise içinde saklanacak şekilde emrettiğini belirtir. Buna ek olarak Hz. Ömer’in içtiğine göre kadınların yüzlerini bile peçeyle kapatması gerekir. Eygi Büyük Gazete ’de belirttiği bu görüşlerini seçim döneminde birtakım adayların eşlerini yanına alarak çektiirdikleri fotoğraflara dair İslamcı bir gazetenin yaptığı yorumu eleştirmek için yer vermiştir. Buna göre eşleri başı açık adayları tenkid ederek eşinin başı kapalı olan adayı öven gazeteye “sıkmabaşlık” diye tabir ettiği örtünmenin de İslam’a uymadığı uyarısını yapmaktadır.¹²⁰ Eygi’nin bu uyarısı hem kadın için nasıl bir kılık kıyafeti savunduğunu hem de siyasi olarak konumlanışını göstermesi açısından önemlidir. Burada başı kapalı olan eş MSP genel başkanı Erbakan’ın eşidir ve Eygi ileriki bölümde daha da detaylandırılacağı gibi MSP’yi desteklemez. Dolayısıyla bu uyarı kadınların nasıl giyinecekleri konusunda çok siyaseten kimi işaret etmediğini gösteren bir uyarıdır.

Kısakürek, kadının kılık kıyafeti konusunda Eygi gibi düşünmez. “*kadını bir konserve maddesi gibi simsiyah çarşaflar içinde lehimleyip hava temasından uzak bulundurmak*” olarak gördüğü çarşafı onaylamaz. Kadını “*korkulacak ve utanılacak bir madde*” gibi kapatmayı uygun görmeyen bizzat şeriata aykırı olduğunu söyler. Kadın için ne batılılaşmayla birlikte “*çırılçıplak soymak*” olarak gördüğü ne de büsbütün kapatıldığı tarzın doğru olmadığını savunur. Ancak tam olarak nasıl bir örtünmenin doğru olduğu konusunda net olamaz. “*Edeb hadlerinin*” örtünmesi olarak bir ölçüden bahseder ama bu kadını güzelliğinden süsten muaf tutacak bir ölçü değildir. Kadının kılığını ve edep hadlerinin belirleyiciliğini de kendi düşüncesindeki

¹¹⁹ M. Şevket Eygi, “İslam Kıyafeti”, Büyük Gazete, No:11, 7 Temmuz 1976, s.4

¹²⁰ “Bir Tenkid”, **Büyük Gazete**, No:62, 6 Temmuz 1977, s.9

Başyücelik yönetimi ve emirleri doğrultusunda en ileri din adamlarından oluşan bir heyetin tayin edeceğini belirtir.¹²¹

Mukaddesatçı Anti-Kemalizm'in diğer bir teması Ayasofya'dır. Ayasofya Bizans ve Osmanlı dönemi gibi önemli tarihlerden bugüne kadar varlığını korumuş en önemli mimari yapı sayılabilir. Elbette Ayasofya sadece bir mimari yapı değildir. Bizans döneminde kilise olarak II. Konstantine döneminde inşa edilen bu yapı Hristiyanlığın birleştirici gücünden yararlanma stratejisinin bir ürünüdür. Bu anlamda gücünü ilahi bir meşruiyet gücüne dayandırmak isteyen imparatorun en önemli aracı Ayasofya olmuştur. Ayasofya'nın dini anlamının dışında taşıdığı bu politik anlam yıllar içinde de değişikliğe uğrayarak sürmüştür. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldığı anda Ayasofya camiye dönüştürülmüş ve İslam'ın Hristiyanlığa galip gelmesinin hem dini hem de siyasi sembolü haline gelmiştir. Cumhuriyet döneminde Ayasofya'nın müzeye çevrilmesi ise elbette yine belli bir politik anlamı inşa etmenin bir parçası olarak gelişmiştir. Cumhuriyet'in laik değerleriyle uyumlu olmak üzere Ayasofya'nın tüm dinlere aynı mesafede duran tarihi bir yapıya dönüştürülmesinin istenmesi Cumhuriyetin yaratmak istediği sekülerliğin önemli sembollerinden biri olmuştur.¹²²

Ayasofya'nın müze olması Türk sağının hiçbir noktasında çok hoş karşılanmaz ve antikomünizmden sonra Türk sağını en çok birleştiren konudur. Peyami Safa Ayasofya'nın müze olmasına Hristiyanlığın İstanbul'u kaybetmesinden beri İstanbul üzerinde hala süren hakimiyet mücadelesine müsaade etmesi bakımında karşı çıkmıştır. Safa: *"Ayasofya'nın tekrar cami haline gelmesini isteyenlerin emellerini yobazca bir hayal sanmak ta gafletlerin gafletidir."* uyarısını yaptıktan sonra Ayasofya'nın tekrar cami haline gelmesinin İstanbul'daki *"Türk-İslam"* hakimiyetinin de sonsuza kadar tesis edilmesi anlamına geleceğini savunmuştur.

Ayasofya'nın Cumhuriyet dönemiyle müzeye dönüşmesi mukaddesatçılar için Cumhuriyet karşısındaki yenilginin simgesi olarak algılanmasına sebep oldu.

¹²¹ Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.367-368

¹²² Ceren Katipoğlu, Çağla Caner Yüksel, "Cumhuriyet'in Politik Simgesi Olarak Ayasofya "Müzesi", *Mekan ve Kültür*, Der. Emine Onaran İnciroğlu ve Barış Kılıçbay, Tübitak, 2011, s.71,72 ve 75

Batılılaşmanın en menfi neticelerinden biri olarak görülen bu durum Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesinin Hristiyanlığı mağlup etmiş olmak anlamına geldiği konusunda vurgunun artmasıyla sonuçlandı. Ayasofya'nın mukaddesatçı düşüncedeki sembolik anlamını Kısakürek şu sözlerle anlatmaktadır: *"O bir remzdir. Türk'ün ruhi ve milli remzi... O kendisini (Yunan+ Roma+Hristiyanlık) bilen Garbın maddede ve manada Şarki Roma İmparatorluğuna alem...Alem yani sancak... Bu alem ve sancağı maddesi ve manası ruhu ve kılıcıyla deviren Türk, tepesindeki salibi söküp yerine hilali diktiği gün, o, bizim için de bir mekan olmaktan çıkmış ruh olmuştur"* Demokrat Parti iktidarında kaleme alınmış bu yazıda Kısakürek, Demokrat Parti iktidarından Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesini talep etmiştir. Kısakürek'e göre bu dönüşüm CHP'nin muhalefet sahnesinden bile silinmesine hizmet edecek önemli bir dönüşümdür.¹²³

Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi konusu Yeni İstiklal Gazetesi'nde de çok tartışılmış, bu fikirler pek çok kez gazetenin sayfalarında yer bulmuştur. *"Ayasofya Cami'nin manası İstanbul'un Türk olduğu ve Türk kalacağıdır."*¹²⁴ benzeri ifadeler ve pek çok sayının baş sayfasında Ayasofya'nın ne zaman cami olacağına dair manşetler yer almaktadır. Gazetenin 144. sayısı, *"Ayasofya ne zaman cami olacak?"*¹²⁵ manşetiyle çıkmıştır. Yıllarca birçok mümine ev sahipliği yapan Ayasofya'nın ezan sesinden mahrum biçimde *"boş ve çıplak"* olduğu ifade edilmiştir. Ayasofya meselesi özellikle de İstanbul'un fethi kutlamaları vesilesiyle de dile getirilmiştir. Fetih'in 512. yılının kutlamalarına değinen sayıda Ayasofya'da ezanların susturulmasından şikâyet edilerek Ayasofya'nın cami olması bir kez daha dillendirilmiştir.¹²⁶ Bunları diğer sayılarda *"Esir Ayasofya"*,¹²⁷ ve *"Ayasofya'nın İbadete açılmasını Bütün Millet İstiyor"*¹²⁸ başlıklı yazılar takip eder. Benzer yaklaşım Kadir Mısıroğlu'nun Sebil Gazetesi'nde de rastlamak mümkündür. *"Ayasofya'yı Fatih'in ona verdiği hüviyetten çıkaran ve onu bugünkü haliyle devam*

¹²³ Necip Fazıl Kısakürek, "Ayasofya", **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:6 10 Nisan 1959, s.1 ve 16

¹²⁴ 1962'de çıkan bir yazıdan alınan bu ifadede dikkat çeken bir nokta da Türklüğe yapılan vurgudur. Bu yıllar gazetenin milliyetçi mukaddesatçı çizgide olduğu yıllardır. "Hak Yerini Bulmalı: Ayasofya Tekrar Cami Olmalıdır!", **Yeni İstiklal**, No:87, 15 Ağustos 1962, s.1

¹²⁵ "Ayasofya ne zaman cami olacak?", **Yeni İstiklal**, No:144, 27 Kasım 1963, s.1

¹²⁶ "Büyük Fetih", **Yeni İstiklal** No:198,26 Mayıs 1965, s.1

¹²⁷ "Esir Ayasofya", **Yeni İstiklal**, No: 225, 1 Aralık 1965, s.1

¹²⁸ "Ayasofya'nın İbadete Açılmasını Bütün Millet istiyor", **Yeni İstiklal**, No:234, 2 Şubat 1966, s.5

*ettiren kuvvet bu hareketiyle İstanbul fethine medhar olan Türk-İslam ruhundan intikam almaktadır”*¹²⁹ ifadeleriyle benzer içerikli birçok yazı mevcuttur. Gazetenin 23. Sayısı “*Ayasofya Yine Müze*”¹³⁰ kapağıyla çıkmıştır. Sebil’de bu konu siyasi olarak Mısıroğlu’nun MSP’ye yakınlığı sebebiyle Erbakan’ın Ayasofya’yı cami yapacağına dair söylemler çerçevesinde de işlenmiştir.¹³¹

1.2.3. Mukaddesatçı Milliyetçilik

Mukaddesatçı milliyetçilik milli kimliği seküler formundan çıkarmak amacıyla onun din ve gelenekle olan bağlantısını kuran muhafazakâr milliyetçilik temelinden feyz alır. Mukaddesatçılık, milliyetçiliği barındırsa da içinde barındırdığı milliyetçiliğin mahiyeti, miktarı ve barındırma amacı gibi konularda taşıdığı farklılığı gözden kaçırmamak adına böyle bir tanımlama seçilmiştir. Bu şekilde mukaddesatçı düşünce içindeki milliyetçiliğin karakterini daha net görebilmek mümkündür. Fakat bu ayırmadan önce unutulmaması gereken nokta mukaddesatçılığın farklı miktar, amaç ve nitelikte de olsa milliyetçiliği içerdiğidir. İslamcı eğilimleri daha yüksek gibi görünen kişilerde dahi Türk unsuru hep hâkim unsur olarak tahayyül edilmektedir. Türklükten en az bahseden mukaddesatçılar bile Osmanlı özelindeki düşüncelerinde gerek iktidar yapısı gerekse de toplumsal yapı açısından Türklüğün ana unsur olduğu bir İmparatorluk imajına sahiptirler.

Uç sağın söylemsel bir aracı olarak da tanımlanabilen popülizmin¹³² ayrılmaz bir parçası olarak görülen nostalji geçmişin seçici bir biçimde hatırlanması ve bu sebeple de tarihsel bir inşa ve aslında hiç olmayan bir geçmişe özlem duymayı da içerebilir. Bu şekilde nostalji de gerici muhafazakâr ve sağcı popülizmle

¹²⁹ “Ayasofya” **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.16

¹³⁰ “Ayasofya Yine Müze”, **Sebil**, No:23, 4 Haziran 1976, s2

¹³¹ “Erbakan: Ayasofya Camii İslam’ın köhnemiş hristiyanlığa galebesinin timsalidir”, **Sebil**, No:74, 27 Mayıs 1977, s.1, “MSP Lideri Erbakan Ayasofya’yı İbadete Bir Cum’a Açacağız Dedi”, **Sebil**, No:75, 3 Haziran 1977, s.8 ve 9

¹³² Sıradan insanı iktidarın yerleşik yapısına karşı harekete geçirmeye çalışan bir söylem olarak tanımlanana popülizmin radikal sağ partilerin önemli bir aracı olması için Bkz. Hans- George Betz, “Conditions Favouing Succes and Failure of Radical Right Wing Populist Parties in Contemporary Democracies”, **Democracies And The Populist Challenge**, ed. Yves Many and Yves Surel, Palgrave, 2002, s.198-199

ilişkilendirilir.¹³³ Mukaddesatçılıkta hem geçmişte ideal olana duyulan özlemi dile getirme hem de Batı karşısındaki aşağılık kompleksini dindirmenin aracı olarak Osmanlı nostaljisinin öne çıkması bunu güzel bir örneğidir. Osmanlı bugün kaybedildiği düşünülen her şeyin saklı olduğu bir geçmiştir. Mukaddesatçılığın Osmanlı'dan anladığı yedi cihana hükmetmiş ve hanedanın Türk olmasından dolayı hâkim unsurun Türk olduğu bir Türk- İslam İmparatorluğu'dur. Osmanlı İmparatorluk imajında da Türk ve İslam birbirinden ayrılmaz parçalar olarak görülür. Dolayısıyla bugünden Osmanlı'ya bakış anakronik biçimde ulus devlet paradigmasından milliyetçi bir bakıştır.

Türklüğe en az vurgu yapan mukaddesatçıda bile milliyetçi eğilimleri görebileceğimiz iki alan mevcuttur. Birincisi Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Türk ve Müslüman olamayan kimliklere eşit statü getirilmesine ve meclise bu kişilerin girebilmesine duyulan tepkide saklıdır. Bu tepki Sami Karayel'in Büyük Doğu Gazetesi'nde yazdığı bir yazıda Mithat Paşa yüzünden Kanun-i Esasiyle birlikte açılan meclisin; *"Bulgarlar, Sırplar, Bosnahılar, Hersekliler, Hırvatlar, Karadağlılar, Kegalar, Arnavutlar, Rumlar, Ermeniler, Araplar, Dürziler, Vehabiler, Garbiler, Şamiler, Kürtler, Çerkesler, Abazalar, Gürcüler"*¹³⁴ gibi unsurlarla dolduğu ve bu meclisin Osmanlı-Rus Harbi'nin (93 Harbi) en büyük sebebi olarak İmparatorluğu felakete sürüklediği şeklindeki ifadeleri örnek verilebilir. Bir önemli örnek de yine İslamcı eğilimleri daha yüksek ve ümmetçi görüşleri daha baskın olan Şevket Eygi'nin Yeni İstiklal Gazetesi'ndeERCÜMENT KONUKMAN'ın kaleme aldığı yazıdır. II. Abdülhamid'in tahta çıkışı ardından açılan meclisin yapısından bahseden Konukman şu ifadeleri kullanır: *"93 Meclisindeki 117 Mebusun 48 tanesi Hristiyan'dı. 69 da Müslüman mebus mevcuttu. Bu 69 Mebusun da 4'ü Arap ve Dürzi, 8'i Arnavut, 3'ü Kürttü. Gerek Hristiyanlar gerekse de bu gayr-i Türk zümre, mecliste apaçık ve aşırı bir ırkçılık davası güdüyor ve biran evvel kendi kavimlerinin Osmanlı camiasından ayrılması için ne lazımsa yapıyordu"*¹³⁵

Mukaddesatçı milliyetçiliğin kendini gösterdiği bir diğer alan ise Kürt meselesidir. Milliyetçi görüşlerin en az görüldüğü Şevket Eygi Kürt sorununa dair

¹³³ Demertzis, *The Political Sociology of Emotions: Essays on Trauma and Ressentiment*, s.155

¹³⁴ Sami Karayel, "İç Yüzyüyle Abdülhamid", *Büyük Doğu*, 2. Devre, No:51, 18 Ekim 1946, s.14

¹³⁵ Dr. R. ERCÜMENT KONUKMAN, "II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri", *Yeni İstiklal*, No:36, 23 Ağustos 1961, s.8

görüşlerini dile getirdiğinde milliyetçi reaksiyon vermekten kendini alamaz. Her ne kadar Kürt meselesinde önemli olanın Müslümanlık kimliği altında birleşilmesi olduğunu “*Kürtçe konuşan Müslüman bir kardeşimiz elbette bize komünist bir Türk’ten daha yakındır*” diyerek dile getirse de yazısına Türkiye’yi ayakta tutan kuvvetin ortak din, tarih ve kültüre dayalı “*İslam- Türk milliyetçiliği fikridir*” gibi milliyetçi bir ifadeyle devam etmiştir. Ayrıca Eygi’nin bu meseleyle ilgili Kürtler veya Kürt kelimeleri yerine “*Kürtçe konuşan doğulu vatandaşlar*” veya “*anadili Kürtçe olanlar*” şeklinde tarif etmesi de dikkat çekicidir.¹³⁶ Milliyetçilik konusunda sürekli İslam’da kavmiyetçilik yoktur diyerek görüşlerini belirten Eygi yine mesele Kürt meselesine geldiğinde Alevi ve Kürtlerle olumlu ilişkilerin kurulması yönündeki eğilimden dolayı dönemin başbakanı Bülent Ecevit’i ve iç işleri bakanı İrfan Özaydınlı’yı uyaran bir yazı kaleme almıştır. Büyük Gazete’de baş sayfada yer alan yazıda Eygi, eğer Türkiye’de din üzerine bir devlet kurulacaksa bunun Sünni Müslümanlık olabileceği kavim üzerine bir devlet kurulacaksa da bunun Türk unsuruna dayalı bir devlet olabileceğini söylemiş ve yazısında “*Türkiye bir bütündür. Bu bütün parçalanamaz*” şeklindeki milliyetçi retoriği kullanmıştır.¹³⁷

Mukaddesatçı milliyetçilikte esas vurgu Türklüğün İslam’la taçlandığı yönündedir. Bu görüşü İslam’ın Türklükten daha önemli olduğu düşüncesinden çok Kemalizm’in seküler milli kimlik kurgusu karşısında bir tür savunma pozisyonuna düşülmesi olarak okumak da mümkündür.

Mukaddesatçılığın fikri babası olarak görülebilecek Necip Fazıl Kısakürek Tanıl Bora’nın “*Türk’le İslam’ı kalansız özdeşleştiriyordu.*” ifadesindeki gibi İslam’ı ve Türklüğü birbirinden ayrılmaz görüyordu.¹³⁸ Kısakürek’in milliyetçiliği büyük oranda Anadoluculuk denen düşünce çevresinde şekillenmiş bir milliyetçilik anlayışıdır. Anadolucu milliyetçilik Cumhuriyet’in seküler milli kimlik oluşturma çabasına ve bu doğrultuda Türk tarihini İslam öncesi döneme dayandırma

¹³⁶ “Kürtçülük Meselesi: Kürtlük Ayrılığı Yok İslam Kardeşliği Var”, **Yeni İstiklal**, No:123, 1 Mayıs 1963, s.1 ve 15

¹³⁷ Sayın Ecevit ve Özaydınlı Bilmelidir ki: Türkiye’de Aleviliğe ve Kürtçülüğe Dayalı Bir Azınlık Hakimiyeti Kurulamaz Devlet Laiktir ama Millet Müslümandır”, **Büyük Gazete**, No:97, 19 Nisan 1978, s.1

¹³⁸ Bora, **Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler**, s.445

çalışmalarına karşı¹³⁹ geliştirilen bir milliyetçilik düşüncesidir. Hilmi Ziya Ülken, Mükrimin Halil Yinanç ve Nurettin Topçu gibi isimlerin şekillendirdiği milliyetçilik anlayışında milli kimliğin din, dil, kültür ve gelenekle bağı kurulur ve bunun merkezine Anadolu yerleştirilir. Resmi tarih tezinin soyut manalı Orta Asya'sına karşı ete kemiğe bürünmüş Anadolu merkezli bir Türklük tahayyülü mevcuttur. Mükrimin Halil'in Türk tarihi konusundaki şu sözleri bu Anadolucu milliyet ve tarih anlayışının da merkezinde durmaktadır. *"Eskiden Selçuklu, Karamanlı denirken şimdi Osmanlı adı onların yerine geçti. Oysa millet aynı millet memleket aynı memleketti.... Milliyet cereyanının gelişmesinden sonra tarihimize Türk tarihi denmeye başlandı. Fakat Türk tarihi denilince bizim tarihimiz değil Türkistan tarihi hatıra geliyordu....Osmanlı Türkü Selçuklu Türkü manasız tabirlerdir. Türklerin il ve ulusları dünyanın bir çok yerlerine göç ederek ve yerleşerek medeniyet kurmuşlardır....Anadolu'ya göçen Türkler bu yeni vatanlarında haçlılarla Bizanslılarla uğraşmışlar en sonra kati surette yerleşmişlerdir.....Öyle ise tarihimizim adı Anadolu Tarihidir."*¹⁴⁰

Milli kimliği sınırlı bir coğrafya, ortak kültür, dil, örf ve din üzerinden tanımlayan bu anlayışta dine baskın rolünü veren en önemli isimlerden biri Nurettin Topçu olmuştur. Topçu'nun milliyetçilik hakkında *Milliyetçiliğimizin Esasları* kitabından bölümler Şevket Eygi'nin Yeni İstiklal Gazetesi'nde özellikle gazetenin mukaddesatçı milliyetçi çizgide olduğu 1960-1965 yılları arasında bu sebeple kendine yer bulabilmiştir. Eserin gazetede yayınlanan bir bölümünde Topçu, *"Anadolu'da kurulan ve İslam ruhuyla yaşayan"* diye tarif ettiği Türk milletinin Selçuklular zamanından beri Moğollar ve Haçlılar olmak üzere iki önemli düşmanı olduğundan bahsetmektedir. Tıpkı Eşref Edip'in Batılılaşmayı Hristiyanlaşma olarak görmesine benzer biçimde Batılılaşmayı bir haçlılaşma olarak gören Topçu'ya göre Türk- İslam kültürü Batılılaşma çabalarıyla büyük zaafa uğramıştır. Topçu'nun *"Milletimizi kurmuş olan ve soy, iktisat, dil ve tarih birlikleri gibi bütün diğer unsurları kendi etrafında toplayan biri maddi öbürü ruhi iki ana prensibi söyledik:*

¹³⁹ Cumhuriyet'in ilk yıllarında milli kimliğin "Türklüğün" öncelendiği seküler inşasına dayalı Türk geçmişini Eti Sümer ve Hitit uygarlıklarına dayandırma çalışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir. Bkz. Ulaş Töre Sivrioğlu, *"Tek Parti Döneminde Orta Asya ve Sümer-Hitit Çalışmaları"*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2012

¹⁴⁰ Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 3.bsk, İstanbul, Ülken Yayınları, 1992, s.478

Anadolu vatanı İslam dini..."¹⁴¹ şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı gibi Topçu batılılaşma karşında yaşanan yabancılık duygusuna karşı formülü yerlilikte bulurken bu yerliliği bir mekanla sınırlamıştır. Türklük; İslam, Sünnilik, Anadolu örfü, adeti ve kültürüyle sınırlanmış bir sentez olarak formüle edilmiştir.

Nurettin Topçu'nun eserlerinden alınan parçaların Büyük Doğu Gazetesi'nde de yayınlamış olduğunu görmek mümkündür. Ancak daha sonra Nurettin Topçu'nun İslam ve sosyalizm ile ilgili yazıları¹⁴² büyük tepki uyandırmış ve Kısakürek kendisinden "... İslamiyetle evlendirmek daha doğrusu İslamiyet ve ruhçuluğu onun maiyetine vermek sevdası içinde bir (sosyalizm hastalığına tutulmuştur." diyerek bahsetmiş ve Topçu için "O, Ramazan Bayramında Müslüman çocuklara hediyelerini Noel Baba eliyle dağıtmak meşrebinde ve (Blondel) hassasiyetiyle Müslümanlığa nüfuz merakınad marazi bir ruhun sahibidir ve sıkı bir tedaviye muhtaçtır. Haktan salah dileriz" diyerek yazısını bitirmiştir.

"Anadoluculuk müsbet ve mesnetli ifadesiyle hakiki Türkçülük de bu" diyen Kısakürek Türk'ün esas karakterini verenin ve esas medeniyete kavuştuğu yerin Anadolu toprağı olduğunu vurgular.¹⁴³ Bu bakımdan Anadolu merkezli bir milliyetçilik anlayışı vardır. "Türk bizim nazarımızda belli başlı bir inanış, bağlanış, düşünüş, seziş, hatırlayış, duyuş, davranış ve bildiriş hususiyetleri içinde, belli başlı bir iman, mukaddesat, tefekkür, tahassüs, hayal, hatıra , meşrep, eda ve lisan birliğinin ördüğü tek nüshalı ve şahsiyetli bir ruh nescinden ibarettir; mutlak ve müstakil bir vahit temsil eden bu ruh nescinin zarfı da Anadoludur"¹⁴⁴ ifadeleri Kısakürek'in Anadolu merkezli milliyetçiliğinin örneğini sunar. Milliyetçiliği sadece Anadolu ile sınırlamakla kalmayıp "ruhun kaynağını Müslümanlık olarak kabul eden"¹⁴⁵ ve İslam'ı en iyi şekilde taşıma ona layık olma yarışmasında diğer kavimlere üstün olma amacını sahip olmakla da sınırlandırmaktaydı. Kısakürek'in İslam'a en yaraşır kavim olma vasıtasıyla Türklüğü işaret etmekten de kendini alamadığı görülmektedir.

¹⁴¹ Nurettin Topçu, "Milliyetçiliğimiz Esasları", **Yeni İstiklal**, No:100 14 Kasım 1962, s.2

¹⁴² Murat Kılıç, "Nurettin Topçu'da Komünizm ve Sosyalizm" **II. Türk İslam Siyasi Düşüncesi Kongresi Bildiriler Kitabı**, Kütahya, 26-28 Ekim 2017, s.431-440

¹⁴³ Necip Fazıl Kısakürek, "Anadolu ve Anadoluculuk", **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:21, 24 Temmuz 1959, s.1 ve 16

¹⁴⁴ Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s.400

¹⁴⁵ A.e., s.234

Kısakürek, özellikle 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yıllarda hem Kemalizm'in temsilcisi olarak gördüğü CHP hem de komünizm tehlikesi karşısında milliyetçi mukaddesatçı cepheyi alabildiğine geniş tutmak için milliyetçiliği İslam'la birleştirmeye özel önem vermiştir. Siyasi olarak ülkücülerle yaklaştığı bu dönemde milliyetçilikteki İslamcı ve Anadolu merkezli dozun arttığı görülebilir. 1970'lerde ülkücü hareketin komünizmle mücadelede proaktif tavrı Kısakürek'i siyasi olarak da Türkes'le yaklaştırmıştır. Aynı tarihlerde kuruluşu 1910 yılında Darülfünun Talebe Cemiyetine dayandırılan gençlik örgütü olan Milli Türk Talebe Birliği ile yakınlaşmıştır. 1949 yılında il tüzüğünü yayınlayan MTTB'nin 1960'lara kadar ulusalcı milliyetçi denilebilecek milliyetçilik anlayışı 1965 yılında Rasim Cinisli'nin başkan seçilmesiyle İslamcı dozu artan bir milliyetçilik anlayışına evrilmiştir.¹⁴⁶

1967 tarihinde Büyük Doğu'da "*M.T.T.B. Başkanının Diliyle ana Davalar*" başlığıyla yayınlanan MTTB başkanı ile yapılan röportajın baş yazısında MTTB'nin milliyetçilik anlayışında geçirdiği bu değişim vurgulanmıştır. MTTB'nin Cinisli'den sonra 11 Mart 1966'da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi olan¹⁴⁷ ve yine aynı yazıda "*Necip Fazıl'ın kalemi ve bütün gücüyle tuttuğu ve başkan seçilişin şahit olduğu bu genç*" şeklinde takdim edilen İsmail Kahraman'dan övgüyle söz edilmiştir.¹⁴⁸ İsmail Kahraman verdiği röportajda milliyetçilik anlayışının İslam çerçevesinde olduğunu belirtirken komünizmle mücadelede de daha etkin bir yol izleyeceğinin sinyallerini vermiştir. Gazete'nin aynı sayısında "*Hadiselerin Muhasebesi*" bölümünde CKMP'nin (Cumhuriyetçi Köylü ve Millet Partisi) teşkilatlarına gönderdiği bir tamim yayınlanmıştır. Kısakürek, "*Türk Milliyetçiliğinin kurtuluşunu Milliyetçilikte gören ve Milliyetçiliği İslamiyet imanı ve Türklük şuuru olarak kabul eden...*" şeklindeki ifadelerle yer verilen bu bildiriye Türklüğü ve İslam'ı eşit görmesinden dolayı eleştirmiş ama daha önce Türk milli kimliği içinde İslam'a hiç yer açmayan anlayıştan vazgeçilmesi bakımından bir adım olarak görmüştür. Yapılması gerekenin İslam'ın bir bütün Türklüğün de onun bir parçası olarak

¹⁴⁶ Nurgün Koç, "Milli Türk Talebe Birliği: Bir Öğrenci yapılanması ve Necip Fazıl Kısakürek, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, 17.c, No:33, Şubat 2022, s.31-32

¹⁴⁷ Emine Öztürk, "Milli Türk Talebe Birliğinde Değişen Milliyetçilik Anlayışı ve Anti-Komünizm (1965-1971), **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:25, 2016, s.112

¹⁴⁸ Hüseyin Arı, Röportajlarımız: M.T.T.B. Başkanının Diliyle Ana Davalar, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:10, 20 Eylül 1967, s.6,7 ve 18

görülmesi gerektiği uyarısını yaptıktan sonra CKMP'nin o dönemki genel başkanı Alpaslan Türkeş'in bu çizgiye gelebileceğini umduğunu eklemiştir.¹⁴⁹ Kısakürek'in 1967 yılında MTTB'nin konferanslarında yaptığı konuşmalar bu yakınlaşma çerçevesinde değerlendirilebilir.

Türklük ve İslam'ın ayrılmazlığına vurgu yapan mukaddesatçı milliyetçiliğin en büyük işlevi komünizmle mücadelede cepheyi genişletme ve cepheyi bölen İslamcı eğilimlerle Türkçü eğilimleri uzlaştırmaktır. Osman Turan'ın yazısına Büyük Doğu'da bu amaçla yer verilmiştir. Türklük ve İslamiyet'i birbirinden ayrılmaz şekilde bir bütünün iki parçası olarak gören Turan, Türkçülere Türklüğün bin yıldan beri İslam hamuruyla yoğrulduğunu, bunun Türk kültürüne nakşolduğunu hatırlatırken, İslamcıların İslam'da milliyetçilik olmadığına dair tezlerine ise Kur'an'da insanların kavim ve kabilelere göre ayrıldığının belirtildiğini bu şekilde de İslam'da milliyetçiliğe yer olduğunu kanıtlamaya çalışarak karşı çıkar. Türk'ü İslam'dan ayırmanın hem İslam'ı hem Türklüğü yıkmak anlamına geleceği konusunda iki tarafı da uyarır.¹⁵⁰

Osman Turan'ın bu yazısının yayınlandığı tarih dikkate alındığında 1960'ların sonunda milliyetçi cephede de hızlı bir İslamileşme yaşandığı görülür. Türkeş'in 1969 yılında Büyük Doğu'ya gönderdiği yazıdaki *"Türklükle İslamiyet bin yıldan beri aynı mukaddes potada kaynaşmış, etle turnak misali ayrılması imkânsız bir hale gelmiştir"*¹⁵¹ ifadeleri Türkeş'in mukaddesatçıları kapsayarak siyasi olarak bir kazanım elde etme, 1944 Irkçı-Turancı davada yargılananlar arasında olmasından dolayı kendini Irkçı-Turancı çizgiden ayırma ve komünizm karşısında cepheyi geniş tutma amacının bir sonucudur.¹⁵² Aynı şekilde Kısakürek'in bu tarihlerde MTTB'de verdiği konferanslardaki konuşmalarını antikomünizm karşısında birleşme çağrıları olarak değerlendirmek gerekir.

Kadir Mısıroğlu İslamcı eğilimleri güçlü görünse de milliyetçi tarafı bunun altında kalmayan dozda olan ve bu sebeple de mukaddesatçı milliyetçiliğin en iyi örneklerini veren biridir. Hatta Türklüğe verdiği önem Şevket Eygi ve Kısakürek'e

¹⁴⁹ A.e., s.10-11

¹⁵⁰ Prof. Osman Turan, "Türklük ve İslamiyet", **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:9, 13 Eylül 1967, s.9

¹⁵¹ "Türkeş'ten Büyük Doğu'ya", **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:3, Temmuz 1969, s.16 ve 17

¹⁵² Kemal Can, "Ülkücü Hareketin İdeolojisi", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 4.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.667

göre daha fazladır. Türklerin İslam öncesi tarihin kabul eder ve Türkleri İslam'dan önce de üstün vasıflara sahip bir millet olarak niteler. Aydan çekilen resimlerde bile görüldüğünü belirttiği Çin seddi Türklüğün gücünün ve cihangirliğinin bir kanıtıdır. Ona göre Türkler İslam'ı kabul ettikten sonra İslam'ın manevi gücünün takviyesiyle daha yüksek noktalara gelmiştir. Türklüğün cihangirliği ile İslam'daki cihad ruhu ikisinin kolayca kaynaşmasına sebep olmuştur. *“Bizim diyanetimiz ile milliyetimiz arasında bir çatışma mevcut değildir. Bunu çıkaranlar Türk'ün de İslam'ın da düşmanıdır.”*¹⁵³ diyerek milliyetçiliğin İslami dozunun arttığı yıllarda -1969 yılının şubat ayında CMKP içinde hilalciler ve bozkurtçular arasında gerilim Milliyetçi Hareket Partisi'nin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. İslam'ın sembolü olan hilalin kazanmasıyla MHP'nin amblemi kırmızı zemin üzerine üç hilal şeklinde kabul edilmiştir.¹⁵⁴ Mısıroğlu'nun İslam öncesi Türklüğün sahip olduğu yüksek vasıflardan bahsetmesi dikkate değerdir.

Sebil Gazetesi'nin 3. Sayısında CHP ye karşı alternatif bir siyasi hareketi tahlil ettiği yazısında Alpaslan Türkeş'ten *“Komünizme karşı mert ve ciddi aksülemalleriyle milletin takdirini kazanan MHP lideri”*¹⁵⁵ şeklinde bahseden Mısıroğlu için gazetenin 10. Sayısında MHP'li olduğu ile ilgili okuyuculardan gelen eleştirilere bir cevap yazısı kaleme alınmıştır. Bu yazıda Mısıroğlu'nun MHP de dahil olmak üzere hiçbir partili olmadığını altı çizilirken MHP'li gençlerin komünizmle mücadelelerinden yine övgüyle bahsedilmiştir. Mısıroğlu'nun asla ırkçı olmadığını dair kanıt olarak *Amerika'da Zenci Müslümanlık Hareketi* adlı kitabından bir parçaya yer verilmiştir. Burada Mısıroğlu, İslam kavimiyetçiliğe izin vermez anlayışını savunanların aksine ırkın bir realite olduğunu, insanların kendi ırkını sevmeye ve bağlılık gösterme eğilimi taşıdığını belirterek İslam'ın da bunu inkâr etmediğini belirtmiştir. Mısıroğlu, *“Biz ırkan Türk olmak itibarıyla, Türk milletini severiz ve tabiatıyla bu manada Türkçüyüz de. Fakat Türk'ün muhtevasını sırf ete ve kemiğe tahsis etmeyip onu İslam ebedi nizamıyla asıl hüvviyetini bulmuş manevi bir şahsiyet olarak kabul ederiz”* diyerek Türklük ve İslam'a eşit derecede önem verdiğini ifade

¹⁵³ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 1”, **Sebil**, No:7, 13 Şubat 1976, s.4

¹⁵⁴ Beşir Ayvazoğlu “Tanrıdağ'dan Hira Dağı'na Uzun İnce Yollar”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 4.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.574

¹⁵⁵ Kadir Mısıroğlu, “CHP Bizanstır, Osmanlı Beyliği Hangi Parti Olacak”, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.2

etmiştir. Bu sözlerinden sonra Mısıroğlu Türk milletinin özel durumunun altını çizerek Türklüğün büyük değerleriyle İslam'ın büyük değerlerinin benzeştiği ve bu sebeple de birbirlerine uygun olduklarını vurgulamıştır. Mısıroğlu burada Türklüğü İslamiyet'in bir parçası olarak gören Kısakürek'ten ayrılarak Türklüğün İslam'dan ayrı bir anlam ve değer taşıdığını kabul etmektedir.¹⁵⁶

Aynı yazının devamında Mısıroğlu'nun mukaddesatçı milliyetçi görüşlerine örnek olarak ümmetçilik ile ilgili fikirleri de gösterilebilir. İslam'da milletin ümmet manasına geldiğini belirten Mısıroğlu çağın realitesinde milletin sosyolojik bir kategori olduğunun yadsınamayacağını ifade eder. Bu sebeple artık millet kelimesinin karşılığı olarak ümmettin kullanılamayacağı konusunda uyarır.¹⁵⁷ İslam ortak pazarı kurulması ve Müslümanların birleşmesi konusunda kaleme aldığı yazıda bile Arap dünyasının sanayi için gerekli hammaddeye Türkiye'nin ise bunu değerlendirebilecek *“bilgi, görgü ve tecrübeye”* sahip olduğunu söylerken bir üstünlüğü de işaret etmektedir. Yazının sonunda İslam coğrafyasında sanayi olarak Türkiye kadar ileri giden bir ülke olmadığından kurulacak bir ortak pazarın liderliğinin *“tabii ve zaruri”* bir biçimde Türkiye tarafından üstlenilmesi gerekliliğini ortaya koyar.¹⁵⁸ Aynı şekilde bir başka yazısında *“Yeri gelmişken şunu tam bir gerçek olarak arz ve ifade etmemiz lazımdır ki bu gün İslam milletleri arasında en kuvvetlisi ve haşmetlisi ve dini vahdet ve idare yönünden en ümid vericisi Türk milletidir”* diyerek İslam dünyasının kurtuluşunu Türk milletine bağlamakta hiçbir sakınca görmeyişi de Mısıroğlu'nun Türklüğü önemseyen görüşlerine örnektir.¹⁵⁹

Mısıroğlu'nun milliyetçiliğini görmek açısından dilden Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin atılmasını amaçlayan sadeleştirme hareketine karşı çıktığı yazısındaki sözleri de örnek gösterilebilir. Arapçayı sevmenin kendi dilimizi terk etmek anlamına gelmeyeceğini, *“Biz Türküz lisanımız da Türkçedir”* diyerek belirtirken karşı olduğu şeyi artık dilimize yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimelerden vazgeçilmesinin *“dini ve milli”* şuuru bozması olarak açıklar.¹⁶⁰ Bunun yanında Mısıroğlu Türk veya Türk milleti ifadesini Eygi ve Kısakürek'e göre en çok

¹⁵⁶ “Okuyucularımızla Hasbihal”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.2 ve 3

¹⁵⁷ **A.e.**, s.3

¹⁵⁸ “İslam Ortak Pazarı Kurulmalıdır”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.2 ve 3

¹⁵⁹ Kadir Mısıroğlu, “Davet”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.3

¹⁶⁰ Kadir Mısıroğlu, “Türkçe’ye Suikasd: Ölçü 2, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.15

kullanan kişidir. Bunun da pek çok örneği mevcuttur.¹⁶¹

Mukaddesatçı milliyetçiliğin bir diğer özelliği de milliyetçiliğin taktiksel kullanımıdır. Buna en çok Şevket Eygi’de rastlanır. Eygi’nin çıkardığı Yeni İstiklal Gazetesi’nin 1961-1963 yılları arasında hem yazarlarıyla hem de savunduğu tezlerle mukaddesatçı milliyetçi çizgide olduğu çok rahat görülebilir. Özellikle 1962 yılında gazetenin manşetlerinde “*Çıkar Yol: Milliyetçilik*”,¹⁶² “*Türk Milliyetçileri Birleşiniz*”,¹⁶³ “*Yaşasın Milliyetçilik*”¹⁶⁴ “*Milliyetçilik Suç Değildir*”,¹⁶⁵ ibarelerine rastlamak mümkündür. Bu denli milliyetçilik vurgusu yapılan dönemde bile Eygi’nin milliyetçiliği, tarihi ve kültürel birikimi sahiplenen, milletini sevmek ve onun için çok çalışmak manasına gelen son derece inceltilmiş bir milliyetçilik anlayışıdır. Sahiplenen tarih ve miras da Osmanlı tarihidir. Eygi için İslam kimliği her zaman için Türklükten önce gelir.¹⁶⁶

Eygi’nin milliyetçilik anlayışının ikinci önemli özelliği milliyetçiliği komünizm karşısında mücadele ve muhalefet etmenin meşru yolu olarak araçsallaştırmasıdır. Bu anlamda taktiksel olarak milliyetçiliğe baş vurur. Taktiksel olarak milliyetçi söylemlere başvurma’nın iki nedeni vardır. Birincisi Yeni İstiklal Gazetesi’nde Fehmi Cumalıoğlu’nun milliyetçilikle ilgili kaleme aldığı yazıda olduğu gibi¹⁶⁷ din ve milliyetçilik komünizm karşısında direnç gösterebilecek iki önemli araç olarak görülmektedir. İkinci ise milliyetçi söylemler hem komünizm karşısında cepheyi genişletmeyi hem de mevcut rejime muhalefet etmeyi daha meşru bir zemine taşımaktadır.

Eygi esasen 1960’ların sonuna doğru ve 1970’lerde Büyük Gazete’de dile getirdiği şekilde İslam’da kavmiyetçilik yoktur teziyle milliyetçiliğe karşı çıktığı argümanlarının ip uçlarını 1962 yılında da örtük olarak dile getirmiştir. İslam Kongresine katıldığı geziyi kaleme aldığı yazısı tüm İslami eğilimin baskınlığına ve milliyetçiliği kavmiyetçilik olarak karşılayarak olumsuzlamasına rağmen taşıdığı

¹⁶¹ Kadir Mısıroğlu, “İkinci Fetret Devri”, **Sebil** No:8, 20 Şubat 1976, s.3, Kadir Mısıroğlu, “Kabuk kırılırken”, **Sebil**, No:37, 10 Eylül 1976, s.2

¹⁶² **Yeni İstiklal**, No:68, 3 Nisan 1962, s.1

¹⁶³ **Yeni İstiklal** No: 73, 9 Mayıs 1962, s.1

¹⁶⁴ **Yeni İstiklal**, No:77, 6 Haziran 1962, s.1

¹⁶⁵ **Yeni İstiklal**, No:82, 11 Temmuz 1962, s.1,

¹⁶⁶ M. Şevket Eygi, “Milliyetçi Gençliğe Düşen Vazifeler”, **Yeni İstiklal**, No:41, 27 Eylül 1961, s.1 ve7

¹⁶⁷ Fehmi Cumalıoğlu, “Millet ve Milliyetçilik”, **Yeni İstiklal**, No: 19, 26 Nisan 1961, s.2

Osmanlıcı milliyetçiliği göstermesi açısından önemlidir. Eygi bu yazısında milliyetçilikten kavmiyetçilik olarak söz eder ve Osmanlı İmparatorluğunu yıkan en önemli sebebin kavmiyetçilik olduğunu dile getirmekle bu konudaki olumsuz düşüncesinin işaretini verir. Bununla birlikte milliyetçi bir bakış açısından Arapların da bu kavmiyetçilik rüzgarına kapılarak Osmanlı'ya ihanet ettiği tezini kabul eder. Her ne kadar Arapların bu hareketinde o dönemin Suriye valisi Cemal Paşa'nın döktüğü kanlar sebebiyle haklı olabileceklerini eklese de Osmanlı'dan ayrıldıktan sonra daha kötü bir duruma geldikleri konusundaki milliyetçi bakışı da taşıdığı görülür.¹⁶⁸

Aynı tarihlerde aslında hiç böyle düşünmese de İslam öncesi Türk tarihine atıfta bulunan Göktürk kitabelerinden bir alıntıyı yayınlaması da tamamen Şevket Eygi'nin tatlı bir hamlesi olarak yorumlanabilir. Bu tür girişimleri antikomünizm ve bir kısmıyla da anti-Kemalizm konusunda ortaklaşabilen Türkçülerle milliyetçilik şemsiyesi altında birleşebilmenin arayışları olarak okumak mümkündür. Aynı şekilde Kubilay İmer'in "*Milli Selamet Kadrosu*" yazısında bir milleti oluşturan unsurları; "*hars, dil, din, mukaddesat, vatan ve ırk birliği*" olarak sıralaması da Komünizm karşısında cepheyi geniş tutma çabalarının bir yansımasıdır.¹⁶⁹ İlerleyen tarihlerde görülebileceği gibi Eygi'nin İslam'ın kavmiyetçiliğe izin vermediğine dair tezlerine karşı çıkan ve bunu Kur'an dan "*Biz sizi çeşitli kavimlere ayırdık ta ki birbirinizi iyice tanıyıp bilesiniz*" şeklinde meal edilen ayetlere dayandıran yaklaşımlara Yeni İstiklal 'de yer verilmesi de benzer bir kaygının ürünüdür.¹⁷⁰

Gazetenin ileriki sayılarında milliyetçi ton gittikçe azalacak "*Milliyetçiler birleşiniz*" manşetlerinin yerini "*Mukaddesatçılar Birleşiniz*"¹⁷¹ manşetleri almaya başlayacaktır. "*İslam- Türk milliyetçiliği*"¹⁷² ifadesi sıklıkla kullanılmaya başlayacak Yeni İstiklal Gazetesi "*milliyetçi ve İslamcı bir fikir gazetesi*"¹⁷³ künyesiyle basılacak ve milliyetçilik artık tek başına kullanılmayacaktır. Gazetenin ilerleyen yıllarında milliyetçi tondaki zayıflamaya rağmen milliyetçilik "*milleti ve vatani*

¹⁶⁸ M. Şevket Eygi, "1962 İslam Kongresinde ve O. Şarkta Gördüklerim", **Yeni İstiklal**, No:62, 24 Şubat 1962, s.4

¹⁶⁹ M. Kubilay İmer, "Milli Selamet Kadrosu", **Yeni İstiklal**, No:75, 23 Mayıs 1962, s.4

¹⁷⁰ M. Kubilay İmer, "Milliyetçilik Düşmanları", **Yeni İstiklal**, No:82, 11 Temmuz 1962

¹⁷¹ "Mukaddesatçılar Birleşiniz", **Yeni İstiklal**, No:102, 28 Kasım 1962, s.1

¹⁷² "Arkadaş Bir Yol Kavşağında Hangisini Seçeceksin" **Yeni İstiklal**, No:119, 30 Mart 1963, s.1

¹⁷³ **A.e.**, s.3

sevmek onun ilerlemesi ve yükselmesi için canla başla çalışmak, onu düşman olan bütün sapık ideolojilerden korumayı mukaddes mücadele seçip onun için hiçbir fedakarlıktan kaçınmamak” şeklinde tanımlanarak gündemde tutulmaya devam etmiştir.¹⁷⁴ Böyle yumuşak bir milliyetçilik tanımı İslam’ın kavmiyete izin vermediği şeklindeki tezleri milliyetçilikten vazgeçmeden savunma imkânı vermektedir. Bir yandan da Türkçülüğün İrkçı-Turancı kanadıyla arayla mesafe koymak bunu yaparken komünizm karşısında ırkçı suçlamalara muhatap olmasıyla milliyetçiliğin zayıflamasına engel olmak amaçlanmaktadır. Antikomünizm, antiseimizm ve Anti-Kemalizm konusunda aynı çizgide olunan Türkçülerle milliyetçilik çatısı altında temas etme çabasından vazgeçilmediği görülür.

Şevket Eygi 1970’lere geldiğinde yayınladığı Büyük Gazete isimli gazetesinde milliyetçilikle ilgili düşüncelerini daha açık bir biçimde dile getirmeye başlamıştır. 1970’li yıllar İslamcılık ve milliyetçilik arasındaki antikomünizm karşıtlığında yaşanan bir arada kalma çabasına karşı MSP ve MHP’nin kurulmasından sonra siyasi olarak artık ayrışma gayretinin ağır bastığı yıllardır. Bunun bir yansıması olarak 1970’ler mukaddesatçı bloğun dağılmaya da başladığı görülür. Bu ayrımın ortaya çıkmasının örneği Büyük Gazete’de Eygi’nin bir yandan “İslamcılar ve Türkçüler ittifak ederek Bolşevikleri ezmelidir diyorsunuz böyle bir birleşmeyi istediğiniz halde neden Türkçüler ve İslamcılar şeklinde bir ayrım yapıyorsunuz. Türkçüleri Müslüman olarak görmüyor musunuz” sorusuna verdiği yanıtta görebiliriz. İmanlı Türkçüleri Müslüman olarak görmeme gibi bir durum olamayacağını belirten Eygi, bu ayrımın II. Meşrutiyetten beri geçerliği olduğunu dile getirir. Ayrıca İslamcıların İslam’ı bir dünya nizamı olarak gördüklerini belirtirken şu ifadeleri kullanır. “İslamcılar için ‘dinim milletim dünya nizamım İslamdır’ formülü caridir. Türkçüler ‘dinim İslam, milletim Türk milletidir’ derler.” Türkçüler ve İslamcılar arasında bir “doktrin” farkı olduğunu söyleyen Eygi, İslam’da kavmiyetçiliğin ve ırkçılığın olmadığını da ekler.

İslam’da kavmiyetçiliğin olmadığını her fırsatta söyleyen Eygi’nin “İslam terminolojisinde din ve millet aynı şeydir. İslam dinindenim Türk milletindenim demek hatalı olur’ Doğrusu ‘Dinim ve milletim İslamdır’ demektir. Kavmiyetçilik,

¹⁷⁴ ¹⁷⁴ “Erzurum’da Milliyetçiler Ocağı Açıldı”, **Yeni İstiklal**, No:128, 21 Haziran 1963, s.3

nasyonalizm, milliyetçilik bize dışardan gelmiş ve dinimize ters düşen zararlı bir ideolojidir. İslam'da ümmet ve ümmetçilik kavramı vardır." ¹⁷⁵ şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı gibi ümmetçi görüşe yakın olduğu görülür. Bu görüşlerin bir örneği daha İslam dünyasının bir kurtuluş planına sahip olmamasından dolayı şikâyet ettiği yazısında kendini gösterir. Her Müslüman topluluğunun kendine ait sorunları olabileceğinin fakat tüm Müslümanları ilgilendiren ortak sorun ve meseleler olduğunun altını çizen Eygi, bunların saptanması ve çözümü için ortak bir plan oluşturulması gerektiğini savunur.¹⁷⁶ Bir başka yazısında da Müslümanlar arasında ümmet birliğinin bozulmaması gerektiğini vurgulayan Eygi'nin yazısında İslam milleti ve Müslümanlar dışında hiçbir şekilde Türk kelimesinin geçmemesi de gözden kaçmamalıdır.¹⁷⁷ Bu konuda Kadir Mısıroğlu ve Necip Fazıl Kısakürek'e göre Türk kelimesini en az kullanan kişidir.

Yeni İstiklal Gazetesi'nin son yıllarına doğru da ortaya koyduğu görüşlerinde Eygi: *"İslamiyet kavmi bir din değildir. Bütün insanlara hitap eder. Cihanşümuldür. Beyazı, siyahı, sarıyı, kırmızıyı, her renkten her dilden her iklimden her kültürden insanı sinesine çağırır. Bütün bu insanlar Müslüman olur olmaz, İslam ümmetinin birer üyesi olurlar."*¹⁷⁸ diyerek ümmetçiliğini dile getirmiştir. Bir başka yazısında ise *"Müslümanım, Şeriatçiyim, ümmetçiyim",*¹⁷⁹ ifadelerini kullanmıştır. Eygi'nin bütün bu kavmiyetçiliğin karşısında ve ümmetçi olduğuna dair fikirlerine rağmen Büyük Gazete'de yayınlanan bir yazıda Türk milliyetçileri arasında İslamcı eğilimlerin daha çok baş gösterdiğinden memnun olduğunu söyleyerek, *"Türk kavmiyetçileri komünist düşmanındırlar"* ifadesiyle onlara faşist diyenleri Kürt kavmiyetçilerine ses çıkartmamakla eleştirmesi¹⁸⁰ komünizmle mücadele ve Kürt meselesinde milliyetçiliği ve milliyetçileri göz ardı edemeyişinin bir göstergesidir.

Milliyetçiliğin rejim muhalifliği ve komünizm karşıtlığında taktiksel olarak kullanıldığının bir örneği de Sebil Gazetesi'nde yazı işleri ekibinde görev alan ve kendisinden sonra gazeteyi mukaddesatçı çizgiden İslamcı çizgiye çeken Yılmaz

¹⁷⁵ "Okuyucular Şurası" **Büyük Gazete**, No:135, 18 Haziran 1980, s.2

¹⁷⁶ "Müslümanlara Çalışma Programı", **Büyük Gazete**, No:26, 20 Ekim 1976, s.1

¹⁷⁷ "Müslümanlar Ümmet Birliğini Bozmaktan Kaçınalım: Tefrika Felaket Getirir", **Büyük Gazete**, No:39, 19 Ocak 1977, s.3

¹⁷⁸ Mehmed Şevket Eygi, "Ümmetçilik", **Yeni İstiklal**, No:245, 20 Nisan 1966, s.2

¹⁷⁹ M. Şevket Eygi, "Yenilen İslam Değil Arap Sosyalizmidir", **Yeni İstiklal**, No:290, 25 Haziran 1967, s.2

¹⁸⁰ M. Şevket Eygi, "Kavmiyetçilik", **Büyük Gazete**, No:125, 3 Ekim 1979, s.5

Yalçınır'dır. Yalçınır'ın Sebil'deki bir yazısında “‘Milliyetçi ve mukaddesatçı gazete-dergi devri de kapandı kapanıyor. ‘Milliyetçilik’ lafıyla pattadak açığa vurulmaktan çekinilen ‘kavmiyetçilik’ ve onunla birlikte ‘mukaddesatçılık’ ilanı ile işin içine azıcık da müslümanlık katmak ‘sürüm’ bir başka deyişle ‘ticari taktik’ icabı idi. Bu taktiğin icabına bakılmıştır..... Şimdi şu noktadayız ‘İslamcı gazete’ diyoruz veya ‘İslamcı dergi-mecmua’” diyerek dile getirdiği görüşleri bu çizgi değişiminin ispatıdır.

Mukaddesatçı milliyetçiliğin bir diğer yönü de ırkçı nitelik taşımasıdır. Çoğu mukaddesatçı ırkçılığa karşı olduğunu dile getirirse de Yahudi karşıtlığı söz konusu olduğunda ırkçı tavır kendini kolaylıkla açığa vermektedir.

1.2.3.1.Mukaddesatçı Antisemitizm

Mukaddesatçı antisemitizm mukaddesatçı milliyetçiliğin bir parçasıdır. Bu aynı zamanda mukaddesatçı milliyetçiliğin ırkçı damarını da ortaya koyar. Elbette mukaddesatçıların ırkçılıkları yalnızca Yahudilere karşı değildir. Mukaddesatçılar için “Sünni Müslüman Türk” kimliği dışında kalan herkese karşı ırkçı yaklaşım söz konusudur. Bunda, Fuat Dündar’ın da işaret ettiği gibi Türk milliyetçiliğinin kendini tek bir öteki üzerinden değil birden fazla öteki üzerinden inşa etmesinin etkisi olabilir.¹⁸¹ Rıfat Bali Türkiye’de antisemitizmin varlığının uzun süre kabul edilmemesini 1492 yılında İspanya’dan kovulan Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğuna kabul edilmiş olmasına ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya’dan kaçan Yahudi akademisyenlerin Türkiye’ye gelerek bu üniversitelere yerleştirilmelerine olanak sağlanmasına bağlar.¹⁸² Oysa Türkiye’de antisemitizm cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren kendini göstermiştir. Ancak antisemitizmin yükselişi için çok partili hayata geçiş beklenmelidir. Özellikle mukaddesatçı ve ırkçı-Turancı düşünce içinde antisemitizmin en keskin örneklerine rastlamak mümkündür.

Türkiye’de antisemitizmin gelişimini Osmanlı dönemine dayandırmak mümkündür. Tezin Üçüncü bölümünde detaylı bir şekilde anlatıldığı gibi Türkiye’de

¹⁸¹ Fuat Dündar, “Milli Ezber: Saf Türk- Karışık Öteki”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, s.893

¹⁸² Rıfat N. Bali, “Türk Ant-Semitizmi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, s.402

antisemitizmin ortaya çıkması Avrupa'dakine benzer bir süreçten geçmemiştir. Osmanlı topraklarında antisemitizmin ilk görünümüleri Hristiyanlar arasında ticari alanda Yahudilere karşı imtiyaz elde etme savaşında kendini göstermiştir.¹⁸³ Ancak Türkiye'de antisemitizmin daha belirgin olarak, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Almanya arasında hilafet merkezli propaganda savaşları esnasında İngiltere'nin İTC'nin bir Yahudi örgütü olan Masonlarla bağlantısı olduğu tezlerini öne sürmesinden sonra ortaya çıkar. Bu kaynaktan sonra Türkiye'de antisemitizmin neden bu kadar kabul gördüğü sorusuna ilk yanıt olarak 1918 yılında Filistin'in Osmanlı topraklarından çıkması ve ardından Filistin topraklarının bir kısmında bir Yahudi devleti olarak 1948 yılında İsrail'in kurulmasının yarattığı kırılma gösterilebilir. Bu kırılma İngiltere'nin açtığı yoldan tarihin antisemitik bir biçimde yeniden yazılmasında kendini gösterecektir.

Antisemitizmin Türkiye'deki sembol isimlerinden biri olan Cevat Rıfat Atilhan'ın Birinci Dünya Savaşı esnasında Filistin cephesinde görev aldığı düşünülecek olursa Filistin ve Türkiye'deki antisemitizm arasındaki bağlantı daha iyi görülebilir. Birinci Dünya Savaşı döneminde Sina ve Filistin cephesinde Mersinli Cemal Paşa'nın emrinde görev alan Cevat Rıfat Atilhan'ın antisemitizmi *Sina Cephesinde Yahudi Casuslar* adlı kitabında kendini gösterir. Kitabında “Nili” isimli Yahudi bir casusluk örgütünden bahseden Atilhan, örgütün amacının Filistin'de bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını sağlamak olarak anlatır.¹⁸⁴ Atilhan'ın *İğneli Fıçı* kitabında ise Hristiyan antisemitizminin sembolü olan “*kan iftirasına*” rastlanır. Kanlı Yahudi ayinlerinden bahseden Atilhan, “*Hamursuza ait cinayetler çoktur*” diyerek Arap bölgesinde iğneli fıçıda öldürülen Papaz Toma'dan bahseder. Musevi Paskalyasında yedi yaşından küçük Yahudi olmayan sağlıklı bir çocuğun tıpkı İsa gibi çarmıha gerilerek işkencelerle kurban edildiğini ve kanının hamursuza katıldığını anlatır.¹⁸⁵ Atilhan'ın Filistin'in Birinci Dünya Savaşı döneminde elden çıkmasını Yahudi casusluk faaliyetlerine bağlaması ardından argüman, Yahudilerin II. Abdülhamid döneminden beri Filistin'e yerleşmek istediği, bu isteği fark eden II.

¹⁸³ Stanford J. Shaw, “Christian Anti-semitism in the Ottoman Empire, *Belleten*, LIV.c, Aralık 1990, s.1110

¹⁸⁴ Emine Betül Kamacıhan, “Atilhan'ın Gözünden Yahudilerin Sina Cephesindeki Casusluk Faaliyetleri”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, No:12, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2023, s.93

¹⁸⁵ Cevat Rıfat Atilhan, *Tarih Boyunca Yahudi Mezalimi: İğneli Fıçı*, 4. Bsk, Özbahar Yayınları 1969, s.7,12 ve 1

Abdülhamid'in buna izin vermediği ve bu yüzden yine bir Yahudi komplosuyla indirildiği şekline evrilir.¹⁸⁶ Mukaddesatçılar bununla da yetinmeyerek Osmanlı ortadan kalkmadan kendilerinin Filistin'de bağımsız bir İsrail devleti kuramayacaklarını anlayan Yahudiler'i Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından doğrudan sorumlu tutarlar.

Mukaddesatçı antisemitizmin nedenleri arasında göze çarpan bir nokta daha vardır. Bu da Yahudilere duyulan bu düşmanlığın bir tür kıskançlık ve haset barındırıyor olmasıdır. 1960-1970 yılları arası dönem en büyük mücadele hem seküler milliyetçilik anlayışına bir tepki verme hem de antikomünizm karşısında safları sıklaştırma adına İslam ve milliyetçiliği birleştirme yolunda verilmiştir. Sebil Gazetesi'nde çıkan bir yazıda Yahudilerin dünyanın en ırkçı milleti olduğu öne sürülmüştür. Dinlerini sadece kendi ırklarına bağladıklarından *“Dünyanın en mutaassıp milletidirler. Zira dinleriyle milliyetleri -daha emin bir tabirle söylemek gerekirse- ırkları aynıdır”*. ifadeleriyle milliyetleri ve dinleri arasında bir ayrılığın olmadığına işaret edilmiştir.¹⁸⁷

Yeni İstiklal Gazetesi'nde Ahmet Kabaklı'nın *“Milliyetçiler Birleşiniz”* başlıklı yazısında milliyetçiliğin ve milli değerlerin bir kenara atıldığından şikâyet eden Kabaklı, İsrail'i örnek göstererek *“üç bin sene kanında bir sıtma gibi taşıdığı milliyetçiliği”* nesiller boyu aktararak bir devlet kurabildiğini işaret etmiştir. Bunun yanında, *“Tarihteki bütün bozguncu ve dağıtıcı cereyanlara öncülük etmiş olan Yahudiler, bütün hırçınlıklarını toplu bulundukları bir vatana sahip olmadıkları için yapmışlardı. Bugün bir vatan üstüne yerleşince ve hatta denilebilir ki en koyu manada milliyetçi oldular. Zaten tek Tanrı'yı bile sırf 'Yahudilerin Allahı' diye tanıyan din ve milliyetçiliği birleşik iksir gibi içen İsrailoğullarından başka bir şey beklenemezdi.”*¹⁸⁸ şeklindeki ifadeden de anlaşılacağı gibi din ve milliyetçiliğin Yahudilerdeki birleşimi mukaddesatçılarda kıskançlık duygusuyla karşılandığını göstermektedir. Mukaddesatçı antisemitizmin Yahudilerin din ve milliyetleri arasında herhangi bir ayrılık olmadığı için onlara yönelik hasedi içerdiğine dair son örnek

¹⁸⁶ Bu anlatı Büyük Doğu, Büyük Gazete, Yeni İstiklal ve Sebil'de pek çok kez yer bulur. Tezin ikinci bölümünde de örneklerine detaylı bir biçimde yer verilmiştir. Bir örnek için **Bkz.**Kısakürek'in Prof Rıdvan Balkır müstear adıyla kaleme aldığı; “Yahudi Vatan” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969, s.27-28

¹⁸⁷ “İstanbul Mezbahasında Yahudi Saltanatı”, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.2

¹⁸⁸ Ahmet Kabaklı, “Milliyetçiler Birleşiniz”, **Yeni İstiklal**, No:79, 29 Haziran 1962 s.8

Ziya Uygur'un Yeni İstiklal Gazetesi'nde kaleme aldığı yazıda kendini gösterir. Uygur, Batılılaşmayı Türkiye'ye telkin eden Yahudilerin “*din ve milliyetin*” batılılaşmaya mâni olduğunu söylemelerine karşı kendi batılılaşmalarında herhangi bir engel teşkil etmediği konusuna dikkat çekmiştir. Bunun yanında Mohiz Kohen'in dinin milliyeti uyuşturduğu ve millet olmanın önünde büyük bir engel olduğu görüşlerine karşı çıkarak Yahudileri kırk asırdır ayakta tutan ve onları milletlerin en başına geçiren şeyin din olduğunu kendilerinin söylediğinin altını çizmiştir. Ayrıca Uygur, “*Eğer din milliyeti uyuştursaydı, bugün yeryüzünün tarihte dikili taşı bulunmayan Yahudiden haberi bile olmazdı*”¹⁸⁹ Yahudilerin diyerek din ve milliyet birlikteliğine tekrar dikkat çekmiştir. Bu örnekler kendilerinin İslam ve Türklüğü birleştirmek için verdikleri çaba göze alındığında Yahudilerin bu birlikteliğe sahip olmaları karşından duydukları haseti ve antisemitizmin mukaddesatçı tonunu göstermektedir.

1.2.4. Mukaddesatçı İslamcılık

Mukaddesatçı İslamcılık, İslamcılığın ilk ortaya çıktığı şekliyle II. Meşrutiyet İslamcılığından da 1980 sonrası müstakil kimliğine kavuşan İslamcılıktan da farklı bir çizgiye sahiptir. Nuray Mert, Çok partili hayatta geçişten 1980'lere kadar olan çizgiyi ayırmak için şu ifadeleri kullanır: “*Cumhuriyet Dönemi İslamcılığın fikri arka planını oluşturan, ağırlıklı olarak, Meşrutiyet dönemi tartışmalarından ziyade Demokrat Parti döneminde ve çevresinde ifade bulan ve Cumhuriyet devrimine karşı biriken tepkilerin ürünü olan, Cumhuriyet'in revizyonu düşüncesidir*” İsmail Kara İslamcılığı; “*XIX. ve XX. Yüzyılda, İslam'ı bir bütün alarak (inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim) yeniden hayata hakim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden... Kurtarmak; medenileştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak uğruna, yapılan aktivist, modernist ve eklektik yönleri baskın siyasi, fikri ve ilmi çalışmaların, arayışların, teklif ve çözümlerin bütününi ihtiva eden bir*

¹⁸⁹ Ziya Uygur, “Türkiye’de Siyonist Faaliyetleri”, **Yeni İstiklal**, No:145, 4 Aralık 1963, s.4

hareket olarak tarif edilebilir.”¹⁹⁰ şeklinde tanımlar. Kara, bu tanımlama içindeki “yeniden” kelimesinin XIX. yüzyılda ortaya çıktığını belirtmiş ve bu anlamda modernist karakteri baskın olan İslamcılığın farkını ortaya koyması bakımından önemli bulmuştur. Kara’nın İslamcılıkta yeni bulduğu ve bu anlamda moderniteyle ilişkilendirdiği şey İslam’ın hızlı bir kurtuluş reçetesi olarak evrim fikrinin de etkisiyle “ilerleme” kavramını merkeze oturtarak bir ideoloji haline getirilmesidir.

II. Meşrutiyet İslamcılarını hem II. Abdülhamid döneminden hem de Cumhuriyet dönemi İslamcılığından ayırt eden birtakım özellikler vardır. Bu farklılıkları göstermenin bir yolu olarak pek çok kişi İslamcılık içinde bir tasnifleme yapma yolunu seçmiştir. Böyle bir tasnif yoluna giden Ali Bulaç ve İslamcılık tasnifi bu çalışmanın konusu olan mukaddesatçılığın tanımlanmasına neden ihtiyaç duyulduğunu göstermesi açısından da önemlidir. Bulaç İslamcılarını birinci, ikinci ve üçüncü nesil İslamcılar olarak sınıflar. Birinci nesil İslamcılar’ı 1856-1924 dönemiyle sınırlar. Bu dönem İslamcılığın özelliğini, sömürgeciliğe bir tepki ortaya çıkması ve İslam’a verilen kurtarıcı misyon olarak açıklar. İkinci nesil İslamcılarını ise 1950-2000 döneminde tasniflendirir. Bu dönem İslamcılığı’nın kurucu misyonu olduğunu ve devletin ve toplumun İslamileştirilmesi hedeflerini taşıdığını belirtir. Bu dönemin özel koşulları olarak İslam dünyasında Pakistan’ın kurulması, Mısır’da İhvan hareketinin uğradığı politik kimlik değişimi ve soğuk savaş koşullarının etkisinden bahseder. Aynı zamanda bu tarihin Türkiye’de göç olgusunun başladığı bir tarih olduğuna da işaret eder. Üçüncü nesil İslamcılarını ise 2000 ve sonrasında konumlandırır. Bu dönem İslamcılığın “aşmacı ve dönüştürücü” misyona sahip olduğunu belirtir.

Literatürde daha çok Cumhuriyet dönemi İslamcılığı olarak söz edilen ancak burada mukaddesatçılık içinde tarif edilen mukaddesatçı İslamcılığın kendine has ayırt edici yönlerinin neler olduğunu açıklamak önemlidir. II. Meşrutiyet dönemi İslamcılarını henüz bir imparatorluk içinde İmparatorluğu bir arada tutmanın önemli bir işlevi olarak İslam’ı ön plana çıkarırken dönemin siyasi iklimi dolayısıyla II. Abdülhamid rejiminin muhalifiydiler. II. Abdülhamid de İmparatorluğu bir arada tutmanın bir yolu olarak İslam’a sarılmasına rağmen bu muhalefetin sebebi II.

¹⁹⁰ İsmail Kara, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi*, 3.bsk, İstanbul, Kitabevi, 1997 s.16-17

Abdülhamid'in ulema sınıfını tarihsel olarak geriletken ıslahat hareketlerine devam etmesi ve devletin merkezileşmesi ve gücün yeniden tahsis çabasının içinde yer alacak biçimde İslam'ın da merkezileşmesini sağlama çalışmaları olarak görülebilir. II. Abdülhamid'in tarikatlar konusundaki seçmeci davranışı ve bunun dışında kalan tarikatların kontrol altında tutulması politikası¹⁹¹ II. Meşrutiyet İslamcılarını İttihat ve Terakki ile yakınlaşmaya itmiştir. II. Meşrutiyet İslamcılarını II. Meşrutiyet'i büyük ölçüde olumlu karşılamış ve bir yönetim biçimi olarak muhalifi oldukları "*istibdat*" rejimine karşı meşrutiyeti savunmuşlardır.¹⁹² Oysa mukaddesatçılar siyasi rejim olarak otoriter bir rejimden yanadırlar ve bu görüşleri kendini en çok II. Abdülhamid meselesinde gösterir. İkinci bölümde mukaddesatçıların otoriter rejim yanlılığı detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Mukaddesatçılık tıpkı kendisiyle aynı tarihlerde Müslüman coğrafyada özellikle sömürgecilik karşıtlığı ekseninde İslam'ın canlandırılması çağrısı çerçevesinde ortaya çıkan uyanış hareketlerine paralel ve aynı amaçla ortaya çıksa da metodoloji konusunda farklılaşır. Bu da mukaddesatçı İslamcılığın taşıdığı diğer bir farklılıktır. Kökenlerini Muhammed Abduh ve Reşid Rıza'dan alan Mevdudi, Afgani ve Seyid Kutup gibi düşünürler İslam'ı yeniden canlandırmak için Kur'an ve Hadis dışında hiçbir otorite kabul etmeyen, bu sebeple de mezhep, meşrep ve tassavufi yapıları reddeden ve dinde yenilenmeyi sağlayacak içtihad kapısını açık tutan selefi çizgiyi temsil ederler. Burada iki amaç vardır. Birincisi İslam'ı ihya etmek için Kur'an'ın tek kaynak olarak belirleyerek dinde bir sadelik yaratmaktır. İkincisi de buna bağlı olarak Müslüman coğrafyayı mezheplere ve gruplara bölecek yorum farklılıklarını ortadan kaldırmaktır.¹⁹³

Amaçları bu hareketlerle aynı olsa da İslam'ı yeniden canlandırma ile ilgili sebepleri farklı olan mukaddesatçı İslamcılıkta sömürge karşıtı karaktere rastlamak mümkün değildir. Bunun iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi her ne kadar kendilerini Kısakürek'in belirttiği gibi öz vatanlarında bir yabancı gibi hissedecek kadar düşman

¹⁹¹ Muharrem Varol, "Yıldız Sarayının Tekkeleri ve II.Abdülhamid'in Tarikat Siyaseti", **II.Abdülhamid Modernleşme Sürecinde İstanbul**, ed.Coşkun Yılmaz, İstanbul, 2010, s.204-209

¹⁹² İsmail Kara, **İslamcıların Siyasi Görüşleri 1: Hilafet ve Meşrutiyet**, 5.bsk, İstanbul, Dergah Yayınları, Nisan 2020, s.109-111

¹⁹³ M. Suat Mertoğlu, "Kaynaklara Dönüş Hareketi: Selefî Bir Talep mi, Modern Bir Yükseliş mi?", **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi: Sempozyum Tebliğleri**, ed. İsmail Kara, Asım Öz, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s.147

saldırısı altındaymış gibi hissetseler de sömürge yönetimi altında yaşayan bir ülkede var olma mücadelesinden geçmemektedirler. Dolayısıyla ilgileri sömürge durumunda bulunan tüm Müslümanların kurtuluşunu savunmaktan çok Kemalist devrimin İslam'a açtığı savaş olarak gördükleri durumun sonucunda bozulan mukaddesatın kurtarılması için İslam'ın yeniden canlandırılmasına dönüktür. İkinci sebep ise Soğuk Savaş koşullarının yarattığı antikomünizmdir. Mukaddesatçılar kendilerini SSCB'den gelen komünizm tehlikesi karşısında Amerika'nın yanında konumladılar.¹⁹⁴ Bu sebeple Seyyid Kutup'un *İslam'da Sosyal Adalet* isimli kitabında kapitalizmi eleştirmesi mukaddesatçılar için komünizm çağrıştırması anlamına gelmektedir. Mukaddesatçılar için komünizm tehlikesi antiemperyalizme baskın gelmiştir.¹⁹⁵

Kaynaklara dönüş hareketine ve içtihadı kesin karşı olan mukaddesatçılar bu anlamda gelenekçi çizgiyi takip etmişlerdir. Dolayısıyla İslam anlayışları modernist değil muhafazakârdır. Sünni doktrine sıkı sıkıya bağlı olup Ehl-i Sünneti takip ederler. Ahmet Davutoğlu'nun kaleme aldığı *Dini Tahrip Davasında Din Tahripçileri* adlı eserin ön sözünde Kısakürek, Reformcular diye tanımladığı Afgani, Abdur ve diğerlerini İbn-i Temmiye'ye bağlı ortaya çıkan Vehabilikle eş tutar. Reformcuların amaçlarını şu şekilde ifade eder: “İçten kırma, eksiltmek, yontmak ve dıştan yapıştırmak, eklemek yamamak... İşte bugünkü varış noktalarıyla, olanca tabiiyeleri reformcuların!..¹⁹⁶ Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek, Sebil Gazetesi'nde “Üstad Diyor ki” köşesinde yayınlanan yazılarının birinde bu reformcuların peşine bazı İslam şairlerinin takıldığını söyleyerek Mehmet Akif'le düştüğü fikir ayrılığını dile getirmiştir. Akif'in “Asrın idrakine söyletmelidir İslam'ı” sözünün doğru olmadığını söyleyerek “İslam'ın nasıl olması gerektiğine bugünkü asır mı karar verecek” çıkışıyla bunun İslam'ı bir şeye tabi kılmak anlamına geleceğinden yapılması gerekeni “İslam idrakine söyletmelidir asrı” şeklinde ifade etmiştir.¹⁹⁷

Peygamberin, “Benim ve ashabımın yolundan gidenler öylece iman ve amel

¹⁹⁴ Necip Fazıl Kısakürek, “Amerika Dünya ve Biz”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:20, 17 Temmuz 1959, s.1, Kadir Mısıroğlu, “Türkiye Rusya ve Türk Rus Münasebetlerinin Geleceği”, **Sebil**, No:123, 5 Mayıs 1978, s.3, “Dindar Kennedy”, **Yeni İstiklal**, No:145, 4 Aralık 1963, s.5, “Müslüman Türkler Dikkat”, **Yeni İstiklal**, No:226, 8 Aralık 1965, s.1

¹⁹⁵ Seyyid Kutub, **İslamda Sosyal Adalet**, çev. Yaşar Tunagür, M. Adnan Mansur, İstanbul, Çağaloğlu Yayınları, 1968

¹⁹⁶ Ahmet Davutoğlu, **Dini Tamir Davasında Din tahripçileri**, 4.bsm., İstanbul, Bedir Yayınları, 1997, s.3

¹⁹⁷ “Üstad Diyor Ki: Dava İslam'ı İcad Etmek Değil, Keşfetmek”, **Sebil**, No:63, 11 Mart 1967, s.11-12

ederler” diyerek Ehl-i Sünneti işaret ettiğini savunan mukaddesatçılar için Ehl-i Sünnet tek mezheptir. İnanç alanında iki; yapıp etmeler, davranışlar alanında dört mezhep vardır. İnanç alanındaki birinci kol İmam Maturidi’yi takip edenler ikinci kol ise İmam Eş’ari’yi takip edenlerdir. Ameldeki dört şube de Hanefi, Maliki, Şafii ve Hanbeli’dir. Bir Müslüman’ın Sünni olabilmesi için itikatta Maturidi veya Eş’ari amelde de yukarıda sayılan dört şubeden birine bağlı olması gerektiğini savunurlar.¹⁹⁸ Sebil Gazetesi’nde Ahmed Selami’nin mukaddesatçıların “mezhepsizlik fitnesi” olarak gördükleri dinde reformu savunan reformculara karşı görüşlerine örnek iki yazısına rastlanabilir.¹⁹⁹

Şevket Eygi de bu konuda Mısıroğlu ve Necip Fazıl Kısakürek ile aynı çizgidedir. Büyük Gazete’de çıkan bir yazısında Ehl-i Sünnet inanişında olmanın en önemlisi olduğunun ve “reformculuk, mezhepsizlik, bidatçılık” olarak gördüğü hareketlere meyledilmemesi gerektiğinin altını çizmiş “zaman içtihad zamanı değildir.” diyerek mukaddesatçılarda içtihad kapısının kapalı olduğu görüşlerinin bir örneğini daha sunmuştur.²⁰⁰ Yine Büyük Gazete’de okuyuculardan gelen soruları cevapladığı köşede Eygi, İbn- Temiyye’nin takipçisi olan Mevdudi’nin takip edilmemesi ve Ehl-i Sünnet yolundan vazgeçilmemesi ile ilgili uyarılarını yaptıktan sonra Vehabiliğin Ehli-i Sünnet’e karşı bir mezhep olduğu yönündeki görüşlerini de eklemiştir.²⁰¹

Cumhuriyet döneminde mukaddesatçı İslamcılık anlayışının çerçevesini Kemalist devrim karşısında duyulan yenilgi ve bunun sebep olduğu “hınç” duygusu ve dinsel popülizm çizmektedir. Taha Köseoğlu’nun da çalışmasında “Ressentiment”²⁰² olarak kullanmayı tercih ettiği bu duygu mukaddesatçı İslamcılığın en önemli ayırt edici özelliklerinden biridir.

¹⁹⁸ Ubeydullah Küçük, “Müslümanlığı Tehdit Eden en kuvvetli Bid’at: Mezhepsizlik Fitnesi”, **Dini Tamir Davasında Din tahripçileri**, 4.bsm., İstanbul, Bedir Yayınları, 1997, s.4-5

¹⁹⁹ Ahmed Selami, “Sünniliği Tehdit Eden Abduhçuluk Fitnesi”, **Sebil**, No:65, 25 Mart 1977, s.5 ve Ahmed Selami, “İçteki Tehlikeler”, **Sebil**, No:64 18 Mart 1977, s.5

²⁰⁰ M.Ş.Eygi, Ey Kardeşler! İstibal Bizimdir... Fakat...”, **Büyük Gazete**, No:2, 5 Mayıs 1976, s.8

²⁰¹ “Okuyucular Şurası”, **Büyük Gazete**, No: 6, 2 Haziran 1976, s.2

²⁰² Talha Köseoğlu, “Mukaddesatçılık: A Cold War Ideology of Muslim Turkish Ressentiment” **International Journal of Middle East Studies**, 2023, s.1-22

1.2.4.1.Mukaddesatçı Hınç

“*Ressentiment*” Fransızca bir kelime olup Nietzsche’nin *Ahlakın Soy Kütüğü* adlı çalışmasında kullanılmıştır. Kitabın İngilizce basımının editörü olan Walter Kaufmann Nietzsche’nin Fransızca olan kelimeyi Almanca’da yakın bir karşılığı olmadığı için kullandığını belirtmiştir. Kaufmann Nietzsche’nin psikolojiye en büyük katkısının bu “*ressentiment*” anlayışı olduğunu ekleyerek Alman filozof Max Scheler’in bu kavramsallaştırmayı çok yerinde bulduğunu da belirtmiştir.²⁰³

Ressentiment, Fransızcada; “*minnet, suçunu kabul etme, güçsüzlüğün kendini sürekli olarak yinelemesi sonucu ortaya çıkan sıkıntılı his ve genellikle intikam arzusuyla birlikte kişinin kendisine zarar veren sancılı kin duygusu*” gibi birtakım anlamlara gelmektedir. İngilizce “*resentment*” olan bu sözcük de “*gücenme, içerleme ve kızma*” gibi daha basit anlamalara gelmektedir. Almancada ise “*groll*” “*kin beselemek, kin tutmak*” anlamlarına gelmektedir.²⁰⁴ Max Scheler’ göre Ressentiment, tedavi edilemeyen bir nefret duygusudur. Kökeni yine tedavi edilemeyen iktidarsızlık ve zayıflıktır. Bu iktidarsızlık bireysel de kolektif de olabilir. Ressentiment de hâkim olan intikam duygusu bu zayıflık ve iktidarsızlıktan doğan ve diğerlerinin kendinden güçlü görülmesinden dolayı duyulan bir öç almayı içerir²⁰⁵ TDK’da “*hınç*” kelimesi ressentiment’e yakın bir anlam taşımaktadır: “*Öç alma duygusuyla dolu öfke, kin; gayz*”²⁰⁶ anlamlarına gelmektedir. Ressentiment kadar sosyolojik anlamı içermeye konusunda geniş olmasa da intikam ve nefret gibi anlamları içerdiği için bu çalışmada hınç sözcüğünün kullanımı tercih edilmiştir.

Hınç duygusunun oluşumuna kaynaklık eden şey ise bir şeyin karşısında hissedilen haksızlığa uğramış olma ve mağduriyet duygusudur. Duyguların siyaset sosyolojisindeki önemi üzerine kaleme aldığı çalışmada Nicolas Demertzis bize mukaddesatçı söylemin mağduriyet-hınç-popülizm üçgeni içinde kurulmasının teorik çerçevesini çizme imkânı vermektedir.

²⁰³ Friedrich Nietzsche, **On The Genealogy of Morals Ecco Homo**, Translated by, Walter Kaufmann and RJ Hollindale, ed. Walter Kaufmann, New York, Vintage Books, 1966, s.5 ve 7

²⁰⁴ Sinem Yalçın, **Nietzsche ve Max Scheler’de Ressentiment Kavramı**, Lisans Bitirme Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, 2012, s.5-6

²⁰⁵ Max Scheler, **Ressentiment**, Milwaukee Wisconsin, Marquette University Press, 2007, s.19

²⁰⁶ <https://sozluk.gov.tr>

1.2.4.2. Mukaddesatçı Popülizm ve Mağduriyet

Demertzis'in popülizmi anlayanın insanları harekete geçiren duyguları anlamaktan geçtiğine dair görüşe yer vermesi²⁰⁷ popülizmle bir toplumsal duygu olarak da tanımlanabilecek hınç arasındaki köprüyü kurmaktadır. Toplumu kabaca elitler ve halk arasında iki kutupa bölen ve bu anlamda elitler karşısında halkın sesine kulak verme söyleminden ilerleyen popülizm²⁰⁸ halkta oluşan belli hoşnutsuzlukların hınca dönüşmesinde de etkili olabiliyor. Mukaddesatçı antikomünizmin popülist söylemlerinin toplumsal hınç duygusunu körükleyen ajitatif dilinin etkisiyle 16 Şubat 1969'da meydana gelen “*Kanlı Pazar*” olarak bilinen linç saldırısında iki kişi öldürüldüğü olaylar buna bir örnektir. Bu saldırının en büyük sorumlusu da aynı tarihte çıkarttığı Bugün Gazetesi'nde Müslümanları Komünizmle mücadeleye çağıran Şevket Eygi'dir.

Kemalist elitler karşısında Müslüman halk ikiliği kuran mukaddesatçılık dini çerçeveli bir popülist söyleme sahiptir. Bu söylemde mağduriyet merkezi bir rol işgal eder. Demertzis, kültürel travmalar üzerine yazdığı makalesinde mağduriyeti ve travmayı yaratanın her zaman savaş ve şiddet olmadığına ve devletlerin, milliyetlerin, grupların veya hareketlerin kurban pozisyonunda olmayı seçtiği yeni bir uluslararası sisteme işaret eder. Bu anlamda mağduriyetin sembolik bir anlam kazanmasını ve kamusal söylemin önemli bir parçası haline gelişinin altını çizer.²⁰⁹ Mukaddesatçı söylemde de mağduriyet büyük ölçüde toplumun karşı karşıya kaldığı savaş ve şiddet olayından doğmaz. Burada mağduriyet, Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı bir din ve iman savaşı olarak sunup halkın desteğiyle savaşı kazanmış olmasına rağmen savaş sonrasında Cumhuriyet ve devrimlerle din ve

²⁰⁷ Nicolas Demertzis, *The Political Sociology of Emotions: Essays on Trauma and Ressentiment*, Routledge, 2020, s.153

²⁰⁸ Laclau, popülizmden bahsedebilmek için toplumsal heterojenliğin öneminden bahseder ve popülizmin yeni kurulan bir düzende yerinden edilen taleplerin dile getirilmesiyle başlayıp ve ilerlerlediğini belirtir. Dolayısıyla oluşan yeni merkez dışına atılan taleplere ses vermeyi gerektirir. Ernesto Laclau, *On The Populist Reason*, London, Verso Books, 2018, s.261 ve 263. Popülizm için en önemli şartın toplumsal heterojenlik olduğunu dile getiren Laclau, Kemalizmin homojen bir toplum yaratma ideasına sahip olmasından dolayı asla popülist bir karakteri olmadığını da belirtmiştir. **Bkz.** A.e., s.308 ve 309

²⁰⁹ Demertzis, **a.g.e.**, s.28

imana savaş açmış olmasının Müslüman halkta yarattığı mağduriyet olarak tanımlanır.

Mukaddesatçılara göre, Mustafa Kemal Atatürk Türk milletinin dinine ne kadar bağlı olduğunu bildiği için Kurtuluş Savaşı'nı din ve imanın kurtulması için verilen bir savaş olarak tanımlamış ve halkın desteğini bu şekilde sağlayabilmiştir. Müslüman halk Kurtuluş Savaşı'na bu sebeple destek vermiştir. Nazif Tepedelenlioğlu'nun Büyük Gazete'de Kurtuluş Savaşı'nın "*dini bütünler*" sayesinde kazanıldığını Atatürk'ün de taaruza "*Besmele*" ile başladığını belirttiği yazısı bu anlatının bir örneğidir.²¹⁰ Yine Büyük Gazete'de Şevket Eygi'nin bir yazısında Kurtuluş Savaşı'nın "*hacılarla hocalarla kuranlarla namazlarla*"²¹¹ kazanıldığı şeklindeki ifadeler sıklıkla rastlamak mümkündür. Aynı anlatı Mısıroğlu'nun Sebil Gazetesi'nde de mevcuttur. Ancak Kadir Mısıroğlu bu savaşın Kurtuluş Savaşı olarak adlandırılmasına karşı çıkar ve Millî Mücadele olarak tanımlar.²¹² Yeni İstiklal Gazetesi'nde Etem Demirci'nin Osmanlı'nın ardından İslam'ın bayrak taşıyıcılığının Kurtuluş Savaşı'nda sembolleştiğini anlatan yazısındaki "*Anadolu yaylalarında başlayıp mescide çan takmak isteyenleri denize döken Türklerin destanı Kurtuluş Harbi takip etti.*" şeklindeki bu ifadeler konudaki örneklerle eklenebilir. Bu anlatının üzerine Cumhuriyet ve devrimlerin Kurtuluş Savaşı'na bir ihanet olduğu anlatısı oturtulur. Aslında esas özne olarak Mustafa Kemal Atatürk bu ihanetten sorumlu tutulsa da hukuki olarak bunun söylemenin mümkün olmamasından dolayı özneler bazen Kemalistler bazen CHP olarak değişir. CHP'nin "*din düşmanı*" imajı da yine bu çerçevede çizilir.²¹³

Mukaddesatçı anlatıda dinini kurtarmak için Kurtuluş Savaşı'na katılan halk savaş sonucunda aslında bu savaşın dine açılmış olduğu gerçeği ile baş başa kalmıştır. Mağduriyet söylemi bu noktada başlar. "*İnkılap mezalimleri*" başlığı

²¹⁰ Nazif Tepedelenlioğlu, "Din ve İstiklal Savaşı", **Büyük Gazete**, No:40, 26 Ocak 1977, s.22,

²¹¹ M.Ş.Eygi, "Dün ve Bugün (26 Ocak 1968 Tarihli Bugün'den)", **Büyük Gazete**, No:67, 10 ağustos 1977, s.6

²¹² Veli Ertan, "Millî Mücadele ve Karaisalı Müftüsü Hacı Mehmed Aldatmaz", **Sebil**, No:149, 27 ekim 1978, s.12 Kurtuluş Savaşı'nın din ve iman savaşı olduğu anlatısına bir örnek daha Bkz. Yusuf Demirdağ, "Manevi Kuvvetler Vazife Başına", **Yeni İstiklal**, No:111, 30 Ocak 1963, s.6 ve Dr. Lütfi, "İstiklal Savaşı'nda Ulemanın Büyük Hizmetleri: Din Gücüyle Kazanılan Savaş", **Yeni İstiklal**, No: 183, 10 Şubat 1965, s.8

²¹³ "CHP ile Hesaplaşma", **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.16, Dedektif Bay X, "Nasıl Başlayıp Nasıl Bitirdiler", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:33, 3 Kasım 1950, s.3 ve16, "İslamiyet ve CHP", **Büyük Doğu**, 10.Devre, No:21, 24 Temmuz 1959, s.9

altında kurulan bu söylemde camilerin ve türbelerin ahır yapılması, İstiklal Mahkemelerinin haksız yargılamaları sonucu asılanlar,- bunlarda en önem verdikleri Şapka Kanunu'na muhalefeti sebebiyle asıldığı söylenen İskilipli Atıf Hoca'dır. – sürgüne gönderilen haneden üyeleri önemli mağduriyet başlıkları olarak karşımıza çıkar. Sebil Gazetesi'nin ilk sayılarında “*İnkılap Mezalimi*” başlığında çıkan yazı dizisinde Osmanlı Hat Mektebi'nin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan son temsilcisi olan hattat Hamid Aytaç'ın²¹⁴ gönderdiği bir mektuba yer verilmiştir. Aytaç mektubunda bir başka hattat olan ve inkılap karşıtlığıyla bilinen bu sebeple de 10 yıl hapse mahkûm edilmesini takiben 2 yıl hapis yattıktan sonra tahliye olan Suud-ul Mevlevi'yle²¹⁵ ilgili bir anıyı anlatmıştır. Anıya göre Şapka Kanunu'na karşı eleştirilerini yetkili makamlara yazılı olarak gönderen Suud'ul Mevlevi hakkında soruşturma açılmış ve İskilipli Atıf Hoca gibi kendisinin de asılması istenmiştir. Mektuptaki yazıların kendisine ait olup olmadığını anlamak için Aytaç'tan yardım istenmiştir. Emniyette görev yapan imanlı bir polis Mevlevi'nin asılmasına karar verildiğini Aytaç'a söyleyince Aytaç'ta bu yazının kendisine ait olmadığı yönünde yalan beyan vermiştir. Daha sonra da Suud-ul Mevlevi'nin ailesiyle bile görüştürülmeden Sinop'a sürgün edildiği aktarılmıştır.²¹⁶

Aynı yazı dizisi içinde İbrahim Hakkı Konyalı'nın “*Kerpiç Haline Gelen Kur'an-ı Kerim'ler*” başlıklı yazıları yayınlanmıştır. Konyalı tekkeleri kapatan kanun sonucunda tekkelerin “*türbe mescit ve namazgahlarıyla*” birlikte “*kapılarına “kara kilitler”*” asıldığını ifade etmiş içlerinde bulunan birçok değerli yazma, kumaş ve padişah elbiseleri gibi tarihi ve dini değer taşıyan eşyanın hiçbir ayrıma tabi tutulmadan çuvallarla Topkapı Sarayı'nın çatısı delik harem dairesine konulduğunu ve burada perişan edildiğini belirtmiştir. Türbelerin Konyalı'nın ifadesiyle “*kara kilit*” altında tutulduğu için yıkık dökük hale geldiğini de eklemiştir.²¹⁷ Kemalist devrimin ve kadroların mukaddesatı hiçe saydığı algısının yaratılmasında “*Padişah*

²¹⁴ **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Hattatın Serencamı: Hattat Hamid Aytaç**, ed. İbrahim Özcoşar, Ali Karakaş, Ziya Polat, İsmail Kanbaz, Uğur Yiğiz, İstanbul, Divan Kitap, 2021

²¹⁵ Necati İşler, **Su'udu'l-Mevlevi Hayatı, Eserleri ve Divanı (Zadegan)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, s.21

²¹⁶ “İnkılap Mezalimi”, **Sebil**, No:2, 9 Ocak 1976, s.10

²¹⁷ İ. Hakkı Konyalı, “İnkılap Mezalimi: Kerpiç Haline Gelen Kur'anı Kerim'ler”, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.10

tuğralarının ve kitabelerin yok edildiği”,²¹⁸ Osmanlı döneminden kalma kışlaların “*harebeliğe terk edildiği*”,²¹⁹ “*türbelerin ahır yapıldığı*”,²²⁰ “*Kur’an’ı Kerimler’in yerlerde sürüklendiği*”²²¹ gibi iddialarla bir mağduriyet söylemi inşa edilmiştir.

Aynı söylemleri Yeni İstiklal Gazetesi’nde görmek mümkündür. İskilipli Atıf’ın Şapka Kanunu’na itiraz etmesinden dolayı asıldığıının hikayesi anlatılır.²²² Kısakürek’in Yeni İstiklal Gazetesi’nde çıkan “*Büyük Mazlumlar İstiklal Mahkemesi Mağdurlarından Birkaçı*” adlı yazı dizisinde İzmir suikastını bahane ederek bir çok masum Müslüman’a zulüm edildiği iddialarını taşıyan benzer mağduriyet hikâyelerinden bahsedilmektedir.²²³ Eşref Edip’in İstiklal Mahkemesinde yargılandığı sürede yaşanan haksızlıkları konu aldığı yazı dizisine de yine burada rastlamak mümkündür.²²⁴ Tıpkı Sebil Gazetesi’nde olduğu gibi “*camileri ahır yaptılar*” söyleminin Yeni İstiklal Gazetesi’nde de kullanıldığını görebiliriz.²²⁵ kullanıldığını

1.2.5. Mukaddesatçı Elitizm ve Otoriterlik

Mukaddesatçı elitizm popülizme paralel olarak azınlık bir yönetici grup ve bunun karşısında çoğunlukta olan halk kitlelerinin varlığına inanır ve bu anlamda normatif elitizm teorisine denk düşer. Normatif elitizm kuramında elitizm istenen bir yönetim şeklidir. Eşitsizliği doğal kabul etmesiyle yönetici sınıfın akıl ve erdem gibi yetkinliklere sahip kişilerden oluşması gerektiği inancını taşır. Platon’un devletin “*filozof kral*” tarafından yönetilmesi gerekliliğini ortaya koyduğu *Devlet* isimli eseri bu teorinin kaynağıdır.²²⁶

²¹⁸ İ. Hakkı Konyalı, “İnkılap Mezalimi: Padişah Tuğraları ve Kitabeler Yok Ediliyor, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.12

²¹⁹ İ. Hakkı Konyalı, “İnkılap Mezalimi: Padişah Tuğraları ve Kitabeler Yok Ediliyor, **Sebil**, No:14, 2 Nisan 1976, s. 12

²²⁰ İ. Hakkı Konyalı, “İnkılap Mezalimi: Ahır Yapılan Türbeler, **Sebil**, No:36, 3 Eylül 1976, s.11

²²¹ İ. Hakkı Konyalı, “İnkılap Mezalimi, **Sebil**, No:40 1 Ekim 1976, s.14

²²² “Yakın tarihimizden Hazin Bir Sayfa: İskilipli Atıf Nasıl Asıldı”, **Yeni İstiklal**, No:107, 2 Ocak 1963, s.7

²²³ Necip Fazıl Kısakürek, “Büyük Mazlumlar İstiklal Mahkemesi Mahkumlarından Birkaçı”, **Yeni İstiklal**, No:113, 13 Şubat 1963, s.3 ve 6

²²⁴ Eşref Edib, “Sebilürreşad İstiklal Mahkemelerinde”, **Yeni İstiklal**, No:203, 30 Haziran 1965, s.4

²²⁵ Mehmed Şevket Eygi, “Ruzname”, **Yeni İstiklal**, No: 266, 14 Eylül 1966, s.2-12

²²⁶ İhsan Kurtbaşı, “Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: Güçlü Demokratik Elitizm Modeli” **International Periodical for the Languages Literature and History of**

Necip Fazıl Kısakürek'in 9 umde diyerek öne sürdüğü ilkelerin sonuncusu olan müdahalecilikte "*Başyücelik*" adını verdiği bir devlet modelinden söz eder. Mutlakiyet, cumhuriyet ve tek parti yönetiminin karması gibi görünen bu devlet düzeni son derece merkezi ve yaşamın her alanına kontrol eden totaliter bir ulus devlet modelidir.²²⁷ Yüceler Kurultayı denen meclis parlamentoyu çağırırsa da gerçek aydınlardan oluşan bir meclistir. Bu anlamda Kısakürek'in elitist tavrını göstermektedir. Kısakürek'teki elitist tavrın Kadir Mısıroğlu'nda da olduğu görülebilir. Kendilerini de içine koydukları eğiten, öğretene, yön veren ve doğruyu gösteren sınırlı ve liyakatli bir aydınlar grubu karşısında, eğitilmesi, yön verilmesi, doğru yolu bulması gereken bir halk bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki Mısıroğlu gazetesinin başlangıç yazısında Türk milletine yön verecek vasıtalarla sahip olacak kişilerin liyakatli olması gerektiğini söylemektedir.²²⁸ Şevket Eygi de bu konudaki görüşlerini şu ifadelerle belirtmiştir. "*Yıllar var ki davamız için plansız, programsız, metotsuz ve dağınık çalışıyoruz..... Artık daha akıllıca çalışmanın, kuvvet kaynaklarına sarılmanın zamanı gelmiştir. Bunun için de yapılacak ilk iş münevver adamlar, bilgili kadrolar yetiştirmektir. Bu dava sıradan insanlarla yarım yamalak yetişmiş kişilerle ilerlemez. Elitist seçkin olmak zorundayız.*"²²⁹

Mukaddesatçıları otoriter bir rejimi savunduklarına örnekleri ikinci bölümün konusu olan II. Abdülhamid'le ilgili çizdikleri imajda görmek mümkündür. İkinci bölümde bu görüşler detaylıca ele alınmıştır.²³⁰

Turkish or Turkic, No: 12/3, s. 393 ve 394, Elitizm için ayrıca bkz. Andrew Heywood, **Siyasetin Temel Kavramları**, çev. Hayrettin Özler, 2.bsk, Ankara, Adres Yayınları, Haziran 2015, s.227,228

²²⁷Kısakürek, Türk ve Müslümanlarda oluşan bir ulus devlet modeli çizmektedir. "Türk vatanının" yalnızca Türk ve Müslümanlarda oluşacağını söylerken Yahudi ve dönmelerden de arındırılacağını belirtmiştir. Bkz. Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s.334

²²⁸ Kadir Mısıroğlu, Başlarken: Başyazı, **Sebil**, No:1, 1976, s.3

²²⁹ <http://ismailkara.izu.edu.tr>

²³⁰ Bkz. s.100-104

1.2.6. Mukaddesatçı Antikomünizm

Mukaddesatçılık içinde İslamcı ve milliyetçi düşüncenin bir araya gelişinin önemli bir tarihsel bağlamı vardır. Soğuk Savaş koşullarının getirdiği bir tarafında Amerika bir tarafında SSCB'nin olduğu iki kutuplu dünya düzeni ve burada yaşanan güç mücadelesi Türkiye'de antikomünizmin ciddi bir karşılık bulmasına neden oldu. Bu sebeple mukaddesatçılığın ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde en önemli pay antikomünizmindir.

Türkiye'de komünizm karşıtlığının Soğuk Savaş yıllarından önce başlamış olduğuna dikkat çekmek Türkiye'de antikomünizmin nasıl ve neden bu kadar kolay yerleşerek bir devlet politikası haline gelmiş olmasını anlamak açısından önemlidir. Cangül Örnek'in de dikkat çektiği gibi Soğuk Savaş öncesi Türkiye'de komünizm ve Sovyet karşıtlığını görmek mümkündür. SSCB'nin Kurtuluş Savaşı yıllarında verdiği desteğe rağmen Mustafa Kemal'in İzmir İktisat Kongresinde ekonomik olarak kapitalist ekonomiden yana olunacağını açıklaması ve halkçılık ilkesiyle Kemalizm'in ulus-devlet projesinin de bir uzantısı olarak sınıfsız ve homojen bir toplum yaratma idealinin birleşmesi antikomünizmin ortaya çıkmasının Türkiye'ye özel koşullarını yaratmıştır.²³¹ Bunun yanında İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler ve Sovyetlerin karşı karşıya gelmesi sonucu Naziler'in Sovyetler'e saldırmaları Türkiye'deki Türkçülerin pantürkist ideallerini alevlendirmiş ve Türkiye'de Alman yanlısı antikomünist söylem gittikçe yayılmaya başlamıştır.²³² Bu temel aynı zamanda antikomünizmin neden siyaset yelpazesinde farklı ideolojiler tarafından da bu kadar kolay sahiplenildiğini görmek açısından önemlidir.

Türkiye'de bu yerel koşullardan yükselen antikomünizm Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu dünya düzeninde ibrenin Amerika'yı göstermesiyle bir devlet politikası haline gelmiş ve iktidarlar değişse bile komünizmle mücadele mottosu

²³¹ Cangül Örnek, **Türkiye'nin Soğuk savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi**, İstanbul, Yordam Kitap, 2022, s.53-56

²³² Naziler'in Sovyet Saldırı öncesi ve sırasında Türkiye'yi yanlarına çekmek için Türkiye özelindeki propaganda faaliyetleri özellikle Türkçüler üzerine yönelmiştir. Türkiye'yi Sovyetlerden uzaklaştırmak için kullanılan antikomünizm ve İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'yi Naziler'in Kafkasya'daki ilerleyişine destek olması için Türkçülere yönelik propaganda faaliyetleri hız kazanmış ve karşılık bulmuştur. **Bkz.** Günay Göksu Özdoğan, **“Turan”dan “Bozkurt” a Tek Parti Döneminde Türkçülük**, (1931-1946), 5. Bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2019, s.152-153

devam etmiştir. Öyle ki antikomünizm siyaseten de partilerin sıklıkla başvurdukları bir araç olmuş iktidar tarafından muhalefeti tasarlamanın bir aparatı olarak işlev görmüştür. Tan Gazetesi'nin saldırıya uğraması olayı bu durumun vücut bulduğu bir örnektir. CHP'den ayrılmak isteyen Celal Bayar ve Menderes Fevzi Çakmak'la birlikte yeni bir parti kurmak istediklerinde Tan Gazetesi'nin sahibi olan Zekeriya ve Sabiha Sertle'le konuşmuş ve bu oluşumu desteklemek için kendilerinden bir dergi çıkarmalarını istemişlerdir. Böyle bir ittifaka izin vermek istemeyen CHP antikomünizmi kullanarak Celal Bayar ve Menderes'in komünistlerle iş birliği yaptığı söylemini dolaşıma sokmuş ve Tan Gazetesi'nin özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde Naziler'e karşı söylemlerini Sovyet yakınlığıyla birleştirmekte zorlanmamıştır.²³³

Soğuk Savaş Dönemi komünizmle mücadele mottosu İslam ve milliyetçiliğin komünizme bir panzehir olarak yeniden kurgulanmasına sebep olmuştur. İslam ve milliyetçilik ittifakının komünizmle mücadelede en büyük araç olarak görülmesi geniş bir mukaddesatçı cephenin oluşmasına neden olmuştur. Milliyetçiliğin yükselişe geçmesinin ilk sebebi komünizme bir panzehir olarak görülmesiyken ikinci önemli nedeni de muhalefet etmenin en meşru yolu olmasıdır. Milliyetçilik dönemin hukuki koşulları sebebiyle sadece komünizmle mücadele de değil iktidara yönelik her türlü muhalefetin yürütülebileceği güvenli bir şemsiye sunmuştur. Bu sebeple Bekir Berk'in başkanlığında kurulan Milliyetçiler Federasyonu'nun-daha sonra Türk Milliyetçiler Derneği olarak devam etmiştir- resmi yayın organının Komünizme Karşı Mücadele dergisi olması hiç şaşırtıcı değildir.²³⁴

Komünizmle mücadele ekseninde 1950'lerden itibaren pek çok sivil milliyetçi örgüt ve topluluk kurulmuştur. Bunlardan 1950 Zonguldak'ta, 1956 İstanbul'da, 1963'te İzmir'de kurulan Komünizmle Mücadele Dernekleri öne çıkarlar. Özellikle 1963'te İzmir'de kurulan TKMD ideolojik olarak diğer ikisinden birazdan daha farklıdır. İlk iki grupta Türkçü kanat daha baskınken 1963 yılında komünizmle mücadelede dinin rolünün artmasına paralel İzmir'de kurulan TKMD'de

²³³ Fatih Yaşlı, Antikomünizm, **Ülkücü Hareket, Türkiye: Türkiye ve Soğuk Savaş**, 2.bsm., İstanbul, Yordam Kitap, 2019, s.44-46

²³⁴ Murat Kılıç, **Liberalleşme Sürecinde Türk Milliyetçiliği ve Türk Milliyetçiler Derneği (1945-1943)** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Isparta,2011, s.180-181

mukaddesatçı kanat daha baskındır. Aynı zamanda yine bu grupta komünizmle mücadelede kriminal olayların ve kaba kuvvete başvurma gibi yöntemlerin mevcudiyeti görülmektedir.²³⁵ 1960'lerden sonra komünizmle mücadelede mukaddesatçıların daha aktif rol alması ve bu mücadelenin yalnız fikri bir mücadeleden ibaret olmayıp harekete geçilmesini telkin eden bir tavrın ağırlığını koyması dikkat çeker. Komünizmin Türk milleti için neredeyse bir ölüm kalım meselesi olduğuna dair ajitatif ve şiddete davet eden dil bu dönem mukaddesatçılarda sıklıkla izlenir. Kısakürek'in Büyük Doğu'da kaleme aldığı bir yazıda Türkiye'de komünizme karşı en önemli savunma aracının İslamiyet olduğunu ve eğer İslam olmasaydı komünizmin Türkiye'yi "*içten yutması*" olarak tarif ettiği durumun meydana geleceği konusunda bir alarm durumu yarattığı görülür. Bunun yanında Kısakürek komünizmin harekete geçtiğini eğer bunun karşında tepki verilmezse "*helak*" olunabileceğini belirterek yazısına son vermiştir.²³⁶

Antikomünizm konusunda Şevket Eygi'nin Bugün Gazatesi'nde Amerikan 6. Filo'nun Dolmabahçe'ye demirlemesini protesto etmek isteyen solcu öğrenci örgütlerine karşı kullandığı şiddete davet eden kışkırtıcı dil ve arkasından yaşanan olaylar Antikomünizm konusundaki dozu görmek için önemlidir. 11 Şubat 1969'da 6. Filo'nun Dolmabahçe açıklarına demirlemesi ardından sol grupların protestolarına karşı Bugün Gazetesindeki ilk tepki "*Tarihimizin En Kara Günü Beyazıt Kulesine Bayrak Asıldı*" şeklindeki manşetle kendini göstermiştir. 6. Filo'yu protesto etmek isteyen "*komünistler, solcular ve anarşistler*" diye tarif edilen grupların Beyazıt kulesine "*kıpkırmızı bayrak*" çektiği ve kendilerine müdahale eden polisler de saldırdıkları belirtilmiştir.²³⁷ 6. Filo protestocularına karşı günbegün tırmandırılan kışkırtma ertesi gün "*Milletin Sabrı Tükenmek Üzeredir*"²³⁸ başlığında kendini gösterir. 14 Şubat'ta "*Kızıl Bayrak Asanlara Son İhtar*" manşetinin altında "*Müslüman İstanbul halkı! Kızılara gereken cevabı vermek için bugün saat 14'de Beyazıt Meydanına gel*" çağrısında bulunarak bir önceki gün MTTB'nin Beyazıt'ta

²³⁵ Ertuğrul Meşe, **Komünizmle Mücadele Dernekleri**, 2.bsk., İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, s.119,125 ve 152

²³⁶ Dedektif X Bir, "Vesikalarla Büyük İfşalarımız", **Büyük Doğu**, 11. Devre, No:6, 4 Kasım 1964, s.4 ve 5

²³⁷ "Tarihimizin En Kara Günü Beyazıt Kulesine Bayrak Asıldı", **Bugün Gazetesi**, 12 Şubat 1969 Çarşamba, s.1

²³⁸ A.e., 13 Şubat 1969 Perşembe, s.1

yapılacak karşı bir protesto gösterisi olan “*Türk Bayrağına saygı*” gösterisine daveti içeren bildirisi yayınlanmıştır. Bu bildiri içinde Amerika için “*dost değil müttefik*” ifadesi ve 6. Filo’nun İstanbul’da olmasının Türkiye’nin menfaatleri yararına olduğunun dile getirilmesi²³⁹ mukaddesatçılıkta antiemperyalist bir damarın olmadığına dair bir başka örnek olması açısından da dikkate değerdir.

Gazetenin 15 Şubat tarihli manşeti “*Kızıkları Boğmanın Vakti Geldi*” olarak çıkmıştır. MTTB’nin bayrağa saygı mitinginden bahseden ilk sayfada “*komünist uşaklarının kafalarının ezilmesi için and içildi*” ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca mitingde yer aldığı belirtilen “*Karşımıza kim çıkarsa çıksın, ezeceğiz ve tepeleyeceğiz. Artık hiç kimseye de ihtar yapmayacağız*” şeklindeki ifadeler yaklaşan şiddet olaylarının da habercisidir. Bunun yanında aynı mitingde kullanılan “*Mini etekli fahişelerin giriştikleri yürüyüşlere göz açtırmayacağız*” ifadeleri de mukaddesatçı antikomünizmin vardığı boyutu da gözler önüne sermektedir.²⁴⁰ 16 Şubat 1969 yılında Bugün Gazetesi’nin baş sayfasında Şevket Eygi’nin kaleme aldığı “*Cihad’a hazır olunuz*” yazısıyla aynı gün meydana gelecek ve 2 kişinin ölümü birçok insanın yaralanmasıyla sonuçlanacak “*kanlı pazar*” diye anılan olayların sebebi olarak tarihe geçmiştir. İsminden de belli olacağı gibi savaşa çağrı olarak kaleme aldığı yazısında Eygi, Müslümanlara olup biten karşısında tedbir almazlarsa boğulacaklarını söylerken “*Komünizm küfürüne karşı derhal silahlan. İslam’da askerlik ve cihad ihtiyari değildir; mecburidir.*” diyerek seslenmektedir. “*Stalin’in ve benzeri Deccalların piçleri olan kızıl veletler sokaklara dökülüp, Türkiye’yi yıkmak isterlerse bütün Müslümanları karşılarında bulmalıdırlar. Onlarda taş, sopa, demir Molotof kokteyli mi var. Biz de aynı silahları kullanmaktan aciz değiliz.*”²⁴¹ ifadelerinde de anlaşılacağı sert bir üslup kullanmıştır.

Kadir Mısıroğlu’nda da komünizm karşısında aynı alarmizmi görmek mümkündür. Sebil Gazetesi’nin 16. Sayısının kapağı “*Kızıl Anarşistlerin Milli Vicdanda Uyandırdığı Endişe: İç Harbe Mi Gidiyoruz?*” başlığıyla çıkmıştır. Aynı sayıda yer alan yazıda Sebil Gazetesinde antikomünizmin daha çok antisemitizm çerçevesinde ele alındığının bir örneği mevcuttur. Ülkedeki anarşiye sebep olanların

²³⁹ A.e., 14 Şubat 1969 Cuma, s.1 ve 7

²⁴⁰ A.e., 15 Şubat 1969, s.1 ve 7

²⁴¹ Mehmet Şevket Eygi, “Cihada Hazır Olunuz”, **Bugün Gazetesi**, 16 Şubat 1969, s.1 ve 7

“Marksistler” olduğunu ileri süren yazıda Marksistlere bunu yaptıranların Türkiye’nin sanayileşmesini istemeyen İsrail ve Siyonistler olduğu öne sürülmektedir.²⁴² “Komünizmin bir Yahudi aleti” olduğu sıklıkla ifade edilmiştir.²⁴³ Yahudiliğin nihai hedefine ulaşmak için komünizmi araç olarak kullandığı iddiası komünizmin bir Yahudi olan Karl Marx tarafından icat edilmiş olmasına dayandırılmaktadır. Sovyetlerin Yahudi aleyhtarıymış gibi gösterilmesinin de aslında bir Yahudi oyunu olduğu öne sürülmektedir. Komünizmin Yahudilikten ayrı düşünülemeyeceği tezi Lenin ve Stalin gibi onu savunanların Yahudi olmalarına ve Yahudilerle iyi ilişkiler kurmalarına işaret edilerek savunulmuştur.

1.2.7. Mukaddesatçı Tarih Yazımı

Mukaddesatçı tarih yazımından bahsederken tarih yazımı türleri içinde nereye denk geldiğini de saptamak gerekir. Modern tarih yazıcılığı pozitivistliğin etkisiyle büyük ölçüde ampirik verilere dayanan bilimsel bir metodun benimsenmesiyle başladı. Uzmanlaşmayı öne çıkaran akademik tarih yazıcılığına paralel olarak gelişen popüler tarih yazıcılığı ise çoğunlukla akademik tarih yazımının karşısı olarak kullanılmaya başladı.²⁴⁴

Akademik tarih, bilimsel ölçütlere bağlı kalınarak geçmişte yaşanan olayların tarihçiler tarafından incelenmesi sonucu üretilir. Popüler tarih, alıcısı bakımından daha yaygın bir kitleyi hedefleyen ve bu yüzden üretimi ticari kaygılarca yönlendirilen ve herhangi bir bilimsellik kaygısı taşımayan bir alandır. Akademik tarihin yüzde yüz objektif bir bilgi ürettiğini iddia etmek mümkün değildir. Akademik tarih de tarihçinin öznel yorumunu içerir ancak tarihçinin yorumu belli tarih ekolleri tarafından kısıtlanır. Tarihçinin öznelliği, hangi konuyu seçeceği ve konuya hangi çerçeveden yaklaşacağı ile kendini gösterirken, gerçekleri çarpıtma, görmezden gelme, kanıtsız iddiada bulunma veya dayanaksız kanıtlara başvurma gibi

²⁴² “Aynı Gemideyiz”, **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.1 ve 2

²⁴³ Kadir Mısıroğlu, “Hangisi Daha Tehlikeli”, **Sebil**, No:48, 26 Kasım 1976, s.3

²⁴⁴ Sylvia Paletschek, “Why Analyse Popular Historiographies?”, **Popular Historiographies In The 19th and 20th Centuries**, ed. Sylvia Paletschek, Berghahn Books, Aralık 2012, s.4-5

noktalara ulaşmaz. Oysa popüler tarih yazıcısında bu alan sınırsızdır. Akademik tarih, kaynak kullanımı ve kullanılan kaynakların çalışmada detaylıca gösterilmesi, kullanılan dil ve üslubun uzman bir ton taşıması ve hakemlik veya danışmanlık süreçlerinden geçmesi bakımından popüler tarihten tamamen farklılaşır. Popüler tarih hikayeci ve her kesimin anlayacağı bir dilde yazılır. Kaynak kullanma kaygısı taşımaz. Danışmanlık veya hakemlik süreçlerinden geçmez.²⁴⁵

Popüler tarih, tarih yazımının ideolojiden ayrı düşünülemeyeceği tezine uygun olarak ideolojilerle hızlıca yakınlaşabilen bir yapıya sahiptir. Devletler tarih yazımına müdahale etmede popüler tarihin geniş kitlelere ulaşan ağından yararlanmışlardır. Mevcut rejimlerin kendi tarihsel söylemini inşa ettiği resmi tarih anlayışı bilimsellik iddiası taşısa da popüler tarih resmi tarihin yaygınlaşmasında önemli bir işleve sahiptir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişte popüler tarihin kurucu ismi ve temsilcisi Ahmet Refik Altınay olmuştur. Tarih alanındaki yazılarında hikâye dilini kullanması ve yazılarının çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmasıyla tarihi geniş kitlelerle buluşturmayı başarmıştır. Altınay aynı zamanda toplumsal tarihe eğilerek devleti merkeze alan geleneksel Osmanlı tarih yazımından da ayrılmayı temsil etmektedir.²⁴⁶

Resmi tarih anlayışını destekleyebilmesinin yanında popüler tarih aynı zamanda resmi tarihe muhalefet etmenin imkanlarını da barındırmaktadır ve popüler tarihin bu işlevi bu çalışmanın konusuyla yakından alakalıdır. 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesiyle yaşanan değişim tarih yazımına da yansımıştır. Tek parti döneminin bitişiyle CHP ve Cumhuriyetle ilgili hoşnutsuzlukların daha fazla dile getirilebildiği bu dönemde popüler tarih bu kez muhalefet etmenin önemli bir aracı olmuş ve fikri alandaki görece serbestlik popüler tarih dergilerinin sayısında artışa neden olmuştur. Tek Parti dönemi ve Cumhuriyet uygulamalarına yönelik eleştiri arzusu da yakın tarihin merkezi bir konuma oturmasıyla sonuçlanmıştır.

15 Nisan 1950 yılında yayın hayatına başlayan *Tarih Dünyası* dergisi Niyazi Ahmed Banoğlu ve mukaddesatçıların tarih yazımında sıklıkla referans gösterdiği

²⁴⁵ Fatma Acun, "Popüler Tarih Nedir? Popüler Tarih Nasıl Yapılır?", **Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu Bildirileri**, ed. Ayşe Bedir, 2.c., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2022, s.367-369

²⁴⁶ Zafer Toprak, "Popüler Tarih Yazımı ve Ahmed Refik Altınay", **İki Komite İki Kıtıl- Kafkas Yollarında**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2010, s. 5-8

İbrahim Hakkı Konyalı tarafından çıkarılmıştır. Bu derginin çıkarılış amacı olarak sunulan tarih konusunda “*gizli kalmış hakikatlerin*” ortaya çıkarılması misyonu mukaddesatçı tarih yazımının da çıkış noktasını yansıtmaktadır. Kasım 1950’de yine İbrahim Hakkı Konyalı tarafından çıkarılan *Tarih Hazinesi* dergisinde Konyalı artan bu tarih merakını DP’nin iktidara gelişini anlatan “*demokrasi inkılabına*” bağlaması Konyalı’nın ideolojik bakış açısını göstermektedir. Türklüğü “*Müslüman Türk*” olarak tanımlayan ve tarihi CHP karşıtlığı konusunda işlevselleştiren Konyalı bu konuda mukaddesatçıların örnek aldığı bir isim olmuştur.²⁴⁷

Popüler tarihin özellikle 1950’lerden sonra artan oranda gazeteler ve dergilerde yayınlanan roman ve hatıra şeklindeki yazı dizileri olarak kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla özellikle yakın tarihe şahitlik etmiş kişilerin hatıratlarına ilgi büyüktür. Bu dönemde mukaddesatçılar açısından iki hatırat oldukça önemlidir. Birincisi Kazım Karabekir’in anılarını kaleme aldığı hatıratı ikincisi de Rıza Nur’un kendi anılarını yazdığı eseridir. Bunun yanında Cafer Tayyar Eğilmez ve Rauf Orbay gibi İstiklal Savaşı’nda Mustafa Kemal’in yakın silah arkadaşları olan ancak savaş sonrasında Mustafa Kemal’le yolları ayrılan paşaların hatıratları mukaddesatçılarca en önemli ve muteber kaynak olarak görülmüş ve kullanılmıştır.

Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal’in yakın silah arkadaşı olan daha sonra Cumhuriyet ve devrimler konusunda Mustafa Kemal ile zıt düşen Kazım Karabekir mukaddesatçı tarih yazımında en sık başvurulan kaynaklardan biridir. Kazım Karabekir’in bu konumu, Milliyet gazetesinde Mart 1933 tarihinde gazetenin sahibi ve baş yazarı olan Mahmut Soydan Bey’in “*Millici*” müstear ismiyle kaleme aldığı “*Milli Mücadele Tarihine Dair Notlar: Ankaralının Defteri*” isimli yazı dizisini başlatması ve Karabekir’in de burada kendisiyle ilgili yazılan iddialara cevap vermesiyle oluşmuştur. Kurtuluş Savaşı’ndaki rolünün fazlaca abartılmaması gerektiği minvalindeki yazılara yanıt vermek isteyen Karabekir’in kendi rolünün önemini aktarmak için Mustafa Kemal’e İstiklal Harbi esnasında doğru hamlelerin yapılmasını tavsiye ettiği yazışmaları kanıt göstererek gazeteye gönderdiği mektuplar, Mustafa Kemal ve Cumhuriyet yanlılarınca tepkiyle, rejim muhaliflerince

²⁴⁷ Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908-1960*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011, s.190,196 ve 197

de memnuniyetle karşılanmıştır.²⁴⁸ Kazım Karabekir'in Milliyet gazetesine gönderdiği son mektubun yayınlanmaması sonucu Karabekir'in anılarını bastırmak istemesi üzerine matbaadan toplatılan ve basılmasına izin verilmeyen hatırat, mukaddesatçılarca ört bas edilmek istenen gerçek tarih algısına örnek olarak sunulmuştur.²⁴⁹

Mukaddesatçı tarih yazımında kaynak gösterilen popüler tarih yazarlarından Feridun Kandemir hâkim tarih anlatısında ortaya konanların gerçek olmadığı ve gizli bir tarihin varlığı konusunda referans kişilerden biridir. Kandemir, Kazım Karabekir'in kendisine Kurtuluş Savaşı'yla ilgili anılarının basımına nasıl izin verilmediğini ve evinin polislerce basılarak anılarının kopyalarının dahi toplatıldığını anlattığını *Kazım Karabekir'in Yakılan Hatıralarının İçyüzü* isimli kitabında aktarmıştır.²⁵⁰ Kazım Karabekir'in toplatılan kitapları meselesi Sebil Gazetesi'nde de yer bulmuştur.²⁵¹ Aynı şekilde Rauf Orbay'ın da *Hatıraları ve Söyleyemedikleriyle Rauf Orbay*²⁵² isimli eseri de Orbay'ın ölümünden sonra çıkartmıştır.²⁵³ Kazım Karabekir'in ve Rauf Orbay'ın anıları olarak basılan bu eserlerin bu kişiler öldükten sonra basılması mukaddesatçıların sıklıkla kullandığı tarihin gizli kalmış gerçekleri algısını besleyebilmelerine olanak sağlamıştır.

Mukaddesatçıların tarih yazımında neredeyse ana kaynak konumundaki hatırat Rıza Nur'a aittir. Hatırat ilk kez "British Museum Şark Yazmaları Bölümünde" çalışmalar yapan Cavit Orhan Tütengil tarafından 1963'te bulunmuş ve tanıtılmıştır. Tütengil bu yazmalarla ilgili üç makale kaleme almıştır.²⁵⁴ Tütengil'in 1964 yılında hatıratla ilgili Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan yazısı Yeni İstiklal Gazetesi'nin 1965 yılı 192. sayısında saklı kalan gerçeklerin açığa çıkarıldığı notuyla

²⁴⁸ Erol Evcin, "Kazım Karabekir Paşa'nın Basında Neşredilen Tarihi Mektupları ve Bunların Kamuoyundaki Yansımaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXIX.C, No:87, Kasım 2013, s.1-66

²⁴⁹ "Polislerin Baskını: Kazım Karabekir Paşa", *Sebil*, No:4, 23 Ocak 1976, s.3

²⁵⁰ Feridun Kandemir, *Kazım Karabekir'in Yakılan Hatıralarının İçyüzü*, İstanbul, Yakın Tarihimiz Yayınları, 1964

²⁵¹ "Bu mu Cumhuriyet: Kazım Karabekir Paşa", *Sebil*, No:5, 30 Ocak 1976, s.3

²⁵² Feridun Kandemir, *Hatıraları ve Söyleyemedikleriyle Rauf Orbay*, İstanbul, Yakın Tarihimiz Yayınları, 1965

²⁵³ Doğan Gürpınar, "Gizli Tarih: Türkiye Sağının Tek Parti Devrine Bakışları (1950-1980)", *Toplumsal Tarih Akademi*, No:3, Aralık 2023, s.15-17

²⁵⁴ Cihan Oktay, "Dr. Rıza Nur'un Hatıratı Üzerine Değerlendirmeler I", *Düşünce ve Tarih*, No:14, Kasım 2015, s.41-42

yer bulmuştur.²⁵⁵ Daha sonra hatırat Kadir Mısıroğlu tarafından 1967 yılında yeni yazıya çevrilerek yayınlanmıştır.

İttihat ve Terakki'ye muhalif olan Rıza Nur Hürriyet ve İtilaf Partisi'ne de katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda muhalif kimliğini bir tarafa koymuş Lozan görüşmelerine Mustafa Kemal tarafından gönderilmiş ve Saltanatın Kaldırılması ile ilgili kanun tasarısının hazırlanmasında en önde yer almıştır. 1923 yılında Cumhuriyet'in kurulmasından sonra başbakan İsmet Paşa'nın kendisini kabineye almamasını kenara itilmek olarak algılamış ve İzmir suikastı sebebiyle tutuklanabileceğini düşündüğü için Fransa'ya gitmiş ve hatıralarını da burada kaleme almıştır. Sert bir rejim muhalifi olan Rıza Nur başta Mustafa Kemal olmak üzere Kurtuluş Savaşı'nın bütün kahramanları için eleştiri boyutunu aşan ve hakarete varan ifadeler kullanmaktan geri durmamıştır.²⁵⁶ Bu muhalefeti mukaddesatçılar için önemini ve referans olarak sıklıkla başvurulmasını açıklamaktadır.

Mukaddesatçıların tarih inşasında referanslarının çoğu yakın tarihin Cumhuriyet rejimi muhaliflerinin hatıraları olduğu gibi, bir kısmı da yazarların müstear isimler altında kaleme aldığı ve aktarının kim olduğu belli olmayan anekdotlara dayanmaktadır. Örneğin, çizmeye çalıştıkları İsmet İnönü imajı içerisinde İnönü'nün kindarlığını göstermek amacıyla aktarılan bir anekdotun yazarının ismine yer verilmemiştir. Kaynak olarak da bu anekdotun doğru olduğu üzerine yemin eden ve ismi verilmeyen bir kişi gösterilmiştir.²⁵⁷ Yine İsmet İnönü'nün İnönü Savaşı'ndan kaçtığına dair bir hikâyenin İnönü'nün eski şoförü tarafından aktarıldığı bilgisiyle verilmesi bu duruma bir başka örnektir.²⁵⁸

Mukaddesatçı tarih yazımından bahsederken tarih inşasında kullanılan retoriğe de değinmek gerekir. Bu konuda Albert Hirschman'ın *Gericiliğin Retoriği* isimli eseri referans alınabilir. Hirschman'ın Fransız Devrimi karşısındaki tepkiselliğin retoriği olarak öne sürdüğü “*Aksi tesir, Boşunalık ve Tehlikeye atma*” tezleri mukaddesatçı tarih yazımının da temelini oluşturur. Devrim karşıtlığını içeren

²⁵⁵ “1935 de British Museum’ a teslim edilen yazmaları, Rıza Nur’un Vasiyeti Gereğince 1960 da Umumun İstifadesine Sunuldu”, **Yeni İstiklal**, No:192, 14 Nisan 1965, s.3

²⁵⁶ Derya Sarı, **Dr. Rıza Nur’un Hatıralarının Bir Değerlendirmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s. 31-33

²⁵⁷ “İnönü’nün Katıra Olan Kini”, **Yeni İstiklal**, No:210, 18 Ağustos 1965, s.3

²⁵⁸ “Kumandan İsmet İnönü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:8, 24 Nisan 1959, s.9

bu retorikte “aksi tesir”, devrimin her ne adına yapılırsa yapılsın bunun tam tersi bir durumu ortaya çıkardığı savunusudur. Mukaddesatçılar bu anlamda Cumhuriyet devrimlerinin hedefi olan muasır medeniyete ulaşma, millet iradesinin hakimiyeti ve demokratik siyasi yaşam gibi hedeflerin tam tersi bir biçimde sonuçlandığı iddiasını temel alırlar. İkinci olarak Hirschman’ın boşunalık tezinde şunları söylediği görülmektedir: “... *değiştirme girişiminin beyhude olduğunu, toplumun derin yapıları bütünüyle dokunulmamış durumda kalırken iddia edilen değişimin genellikle yüzeysel, yapay ve makyaj niteliğinde olduğunu...söyler*” Bu argüman da mukaddesatçıların Cumhuriyet’in getirdiği Batılılaşma hareketlerine karşı sürekli kullanılmaktadır. Cumhuriyet sadece şekli bir Batılılaşma hamlesi yaratmış sadece yüzeysel değişimlerle yetinilmiştir. Mukaddesatçılara göre bunun sebebi esas olarak İslam’ın hedef alınmasıdır. Son tez ise devrimsel değişime yaratacağı kötü sonuçlar nedeniyle itiraz etmek üzerinedir. “*Tehlikeye atma tezi*” adı verilen bu görüş de mukaddesatçıların söylemlerinin bir parçasını oluşturur. Üstelik bu tez yeni ilerlemenin eskiden kaydedilen ilerlemeyi bozacağı iddiasını taşıdığı için savunana da ilerici görünümü verebilmektedir. Mukaddesatçılar Cumhuriyet devrimleriyle İslam’ın sağladığı ahlak, adalet ve düzen gibi pek çok kazancın bozulduğunu savunarak bu söylemin bir örneğinin sunarlar.²⁵⁹

Son olarak mukaddesatçıların ortaya koydukları tarihsel üretimin hedef kitlesi, sahip olduğu dil, üslup ve kaynak kullanımı göze alındığında popüler tarih kategorisinde ele alınması gerekliliği bir kez daha hatırlanmalıdır. Bu doğrultuda mukaddesatçı tarih yazımı, anlatılarında kahramanları esas alır ve bu kahramanlar içerisinde gerçek ve sahte ayrımını kullanır. Tarihsel üretimlerine hikayeci ve sansasyonel bir dil hakimdir. Misyonlarını geniş halk kitlelerini gizli kamış, saklanmış veya ört bas edilmek istenmiş olarak ifade ettikleri ve gerçek tarih olduğunu iddia ettikleri bilgilerle buluşturmak olarak belirlemişlerdir. Vesika terimini sıklıkla kullanmaları verdikleri bilgilerin doğruluğunu ispatlamaya önem veriyorlarmış gibi gösterse de ciddiyetsiz, taraflı ya da kulaktan dolma bir referans

²⁵⁹ Albert O. Hirschman, **Gericiliğin Retoriği**, çev. Yavuz Olagan, İstanbul, İletişim Yayınları, Nisan 1994, s.24,56 ve 97

sistemleri mevcuttur. Son olarak bir sonraki bölümde detaylıca ele alınacağı gibi komplocu ve sansasyonel bir anlayışa ve antisemitik bir tarih okumasına sahiptirler.

1.3. Üç mukaddesatçı Örneği: Necip Fazıl Kısakürek, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eyyi

1.3.1. Necip Fazıl Kısakürek

29 Mayıs 1904'te İstanbul'da dünyaya gelen Necip Fazıl batılı yaşam tarzının hâkim olduğu bir konakta doğmuştur. Dedesi Maraş'ın bilinen ailelerinden Kısakürekzade Hilmi Efendi'dir.²⁶⁰ Tek torun olması sebebiyle dedesinin özel ilgisine mazhar olan Kısakürek *O ve Ben* isimli eserinde babasının Fransızca öğretmeni olan bir matmazelden bahsederken matmazelin kendisine mürebbiyelik yaptığını da belirtmiştir. Bunun yanında dedesinin onu kökleriyle bağlantılı bir şekilde yetiştirdiğini, Maraş ve Anadolu ruhuyla dedesi sayesinde tanıştığını da eklemiştir.²⁶¹ Modern yaşam şartlarının sürdüğü bir konağa doğan Kısakürek aynı zamanda batılı tarzda bir eğitim görmüştür. 1924'te Darülfünun 'da Felsefe bölümü öğrencisiyken devletin Avrupa'ya gönderdiği öğrenci grubunda yer alarak Paris'e gider.²⁶² Paris'te eğitim hayatından uzak ve savruk bir hayat yaşarken kumar alışkanlığı da kazanır. Kısakürek Paris yıllarını "*kâbus*" yılları olarak değerlendirmiştir. Paris'teki dağınık yaşamı nedeniyle talebe müfettişi Zeki Mesut Bey tarafından bursu kesilmiş ve Türkiye'ye dönmüştür.²⁶³ Türkiye'ye döndüğünde Ahmet Hamdi Tanpınar, Hasan Ali Yücel, Ahmet Kutsi Tecer ve Peyami Safa gibi kişilerle aynı çevrede bulunmuştur. Darülfünundan hocası ve "*Bergson'un pervanesi*" olarak tanıttığı Mustafa Şekip Tunç vasıtasıyla Babıali'ye girmiştir.²⁶⁴ Bir süre Fikret Adil'in Asmalımescit

²⁶⁰ Dr. Yasin Beyaz, **Necip Fazıl'ın Düşünce Dünyası, (Edebiyat Toplum Din Siyaset)**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2013, s.14-15

²⁶¹ Necip Fazıl Kısakürek, **O ve Ben**, 8. bs. Büyük Doğu Yayınları, Nisan 1992, s.11 ve 20

²⁶² Kansu Şarman, **Türk Promethe'ler Cumhuriyet'in Öğrencileri Avrupa'da (1925-1945)**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.37

²⁶³ Necip Fazıl Kısakürek, **Babıali**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1985, s.163

²⁶⁴ A.e., s.

sokağında bulunan dairesinin çatı katında bohem bir hayat yaşayan Kısakürek Paris’te edindiği kumar alışkanlığını Türkiye’ye geldiğinde de sürdürür. Kısakürek’in kumar alışkanlığı arkadaşları tarafından da bilinir ve bu tutkusu sürekli sorgulanır. İstanbul’un kültür, sanat ve eğlence yaşamına son derece hâkim olan gazeteci ve edebiyatçı Fikret Adil kendi yaşamını ve buna paralel olarak yaşamındaki yakın kişileri kaleme aldığı kitabında Kısakürek için şu cümleleri kurar: *“Hakiki bohem, her şeyden evvel çalışır ve sanat eseri meydana getirir. Eğer bu eserde devrinin ilerisine geçerse, anlaşılmazsa bu onun kabahati değildir. Ve bohem kazanır. Bütün kazancını bir günde bitirir. Onun zaman telakkisi yoktur. İlcaidir Necip Fazıl Bohemdir”*²⁶⁵

Fikret Adil bu eserinde Kısakürek’in hayatındaki bu dönemi bir takım arayış ve ruhsal sıkıntılarla geçirdiği kumar, alkol ve hatta madde kullanımı gibi yollara başvurduğunu iddia eder. Nitekim Abdülhakim Arvasi ile tanışması ardından hayatını onu tanıdıktan önce ve sonra olarak ayırması da bu yılların Kısakürek için buhran yılları olduğunun bir göstergesidir. Arvasi 1960’lı ve 1970’li yıllarda MHP’li gençler ve aydınlar üzerinde çok etkili olan Ahmet Arvasi’nin amcasıdır. Van kökenli Kürt bir aileden gelmektedir. Arvasi, Nakşibendi tarikatına mensuptur. Sultan Ahmet Camii’nin imamlığını yapmıştır. Kısakürek’in de şeyhi olarak bilinir. Ayrıca Saidi Nursi ile de yakın arkadaşlığı olmuştur.²⁶⁶ Kısakürek Arvasi’yle, Beylerbeyi vapurunda Arvasi’nin bir müridiyle karşılaşması ardından tanışır. Bohem hayatının en önemli dostlarında Abidin Dino ile müridin söylediği Beyoğlu Ağa Cami’ne gider ve burada cuma günleri vaaz veren Abdülhakim Arvasi’den oldukça etkilenir. Nakşibendi Tarikatının Kaşgari tekkesinin şeyhi olan Abdülhakim Arvasi Nakşibendiliğin Halidiyye koluna bağlıdır ve bu tekkede Kısakürek ile sıklıkla bir araya gelmiştir.²⁶⁷ Arvasi ile olan yakın ilişkisi sonrası büyük bir değişim geçirdiğini dile getiren Kısakürek tasavvufa yönelmiştir.

Necip Fazıl’ın tasavvufla ilişkisi hem yaşamakta olduğu modern yaşam

²⁶⁵ Derya Kılıçkaya, “Asmalımescit 74 ve İntermezzo Adlı Eserlerdeki Sanatkarlar ve Yaşam Tarzları, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü III. Genç Bilim Adamları Sempozyumu**, 16-17-18-Mayıs 2011, s.41

²⁶⁶ Umut Uzer, **An Intellectual History of Turkish Nationalism: Between Turkish Ethnicity and Islamic Identity**, The University of Utah Press, 2016, s.182 ve 184

²⁶⁷ Nuran Çetin, **Eyüp Kaşgari Dergahı ve Kültür Tarihindeki Yeri** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004, s55

tarzına uygunluğu hem de özellikle cumhuriyetin ilk dönemindeki hâkim pozitivist paradigmaya bir başkaldırı üzerinden okunabilir. Avrupa’da esen Bergson rüzgârı, Türkiye’de de özellikle muhafazakârlar arasında Türkiye’nin pozitivist ve ilerlemeci modernleşme sürecinin eleştirilmesine kaynaklık etmiştir. Bergsonculuk Avrupa’da pozitivist paradigmaya ve Aydınlanmanın bir ürünü olarak hakikatin kaynağı konusunda aklın merkeze alınmasına itiraz eder. İnsani ve manevi değerleri önceleyen bakış açısında aklın karşısına sezgiyi koyar “*yaşam bilinç ve özgürlüğün*” sezgiyle anlaşılabilirliğini savunur. Pozitif bilimlerin açıklayamadığı hayat alanlarında metafiziğe ihtiyaç duyulduğunu ileri sürerek pozitivistimin dışladığı metafiziğe itibarını iade eder.²⁶⁸

Türk muhafazakârlarının Bergson felsefesinde benimsedikleri en önemli argümandan biri de madde ve ruh veya madde ve hayat ikiliğidir. Bu ikilikte Bergson ruh ve hayata maddeye göre öncelik verir. Esas olan ruh ve hayattır. Bergson felsefesindeki zekâ ve sezgi ikiliği maddenin bilgisine zeka hayatın bilgisine ise sezgiyle ulaşılabilirliğini anlatır.²⁶⁹ Cumhuriyet devrimleriyle birlikte hızlı, keskin ve maddeyi ön planda tutan bir süreçten geçildiğini düşünen bir kısım Türk aydını, hayat ve ruhu ön plana alan ve Bergson’un yaşam atılımı dediği yaratıcı bir evrimi işaret eden anlayışında önceliğin ruh ve hayata verilmesini önemsemiştir. Ayrıca Bergson’un düşünceleri tasavvufu arasında yakınlık kurulması ve sezgi, mistisizm ve ruh gibi kavramlarla dine yer açan bir felsefi arka plan sunması sebebiyle de bazı Türk aydınları tarafından benimsenmiştir.²⁷⁰

Kısakürek daha sonra Bergson’dan uzak olduğuna dair açıklamalar yapsa da özellikle Türkiye’de Bergsonculuğun en önemli savunucusu Mustafa Şekip Tunç’un öğrencisi olması vasfıyla uzun süre bu düşüncelerin etkisinde kalmıştır. Büyük Doğu’nun birinci devresinde Mustafa Şekip Tunç’un Bergson felsefesi üzerine yazdığı yazılara yer vermiştir.

Kısakürek’in tasavvuf anlayışı sadece Abdülhakim Arvasi ile şekillenmez. Mevlâna, Yunus Emre, Gazali, İbn-i Arabi ve İmam-ı Rabbani gibi isimleri örnek alır.

²⁶⁸ H. Furkan Livan, “Türk Siyasal Düşüncesinde Modernleşme ve Bergsonculuk: Anti Mi? Alternatif Mi?”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, No:4 c.75, 2020, s.1447-1448

²⁶⁹ Levent Bayraktar, **Bergson**, Ankara, Aktif düşünce Yayıncılık, 2016, s.54 Daha Detaylı bilgi için **Bkz.** Henri Bergson, **Madde ve Bellek**, çev. Işık Ergüden, 2.bsk, Ankara, Dost Yayınları, 2015

²⁷⁰ Rıza Tefvîk Bergson’un felsefesi ile tasavvuf arasında benzerlikler olduğunu ileri sürmüştür. **Bkz.** Ali Osman Gündoğan, **Bergson**, 3.bsk, İstanbul, Say Yayınları 2013, s.144

Tasavvufu İslam'ın özü olarak gören Kısakürek onu Batı mistisizminden ayırmak için tasavvufun kaynağını Hz. Muhammed'e bağlar. Şeriat İslam'ın dışıyken tasavvuf içidir.²⁷¹ Şeriat umumla ilgiliyken tasavvuf hususidir. Tasavvufa biçtiği rolü “*ham ve kaba softa*” tanımlamasında görmek mümkündür. “*Emirlere aşk eksikliğiyle de olsa körü körüne bağlı olan değil, onları kendi havasız ruhuna indiren, içlerine giremeyince, hikmetlerine sızamayan, sırlarını tadamıyan ve mukaddes ölçülerin aynasında kendi nefsinin gösterendir.*”²⁷² Bu sözleriyle tasavvuf olmadan Şeriata uyulasının gerçek bir Müslümanlık olmayacağını ifade etmektedir. Kısakürek'in tasavvuf anlayışında tasavvufun İslam içinde batılı tarzda bir mistisizmi ifade etmeyişi vurgulaması ve bu konuda şeriat vurgusu bağlı olduğu Nakşibendi tarikatının Halidiyye koluyla ilgilidir. Halidiyye kolu Nakşibendiliğin diğer kollarına göre İslam'ın maddi yönünü yani şeriatı öne çıkarır.²⁷³

Necip Fazıl'ın düşünce dünyasında önemli bir değişime işaret eden tasavvufla tanışması arkasından vücuda gelen Büyük Doğu'nun “*siyasi-edebi haftalık mecmua*” şeklinde çıkmaya başlaması mukaddesatçılığın da ortaya çıkışının habercisidir. 17 Eylül 1943 yılında yayın hayatına başlayan dergi 5 Haziran 1978 yılına kadar aralıklarla devam etmiştir. Toplam 16 devre ve 512 sayıdır. 6. devre 27, 7. devre 122, ve 9. devre 35 sayı olarak günlük gazete şeklinde çıkmıştır. Özellikle ilk devrelerinde çok geniş bir yazar kadrosu vardır. Büyük Doğu; Oktay Akbal, Mustafa Şekip Tunç, Peyami Safa, Nihal Atsız, Nurettin Topçu, Sait Faik, Cemil Meriç gibi pek çok isme ev sahipliği yapmıştır. Kısakürek'in özellikle rejim karşıtlığı keskinleştikçe derginin ileriki devrelerinde bu yazar kadrosu gitgide azalacak son birkaç devresinde müstear adlar kullanarak çoğunluğu kendi yazılarının yer aldığı sayıları yayınlıyacaktır.

Kısakürek için Büyük Doğu sadece bir mecmua değildir. Büyük Doğu altında bir ideoloji kurmayı amaçlamıştır. İsmin Büyük Doğu olarak seçilmesi Kısakürek'in reaksiyoner Batı karşıtlığından gelir. Zihin dünyasında bütün maddiyatçılığıyla teknik anlamda ilerlemiş ancak manevi alanda çöküntü içinde olan Batı fikri karşısında özü itibarıyla manevi alanda yüksek olan ancak yönünü Batıya çevirmek

²⁷¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2011, s.100

²⁷² Kısakürek, **O ve Ben**, s.140

²⁷³ Şerif Mardin, “Turkish Islamic Exceptionalism Yesterday and Today: Continuity, Rupture and Reconstruction in Operational Codes”, **Turkish Studies**, No:2, 2005, s.145-148

suretiyle aynı çürümüşlüğün pençesine düşen Doğu fikri vardır. Her ne kadar Doğu diyerek ve İslam'ı merkeze alarak İslam dünyasını kastediyor gibi görünse de merkezde hep Türk-İslam kimliği vardır. Türk-İslam kimliğini farklı milliyetlerdeki İslam kimliklerine hiyerarşik olarak üstün görür. Cumhuriyet ve devrimlerine duyduğu hınç Kısakürek'in merkezini hep Türkiye üzerinde tutmasına neden olmuştur. Çünkü en büyük amacı Kemalizm ve uygulamalarının karşısına yeni bir anlayış koymaktır. Bunu şu ifadelerinde görmek mümkündür. *“Kendimizi kendi içimizde; fert ve cemiyetimizi içinden ve dışından kucaklayarak kendi içimizde tamamlığa erdirmeden dışarda gözü olmak bu iç oluşa ihanettir. Ötesi olduktan sonra düşünülecek iş...”*²⁷⁴ Bu yeni bir tarih yazmaktan yeni bir rejim inşa etmeye varan topyekûn bir düşünce sistemi oluşturma çabasıdır.

Osmanlı mirasını sahiplenene tarih anlayışı Türklüğü İslam merkezli tanımlama çabalarının da bir yansımasıdır. Kısakürek'e göre Osmanlı bir din devletidir ama yönetici ve hâkim unsuru Türk'tür. Türk'ün İslam'la taçlanması bir simgesi olan Osmanlı batılılaşma hareketleriyle bozulmuş yerine *“Türk'ün madde planında kurtulması”* olarak ifade ettiği Cumhuriyet kurulmuştur. Cumhuriyet'in kurulumunu Osmanlı'dan başlayan bir Yahudi komplosu içinde anlatan Kısakürek için Cumhuriyet aslında bir yenilgiyi ifade eder. Bu yenilginin karşısına yeni bir kurtarma planıyla çıkarken eleştirdiği ve hedef aldığı Kemalizm'in paradigmasından kendini kurtaramaz. Bir devrim ve sonrasında Tek Parti yönetimiyle kurumsallaşan uygulamalara karşı çareyi yine otoriter rejimde görür. CHP'nin altı okuna alternatif olarak “9 umde” olarak özetlediği ilkeleri koyar.

Bu 9 ilke; Ruhçuluk, keyfiyetçilik, şahsiyetçilik, ahlakçılık, milliyetçilik, sermaye ve mülkiyette tedbircilik, cemiyetçilik, nizamcılık ve müdahaleciliktir. Ruhçuluk, Kısakürek'in nın Bergson'dan da esinlendiği madde ruh ikiliğinde ruha öncelik verme ve manevi dünyayı merkeze alan bir maneviyatçılığa vurgu yapar. Bu maneviyatçılığın merkezinde de İslam vardır. Ahlakçılık tüm dünyanın içinde bulunduğu buhrana işaret eder ve bu buhranın en önemli sebebi maddiyatçılığın yükselişidir. Milliyetçilik umdesinde ise İslam'dan ayrı bir Türklüğün manasızlığını vurgular. Sermaye ve mülkiyette tedbircilikle iktisadi ama muğlak bir plan

²⁷⁴ Kısakürek, *İdeolocya Örgüsü*, s.10

önermektedir. Temelde kapitalizm ve sosyalizmin iyi yönlerini alan kötü yönlerini kırpan bir anlayışı vardır. Cemiyetçilik bireyi toplum içine eriten bir anlayışı ifade eder. Nizamcılık anlayışı tasavvuf anlayışına işaret etmektedir. “Öyle ki yeryüzünde ne fıkirsiz ve hareketsiz bir nizam ne de nizamsın bir fikir ve hareket kabul edebileceğiz” ifadesinde düzeni ruhun madde üzerindeki bir yansıması olarak görür.²⁷⁵ Müdahalecilik ilkesini bireyin denetim hakkını kendinden üst bir iradeye teslim etmesi olarak şu ifadeyle açıklar: “Müdahalecilik cemiyetimizde ferdin öz nefsi üzerindeki, nebati, hayvani ve insani murakabe hakkını (turnağın uzatma şeklinden, su ve iman ihtiyacına kadar) kendisini kendisinden daha iyi koruyacağına emin bulunduğu bir cihazına kendi iradesiyle teslim etmesi;ve o cihazın bütün cemiyeti fert fert teslim alması keyfiyetidir.”

Kısakürek’in 9 umde diyerek öne sürdüğü ilkelerin sonuncusu olan müdahalecilikte belirttiği o cihazdan kasıt “Başyücelik” adını verdiği bir devlet modelidir. Mutlakiyet, cumhuriyet ve tek parti yönetiminin karması gibi görünen bu devlet düzeni son derece merkezi ve yaşamın her alanına kontrol eden totaliter bir ulus devlet modelidir.²⁷⁶ Yüceler Kurultayı denen meclis parlamentoyu çağırırsa da gerçek aydınlardan oluşan bir meclistir. Bu anlamda Kısakürek’in elitist tavrını ortaya koyar. Egemenlik siyasi olarak Yüceler Kurultayında olsa da mutlak manada Allah’a aittir ve Kısakürek bunu sınırlayıcı bir güç olarak görür. Toplum için en iyisini bilen gerekirse dayatan kötü bir şeyi ise ortadan kaldıran mutlak bir denetim merkezi şeklinde çalışan bir devlet tasavvurudur bu.²⁷⁷ Aynı zamanda bu noktada “halk için halka rağmen” anlayışını benimseyen ve daha çok Kemalizm’e atfedilen jakobenizmle aynı noktada buluşur.²⁷⁸

²⁷⁵ Burhanettin Duran, **Transformation of Islamist Political Thought In Turkey From The Empire To The Early Republic (1908-1960): Necip Fazıl Kısakürek’s Political Ideas**, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, Ocak 2001, s.304

²⁷⁶ Kısakürek, Türk ve Müslümanlarda oluşan bir ulus devlet modeli çizmektedir. “Türk vatanının” yalnızca Türk ve Müslümanlarda oluşacağını söylerken Yahudi ve dönmelerden de arındırılacağını belirtmiştir. Bkz. Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, s.334

²⁷⁷ A.e., s.308

²⁷⁸ Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih**, 2.bsk, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2007, s.124-125

1.3.2. Kadir Mısıroğlu

Kadir Mısıroğlu 1933 yılında Trabzon'un Akçaabat ilçesinin Dünbinar Mahallesinde doğmuştur. Kadir Gecesi doğduğundan ismi Kadir konulmuştur. Ancak babannesinin dedesinin ismi olan Paşa ismini koymak için çok ısrar ettiğini ve bunu bilen mahallelinin de babaannesini kırmamak için kendisine Kadir Paşa dediğini anlatmıştır. Mısıroğlu küçükken çok zayıf olduğunu hatta bu sebeple dört yaşına kadar yürüyemediğini ifade ederken bu konuyla ilgili bir anıdan bahseder. Evlerinin önünden geçen birinin Mısıroğlu'nun durumunu sorup sorunun çözümü için kurban kesilip kanının dizlerine sürülmesini tembihler. Bunun uygulanması sonrasında yürümeye başladığını aktarmıştır. Fakat zayıflığı devam ettiğinden ilk okula bir sene geç başlar. 1941 yılında Akçaabat Merkez İlkokuluna gider ve 1945'te bitirir. Henüz Akçaabat'ta orta okul olmamasını bahane eden babası orta okula gitmesini istemez ve terzi yanında çalışmaya verir. Mısıroğlu çocukken okumaya çok düşkün olduğunu babasının tek erkek çocuğunun okuyarak memur olması ve evden uzaklaşmasından korktuğu için okumasına çok taraftar olmadığını anlatır. Okumaya o kadar düşkündür ki elinde mutlaka okuyacak bir şey olduğundan ailesinin dediklerini duymadığı ve kendinden istenileni yapamadığı için ailesinin çok kızdığını da anlatır. Hatta bir keresinde bir arkadaşından kitap almaya giderken yağmurdan sırlıklam olmasına kızan annesinin bütün kitaplarını tüm ağıllarına rağmen yaktığından bahseder.

Mısıroğlu orta okulu Akçaabat'ta liseyi de Trabzon'da bitirir. Kendisinde muhafazakârlık eğilimlerinin çok erken yaşta başladığını ilkokula başlamadan hatim indirdiğini ve küçük bir çocukken mezarlık camiinde ezan okuyup müezzinlik yaptığını aktarır. Hatta Mustafa Kemal ile ilgili olumsuz yargılarının Türkçe ezan okumak istemeyen müezzinin kendisi yerine Mısıroğlu'na ezan okutması olayından sonra başladığını belirtir. Bu tarihten sonra Mustafa Kemal aleyhine düşüncelerinden dolayı da pek çok kez okul tarafından cezalandırılmıştır. 1954 yılında İstanbul'da hukuk fakültesine gelen Mısıroğlu burada lisedeki hayatından daha fırtınalı bir mücadele içine girdiğini dile getirir. Hukuk fakültesinin ardından okuma merakı avukatlığa galip geldiğinden Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden Son Çağ Türk Tarihi kürsüsünde doktora başladığını belirtir. Daha sonra Sultan Abdülaziz'in oğlu

Yusuf İzzettin Efendinin kızı Mihrişah Sultan'ın hukuki işleri için avukatlık teklifi almış ve mezuniyetinden on yıl sonra baroya kaydolmuştur. Fakat Mısıroğlu avukatlığın düşünce adamlığından her daim geri kaldığını söyler. Mısıroğlu ayrıca 12 Mart 1960 darbesi sonrası 1970 yılında MTTB'de harf inkılabıyla ilgili yaptığı bir konuşmadan ötürü Eskişehir'de tevkif ve mahkûm edilmiştir.

Mısıroğlu 1976 yılında “*Siyasi, Edebi, Tarihi Haftalık Gazete*” ibaresiyle Sebil Gazetesi'nin çıkarmaya başlamıştır. Burada Mustafa Kemal aleyhine çıkan yazılarından dolayı 163. Madde dolayısıyla hakkında pek çok dava açılmıştır. Haziran 1977 genel seçimlerine MSP'den aday olan Mısıroğlu adaylığının sebebini hem bu davalardan kurtulmak hem kendi ve kendi gibilere yapılan haksızlıkların hesabını sormak hem de MSP çatısı altında Müslümanların varlık yokluk savaşına destek olmak olarak açıklamıştır.²⁷⁹

Yaşadığı modern hayatla tezat oluştursada modernleşme ve batılılaşma karşısındaki düşmanca tavrı sebebiyle mukaddesatçılığın antimodernist sembolü nasıl ki Kısakürek ise Anti-Kemalist sembolü de Kadir Mısıroğlu'dur. Mustafa Kemal ile ilgili olumsuz yargılarının çocukluk zamanlarında başladığını belirtmesinden itibaren neredeyse bütün bir ömrünü ve kariyerini Mustafa Kemal nefreti üzerinden kurmuştur. 1976 yılında yayın hayatına başlayan Sebil Gazetesi 1982 yılına kadar toplamda 269 sayı çıkmıştır. İçerik olarak dergi formatında çıksa da gazete künyesi ile çıktığı için bu çalışmada da gazete denmesi tercih edilmiştir. Sebil'de Cemil Meriç, Sadık Albayrak, Selahattin Eşçarıklıgil ve Mustafa Yazgan gibi pek çok ismin yazıları yayınlanmıştır. Sebil'in ilk sayısında kaleme aldığı baş yazısında “*Bir davada sadece haklı olmak kafi değildir. Neticeye varabilmek için bir de hakkın galebesini sağlamaya yarayan vasıtalara sahip bulunmak ve bunları liyakatle kullanabilmek gerekir.*”²⁸⁰ diyerek bir “soğuk harb” diye tanımladığı ve seküler-dindar ikiliği üzerinden kurulan dikotomi içinde Müslümanların kazanması için bir misyon edindiğini görebiliyoruz. Bu misyonerlik pozisyonu çalışmanın konusu olan üç mukaddesatçıda da mevcuttur. Çünkü mukaddesatçı düşünce Türk ve

²⁷⁹ Kadir Mısıroğlu ile ilgili tüm bu bilgiler, 1977 genel seçimleri öncesi MSP'den milletvekili adayı olması sebebiyle Sebil Gazetesi'ne verdiği röportajdan alınmıştır ve kendi ifadelerine dayanmaktadır. **Bkz.** “K. Mısıroğlu, ‘İnananlar MSP Bayrağı Altında Bir Varlık-Yokluk Mücadelesine Girmiştir’, **Sebil**, No: 72, 13 Mayıs 1977, s.11,12,13 ve 15

²⁸⁰ Kadir Mısıroğlu, Başlarken: Başyazı, **Sebil**, No:1, 1976, s.3

Müslümanlığın sembolü olarak gördükleri Osmanlı'nın laik ve bu anlamda dinsiz gördükleri Cumhuriyet'e yenilişi algısıyla var olmuştur. Cumhuriyet'le birlikte Türklük korunmuş ancak İslam feda edilmiştir. Böyle bir yenilgi içinden İslam'ı yeniden eski sahip olduğu konuma getirmek, toplumu dindar Müslümanlar olarak yeniden yaratmak misyonunu taşırlar ve bu konuda kendilerini rehber olarak görürler.

Bir toplumsal mühendislik projesi olarak gördükleri Kemalizm'le savaşta aynı metotları benimserler. Eğitim ve basın yayın, gibi toplumun yeniden tasarlayabilecek sahalarının ele geçirilmesi en önemli mücadele alanlarıdır. Mısıroğlu'nun bu amacının bir ürünü olarak çocuklara yönelik kaleme aldığı *Kara Kılıç* kitabı, roman tarzında Osmanlı tarihini anlattığı eseri gösterilebilir. Eserin önsözündeki ifadeleri Mısıroğlu'nun dindar genç nesillerin yetiştirilmesini çok önemseyişinin bir göstergesidir. *“Bununla beraber ilk nazarda çocuk kitabı tarzında düşünülen bu eserler fiilhakika bu nam altında tab ve neşredilmişse de ihtimal-temadi eden mesleki hususiyetimiz yüzünden pek de çocuk seviyesinde bir hüviyete kavuşturulamamıştır. Böyle olmasına rağmen onları bir kere yayınevimizin çocuk kitapları serisi içinde neşretmiş fakat daha ziyade dikkatini çeken büyükler tarafından okunduklarına şahid olmuşuzdur. Bu sebeptendir ki bu defa onları normal ebadda basarak imanlı Türk gençliğinin istifadesine arz ediyoruz.”*²⁸¹

Mukaddesatçıların yüklendikleri bu misyonda rehber rolünü seçmeleri aslında değişimin nasıl olacağı konusunda metot olarak Kemalizm'in kullandığını savundukları aynı metodu izlediklerini gösterir.²⁸² Tıpkı Kısakürek gibi batılı manada pozitivism ve akılcılığın karşısında olan Mısıroğlu akıl ile her şeyin açıklanamayacağını insanın akli olmasına rağmen suç işlediğine işaret ederek gösterir. Mısıroğlu'na göre akıl, iyi ve kötü arasında seçim yapma gibi özelliklere sahip olan insanın sahip olduğu bu özellikleri hayata geçirebilmesi için yardıma ihtiyacı vardır. Bu yardımı *“ona doğruları öğütme ve yöneleceği ulvi maksadlar için rehberlik etmektir”* şeklinde açıklar. İnsanın ihtiyaç duyduğu yardım ilk olarak Allah'tan daha sonra da peygamberlerden gelmiştir. Ancak herkesin ilmi seviyesi semavi dinlerin kutsal kitaplarını okumaya yetmeyeceğinden *“cemiyet içinde olgun*

²⁸¹ Kadir Mısıroğlu, *Kırık Kılıç*, 3.bsm, İstanbul, Sebil Yayınevi, ty., s.5-6

²⁸² Ahmet Yıldız, “Recep Peker”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, 6.bsk, 2.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.62

bir davranış manzumesi sergileyen ve zengin bir fikir hayatı olan kimselerin irşadına muhtaçtır” diyerek kendine biçtiği rolü de burada açıklamış olur.²⁸³

Kadir Mısıroğlu dindar nesiller yetişmesinde kendine görev biçtiği kadar genç nesillere tarihi gerçekleri aktarmayı da misyon edinmiştir. Mısıroğlu’na göre bozulma Osmanlı aydınının sanayi inkılabını yanlış anlaması ve bir aşağılık kompleksi içinde İslam’dan uzaklaştıkça ilerleme sağlanabileceği düşüncesine kapılmasıyla başlamıştır. Bunun telkin edilmesinde en büyük pay ise Yahudilerindir.²⁸⁴ Kadir Mısıroğlu da Kısakürek gibi Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışını Yahudi komplosu içerisinde anlatır. Antisemitik tarih anlatısı Sebil Gazetesi’nde çokça yer bulur. Resmi tarih yazımının en önemli başarı olarak sunduğu Lozan “*hezimet*” en büyük kahramanları hain gibi sunulur.

Sebil Gazetesi’nin ve Mısıroğlu’nun siyasi çizgisi MSP’den yanadır. Mustafa Yazgan’ın Adalet Partisi’ni destekleyenlere yönelik yazdığı yazı Sebil’in çizgisini yansıtmaları bakımından önemlidir. Yazıdan da anlaşılacağı gibi DP dönemi “*Dünya Yahudi devleti kurmak isteyen Siyonizm ve onun teşkilatı olan Masonluğun*” Türkiye’yi zayıflatmak için kapitalizmin girişinin başladığı dönem olarak görülmektedir. Adnan Menderes’in asılması haksızlığı üstüne kurulan Ragıp Gümüşpala’nın başkanı olduğu AP de yine masonların tesiriyle Demirel’in başa getirildiği bu sebeple de DP’nin devamı bir parti olarak görülür. İşte bu sebeplerle Yazgan yazısında artık İslami şuurun kendini gösterdiği bir saf olarak MSP’nin varlığından söz etmiş ve bütün AP’yi destekleyenleri MSP safında birleşmeye davet etmiştir.²⁸⁵ Bu şekilde Sebil’de Demirel’in Mason olduğu iddialarına²⁸⁶ dayalı bir AP karşıtlığı bulunmaktadır.

Mısıroğlu MSP’yi niçin desteklediğini anlattığı yazılarında MSP’nin ağır sanayi ve kalkınma vaatlerinden sıklıkla bahseder. Fakat o dönem mukaddesatçıların hepsi MSP çatısı altında birleşmemiştir. Bunu en iyi örneği olan Şevket Eygi “*Ehven-i Şer*” yani kötünün iyisi denilebilecek anlayışı sürekli dile getirip AP’den yana tavır almıştır. Onu eleştirenler ise Eygi’yi Demirel’in mason olduğunu ileri

²⁸³ Kadir Mısıroğlu, **Hayat Felsefesi Yahud Yaşamak Sanatı**, 2.bsk, İstanbul, Sebil Yayınevi, ty.,s.14-15

²⁸⁴ Kadir Mısıroğlu, “CHP Şemsiyesi”, **Sebil**, No:39, 24 Eylül 1976, s.1 ve 2

²⁸⁵ Mustafa Yazgan, “Adalet Partili Kardeşlerimize Davet”, **Sebil**, No:65, 25 Mart 1977, s.3

²⁸⁶ Y. Yılmaz, “Masonsa Masondu”, **Sebil**, No:62, 4 Mart 1977, s2

sürerek Masonlarla iş tutmakla suçlamaktadır. Mısıroğlu'na ise MSP'yi desteklemesi konusunda gelen eleştiriler MSP'nin hep maddi alanda vaatleri ve planları olduğu bu sebeple de manevi planlarının zayıf olduğu yönündedir. Mısıroğlu, MSP'nin hem maddi hem manevi planda uyumlu bir parti olduğunu savunmuş²⁸⁷ o da Ehven-i Şer anlayışıyla AP'yi destekleyenlere, bir zamanlar daha kötüsüne engel olmak için AP'ye oy verildiğini ancak şimdi “*daldan eğme değil kökten sürme Müslümanların devri başlamıştır*”²⁸⁸ diyerek seslenmiştir. Mısıroğlu zaman zaman milliyetçiliği İslam'la harmanlayan MHP ile ilgili olumlu yorumlar yapsa da siyasi tercihini MSP'den yana kullanmakta hiç şüpheye düşmemiştir.

1.3.3. Mehmet Şevket Eygi

Tüccar bir baba ve öğretmen bir annenin çocuğu olarak 7 Şubat 1933'te Zonguldak'ta dünyaya gelen Eygi, orta öğrenim ve lise öğrenimini Galatasaray Lisesinde almış üniversite eğitimini ise Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde tamamlamıştır. 1956'da mezuniyeti sonrası Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mütercimlik kadrosunda görev alır. Daha sonra Galatasaray Lisesin'den bildiği bire bir öğrencisi olmasa da mezuniyeti sonrası birebir tanışma fırsatı bulduğu Mahir İz'den “*hayatımın dönüm noktası*” diye bahseder.²⁸⁹ Mahir İz'in kendisine Yeni İstiklal Gazetesi'ni devretmesi ardından 1961'den 1967 yılına kadar bu gazetenin başında kalır. 1961 yılında “*Haftalık Siyasi Tarafsız Gazete*” künyesiyle çıkan Yeni İstiklal, 1962 yılında “*Siyasette İktisatta Kültürde Ruhta...*” , 1963'te “*Haftalık Milliyetçi Mukaddesatçı Siyasi Gazete*”, 1964'te “*Haftalık Siyasi Gazete*” ve 1966 yılında ise “*Hakkın ve Haklıların Hizmetinde Haftalık Siyasi Müstakil Gazete*”, künyeleriyle çıkmıştır. Değişen bu künyeler Gazetenin 1960'ların başındaki milliyetçi mukaddesatçı çizgiden milliyetçilik tonunun gittikçe düştüğü İslamcı tonuna yükseldiği sürece işaret etmesi bakımından anlamlıdır.

Yeni İstiklal Gazetesi'nde Ali Fuat Başgil, Ali Nihat Tarlan, Hasan Basri

²⁸⁷ Kadir Mısıroğlu, “Niçin MSP”, **Sebil**, No:75, 3 Haziran 1977, s.3 ve 15

²⁸⁸ Kadir Mısıroğlu, “Manevi ve Maddi Kalkınmaların Ahengleştirilmesi”, **Sebil**, No:67, 8 Nisan 1977, s.3 ve 15

²⁸⁹ Mehmet Şevket Eygi, “Merhum Üstad Mahir İz”, **Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, No:47, 2021, 31-32

Çantay, Sezai Karakoç, Nurettin Topçu, Nejdet Sançar, Necip Fazıl Kısakürek, ve Erol Güngör gibi isimlerin yazarlık yaptığını görmek mümkündür. Eygi, gazetenin 92. Sayısında Adanan Menderes'in idam edilmesinin birinci yılı vesilesiyle *"Zulümlerin En Şenii ve Alçakçası Kanunların Gölgesinde Yapılanlardır"* ²⁹⁰manşeti sebebiyle gözaltına alınıp tutuklanmıştır. Bir sonraki sayısında *"Fikir Hürriyeti Öldürülemez"* manşetiyle çıkan sayıda *"Gazetemizin Sahip ve Yazı İşleri Müdürü Mehmet Şevket Eygi Tevkif edildi"* ²⁹¹şeklinde Eygi'nin gözaltına alınma haberi verilmiştir.

Kendisi üzerinde Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu'nun büyük bir etki yarattığını belirten Eygi, Büyük Doğu okumaya ilkokul üçüncü sınıfta başladığını ve lisede de bu gazetenin *"tiryakisi"* olduğunu belirtmiştir.²⁹² Büyük Doğu'nun fikir dünyasına büyük tesirinin yanında Sebilürreşad'ın ve Eşref Edip'in gazeteciliğe başlamasındaki katkısını da dile getirmiştir.²⁹³ Yeni İstiklal Gazetesi'nde Osmanlı Tarihi, Osmanlı'nın Yahudi komplosu neticesinde yıkılmasına dair antisemitik tarih okuması, dindar nesiller yetiştirme ve din öğretimini yaygınlaştırmak, sol ve komünizm karşıtlığı ve masonluk gibi meseleler önemli bir yer işgal etmektedir.

Şevket Eygi'de Kısakürek ve Mısıroğlu gibi İslam'ın laik Cumhuriyet karşısındaki yenik durumundan çıkmasında kendini hem halkı bilinçlendirme hem de dindar nesiller yetiştirme konusunda görevli olarak görürken bu meselenin üzerinde sıklıkla durmuştur. Tıpkı Mısıroğlu gibi haklı olmanın yetmediğini aynı zamanda güçlü olunması gerektiğini belirten Eygi bu konuda eğitime birincil bir rol vermektedir. *"Yıllar var ki davamız için plansız, programsız, metotsuz ve dağınık çalışıyoruz..... Artık daha akıllıca çalışmanın, kuvvet kaynaklarına sarılmanın zamanı gelmiştir. Bunun için de yapılacak ilk iş münevver adamlar, bilgili kadrolar yetiştirmektir. Bu dava sıradan insanlarla yarım yamalak yetişmiş kişilerle ilerlemez. Elitist seçkinci olmak zorundayız."*²⁹⁴ şeklindeki ifadesiyle yukarıdan aşağı bir toplum mühendisliği projesini de onayladığını göstermektedir. Eğitimin nasıl olacağı

²⁹⁰ "Zulümlerin En Şenii ve Alçakçası Kanunların Gölgesinde Yapılanlardır" **Yeni istiklal**, No:92, 19 Eylül 1962, s.1

²⁹¹ "Fikir Hürriyeti Öldürülemez", **Yeni İstiklal**, No:93, 26 Eylül 1962, s.1

²⁹² Mehmet Şevket Eygi, "Merhum Üstad Necip Fazıl", **Milli Gazete**, 2013

²⁹³ Mehmet Şevket Eygi, "Merhum Eşref Edip ve Sebilürreşad", **Büyük Gazete**, No:59, 15 Haziran 1977, s.5

²⁹⁴ <http://ismailkara.izu.edu.tr>

konusunda da -Galatasaray Lisesi'nde aldığı eğitimin etkisiyle de olacak ki- Avrupa'daki okulların seviyesinde iyi bir yabancı dil eğitimi veren hem *Türk-İslam* kültürünü hem de “*çağdaş dünya kültürünü*” de öğretebilecek okullar açılmasından yana olduğunu her fırsatta dile getirmiştir.²⁹⁵

Kısakürek ve Kadir Mısıroğlu'ndan farklı olarak Şevket Eygi'nin özellikle 1970'lerde sıklıkla tekrarladığı bir argüman vardır. Bu da İslam'ın siyasetle ilgilenmemesi gerektiği görüşüdür.²⁹⁶ Bu argümanın Eygi tarafından sıklıkla kullanılmaya başladığı tarih 1977 civarıdır. Bunda en büyük etken Yeni İstiklal 'in son dönemlerinden beri Eygi'nin AP'yi desteklemesidir. 1972'de MSP'nin kurulması ve artık milliyetçi ve İslamcı cephede safların belirlendiği yıllara girilmesi itibariyle MSP İslamcılarının temsilcisi olma iddiasını taşımaktadır. Eygi'nin siyasetin kirli bir iş olduğu ve İslam'da birincil önem taşımadığı gibi görüşleri mukaddesatçı cepheden MSP'ye kayışı önleme çabasının tezahürüdür. Büyük Gazete'de çıkan bir yazısında Eygi İslam'da particiliğin olmadığını ve Müslüman din kardeşliğinde birleşmesi gerektiğini belirttikten sonra siyasetin kirli bir iş olduğunu da eklemiştir. Günün koşulları itibariyle Türkiye'de iki büyük parti olduğunu söyleyerek -bunlardan biri CHP diğeri AP'dir- bütün kuvvetin CHP'ye karşı birleşmeye verilmesi gerektiğini söylerken bu birleşmenin AP çatısı olduğunu partinin ismini vermeden işaret etmektedir.²⁹⁷ Bu konuda Eygi'nin tarzı Mısıroğlu Kısakürek'ten farklıdır. Kadir Mısıroğlu ve Kısakürek siyasi çizgilerini belirtirken açık olmaktan kaçınmazken Eygi pek çok konuda olduğu gibi örtük ifadelerle görüşlerini belirtir.

Eygi'nin AP'yi örtük bir biçimde işaret etmesinin bir diğer yolu da “*ehven-i şer*” i savunmaktır. AP'yi desteklemekle eleştirilen Eygi gerek okuyucularından gerekse de mukaddesatçı çevreden yoğun tepki almıştır. Demirel'in mason olduğu iddiaları çerçevesinde yöneltlen tepkilere “*ehven-i şer*” anlayışıyla karşı durmaya

²⁹⁵ M. Şevket Eygi, “Marifimizin Perişan Hali”, **Büyük Gazete**, No:1 Ocak 1976, s.7 Galatasaray Lisesi'ndeki eğitimin kalitesinden ve öğretmenlerin elitliğinden bahsettiği bir başka yazı için Bkz. M.Ş. Eygi, “Buhranın Uzun Vadeli Tedbirlerinden Maarifin Islahı” **Büyük Gazete**, No:131, 9 Nisan 1980, s.3

²⁹⁶ Eygi bu konuda sıklıkla tepki almış ve bu tepkilere cevap vermek zorunda kalmıştır. Bkz. “Okuyucular Şurası, **Büyük Gazete**, No:51, 20 Nisan 1977, s.2, “Okuyucular Şurası”, **Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s.2

²⁹⁷ “Siyasetle Kurtuluş Olmaz”, **Bugün Gazetesi**, No:55, 18 Mayıs 1977, s.1 ve 15, Mehmed Şevket Eygi, “İslami Görüş Işığında Hizmet anlayışımız”, **Büyük Gazete**, No: 56 25 Mayıs 1977, s.3, M. Şevket Eygi, “Siyasetle Olmaz”, **Büyük Gazete**, No:78, 2 Kasım 1977, s.3

çalışmış ve bu konuda çok mesai harcamak zorunda kalmıştır. İki kötü arasından daha az kötü olanı seçmek anlamına gelen bu sözü esas aldığı belirten Eygi'ye göre en büyük şer CHP'dir. Bunun karşısında daha az kötü gördüğü AP'nin desteklenmesinin doğru olduğunu belirtir. Eygi'nin bu görüş altında komünizm ve Siyonizm arasında kalındığında Siyonizm'in tercih edilebileceğini söylemesi antikomünizm karşısında antisemitizmin ikinci plana düştüğünü ve bunu da Demirel'in Siyonizm'in mason maşası olması iddialarını karşılamak için savunduğunu gösterir.²⁹⁸ Bunu "*Okuyucular Şurasında*" Demirel'in Mason olduğu eleştirilerine verdiği yanıtta görmek mümkündür. "*Müslüman masona ve masonluğa hizmet edemez. Ama gerekirse masonluğu istihdam edebilir*"²⁹⁹ Bu yaklaşım aynı zamanda Büyük Gazete 'de özellikle masonluk konusunda yaşanan ilgi kaybını da açıklamaktadır.

Şevket Eygi için AP'yi destekleme konusunda Siyonizm ve Masonluğun düşman sıralamasında komünizmin gerisine düşmesinin yansımaları günlük gazete olarak çıkardığı Bugün Gazetesi'nin büyük bir bölümünü antikomünizme ayırmış olmasında da görmek mümkündür. Bu sebeple Eygi'ye mukaddesatçı antikomünizmin sembol ismi denilebilir. Bugün Gazetesi'nde yüksek dozlu antikomünist söylem, ajitatif ve kışkırtıcı ifadelerle şiddet çağrılarına dönüşmüş ve "Antikomünizm" başlığında detaylı bir biçimde anlatıldığı gibi 16 Şubat 1969 yılında "*Kanlı Pazar*" denilen olayların olmasına sebebiyet vermiştir.³⁰⁰ Antikomünizm'in bir harekete dönüştüğü bu olay dışında İskenderpaşa Cemaati şeyhi Mehmet Zahit Zotku'nun katkılarıyla 1965 yılında kurulan Bugün Gazetesi³⁰¹ vasıtasıyla başlatılan sabah namazlarına katılma çağrısı da Bugün Gazetesi'nin hareket başlatmaktaki kabiliyetini göstermektedir.³⁰²

Çalışmanın bu bölümünde mukaddesatçılığın Soğuk Savaş dönemi

²⁹⁸M. Şevket Eygi, "İslam Düşmanlarıyla İş Yapılmaz", **Büyük Gazete**, No:14, 28 Temmuz 1976, s.4 Demirel'in mason olduğuna dair eleştirilere karşı direkt verdiği bir yanıtta,

²⁹⁹"Okuyucular Şurası", **Büyük Gazete**, No:126, 31 Ekim 1979, s.2

³⁰⁰ Bugün Gazetesi sol ve komünizmle mücadele konusunda oldukça aktif olarak kullanılıyor. **Bkz.** "Solcu Öğretmenler Başörtülü Kızların Elbisesini Yırttı", **Bugün**, 10 Şubat 1969, Pazartesi, s.1, "Kızıl Anarşistler Devlete İsyan halindeler" Bugün, 1 Mayıs 1969 Çarşamba, s.1

³⁰¹ Abdullah Yıldız, "İslami Basının Öncü İsmi: Mehmed Şevket Eygi", **Umran**, Haziran 2007, s.74

³⁰² Yakup Öztürk, "Mehmed Şevket Eygi'nin Gazeteciliği", **Mehmed Şevket Eygi: İstanbul Beyfendisi Müslüman Bir Münevverin Portresi**, haz. Aydın Gülan, İsmail Coşkun, Zeytinburnu Belediyesi, Temmuz 2021, s.78-79

Türkiye’de devlet politikası olacak kadar etkili olmuş antikomünizm bağlamında ortaya çıkan mukaddesatçılığın kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Batılı tarzda eğitim görmüş ve en büyük amacı Cumhuriyet ve devrimler karşısında hissettikleri yenilme duygusunu toplumdaki hoşnutsuzlukla birleştirip, köyden kente göç eden ve yabancılaşma duygusu içindeki bir sosyolojik tabana yaşadığı yabancılaşma duygusunu kanalize edebileceği bir düşman yaratarak toplumsal bir hareketi başlatmak olan mukaddesatçılardan üç örnek isim tanıtılmıştır. Hissedilen yenilmişilik duygusunun yarattığı hınç duygusu ve mağduriyet algısı da mukaddesatçılığın iki önemli özelliği olarak ortaya konmuştur. İster dindar-seküler ister modern-geleneksel olarak adlandırılınsın yaratılan toplumsal yarılmanın mukaddesatçı popülizmin yarattığı bir ikilik olduğuna da yine bu bölümde dikkat çekilmiştir. Bu sayede mukaddesatçılığı diğer ideolojilerden farklı kılan özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yine mukaddesatçılığın ayırt edici özelliği olan tarih yazımı üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAHRAMANLAR ÜZERİNDEN TARİH YAZIMI

2.1. Gerçek Kahramanlar

Mukaddesatçı tarih algısının en önemli özelliği tarihi düşmanlar ve kahramanlar ikiliği üzerinden okumaktır. Tarihi büyük tarihi şahsiyetlerin yapıp etmeleri sonucu yaşanan değişiklikler olarak görmek anlamına gelen bu bakış açısının Thomas Carlyle'den miras kaldığını söylemek yanlış olmaz. Carlyle, insanın bu dünyada başardıklarının toplamı olarak Evrensel tarihi “büyük adamların tarihi” olarak görür. Büyük adamlar ve genel insanlar olarak kurduğu ikilikte büyük adamların genel insanların önderi olduğunu, onların yapmak veya ulaşmak isteyeceği her şeyin yaratıcısı olduğunu savunur. Bu dünyada başarılan her şey büyük adamların düşüncelerinin ete kemiğe bürünerek somutlaşmasının bir sonucudur. Bu yüzden de tarihe tamamen büyük adamların tarihi olarak bakmak mümkündür.³⁰³

Taner Timur, cumhuriyet dönemi tarih yazıcılığında Mustafa Kemal'in bireysel önemine işaret ederken resmi tarih tezinin kahramanlar üzerinden tarihi okuma eğilimine işaret etmektedir. Timur “bireylerin ve rastlantıların” önemini teslim ederken tarihte toplumsal hazır bulunuşluğun ve bir akım eğilimlerin mevcudiyetinin de bunlar kadar önemli olduğunu belirtirken kahramanlar üzerinden tarih yazımının yetersizliğini göstermek ister.³⁰⁴ Resmi tarih yazımında kahramanların baskın rolüne işaret eden en önemli çalışmalardan biri Şevket Süreyya Aydemir'in Mustafa Kemal'i konu ettiği “Tek Adam” ve İsmet İnönü'yü konu ettiği “İkinci Adam” serileridir. Aydemir, *Tek Adam: Mustafa Kemal* eserinin birinci cildinin önsözüne “tarihi şahsiyetlerin” tarihteki rolü üzerine iki yaklaşım olduğunu belirterek başlamıştır. Birinci yaklaşım bu şahsiyetlerin tarihin akışını değiştirebileceğine inanılan görüştür. İkinci yaklaşım da ise tarihi şahsiyetlerin

³⁰³ Thomas Carlyle, *On Heroes and Hero Worship and the Heroic in History*, ed. Carl Niemeyr, University of Nebraska Press, 1966, s.1-2

³⁰⁴ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, 7.bsk, İstanbul, İmge Kitabevi Yayınları, Kasım 2013, s.263

tarihin akışını hızlandırma veya yavaşlatma konusunda etkin olabileceğini savunur. Aydemir, “*Mustafa Kemal (Atatürk) de tarihi bir şahsiyettir. Bu şahsiyetin de tarihin akışında bir rolü vardır. Hem de içinden çıktığı Türk toplumunun kaderine damgasını vuracak ve çağının olaylarına yön verecek kadar güçlü ve etkili bir rol. Bu bakımdan milletin kaderine olan müdahalesi şüphe götürmez*”³⁰⁵ sözleriyle tarihi kahramanlar üzerinden okuma anlayışının bir örneğini sunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımında da etkisini gösteren tarihi kahramanlar üzerinden okumak yaklaşımında göze çarpan bir özellik daha mevcuttur. Bu da kahramanların karşısına konan “hain” veya “düşman” şeklinde kategorilendiren bir kutuplaşmanın yaratılmasıdır.³⁰⁶ Resmi tarih yazımı Mustafa Kemal ve İnönü’nün şahsının etrafında oluşturulan anlatılar üzerine kurulurken karşısına Vahdettin gibi eski rejimi temsil eden hainler konur. Bu şekilde kurgulanan bir anlatı ideolojik bir şekil vermeye de imkân tanır. İktidar ve hâkim ideoloji değiştiğinde kahramanlar ve düşmanlar yer değiştirebilir. Mukaddesatçı tarih yazımı da tarihi büyük ölçü de kahramanlar üzerinden anlatırken sahte ve gerçek kahramanlar karşıtlığını kullanmaktadır. Bu karşıtlık aynı zamanda mukaddesatçı tarih yazımını resmi tarih yazımını çürütme ve yerine gerçekleri gösterme misyonunu yerine getirme amacının da bir tezahürüdür. Mukaddesatçılar için kahramanlar ikiye ayrılır. Resmi tarihin kahramanları sahte kahramanlardır. Gerçek kahramanlar yaratmanın ilk yolu olarak geçmiş idealize edilen mirası olarak gördükleri Osmanlı tarihine başvurulur ve buradan II. Abdülhamid seçilir.

2.1.1. II. Abdülhamid

II. Abdülhamid mukaddesatçı tarih yazımının en önemli şahıslarından biridir. Temel izleği cumhuriyet dönemi resmi tarih anlatısını eleştirmek, doğru olmadığını iddia etmek ve gerçekleri ortaya çıkarmak olan mukaddesatçı tarih yazımı, bunu

³⁰⁵ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam: Mustafa Kemal**, 1.c., 18.bsm., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, s.9

³⁰⁶ Caroline Finkel, “Büyük Adamların Tarihi”, **Resmi Tarih Yalanları**, ed. Cem Küçük ve Münir Üstün, 7.bsk, İstanbul, Profil Yayıncılık, 2013, s.54

yaparken pek çok yerde eleştirdiği resmi tarihin yolunu takip etmiş ve bu yolla resmi tarihin tam zıttı bir anlatı inşa etmeye çalışmıştır. Örneğin tarihi, büyük şahısların tarihi olarak okuyan resmi tarih anlatısı aynı şekilde devam ettirilmiştir. Değişen sadece resmi tarih anlatısının en büyük kahramanı Mustafa Kemal yerine gerçek bir kahraman olarak tasvir edilen II. Abdülhamid'in konulması çabasıdır. II. Abdülhamid özellikle Necip Fazıl'ın Ulu Hakan kitabından sonra büyük popülerlik kazanmış ve mukaddesatçı tarih yazımının en önemli karakteri haline gelmiştir. Mukaddesatçı tarih yazımı açısından II. Abdülhamid'i bu kadar önemli yapanın ne olduğu sorusu iyi bir başlangıç noktasıdır.

II. Abdülhamid'i mukaddesatçılar açısından önemli kılan ilk nokta döneminde uyguladığı ve İslamcı bir padişah olarak anılmasına da sebep olan İslam birliği siyasetidir³⁰⁷ II. Abdülhamid döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde ve dışında gerçekleşen pek çok gelişme II. Abdülhamid'in izlediği siyaseti etkilemiş ve yön vermiştir. II. Abdülhamid dönemi emperyalizm ve sömürgecilik bakımından uluslararası rekabetin üst sınırlara ulaştığı bir dönemdir. İmparatorlukları temelden sarsan milliyetçilik düşüncesi etrafında bağımsızlıklarını isteyen milletler ve bunları uluslararası rekabette öne çıkarmak için kendi çıkarları doğrultusunda destekleyen Fransa ve İngiltere gibi sömürgeci devletler imparatorluklar için tehdit oluşturmaya başlamıştır.

19. yüzyılda meşruiyet zeminlerini kaybetmeye başlayan imparatorluklar için toplumsal birlikteliği sağlayacak yeni bir meşrutiyet zemini inşa etmek zorunlu hale gelmiştir. II. Abdülhamid döneminde hilafet makamı merkeze konularak öne çıkarılan İslam birliği politikası dönemin diğer meşruti monarşilerinin uyguladığı politikalara benzese de II. Abdülhamid hilafeti Osmanlı İmparatorluğu'ndaki özgün konumuna ve kendi tarihsel birikimine uygun olarak yeni bir kimlik yaratmanın

³⁰⁷ Batı'da panislamizm olarak adlandırılan bu politikayla ilgili daha detaylı bilgi için Bkz. Gökhan Çetinsaya, “ II. Abdülhamid Döneminin İlk Yıllarında İslam Birliği Hareketi (1876-1878)” Yüksek lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara, 1988, Cezmi Eraslan, **II. Abdülhamid ve İslam Birliği: Osmanlı Devleti'nin İslam Siyaseti 1856-1908**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1992, François Georgeon, **Sultan Abdülhamid**, çev. Ali Berktaş, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012, Jacob M. Landau, **Pan-İslam Politikaları: İdeoloji ve Örgütlenme**, çev. Nigar Bulut, İstanbul, Anka Yayınları, 2001

merkezine yerleştirmiştir.³⁰⁸ Bu çerçeveden bakıldığında dağılmaya yüz tutmuş bir imparatorluğu bir arada tutmanın reçeteleri olarak ortaya çıkmış Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerini bir ön milliyetçilik olarak okumak mümkündür. Nitekim Keddie, Panislamizm'i değerlendirdiği makalesinde modern milliyetçi hareketlere benzemesi bakımından uluslaşmaya geçişte bir ön aşama olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Panislamizm'in Asya ve Afrika milliyetçiliği gibi batı emperyalizmine bir tepki olarak ortaya çıktığına dikkat çekmiştir.³⁰⁹

Tanzimat'la birlikte uygulanmaya çalışılan ve bir Osmanlı milleti yaratma idealine dayanan Osmanlıcılık fikri, Berlin Anlaşması'nın³¹⁰ imparatorluk sınırlarında ortaya çıkardığı demografik değişim nedeniyle geçerliliğini kaybetmiştir. Müslüman unsurların nüfusun tamamına oranının artmasıyla ortaya çıkan bu yeni durumda II. Abdülhamid, iç politikada birliği sağlamanın en önemli unsuru haline gelen İslam'ı öne çıkarmanın ve buna uygun politikalar üretmenin devleti bir arada tutmak için en etkili yol olduğunu düşünmüştür. İmparatorluğun sınırları dahilinde yaşanan bu gelişmelerin yanında imparatorluk sınırları dışında yaşanan gelişmeler de Osmanlı hilafet makamının öne çıkmasında büyük rol oynamıştır.

19. yüzyıla gelindiğinde Müslümanların çoğunlukta olduğu coğrafya neredeyse tamamen sömürge haline gelmiş ve fiili işgale uğramıştır. Müslümanların, böyle bir durumda askeri ve ekonomik olarak güç kaybetmiş olsa da bağımsızlığını korumayı başarmış ve hala İslam'ın hamisi olma iddiasını koruyan Osmanlı Devleti'nden yardım talep etmeleri anlaşılır bir durumdur. Müslüman devletlerden gelen yardım taleplerinin en büyük dayanak noktası Osmanlı padişahının halife olarak konumunun vurgulanmasıdır.³¹¹ Hilafet makamına yönelik talepler yalnızca fiilen Batı işgaline uğramış Müslüman devletlerden gelmemiş aynı zamanda Müslüman topraklarında sömürgeci olarak varlığını korumaya çalışan Batılı devletler

³⁰⁸ Selim Deringil, **İktidarın Sembolleri ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)**, çev. Gül Çağalı Güven, 2.bsk, Yapı Kredi Yayınları, Ekim 2002, s. 56

³⁰⁹ Nikkie R. Keddie, "Pan-Islam as Proto-Nationalism", **Journal of Modern History**, 1969, s.18-19

³¹⁰ Berlin Anlaşması'nın detaylı sonuçları için **Bkz.** Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih: (Ortaçağ'dan 19.Yüzyılın Sonlarına Dek)**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul, 1989, s.393-396

³¹¹ Müslüman hükümdarlardan gelen bu yardım talepleri XIX. Yüzyılın öncesinde başlamıştır. Açe örneği ve diğer yardım talepleri için **Bkz.** Kemal H. Karpat, **İslamın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması**, çev. şiar Yalçın, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül, 2010, s.85-114

de Osmanlı padişahının halife olarak konumundan yararlanmak istemişlerdir. Hindistan'da 1897 yılında başlayan ve bir süre sonra İngiltere'yi Hindistan'dan çıkarmaya zorlayacak ayaklanmalar karşısında İngiltere'nin, dönemin Osmanlı sultanı ve halifesi Abdülmecid'den ayaklanmaları bastırmaya yönlendirilen İngiliz askerlerinin Mısır'dan geçmesi için izin vermesi ve Hindistan Müslümanlarının İngiltere'ye karşı savaşmaması için halife olarak görüş bildirmesi konusunda yardım isteği buna bir örnektir.³¹²

II. Abdülhamid döneminde yaşanan tüm bu iç ve dış gelişmeler sonucu gerek iç politikada birleştirici olarak gerekse de dış politikada denge unsuru olarak kullanılan İslam Birliği siyaseti ve bu siyaset çerçevesinde İslam'a her geçen gün daha çok yapılan vurgu mukaddesatçıların II. Abdülhamid'i İslam'ın en önemli simgesi olarak görmelerine neden olmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta İslam'ın siyasallaşma sürecinin II. Abdülhamid döneminden önce başlamış olmasıdır. Genç Osmanlılar döneminde³¹³ Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısındaki geri kalmışlığına çare arayışlarının bir sonucu olarak önce askeri alanda başlayan daha sonra modern ve merkezi bir devlet inşa edilmesini gerektiren modernleşme süreci iki yönden İslam'ı öne çıkarmıştır. Modernite öncesi pek çok imparatorlukta olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da toplumsal ve siyasal meşruiyetin en önemli kaynağı din yani İslam'dır. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal alanda yapılacak değişimlerin meşru zeminin yine İslam olması şaşırtıcı değildir. Modernleşme sürecinde İslam değişimin ne kadar ve ne şekilde olacağının ölçüsü olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte İslam'ın bu değişimlere izin verebilmesi için yeniden yorumlanması gerekmiştir. İslam'ın yeniden yorumlanmasıyla kastedilen İslam'ın modernleştirilmesi sürecidir. Nuray Mert bu iki durumun özetini *“modernliğin İslamlaştırılması İslam'ın modernleştirilmesi”* olarak ifade etmiştir.³¹⁴

Türkiye'de İslamcılık daha sonra bu yolu takip etmese de modernleşmeyle birlikte başlayan ve onunla uzlaşma yolunu takip eden bir biçimde ortaya çıkmıştır.

³¹² Azmi Özcan, **Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1914)**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, s.24-26

³¹³ Mümtaz'er Türköne, **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, İstanbul, Etkileşim Yayınları, Mayıs 2011

³¹⁴ Nuray Mert, “İslam'ın Siyasallaşması ve İslamcılığın Seyri (I), **Toplum Bilim**, No:149, 2019, s.13

II. Abdülhamid döneminde uygulanan İslam birliği siyasetini de İslamcılık içinde değerlendirmek mümkün olsa da bir ideoloji olarak İslamcılığın doğuşunu Genç Osmanlılardan başlatmak ve devamını II. Meşrutiyet İslamcılarında takip etmek mümkündür. İlk dönem İslamcılığın modernleşmeyi dışlamadığı II. Meşrutiyet İslamcılarının düşüncelerinde de görülebilir. Genç Osmanlıların devletin kötüye gidişini durduracak yönetim şeklinin meşrutiyet idaresi olduğuna dair görüşleri II. Meşrutiyet İslamcılarınca da benimsenmiştir. Meşrutiyet idaresine olan bu bağlılık müstebit padişah diye adlandırdıkları II. Abdülhamid'in İslamiyet'i de merkezileştirme politikalarına ve bu konudaki baskılarına bir tepki olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte meşrutiyet idaresi II. Meşrutiyet İslamcılarının mecliste temsil edilebilmelerinin ve iktidarda pay sahibi olabilmelerinin de yolunu açmıştır. Bunu fark eden meşrutiyetçi İslamcılar için “*meşrutiyet-i meşruta*” yani meşrutiyetin şeriata uygunluğu vurgusu çok önemli hale gelmiştir. Meşrutiyetin İslam'a uymadığı tamamen batı taklidi olduğuna dair tepkiler karşındaki tutumları bu sebeple İttihatçılara çok yakındır. İslamcıların bu çabası, Mert'in de dikkat çektiği gibi meşrutiyet rejiminin yani bir yeniliğin İslam çerçevesinde meşrulaştırılmasına en güzel örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹⁵

II. Abdülhamid'in mukaddesatçı tarih yazımında öne çıkmasının diğer bir sebebi de mukaddesatçıların nasıl bir yönetim şekline olumlu baktıkları üzerine düşüncelerinde kendini ele vermektedir. Cumhuriyet devrimleri sonrası artık bir ulus devlet içinden düşünce üreten mukaddesatçılar, taşradan merkeze gelmiş, merkezdeki modernlik ile taşradaki gelenek arasındaki çelişkiyle yabancılaşma yaşamış, bu yabancılaşmanın faturasını cumhuriyet ve onun kurucu kadrosuna kesmiş, modern eğitim kurumlarında eğitim görmüş, ezilenlerin tepkisini merkeze taşımaya aday, reaksiyoner, mühendis avukat ve gazetecilerin öne çıktığı bir profil çizerler. Bu profilin düşünce dünyasını şekillendiren en önemli koşullar; soğuk savaş, komünizm, otoriter ve totaliter yönetimlerdir. Tek tip toplum ideallerinde ve siyasete verdikleri merkezi konumda nasıl bir yönetim tarzını benimsediklerini görmek açısından

³¹⁵ İsmail Kara, **İslamcıların Siyasi Görüşleri**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1994, s.108-119 Bu dönemde meşrutiyetin İslam dışı bir kavram olmadığını Batı'dan alınmak bir yana dursun Batı'nın bunu İslamiyet'ten aldığına dair ayetlere gönderilen referanslara bir örnek olarak **Bkz. Cemil Oktay, Hum Zamirinin Serencamı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991

önemlidir.³¹⁶ Örneğin çalışmanın konusu olan Mısıroğlu, Eygi ve Kısakürek meşrutiyet yanlısı değildir. Büyük Gazete’de çıkan “Meclisler ve Kurtuluş” başlıklı bir yazıda meclisin işlevsizliği ve iktidara giden yolda birincil bir öneme sahip olmadığı ile ilgili yazı bu konudaki görüşlerine bir örnektir. Yine Kısakürek’in İdeolocya örgüsünde tarif ettiği yönetim tarzı ve lider tipi göz önüne alındığında II. Abdülhamid’in önemi daha kolay anlaşılmaktadır.

II. Abdülhamid’i mukaddesatçılar için önemli kılan bir diğer neden İttihatçıların II. Abdülhamid algıları ve çizdikleri portredir. İttihatçılar II. Abdülhamid dönemini istibdat dönemi olarak görürler ve II. Abdülhamid’i müstebit padişah olarak tasvir ederler. II. Meşrutiyet döneminde bir Osmanlı subayı olan ve daha sonra da Harbiye Mektebi’nde Almanca ve Fransızca hocalığı yapan Meşrutiyet yanlısı Osman Nuri’nin II. Abdülhamid’in özel hayatını ve saltanat yıllarını kaleme aldığı eseri dönemin meşrutiyetçilerinin II. Abdülhamid algısını görmek için önemlidir.³¹⁷ Öyle ki Necip Fazıl *Ulu Hakan II. Abdülhamid* eserine Osman Nuri’nin II. Abdülhamid’le ilgili iddialarını ve görüşlerini çürütmekle başlamıştır. II. Abdülhamid’in iktidarını sürdürmek için her türlü kötülüğü yapabilecek, vesveseli, güvenilmez, jurnalleri destekleyen ve memleketi orta çağ karanlığından bile geri götüren kişi olarak resmedilmesi,³¹⁸ ittihatçılarla II. Abdülhamid üzerinden de hesaplaşmak isteyen mukaddesatçılar için itici güç olmuştur.

Meşrutiyet yanlılarının II. Abdülhamid dönemine dair bu menfi tasviri Cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımına da miras kalmıştır.³¹⁹ Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Tarihi Tetkik Heyeti’nin Afet İnan, Reşit Galip ve Yusuf Akçuraoglu gibi üyelerince kaleme alınmış olan *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı eserde Türk tarihini İslam dışı kaynaklara dayandırma çabası içinde Osmanlı Dönemi’ne çok kısa bir bölüm ayrılmış ve II. Abdülhamid idaresinden “*mutlak ve şahsi*” bir idare olarak

³¹⁶ Ali Bulaç, “İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 2.bsk, 6.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.48-50

³¹⁷ Osman Nuri, **Bilinmeyen Abdülhamid: Abdülhamid-i Sani ve Devr-i Saltanatı Abdülhamid’in Hususi ve Siyasi Hayatı** Cilt I-II, yay haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, Ekim 2017

³¹⁸ Necip Fazıl Kısakürek, **Ulu Hakan Abdülhamid Han**, 2.bsk, Toker Yayınları, İstanbul, 1970, s.18

³¹⁹ Mehmet Ö. Alkan “II. Meşrutiyet’te Resmi İdeoloji Resmi Tarih ve Eğitim”, **Türkiye’de Tarih yazımı**, ed. Vahdettin Engin, Ahmet Şimşek, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2011, s.162

bahsedilmiştir. Bundan yıllar sonra Türk Tarih Kurumu'nun yayınladığı İsmail Hakkı Uzun Çarşılı ve Enver Ziya Karal'ın kaleme aldığı “*Osmanlı Tarihi*” serisinde Enver Ziya Karal II. Abdülhamid devrini istibdat dönemi olarak adlandırmıştır.³²⁰ İttihatçılar, İttihatçıların devamı olarak gördükleri Kemalistler ve ikisinin ürünü olarak gördükleri resmi tarih yazımıyla hesabı olan mukaddesatçılar için II. Abdülhamid önemli bir hesaplaşma figürü haline gelmiştir.

II. Abdülhamid aslında daha geniş bir düşünce şemsiyesinden bakıldığında sağ muhafazakâr tarih yazımının vazgeçilmez karakteridir. Türkiye’de sağ düşünce yelpazesinin farklı uçlarında ortak olan antisemitizm II. Abdülhamid’in daha geniş bir düşünce dünyası tarafından benimsenmesine olanak tanımaktadır. Buna sebep olan ise II. Abdülhamid’in Filistin meselesinde iddia edilen tutumudur. Anlatıya göre II. Abdülhamid, Theodor Herzl ile yaptığı görüşmede Herzl’in Osmanlı’nın borçlarının kapanmasına karşılık Filistin’den toprak satışı talebi üzerine Herzl’i sert bir şekilde uyararak makamından kovmuştur. Bu efsane mukaddesatçıların Abdülhamid’i kutsal toprakların koruyucusu, Yahudilerin en büyük düşmanı ve dolayısıyla hedefi olarak tarif etmelerinin en önemli kaynağıdır.³²¹ Necip Fazıl bu konuyla ilgili iddiayı daha da ileriye taşıyarak teklif edilenin sadece Osmanlı’nın Duyun-u Umumiye borçları olmadığını bunun yanında II. Abdülhamid’in şahsına özel bir servet de teklif edildiğini öne sürmüştür. Bu düşünceye göre, bütün bu teklifleri elinin tersiyle iten Ulu Hakan II. Abdülhamid sayesinde Filistin bir Yahudi yurdu olmaktan kurtulmuştur.³²² Öyle ki milliyetçiliğin ırkçı-turancı kanadında bulunan ve mukaddesatçılarla en önemli ortak noktası Yahudi düşmanlığı olan Nihal Atsız da II. Abdülhamid’i “*Göksultan*” olarak tarif etmektedir. 1956’daki yazısında

³²⁰ **Türk Tarihinin Ana Hatları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 407, Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devri**, VIII. Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983

³²¹ II. Abdülhamid ile Herzl arasında Osmanlı’nın tüm dış borçlarına karşılık Filistin’den toprak satılması ile ilgili bir görüşmenin olmadığına dair detaylı bilgi için **Bkz.** Vahdetin Engin, **Pazarlık: II. Abdülhamid ile Siyonist Lider Dr. Theodore Herzl Arasında Geçen Filistin’de Yahudi Vatani Görüşmelerinin Gizli Kalmış Belgeleri**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2010, s. 114-116

³²² İsmi vermek istemeyen Profesör “Türkiye’nin Manzarası” **Büyük Doğu**, 12.devre, No:1, 22 Eylül 1965, s.2 Yahudilerin Filistin’de bir yurt kurmalarını II. Abdülhamid’in engellediğine dair teze bir örnek daha **bkz.** Prof. Rıdvan Balkır müstear adıyla Necip Fazıl ‘ın kaleme aldığı “Yahudi Vatani” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969 s. 27-28. Yine Sultan Abdülhamid’in bu konudaki etkinliğine dair Büyük Gazete’de nereden alındığına dair bir kaynak gösterilmeden yayınlanan bir vesika için **bkz.** “Yahudi Meselesi: S. Abdülhamid’in Hatıra Defterinden” **Büyük Gazete**, No:32, İstanbul, 1 Aralık 1976, s. 29

Atsız; II. Abdülhamid'in en büyük düşmanlarının Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler olduğunu belirterek, bütün bu unsurlarla iş birliği içinde olan ve II. Abdülhamid'i tahttan indiren İttihat ve Terakki'yi ihanetle suçlamıştır.³²³ Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını asla içine sindirememiş mukaddesatçılar için II. Abdülhamid bunun karşısında durmuş en büyük semboldür.

II. Abdülhamid'i bu kadar önemli hale getiren son neden de uç sağda sıklıkla gözlemlenebilen Ermeni, Rum ve Yahudi başta olmak üzere gayri Türk ve gayrimüslim olan tüm unsurlara olan karşıtlıktır. Bu görüşe göre, II. Abdülhamid'e karşı oluşan menfi görüşlerin kaynağı Ermeniler ve Yahudilerdir.³²⁴ Necip Fazıl Büyük Doğu dergisindeki *“Türkiye'nin Manzarası”* yazısında bunu şu sözleriyle ifade eder: *“Abdülhamid'i küçültmek ve çürütmek baltalamak ve engellemek isteyen her cereyanın ön planında kim bulunursa bulunsun arka planında daima Yahudi'yi aramak lazımdır”*.³²⁵

2.1.1.1. II. Abdülhamid İmajı

Cumhuriyet Dönemi resmi tarih yazımının II. Abdülhamid'i olumsuz tasvir etmesi karşısında II. Abdülhamid imajında kırılmaya sebep olan kişi şüphesiz Necip Fazıl'dır. Necip Fazıl'la birlikte olumsuzdan olumluya doğru ivme kazanan II. Abdülhamid portresi daha sonra pek çok mukaddesatçı düşünür tarafından da sahiplenilmiştir. Mukaddesatçıların II. Abdülhamid'le ilgili düşüncelerine, İTC'nin II. Abdülhamid karşıtlığına ve Cumhuriyet'in ilk dönemini domine eden olumsuz II. Abdülhamid yargılarına cevap verme kaygısı damgasını vurmuştur.³²⁶ Bu yüzden görüşlerinde savunmacı bir üslup hakimdir. Temel iddiaları ise, II. Abdülhamid ile

³²³ Nihal Atsız, **Türk Tarihinde Meseleler**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 108-109

³²⁴ *“Hakkındaki bütün iftiralar ecnebi tesir kaynaklarından çıkmıştır. Masonlar, dönmeleler, Yahudiler vs”*. “Sami Karayel *“İç yüzüyle Abdülhamid”* **Büyük Doğu**, 2. Devre, No: 55. Sayı 22 Kasım 1946 s. 14

³²⁵ İsmi Veremeyen Profesör *“Türkiye'nin Manzarası”* **Büyük Doğu**, 12.devre No:1, 22 Eylül 1965, s.2

³²⁶ *“Abdülhamid Tezimiz Etrafında”* **Büyük Doğu**, 3.devre, No: 73, 26 Aralık 1947 s. 13. Bu yazıda İttihatçıların II. Abdülhamid ile ilgili olumsuz düşüncelerine örnek verilmiştir. Kardeşi V. Murad'ı tahtı geri alır korkusuyla öldürtmek istediği ancak korkak karakteri sebebiyle buna cesaret edemediği iddialarına yer verilmiştir.

ilgili öne sürülen her olumsuz görüşün Ermeni-Yahudi- kozmopolitlik kaynaklı yalanlar ve çarpıtmalarla dolu olduğudur. Olumsuz kanılar II. Abdülhamid düşmanlarınca uydurulmuştur. Bu yalanların ortaya çıkarılması ve doğruların ortaya konmasında Necip Fazıl kendini gönüllü olarak öne sürmüştür. II. Abdülhamid savunusunda da -tarihle ilgili her konuda olduğu gibi- öne sürdükleri argümanları belli kaynaklara dayandırma kaygıları yoktur. Bunda en çok etkisi olan Necip Fazıl'ın *Ulu Hakan II. Abdülhamid Han* adlı eserinin başında bir tarih kitabı yazmadığını belirtmesine rağmen aktardıklarını adeta bir kesinlik gibi ifade eden üslubudur.

2.1.1.1.1. Ulu Hakan İmajı

Mukaddesatçılara göre II. Abdülhamid Osmanlı İmparatorluğunun en önemli padişahlarından biridir.³²⁷ Dinine bağlılığı, İslam'ı yüceltmesi, adalet anlayışı, merhameti ve yüce gönüllüğü çeşitli anekdotlar eşliğinde sıklıkla dile getirilmiştir. Adalet konusuna verdiği öneme örnek olarak Tahsin Paşa'nın hatıratından, Sultan'ın bütün devlet işlerini sarayda toplamasına rağmen- bu kısımda istibdat rejimi yerine bütün devlet işlerinin sarayda toplanması ifadesinin kullanılması ve bu şekilde II. Abdülhamid'in tecrübelerini genişletme imkanı bulduğuna dair istibdat rejiminin yararına dikkat çeken bölümlerin alıntılanmış olması, mukaddesatçıların istibdat rejimine bakışını gösteren bir temsil daha oluşturmaktadır.- hakimler sınıfına asla karışmadığı bu konuda liyakati esas aldığının anlatıldığı bölüm gösterilmiştir.³²⁸ Adalet konusunda ne kadar hassas olduğu, kimsenin asılmasına ve öldürülmesine müsaade etmeyişi, sürgüne gönderdiği kişilere bolca para yardımı yapışı ve neredeyse insanların maaşlı bir iş gibi görüp sürgüne gitmek istedikleri gibi

³²⁷ Tepedelenlioğlu, “Birinci Osman Han Fatih Han İkinci Mahmud Han dan sonra beşinci defa Osmanlı devletini kuran cennetmekan Abdülhamid Han'ın eseri kurucu selefleri gölgede bırakmıştır” ifadesiyle II. Abdülhamid'in ne kadar önemli bir padişah olduğunu vurgulamıştır. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Sultan 2 nci Abdülhamid Han”, **Yeni İstiklal** No:158, İstanbul, 19 Ağustos 1964, s.5

³²⁸ “Sultan Hamid'de idare dehası ve Hakimlerin İstiklalinin Değeri” **Yeni İstiklal**, No:103, İstanbul, 5 Aralık 1962, s.7, “Abdülhamid Tezimi Etrafında”, **Büyük Doğu**, 3.devre, No:74, İstanbul, 2 Ocak 1948, s.14 Kısakürek, **Ulu Hakan Abdülhamid Han** s. 284

örneklerle desteklenmiştir.³²⁹ II. Abdülhamid'in ne kadar adaletli olduğuna dair bir başka anıdan alınan bir örnek şu şekildedir: II. Abdülhamid'e sunulan arzuahaller arasından bir kâğıt çok önceden yanlışlıkla düşmüş ve dolabın altına sıkışmıştır. II. Abdülhamid bu kâğıdı görmüş, okutmuş ve bir mutasarrıfın haksızca görevinden azledildiğini öğrenmiş, bunun üzerine hemen verdiği emir ile bu kişinin mutasarrıflığa geri getirilmesine hükmetmiştir. Fakat bu kişinin sefalet içinde öldüğünün belirlenmesi üzerine II. Abdülhamid, çocuklarının yatılı okullara yerleştirilmesi ve karısına da yüz altın gönderilmesini emretmiş ve geç olsa da adaleti yerine getirmekten geri durmamıştır.³³⁰

II. Abdülhamid'in merhameti de sürekli altı çizilen ve ulu hakan imajını destekleyen bir söylemdir. Kısakürek'e göre II. Abdülhamid'in tahtından olmasının en büyük sebebi merhametli olmasıdır. Burada güçlü otoriter imajıyla mazlum padişah imajı arasındaki çelişkiyi gidermenin bir yolu olarak II. Abdülhamid'in merhametinin öne çıkarıldığı göze çarpmaktadır. Mazlum padişah portresinin en önemli dayanağı Sultan'ın tahtından haksızca ve organize bir planla indirilişine vurgu yapmaktır. Sultan tahtını savunacak gücü olmadığı için değil merhametli ve vicdanlı olması yüzünden tahtı kaybetmiştir. Kısakürek bu durumu Tahsin Paşa'nın 31 Mart olaylarında ağlayarak II. Abdülhamid'in huzuruna geldiğini ve bu çapulcu grubu dağıtmak için Hassa ordularıyla karşı koymasına müsaade etmesi için yalvardığını, fakat II. Abdülhamid'in kendisi yüzünden tek bir Müslüman kanının dökülmesine müsaade etmeyeceğini söylediğini öne sürerek ispatlamaya çalışmıştır.³³¹ Yine isterse Hareket ordusunu "*parmağının ucuyla*" alt edebileceğine dair söylemlere de rastlanmaktadır.³³² II. Abdülhamid'in kan dökmekten imtina eden bir padişah olduğu ve sırf kan dökmek için tahtından vazgeçtiği söylemi sıklıkla kullanılmış ve peç çok yerde dile getirilmiştir.³³³

³²⁹ Kısakürek, **a.g.e.** s. 286-287.

³³⁰ Tarihçi, "Sultan Abdülhamid'e Dair Tarihi Hatıralar", **Yeni İstiklal**, No:139, İstanbul, 23 Ekim 1963, s.6 Aynı yazı Büyük Doğu'da Altuncuoğlu mahlasıyla Abdülhamid'e Ait Fıkralar başlığıyla 10. Devre No:6, 10 Nisan 1959 yılında sayfa 15'te çıkmıştır. Yeni İstiklal' in de bu yazıyı buradan almış olabileceğini düşünmek yanlış olmaz.

³³¹ Kısakürek, **a.g.e.**, s. 527

³³² Sami Karayel, "İç Yüzyütle Abdülhamid", **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:55, 22 Kasım 1946 s. 14

³³³ **A.e.** s. 14 ve Kadir Mısıroğlu, "Bir Siyasi Deha" **Sebil**, No:35, 27 Ağustos 1976 s. 2

II. Abdülhamid'in merhameti ile ilgili anlatılan bir diğer kısa hikâyede ise fakir bir memurun doğurmakta olan karısı için saraya telgraf çekmesi ve bunu öğrenen II. Abdülhamid'in sarayın arabasını, ebesini ve doktorunu bir kese altınla göndermesi anlatılır. Üstelik sabaha kadar da doktorlardan haber beklemiştir. Bu anlatıya göre II. Abdülhamid böylesi basit bir olayda bile hassas davranan merhametli bir padişah'tır.³³⁴

Ulu Hakan imajının sıklıkla tekrar edilen niteliklerinden bir diğeri de cesaretidir. II. Abdülhamid'in korkak olarak tasvir edilmesine karşı Sultan'ın ne kadar cesur olduğuna dair anılara da sıklıkla rastlanmaktadır. Bunlardan en çok kullanılanı Çanakkale Savaşı'nın kötü sonuçlanması ihtimaline karşı dönemin hükümetinin hanedanı Anadolu'ya taşıma düşüncesine II. Abdülhamid'in verdiği iddia edilen tepkinin geçtiği hikayedir. Anekdotu göre Sultan Hamid bu teklif karşısında Çanakkale'yi zamanında çok güçlendirdiğini, buradan herhangi bir donanmanın geçemeyeceğini, aynı şeyin Boğaziçi için de geçerli olduğunu ve Sultan Reşad'ın endişe etmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında böyle bir durum söz konusu olsa bile Fatih'in İstanbul'u alması sırasında Konstantin'in korkarak kaçmadığını ve İstanbul'da can verdiğini, bir Osmanlı padişahının Konstantin'den daha korkak olamayacağını ve Sultan Reşad'ın tahtını sonuna kadar savunması gerektiğini ifade ettikten sonra kendisinin de asla İstanbul'u terk etmeyeceğini, gerekirse burada can vereceğini söylemiştir.³³⁵ Bu anekdotu II. Abdülhamid'in cesaretinin bir göstergesi olan sunan mukaddesatçılar için bir başka örnek de Balkan Savaşlarında Selanik'in tehlikeye girmesi sebebiyle Selanik'te bulunan II. Abdülhamid'in, buradan İstanbul'a getirilmesi teklifi karşısında nasıl hiddetlendiği

³³⁴ Halil Nusret Ertüz, "Abdülhamid ve İnönü" **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:23, 25 Ağustos 1950, s. 11. Ertüz bu yazıda geçen hikayenin II. Abdülhamid döneminin önemli isimlerinde olduğunu iddia ettiği İkinci Müsahib meşhur Nadir Ağa diye ifade ettiği kişiden naklettiğini belirtmiştir.

³³⁵ Üçyıldız, "İşte Kızıl Sultan dedikleri" **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:2, 13 Mart 1959, s. 14 Burada satır arasında geçen Çanakkale Savaşı'nın kazanılmasında II. Abdülhamid'in buraya verdiği önem ve güçlendirme çalışmalarının büyük katkısı olduğuna dair görüş için bkz. Dogan Nail "18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi", **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:3, 20 Mart 1959, s.8-9 "İşte Kızıl Sultan dedikleri" başlıklı aynı anı yazısı "Türk Sultanı Abdülhamid'in İttihatçılara Verdiği Ders" ismiyle Yeni İstiklal'de de yayınlanmıştır. Bkz. **Yeni İstiklal**, No:130 10 Temmuz 1963, s.8. Daha sonra da yine Yeni İstiklal 'de İ. Hakkı Konyanlı'nın "Sultan 2. Abdülhamid'in İttihatçılara ve Sultan Reşad'a Verdiği Ders" adıyla yayınlanmıştır. Bkz. **Yeni İstiklal**, No: 281, 11 Ocak 1967, s.10. Bu yazı aynı şekilde daha sonra Büyük Gazete 'de de yayınlanmıştır. Bkz. **Büyük Gazete** No: 70. Sayı, 31 Ağustos 1977 s.12 ve 15

ve gerekirse tüfekle Selanik'i savunacağını söylemiş olduğu iddiasını taşıyan ve kaynağı belli olmayan bir hatıra yazısıdır. Bu hatıra yazısı II. Abdülhamid'le ilgili en sık atıf yapılan anekdotlardan biridir.³³⁶

II. Abdülhamid'in cesaretini kanıtlamak için kullanılan bir diğer anlatı ise, Ermenilerin kendisine düzenlediği suikast girişiminde göstermiş olduğu öne sürülen cesaretli tavrıdır. Kaynak belirtilmeden yayınlanmış olan bu anıya göre, II. Abdülhamid bomba patladıktan sonra herkes korkuyla bir tarafa kaçışırken soğuk kanlılığını kaybetmeden arabasına atlamış ve dizginleri eline alarak arabayı yokuş yukarıya sürmüştür. Etrafta herkes onun bu cesaretine hayranlıkla bakakalmıştır. Aynı şekilde büyük zelzele esnasında rivayet olunan tavrı da II. Abdülhamid'in cesaretini gösteren bir örnek olarak sunulmuştur. İstanbul'da meydana gelen büyük zelzelede herkes canını kurtarmak için kaçışırken Sultan'ın olduğu yerde hiç kıpırdamadan, sadece dudaklarını oynatarak ve bazı ayetler okuyarak depremin sonlanmasını beklediği anlatılmıştır.³³⁷

Ulu Hakan portresi dindar bir padişah olması, -özellikle de beş vakit namazı aksatmaması vurgulanarak- israfa karşı olması, tiyatroyu çok sevmesi ve iyi bir marangoz olması gibi niteliklerle kuvvetlendirilmek istenmiş, anlatılarda bu noktalara temas edilmiştir. Bunun yanında II. Abdülhamid, yol, fabrika, çeşme ve çeşitli okulların açılması gibi maddi ilerlemeyi işaret eden yatırımlara en çok önem veren padişah olarak tasvir edilirken, II. Abdülhamid'in taklitten mutlak surette kaçındığının ve İslam'a ve Türklüğe bağlı kalarak maddi alanda ilerlemeyi başardığının altı çizilmiştir.³³⁸

³³⁶ "Abdülhamid Han'ın Şecaati" **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs 1976, s.10

³³⁷ Necip Fazıl Kısakürek, "Abdülhamid ve Avrupalı", **Büyük Doğu**, 12. Devre, No:2, 29 Eylül 1965, s.10 Ayrıca Kısakürek, büyük zelzele anısının Hürriyet gazetesinde neşredildiğini ifade etmiştir.

³³⁸ Necip Fazıl II. Abdülhamid'in yaptığı ıslahatı diğer ıslahatçılardan farklı görmektedir. Diğer ıslahatçıların Avrupa'nın baskısıyla hareket ettiklerini, II. Abdülhamid'in ise memleketin yararına olduğu için ıslahat yaptığını ifade etmiştir. **Bkz.** Kısakürek, **Ulu Hakan Abdülhamid Han**, s. 180, II. Abdülhamid'in tiyatro sevgisine dair **bkz.** "Sultan Hamid'den Hatıralar", **Yeni İstiklal**, No: 76, 30 Mayıs 1962, s.7 Burada yer alan anıların Türk Tarih Kurumu tarafından 1960 yılında basılan Mabeyn Başkatibi Ali Cevat Bey'in "Fezleke" isimli notlarından alındığını ifade etmektedirler. İsrafa karşı olması ve dindar kişiliği için **bkz.** Semih Mümtaz, "Sultan II. Abdülhamid'in Bazı Hususiyetleri" **Yeni İstiklal**, No:153, 29 Ocak 1964, s. 4, Açtığı okulların ve yaptığı yol fabrika ve çeşmelerle maddi alandaki ilerlemeye verdiği katkılar için **bkz.** Kısakürek, **Ulu Hakan Abdülhamid Han**, s. 239, "Genç Kızları Tahsili ve II. Abdülhamid Devresinde Türk Kadınlığının Tahsil Seviyesi", **Yeni İstiklal**, No:100, 14 Kasım 1962, s.7

II. Abdülhamid'in halifelik unvanına yapılan atıf Ulu Hakan imajının her zaman bir parçası olsa da Yeni İstiklal Gazetesi'nde 1962' den itibaren artmaya başlayan İslami ton sebebiyle halifeliğe yapılan vurgunun da artış gösterdiğini söyleyebiliriz. İslami söylemlerin daha fazla yer bulduğu Büyük Gazete için de bu tespit geçerlidir. Sebil Gazetesi'nde de özellikle Yılmaz Yalçınar'ın yazı işleri müdürlüğüne gelmesiyle artan reaksiyonist İslamcı tonla birlikte – Yalçınar, 1977, 91. Sayıda milliyetçi mukaddesatçı gazete ve dergi döneminin bittiğini artık İslamcı dergi döneminin başladığını ifade etmiştir.³³⁹ Bu tarihten sonra II. Abdülhamid'in bütün Müslümanları birleştiren halife rolüne vurgu artmıştır. II. Abdülhamid'in sınırları aşan İslam siyaseti daha çok önem kazanmış ve II. Abdülhamid imajında İslami referanslar artmıştır. II. Abdülhamid'in Hindistan ve hatta ABD'ye uzanan etkisi ile ilgili yazıların çıkması yine bu çerçevede değerlendirilebilir.³⁴⁰ Büyük Gazete 'de 19. sayının baş sayfasında “*Yeşil Sultan 2'ci. Abdülhamid*” başlıklı yazıda II. Abdülhamid'in halife olarak takip ettiği panislamist dış siyasetten bahsedilmektedir. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi sık kullanılan 31 Mart Olaylarında isteseydi hareket ordusunu kolayca dağıtabileceği söylemi içinde, bunu yapmaması yine kan dökmekten imtina etmesine bağlanmış olsa da buradaki “*Fakat o, Hazret-i Osman'ın yaptığı gibi hareket etti, Müslüman kanı dökmeyi ve fitne çıkmasını istemedi*” ifadesinin kullanılması II. Abdülhamid imajında artan İslami referanslara en güzel örnektir.³⁴¹

II. Abdülhamid'in Ulu Hakan tasvirine eklenecek son önemli nitelik de mukaddesatçıların takdirle söz ettiği dış politika stratejisidir. Özellikle Mısıroğlu'nun dikkat çektiği bu noktada II. Abdülhamid bir siyaset dehası olarak öne çıkarılmıştır. Rusya'nın hasmane tutumunu dengelemek için İngiltere'yi kullanan II. Abdülhamid, Berlin anlaşması sonrası İngilizlerin Osmanlı aleyhine değişen politikasının karşısına denge unsuru olarak Almanya'yı koymuş ve Almanya ile ilişkileri

³³⁹ Y. Yalçınar, “Azıcık Azıcık”, **Sebil**, No: 91, 23 Eylül 1977, s. 2 ve 15

³⁴⁰ İslam Dünyasını birleştiriciliği üzerine **bkz.** Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Hilafet Tarihimizde Tek Halife Sultan Abdülhamid Han”, **Büyük Gazete**, No: 33, 8 Aralık 1976, s.7 , “ABD'de İslam Müthiş Vesika: Ve Yine Abdülhamid”, **Sebil**, No:42, 15 Ekim 1976, s. 8-9, Hindistan Pencap Vatan gazetesinde II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi karşısında duyulan üzüntü ve Hint Müslümanlarının II. Abdülhamid'e duydukları bağlılığı ifade eden bir mektup örneği için **bkz.** “Devlet-i Osmaniye'de Bir İnkılab-ı Meş'um” **Yeni İstiklal**, No:63, 3 Mart 1962 s.7

³⁴¹ “Yeşil Sultan 2'ci Abdülhamid”, **Büyük Gazete**, No: 19, 1 Eylül 1976, s.1,9 ve 16

kuvvetlendirmiştir. Mısıroğlu'na göre, İttihatçıların denge politikasını bozarak Almanya ile ittifak yapması Osmanlı'yı Birinci Dünya Savaşı'nda felakete sürüklemiştir.³⁴²

Mukaddesatçıların çizdiği II. Abdülhamid imajındaki en önemli nokta, II. Abdülhamid portrelerinin hepsinin Cumhuriyet Dönemi resmi tarih anlatısında hâkim olan II. Abdülhamid imajının tersini oluşturmastır. Böyle bir çaba aslında II. Abdülhamid'i tamamen olumsuz algılayan ve yansıtan bakış açısının ürettiği karikatür imajın tersi olarak yeniden üretilmesine sebep olmuştur. Mukaddesatçılar bu açıdan karikatür bir II. Abdülhamid imajı yaratmaktan öteye geçememişlerdir. İki farklı açıdan biri canavar biri melek olarak ortaya konan II. Abdülhamid yorumları bilimsel yaklaşımın oldukça uzağına düşmektedir.

2.1.1.1.1. Güçlü- Otoriter İmaj

II. Abdülhamid imajının en önemli parçası padişahın güçlü-otoriter lider kişiliğidir. Kanuni, Sarı Selim ve Deli İbrahim'i şehvet ve kadın düşkünü olarak ifade eden, ³⁴³Abdülaziz'i Batı hayranı maymunlar olarak tanımladığı Ali ve Fuat Paşaların elinde oyuncak olmaya layık olarak gören³⁴⁴ ve V. Murad'ı "*Yahudi hegemonyasının nöbet kulübesi Masonluk*"³⁴⁵ tesiri altında olarak tasvir eden Kısakürek için II. Abdülhamid güçlü bir padişaktır. Bu imaj bütün mukaddesatçıların II. Abdülhamid tasvirinde farklı oranlarda mevcuttur. Eygi ve Mısıroğlu'nun gazetelerinde otoriterliğe dair tartışmalar Padişahın aslında hürriyetperver olduğu iddiası etrafında ve istibdat yönetimine olumlu bir bakıştan çok bir zorunluluk atfetme çerçevesinde şekillenirken Necip Fazıl'ın otoriterliğe sempati ile yaklaşımını

³⁴² Kadir Mısıroğlu, "Almanya'da İkinci Şark'a Doğru Siyaseti mi?...", **Sebil**, No:125, 19 Mayıs 1978, s.3, II. Abdülhamid'in Çin'deki Boxer ayaklanmasına bir heyet göndererek emperyalistlerle iş birliği yaptığı iddialarına cevap vererek II. Abdülhamid'in dış siyasetinden övgüyle bahsettiği Mısıroğlu yazısı için **bkz.** Kadir Mısıroğlu, "Türk ve Çin Münasebetlerindeki Yeni Gelişmelerin Düşündürdükleri", **Sebil**, No:128, 9 Haziran 1978, s.3

³⁴³ Kısakürek, **Ulu Hakan II. Abdülhamid Han**, s.28

³⁴⁴ **A.e.**, s. 32

³⁴⁵ **A.e.** s.48

saklamaması dikkat çekicidir. Necip Fazıl'a göre otoriter yönetimi II. Abdülhamid'in menfi yönü değildir. Tam tersi II. Abdülhamid'i bu kadar kıymetli yapan Sultan'ın o veya bu sebepten bu yönetimi uygulamış olmasıdır. II. Abdülhamid'in "gözetleme ve kollama" olarak ifade ettiği ilk yıllarının "Meclis-i Mebusan'ın bir kılıçla feshi" ile sonlandığını ve "ancak ondan sonradır ki, Abdülhamid, irade ve şahsiyetini olanca potansiyeli ile işleyecektir" şeklindeki ifadesiyle Kısakürek, istibdat idaresine olumlu şekilde baktığını ortaya koymaktadır.³⁴⁶ "Bizim ruh yapımız hak bildiği yolda şiddetten başka bir vasıtaya kıymet vermez" ifadesiyle yine bu görüşlerini ortaya koyan Kısakürek, II. Abdülhamid'in en büyük kusurunun "Hareket Ordusu isimli isyancılar grubunu kan döktürmemek için Hassa Ordusuyla karşılaşmadığı ve ezmediğidir." diyerek diğer mukaddesatçı düşünürlerden daha açık bir biçimde istibdat rejiminin savunuculuğunu sürdürmüştür.³⁴⁷

2.1.1.1.1.1. Meclisin Kapatılması

Mukaddesatçılara göre, II. Abdülhamid'in otoriter imajının en önemli parçalarında biri meclisi kapatma konusunda ortaya koyduğu iradedir. Bu irade padişaha muhalifleri tarafından müstebit denmesine neden olurken mukaddesatçılar için savunma hattının en önemli çizgisidir. Mukaddesatçılar savunma argümanlarını üretirken düşünce dünyalarında hangi rejimi benimsedikleri ile ilgili ipuçlarını da II. Abdülhamid üzerinden ortaya koymaktadırlar.

Necip Fazıl, II. Abdülhamid'in meclisi kapatmasını ülkenin yönetiminde gayri Müslim ve gayri Türk unsurların yer almasını engellediği için çok isabetli bir davranış olarak değerlendirmiştir. Necip Fazıl'ın II. Abdülhamid'in ifade ettiği iddia olunan; artık babası Abdülmecid'in yolundan değil dedesi II. Mahmud'un yolundan gideceği ve gerektiği yerde kendi bildiği doğrudan şaşmayacağı ifadesinin altını çizmesi II. Abdülhamid'in otoriter imajına açık bir vurgudur. Bu düşünceye göre dizginleri ele alan padişah devletin ve milletin bekası için devletin içi ve dışı

³⁴⁶Kısakürek, a.g.e. s.,64

³⁴⁷ A.e.,s. 189

düşmanlarla sarılıyken kendi şahsından başka kimseye güvenmemek, kararlarını uygulamak ve yönetimi tek elde toplamak konusunda sonuna kadar haklıdır. *“Müslümanlık ve Türklük ruhu dışında bir kozmopolitler yatağı haline gelen meclisi kapatmakla Abdülhamid tepeden inme şahsiyetini meydan yerine dikmiştir”*³⁴⁸ ifadesi Necip Fazıl’ın istibdat övgülerinden birini daha sunmaktadır. Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde de kullanılan, iç ve dış düşmanların varlığı bağlamında devletin varlığını sürdürmek için yönetimin otoriterleşmesinin normalize edilmesi o kadar etkin bir söylemdir ki farklı siyasi görüşlerde de olsa günümüzde hala karşılık bulmaktadır.

Yeni İstiklal Gazetesi’nin ilk dönemlerinde II. Abdülhamid’in müstebit mi hürriyetperver mi olduğu tartışmalarında Eygi’nin II. Meşrutiyet dönemine ve meşruti yönetime olumlu bakışı çerçevesinde padişahın aslında hürriyetperver olduğu iddiası öne çıkmaktadır.³⁴⁹ İstibdat rejiminin uygulandığına dair kabulle bu rejimin olumsuzluğu da kabul edilmiştir. II. Abdülhamid’in bu rejimi uygulamaya istekli olmadığı ancak buna mecbur olduğu ileri sürülmüştür. İstibdadı haklılaştıracak argümanlar arasında pek çok mukaddesatçı düşünürün meclisin kapatılması konusunda ortak noktası, meşrutiyetle birlikte gayrimüslim ve gayri Türk unsurların meclisin çoğunluğunu oluşturmaya ve bunların Osmanlı’nın aleyhine hareket edeceğine dair duyulan kaygıdır. Bu kaygı meclisin kapatılmasında haklı bir gerekçe olarak gösterilmiştir. Bu düşüncenin öne sürüldüğü çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür.³⁵⁰ İsmail Hami Danişmend’in Yeni İstiklal ’de yayınlanan bir yazısındaki ifadeleri bu tip söylemlere bir referans oluşturması açısından önemlidir. Danişmend bu yazısında, II. Abdülhamid’in Rumeli isyanlarından önce meşruti idareyi düşündüğünü hatta bu konuda başka ülkelerin anayasalarını Türkçeye

³⁴⁸ A.e. s, 154

³⁴⁹ Eygi’nin bu düşüncesine örnek olarak, “Kendimize Gelelim” başlıklı yazısı örnek gösterilebilir. Eygi bu yazısında, II. Meşrutiyet düşünce dünyasının çeşitliliğini överken, İsmail Gaspıralı, Said Halim Paşa, Prens Sabahattin gibi düşünürlerin eserlerinin yeterince bilinmediğinden şikâyet etmektedir. **Yeni İstiklal**, No:32, 26 Temmuz 1961, s.1

³⁵⁰ Dr.R. Ercüment Konukman, “II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri”, **Yeni İstiklal**, No:36, 23 Ağustos 1961, s. 8 Konukman bu yazısından meclis üyelerinin çoğunluğunun Türk olmamasından ve bu sebeple de bizi felakete sürüklediğinden bahsetmiş buna ek olarak gayri milli bir meclisi kapatmakla II. Abdülhamid’in ne kadar doğru davrandığını ifade etmiştir. Sami Karayel, “İc Yüzyüle Abdülhamid” **Büyük Doğu**, 2.devre, No:51, 18 Ekim 1946, s.14, “Abdülhamid Han Sani ‘hal’i’ esnasında nankörlere böyle tokat attı” **Sebil**, No:70, 29 Nisan 1977, s. 11-12, Ziya Şakir, “Siyasi Rüşd”, **Büyük Doğu**, 2.devre, No: 41, 9 Ağustos 1946, s.14

çevirme çalışmalarını başlattığını ileri sürmüştür. Ancak Danişmend, II. Abdülhamid'in yönetimde Türklerin azınlıkta kalmasından çekindiğini bu sebeple meşrutiyetin ilan edilmesinden endişe duyduğunu dile getirmiş olduğunu öne sürmüştür.³⁵¹

Mukaddesatçıların II. Abdülhamid'in meclisi kapatarak Osmanlı'nın aleyhine hareket eden gayrimüslimlere ve Türk olmayan unsurlara engel olmak istediği ile ilgili söylemleri ırkçılığa varan milliyetçilik anlayışlarını³⁵² ve tam bu sebeple daha önce de ifade edildiği gibi Nihal Atsız gibi bir ırkçı-milliyetçiyle nasıl aynı noktaya gelebildiklerini de gözler önüne sermektedir. Atsız II. Abdülhamid'in meclisi kapatması konusunda ne kadar isabetli olduğunu, Hristiyan üyelerin ülkeyi parçalamak ve Rus savaşına sürüklemek için uğraştıklarını ve Arap ve Arnavutların da ayrılıkçı hareketlerde bulunduklarını belirtmiştir. Bunun yanında Atsız, II. Abdülhamid'in dindar, merhametli ve kan dökmekten uzak bir padişah olduğu ile ilgili övgülerde bulunmakta da geri kalmamıştır. Atsız'ın bu yazısının dönemin mukaddesatçı gazetesi Yeni İstiklal 'de yayınlanmış olması da bu konuda mukaddesatçılarla aynı noktada olduğunu önemli bir göstergesidir.³⁵³

II. Abdülhamid'in hürriyetperver bir padişah olduğu iddiası ayrıca kendi sözleri olarak nakledilen ifadelerle de desteklenmeye çalışılmıştır. Aktarılan ifadeye göre, II. Abdülhamid gayrimüslimlerin yönetimde söz sahibi olmasının sakıncalı olduğunu³⁵⁴, Türklerin imparatorluk içinde çok geri kaldığını ve hürriyeti kullanmayı bilmediklerini buna karşı imparatorluktaki diğer unsurların medeniyet konusunda daha ileri olduğunu ve Avrupalıların gayrimüslim unsurlar aracılığıyla kendi çıkarlarını korumaya çalıştıklarını söylemiş ve bu sebeple Osmanlı hanedanının yönetimini gayrimüslimlere bırakamayacağını dile getirmiştir.³⁵⁵ II. Abdülhamid'e ait olduğu söylenen bu sözler "*Hürriyeti bilmeyen millete hürriyet vermek eline silah*

³⁵¹ İsmail Hami Danişmend, "Sultan Abdülhamid ve Meşrutiyet", **Yeni İstiklal**, No: 133, 11 Eylül 1963, s. 8

³⁵² Mukaddesatçıların ırkçı ifadelerine örnek olarak kızlar ağasının haremdeki etkinliğinin II. Abdülhamid döneminde bittiğine dair bir ifadeye şu sözler dikkat çekicidir "*Bu Afrikalı çukulata renkli ve ne nisbette zeka sahibi olabilecekleri malum fakat son derece kurnaz olduklarına şüphe olmayan tipler bilhassa sarı altınlara ve mücevhere bayılırlardı.*" Kısakürek, **a.g.e.** s.172

³⁵³ Nihal Atsız, "Abdülhamid Han=Gök Sultan", **Yeni İstiklal**, No:40, 20 Eylül 1961, s.9

³⁵⁴ İbrahim Hakki Konyalı, "Sultan II. Abdülhamid ve Rus Japon Harbi", **Yeni İstiklal**, No: 284, 15 Şubat 1967 s.5

³⁵⁵ Serdengeçti, "Gerçek Abdülhamid", **Yeni İstiklal**, No:162, 16 Eylül 1964, s. 4

*vermektir hürriyeti bilen nesiller yetiştirmek lazım o yüzden mektepler açtım”*³⁵⁶ şeklindeki padişaha ait olduğu iddia edilen sözlerle desteklenmiştir. Bu sayede II. Abdülhamid’in ilkesel olarak meşrutiyete karşı olmadığı sadece millet henüz böyle bir yönetime hazır olmadığı için bunu ertelediği ispatlanmak istenmiştir. Burada dikkat çeken bir diğer nokta bu argümanın mukaddesatçıların orijinal bir düşüncesi olmadığı sıklıkla eleştirdikleri Kemalistlerin halka rağmen halk için söylemlerinin bir benzeri olmasıdır.³⁵⁷

II. Abdülhamid’in hem hürriyetperver bir padişah olup hem de nasıl meclisi kapatarak bütün yetkileri kendinde topladığı fikirlerinin çelişkisine bir çözüm de o dönemde yetkin devlet yöneticilerinin olmamasından ötürü yetkileri kendinde toplamaya mecbur kaldığına yönelik düşüncedir. Konukman’ın bir tarihçi imzasıyla yayınlanan bir yazıdan alıntılacağı sözler bu söylemi oldukça iyi ifade etmektedir: *“Abdülhamid bir politikacı değil bir hükümdardı. Evet... Ve hükümdarın politika yapmaması icap ederdi. Ederdi ama şayet o devirde politika yapmağı bilen insanlar, politika yaptıkları memleketi tanıyan insanlar ve politika yaptıkları memleketin dünya şartlarını sezen insanlar olsaydı”*³⁵⁸

Mukaddesatçılara göre, padişahı istibdat rejimine yöneltten diğer bir sebep II. Abdülhamid’in vehimli karakterinin etrafındaki kişilerce kullanılması ve yanlış yönde telkinler verilmesidir. Bu argümanla II. Abdülhamid’in istibdat rejimini uygulamaya çevresindekilerin manipülasyonu ile başvurduğu anlatılmak istenmiştir. Bu görüş aynı zamanda II. Abdülhamid’in aşırı vehimli olduğuna dair tezlere de cevap verme çabası taşımaktadır. Bu sebeple her seferinde II. Abdülhamid’in vehminin boşa olmadığına altı çizilmek istenmiştir. Raif Ogan, II. Abdülhamid’in Mithat Paşa’nın abisi ve amcasına yaptıklarından sonra kendisine de yapabileceklerini hesap etmiş olduğunu, *“Fakat bir kere emniyet ortadan kalkıp onun yerini şüphe alınca ifrat basiret olur”* ifadesiyle destekleyerek vehimli olmakta ne kadar haklı olduğunu vurgulamıştır. Bu sebeple Ogan, padişahın bütün yönetimi

³⁵⁶ Hüseyin Bahar, “İkinci Meşrutiyet ve Fikir Hareketleri”, **Yeni İstiklal**, No:84, 25 Temmuz 1962 s.2

³⁵⁷ Ziya Şakir, “Siyasi Rüşt”, **Büyük Doğu**, 2. devre, No:41, 9 Ağustos 1946, s.14

³⁵⁸ Dr. R. Ercüment Konukman, “II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri”, **Yeni İstiklal** No:37, 30 Ağustos 1961 s.8

kendi şahsında toplamasının nedenini sadece II. Abdülhamid’e yüklememek ve bunu kusur saymamak gerektiği konusunda uyarı yapmıştır.³⁵⁹ Konukman, II. Abdülhamid’in doğuştan vehimli olduğunu kabul ederek şehzadelikinden beri türlü entrikalarla karşılaşmış Sultan’ın vehimli olmasının tabii olduğunu, etrafında ona yaranma çabası içindekilerin bu vehmi sürekli körüklemelerinin II. Abdülhamid’i “*her geçen gün meşruti hükümdar vasfından*” uzaklaştırdığını ve “*mutlak müstebit bir sultan*” yaptığını ileri sürmüştür. Konukman bu ifadesiyle II. Abdülhamid’in değil çevresinin kötü olduğunu vurgulamak istemiştir.³⁶⁰

II. Abdülhamid’in aşırı vehimli olduğuna dair negatif tasvire bir yanıt olarak ileri sürülen diğer bir hikâye onun vehmi sayesinde kolera hastalığının yarattığı salgının önlenmesine dairdir. Anekdota göre, hekimlerin çoğu salgını yapan hastalığın kolera olmadığını söylemiş, Celal Muhtar adlı genç doktor bu hastalığın kolera olduğunu iddia etmiştir. II. Abdülhamid şüpheli karakteri sayesinde genç doktora bir şans vermiştir. II. Abdülhamid Pastör Enstitüsü’nün kurulmasına altın göndererek katkı sağladığından, Pastör’den yardım istemi Pastör’ün bir yardımcısını göndermesiyle olumlu sonuçlanmıştır. Salgına sebep olan hastalığın kolera olduğu bu şekilde kesinleştirilmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.³⁶¹ Burada anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere II. Abdülhamid’in vehminin aşırı ve çevresine zarar veren bir vehim olmadığı tam tersine böyle meselelerde ne kadar işlevsel olduğu vurgulanmak istenmiştir. Dolayısıyla II. Abdülhamid’in vehmi diye nitelenen şey mukaddesatçılara göre kontrolcülük ve titizlik olarak yansıtılmıştır.

Son olarak II. Abdülhamid’in meclisi kapatarak Kanuni Esasi’yi askıya alması konusunda ileri sürülen görüşler mukaddesatçıların Osmanlı İmparatorluğunu bir Türk-İslam İmparatorluğu olarak gördüklerini tekrar göz önüne sermektedir. Eygi’nin Yeni İstiklal gazetesinde 1962’ den sonra milliyetçilik dozajının azalması ve İslami referansların artmasıyla değişen çizgisinde bile bu algılayış değişmez. Bu sebeple mukaddesatçılar için II. Abdülhamid hem Türklüğü hem de İslam’ı yükselten

³⁵⁹ M. Raif Ogan, “Sultan Abdülhamid Vehimli miydi?” **Yeni İstiklal**, No:190, 31 Mart 1965, s.5

³⁶⁰ Konukman, **a.g.e.**, s.8

³⁶¹ “Abdülhamid Tezimiz Etrafında”, **Büyük Doğu**, 2.devre, No:71, 7 Kasım 1947, s. 14

en önemli Osmanlı padişahıdır. ³⁶² Tepedelenlioğlu'nun II. Abdülhamid için kullandığı “*Cennetmekan Sultan İkinci Abdülhamid Han “Müslüman Türk Birliği” Partisindendi. “Türkiye İstiklal” partisinin gerçek kurucusu ve “Türkiye Medeniyet” partisinin hazırlayıcısı ve mübeşşiri idi*”³⁶³ ifadesi II. Abdülhamid'in mukaddesatçılar için ilk Türk-İslam sentezcisi konumunda olduğunu işaret etmektedir. ³⁶⁴

2.1.1.1.1.2. Sansür-Hafiyelik ve Journaller

II. Abdülhamid'in otoriter imajının bir diğer önemli parçası ve aynı zamanda döneminin en tartışmalı konusu basında uyguladığı sansür politikasıdır. II. Abdülhamid'in sansür politikası uyguladığı mukaddesatçılarca da kabul edilmiştir. Sansüre başvurulmasını adeta bir zorunluluk olarak değerlendirmişler ve bunun nedenlerini açıklamaya çabalamışlardır. Mukaddesatçılar tıpkı II. Abdülhamid'in istibdat yönetimini meşrulaştırma çabasında olduğu gibi kendilerine göre yararlıysa ve gerekiyorsa -bu gerekliliği “*milli bünyeyi ve devletin ve milletin bekasını korumak*” söylemlerine başvurarak açıklamaktadırlar- uygulanan her türlü politikayı mübah gören bir bakış açısına sahiptirler. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta Kemalizm'i, Cumhuriyeti ve Cumhuriyet'in kadrolarını birçok konuda eleştirmelerine rağmen, eleştirdikleri şey kendi düşüncelerine yakın veya kendilerinden gördükleri biri tarafından uygulandığında eleştirel değil savunmacı davranmakta hiç tereddüt etmeyişleridir. İçinde yaşadıkları dönemde hala basın

³⁶² Enver Behnan Şapolyon, “Osmanlı Sultanları Tarihi” **Yeni İstiklal**, No: 230, 5 Ocak 1966, s.12 Bu yazıda I. Meşrutiyet meclisinin açılışında yapılan görüşmelerde dahili nizamnamenin Hristiyan mebuslar tarafından kendi dillerinde yazılması talebini eleştirirken kullanılan, meclisin milli olmadığının o günden belli olduğuna dair anlatım ve “*Türk İmparatorluğunun Meclisinin bir tek nizamnamesi olduğu ve onun da Türkçe olması lazımdı*” şeklindeki ifadeler bu görüşe önemli bir örnektir.

³⁶³ Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Dangalak Bir Amerikalı'nın Sualine Cevap: Abdülhamid Han'ın Partisi”, **Yeni İstiklal**, No: 281, 11 Ocak 1967, s.3

³⁶⁴ Necip Fazıl'ın Büyük Doğu gazetesinde “Abdülhamid ve Avrupalı” yazısında II. Abdülhamid ve Arnavut bir subay arasında geçen bir diyalogu örnek vermiştir. Sarayda çalışan bahçıvan kazayla Arnavut subayı islatınca subay, pis Türk der ve II. Abdülhamid “*unutuyorsunuz ki ben de Türküm!*” diyerek karşılık verir. Bu örnek de mukaddesatçıların II. Abdülhamid'i İslam'ın olduğu kadar Türklüğün de temsilcisi olarak gördüklerine işaret etmektedir. Necip Fazıl Kısakürek, “Abdülhamid ve Avrupalı” **Büyük Doğu**, 13. devre, No:2, 29 Eylül 1965, s.10-11

özgürlüğünün olmayışından şikâyet ederken³⁶⁵ II. Abdülhamid'in uyguladığı basın sansürünü savunmakta bir beis görmemektedirler. Bu çelişkinin bir örneği Sebil Gazetesi'nde Yılmaz Yalçiner'in kaleme aldığı basın bayramıyla ilgili yazısında saklıdır. Yazıda, bu bayramın “güya” istibdat ve sansür devri olan II. Abdülhamid devrinin kapanması ve basın özgürlüğüne kavuşulmasının bir sembolü olarak görüldüğü ancak II. Abdülhamid'e isnat edilen bu iddiaların rezil bir iftira olduğu, Türkiye'de basının hür olmadığı ve Batılı emperyalistlerin boyunduruğu altında olduğu ifadeleri yer almaktadır. Yine Sebil Gazetesi'nin aynı sayısında basın bayramı üzerine yazılan başka bir yazıda, II. Abdülhamid döneminin istibdat ve sansür dönemi olduğuna dair görüşlerin gerçeği yansıtmadığı ve bugün basın bayramı kutlamalarının hapishanelerde bulunan gazeteciler sebebiyle kutlanmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir.³⁶⁶ Yazıda “*Her bir mensubumuzun tepesinde mevcut düzenin meş’um zihniyetini aksettiren cezai tehditler sallanır, gece yarıları evlerimiz basılıp göğsümüze çoluk çocuğumuzun gözleri önünde namlular dayanırken Adliye’de masanın üzeri hakkımızda açılmış veya açılmak üzere ele alınmış dosyalarla dolu savcılar bulunurken hangi Basın Bayramı’ndan bahsedelim?*”³⁶⁷ şeklindeki serzenişlerin ve şikayetlerin günümüz Türkiye'sinde aradan geçen bunca zamana rağmen hala canlılığını koruyor ve iktidar çevresine uzak olan gazetecilerce dile getiriliyor olması Türkiye'de bazı konuların tarihsel sürekliliğini göstermesi açısından dikkate değerdir.

Necip Fazıl II. Abdülhamid'in sansür politikasını mukaddesatçılar arasında en radikal ve en açık biçimde savunan kişi olarak öne çıkmaktadır. Sansür politikasını aşı ve serum metaforuna başvurarak açıklayan Necip Fazıl, sansürün nereye uygulandığının önemli olduğunu vurgulayarak II. Abdülhamid döneminde sansürün yararlı şeylere değil bir vücudu hasta edebilecek mikroba karşı tıpkı bir serum veya aşı gibi kullanıldığını, bu sebeple de II. Abdülhamid'in bir “zalim ve müstebit” değil

³⁶⁵ Sebil gazetesinde “İslamcı gençler beyanname neşretti” başlıklı yazıda Sebil ve Millî Gazete'de yazılar yazan Selahaddin Eş'in tutuklanarak cezaevine gönderilmesi üzerine getirdikleri yorumda basın ve fikir hürriyetinin olmayışından şikâyet edilmektedir. **Bkz. Sebil**, No: 80, 8 Temmuz 1977, s.12 Büyük Gazetede Eygi 1950'ler ve 60'lar boyunca Necip Fazıl'ın, Cevat Rıfat Atilhan'ın, Raif Ogan'ın aileleriyle birlikte sefil ve perişan edilmiş olmasına dikkat çekmek istemiştir. **Bkz. Mehmed Şevket Eygi, “Hizmet ve Çile” Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s. 4

³⁶⁶ Y. Yalçiner “Basın Bayramı ha!..” **Sebil**, No: 83, 29 Temmuz 1977, s.11

³⁶⁷ “Basın Bayramımı!..”, **Sebil**, No: 83, 29 Temmuz 1977, s. 2.

“kurtarıcı ve şifa verici” olarak değerlendirilmesini istemiştir.³⁶⁸ Türkiye’de siyasi düşüncenin her yelpazesinde sıklıkla başvuru olan “*milli bünyeyi korumak*” uğruna uygulanan sansür dahil her politikanın mübah görülmesi mukaddesatçılar arasında da yaygın bir düşüncedir.

II. Abdülhamid’in otoriter imajını besleyen bir diğer konu da Yıldız sarayına bağlı kurulan istihbarat örgütüdür. Bu istihbarat örgütünün topladığı jurnaller ve bu jurnallerle sürgüne gönderilenlerin hikayeleri II. Abdülhamid dönemini anlatan romanlarda ve anılarda sıklıkla yer almaktadır. Basiret gazetesinin sahibi Ali Bey’in anlatımına göre, II. Abdülhamid döneminde padişahın vehminin bir tezahürü olarak casusluk artmış, padişah casusluk edenleri para ve mevki dağıtarak ödüllendirmiş ve bu casusluk ağını sürekli genişletmeye çabalamıştır. Ali Bey’in kaleme aldığı eserindeki: “*baba evladından, kardeş kardeşinden koca karısından güven duyamayarak sürekli bir korku ve telaş içinde kalmış ve sabahleyin evinden çıkan kişi akşam evine dönebileceğine güvenememekte bulunmuş idi*” şeklindeki ifadeler II. Abdülhamid döneminde hafiyelik meselesinin toplumu ne şekilde etkilediğini göstermesi açısından iyi bir örnektir.³⁶⁹

Mukaddesatçıların II. Abdülhamid dönemi hafiyelik meselesine genel yaklaşımları böyle bir istihbarat örgütünün devleti yıkmak isteyen iç ve dış düşmanlara müsaade edilmemesi için kurulmuş olduğu yönündedir. Necip Fazıl bu teşkilatı “*milli bünyeyi yok etmek isteyen fesat ajanlarının*” halkta olumsuz bir algı oluşturmak için özellikle hafiyelik teşkilatı olarak adlandırıldığını savunmuştur.³⁷⁰

2.1.1.1.2. Mazlum Padişah İmajı

II. Abdülhamid’in mazlum padişah olarak resmedilmesi üstte çizilmek istenen otoriter portreyle çelişkili görünmektedir. II. Abdülhamid imajının önemli bir bölümü olan mazlum padişah imgesinin ortaya çıkması II. Abdülhamid’in zalim, hâksiz ve

³⁶⁸ Kısakürek, **Ulu Hakan Abdülhamid Han**, s.184-18

³⁶⁹ Basiret Gazetesi İmtiyaz Sahibi Ali, **İstanbul’da Elli Yıllık Önemli Olaylar**, Sander Yayınları, İstanbul, 1976, s. 101

³⁷⁰ Kısakürek, **a.g.e.** s, 218

keyfi uygulamalar yapan bir padişah olarak tasvir edilmesinin aksini kanıtlama çabasının bir sonucu olarak görülebilir. Buna göre II. Abdülhamid zulmeden bir müstebit değil tam tersi haksızlığa ve ihanete uğrayışın vücut bulmuş halidir. Mukaddesatçı düşüncede sıklıkla yer bulan mağduriyet anlayışının en meşru ifadesi II. Abdülhamid üzerinden yapılabilmektedir. Kendilerini de Cumhuriyet devrimlerinin mağduru olarak gören mukaddesatçılar için II. Abdülhamid, uğradıkları haksız yenilgilerini ortaya koymak açısından bir alt metin vazifesi görebilmektedir. II. Abdülhamid için yazılan bütün bir külliyat bu gözle de okunmalıdır.

Mukaddesatçılar, mazlum padişah olarak resmettikleri II. Abdülhamid'in önce ecnebilerce haksız ithamlara daha sonra da İttihat Terakki'nin- İttihat ve Terakki'yi de Masonluğun, Yahudiliğin tesiri altında bir cemiyet olarak görürler- ihanetine uğramış ve türlü tertiplerle tahttan indirilmiş olduğunu savunmuşlardır. Bu sebeple 31 Mart'ı bir irtica hareketi olarak gören İTC'nin bu ayaklanmayı II. Abdülhamid'in çıkarttığına dair görüşlerine kesin bir biçimde karşı çıkmışlardır. Mukaddesatçıların karşı tezine göre, II. Abdülhamid'in 31 Mart ayaklanmasıyla uzaktan yakından ilgisi yoktur. Tam tersi 31 Mart hareketi İTC tarafından tertiplenmiştir. Bulgar ve Rum Çeteleri kullanılarak “*şeriat isteriz*” sloganlarıyla bir irtica hareketi olarak gösterilmek istenmiştir. Sokaklarda bu şekilde bağırانlar aslında İslam düşmanlarıdır. Bir irtica hareketiymiş gibi bizzat İTC tarafından tertiplenen bu hareketin amacı II. Abdülhamid'i tahttan indirmektir. Ayrıca Sultan istese bu hareketi kolayca durdurabilecekken memlekette kardeş kanı dökülmesini içine sindiremediğinden hiçbir karşı koyma iradesi göstermemiştir.³⁷¹ 31 Mart ayaklanmasıyla tahttan indirilişi güçlü lider portresine gölge düşürdüğünden Necip Fazıl bu durumu Abdülhamid'in “*evliya çapındaki idare-i maslahat siyasetini düşmana bırakmakla*” en büyük hatayı yaptığını ifade ederek padişahın haktan yana dürüst kişiliği ve yönetiminin bir kanıtı gibi sunmuştur.³⁷² 31 Mart'ın İTC'nin tertibi

³⁷¹ Prof. Ş.Ü, “İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:59, 8 Haziran 1951, s. 15-16

³⁷² Kısakürek, **a.g.e.** s.189

olduğuna dair görüş daha sonra da sıklıkla farklı kişiler tarafından da dile getirilmiştir.³⁷³

II. Abdülhamid'in mazlum padişah imajını destekleyen bir diğer olay da padişahın hal'ini bildirmek için kurulan heyette bir Yahudi'nin bulunmasıdır. Bu konu antisemitizm üzerinden tarih okuması bölümünde daha detaylı ele alınacaksa da böyle bir durumun padişahın uğradığı haksızlığı ortaya koyması bakımından mukaddesatçılar için çok önemli olduğu unutulmamalıdır.³⁷⁴

II. Abdülhamid'in "*Kızıl Sultan*" olarak tanımlanması mukaddesatçıların II. Abdülhamid'i mazlum padişah olarak resmetmelerinin diğer önemli nedenidir. Mukaddesatçılar arasında "*Kızıl Sultan*" nitelendirmesinin Ermenilerce üretildiğine dair bir mutabakat mevcuttur. Mukaddesatçılara göre, II. Abdülhamid'in Ermenileri katlettiği iddiası ilk olarak Ermeni komitalarınca uydurulmuş daha sonra İngilizler ve Fransızlarca da sahiplenilmiştir.³⁷⁵ Mazlum padişah imajına örnek olarak gösterilebilecek "*Zavallı Kızıl Sultan*" başlıklı yazısında Danişmend, iç ve dış düşmanları tarafından birçok iftiraya uğramış olan II. Abdülhamid'in, özellikle özgürlüklerini elde etmek için Avrupa desteğini arayan Ermenilerin kışkırtıcı faaliyetlerini fark ettiği için bu ithamlara uğramış olduğunu öne sürmüştür. Ermeni komitacılarına karşı mücadele eden Padişahın "*Sultan Rouge*" olarak bir Fransız tarihçi tarafından yaftalanmasını Fransızların ve İngilizlerin Anadolu'daki emelleri açısından tabii gören Danişmend'e göre, esas ihanet olarak tanımlanacak şey bu etiketlemeyi bazı Türklerin de sahiplenmiş olmasıdır.³⁷⁶

Ermeni meselesi mukaddesatçılara göre, kökenleri Avrupa ve Rusya'da bulunan ve bu güçler tarafından kullanılan Ermeni komitalarının yıllarca Osmanlı

³⁷³ Muharrem Giray, "31 Vak'asının Tertipçileri Selim Sırrı ile Rıza Tevfik mi?" **Büyük Doğu**, 10.devre, No:8, 24 Nisan 1959 s.12, Abdurrahman Şeref Laç, "Şu 31 Mart Dedikleri Rezalet", **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s. 2

³⁷⁴ "Hizmetin Takdiri Allah'ındır: Abdülhamid Han Sani 'hal'i' esnasında nankörlere böyle tokat attı", **Sebil**, No:70, 29 Nisan 1977, s.11-12 Ayrıca bu yazıda Osmanlı milletini temsil etmesi sebebiyle hayette iki Müslüman bir Hristiyan ve bir Yahudi olduğu belirtilmiştir. Bunu yanında, II. Abdülhamid'in aynı zamanda bütün İslam aleminin halifesi olduğu ve "*Ayrıca, Osmanlı Devleti bir Türk devleti idi. Onun padişah halifesi de Türktü*" hatırlatması yapılarak daha önce de belirtildiği gibi Osmanlı İmparatorluğunu bir "*Türk-İslam İmparatorluğu*" olarak algıladıklarını tekrar gözler önüne seren ifade önemlidir. II. Abdülhamid şahsında vücut bulan İslam ve Türklük birlikteliği düşünceleri de bu satırlarda kendini göstermektedir.

³⁷⁵ Ahmet Reşid Bey, "Sultan Hamid Kan Dökücü müydü?" **Yeni İstiklal**, No:48, 18 Kasım 1961, s.8,

³⁷⁶ İsmail Hami Danişmend, "Zavallı Kızıl Sultan", **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.15

İmparatorluğu topraklarında huzur içinde yaşamış Ermeniler'i kışkırtarak bağımsızlıklarını kazanma uğruna, İngiltere Rusya ve Fransa'nın Anadolu'daki emellerinin bir parçası olarak doğmuş suni bir meseledir.³⁷⁷ II. Abdülhamid'in Ermeni tahrik ve ihanetlerine karşı tedbirden öteye geçmediği iddia edilmiştir. Bu iddiayı doğrulamak için Sason isyanının ardından Ermenilerin Kadırga ve Kumkapı semtlerinde çıkardıkları hadiselerde bile II. Abdülhamid'in meseleyi bir devlet meselesi olarak göstermemek ve Batı müdahalesine izin vermemek için olay yerine asker ve polis göndermemesi ve gönüllü sivil halkı oraya sevk etmesi kanıt olarak gösterilmiştir. Buna ek olarak II. Abdülhamid'in Ermeni kanı döktüğü iddialarının tersine Ermeni komitalarınca suikasta uğradığı sıklıkla dile getirilmiştir. Buna göre, bir cuma selamlığında padişaha bombalı saldırı da bulunulmuştur. Bu suikast girişimi Ermenilerin ayrılıkçı emellerinin Sultan var olduğu sürece gerçekleştiremeyeceklerini anlamış olmalarının kanıtı olarak yorumlanmıştır.³⁷⁸

Mukaddesatçı tarih anlatısında Ermeni meselesinin baş sorumlusu Ermenilerdir. Ermeni kelimesinin vatana ihanet, hainlik ve nankörlük suçlamalarıyla bir arada kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır.³⁷⁹ Esas Türklerin Ermenilerin zulmüne uğradığı savunulmuştur. Ermenilerin Amerika Avrupa ve Rusya ile ittifaklar yaptıkları öne sürülerek uğradıkları akıbetin baş sorumlusu olarak kendilerinin görülmesi gerektiği iddia edilmiştir. Hatta öyle ki Türk milletinin Ermeni meselesine gereken önemi vermediği, gözünün ancak art arda gelen ihanetler sonunda açıldığı ve ancak bundan sonra Ermenilere hak ettikleri karşılığı verdiği ileri sürülerek Türklerin bu konuda haklılığı ispatlanmaya çalışılmıştır.³⁸⁰ Yıllarca Osmanlı topraklarında en iyi şekilde yaşadıkları ve önemli mevkilere gelebildikleri halde bağımsızlık istemeleri Osmanlı Devleti'ne ve Türk milletine karşı isyan etmek olarak

³⁷⁷ Raif Ogan, "Sultan Abdülhamid 'Kızıl Sultan' lafını çıkaranlar Ermenilerdir" **Yeni İstiklal**, No:182, 3 Şubat 1965, s.4

³⁷⁸ Salahaddin Eş, "Ermeni", **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.11

³⁷⁹ Ermenilerin nankörlük ettiklerine örnek bir iddia olarak **bkz.** "Müslüman Türk'ün ekmeğini yiyip Sultan'a suikast düzenleyen Ermenileri, Erzurum'da Sason'da Anadolu Müslümanının kanını içen canavarları iyi anlatmalıyız" Mustafa Yazgan "İhanet Zincirleri", **Sebil** No:112, 17 Şubat 1978, s.10

³⁸⁰ Salahaddin Eş, "Ermeni", **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.11

yorumlanmıştır. Türk milletin en zor zamanından giriştikleri bu hareket sonucunda başlarına gelen akıbeti hak ettikleri sıklıkla dile getirilen bir görüştür.³⁸¹

Necip Fazıl Ermeni meselesinin baş sorumlusu olarak İttihat ve Terakki'yi göstererek farklı bir söylem geliştirmiş gibi görünse de Ermenilerin de çok masum olmadığı şeklindeki ifadeler satır aralarında okunabilmektedir. Örneğin, Türk milletin Ermenilere yapılan zulümlere asla katılmadığını tam tersine Ermenilerin Türklere yapılan zulümlerde komitacılara iştirak ettiğini söylemekten geri durmamıştır. Bu meselede İTC'yi birinci olarak suçlu bulurken bu meselenin günahsız hatta mağduru olarak Türk milletini göstermiştir. Çünkü Türk milleti hem İTC'nin zulmüne hem Ermenilerin zulmüne uğramış hem de İTC'nin Ermenilere ettiği zulmün sorumluluğunu taşımak zorunda kalmıştır. Necip Fazıl'ın Ermeni meselesine bakış açısı ve çizdiği bu tablo mukaddesatçıların söylemlerini mağduriyet çerçevesinde kurmalarına başarılı bir örnektir.³⁸²

Necip Fazıl Ermeni meselesinde II. Abdülhamid'i değil İTC'yi sorumlu görme konusunda yalnız değildir. Yeni İstiklal gazetesinde Arvas'ın hatıratından yayınlanan bir bölümde İttihat ve Terakki'nin Ermenilerle iş birliği yapıp, onların Müslümanların aleyhine olan pek çok talebini olumlu karşıladıkları, ancak Ermenilerin eşitlik ve kardeşlik değil bağımsızlık istediklerini anladıklarında durumun vahametini fark ettikleri anlatılmıştır. Hatta Arvas'ın İttihatçıların yaptıkları tek ve en hayırlı işin Ermenilerin vatan haini olduğunun ortaya çıkmasını sağlamaları ve *“garptan şarka tehcir ederek mahvu itlaf”*.³⁸³ etmeleridir şeklindeki ifade Ermeniler konusundaki ırkçı yaklaşımın ve Ermenilerin başına gelenleri hak ettikleri görüşünün bir örneğini daha sunması bakımından önemlidir.

³⁸¹ Salahaddin Eş, “Ermeni”, **Sebil**, No:11, 12 Mart 1976, s. 11

³⁸² Necip Fazıl Kısakürek, “İttihat ve Terakki Cinayetleri: Ermeniye Zulümler”, **Yeni İstiklal**, No:108, 9 Ocak 1963, s.3

³⁸³ İbrahim Arvas, “Arvas Ailesi-Ermeni Faaliyeti-İttihatçılar ve Sultan Abdülhamid”, **Yeni İstiklal**, No:191, 7 Nisan 1965, s.4

2.1.2. Sultan Vahdettin

Sultan Vahdettin Osmanlı Devleti'nin en tartışmalı padişahlarından biridir. Cumhuriyet Dönemi tarih yazımında en hafif ifadeyle Millî Mücadele'nin karşısında durmuş, işgalcilerle iş birliği yapmış ve ülkesini kaçarak terk etmiş son Osmanlı padişahı olarak yer almaktadır. Cumhuriyet ve devrimleriyle hesaplaşma arzusu içindeki mukaddesatçılar için ise bu gerçeklere dayanan algıyı tersine çevirmek II. Abdülhamid'de olduğu kadar kolay değildir. Nereden bakılırsa bakılsın Sultan Vahdettin ülkesi işgal altındayken İngilizlere sığınma talebinde bulunmuş ve ülkeyi İstanbul'da işgalci konumunda bulunan İngiltere'nin himayesinde terk etmiştir. Bu durum mukaddesatçılarca da kabul edilmek zorunda kalınan tarihi bir vakadır. Yine de Vahdettin hakkındaki olumsuz görüşleri çürütmek ve yeni bir Vahdettin imajı oluşturmak konusunda çabalamışlardır.

Mukaddesatçılar, Sultan Vahdettin ile ilgili görüşleri tersine çevirmek için Cumhuriyet Dönemi resmi tarih yazımının Vahdettin ile ilgili anlatısının yalanlar ve çarpıtmalarla dolu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu bakımdan II. Abdülhamid'e benzer biçimde Sultan Vahdettin de Cumhuriyet Dönemi tarih yazımında yanlış tanıtılmış ve haksızlığa uğramış mazlum bir padişah olarak resmedilmiştir. Tıpkı İttihatçıların İkinci Abdülhamid'in yüzüne gülüp arkasından oyunlar kurarak padişahı tahttan indirdiklerini iddia ettikleri gibi, Vahdettin'in de M. Kemal tarafından kandırıldığını savunmuşlardır. M. Kemal'in saltanat ve hilafete bağlılığını dile getirdiği iki telgrafa dayanarak bunu öne süren mukaddesatçılar için Vahdettin oyuna getirilmiş ve sonunda da hem saltanat hem de hilafet kaldırılmıştır. Bu konuda kaynak gösterilen ilk vesika 27 Nisan 1920'de Vahdettin'e M. Kemal tarafından yazılan bir telgraftır. Bu telgraf mecliste Hamdullah Suphi tarafından okunan müzakereden alındığı notuyla yayınlanmıştır. Telgrafın başındaki "*Halife ve Hakan-ı Akdesimiz efendimiz*" şeklindeki hitabet M. Kemal'in Vahdettin'e duyduğu saygının bir kanıtı olarak gösterilmiş ya da öyle sanılması için kullandığı taktik bir hamle olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Mukaddesatçılar, M. Kemal'in, Ankara'da kurulan yeni meclisin hilafet ve saltanatı korumak için mücadele ettiği, işgalcilerin Ankara meclisini isyancılar olarak göstererek İstanbul ve Ankara'yı birbirine düşürmek

istedikleri ve “ *İçtimanın ilk sözü Halife ve Padişahına sadakat olan Büyük Millet Meclisi, son sözünün de yine bundan ibaret olacağını südd-i seniyelerine en büyük tazim ve huşu ile arz eder*” şeklindeki ifadelerine rağmen bu sürecin sonunda saltanat ve hilafetin kaldırılmasını M. Kemal’in Vahdettin’i kandırdığının bir kanıtı saymışlardır.³⁸⁴

Sultan Vahdettin’in kandırıldığına dair ikinci vesika olarak sunulan telgraf ise, İngiltere’nin baskısıyla Anadolu’dan geri çağrılan M. Kemal’in Vahdettin’e göndermiş olduğu telgraftır. Bu telgraf mukaddesatçıların Vahdettin’den bir kahraman yaratmak için kullandığı en önemli argümana referans olarak gösterilmiştir. Buna ek olarak M. Kemal’in halife ve saltanata dolayısıyla Vahdettin’e bağlılığını gösteren ifadeler içermesi bakımından Vahdettin’in oyuna getirildiğine dair bir başka örnek olarak sunulmuştur.³⁸⁵

Mukaddesatçıların, Cumhuriyet Dönemi resmi tarih yazımının Sultan Vahdettin’i haksız bir biçimde vatan haini olarak değerlendirdiğine dair tezlerini desteklemek için kullandıkları iki temel argümanları vardır. Bu argümanların temel amacı Vahdettin’in aslında bir kahraman olduğunu kanıtlamaktır. Bunun için ileri sürülen ilk ve en önemli görüş, M. Kemal’i Anadolu’ya gönderenin Vahdettin olduğudur. Bu düşünceye göre, Vahdettin M. Kemal’i vatanın kurtuluşu için bizzat görevlendirmiş ve bunun için gereken tüm maddi desteği de sağlamıştır. Öyle ki Sultan’ın gerekli parayı şahsi eşyalarını satarak sağladığı da ileri sürülmüştür. Bu iddiaları Mustafa Sabri Efendi’nin hatıratına dayandıran Mısıroğlu, M. Kemal’in kendisine geniş yetkiler ve maddi imkanlar verilerek Anadolu’ya neredeyse zorlanarak gönderildiğini iddia etmiştir. Anlatıya göre M. Kemal’in korkup Anadolu’ya geçmesi için İngilizlerin kendisini tevkif edeceği ile ilgili yalan haber Vahdettin tarafından çıkarılmıştır Mustafa Kemal’i korumak için çıkartılmıştır. Mısıroğlu’na göre, bütün bu imkanlara rağmen Anadolu’ya gitmemek için direnen M. Kemal’in Anadolu’ya geçişini kolaylaştırmak için İngiltere’yi bizzat oyalayan yine Vahdettin olmuştur. Öyle ki Vahdettin, M. Kemal’e, memurların, askerlerin ve

³⁸⁴ Söz konusu telgraf için bkz. “Yakın Tarihimize Ait Vesikalar: T.B.M.M nin Sultan Vahdettin’e Mektubu”, **Yeni İstiklal**, No:102, 28 Kasım 1962, s. 7

³⁸⁵ Yazıyı hazırlayan kişinin “tarihçi” şeklinde isimsiz bir şekilde takdim edildiği vesika için bkz. “Mustafa Kemal Paşa’nın Sultan Vahidüddin’e Telgrafı”, **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.30

halkın düşmana karşı hep beraber karşı koymasını salık veren bir hatt-ı hümayun da vermiştir.³⁸⁶ Bu anlatı bir kese altınla M. Kemal'i Anadolu'ya gönderdiği şeklinde farklı versiyonlarıyla,³⁸⁷ Vahdettin'in aslında M. Kemal'e düşman olmadığı ve vatanın kurtuluşu için her yolu denediği yönünde en sık kullanılan anlatıdır. Bu konuyu desteklemek için gösterdikleri en önemli kaynak ise yukarıda da belirtilmiş olan ve kanıt diye sunulan, M. Kemal'in işgal kuvvetlerinin talebiyle Erzurum'dan İstanbul'a geri çağırılması karşısında Vahdettin'e yazdığı ileri sürülen telgraftır.³⁸⁸ Telgrafta yer alan M. Kemal'in kendisini Anadolu'ya gönderenin Vahdettin olduğuna dair ifadeleri, Kurtuluş Savaşı'nı başlatanının esas olarak Sultan Vahdettin olduğunun en önemli göstergesi olarak sunulmuştur.

Mustafa Kemal'in askerlikten istifa ettiğine dair Vahdettin'e gönderdiği telgrafın yayınlanması da yine Vahdettin'in Mustafa Kemal'in karşısında bulunmadığı iddialarını güçlendirmek için yayınlanmıştır. Telgrafta Mustafa Kemal bütün amacının saltanat ve hilafeti kurtarmak olduğunu ancak İngilizlerin Mustafa Kemal'in başka emelleri olduğuna dair söylentiler çıkararak İstanbul hükümetine sürekli baskı yaptığını ifade etmiştir. Vahdettin'in zaten uzun zamandır baskı ve zorluklarla mücadele ettiğini bildiğini daha fazla böyle bir baskıya maruz kalmasına razı gelemeyeceğinden askerlik görevini bıraktığını belirtmiştir. Bunu belirtirken saltanat ve hilafete ömrünün sonuna kadar bağlı olacağına dair söz vermiştir.³⁸⁹ Bu telgraf Vahdettin'in resmi tarih yazımının ileri sürdüğü gibi Mustafa Kemal ile arasında herhangi bir karşıtlık olmadığının ispat çabasını göstermesi yanında bir başka iddiayı daha içermektedir. Bu anlatı, sahte Kahramanlar başlığında detaylı olarak ele alınacağı gibi, Mustafa Kemal'in hilafet ve saltanata bağlılığını her fırsatta dile getirerek hem Sultan Vahdettin'i hem de Türk milletini kandırmış olduğu iddiasına dayanır.

³⁸⁶ Sebil'de Mısıroğlu'nun "Sarıklı Mücahitler" kitabından alıntılanarak yayınlanan yazı için bkz. "Şenliği Şamatayı Bırak, Tarihe Bak", **Sebil**, No:73, 20 Mayıs 1977, s. 11-14

³⁸⁷ **Büyük Doğu**, 5. Devre, No: 39, 15 Aralık 1950, s.3

³⁸⁸ "Mustafa Kemal Paşa'nın Sultan Vahidüddin'e Telgrafi", **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.30

³⁸⁹ "T.B.M.M. Zabıtlarından Yakın Tarihimize Ait İbretli Bir Vesika: Mustafa Kemal Paşa'nın Sultan Vahidüddin'e İstifa telgrafi", **Büyük Gazete**, No: 67, 10 Ağustos 1977, s.3

Sultan Vahdettin'i bir kahraman olarak resmetmenin ikinci argümanı ise Vahdettin'in korkak bir kaçak olmadığı ve can tehlikesi sebebiyle vatanından ayrılmak zorunda kaldığı üzerine kullanılan anlatıların toplamıdır. Vahdettin'e kendisine bir suikast girişiminde bulunulacağına dair gelen haberlerin artması sebebiyle “*çok sevdiği vatanından istemeden ayrıldı*” ifadesinde de görüleceği gibi bu bir kaçış olarak yorumlanmamıştır. Bunun yanında Vahdettin'in İstanbul'dan ayrılışının bir diğer sebebi olarak, düşmanı ülkeden yeni atmış bir ülkede yeni bir problemin ortaya çıkmaması için aslında bir fedakârlık yaparak aradan çekilmeyi tercih ettiği de ileri sürülmüştür.³⁹⁰ Sebil gazetesinde “*büyük ifşaat*” şeklinde yayınlanan bir yazıda Vahdettin'in kendisine saltanatın kaldırılacağına beyan edildiği bir görüşmede, hilafetin saltanattan ayrılmasının hilafet makamının haysiyetine ters düşeceği için buna sert bir biçimde karşı çıktığı aktarılmıştır. Vahdettin'in Hilafet makamının haysiyetini korumak için kendi makamını ve vatanını terk etmeyi göze aldığını ve bunu korktuğu için değil, hiçbir hukuk tanımayan M. Kemal ve çevresi karşısında hiçbir sözünün dikkate alınmayacağını bildiği için yaptığı öne sürülmüştür. Bu hikâye Vahdettin'in İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Şerif Hüseyin'in davetiyle gittiği ve Hicaz'da yazdığı iddia olunan müdafaanamesinden alıntılanarak anlatılmış ve bu tarihi vaka bu çerçevede yeniden sunulmuştur.³⁹¹ Bahsi geçen bu müdafaanamenin Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu İbrahim Sadri Bey'in elinde olan tamamlanmamış hatıratından alındığı belirtilmiştir. Aynı müdafaanameye göre, Mondros ve Sevr Anlaşmalarının bir numaralı sorumlusu gibi gözüken Vahdettin, Mondros Mütarekesi konusunda suçlanması gerekenin kendisi olmadığını, Rauf, Fethi ve M. Kemal'in sorumlu tutulması gerektiğini ve Sevr'i hiçbir zaman onaylamasa da meşrutiyetin gereklerini yerine getirdiğini ifade etmiştir.³⁹² Sevr gibi bir işgal anlaşmasını imzalaması sebebiyle suçlanan Vahdettin'in savunulmasında kullanılan bir başka yorum, Türkgeldi'nin *Görüp İştiklerim* kitabında buna sebep olan kişinin Damat Ferit Paşa olarak gösterilmesidir. Burada sadece Sevr'in imzalanması değil Vahdettin'in

³⁹⁰ Kadir Mısıroğlu, “Tarihimizde Meçhul Kahramanlar Kadirbeyoğlu Zeki Bey”, **Sebil**, No:151, 17 Kasım 1978, s. 4

³⁹¹ Kadir Mısıroğlu “Büyük Tarihi İfşaat Sultan Vahüddin Kendini Savunuyor, **Sebil**, No:141, 8 Eylül 1978, s. 10

³⁹² Kadir Mısıroğlu, “Büyük Tarihi İfşaat Sultan Vahüddin Kendini Savunuyor”, **Sebil**, No:142, 15 Eylül 1978, s.10

hanesine yazılan bütün kötülüklerin sebebi Damat Ferit Paşa olarak sunulmuştur.³⁹³ Bu söylem II. Abdülhamid tasvirlerinde kullanılan “*kendisi değil çevresi kötü*” söylemiyle birebir aynıdır.

Vahdettin’in İstanbul’dan ayrılışını meşrulaştırma çabalarından en ilginç olanı, Tepedelenlioğlu’nun Vahdettin’in ülkeden ayrılırken hazineden tek bir kuruş bile yanına almadan gidişine övgüler yağdırması ve bu konun altını ısrarlı bir biçimde çizmesidir. Bu anlatı, dikkati Vahdettin’in kaçıışı üzerinden dağıtma çabası olarak yorumlanabilir. Tepedelenlioğlu, canı tehlikede olan Napolyon’un Fransa’dan kaçarken yanına dört buçuk milyon para aldığını, bunun yanında Vahdettin’in kaçışının çok daha onurlu olduğunu, çünkü Vahdettin’in giderken yanına hazineden tek bir parça almadığını belirtmiştir. Aynı anlatıya göre, Vahdettin de isteseydi tek bir senet karşılığı hazineden istediği mücevher ve değerli eşyayı alabileceksen, asaletli tavrı sebebiyle -Napolyon’un yedi cet sonrası bile huzur içinde yaşarken- Vahdettin, bakkal hesabını ödeyemediği için tabutuna haciz gelecek kadar sefalet yaşamıştır. Ayrıca Tepedelenlioğlu, tarihte canı tehlikeye giren pek çok önemli figürün kaçmasının son derece normal ve akıllıca olduğunu, Alman Kayzeri İkinci Wilhelm, Yunanistan Kralı Birinci Konstantin ve İspanya Kralı On üçüncü Alfons gibi pek çok kişinin kaçtığını ve bunun abartılmaması gereken bir durum olduğunu, “*imkanlar doğrultusunda firar bir politika faktörüdür*” sözleriyle de vurgulamaktan kaçınmamıştır.³⁹⁴

Son olarak, Sultan Vahdettin’in işgalci konumundaki İngiltere’ye sığınmış olması, Cumhuriyet Dönemi resmi tarih yazımında olumsuz Vahdettin portresini pekiştiren en önemli vaka olarak karşımıza çıkarken, mukaddesatçı anlatıda bu konuyla ilgili savunmacı görüşlerin çok yer tutmadığı görülmektedir. Hayatından şüphe etmesi sonucu İngiltere’yi Müslüman nüfusunun çok olması sebebiyle seçmiş olması³⁹⁵ ve yine Tepedelenlioğlu’nun Napolyon’un da canında endişe edince en

³⁹³ Av.Mustafa Özertan, “BahtsızPadişah Sultan Vahidüddin” **Büyük Gazete** No:27, 27 Ekim 1976, s.27

³⁹⁴ Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Hanedan ve Son Sultan”, **Yeni İstiklal**, No:277, 30 Kasım 1966, s.3, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “Vahiddüddin Han İsteseydi Bu Hazineden Neler Neler Edinmezdi?”, **Yeni İstiklal** No:273, 2 Kasım 1966, s.3 bu yazı Büyük Gazete’nin 7 Eylül 1977 tarihli 71.sayısının 14.sayfasında da yayınlanmıştır.

³⁹⁵ Av.Mustafa Özertan, “Bahtsız Padişah Sultan Vahidüddin”**a.g.e.** s.27

büyük düşmanı İngiltere olmasına rağmen bir İngiliz gemisine sığınmış olması³⁹⁶ örneği dışında bu durumu meşrulaştırıcı yazılara rastlanmamaktadır.

2.1.3. Sultan Abdülaziz

Sultan Abdülaziz, mukaddesatçılar arasında II. Abdülhamid ve Vahdettin'de olduğu gibi kahraman olduğu konusunda fikir birliği sağlanmış bir padişah değildir. Hakkında hem olumsuz hem de olumlu düşünen mukaddesatçılar bulunmaktadır. Necip Fazıl'ın Büyük Doğu Gazetesi'nde negatif bir Abdülaziz imgesi mevcuttur. Necip Fazıl, Abdülaziz'i, kendisinden hemen önce gelen Sultan Abdülmecid gibi basiretsiz, sefahat düşkünü ve dönemin sadrazamlarının elinde oyuncak olan güçsüz bir padişah olarak tasvir etmiştir.³⁹⁷ Necip Fazıl'ın Abdülaziz'e neden bu kadar olumsuz baktığı sorusunun yanıtı, gizli cemiyetlerin ortaya çıkışının Abdülaziz dönemine rastladığını, bunun sebebinin de Abdülaziz'in Batı hayranlığı olduğunu belirttiği ifadelerinde saklıdır. Osmanlı İmparatorluğu tarihinde Avrupa'yı ilk ziyaret eden padişahın Abdülaziz olması, Necip Fazıl gözünde Batı hayranı Abdülaziz imajını pekiştirmiş olabilir. Ayrıca Ali ve Fuat Paşaların sadrazamlık döneminin modernleşme sürecinin hızla devam ettiği bir süreç olduğu göze alındığında, Necip Fazıl'ın sefahat ve israfa düşkünlüğünü her fırsatta dile getirdiği Abdülaziz'e karşı olumsuz düşüncelerinin nedeni anlaşılmaktadır.³⁹⁸

Büyük Gazete ve Yeni İstiklal gazetelerinde Abdülaziz, ölümünün intihar mı yoksa cinayet mi olduğu tartışması ekseninde, bir cinayete kurban gittiği iddiası öne sürülerek ele alınmıştır. Abdülaziz, kahramanlığından ziyade haksızlığa uğrayışı ve Batı taraftarı sadrazamlar tarafından öldürülmüş olması iddiası çerçevesinde önem kazanmıştır. Bunun dışında Abdülaziz ile ilgili Büyük Gazete'de olumlu sayılabilecek bir imajı işaret eden tek bir anlatıya rastlanmaktadır. Abdülaziz'in teveccüh gösterip sadrazamı Kâmil Paşa'ya iftara gitmesini konu alan bir anekdot

³⁹⁶ Tepedelenlioğlu, "Hanedan ve Son Sultan", a.g.e., s.3

³⁹⁷ Prof.Ş.Ü., "İşta Bütün Sır", **Büyük Doğu**, 5.devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.7 ve 15

³⁹⁸ "İnkıraz Devri İttihatçılar", **Büyük Doğu**, 5.devre, No:59, 8 Haziran 1951, s.14

yayınlanmış ve Abdülaziz yüce gönüllü ve dinine bağlı bir padişah olarak resmedilmiştir.³⁹⁹ Eygi'nin Büyük Gazete ve Yeni İstiklal gazetelerinde kayda değer bir Abdülaziz övgüsü olmasa da negatif bir tasvir de söz konusu değildir.

Kadir Mısıroğlu mukaddesatçılar arasında Abdülaziz'e en çok önem veren ve onu kahraman olarak tasvir eden kişi olarak öne çıkmaktadır. Sebil gazetesinde 84. Sayıdan 107. sayıya kadar uzun bir Abdülaziz yazı dizisine yer verilmiştir. Abdülaziz'in baş mabeyncisi Hafız Mehmed Bey'in, Hüseyin Avni ve Mithat Paşa hayranı olan Tevfik Nureddin tarafından Paşaların lehine Abdülaziz'in ise aleyhine yazılmış olan *“Sultan Aziz'in Hal'i ve İntiharı Vekayii”* isimli broşüre cevaben kaleme aldığı ileri sürülen risalesi Sebil Gazetesinde yer almıştır. Yazı dizisinin takdim kısmında Abdülaziz'den milli tarihimizin en önemli şahsiyetlerinden biri olarak bahsedilmiş, onun Yavuz Sultan Selim kadar önemli bir padişah olduğu ileri sürülmüştür. Kendisine karşı oluşan negatif tavrın dönemin Batı yanlısı sadrazamlarıyla birlikte çalışmış olmasında kaynaklanmış olabileceği belirtilmiştir. Bu ön yargının Abdülaziz'in doğru algılanmasına set koyduğu ifade edilmiştir. II. Abdülhamid ile kıyaslandığında aslında en az onun kadar iyi bir padişah olmasına karşı, hazin ölümü sebebiyle haklılığının II. Abdülhamid kadar hızlı ve net bir biçimde ortaya çıkamadığı dile getirilmiştir. *“Mürekkep yalayan hatta dava adamı geçinen pek çok mukaddesatçı yazarın bile anlamadığı onun devrinin önemine eremediği yazıp çizdikleriyle ortadadır”* ifadeleri Kadir Mısıroğlu'nun özellikle Necip Fazıl'la bu konudaki anlaşmazlığına en çarpıcı örnektir. Yazının devamında II. Abdülhamid'i yüceltmek için Abdülaziz'i küçültenlere, Abdülaziz'in Garp yanlısı düşmanlarıyla aynı yolu takip etmeleri sebebiyle bir sitem de gönderilmiştir.⁴⁰⁰

Sebil gazetesinde Abdülaziz'le ilgili yayınlanan risale, Abdülaziz aleyhindeki suçlamalara cevap verme amacıyla yazılmıştır. Abdülaziz'in israfa düşkün olmadığı, tam tersi kendisinden önceki padişah Abdülmecid'in zevk ve sefahat düşkünlüğünden dolayı çok bozuk bir ekonomi devraldığı, buna rağmen ilk yıllarda askeri ve mali alanda önemli bir toparlanmayı başarabildiği, orduyu yeni silahlarla

³⁹⁹ Tarihçi, “Sultan Abdülaziz'in Sadrazam Yusuf Kamil Paşa'nın Konağına İftara Gelişi”, **Büyük Gazete**, No:40, 26 Ocak 1977, s. 9

⁴⁰⁰ Tevfik Nuriddin, “Hakayık-ül Beyan Fi Hakk-ı Cennetmekan Abdülaziz Han Risalesi”, eski yazıdan çev. Yaşar Koçak, **Sebil**, No:84, 5 Ağustos 1977, s.7

takviye ettiği ve donanmayı demir gemilerle güçlendirerek dünyanın en büyük ikinci donanması haline getirdiği ileri sürölmüştür.⁴⁰¹ Kendisine isnat edilen pek çok kötölüğün sebebinin Rus yanlısı sadrazam Mahmud Nedim Paşa olduğu ve Abdölaziz'in Mahmud Nedim Paşa'nın yaptığı kötölüklerden haberi olmadığı belirtilmiştir. Bu risalede de Abdölaziz'in resmi raporlarda intihar etmiş olduğu yazsa da elde intihar etmediğine dair önemli deliller olduğu öne sürölerek, intihar etmediği ve cinayete kurban gittiği iddia edilmiştir. Risaleye göre Abdölaziz'in her sabah olduğu gibi tıraş olmak için makas istediği ve bu makasla bileklerini keserek intihar ettiği hikayesi doğru değildir. Bileklerindeki yara izlerinin bir insanın kendi kendine açabileceğinden çok daha derin olduğu ve intihar raporunun sağlıklı bir biçimde hazırlanmadığı ileri sürölümüştür. Risalenin yazarına göre böyle bir olay esnasında önce doktorların cenazeyi olay yerinde incelemesi daha sonra rapor hazırlaması gerekirken, bu vakada Hüseyin Avni Paşa cenazeyi olay yerinden kaldırtmış, Feriye karakoluna götürmüş ve cenaze doktorlar tarafından karakolun kahve ocağında incelenmiştir. Yine Hüseyin Avni Paşa inceleme süresince kılıcıyla birlikte doktorların başında durmuş ve padişahın her yerini gösteremeyeceğini söyleyerek incelemenin düzgün bir biçimde yapılmasına mâni olmuştur. Zaten risaleye göre bu olayın bir numaralı şüphelisi Hüseyin Avni Paşa olarak gösterilmiştir.

II. Abdölhamid döneminde Sultan Abdölaziz'in kayınbiraderi Çerkez Hasan'ın bir toplantıyı basarak Hüseyin Avni Paşa'yı öldürmesi de buna kanıt olarak gösterilmiştir. Yine intihar raporunu imzalamak istemeyen bir doktorun Trablusgarp'a süröldüğu de risale sahibinin iddiaları arasındadır. Risalede dikkat çeken bir diğer bölüm ise, Yıldız mahkemesinde bu olayın soruşturulması ve Abdölaziz'in öldüröldüğüne hüküm verilmesi ardından verilen cezaların *"merhametiyle ünlü"* II. Abdölhamid tarafından affedildiğine dikkat çekilmesidir. Yazar burada merhametiyle ünlü şeklindeki ironiyle II. Abdölhamid'e dair bir şüphesi olduğunu da göstermektedir.⁴⁰²

Sultan Abdölaziz'in aslında intihar etmediği ve bir cinayete kurban gittiği algısı mukaddesatçılarca kabul görmüş bir algıdır. Olağan şüpheliler Hüseyin Avni

⁴⁰¹ A.e. No:103, 16 Aralık 1977, s.13 ve A.e., No: 104, 23 Aralık 1977, s.13

⁴⁰² A.e. No: 107, 13 Ocak 1977, s.15

Paşa, Mithat Paşa ve Rüştü Paşa'nın önderlik ettiği bir ekiptir. Yine bir iddiaya göre Paşalar Sultan'ın ölüm kararını vermiş, sarayda görev alan iki eski pehlivan, Pehlivan Mustafa ve Cezayirli Mustafa'yla bir gece bekçisi Hacı Ahmet adlı üç hademe Sultan Aziz'i öldürmüşlerdir. Cinayet Pehlivan Mustafa'nın ifadesiyle gün yüzüne çıkmıştır.⁴⁰³ Cevat Rifat Atilhan'a göre de Abdülaziz Avrupa gezisinde gördüklerinden çok etkilenmiş, Avrupa'nın bu ilerleyişinin sebebini sormuş ve meşrutiyet ile yönetildiği için cevabını almıştır. Bunun üzerine kendi vatanında da bunu uygulamak istemiş ancak Yahudiler ve Farmasonlar buna müsaade etmemiştir. Abdülaziz'i Yahudi ve farmasonlar öldürmüştür.⁴⁰⁴

2.1.4. Gizli Kalmış Kahramanlar

Mukaddesatçı tarih yazımının en önemli tezlerinden biri, İstiklal Harbi'nin gerçek kahramanlarının bilinçli bir biçimde unutturulup silinmeye çalışılmış ve böylesine büyük bir zaferin kötü emelleri ve gizli planları olanlar tarafından sahiplenilmiş olduğudur.⁴⁰⁵ Bu kişilerin kimler olduğu -bu isimlerin başında M. Kemal ve İsmet İnönü gelir- Sebil Gazetesi'nde isimleriyle birlikte açık bir biçimde ortaya konmuş, Eygi'nin gazetelerinde ise isimler yer almamış ve ima yollu bir anlatım tercih edilmiştir. Büyük Doğu Gazetesi'nde ise İsmet İnönü konusunda hiçbir laf sakınma söz konusu değilken M. Kemal için üstü kapalı göndermeler kullanılmıştır. İster örtük ister açık bir biçimde olsun mukaddesatçı tarih anlatısının kahramanları M. Kemal, İnönü ve Cumhuriyet Dönemi resmi tarih yazımının kahraman olarak yansıttığı kişiler değildir. Bu kişiler kahraman olmak bir yana dursun bu memlekete iyilik yapma kisvesi altında düşmanlık etmiş ve gizli emellerle milleti maneviyatından yani İslam'dan koparmışlardır. Bu sebeple bu kişiler sahte kahramanlar olarak adlandırılmıştır.

⁴⁰³ "Sultan Aziz'in Katilleri", **Yeni İstiklal**, No:68, 3 Nisan 1962, s.3 ve **A.e**, No:69,10 Nisan 1962, s.3

⁴⁰⁴ Cevat Rifat Atilhan, "Bu Gaflet Daha Ne Kadar Sürecektir", **Yeni İstiklal**, No:122, 24 Nisan 1963, s.8

⁴⁰⁵ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar" **Sebil**, No:58, 4 Şubat 1977, s.4

Mukaddesatçı tarih anlatısının gizli kalmış kahramanlar olarak tasvir ettiği kişilerin bazı ortak özellikleri vardır. Bu kişiler Cumhuriyet Dönemi resmi tarih anlatısında ya hiç yer almamış ya da çoğunlukla olumsuz bir şekilde resmedilmiştir. Ayrıca, Kurtuluş Savaşı'nda kahramanca savaşsalar da daha sonraki siyasi hayatlarında M. Kemal ve çevresine muhalif ve din ve geleneklere bağlı olma konusunda takdir edilen kişilerdir. Kahraman olarak addedilmelerinin en büyük nedeni de bu bağlılıktan ve muhaliflikten ötürüdür. Büyük Doğu Gazetesi'nde gizli kalmış kahramanlarla ilgili biri Cevat Rıfat Atilhan'ın biri de önce Fani Dünya takma adını daha sonra kendi adını kullanarak Muharrem Giray'ın kaleme aldığı iki farklı yazı dizisi mevcuttur. Bunun yanında Necip Fazıl'ın yazmış olduğu *“Kahramanlarla Manaların Gerçeği”* adlı *“Doğrudan doğruya Türk'e ait olan bu hamle ve hareketin tapu senedini kullananlar”* göndermesiyle başlayan bir yazı da mevcuttur. Necip Fazıl, yazıyı büyük zaferi sahiplenen kişilerin gerçek yüzünü ortaya çıkaracaklarını *“bunu yapmadan hiçbir şey yapabilmemize imkân bulunmadığını haykırıyoruz!!”* ifadeleriyle bitirerek bu konudaki öfkesini ve rövanşist tavrını gözler önüne sermektedir. Kısakürek'in yazısında unutturulmaya çalışılan ve milli mücadelenin esas kahramanlarından olarak görülen Nureddin Paşa'dan bahsedilmektedir. Kısakürek, kaynak göstermeden ve *“Dedektif X Bir”* takma adıyla aktardığı hikâyede Lozan'ın son görüşmeleri için İsviçre'ye hareket eden İsmet Paşa'nın önderliğindeki heyetin İzmit'teki Birinci Ordu Kumandanı Nureddin Paşa'yı ziyaretleri sırasında Nureddin Paşa'nın, kazanılan bu zaferin neye alet edilmek istendiğini çözmüş olduğu için İsmet Paşa ve heyetin diğer üyelerine sert bir biçimde çıkıştığını anlatmıştır. Nureddin Paşa'ya dayandırılan: *“Temin ettiğiniz kazançlar, hep bu milletin manevi varlığından fedakârlık gösterilerek elde edilmiştir”* ifadesi, Necip Fazıl'ın Lozan ve ardından Cumhuriyetin kuruluşuna dair en temel ve en sık dile getirdiği düşüncesini yansıtmaktadır. Daha sonra Lozan meselesinde geniş bir biçimde ele alınacağı gibi Kısakürek'e göre Lozan'da Türklere *“madde planında hayat hakkı”* tanınmış bunun karşılığında bütün maneviyatından vazgeçmesi istenmiştir.⁴⁰⁶ Bu yazıda Nureddin Paşa'nın kahramanlığı kazanılan büyük zaferin bu şekilde sonuçlanacağını daha o

⁴⁰⁶ Dedektif X Bir “Hesap” **Büyük Doğu**, 5.devre, No:1.sayı, 14 Ekim 1949, s.3 ve 13

günlerden anlamış olması ve o günlerde bunu İsmet Paşa'nın yüzüne hiç çekinmeden söylemiş olmasıdır.⁴⁰⁷

Cevat Rifat Atilhan, Büyük Doğu gazetesinde yazdığı “*Görünmeyen Inkılap*” isimli yazı dizisinde Birinci Dünya Savaşı'nda ismi gizli kalmış esas kahramanların hikayesini anlattığını dile getirmiştir. Yazıda İstiklal Harbi'nin esas kahramanı olduğu iddia edilen kişi Mersinli Cemal Paşa'dır. Atilhan'a göre Cemal Paşa Birinci Dünya Savaşı esnasında pek çok görevde kahramanca savaşmıştır. En önemli görevi dördüncü ordu komutanı olarak Limon Von Sanders Paşa'ya bağlı Yıldırım Ordular Grubu birliklerini yedinci ordu komutanı M. Kemal ve sekizinci ordu komutanı İsmail Cevat'la birlikte yönetmesidir. M. Kemal ile ilgili bölümde daha detaylı anlatıldığı gibi Cemal Paşa bu cephede memleketi felakete sürükleyen kişinin kim olduğuna tanıklık etmiştir. Atilhan'a göre, Filistin cephesinde 7. Ordu komutanı M. Kemal'in bütün ümitsizliğine rağmen kahramanca mücadele eden Cemal Paşa, bir Alman mareşali tarafından Garp ordularının hiçbir kademesinde bulunmayacak soğukkanlılık ve cesarete sahip olduğu şeklinde değerlendirilecek kadar değerli bir Paşadır.⁴⁰⁸

Kendi anılarına dayanarak kaleme aldığı bu yazı dizisinde Atilhan, M. Kemal'in İngilizlerle anlaşarak harbi terk etmek istediğine dair şifrenin Cemal Paşa'ya geldiğini ve Filistin cephesinin M. Kemal'in bu davranışı sebebiyle kaybedildiğini öne sürmüştür.⁴⁰⁹ Bu kayıp ardından Mersinli Cemal Paşa İstanbul'a geri dönmüş ve Konya Yıldırım Orduları Müfettişliğine atanmıştır. Yazıda Konya milli mücadelenin başlangıç yeri olarak tasvir edilmiş ve Konya'nın böyle bir yer olmasına neden olan kişinin gece gündüz demeden fedakârca çalışan Cemal Paşa olduğuna dikkat çekilmiştir. Yunanlıların İzmir'e ayak bastığı gün Mersinli Cemal Paşa İstiklal Savaşı'nın açılış beyannamesini okumuş ve tüm dünyaya ilan etmiştir. Cemal Paşa Millî Mücadele'yi başlatan kişi olmasına rağmen büyük zafer daha sonra

⁴⁰⁷ Dedektif X Bir, “Kahramanlarla Manaların Gerçeği”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.3

⁴⁰⁸ Cevat Rifat Atilhan, “Görünmeyen Inkılap”, **Büyük Doğu**, 5. devre, No:34, 10 Kasım 1950, s.10

⁴⁰⁹ **A.e**, No: 35, 17 Kasım 1950, s.10

başkalarınınca sahiplenilmiştir.⁴¹⁰ Atılhan burada isim vermese de yazı dizisinin tümü göze alındığında kastedilenin M. Kemal olduğu açıkça okunabilmektedir.

Büyük Doğu Gazetesi'nde çıkan ikinci yazı dizisi Muharrem Giray'ın kaleme aldığı "*Tanıdığım İstiklal Kahramanları*" isimli yazı dizisidir. Bu yazı dizisinde Nureddin Paşa ve Deli Halid Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda kahramanca mücadele etmesi konu edilmiştir. Burada dikkat çeken şey, bu paşaların Kurtuluş Savaşı sonrası mecliste M. Kemal'e muhalif olarak konumlanmalarıdır.⁴¹¹ Cephelelerdeki başarılarından çok bu muhalif konumları onları kahramanlık mertebesine taşımıştır. Aynı yazı dizisinde Çerkez Ethem'le birlikte Yunan işgaline karşı mücadele eden ve Adapazarı'nda Millî Mücadele'nin başarısında sıklıkla adı geçen ancak daha sonra Çerkez Ethem'le birlikte Yunanlılar ve İngilizlerle iş birliği yapma iddiasıyla yüz ellilikler listesine giren ve vatandaşlıktan çıkarılan Eşref Kuşçubaşı'nın da hikayesi konu edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin bu istenmeyen adamının Kurtuluş Savaşı yıllarında imza attığı düşünülen kahramanlıklarına geniş biçimde yer verilmiştir.⁴¹²

Sebil gazetesinde de gizli kalmış kahramanlarla ilgili uzun bir yazı dizisi yayınlanmıştır. "*Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar*" başlığıyla yayınlanan yazı dizisinde Ali Şükrü Bey, Lütfi Fikri Bey ve Kadirbeyoğlu Zeki Bey olarak üç kişi konu edilmiştir. Dizinin ilk ve en uzun kısmı Ali Şükrü Bey'e ayrılmıştır. "*Yakın tarihimizin en kahraman siması*" olarak takdim edilen Ali Şükrü Bey, meclisin birinci devresinde Trabzon milletvekilliği yapmıştır. Mısıroğlu yazı dizisine Ali Şükrü Bey ile bir akrabalığı olduğu ve M. Kemal'e olan olumsuz tavrının Ali Şükrü Bey'in öldürülmesinde M. Kemal'in dahli olmasından kaynaklandığı iddialarına cevap vererek başlamıştır. Ali Şükrü Bey'le bir akrabalık bağının olmadığını bunu uyduranların Ali Şükrü Bey'le ilgili görüşlerini önemsizleştirmek için ortaya attığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Trabzonlu olma münasebetiyle hemşerilik, dava ve

⁴¹⁰ A.e, No:45, 25 Ocak 1951, s.10-11

⁴¹¹ Nureddin Paşa ve Deli Halid Paşa ile ilgili bölümler için bkz. Fani Dünya, "Tanıdığım İstiklal Kahramanları" **Büyük Doğu**, 10.devre, No:9-28, İstanbul, 1 Mayıs 1959-4 Eylül 1959 tarihleri arasındaki tüm sayılar.

⁴¹² Eşref Kuşçu ile ilgili bölümler için bkz. Muharrem Giray, "Tanıdığım İstiklal Kahramanları: Eşref Kuşçubaşı" **Büyük Doğu**, 10.devre, No:28- 33, 11 Eylül 1959-16 Ekim 1959 tarihleri arasındaki tüm sayılar.

fikir birliği açısından ayniyet taşıma gibi ortak özelliklerinin olduğunu da vurgulamıştır.⁴¹³

İnönü'nün Ulus gazetesinde yayınlanan hatıralarından yapılan bir alıntıda Ali Şükrü Bey'in meclisin en sert üyesi olarak M. Kemal'e sert ve hatta hakaretlere varan ifadelerle muhalefet ettiğini belirtmesi, Mısıroğlu için Ali Şükrü Bey'in neden kahraman olarak değerlendirdiğinin en önemli göstergesidir.⁴¹⁴ Mısıroğlu yazı dizisi boyunca çeşitli hatıraları kaynak göstererek Ali Şükrü Bey'in M. Kemal'e çok sert muhalefet yaptığını, hatta bir keresinde M. Kemal'in yakasına yapışıp bıraktığı gibi anekdotları, M. Kemal'in de kendisine bilendiğini ve hatta sonunda Ali Şükrü Bey'i öldürttüğünü iddia etmek için sıklıkla anlatmıştır. Samet Ağaoğlu'nun *Kuva-yı Milliye Ruhu* adlı eserinden Ali Şükrü Bey'in saltanatçı ve hilafetçi olduğunu gizlemeyen, sonuna kadar bunlar için çalışan biri olduğuna dair ifadeleri alıntılanması ve saltanat ve hilafet yanlısı birini kahraman olarak tasvir etmesi, Cumhuriyete karşı tavrını da ortaya koymaktadır.⁴¹⁵ Rıza Nur'un hatıratından Ali Şükrü Bey'in kumar oynamayan, içki içmeyen, beş vakit namazında ve dindar bir kişi olduğunun anlatıldığı bölüme yapılan atıf, mukaddesatçıların "kahraman" profilinin en önemli özelliklerini yansıtması açısından önemlidir. Bunlara ek olarak Mısıroğlu'nun, Falih Rıfkı Atay'ın *Çankaya* adlı eserinin bir bölümünde Ali Şükrü Bey'in "*kadınlarımızın yüzlerini açtırmayacağız*" şeklindeki çıkışmasına yer verilmesini -her ne kadar Falih Rıfkı'yı bir "devrimbaz" olarak görse de- gurur duyulması gereken bir durum olarak değerlendirmesi de dikkate değerdir.⁴¹⁶

Mısıroğlu'nun yazı dizisindeki temel iddiası Ali Şükrü Bey'i M. Kemal'in öldürtmüş olmasıdır. Öldüren kişinin M. Kemal'in muhafızı Topal Osman olması bu iddianın doğruluğunun kanıtı olarak gösterilmiştir. Öyle ki M. Kemal Topal Osman'a Ali Şükrü'yü öldürtmüş, sonra da yakalanması konusunda çaba göstermiş ve kendisini yıllarca korumuş olan Topal Osman'ı öldürterek feda etmiştir.⁴¹⁷ Ali Şükrü Bey'in mecliste yapılan Lozan görüşmelerinde yaptığı şiddetli muhalefetin

⁴¹³ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey", *Sebil*, No:59, 11Şubat 1977, s. 4

⁴¹⁴ *A.e.* No:60, 8 Şubat 1977, s.4 ve 5

⁴¹⁵ *A.e.*, No:62, 4 Mart 1977, s.5

⁴¹⁶ *A.e.*, No:63, 11 Mart 1977, s.4 ve 5

⁴¹⁷ *A.e.*, No:105, 30 Aralık 1977, s.11

öldürülmesine sebep olan en önemli olay olduğu savunulmuştur. Mısıroğlu, meclisteki Lozan görüşmelerinde Ali Şükrü Bey'in İsmet Paşa'nın diplomat olmamasına itiraz etmesi, kazanılan bu büyük zaferin heba edildiğini dile getirmesi ve bu konuda geri adım atmayan sert muhalefeti sebebiyle M. Kemal'in Ali Şükrü Bey'in üstüne yürümüş olduğuna dair iddiaları öne sürmüş ve bu tartışmalardan yirmi gün sonra öldürülmüş olduğuna dikkat çekmiştir.⁴¹⁸ Ayrıca Ali Şükrü Bey'in Lozan'daki muhalefeti sebebiyle öldürülmüş olmasını, Rıza Nur'un,⁴¹⁹ Falih Rıfkı Atay'ın ve İsmet İnönü'nün hatıratlarından yaptığı alıntılara dayandırmıştır.⁴²⁰

Mısıroğlu'nun yazı dizisinin ikinci kahramanı da “*Cumhuriyet Devrinde Bir Meşrutiyet ve Hilafet Müdafii*” başlığıyla takdim ettiği Lütfi Fikri Bey'dir. İlk bölümde Lütfi Fikri Bey'le ilgili bilgiler verilmiştir. Buna göre, Lütfi Fikri Bey Paris'te hukuk okumuş, İstanbul'a dönüşünde siyasete atılarak meşrutiyeti savunmuş, bu sebeple hapis yatmış, Avrupa'ya kaçmış, burada bir süre II. Abdülhamid aleyhtarlarıyla ilişki kursa da devam etmemiş, meşrutiyetin ilanından sonraki ilk meclise Dersim mebusu olarak girmiş ve İttihat ve Terakki'ye karşı sert muhalefet etmiştir. Lütfi Fikri Bey'in II. Abdülhamid döneminin sıkılığından dolayı-bu dönem böyle olması gerekliliği özellikle belirtilmiş- samimi bir II. Abdülhamid muhalifi olduğunun ama İttihat ve Terakki'nin icraatlarını görünce bu kez de bu “*diktatör taslaklarıyla*” mücadeleye başladığının altı çizilmiştir. Mutedil Hürriyet adıyla bir parti kuran ve pek çok kez kapatılan gazeteler çıkaran Lütfi Fikri Bey, birinci meclise seçildiği halde İttihat ve Terakki'yi protesto etmek için katılmamıştır. İkinci mecliste gerçekleştirilen hilafetin kaldırılmasıyla ilgili tartışmalarda İstanbul Baro Başkanlığında bulunan Lütfi Fikri Bey, hilafeti savunduğu iddiasıyla iki kez İstiklal Mahkemesi karşısına çıkmıştır.⁴²¹ Lütfü Fikri Bey biri henüz Vahdettin padişahken çıkan hilafetin kaldırılacağı ile ilgili söylentilere cevap olarak yazdığı bir broşür, diğeri Sultan Vahdettin'den sonra halife olarak yerine geçen Abdülmecid Efendi'nin istifa edeceği ve hilafetin kaldırılacağı söylentileri üzerine yazdığı bir açık mektup

⁴¹⁸ A.e., No:85, 12 Ağustos 1977, s.4 ve 5

⁴¹⁹ A.e., No:86., 19 Ağustos 1977, s.4 ve 5

⁴²⁰ A.e., No:87, 26 Ağustos 1977 s.4ve 5

⁴²¹ Kadir Mısıroğlu, “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Cumhuriyet Devrinde Bir Meşrutiyet ve Hilafet Müdafii Lütfi Fikri Bey” **Sebil**, No:116, 17 Mart 1978, s.4-5

sebebiyle İstiklal mahkemelerinde yargılanmıştır.⁴²² Mısıroğlu için, hilafete olan büyük desteği ve cumhuriyet yerine meşrutiyet yanlısı olması sebebiyle kahramanlık vasfını hak etmiştir.

Mısıroğlu, Ali Şükrü'nün öldürülmesinden sonra Trabzon'da oluşan büyük tepkiyi ve muhalefeti susturmak için mecliste M. Kemal'in liderliğinde olan birinci gurubun çok çabaladığını, bunun için buraya bir heyet gönderildiğini ve heyetin başarılı olduğunu belirtmiştir. Mısıroğlu'na göre Ali Şükrü'nün öldürülmesi ve Trabzon'daki muhalefetin susturulmasıyla devrimlerin önündeki en büyük engel kaldırılmış gibi gözükse de, Trabzon'dan vekil olarak meclise giren Zekibeyoğlu Kadir Bey hilafetin kaldırılması tartışmalarında Ali Şükrü Bey'i aratmayacak bir muhalefet ortaya koymuştur.⁴²³ İşte Mısıroğlu'nun "*Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar*" yazı dizisinin üçüncü ve son şahsiyeti Kadirbeyoğlu Zeki Bey'e kahramanlık payesini vermesinin en önemli sebebi de bu olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nda Karadeniz'in Rus işgaline uğraması sonunda yaşananlar Kadirbeyoğlu Zeki Bey'i siyasete iten en büyük neden olmuştur. Zeki Bey Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Gümüşhane milletvekilliğini üstlenmiş ve bu meclisin dağılması ardından kurulan birinci meclise M. Kemal ile anlaşamadığı için girmemiştir. Daha sonra gidişatı iyi görmediği için ikinci meclise tekrar Gümüşhane milletvekili olarak girmiştir. Zeki Bey'le ilgili genel bilgilerin verildiği bu bölümde Mısıroğlu'nun ikinci mecliste hilafetin kaldırılmasına canla başla karşı koyan Zeki Bey'in, meclisteki sarıklılar dururken bir Galatasaray Liseli olarak kahramanca mücadele etmesini vurgulaması dikkat çekicidir. Kazımkarabekir'in Terakkiperver Fırkasına katılan Zeki Bey'in İzmir suikastinde yargılanmış ve beraat etmiş olduğuna da bu bölümde yer verilmiştir⁴²⁴ Mısıroğlu'nun Zeki Bey'le ilgili en çok vurguladığı nokta M. Kemal'e olan sert muhalefettir. Mısıroğlu, Erzurum kongresinden beri M. Kemal'e muhalif olan Zeki Bey'i, M. Kemal'in kongreye askeri üniformayla katılmasına karşı çıkarak, üniformasını çıkarttırıp sivil kıyafetle katılmasını

⁴²² A.e., No:123, 5 Mayıs 1978, s.4-5

⁴²³ A.e., No:115, 10 Mart 1978, s.11-12

⁴²⁴ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Hilafetin Tek Müdafii Kadirbeyoğlu Zeki Bey", *Sebil*, No:141, 8 Eylül 1978, s.4

sağlayacak⁴²⁵ kadar cesur ve nüfuzlu olarak tasvir etmiştir. Hatıratlara dayalı bu tip anılar Mısıroğlu'nun kahramanlarının özellikle M. Kemal karşıtlığını göstermek konusundaki başlıca başvuru kaynağıdır.

2.2. Sahte Kahramanlar

2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk

Mukaddesatçı tarih yazımının en kötücül karakteri Mustafa Kemal olmasına rağmen hem kendisine hem de Cumhuriyet ve devrimlere olan tepki 1951'de kabul edilen 5816 sayılı “*Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun*” un varlığı sebebiyle daha maliyetsiz olması açısından büyük oranda İsmet İnönü'ye çevrilmiştir. Mukaddesatçıların anti-Kemalizm'den ayrı olarak çizdikleri Mustafa Kemal portresi incelenen üç yazar da farklı boyutlar taşımaktadır. Bu konuda genel bir çerçeve çizmek gerekirse Eygi'nin Yeni İstiklal ve Büyük Gazete adlı gazetelerinde M. Kemal'e yönelik açık hasmane bir tutum görülmez. Burada Yeni İstiklal ve Büyük Gazete arasında da bir ayrıma gidilebilir. Yeni İstiklal 'de Mustafa Kemal'in din referanslı konuşmaları Mustafa Kemal'in aslında din karşıtı olmadığı ekseninde dönemin laiklik anlayışına eleştiri getirmek için kullanılırken Büyük Gazete 'de hilafete ve saltanata bağlı olduğunu dile getirdiği beyanları Mustafa Kemal'in İslam'ı amaçlarına alet ederek istismar ettiğini ima etmek için yayınlanmıştır. Bu konuda en dolaylı anlatım yolunu seçen Şevket Eygi'dir. Yorumsuz olarak gazetelerinde Mustafa Kemal'in halife ve saltanata olan bağlılığını ifade ettiği belgeleri yayınlaması daha sonra saltanat ve hilafeti kaldırmış olan Mustafa Kemal'in gizli bir ajandası olduğu ve bu yolda dini istismar ettiğinin bir nevi ispatı gibi sunulmaktadır. Bunun daha açık bir biçimde dile getirilmesi Necip Fazıl'da ve Kadir Mısıroğlu'nda görülmekte ve bu konuda en ağır suçlamalara Kadir Mısıroğlu'nun gazetesinde yer verilmektedir.

⁴²⁵ Bu anekdot için Kazım Karabekir'in anıları kaynak gösterilmiştir. **Bkz. A.e**, No:142, 15 Eylül 1978, s.4

Büyük Doğu’da Mustafa Kemal imajı Necip Fazıl’ın patronaj ilişkileri açısından CHP ile yakın ilişkiler içinde olduğu birinci devrenin başlarında daha sonraki dönem yazılarına göre olumlu denebilecek bir çerçevede ele alınmıştır. 29 Ekim 1943 tarihli 7. sayıda “1001 Çerçeveden” isimli köşesinde Cumhuriyetin yirminci yılı sebebiyle bilindik sözlerin dışında bir şeyler söylemek istediğini belirten Fazıl, dört madde şeklinde sıraladığı yazısında “*Hakiki tarih, bu neticenin hazırlayıcıları olan Mustafa Kemal ve arkadaşlarını Türk cemiyetinin mekan pılanında en büyük kurtarıcıları olarak anacaktır*”⁴²⁶ ifadesini kullanmıştır. Pek tabi burada da daha sonra defalarca kez tekrarlayacağı gibi bu kurtuluşun yalnızca toprak parçası kazancıyla sınırlı bir kurtuluş olduğunu ve manevi anlamada kurtuluş için yeni kurtarıcılar beklediğini de eklemeyi ihmal etmemiştir. Mustafa Kemal ile ilgili tek olumlu sayılabilecek ifade -o da belli bir şarta bağlanarak- sadece bu sayıda yer almaktadır. Gazetenin ilerleyen sayılarında Mustafa Kemal’e yönelik gizli bir ajandası olduğu ve bu konuda dini kullandığına dair yorumlarla başlayan ve gitgide sertleşen suçlamalar daha farklı konuları da içerecek şekilde genişlemiştir.

Mısıroğlu, Mustafa Kemal konusunda en sert yazılar yazan kişidir. Sebil ilk sayısından son sayısına kadar anti-Kemalizm’in sembolüdür. Çizdiği Mustafa Kemal portresinde de en sert suçlamalar Sebil’ de yer almıştır. Eygi’de son derece dolaylı Necip Fazıl’da bazen imalarla bazen daha açıkça çizilen olumsuz portre Mısıroğlu’na geldiğinde en kesif örneklerine ulaşmaktadır. Gazetenin ilk sayıları Mısıroğlu’nun Cumhuriyet devrimlerini eleştirdiği yazılarıyla başlamaktadır. Bu yazılarla Mısıroğlu hem anti-Kemalist görüşlerinin en önemli örneklerini ortaya koyar hem de Mustafa Kemal’i diktatör, hain, düşük ahlaklı ve din istismarcısı gibi niteliklerle tasvir ederek esas yüzü ortaya çıkarılması gereken “*sahte kahraman*” olarak tasvir eder. Kendini de onun gerçek yüzünü ortaya çıkarmaya adanmış bir kişi olarak sunar. Genel çerçeveyi bu şekilde çizdikten sonra mukaddesatçıların çizdiği Mustafa Kemal portresini birkaç başlık altında detaylandırmak mukaddesatçıların zihniyet kodlarını da göstermesi bakımından yararlı olacaktır.

⁴²⁶ Necip Fazıl Kısakürek, “Binbir Çerçeveden: Cumhuriyet”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:7, 29 Ekim 1943, s.2

2.2.1.1. Din İstismarcısı İmajı

Mustafa Kemal ile ilgili ister ima yoluyla ister açık bir biçimde olsun en çok dolaşımda tutulmak istenen söylem, kendisinin Osmanlı Devleti'ni yıkmaya ve ardından yapılacaklara dair önceden belirlenmiş ve herkesten sakladığı bir planının olduğu, bu planı uygularken zaman zaman gizli iş birliklerine başvurduğu ve en çok da planını hayata geçirmek için dini bir araç olarak kullandığı iddiasıdır. Mukaddesatçılara göre, kendisi dine uzak bir kişi olsa da taktiksel olarak İslam'ı kullanmak yoluyla halkı ve çevresindekileri kandırmış ve emeline ulaşmıştır. Burada din istismarının altının çizilmesinin bir amacı da Türk milletinin en büyük hassasiyetinin din olduğunu vurgulamaktır. Bu vurguları mukaddesatçıların, Türk milletinin tanımlanmasında Türklüğün mü, Müslümanlığın mı daha önemli olduğu tartışmalarının yoğun olduğu bir dönemde Türk milli kimliğini oluşturan ana unsurun “din” olduğu konusundaki söylemlerini yayma çabalarının anlaşılması açısından önemlidir. Bu sebeple de söylemlerinin en önemli parçası İslam'a sıkı sıkıya bağlı olarak tarif ettikleri Türk milletini İslam'a bağlı bir kişi imajı çizerek dininden koparan kişinin Mustafa Kemal olduğu iddiasıdır. Kendisine duyulan husumetin en büyük nedenlerinden biri de budur.

Mustafa Kemal'in dini önemseyen ve hatta dindar biri olarak tanımlanabilecek niteliğe sahip beyanlarına Yeni İstiklal ve Büyük Gazetede sıklıkla rastlanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere bu beyanlar Mustafa Kemal'in din istismarı yaptığına dair yorumlar içermemekle birlikte daha çok dönemin özellikle Atatürk'e yapılan referansla uygulanan laiklik politikalarını eleştirmenin bir yolu olarak kullanılmıştır. Yeni İstiklal 'de “G. Mustafa Kemal Paşanın BALIKESİR HUTBESİ” şeklinde yayınlanan hutbe buna örnektir. Söz konusu hutbe dini sosyal hayattan uzaklaştırmaya çalışanların Mustafa Kemal'in: “Millet! Allah birdir. Şanı büyüktür. Allahın selameti, atıfetine hayrı üzerinize olsun” şeklinde başlayan ve bu

tarz ifadeler içeren konuşmalarını özellikle sakladıklarına ve gün yüzüne çıkarmadıklarına dair suçlamayı içeren bir yorumla birlikte verilmiştir.⁴²⁷

Mustafa Kemal'in 1920 yılında Büyük Millet Meclisinde "*Türklük*" üzerine konuşan bir mebusa cevap verme amacıyla yaptığı öne sürülen bir konuşmanın yayınlanması bir başka örnektir. Bu konuşmada Mustafa Kemal, meclisi oluşturan unsurların Türk, Kürt, Laz ve Çerkez olmaktan çok İslam unsuruna dahil olduğunu, milli sınırların da bu esasa dayalı olarak çizildiğini ve bu sebeple de Musul'un Kerkük'ün ve Süleymaniye'nin de milli sınırlara dahil edildiğini ifade ediyor. Mustafa Kemal'in 1920' de İslam'ı ana unsur olarak kabul ettiğini öne sürmek için yayınlanan bu konuşmayı gazetenin "*yakın tarihimizin bu mühim simasının fikri hayatındaki merhaleleri aksettirmesi bakımından sütunlarımıza geçiriyoruz*" şeklinde bir açıklamayla veriyor oluşu Mustafa Kemal'in bu düşüncelerle çıktığı yolda -Türk unsuruna dayalı bir ulus devlet kurduğu göz önüne alındığında- düşüncesinin tam tersi istikamette değişmiş olduğunu öne çıkarmak olarak okunabileceği gibi, bu düşüncelerinde samimi olmadığı sadece günün koşullarına uygun olarak İslam'ı bir araç olarak kullandığı iması olarak ta okunabilir. Daha önce de belirtildiği gibi Eygi bu konuda -aslında eleştirdiği pek çok konuda da tarzı böyledir- en dolaylı söylemi kullanan kişidir. Mustafa Kemal'den bahsederken hem bir kahraman gibi bahsetmeyip hem de kanunen herhangi bir bedel ödememek için kullandığı "*yakın tarihimizin bu mühim siması*" şeklindeki takdim biçimi bu konudaki üslubuna iyi bir örnek teşkil etmektedir.⁴²⁸

Yeni İstiklal gazetesinin bir başka sayısında "*B.M.M'nin Açılışı Hakkında Mustafa Kemal Paşa'nın Tamimi*" şeklinde yayınlanan vesikada Mustafa Kemal'in meclisin açılışına dair yayınladığı genelgeye yer verilmiştir. Genelgede Mustafa Kemal meclisin cuma namazı ardından açılmasını uygun gördüğünü dile getirmiştir. Meclisten bahsederken meclisin en önemli amacının vatanın bağımsızlığını, saltanat ve hilafetin varlığın korumak olarak önceliklendirmesi şüphesiz burada en dikkat çekilmek istenen noktalardan biridir. Yine genelgede meclisin açılışı itibariyle her

⁴²⁷ "Mühim Bir Vesika: G. Mustafa Kemal Paşanın BALIKESİR HUTBESİ", **Yeni İstiklal**, No:21, 10 Mayıs 1961, s.5

⁴²⁸ "Mustafa Kemal Pş. Ve Milliyetçilik" **Yeni İstiklal**, No:112. 6 Şubat 1963, s.5

cuma ezandan evvel memleketin en ücra köşelerinde dahi “*salavat-ı şerif*” okunması, cuma hutbesinde halife ve saltanatın anılması ve cuma namazı sonrası vatanın, saltanatın ve hilafetin kurtarılması için kurulan meclisin kutsiyeti ile ilgili vaazlar verilmesi istenmiştir.⁴²⁹ Genelgede yer alan hem İslam’a yapılan yüksek vurgu hem de hilafet ve saltanata sunulan bağlılık sözlerine dikkat çekmek Mustafa Kemal’e yapılan din istismarı suçlaması çerçevesinde değerlendirilebilir.

Aynı gazetenin 213. Sayısında yayınlanan vesikada Mustafa Kemal’in çektiği çeşitli telgraflardaki ifadeleri de benzer örneklerdendir.⁴³⁰ Bu telgrafların ilkinin Mustafa Kemal’in Milli mücadeleyi başlattığı 1919 yılında Türklerin ve Kürtlerin hilafet etrafında tek vücut olduğunu dile getirdiği ifadeler içermesi Eygi gibi İslam’da kavmiyetin olmadığını sürekli dile getiren ve bu sebeple ümmetçi anlayışa daha yakın olan bir kişinin neden bu telgrafı önemseyerek yayınladığını göstermektedir.⁴³¹ Bu yüzden şunu söylemek gerekir ki, Şevket Eygi çalışmanın konusu olan Mısıroğlu ve Fazıl’a göre milliyetçiliğe en mesafeli yaklaşan kişidir. Eygi’nin milliyetçilikle ilişkisi “*komünizm tehlikesine*” karşı taktiksel bir manevra alanı sağlama amacından öteye gitmez. Türk milletini oluşturan ana unsurun İslam olduğunu her fırsatta dile getiren Eygi için Mustafa Kemal’inde zamanında taktiksel veya değil aynı düşünceye sahip olduğunu ileri sürmek, düşüncelerini irtica suçlamalarına karşı meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullanmasına da bir örnektir. Dolayısıyla Eygi için yine Mustafa Kemal’e ait bir başka örnek olan ve Mustafa Kemal’in “*Yunan idaresi altındaki dindaşlarımızın mübadelesi ve Türk topraklarına iskanı*” ifadesiyle İslam aleminden yardım parası talep ettiğini içeren beyannamenin yayınlanması hem Türk milletini bir arada tutan en büyük unsurun hem de Türk

⁴²⁹ “Tarihi Vesikalar: B.M.M nin Açılışı Hakkında Mustafa Kemal Paşa’nın Tamimi”, **Yeni İstiklal**, No:211, 25 Ağustos 1965, s.5

⁴³⁰ “Millî Mücadeleye Ait Tarihi Hatıralar” **Yeni İstiklal**, No: 213.sayı, 8 Eylül 1965, s.6

⁴³¹ Eygi’nin İslam’da kavmiyetçiliğin olmadığı ve kavmiyetlerden oluşan bir düzeni doğru bulmadığı ile ilgili görüşleri için **Bkz.**, M. Şevket Eygi, “Kabahat İslam’da Değil Müslümanlardadır”, **Büyük Gazete**, No:13, 21 Temmuz 1976, s.7 Gazeteye gelen sorulara verdiği yanıtta da bu konudaki görüşlerini ayrıntılı bir biçimde anlatmıştır **Bkz. Büyük Gazete**, No:22, 22 Eylül 1976, s.2 ve M. Şevket Eygi, “Tenkit: Bid’atler”, **Büyük Gazete**, No:23, 29 Eylül 1976, s.11 Ayrıca, aynı vesika da Mevlit Kandili sebebiyle Erzurum Müdafaa-i Hukuk cemiyetine çektiği ve padişaha rahatsızlığı ile ilgili geçmiş olsun dileklerini sunduğu telgrafların vesika olarak sunulması da yine Mustafa Kemal’in İslam’a yaptığı vurguya dikkat çekmek için yayınlanmıştır. **Bkz.** “Millî Mücadeleye Ait Tarihi Hatıralar” **Yeni İstiklal**, No:213, 8 Eylül 1965, s.6

olmayan Müslüman alemiyle bizi birbirimize bağlayan en önemli bağın İslam olduğunun altını çizmek için bir fırsattır.⁴³²

Benzer bir örneğe daha Büyük Gazete’de de rastlanmaktadır. Mustafa Kemal Paşa’nın İstanbul’un İngilizlerce işgaline karşı bütün Müslümanların desteğini almak üzere yayınladığı beyannamede İstanbul’un işgalinin aslında hilafetin işgali olduğunu belirtmesi dikkat çekilmek istenen noktadır. İşgalin tüm İslam alemine bir tehdit olduğu bu sebeple de top yekûn bir karşı çıkışı gerektirdiği ifadeleri mukaddesatçıların söylemlerini haklı çıkarması açısından önem taşımaktadır.⁴³³ Mustafa Kemal’in bu ve buna benzer beyanlarının yayınlanması bu çerçeveden okunabilir. Herkesten sakladığı gizli emellerine ulaşmak için bu gerçeklere dayanıp amacına ulaştıktan sonra bunun tam tersi istikamette gitmiş olması dini istismar ettiğinin önemli kanıtları olarak sunulmaktadır.

“*Millî Mücadele Vesikaları*” başlığı altında “*Yıkıcı Propagandalara İnanılmaması İçin B.M.M nin Memlekete Beyannamesi*” olarak Mustafa Kemal tarafından kaleme alınan bir başka yazıda Mustafa Kemal, İngilizlerin bilerek kendilerini halife ve saltanata karşı isyancı olarak göstermek istediğini bunun doğru olmadığını ifade ediyor. Bu belge “*Biz vekilleriniz, Cenab-ı Hak ve Resuli Ekremi namına yemin ederiz ki, Padişaha, Halifeye isyan sözü bir yalandan ibarettir*” ifadelerini kullanan, daha sonra bu yolu devam ettirmeyen ve saltanat ve hilafeti kaldıran Mustafa Kemal’in yemininden nasıl döndüğünü okuyucu çevrelerine göstermek için önemli bir vesika olarak sunuluyor.⁴³⁴ Bu vesikanın altında Maraş’ta Kurtuluş Savaşı’na katılan bir kadından mücahit bir İslam kadını olarak bahsettiğine dair bir ifadesinin yayınlanması da bu örneklerle bir yenisinin eklenmesidir.

Büyük Gazetede yayınlanan bir başka vesikada Mustafa Kemal’in meclis konuşmalarında bütün milli gücün Osmanlı saltanatı ve hilafetini korumak için kullanılacağını içeren ifadelerine aynı sebepten başvuruluyor. Türk milletinin,

⁴³² “Mustafa Kemal Paşa’nın Alem-i İslam’a beyannamesi” a.e. s.9

⁴³³ “Tarihi Vesikalar:1920’de İstanbul’un İşgali Münasebetiyle Mustafa Kemal’in Alem-i İslam’a Acıklı Beyannamesi” **Büyük Gazete**, No:33, 8 Aralık 1976, s. 19

⁴³⁴ “Millî Mücadele Vesikaları: Yıkıcı Propagandalara İnanılmaması için B.M.M nin Memlekete Beyannamesi” **Yeni İstiklal**, No:214, 15 Eylül 1965, s.5 Aynı beyanname “Tarih Yapraklarından Enstantane: Büyük Millet Meclisinin Memlekete Beyannamesi”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:9, 1 Mayıs 1959, s.14

bağımsızlığı mutlak olmak zorunda olan hilafet makamına bağlı bir biçimde yaşama iradesi gösterdiği için esaretinin mümkün olamayacağını belirttiği sözleri⁴³⁵ mukaddesatçıların Türk milletinin aslen İslam'a bağlı olduğuna ve kimliğinin en önemli parçasının İslam olduğuna dair görüşlerini desteklemesi yönünden önemseniyor.

Mustafa Kemal'in Sultan Vahdettin'e yazdığı iki telgraf örneği hem Mustafa Kemal'in defaten saltanat ve hilafete bağlılığını açıklayışına hem bütün amacının hilafetin ve saltanatın kurtuluşu olduğunu ifade etmesine hem de Türk milletinin de bunu istediğini zikrettiğine dikkat çekmek için önemli görülmüştür. İki telgraf olarak sunulan bu vesikaların ikisinde de Mustafa Kemal İngilizlerin kendilerini hilafet ve saltanat düşmanıymış gibi göstermeye çalıştıklarını ve bu söylentileri çıkararak birlik ve beraberliğe zarar vermek vasıtasıyla Osmanlı Devleti'ni çökertmek istediklerini belirtmektedir. Birinci telgrafta Mustafa Kemal'in Vahdettin'le ilgili İstanbul'dan ayrılmadan bir gün önce padişahın huzuruna çıktığı ve burada padişahın İngilizler' in İstanbul'u işgali karşısında ne kadar üzgün olduğunu belirttiği ifadeleri de Vahdettin'in İngilizlerle anlaşarak kaçtığı söylemini çürütmek ve Mustafa Kemal'in İstanbul'dan Anadolu'ya geçişine Vahdettin'in izin verdiğini ispatlamak için önemli görülmektedir. Mustafa Kemal'in birinci telgrafta Vahdettin'in *"ben artık bu işgali durdurmak için ne yapılacağı konusunda çaresizim umarım milletim bu konuda uyanık olur"* minvalindeki sözlerine karşı Anadolu'da milletin hilafet ve saltanatı kurtarmak için ne derece istekli olduğuna dair ifadelerine de yer verilmiştir.⁴³⁶ Büyük Gazete'de yayınlanan Mustafa Kemal'in annesinin ölümü üzerine halifenin kendisine gönderdiği taziye telgrafına yanıtında halifeye saygı ve bağlılığını dile getirişi yine evlenmesi sonrasında halifenin tebrik telgrafına cevaben da aynı dili kullanışı bu konuda verilmek istenen intibaya dair diğer örneklerin sunulmasıdır.⁴³⁷ Mustafa Kemal'in örnek olarak sunulan tüm bu sözleri şüphesiz ki mukaddesatçılar için hem milletin İslam'a olan bağlılığını kullanarak hem de padişaha kendisini de bir İslam

⁴³⁵ "Millî Mücadeleye Ait Vesikalar: Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Konuşmaları", **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.5

⁴³⁶ "Birinci Telgraf; "Millî Mücadele Tarihimize Ait Vesikalar: Mustafa Kemal Paşanın Sultan Vahidüddine 2 Telgrafı" **Yeni İstiklal**, No:215, 22 Eylül 1965, s.2 İkinci Telgraf aynı başlıkla **Yeni İstiklal** No:216, 29 Eylül 1965, s.2

⁴³⁷ "Yakın Tarih: Mustafa Kemal Paşa'yla Alakalı 4 Vesika" **Büyük Gazete**, No:30, 17 Kasım 1976, s.8

mücahidi gibi göstererek amacına ulaştığına dair söylemlerin en büyük kanıtı olarak sunulmuştur.

Büyük Doğu da Kurtuluş Savaşı ve arkasından gelen devrimler sürecinin başlangıçta söylenen istikamette gitmediğini savunur. Buna dayanak olarak tıpkı Yeni İstiklal ve Büyük Gazete’de olduğu gibi Mustafa Kemal’in genel olarak din, özel olarak İslam ve hilafet ile ilgili sözleri kullanılmıştır. Büyük Doğu Gazetesi’nin ikinci devre 48. Sayısında “*Vesikalar Konuşuyor*” bölümünde “*Bu inkılap nasıl başladı*” şeklindeki başlıktan da anlaşılacağı gibi Mustafa Kemal’in- “*Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi’nin*” yayınladığı vesikalardan alıntılar yaparak- İzmir seyahati sırasında belli noktalarda verdiği beyanlardan İslam ve hilafet makamına yönelik çelişkili olduğu düşünülen sözlerine yer verilmiştir. Hilafet makamının devletin idare şekli ve hakimiyeti ile bir çelişki yaratmayacağı, din ve dilin milletimizin ayrılmaz unsurları olduğu, her kişinin dinini öğrenmek zorunda olduğu ve bunun için de en uygun yerin okullar olduğu gibi beyanları birkaç örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴³⁸

Mustafa Kemal’in Türk milletinin İslam’a olan bağlılığını bildiği için hayata geçirmek istediği devrimlerin yolunu açmada İslam’ı bir anahtar gibi kullandığına dair ana söylemi desteklemeye yönelik bir örnek de Hakimiyeti Milliye Gazetesinden alınan Mustafa Kemal’in Konya Darülhilafesini ziyaretine dair Aksekili Ahmet Hamdi Efendi’nin telgrafıdır. Mustafa Kemal’in ulemanın İslam’ın ihya edilmesinde dolayısıyla da milletimizin ihyasındaki önemli rolüne dair beyanlarına burada yer verilmiştir.⁴³⁹ Aynı şekilde ilk mecliste edilen yeminde “*Makamı Hilafet ve Saltanatın ve Vatanın ve Milletin istihlas ve istiklalinden başka bir gaye takip etmeyeceğime vallahi*” ibaresi ve Mustafa Kemal’in de bu andı içmesine karşı Necip Fazıl’ın yorumu, Mustafa Kemal’in neden din istismarcısı olarak tasvir edildiğinin kısa bir özetini göstermektedir. Kısakürek burada ant içmenin neden önemli olduğuna dikkat çekmiş, andın millettan ne için yetki alındığının ve bu yetkinin bu

⁴³⁸ “Vesikalar Konuşuyor: Bu inkılap nasıl başladı?”, **Büyük Doğu** 2.Devre No: 48, 23 Eylül 1946, s.16 Mustafa Kemal’in İzmir seyahati esnasında verdiği beyanlar “Titre, Ey Tarih!..” başlığıyla Selahaddin Köseoğlu’nun hatıratından alındığı belirtilerek verilmiştir. **Bkz. Büyük Doğu**,5.Devre No:4, 4 Kasım 1949, s.11

⁴³⁹ “Vesikalar Konuşuyor: İşe nasıl başlandı?”, **Büyük Doğu** 2.Devre, No: 62, 9 Mayıs 1947, s.13

doğrultuda kullanılıp kullanılmadığını test etmenin en önemli aracı olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴⁰ Bu şekilde gösterilmek istenen Mustafa Kemal'in ettiği yemine sadık kalmayı önemsemeyecek kadar inancı şüpheli biri olmasına karşı dindar biriymiş gibi davrandığıdır.

Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı öncesi ve süresince İslam'ı kullanarak halkı kandırdığı algısına Mısıroğlu'nun Sebil Gazetesi'nde de sıklıkla rastlamak mümkündür. Mısıroğlu'na göre, Mustafa Kemal bolca din vurgusuna yer verdiği beyanlarını ve Vahdettin'e gönderdiği sadakat yeminleri içeren telgrafları unutarak bunun tersi istikametinde gitmeyi tercih etmiştir. Mısıroğlu için Mustafa Kemal, Vahdettin'in hain olarak ilan edilmesinin, -Musul'u ve Batı Trakya'yı dışarda bırakması itibariyle Misak-ı Millî'den ödün verilerek kabul edilen- Lozan Anlaşmasının imzalanmasının bir numaralı sorumlusu ve tarihin gördüğü en büyük *"sahte kahramandır."*⁴⁴¹ Söylenebilir ki Mustafa Kemal Mısıroğlu için bir kahraman değil bir haindir. Mustafa Kemal'in bir hain olarak tasviri de ilerleyen başlıkta daha detaylı ele alınacaktır. Mısıroğlu, sadece onun eseriymiş gibi gösterilmek istenen inkılapların fikri temellerinin Jön Türklere dayandığını oradan İttihat Terakki'ye geçtiğini vurgulayarak Mustafa Kemal'in çok abartılmaması gerektiğini de söylemektedir. Buna göre, Mustafa Kemal kendini Birinci Dünya Savaşı ardından gözden düşen İttihat ve Terakki'den bilhassa ayrı tutmak için özen göstermiş ve taktiksel olarak saltanat ve hilafeti kurtarma söylemlerine sarılmıştır. Mustafa Kemal ile İTC arasında bir devamlılığa işaret etmenin amacı Cumhuriyet ve laiklik fikirlerinin Mustafa Kemal'in zihninde çok önceden olduğu ve attığı her adımı amaçlarına ulaşmak için titizlikle kontrol ettiği iddiasını kanıtlama çabası olarak görülebilir.

Mısıroğlu Cumhuriyetin ilanının normal zaman akışı içinde oluşan şartların bir sonucu olmadığını ve Mustafa Kemal'in bu düşüncesinin Erzurum kongresi öncesinde var olduğunu öne sürmüş ve bunun ispatı olarak Mazhar Müfit Bey'i

⁴⁴⁰ "Vesikalar konuşuyor: İlk Meclis ve İlk Yeminler", **Büyük Doğu**, 2.Devre No:70, s.6 Aynısı "Vesika" başlığı altında Birinci meclis üyesi Kolordu Kumandanı Selahaddin Köseoğlu'nun hatıralarından alındığı ifade edilerek **Büyük Doğu**, 5.devre No:4, 4 Kasım 1949, s.11'de yayınlanmıştır.

⁴⁴¹ "Sen de mi Bürütüs?!", **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.2

referans göstermiştir. Mazhar Müfit Kansu Mustafa Kemal'in mahrem sırlarını bilen ve cumhuriyet fikrini ilk paylaştığı kişi olarak bilinmektedir.⁴⁴² Ayrıca Şark İstiklal Mahkemesi'nin başkanı sıfatıyla Şeyh Sait isyanına katılanların yargılanması süreci içinde de yer almıştır. Mısıroğlu bu bilgileri verdikten sonra bir anekdotla devam eder. Buna göre, Mahmut Esat Bozkurt Mustafa Kemal'e inkılap derslerinde okutulmak için cumhuriyet kelimesini ilk nerede telaffuz ettiğini sormuş, Mustafa Kemal cevap olarak Mazhar Müfit'e sormasını Mazhar Müfit'in hadiseleri günü gününe not aldığını dile getirmiştir. Mısıroğlu bu anekdota başvurarak cumhuriyet fikrinin önceden tasarlanmış olduğu iddiasını dayandığı kaynağın güvenilir olduğunu vurgulamak niyetindedir. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet ve devrimler konusunda gizli ajandası olduğu yönündeki görüşünü desteklemek için Mazhar Müfit'le henüz Erzurum kongresi sırasında aralarında geçen konuşmaya yer vermiş ve Mazhar Müfit'in Mustafa Kemal'e Millî Mücadele'nin başarılı olması sonrasında ne yapılacağına dair sorusuna karşılık Mustafa Kemal'in cevabı olarak: *"Hakimiyet-i Milliye'ye müstenit kayıtsız ve şartsız müstakil bir Türk hükümetinden bahsetmişti"* sözünü örnek göstermiştir. Bu cevaptan sonra Mazhar Müfit'in, Mustafa Kemal'in cumhuriyeti kastettiğini düşündüğünü ancak kendisinin bu konuda konuşmak için erken olduğunu söylediği ifadelerle de yer verilmiştir.⁴⁴³

Mustafa Kemal'in zihninde olan planları ortaya koymak için şartların uygun olmasını beklediğini kendisinin de itiraf ettiğini öne süren Mısıroğlu, bu görüşü için 1927 yılında CHP Kurultayında okuduğu ve en önemli eseri sayılan Nutuk'ta da yer alan hükümet şekli meselesinin o dönemin şartlarından dolayı dile getirilmediği ve amacın hilafetin ve saltanatın kaldırılması olsa da bu düşüncüyü açıklıkla söylemenin dönemin genel havası padişahın saltanat ve hilafetin başında kalması yönünde olduğundan Milli mücadelenin gidişatını kötü etkileyebileceği gibi sözlerini örnek göstermiştir.⁴⁴⁴ Bunlarla birlikte Mustafa Kemal'in 13 Eylül 1920'de meclise gönderdiği, *"siyasi sosyal, idari, askeri"* görüşleri kapsayan programda hilafet ve

⁴⁴² Emrah Safa Gürkan, **Cumhuriyet'in 100 İsmi: Büyük Devrimin Portreleri**, Mundi Kitap, Mayıs 2023, s.225

⁴⁴³ Kadir Mısıroğlu, "Kemalist İnkılabın Anatomisi", **Sebil**, No:21, 21 Mayıs 1976, s.4 Ayrıca Mazhar Müfit'in referans gösterilen eseri için **Bkz. Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölene Kadar Atatürk'le Beraber**, 1.cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1966, s.34-36

⁴⁴⁴ **A.e.**, No:22, s.4

saltanat makamının kurtarılması sonrasında padişah ve halifenin tekrar yerini alabilmesi için gereken yasal düzenlemelerin yapılacağına dair maddeye rağmen önce saltanatı sonra hilafeti kaldırılmasını Mustafa Kemal'in yine Nutuk'tan atıf yaptığı sözüyle Türk milletini “*bazı zayıf kalbli ve zayıf muhakemeli insanlar*”⁴⁴⁵ olarak tarif ettiğini ileri sürerek taktiksel biçimde günlük koşullara uygun olarak kandırdığına kanıt olarak sunmuştur.

Mustafa Kemal'in gizli bir ajandası olduğuna dair iddialarının bir kısmı da İstanbul'da lağvedilen son Osmanlı Mebussan Meclisine dayandırılmaktadır. Bu iddiaların çıkış noktası Mustafa Kemal'in İngilizlerle gizlice anlaştığı ve Kurtuluş Savaşı'nın ve hatta Lozan'ın imzalanmasının bu anlaşmanın sonucu olarak nihayete erdirildiği düşüncesidir. Mısıroğlu'na göre 30 Ekim 1918 Mondros Anlaşması'nın ardından İngilizlerin İstanbul'u fiilen işgal etmesine rağmen aradan bir buçuk yıl geçtikten sonra tekrar hareketlenerek resmen işgal teşebbüsü ile 16 Mart 1920'de Şehzadebaşı Karakolunu basmaları dikkat çekicidir. Bu durumu “*işgal içinde işgal*” olarak değerlendirmiştir. Böyle bir değerlendirmeyi yapmasının sebebi İngilizlerin zaten işgalci durumda olduğu İstanbul'da bu harekete kalkışmalarındaki amacın Osmanlı Mebussan Meclisi üzerindeki baskıyı artırmak ve meclisin kapatılmasına bahane sağlamak olduğunu ispat etmektir. Mısıroğlu, İngilizlerin meclisi basmak suretiyle bazı mebusları sürgüne Malta'ya bazılarını da Mustafa Kemal'i ikna etmek amacıyla özgür bir biçimde Ankara'ya göndermelerinin başka bir anlama gelemeyeceğini öne sürmüştür.⁴⁴⁶ Meclisin kapatılması ve buradaki mebusların Ankara'ya geçmesi tam da Mustafa Kemal'in istediği gibi Ankara'da bir meclis oluşmasına yaradığından bu olay Mustafa Kemal ve İngilizler arasında gizli bir anlaşmanın varlığının kanıtı olarak gösterilmiştir.

Mısıroğlu, İstanbul'daki meclisin İngiltere ve Ankara arasındaki bir danışıklı dövüş sonucu kapatıldığına dair iddiasını Rauf Orbay'ın hatıralarını kaleme alan Feridun Kandemir'in eserine atıf yaparak ispatlama çabasına devam etmiştir. Mısıroğlu, Rauf Orbay'ın “*Nitekim meclisin basılıp benim de tefrik ile Malta'ya sürülüşüm neticesinde husule gelen vaziyet, tamimiyle istediğimiz sonucu vermiş ve*

⁴⁴⁵ A.e., No:24,s.4 (Atıf yaptığı Nutuk Ankara 1927 sayfa 276,77)

⁴⁴⁶ Kadir Mısıroğlu,” Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Trabzon Meb'usu Şehid-i Muazzez Ali Şükrü Bey, **Sebil**, No:66, 1 Nisan 1977, s.5

böylece hemen o günden itibaren Anadolu'da milli Meclisin ve hükümetin gayet müsait şartlar içinde kurulması kabil olmuştur.” şeklindeki ifadelerini yine aynı eserde Orbay’ın Malta’da kendini asla sürgünde hissetmediğine ve esir muamelesi yapılmadığına dair sözleriyle⁴⁴⁷ birleştirdiğinde Ankara ve İngilizlerin gizli bir işbirliği içinde olduğuna dair hiçbir şüpheye yer olmadığı sonucuna varmıştır.

Son olarak, Mustafa Kemal’in dini istismar etme yoluyla elde ettiği kazançlar arasında Hint Müslümanlarının Kurtuluş Savaşı sırasında hilafeti korumak için gönderdiği paraları kendi hesabına kullandığına dair iddia gösterilmektedir. Mukaddesatçılara göre bu paralar Müslüman dayanışmasının bir örneği olarak hilafeti kurtarmaya yardımcı olmak için gönderilmiş, Mustafa Kemal’de bunları bu şekilde kabul etmiş fakat kendi kişisel zaptı altına geçirmiştir. Bunu doğrulamak için Necip Fazıl Refet Bele ile bir konuşmasını yayınlamıştır. Konuşmada Necip Fazıl Refet Bele’ye Hint Müslümanlarının gönderdiği paranın akıbetini sormuş, Refet Paşa bu parayla İş Bankası’nın kurulduğunu ve bu paranın da devlet hesabına değil Mustafa Kemal’in şahsi sermayesi olarak yatırıldığını belirtmiştir.⁴⁴⁸ İddia odur ki bu paralar Mustafa Kemal’in edindiği servetin ilk aşaması olarak kullanılmıştır. Bu konuda yine Büyük Doğu’da Kazım Karabekir’in özel notlarına dayanarak ortaya atılan; Mustafa Kemal’e Sinan Tekelioğlu eliyle Hint Müslümanlarının gönderdiği 13 milyon lirayla bir tanesi 50 bin lira değerinde beş saatin teslim edildiği, saatler Sinan Tekelioğlu, İsmet İnönü, Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, ve Rauf Orbay için gönderildiği halde sahiplerine verilmediği ve bütün bu paraların millet hesabına kullanıldığına dair hiç bir kanıtın olmadığı gibi iddialarla bu paraları Mustafa Kemal’in şahsi hesabına geçirdiği kanıtlanmak istenmiştir.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ A.e. No:67, 8 Nisan 1977, s.4

⁴⁴⁸ Necip Fazıl Kısakürek, “Hindistan İanesi”, **Büyük Doğu**, 5. Devre No: 40, 22 Aralık 1950, s.8

⁴⁴⁹ “Merhum Kazım Karabekir’in Hususi Notlarından Elde Ettiğimiz Harikulade Bir Vesika”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No: 52, 16 Mart 1952, s.13 Hint Müslümanlarının gönderdiği paraların Mustafa Kemal’in şahsi hesabına İş Bankası’nın kuruluş sermayesi olarak yatırıldığına dair aynı iddia Sebil gazetesinde de öne sürülmüştür. **Bkz.** “Değirmenin suyu Nereden Geliyor”, **Sebil**, No:57, 28 Ocak 1977, s.10

2.2.1.2. Vatan Haini İmajı

Mustafa Kemal'in gizli bir ajandası olduğu iddiasının dayandığı ikinci ayak önceden belirlenmiş hedeflerine uymak için içine girdiği gizli anlaşmaların varlığına dair iddialardır. Yaptığı iddia edilen bu gizli anlaşmalar sebebiyle Mustafa Kemal bir hain olarak tasvir edilmiştir. Bu söylem Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin cephesinde kişisel hatıralara dayandırılarak yaşandığı öne sürülen olaylar etrafında kurulmuştur. Burada yaşananları aktaran ve bu söylemin ortaya çıkmasını sağlayan kişi ise Cevat Rifat Atilhan'dır. Filistin cephesinde 4. Ordu kumandanı Mersinli Cemal Paşa'nın emrinde vazifede olan Cevat Rifat bizzat şahit olduğunu iddia ettiği olay üzerinden 7.ordu kumandanı Mustafa Kemal'in İngilizlerle anlaşarak geri çekildiğini, 4. ve 8. Ordu arasında oluşan boşluk sebebiyle Filistin cephesinin çöktüğünü öne sürmüştür. Atilhan'ın "*çok iyi bir kumandan ve samimi bir vatanperver*" olarak nitelediği Mersinli Cemal Paşa bu anlaşmayı haber almış tüm çabalarına rağmen Filistin cephesinin düşmesine engel olamamıştır.⁴⁵⁰ Filistin cephesinde bizzat bulunuşu ve Filistin'in kaybedilmesine şahitlik etmesi Atilhan'ın tarih algısını şekillendirmiş olup, bütün söylemini Filistin'i bir Yahudi yurdu yapmak isteyen Siyonist, Farmason ve dönmelerin İttihat ve Terakki'nin içine sızmak yoluyla buna karşı duran II. Abdülhamid'i hal etmeleri ile başlayan bir felaketler zinciri olarak kurgulamasına sebep olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin cephesinin düşme sebebi de Yahudi ajanlarının yoğun uğraşlarıdır.⁴⁵¹ Osmanlı'nın çöküşünü bir Yahudi komplosu olarak kurgulayan ve antisemitik tarih söyleminin en büyük mimarlarından olan Atilhan, Filistin cephesinin düşmesi olayından başlayarak Yahudi Komplosu, İngilizler ve Mustafa Kemal üzerinden de bir hat çizmiş olur. Bu hattı izleyen Necip Fazıl, İngilizlerle anlaşarak Filistin'in kaybedilmesine neden olan ve İmparatorluğu parçalayan Mondros anlaşmasını imzalamaya mecbur bırakan Mustafa Kemal'in daha sonra İstanbul'a, Yıldırım Ordularının başına geçirilse bu durumu bertaraf edeceğini yazan bir telgraf yolladığını ve ardından İstanbul

⁴⁵⁰ Cevat Rifat Atilhan, "Görünmeyen İnkılap" **Büyük Doğu**, 5.devre, No: 39, 15 Aralık 1950, s.10

⁴⁵¹ Atilhan bu tarih algısını sık sık dile getirmiştir. Bunun bir örneği olarak **Bkz.** Cevat Rifat Atilhan, "Acı Hakikatler", **Yeni İstiklal**, No:73, 9 Mayıs 1962, s.2

hükümetinin olanlardan haberi olmadığı için bu istediğini aldığını öne sürer.⁴⁵² Fazıl'a göre, Mustafa Kemal önce İngilizlerle anlaşarak İmparatorluğu yıkmış daha sonra Lozan meselesinde daha geniş anlatıldığı gibi İngilizlerin istediği biçimde bir vatan kurarak kurtarıcı rolüne bürünmüştür. Mukaddesatçı tarih yazımı için iddia edilen bu olaylar Mustafa Kemal'in gizili amaçları olduğunun ve bunlara ulaşmak için her adımını titizlikle planlandığının kanıtlardır.

2.2.1.3. Türk ve Müslüman Olmadığına Dair İmaj

Mustafa Kemal'in İngilizlerle gizli anlaşmalar yaparak İmparatorluğu yıktığının ve yerine yine bu anlaşmalara -Lozan anlatısı da bununla örtüşmektedir- uygun bir cumhuriyet kurduğunun ileri sürülmesi onun aslında bir kahraman değil vatanına ihanet eden bir hain olarak tasvir edilmek istenmesinin en önemli nedenidir. Osmanlı'nın yıkılışı ve Cumhuriyete giden yolu Yahudi komplosu üzerinden okumak Mustafa Kemal'in Türk ve Müslüman olmadığına dair iddiaların ortaya atılmasının önünü açmıştır. Mukaddesatçı düşünce kendi düşünce kodlarına uymayan her düşünce ve kişiyi “düşman” ilan eder ve bu tanımlama otomatik bir ön kabulü içerir. Buna göre, bir düşman hiçbir zaman Türk milleti tanımının ayrılmaz iki unsuru olarak gördükleri Türk ve Müslüman kimliğinde olamaz. Bu ön kabulün en açık örneğini Büyük Doğu gazetesinde “*Bir Mektuptan*” başlığı altında Şeyh Recep'e ait olan mektuptan yapılan alıntı sunmaktadır. Bahsi Geçen Şeyh Recep Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal'e muhalefeti ile bilinmektedir. Saltanat ve hilafet yanlısı olduğu için Amasya görüşmeleri esnasında Mustafa Kemal'e tehdit içeren bir telgraf çekmiş ve Sivas'a gelmesine engel olmak istemiştir. Kendisinin İngilizlerce de desteklendiği iddia edilmektedir.⁴⁵³ Mektupta, vatana sadakatin üç şartı sayılmış birincisi “*İslam olmak*”, ikincisi “*Türk olmak*” ve üçüncüsü de maddi bir bağ ile

⁴⁵² Dedektif X Bir “Hakikat: Hakikat için Hakikat!” **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:25, 8 Eylül 1950, s.3 ve 10

⁴⁵³Şeyh Recep ile ilgili daha detaylı bilgi için **Bkz.** İzzet Öztoprak, “Milli Mücadeleye Tepki: Şeyh Recep Olayı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, No:13, Kasım 1988 ve Oğuz Aytepe, “Yeni Belgelerin Işığında Şeyh Recep Olayı ve Şeyh Recep Kamil Özgüneş” **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, No:55 Mart 2003 41-50

vatan topraklarına bağılı olmak şeklinde sıralanmıştır. Daha sonraki ifadede bu üç şarta sahip kimsenin hain olma olasılığının bulunmadığı belirtilmiş hıyanetin ise bu şartlara sahip olmayan kimselerden beklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁵⁴ Nerede bir hain varsa o mutlaka bu kimliğin dışında bir kimliktedir. Mukaddesatçılar, Mustafa Kemal'in kökenine dair çeşitli yakıştırmaları gündemde tutmayı bu sebeple önemsemişlerdir.

Mustafa Kemal'in kökeniyle ilgili iddialar öne sürmek kolay değildir. Bu tür yakıştırmalar yapmak karşılarına hukuki bir yaptırım çıkaracağından bu konuda dolaylı işaret etmelere çok sık başvurmışlardır. Buna bir örnek Sebil Gazetesi'nde Atatürk'ün uşağı Cemal Granda'nın *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri* adlı kitabından anlatılan bir olaya dayanmaktadır. Buna göre, uşağının isminin Cemal olmasına takılan Mustafa Kemal, bu ismi uşağına kimin koyduğunu sorar ve babasının koyduğu yanıtını alır. Babasının kim olduğunu merak eden Atatürk'e uşağı, babasının kim olduğunu bilmediğini dokuz aylıkken öldüğünü belirtir. Bunun üzerine Mustafa Kemal *"Ananı tanıyorsun ya yeter, ben de babamı tanı mıyorum"* diye cevap verir.⁴⁵⁵ Bu anıyı yayınlarken *"Ananı tanıyorsun ya yeter!.. Ben de babamı tanı mıyorum ya..."* şeklindeki ifadenin başlık olarak seçilmesine de dayanarak bu hatırayla birlikte işaret edilmek istenen iki anlam çıkarılabilir. Bunlardan birincisi babasının kim olduğunu bilmemesinin "gayrimeşru" bir çocuk olduğuna, ikincisi de Yahudilik 'in esaslarına göre bir çocuğun Yahudi olması annesinin Yahudi olmasına bağılı olduğu ve bunu bildiği için Mustafa Kemal'in de *"anneni tanıyorsun ya yeter"* dediğine dair anlamdır. İkinci anlamın nasıl çıkarıldığı bir sonraki sayıda yayınlanan anı örneği ve buna seçilen başlıkta kendini açığa çıkarır.

Bir sonraki sayıda aynı eserden Mustafa Kemal ve Nuri Conker arasında geçen bir diyaloga yer verildiği görülür. Bu diyalogda Mustafa Kemal Nuri Conker'e *"Selanik'ten ne çıkar"* diye soruyor ve Conker ise *"Bol Yahudi çıkar"* cevabını veriyor. Bunun üzerine Mustafa Kemal kendisinin de Selanik'te doğduğu için Yahudi olduğunu söyleyenlerin çok olduğunu fakat tıpkı Napolyon'un da Korsikalı bir

⁴⁵⁴ "Bir Mektuptan:", **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:36, 24 Kasım 1950, s.10

⁴⁵⁵ Kadir Mısıroğlu, "Kemalist İnkılabın Anatomisi", **Sebil**, No:49, 3 Aralık 1976, s.4-5

İtalyan olmasına rağmen yaptıklarıyla tarihe bir Fransız olarak geçtiği ve bir Fransız olarak öldüğü gibi önemli olanın ait olunan vatan için gösterilen çaba olduğunu söylüyor.⁴⁵⁶ Bu yazının başlığının “*Selanik’ten ne çıkar*” “*Bol Yahudi Çıkar*” şeklinde seçilmesinden de anlaşılacağı gibi verilmek istenen Mustafa Kemal’in Selanikli bir Yahudi olduğu ve hatta bunu kendisinin de saklamadığıdır. Bu tür imaların bir başka örneğine de Büyük Doğu’da Necip Fazıl’ın “*Dedektif X Bir*” takma ismiyle 1935 yılında bir havranın evrakları arasında bulunduğunu iddia ettiği bir yazıda rastlıyoruz. Duanın tercüme edilerek “*Bu Yahudi duasında Yahudilerin neye dayandığını göreceksiniz*” şeklindeki açıklamayla verilmesi söylenmek isteneni göstermesi açısından önemlidir. Burada “*Ve sevgili vatanımızın Ulu Önderi Kemal Atatürk’e uzun ve mesud ömürler ihsan eyle, amin*”⁴⁵⁷ şeklinde biten duanın Mustafa Kemal’in Yahudi asıllı olduğuna dair bir referans olarak sunulduğunu söylemek yanlış olmaz.

Mustafa Kemal’in Müslüman olmadığı “*dinsiz*” ve “*allahsız*” olduğunu öne süren örneklerle de rastlanmaktadır. Mukaddesatçıların “*hain*” tanımlamalarının açık bir örneğini vermek üzere biraz üstte başvurulmuş Büyük Doğu da yayınlanmış “*Bir Mektuptan*” isimli Şeyh Recep’e ait yazıda Mustafa Kemal’e dair bu varsayımlara rastlanabilir. “*Bahis mevzu zata gelince O evvela İslam değildir. Zira İslamiyetten inhiraf ve infisalini Kâinatın Fahrı Efendimize ‘Donsuz Bedevi’ ve Kur’ana ‘Kara Kitap’ diyerek göstermiştir.*”⁴⁵⁸ sözleriyle isim vermese de Mustafa Kemal’i kastettiğini gazetenin 40. sayısında Necip Fazıl’ın kaleme aldığı “*Allahsız*” yazısından anlayabiliriz. Necip Fazıl’ın “*Halbuki Birinci Cumhurresi*” diyerek başlayan “*Kâinatın Mefhari hakkında ‘Donsuz Bedevi!’ hakaretini savuracak kadar Allah ve Resulünün düşmanıydı*” şeklinde bitirdiği ifadesinden birinci Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal’in yazının başlığından da anlaşılacağı gibi “*Allahsız*” olarak tasvir ettiğini görmek mümkündür. Necip Fazıl, yazının amacının Mustafa Kemal’in Allah ve Peygamber düşmanlığını ispatlamak için bizzat kendisinin yazdığı 1931 yılında okullarda okutulmak üzere basılan tarih kitabından alıntılara başvurarak tarihe not düşmek ve Mustafa Kemal’in İslam’a verdiği zararları

⁴⁵⁶ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, *Sebil*, No:50, 10 Aralık 1976, s.4

⁴⁵⁷ “Elimize geçen bir Yahudi duası”, *Büyük Doğu*, 5.devre, No: 42, 5 Ocak 1951, s.9

⁴⁵⁸ “Bir Mektuptan:”, *Büyük Doğu*, 5.Devre, No:36, 24 Kasım 1950, s. 10

göz önüne sermek olduğunu belirtmiş ve bunun için *Tarih I Tarihten Evelki Zamanlar ve Eski Zamanlar* kitabından alıntılar yaparak örnekler sunmuştur. Örneğin Mustafa Kemal'in katı bir materyalist olduğuna dair görüşünü ispatlamak için bu kitaptan aldığı “*Her halde hayatın, herhangi bir tabiat harici amilin müdahalesi olmaksızın dünya üzerinde tabii zaruri bir kimya ve fizik seyri neticesi olduğunu kabul etmek lazımdır*”⁴⁵⁹ ifadesini kullanmıştır.

2.2.1.4. Ahlaksız İmajı

Mustafa Kemal'in Türk ve Müslüman olmadığı ve hatta dini ve Allah'ı tamamen reddeden biri olarak tasvir edilmesi ahlaki açıdan da düşük olmasını beraberinde getirmektedir. Mukaddesatçı düşüncede tıpkı düşman ve hain tanımlarının Türk ve Müslüman olmayan kimliklerle özdeşleştirilmesi gibi ahlak da din le birlikte gelen bir paket olarak düşünülmektedir. Elbette buradaki din herhangi bir din değildir. İslam dininden olmayan herkesin ahlakı mukaddesatçılarca şüphelidir. “*Dinsiz*” ve “*Allahsız*” olarak resmedilen Mustafa Kemal'in aynı zamanda ahlaksız olarak nitelendirilmesi bu bakımdan şaşırtıcı değildir. Ahlak meselesinde ise iki konu mukaddesatçılarca öne çıkartılır. Birincisi içki meselesi ikincisi ise kadın meselesidir. Ahlak çoğu kez kadınların giyimleri davranışları ve görünüşleri üzerinden tanımlanmaktadır. Bunun yanında ahlakın erkeler üzerinden tanımlanması kadın düşkünlüğü ve içki başlığı altında toplanabilir. Mustafa Kemal'in ahlaksızlığı da bu iki konu üzerinden ilerler.

Mustafa Kemal'in içki ve kadınlara düşkünlüğü olarak tasvir edilmek istenen durum en çok Sebil Gazetesi'nde yer bulmuştur. Büyük Gazete 'de “*alkol sevgisi*” minvalinde ahlaken düşüklük olarak nitelendirmeden sadece belli hatıratlardan yorumsuz olarak verilen alıntılara rastlanmaktadır. Örneğin Süreyya Yiğit'in Mustafa Kemal'in iradesizlikten değil tamamen sarhoş olmak için içtiğini ifade ettiği

⁴⁵⁹ Dedektif X Bir “Allahsız”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s. 3

anılarından bir kesitin sunulması buna örnektir.⁴⁶⁰ Aynı şekilde Ahmet Hamdi Başar'ın esasında laiklikle ilgili fikirlerini beyan ettiği bir anekdotun “*Mustafa Kemal'in İçki Sofrasında Din ve Laiklik Müzakeresi*”⁴⁶¹ başlığıyla yayınlanması Mustafa Kemal'in alkole olan zaafına ve böyle mühim meselelerin bile içki sofrasında konuşulduğuna dikkat çekmek istendiğine bir örnektir. Sadi Borak'ın *Atatürk ve Din* adlı kitabından, Mustafa Kemal'in Mevlevihane'deki ayini izlemesi ardından Borak'a Mevlana'nın nasıl bir insan olduğu sorusuna iyi bir adam olduğu yönünde cevap aldıktan sonra “*ben onun ne liberal kafalı bir şair olduğunu bildiğim için 'huzuruna kupkuru girilmez' dedim, birkaç kadeh çekip te geldim*”⁴⁶² demesini anlatan bir anının yayınlanması diğer örnektir.

Mısıroğlu Mustafa Kemal ile ilgili her konuda olduğu gibi alkol ve kadın konusunda da en sert üsluba sahip kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Fahrettin Altay'ın anılarına yer verdiği “*Kemalist İnkılabın Anatomisi*” yazı dizisinin “*şekilcilik*” bölümünde Altay'ın Mustafa Kemal ve arkadaşlarının cumhuriyet nutkunu rakı ve leblebi eşliğinde hazırladıklarına dair ifadelerine yer verilmiştir. Bu anekdottun devamında Altay, akşam yemeğinin ardından gramofon eşliğinde genç bir artistin önce alaturka oyunlar yaptığını daha sonra dansını alafrangaya çevirdiğini ve Mustafa Kemal'in bundan çok hoşlandığını belirtmek için kendisiyle dans ettiğini aktarmıştır. Kendi dans ettikten sonra dans için Recep Peker'e verdiğini ardından Altay'a dansa kalkması için işaret ettiğini ve dans sırasında genç artistle arasını açık bırakan Altay'ı “*kumandan öyle olmaz yapışacaksın*” diye uyardığını ifade ettiği satırlara yer verilmesi Mustafa Kemal'le ilgili çizilmek istenen imajı yansıtmaktadır.⁴⁶³

Fahrettin Altay'ın anılarından yararlanan yazı dizisinin devamında Mustafa Kemal'in Türk-İslam maneviyatından uzaklığının bir göstergesi olarak kızlarını Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için içkili balolara götürdüğüne dair kısımlara yer verilmesinden ve Altay'ın Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının nasıl yapıldığını

⁴⁶⁰ Tarihçi, “Yakınlarının Dilinden M. Kemal'den Hatıralar”, **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.6

⁴⁶¹ Ahmet Hamdi Başar, “Yakın Tarih: M. Kemal'in İçki Sofrasında Din ve Laiklik Müzakeresi”, **Büyük Gazete**, No:17, 18 Ağustos 1976, s.7

⁴⁶² “Anılar: Mustafa Kemal'e Dair Bir Hatıra”, **Büyük Gazete**, No:42, 9 Şubat 1977, s.11

⁴⁶³ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:35, 27 Ağustos 1976, s.5

anlattığı bölümler için “*Sırmalı Elbiselerle Protokol Briçle İstirahat, Rus Karısıyla Politka, Çıplak Kadın Seyriyle Yenilik Ve...*” “*Meclis’de bir gündüz Fresko’da bir gece!*”⁴⁶⁴ şeklindeki başlığın tercih edilmesinden de anlaşılacağı gibi kutlamaların içkili ve kadın mevcutlu olması hem Mustafa Kemal’in hem yakın çevresinin hem de İnkılapların ahlaktan yoksun ve maneviyata aykırı olarak tasvir edilmesi ve bu tasvirin kalıplaşarak günümüze kadar gelmesine yol açmıştır. Altay’ın anılarından sunulan kısımların sonuna gelindiğinde Mısıroğlu, bu anıları yayınlamaktaki amacını “*Çankaya ve İnkılapçı kadronun adeta manevi portresini çizdiğini fark etmişsinizdir.*”⁴⁶⁵ sözleriyle açığa vurmaktadır. Bu anılara hukuki sebeplerden bir yorum yapmayı tercih etmediğini burada yazılanların “*okuyucuların ferasetine*” bıraktığını söylemiştir.

Aynı yazı dizisinde Turhan Gürkan’ın “*Atatürk’ün Uşağının Gizli Defteri*” adlı kitaptan yapılan alıntılarda Mustafa Kemal’in yakın arkadaşlarının eşlerine varana kadar kadınlarla kurduğu samimiyet ve bundan hiçbir beis duymayışı vurgulanmak istenmiştir. Abdülhak Hamid’in eşini Yalova’da bir baloda dansa kaldırıp ardından yanağından öpüşü ve Abdülhak Hamid Tarhan’ın da buna duyarsız kalması pek tabi Mustafa Kemal’in ve yakın çevresinin ahlaki çöküntüsüne örnek gösterilmek için seçilmiştir. Bunlarla birlikte “*Çankaya köşkünde yine bir akşam ziyafeti*” şeklinde başlayan anekdotta Mustafa Kemal’in sosyete mensup Adalı Ayşe Hanım’ı dansa kaldırması bunun üzerine eşi Asaf Bey’in silahına davranması ve Sinop milletvekili Recep Zühtü’nün Asaf Bey’i bir yumrukla yere sermesi anlatılır. Ertesi gün Mustafa Kemal’e bu olay anlatılınca kızmak yerine gülerek “*Adamcağız keyfe gelmiş, canı tabanca atmak istemiş*” şeklinde yanıt vermesi de bu meselelerdeki ahlaki düşüklüğünün bir göstergesi olarak sunulmuştur.⁴⁶⁶ Yine aynı eserden Atatürk’ün uşağı Mustafa Kemal’in sıklıkla güzel kadınlarla yan yana gördüğünü Beylerbeyi Sarayında çokça yapılan içkili, müzikli, kadınlı ve erkekli bir

⁴⁶⁴ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:37, 10 Eylül 1976, s.5

⁴⁶⁵ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:38, 17 Eylül 1976, s.4

⁴⁶⁶ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:51, 17 Aralık 1976, s.4-5

eğlencenin sonunda havuzda çıplak kadınların yüzdüğünü belirten kısma yer verilmesi bir başka örnektir.⁴⁶⁷

2.2.1.5. Diktatör İmajı

Mustafa Kemal'in bir diktatör olarak tasvir edilmesi mukaddesatçı tarih kurgusunun önemli ve çelişkili bir parçasıdır. Konu Mustafa Kemal olduğunda resmi tarih yazımının II. Abdülhamid'i müstebit padişah olarak sunması karşısında II. Abdülhamid'in müstebit olmadığı veya böyle olsa bile bunun haklı gerekçeleri olduğu gibi görüşlerin tam zıttı bir biçimde tavır alındığı görülmektedir. Söz konusu II. Abdülhamid olduğunda otoriterliğe övgüler düzen söylemlerin yerini katı bir otoriterlik karşıtlığı alır. Bunun ilk örneğine Mısıroğlu'nun Kemalizm'i analiz ettiği yazı dizisinde “*Militarizm*” başlıklı yazısında rastlanır. Analizinde Türk milletinin tamamının askerliği benimsemiş olduğu ve orduyla milletin ayrılmaz olduğunu ifade ettikten sonra askerlik kurallarının savaş esnasında kullanılması gerekliliğinin altını çizmiştir. Ancak inkılapları hayata geçiren kadronun önemli bir kısmının asker olmasından kaynaklanmaktadır ki Milli Mücadele bittikten sonra inkılapların hayata geçirilme aşamasında askeri teknikler kullanılarak harp zamanında gibi davranılmıştır. Bu analizler içinde en dikkat edilmesi gereken nokta inkılapçı kadronun sosyal meselelerde de savaş ve darbe mantığıyla ilerlediğinden ve demokrasilere uygun düşmeyecek biçimde meclis üzerinde baskı unsuru oluşturduğundan şikâyet edilmesidir. Mısıroğlu, bu baskının en önemli örneği olarak saltanatın kaldırılması sırasında Mustafa Kemal'in mebusların “*kellelerini koparmakla*” tehdit ettiğine dair iddiayı gösterir.⁴⁶⁸ Mısıroğlu burada II. Abdülhamid'in müstebit tartışmalarındaki tavrının tersi biçimde bir demokrasi arayışındaymış gibi görünmektedir.

Mustafa Kemal'in bütün yetkileri kendi elinde toplamak istediğine ve karakter olarak da bu yapıda biri olduğuna örnek olarak gösterilen bir hatıradadır.

⁴⁶⁷ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, *Sebil*, No:50, 10 Aralık 1976, s.4-5

⁴⁶⁸ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, *Sebil*, No:28, 9 Temmuz 1976, s.4

Mustafa Kemal'i paşalığa terfi ettirmek isteyen Salih Cımcöz'ün Enver Paşa'ya başvurması anlatılmaktadır. Enver Paşa'dan bu istekte bulunan Cımcöz'e Enver Paşa, Mustafa Kemal'e paşalık verilse mareşalliği onu da alsa sultanlığı sultan da olsa Allah olmayı isteyeceğini söylemiştir. Bu sözlere rağmen de kendisini paşalığa terfi ettirmiştir. Anekdota göre, yıllar sonra Cımcöz bunu bir sohbet masasında Mustafa Kemal'e anlatmış Mustafa Kemal ise Enver Paşa'nın her dediğinin doğru çıktığını bunların hepsini yaptığını söylemiştir.⁴⁶⁹ Mısıroğlu da Lozan görüşmeleri başladığı esnada Mustafa Kemal'in çeşitli yerlerde halife olmak istediğini dile getirdiğini, İzmir iktisat kongresine gitmek için çıktığı yolda belli duraklarda bu şekilde beyanlarda bulunduğunu ancak, -yine Mustafa Kemal'in gizli anlaşmalar ve görüşmeler yaptığını ima ederek- İzmir'de her ne olduysa bu kararından vazgeçtiğini öne sürmüştür.⁴⁷⁰

Mustafa Kemal'e atfedilen diktatör sıfatının kaynağı gücü eline geçirir geçirmez ilk olarak etrafında kendisine muhalif olan kişileri bazen oyunlarla bazen de öldürterek temizlediğinin savunulmasıdır. Bu söyleme göre, tek adam olma yolunda önündeki tüm engelleri çeşitli hesaplarla kaldırmış ve kendisine muhalefet eden herkesi bertaraf ederek inkılapları rahatça hayata geçirecek zemini yaratmıştır. Necip Fazıl Mustafa Kemal'in kendisine muhalif "*basiretli insanları*" ortadan kaldırdığına dair iddialarını tek parti yıllarında Bulgaristan'da Yarın gazetesinde yazdığı muhalif yazılarla ünlü olan Arif Oruç'a dayandırmaktadır. Oruç'a göre Mustafa Kemal büyük zafer sonrası kendi düşüncelerini hayata geçirmek için buna engel olabilecek haysiyetli ve İstiklal Harbi'nde canla başla savaşmış kumandanları uzaklaştırmakla işe başlamıştır. Bir kısım kumandanları ordu müfettişliğine atamış bir kısmını ise meclise alarak kendi gözetimine hapsedmiştir. Etrafında tüm gücü eline geçirmesi durumunda bu güçten nemalanacak "*asalakları*" toplamış çünkü bu sayede amacına ulaşabileceğini fark etmiştir.⁴⁷¹

Mısıroğlu da bu düşünceyi destekleyecek biçimde Mustafa Kemal'in meclis içindeki bazı hesaplarını kendisine muhalif olan ve muhafazakâr olarak bilinen ikinci

⁴⁶⁹ "İddia", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22Aralık 1950, s.8

⁴⁷⁰ Kadir Mısıroğlu, "Kemalist İnkılabın Anatomisi", **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.4

⁴⁷¹ Arif Oruç, "Müzakere Usulü: Birinci Cumhurreis Meselesi Halledilmeden Bu Memlekette Hiçbir Dava Konuşulamaz!!!", **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 36, 24 Kasım 1950, s.10-11

grubu bertaraf etmek için yaptığını öne sürmüştür. Mustafa Kemal'in büyük zafer sonrası henüz tüm gücü elde edememiş olduğunu ileri süren Mısıroğlu bu yönde attığı ilk ve en önemli adımın da meclisten "*Nisab-ı Müzakere Kanununu*" geçirtmek olduğunu belirtmiştir. Bu kanuna göre herhangi bir kanunun geçmesi için meclis üye sayısının yarısından bir fazlasının yeterli olması yerine mevcut üye sayısının yarısından bir fazlasının yeterli olması şartı getirilmiştir. Cephe'deki bazı paşaların aynı zamanda mebus olması ve bu sebeple mecliste bulunamamaları sebebiyle bu kanun meclisten kolaylıkla geçmiştir. Mısıroğlu'na göre, bu kanunla Mustafa Kemal kendisine muhalif kişileri çeşitli yerler de görevlendirerek ve meclisten uzak tutarak istediği kanunların meclisten geçmesini sağlamış ve diktatör olma yolunda emin adımlarla ilerlemiştir. Yine Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyetinin fiilen bir parti halini alması, isminin Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Grubu olarak değişmesi ve grubun tamamen Mustafa Kemal ve yandaşlarından oluşması Mustafa Kemal'in kendi diktatörlüğünü kurması için taktiksel hamleleri olarak değerlendirilmiştir.⁴⁷²

Oruç bir başka yazısında hilafetin kaldırılması meselesini de Mustafa Kemal'in tek adam olma arzusundan kaynaklandığını iddia etmiştir. Hilafetin arkasından bütün maneviyatın da yakılıp yıkıldığını bütün bunları yaparken de medeniyet seviyesine çıkma hedefinin bir kılıf olarak kullanıldığını belirtmiştir. Oruç'a göre, Mustafa Kemal Millet'in hakimiyetini sağlamak için çıktığı yolda kendisinin ve dar çevresinin mutlak hakimiyetini tesis etmiştir. Sultanların mutlak iradeyi elinde bulundurmasına ve istediği kanunları çıkarmasına karşı millet'in iradeyi eline alması için mücadele ettiğini söyleyerek mutlak iradeyi kendi üzerinde toplamıştır.⁴⁷³

Dedektif X Bir takma ismiyle kaleme aldığı yazısında Necip Fazıl İzmir suikastı meselesini de yine Mustafa Kemal'in diktatör olma arzusu etrafında değerlendirilmiştir. Fazıl'a göre, asılanların hepsi Mustafa Kemal'in gizli kapaklı çevirdiği işleri biliyordu ve bu yüzden de ortadan kaldırılmalıydı. Fazıl bu düşüncesini ispatlamak için İstiklal Mahkemesi Savcısı Denizli Mebusu Necip

⁴⁷² Mısıroğlu, **a.g.e.**, s.4

⁴⁷³ Arif Oruç," Sen, Ey Milli Hakimiyet! Hangi Ellere Düşün?", **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 40, 22 Aralık 1950, s.11

Ali'nin ifadesinden aldığını belirttiği parçalar yayınlamıştır. Necip Ali'nin ifadesine göre, İzmir suikastı davası Mustafa Kemal'e çok yakın olan ve ellerinde vesikalar olan kişilerin asılması için bir fırsat olarak kullanılmıştır. Yine aynı kişinin diğer bir ifadesi, Cavit Bey'in beş yıldan fazla mahkûmiyet alması için hiçbir neden bulunamazken Çankaya'dan gelen bir emirle idam kararının verilmesidir. Burada Çankaya'dan kastedilen şüphesiz Mustafa Kemal'dir. Bir diğer iddia da ise Ayıcı Arif namıyla bilinen eski kolordu kumandanının Mustafa Kemal'in Vahdettin'den para aldığını bildiği için astırılmış olmasıdır. Bu iddiaların ardından Necip Fazıl yine Arif Oruç'un Yarın Gazetesi'nde İzmir suikastı ile ilgili bu suikastın Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat ve Refet Paşayı bertaraf etmek için ortaya çıkarıldığı sözlerine referansla İzmir suikastı meselesinin Mustafa Kemal'in diktatörlüğü yolundaki bir temizlik hamlesi olduğunu göstermek istemiştir.⁴⁷⁴ Mısıroğlu da bu görüşleri tıpkı İzmir suikastı meselesinde olduğu gibi “*Takrir-i Sukun Kanunu*” ve “*Hıyanet-i Vataniye Kanunu*” da muhaliflerin susturulması için kullanıldığını ve bu konuda hukuki çerçevenin çokça dışına çıkıldığını belirterek Mustafa Kemal'in diktatörce uygulamalarda bulunduğunu destekleyen bir görüş sunar. Buna ek olarak bu uygulamalarla inkılaplar yolunda Türk-Yunan harbinde döküldüğünden daha çok kan döküldüğünü de öne sürer.⁴⁷⁵

Serbest Fırka'nın kurulması meselesi de Mustafa Kemal'in tüm gücü elinde toplama arzusunun bir sonucu olarak görülmektedir. Resmi tarihin bu olayı Mustafa Kemal'in Serbest Fırkayı bizzat kurarak muhalefetin önünü açması ve bu anlamda demokrasiye olan bağlılığının bir kanıtı olarak sunması karşısında Necip Fazıl'ın görüşü, Serbest Fırka'nın açılmasının maksadının muhalifleri tek bir çatı altında toplamak ve yok etmek olduğudur. Mustafa Kemal Serbest Fırkanın kuruluşunda bizzat rol almış ve fırkada bulunacak kişilere bile kendisi karar vermiştir. Öyle ki başına bile yakın dostu Fethi Bey'i geçirmiş, CHP ve Serbest Fırka arasında suni bir ihtilaf oluşturmuş ve kendini de bunun üstünde konumlandırmıştır.⁴⁷⁶ Necip Fazıl'ın

⁴⁷⁴ Dedektif X Bir “Zulüm”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:37, 1 Aralık 1950, s.3

⁴⁷⁵ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:29, 16 Temmuz 1976, s.3

⁴⁷⁶ Dedektif X Bir, “Serbest Fırka: Bizde Muhalefet Komedyasının 1 Numaralı Kahramanı”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 21, 3 Mart 1950 s.3 ve 7

bir senaryo olarak gördüğü bu mesele Mustafa Kemal'in diktatör olma hevesi yolunda atılmış hesaplı planların bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Mustafa Kemal'in diktatör olarak tasvir edilmesi konusunda gösterilen bir diğer örnek de Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluşunda oynadığı aktif roldür. Seçime girecek üyeleri bizzat kendisinin seçtiği ve muhalif hiçbir isme yer vermediği öne sürülerek diktatörlüğünün kanıtı olarak sunulur. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet Halk Partisinin üyelerini bizzat seçmesi meclise girmek isteyen muhalif üyelerin işini zorlaştırdığı savunulur. "*Gizli Kalmış Kahramanlar*" bölümünde Mısıroğlu'nun hilafetin kaldırılmasına yönelik gösterdiği muhalefetten dolayı bir kahraman olarak tasvir ettiği Kadir Beyoğlu Zeki Bey'in sadece muhalif olduğundan uğradığı takibatları ve baskıyı da anlatması Mustafa Kemal'in bir diktatör gibi kendisine muhalefet eden herkesi nasıl ortadan kaldırmaya çalıştığına kanıtlar gibi sunulmuştur.⁴⁷⁷ Aynı şekilde Mustafa Kemal'e muhalif olan Ali Şükrü Bey suikastı de Mısıroğlu'na göre Mustafa Kemal'in diktatörlüğünün göstergesidir.⁴⁷⁸

Son olarak bu konuda değinilmesi gereken bir konu da Mustafa Kemal'in diktatör olması konusunda fikir beyan eden çevrelerin sadece mukaddesatçılar olmadığıdır. Mete Tunçay'ın Kemalizm eleştirilerine Sebil'de yer verilmiş olması farklı siyasi kimliklerdeki kişilerin post Kemalist paradigma içinde nasıl buluştuklarının ilk işaretlerini vermesi bakımından önemlidir.⁴⁷⁹ Tunçay gibi siyasi duruşu bambaşka olan bir düşünüre referans yapılması mukaddesatçı çevrelerde bu alanda yeterli akademik bir üretim olmadığının da bir işareti olarak yorumlanabilir. Nitekim bu konudaki eksikliklerinin en çok farkında olan ve batılı tarzda bir eğitimden geçmiş olan Eygi bu konudan hep yakınmaktadır. Bugün "kültürel

⁴⁷⁷ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Kadirbeyoğlu Zeki Bey", **Sebil**, No:148, 27 Ekim 1978, s.4

⁴⁷⁸ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Ali Şükrü Bey", **Sebil**, No: 85, 12 Ağustos,1977, s.4-5

⁴⁷⁹ Post-Kemalizm ayrıntılı bilgi için Bkz. İlker Aytürk, "Post-Post Kemalizm Yeni Bir Paradigmayı Beklerken", Post-Post Kemalizm Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar, Der. İlker Aytürk, Berk Esen, İletişim Yayınları, İstanbul, 2022,

hegemonya” olarak adlandırılan kültürel dünya üzerindeki iktidara sahip olma yetersizlikten sürekli yakındığı yazılara sıklıkla rastlanmaktadır.⁴⁸⁰

Mete Tunçay’ın Toplum ve Bilim dergisinin 1978 kış sayısından alınan “Atatürk’e Nasıl Bakmak” isimli makalesinden parçalarda Tunçay’ın Kemalizm’i ilkel bir dine benzetmesinin ve özellikle de tek parti döneminin baskıcı politikalarına olan eleştirilerinin diktatör bir Mustafa Kemal portresi çizmek isteyen mukaddesatçılar için ayrı bir önem taşıdığı su götürmez. Tunçay’ın eleştirilerinin ne kadar doğru ne kadar yanlış olduğunu ölçmek bu çalışmanın konusu olmasa da Tunçay’ın makalesinden özellikle seçilen parçalar önem taşımaktadır. “*Dinsel nedenlerle Atatürk’e düşman olanların sağlığında da kırk yıl sonra da sayıları çok olmasa da varlığı toplumsal bir gerçek*” cümlesiyle başlayan ve devam eden kısımda Tunçay’ın bu görüşlerine yapılan niyet okuma dikkat çekicidir. Sebil Gazetesi’nde isimsiz bir şekilde yayınlanan bu yazı da Tunçay’ın Atatürk’e dini sebeplerle neden düşman olunması gerektiği ile ilgili bir şey söylemediğini ancak bunun olmasının tabii olacağını kabul eden bir tavrı olduğu yorumu getirilmiştir. Bu yorumda iddia edilen Mete Tunçay’ın da Atatürk’e dini sebeplerle düşman olunması gerektiğini normal gördüğüdür. Burada da görüldüğü gibi kullanılan kaynaklar üzerinde bu tip yorumlar yapmak kaynağın yazarının fikirlerinin çarpıtılmasına yol açabilmektedir. Yazının geri kalan kısımlarında Tunçay’ın Cumhuriyet’in ilk döneminde Mustafa Kemal’in “*parti, ordu ve bürokrasi*” üçlüsünü kontrol altına alarak otoriter bir rejimin kurulduğu ile ilgili tespitleri bolca yer bulmuştur.⁴⁸¹

⁴⁸⁰ M.Şevket Eygi, “Maarifimizin Perişan Hali”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.7’deki yazısında Eygi, “Devlet liselerinden daha kaliteli mezunlar verecek bir özel İslam koleji, bize ve devamıza 10 Kocatepe camiinden 50 müftülük sitesinden daha faydalı olacaktır.” diye belirtir. M. Şevket Eygi, “Yeni Camilerimiz Nasıl Olmalı”, **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs, 1976, s.10, M. Şevket Eygi, “Okumak ve Düşünmek”, **Yeni İstiklal**, No: 17, 12 Nisan 1961, s.3

⁴⁸¹ “Dediler Ki Dedik Ki: Vatan İhanetini Ucuzlatmak”, **Sebil**, No:126, 26 Mayıs 1976, s.7

2.2.2. İsmet İnönü

Mukaddesatçılar için Türkiye tarihinin ikinci büyük sahte kahramanı İsmet İnönü'dür ancak İnönü'nün hakkında söylenenler öylesine serttir ki adete Mustafa Kemal'e söylenemeyen her şeyin acısı İnönü'den çıkartılıyor gibidir. Gerçekten de mukaddesatçıların İnönü portresi hakarete varan tasvirlerle bezelidir. Mustafa Kemal'e, Cumhuriyete ve inkılaplara duyulan bütün hınç İsmet İnönü üzerinden boşaltılmaktadır. Neredeyse Türk tarihinin en kötü ve en başarısız karakteri olarak resmedilir. Kötü gittiği düşünülen her şeyin yükü İnönü'nün üzerindedir. Bunun en iyi örneğini Necip Fazıl'ın tek parti ve CHP iktidarı döneminin Demokrat Parti'nin iktidara gelişiyle sonlanması ardından muhalefete düşen İsmet İnönü'ye yazdığı bir yazıda görmek mümkündür. "Sağır!" şeklinde başlayan yazıda Necip Fazıl İnönü'nün iktidarı kaybetmiş olmasını da fırsat bilip sert ifadelerle dolu bir yazı kaleme almıştır. *"Ezeli ve ebedi sağır! Allah seni en küçük çapta yarattı fakat hikmeti icabı kulakların gibi tıkalı kalbine ihtirasların en kuduzunu musallat etti"*⁴⁸² şeklinde başlayan yazıda İnönü'nün korkak, basiretsiz ve sinsî gibi türlü olumsuz sıfatla birlikte anıldığı görülmektedir. Yazıda dikkat çekici bir nokta da İsmet İnönü'nün hanesine yazılmış her olayın aslında İnönü lehine iyi talih ve tesadüfler sonucunda ortaya çıktığının iddia edilmesidir. Bu iddia mukaddesatçıların İnönü imajının en büyük özelliğidir.

Büyük Doğu'da *"Millî Mücadelemizin en temiz örneklerinden Cafer Tayyar Paşa"* diye sunulan Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale gibi pek çok cephede savaşan, Millî Mücadele döneminde Trakya'da I. Kolordu Kumandanlığı yapan, birinci ve ikinci meclise Edirne mebusu olarak giren ve Mustafa Kemal'e desteğini bildiren, Kurtuluş Savaşı sonunda Mustafa Kemal ile yollarını ayıran ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katılan Cafer Tayyar Eğilmez'in İsmet İnönü hakkındaki beyanlarına rastlanır.⁴⁸³ Bu beyanlardan neşredilen kısımlarda İnönü'nün

⁴⁸² "İsmet İnönü Destanıdır: Sağır!", **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.8-9

⁴⁸³ Cafer Tayyar Eğilmez ile ilgili daha fazla bilgi için **Bkz.** Zülal Keleş, "Cafer Tayyar Eğilmez", **Kurtuluş Savaşı'na Yön Verenler: Cumhuriyetin Kuruluşunun 70. Yıl Armağanı**, Ankara, Gazi Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1994 s.151-162, Veysi Akın, "Cafer Tayyar Paşa'nın Esir Alınışı ve Esaret Hayatı, **İlmi Araştırmalar**, No:1, 1995, s.31-38

“kin, ihtiras garaz ve husurmet” sıfatlarıyla anıldığını ve yine aynı şekilde elde ettiği mevkileri “kötü bir tesadüfün başımıza musallat ettiği bu hasta adamın”⁴⁸⁴ şeklindeki ibareden de anlaşılacağı gibi kendi için iyi ancak Türk milleti için kötü bir talih sonucu elde ettiği öne sürülmüştür. Aynı yazıda İnönü’nün ne iyi bir insan ne iyi bir asker ne de iyi bir yönetici olduğuna ve İkinci Dünya Savaşı döneminde insanların yiyeceklerini hayvanlara hayvanların yiyeceklerini insanlara yedirdiğine dair ifadeler kullanılmıştır.

Oluşturulmak istenen İsmet İnönü imajının iki önemli parçası İnönü’nün korkak ve zalim bir diktatör şeklinde sunulmasıdır. Bunlar birbiriyle çelişkili gibi görülse de ikisinin birlikte aynı vücutta buluşmasına aslında yine İnönü’nün zayıf karakterli olduğu temsili üzerinden tutarlılık kazandırılmaya çalışılır. Korkak oluşu daha çok cumhurbaşkanlığı dönemi öncesine ait önemli bir karakter özelliği olarak öne çıkarılırken zalimliği Mustafa Kemal’in ölmesi ve cumhurbaşkanlığı sonrası gücü eline geçirmesiyle vurgulanan bir özelliği haline gelmiştir. Mustafa Kemal yaşarken ortaya herhangi bir irade koyamadığına, dolayısıyla başbakanlığı boyunca da inkılapların uygulanmasının en önemli bekçisi konumunda olduğuna ve cumhurbaşkanlığını almasıyla bu kez de zalim ve din düşmanı tavrıyla aynı görevi eskisinden daha kuvvetli biçimde sürdürdüğüne dair genel kanı İnönü nefretinin en büyük motivasyonu olmuştur. Bu sebeple hem başbakanlığı hem de cumhurbaşkanlığı döneminde İnönü “*Türk milletinin mukaddesat imhacılığının*”⁴⁸⁵ baş karakteri sayılmıştır. Buna ek olarak korkak olarak tasvir edilmesi elde ettiği başarıların da ona ait olmayışını destekleyen önemli bir gösterge sayılmaktadır.

İnönü’ye olan nefretin bir diğer önemli kaynağı ise komünizmin Türkiye’de yayılmasına olanak verdiği ile ilgili kabuldür. Bu kabulün oluşmasında 7 Eylül 1944- 5 Mart 1945 yılları arasında sürdürülen “İrkçılık- Turancılık Davası” büyük rol oynamıştır. Nihal Atsız ve Sabahattin Ali arasındaki uyuşmazlıklar sonucu Sabahattin Ali’nin Atsız’a açtığı hakaret davası Atsız aleyhine sonuçlanmıştır. Bunun üzerine Atsız taraftarlarının çıkardığı olaylar sebebiyle Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi ve Dr. Hasan Ferit nezarete alınmış ve evlerinde yapılan

⁴⁸⁴ “Milli Mücadele Kahramanlarından Cafer Tayyar ve İsmet İnönü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:8, 24 Nisan 1959, s.8

⁴⁸⁵ Dedektif X Bir, “İnönü ve Kardeş”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:28, 28 Eylül 1950, s.3

incelemeler sonucu 23 kişinin “*gizli cemiyet kurmak, nizam düşmanlığı yapmak ve hükümeti devirmek*” suçlarından yargılanmalarına başlanmıştır. Bu kişilerden bazılarına ise mahkeme gününün başladığı 7 Eylül gününe kadar tabutluklarda işkence çektirildiği öne sürülmüştür. Antikomünizm şemsiyesi altında rahatlıkla buluşabilen mukaddesatçılar ve Türkçüler için bu sürecin en önemli sorumlularından biri Hasan Ali Yücel diğeri de Türk milliyetçilerinden nefret ettiği ileri sürülen İsmet İnönü’dür. İsmet İnönü’nün bu dava ile birçok masum Türk milliyetçisini baskı altına aldığı ve komünizmin yayılmasına fırsat verdiği görüşü yaygın hale gelmiştir.⁴⁸⁶

1959 yılında Nihal Atsız gibi bir Türkçü’nün Büyük Doğu’da bir yazı dizisinin çıkabilmesinin en büyük sebebi, Atsız’ın 1944-45 Irkçılık- Turancılık davası sebebiyle İnönü’ye karşı eleştirileri ve özellikle komünizmle ilgili suçlamalardır. Yazı dizisinin en başında yazılan önsözde bu davanın sebebinin İnönü’nün “*moskof dostluğu*” olduğundan ve adeta Türkçülere savaş açıldığından bahsedilmiştir.⁴⁸⁷ Yeni İstiklal Gazetesi’nde de aynı davadan hapis yatan ve Türk Ocaklarında görevde bulunmuş Mustafa Zeki Sofuoğlu ve Fethi Tevetoğlu gibi Türkçülerin yazılarına aynı sebeplerden ötürü rastlanmaktadır.⁴⁸⁸

2.2.2.1. Korkak İmajı

Mukaddesatçı tarih anlatısında İsmet İnönü imajının öne çıkartılan parçalarından biri korkaklıktır. İsmet İnönü’nün korkak bir savaş kaçağı olduğu kime ait olduğu belirtilmeyen hatıralara dayandırılarak pek çok kez hikâye edilir. Her fırsatta savaştan kaçmaya çalışan ve Kurtuluş Savaşı’na bile bir tesadüf sonucu katılmış bir Paşa’nın bu kadar çok zaferle anılmasının sebebi üçüncü kişilerin bir sebepten kendisini kurtarması veya talihin bir oyunu olarak anlatılır. Cevat Rifat Atilhan, Birinci Dünya Savaşı esansında Suriye ve Filistin Cephesini anlatırken Şam’ın düşmesi üzerine Mersinli Cemal Paşa’nın askeri toplamak görevini vermek

⁴⁸⁶ İlhan Darendelioğlu, **Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri: Toplantılar, Mitingler, Nümayişler, Bildiriler, Cemiyetler, Basın**, İstanbul, Toker Yayıncılık, 1968

⁴⁸⁷ Nihal Atsız’ın “Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri ve Çektiklerimiz” isimli yazı dizisinin başlangıcı ve buna yazılan önsöz için **Bkz. Büyük Doğu**, 10. Devre, No:1, 6 Mart 1959, s.11

⁴⁸⁸ Mustafa Zeki Sofuoğlu “Sayın Aydınlarımızı”, **Yeni İstiklal**, No: 73, 9 Mayıs 1962, s.3

için İsmet İnönü'yü aradığını ancak İsmet İnönü'nün Homs limanına kaçtığını ifade etmiştir.⁴⁸⁹ Bu olay iki farklı şekilde daha hikâye edilmiştir. Birinci hikâyede İsmet Paşa İngilizlerin Filistin cephesine taarruz etmesi ve cephenin yarılması sonrası emrindeki kolorduyu bırakarak kaçmıştır. Bu olayın duyulmasıyla Başkumandanlık Divan-ı Harp'e verilmesini istemiştir. Ancak İsmet İnönü Filistin cephesi Ordu Kumandanlığında bulunan Fevzi Çakmak'a yalvarmış ve Çakmak onu kurşuna dizilmekten kurtarmıştır.⁴⁹⁰ İkinci anlatıya göre ise Filistin Cephesinin dağılmasının ardından Üçüncü Kolordu Kumandanı İsmet Paşa kolordusunu bırakarak İstanbul'a kadar kaçmıştır. Enver Paşa bu durumu öğrenince kurşuna dizilmesi emrini vermiş fakat araya giren kişiler tarafından İnönü Vahdettin'in huzuruna çıkarılmıştır. Burada Vahdettin'in kendisini affetmesi için ayaklarına kapanmış ve Sultan Vahdettin kendisini affetmiştir.⁴⁹¹

Resmi tarih yazımının İstiklal Savaşı'nın Mustafa Kemal'den sonra gelen ikinci kahramanını İsmet İnönü olarak kaydetmesi karşısında İnönü'nün Kurtuluş Savaşı'na katılmasının bile adeta bir oldu bitti ile gerçekleştiğine dair bir anlatı kurulmuştur. Vak'anüvis ismiyle kaleme alınan, dönemin İstanbul mebusu - İstanbul'dan Anadolu'ya cephanenin ve pek çok önemli ismin geçişini sağlamış- Yenibahçeli Şükrü Oğuz'la gerçekleştirilen konuşmanın nakledildiği hatıradaki Oğuz, İsmet Paşa'nın Anadolu'ya geçişini anlatmıştır. Oğuz'un anlatımına göre İsmet Paşa arkadaşları Saffet Bey tarafından bir bahaneyle Maltepe'ye getirilmiştir. Oğuz, Saffet Bey ve İsmet Paşa'ya Mustafa Kemal'den gelen bir emirle kendilerinin Ankara'ya geçirileceğini belirtmiş İsmet Paşa buna çok şaşmıştır. Oğuz'un size Ankara'da ihtiyaç var demesine karşılık henüz her şey için erken olduğunu ihtiyaç olursa gideceklerini belirten İnönü Saffet Bey ve Oğuz tarafından ısrarlı bir oldu bitti ile "*nefes nefese*" elbisesi giydirilerek gönülsüz bir biçimde Ankara'ya gönderilmiştir.

492

⁴⁸⁹ Cevat Rifat Atilhan, "Görünmeyen İnkılap", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s.10

⁴⁹⁰ Yeni İstiklal'de "Fevzi Çakmak ve İnönü" şeklinde neşredilen bu yazıyı yazan Tarihçi takma adını kullanmış ve bir kaynak göstermemiştir. **Yeni İstiklal**, No:207, 28 Temmuz 1965, s.7

⁴⁹¹ "Tarihi İfşaat", **Yeni İstiklal**, No:210, 18 Ağustos 1965, s.6

⁴⁹² "İsmet İnönü Anadolu'ya Nasıl Gönderildi?", **Yeni İstiklal**, No: 208, 4 Ağustos 1965, s.11 Aynı hikâye gazetesinin 256. Sayısında biraz daha geniş bir biçimde anlatılıyor. Mustafa Kemal'in kendisini ısrarlı bir biçimde çağırmasına sürekli red cevabı veren İsmet Paşa'yı Anadolu'ya geçirmeye çalışan

İsmet İnönü'nün Kurtuluş Savaşı'na katılmak konusunda gönülsüz olduğuna, Amerikan mandasını kabul etmenin gerekliliğine inandığına ve harpte silahların Anadolu'ya sevk edilmesinde hiçbir katkısının olmadığına dair iddialar İnönü'den Karabekir'e gönderildiği öne sürülen bir mektuba dayandırılmaktadır. Bu mektup Kazım Karabekir'in Feridun Kandemir'e anlattığı iddia edilen anekdotlara dayandırılmaktadır.⁴⁹³ Mektubun son kısmından alınan parçaya göre İsmet İnönü memleketin parçalanmadan kurtulması için Amerikan'ın himayesinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında kendisini hiçbir şeye karıştırmadıklarını ve sekiz ay boyunca evde oturduğunu ama daha sonra Şura-yı Askeri'ye tayin edildiğini belirttiği kısımların İsmet Paşa'nın Kurtuluş Savaşı'na katılmaktaki gönülsüz ve pasif tavrının bir itirafı olarak sunulduğunu görülmektedir. İlk kez Büyük Doğu'da yayınlanmış bu mektup daha sonra Yeni İstiklal gazetesinin de çeşitli sayılarında tekrar yayınlanmıştır.⁴⁹⁴

İsmet İnönü'nün savaştan kaçmak istediğine dair bir diğer anlatı ise yine Kazım Karabekir'in anılarına dayandırılmıştır.⁴⁹⁵ İsmet İnönü'nün Kazım Karabekir'le yaptığı, İstiklal Savaşı'nın sonucuna karşı duyduğu ümitsizliği göstermeyi amaçlayan konuşma sıklıkla referans gösterilmiştir. Bu konuşmaya göre İsmet İnönü Karabekir'e memleketin içinde bulunduğu durumun vahametini sebep göstererek askerliği bırakmayı eldeki tüm varlıklarını satıp çiftçilikle hayatlarına devam etmeyi teklif etmiş ve “*Birleşelim, Kazım Ağa, İsmet Ağa olalım*” demiştir.⁴⁹⁶

Karakol cemiyetinin, bunu Paşa'ya takip edildiğini ve saklanması gerektiğini söyleyerek hayata geçirdiği anlatılıyor. Kokusundan saklanmak için Maltepe'ye gelmeye razı olan İnönü'nün buradan yukarıda detaylı anlatıldığı gibi bir emrivakiyle Ankara'ya gitmek için hazırlandığı belirtiliyor. **Bkz.** Kandemir, “İsmet İnönü, Milli Mücadeleye Zorla İştirak Ettirilmiştir”, **Yeni İstiklal**, No: 256, 6 Temmuz 1966, s.3

⁴⁹³ Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul, Türkiye yayınevi, 1960, s.177, Feridun Kandemir, **Kazım Karabekir'in Yakılan Hatıraları Meselesinin İç Yüzü**, İstanbul, Yakın Tarihimiz Yayınları, 1964

⁴⁹⁴ Necip Fazıl Dedektif X Bir takma ismiyle mektubun İsmet İnönü'nün “kıymetsiz bir takım umumi politika görüşlerini” içeren kısmını yayınlamayı gereksiz bulduklarını ve son kısmının İsmet Paşa'nın Milli Mücadele karşısındaki tavrını yansıttığı için önemli olduğunu belirtiyor. “İnönü ve Milli Mücadele”, **Büyük Doğu**, 10.Devre, No:14, 5 Haziran 1959, s.8 “Aynı mektup Yeni İstiklal gazetesinde de bulunabilir. “İnönü ve Milli Mücadele” **Yeni İstiklal**, No:191, 7 Nisan 1965, s.2, **a.e.**, No: 237, 23 Şubat 1966, s.9

⁴⁹⁵ Karabekir, **a.g.e.**, s.

⁴⁹⁶ “İnönü ve Milli Mücadele” **Büyük Gazete**, No:38, 12 Ocak 1977, s.22 ve “İnönü ve Milli Mücadele”, **Yeni İstiklal** No:260, 3 Ağustos 1966, s.3

Bu belgeye dayanarak İsmet İnönü'nün Kurtuluş Savaşı'na hiçbir şekilde inanmadığı ispatlanmak istenmiştir.

İnönü'nün korkak bir savaş kaçağı olarak tasvirinin son örneği de İnönü muharebesinden kaçmış olduğuyla ilgili iddiadır. Kaynağı açıklanmayan iddiaya göre İnönü harbin düşman lehine geliştiği sırada korkudan kaçarak bir samanlığa saklanmış. Bir çavuş kendisini görmüş ve ordunun bozguna uğramak üzere olduğunu ve geri dönmesi gerektiğini söylemiştir. Bu sözlerden sonra İnönü adeta “*sürüklenircesine*” cepheye geri dönmüştür. 1949'da İskenderiye Başkonsolosu olan Sedat Zeki Örs'ün de bu olayı doğruladığı belirtilmiştir. Örs, Mısır Prenslerinden Abdülmünhim'in 1947'de İstanbul'a geldiğinde kendisine şoför olarak İnönü'nün eski şoförünü tuttuğunu ve şoförün de kendisine İnönü'nün İkinci İnönü Muharebesinden kaçtığını anlattığını öne sürmüştür.⁴⁹⁷ Örs'ün bu beyanları da bu iddiaya kanıt olarak sunulmuştur. Tüm bu hikayelerin ortak yönü İnönü'nün adına tarihe kaydedilen zaferlere İnönü'nün hep bir sebepten “*sürüklenmiş*” gibi anlatılmasıdır.

Aynı iddia Birinci İnönü muharebesi için de ileri sürülmüştür. Sebül Gazetesi'nde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hatıralarından neşredilen bölümlerin bir tanesinde, Refet Paşa'nın Birinci İnönü muharebesinin kahramanının İsmet İnönü değil, Fethi Bey'dir demesi öne çıkarılır. Kadri'nin anlatımından alınan kısma göre, Yakup Kadri Refet Bele'nin söylediği bu sözleri duyunca şaşırmış ve Mustafa Kemal'in İsmet İnönü'ye yolladığı tebrik mesajını sormuştur. Refet Bey de bu mesajın bir adres yanlışlığı sebebiyle İnönü'ye gittiğini aslında Birinci İnönü Muharebesi'nin kahramanının Miralay Fethi Bey olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁹⁸ Görülüyor ki anlatmak istenilen -kendisiyle özdeşleşen her zafer için vurgulandığı gibi- savaş bir hezimete dönüşmek üzereyken Miralay Fethi Bey'in yetişmiş olduğu ve savaşın Fethi Bey sayesinde kazanılmasına rağmen başarının İsmet İnönü hanesine yazıldığıdır.

Aslında kendisine ait olmayan ve hanesine bir başarı olarak yazıldığı düşünülen örneklerden bir diğeri de Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na

⁴⁹⁷ “Kumandan İsmet İnönü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:8, 24 Nisan 1959, s.9

⁴⁹⁸ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:40, 1 Ekim 1976, s.4 ve 5

katılmamasıyla ilgilidir. Bu olayın da esas kahramanın Fevzi Çakmak olduğu öne sürülür. Fevzi Çakmak Necip Fazıl ve Eygi'ye göre dindar bir Millî Mücadele kahramanı olarak anılırken Mısıroğlu kendisinden iyi bir biçimde bahsetmez. Mısıroğlu, “*adı nasıl dindar olarak anıldığı bilinmeyen*”⁴⁹⁹ diye bahsettiği Fevzi Çakmak için Mustafa Kemal'i diktatör yetkileriyle donatılmasından kendine pay çıkacağını uman biri olarak bahseder. Yeni İstiklal 'de tarihçi ismi kullanılarak kaleme alınan yazıda İsmet İnönü'nün Hasan Ali Yücel'in de bulunduğu bir heyete Türkiye'nin savaşa girmeye mecbur olduğunu ve bunu millete alıştırmak gerektiğini söylediği ancak mecliste yapılan gizli görüşmelerde Fuat Köprülü, Hasan Bayur ve Celal Bayar'ın bu düşünceye muhalefet ettiği ve en sonunda da Fevzi Çakmak'ın kendisini bu karardan geri dönmeye mecbur bıraktığı ifade edilmiştir.⁵⁰⁰ Aynı iddia aynı gazetenin 211. Sayısında İbrahim Arvas'ın yazısında da yer bulmuştur.⁵⁰¹ Buna göre, İkinci Dünya savaşına girmek isteyen İnönü'yü durduran Fevzi Çakmak olmuştur. Mukaddesatçılara göre, Kurtuluş Savaşı'nda savaşa girmek istemediği ve cephelerden kaçtığı iddialarıyla korkak sayılan İnönü, İkinci Dünya Savaşı'na Almanya'yı karşısına alma cesaretini gösteremediğinden katılmak istemediği için yine korkak olarak tasvir edilmekten kendini kurtaramamıştır.

2.2.2.2. Zalim- Diktatör İmajı

Çizilmek istenen İsmet İnönü'nü portresinde öne çıkarılan özelliklerinden bir diğeri de zalim olmasıdır. Mukaddesatçılara göre, zulmü arkadaşlarını bertaraf edip bir diktatör olmasına hizmet etmiş ve bir diktatöre dönüştükten sonra da devam etmiştir. Bu konuda, İnönü'nün vatanperver komutanları gerek idam sehpasına götürdüğü gerekse de türlü entrikalarla saf dışı ettiği böylece Mustafa Kemal'in arkasından hiç hak etmediği bir biçimde cumhurbaşkanı olduğu anlatısı öne çıkar. Tepedelenlioğlu, İnönü'nün cumhurbaşkanı oluşunu Sevr Anlaşması sonrası İstanbul'un Türklere bırakılmasına benzetir. Sevr görüşmeleri esnasında taraf

⁴⁹⁹ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:2, 9 Ocak 1976, s.4-5

⁵⁰⁰ “Türkiye'nin İkinci Cihan Harbine Girmemesini İnönü mü Sağladı?”, **Yeni İstiklal**, No: 207, 28 Temmuz 1965, s.5

⁵⁰¹ İbrahim Arvas, “İnönü ve 2'nci Dünya Harbi, **Yeni İstiklal**, No:211, 25 Ağustos 1965, s.5

devletlerin İstanbul'u kime verecekleri konusunda anlaşılamamaları sebebiyle Türkiye'ye bırakmaları gibi İnönü'nün de 1938'de çoğunluğun biri üzerinde karar kılamamasından dolayı cumhurbaşkanlığına seçildiğini öne sürmüştür. Tepedelenlioğlu'na göre, söylenenin aksine mecliste İnönü taraftarı bir çoğunluk yoktu olsaydı İnönü devlet idaresini aldıktan iki ay sonra meclisi feshettirmezdi. Bu meclise ve bu meclisten seçilen kabineye güveni yoktu. Bu kabine Mustafa Kemal'in son kabinesiydi. İnönü bu kabinede özellikle Şükrü Kaya'yı ekarte ederek partinin en güçlüsü olmayı planlıyordu ve Fevzi Çakmak ile Şükrü Kaya arasındaki anlaşmazlıktan yararlanarak bunu başardı. Fevzi Çakmak ve Şükrü Kaya'nın birbirlerine olan nefreti sayesinde ikinci cumhurbaşkanlığına aradan sıyrılarak İnönü seçildi.⁵⁰²

Bu iddianın aksini Emekli Hava Generali Celal Yakal gündeme getirmiştir. Yakal'a göre Mustafa Kemal'in ölümü sonrası cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Fevzi Çakmak'ın İsmet İnönü'yü desteklediği iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır. İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilerek diktatör olmasının suçunu Çakmak'a yıkmak doğru değildir. Fevzi Çakmak'a meclisteki subaylar cumhurbaşkanı olması için başvurmuş Çakmak istememiştir. Şükrü Kaya'nın kendisinin aday olup olmayacağı konusunda ağzını arattığını ve aslında Kaya'nın aday olmak istediğini anlamıştır. Şükrü Kaya'nın bir dalavere çevireceğini fark etmiş ve bu seçimi meclisin yapacağını eğer bir hile yapmaya kalkan olursa da silahına davranacağını belirtmiştir. Yakal ayrıca Fevzi Paşa'nın meclisin çoğu üyesinin İsmet İnönü taraftarı olduğunu bildiğini eklemiştir. Bu sebeple İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesinde Fevzi Çakmak'ın bir dahli olmadığını öne sürmüştür.⁵⁰³ Oysa Tepedelenlioğlu bu iddiaya yanıt vermiş bu anlatılanların kendi hatıralarıyla uyuşmadığını ileri sürmüştür. Şükrü Kaya ile arasında geçen Mustafa Kemal'in ölümü üzerine kimin cumhurbaşkanı olacağı tartışmalarında gazetelerin bu konuyu kurcalamamalarını ve kendisinin de bu konu hakkında yazmamasını talep ettiği konuşmayı nakletmiştir. Tepedelenlioğlu'na göre meclise milletvekili seçme süreci Şükrü Kaya'nın kontrolündeydi ve Fevzi Çakmak da bunun farkındaydı. Şükrü Kaya ile arası iyi olmadığı için meclise

⁵⁰² Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Yakın Tarih: İnönü Nasıl Cumhurreisi Olmuştu?", **Büyük Gazete**, No: 37, 5 Ocak 1977, s.8-9

⁵⁰³ Celal Yakal, "İsmet Paşa Nasıl Reisi Cumhur Oldu?", **Yeni İstiklal**, No:241, 23 Mart 1966, s.3

seçilemeyeceğini bildiğinden cumhurbaşkanlığına adaylığını koymadı. Tepedelenlioğlu'nun 1938 meclisinde İsmet İnönü'nün taraftarlarının çok olmadığını özellikle vurguladığı görülmektedir. Ona göre, Fevzi Çakmak İsmet İnönü'nün seçilmesini istemiştir çünkü mecliste taraftarı çok olmamasına karşı ordu içinde taraftarı az değildir. Ayrıca Tepedelenlioğlu meclisteki subayların Fevzi Çakmak'a cumhurbaşkanı olması için başvurduğuna dair de bir bilgisi olmadığını söyleyerek Yakal'ın ifadelerine yanıt vermiştir.⁵⁰⁴

İnönü'nün gücü tamamen kendi eline almak için bütün rakiplerini teker teker bertaraf ettiği iddialarından bir diğeri de Rauf Orbay ile ilgilidir. İbrahim Arvas'ın hatıratından nakledilenlere göre kendisini Lozan'a gönderen Rauf Orbay olmasına rağmen Lozan görüşmelerine ara verildiğinde Orbay ile hiç görüşmemiştir. Arvas, görüşmemesinin sebebini Lozan'da Türkiye'den İslam'la olan bağı kopartmasının istenmesi ve bunu Rauf Orbay'ın kabul etmeyeceğini İnönü'nün bilmesi olarak açıklamıştır. Yaşanan bu dalavereyi fark eden Orbay'ın bu konuda sorumluluk almak istemediğinden istifa ettiğini de eklemiştir.⁵⁰⁵

İsmet İnönü'nün zulüm ve haksızlıklarla gücü eline geçirdiği iddialarının bir kısmı da Şeyh Sait İsyanıyla bağlantılı olarak aktarılır. Şeyh Sait İsyanı mukaddesatçılara göre Türkçülerin ve Kürtçülerin iddia ettiği gibi “*kürtlük*” merkezli bir olay değil tamamen inkılaplara duyulan dini bir isyandır. Mısıroğlu bu iddiayı Rıza Nur'a dayandırır. Rıza Nur'un meselenin aslını dönemin İstiklal Mahkemesi başkanlığını yapan Ali Saib'e sorduğunu Ali Saib'in de bu isyanın kürtlikle hiçbir ilgisi olmadığını tamamen dini bir isyan olduğunu söylediğini ileri sürer. Buna göre isyan Şapka ve Tekke ve Medreselerin Kapatılması Kanun'a duyulan tepkinin bir ürünüdür. Anlatılana göre, dönemin Başbakanı Fethi Okyar her ne kadar meseleyi sükûnetle sürdürmek istese de İsmet İnönü bu olayı fırsat bilmiştir. İsyanı bastırmadaki başarısızlığı sebep gösterilerek Fethi Okyar indirilmiş başbakanlığa İsmet İnönü geçmiştir. Mısıroğlu'na göre, İnönü bu gücü doğudaki dindar halkı ezmek ve özellikle Kazım Karabekir başkanlığında kurulan

⁵⁰⁴ Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, “İsmet Paşa'nın Cumhurbaşkanı seçilişinde tek rolü oynayan kim?” **Yeni İstiklal**, No:246, 27 Nisan 1966, s.3-12

⁵⁰⁵ İbrahim Arvas, “Yakın Tarihimizin Bilinmeyen Gerçekleri”, **Yeni İstiklal**, No:229, 29 Aralık 1965, s.5

Terakkiperver Partisi etrafında toplanan inkılap karşıtlarına göz dağı vermek için kullanmıştır.⁵⁰⁶ Şeyh Sait İsyanı'nın sert bir biçimde bastırılması Kürt meselesinin ortaya çıkışının sebebi olarak görülür ve bu nedenle İnönü Kürt meselesinin ortaya çıkışından da birinci derecede sorumlu tutulur.

Arvas'ın hatıralarından sunulan parçalarda Şeyh Sait İsyanı'nın aslında basit bir olay olduğu ileri sürülür. Olaya göre, küçük bir zabıt kumandası tarafından mahkemece getirilmesi istenen kişiler o sırada Şeyh Sait'in evinde gerçekleşen çok sayıda insanın davetli olduğu düğünde bulunmaktadır. Arama yapan jandarmalar Şeyh Sait'in evine gider ve bu adamları istediklerini söylerler. Şeyh Sait düğünde bulunan insanların hemen hepsinin silahlı ve birbiriyle akraba olduğunu, buradan bu kişilerin götürülmesi halinde çatışma çıkabileceğini ve iki üç gün sonra bu kişileri bizzat kendisinin teslim edeceğini ifade eder. Ancak askerler götürmekte ısrar eder ve çıkan çatışmalarda iki asker öldürülür. Evinde bu hadiselerin olmasından korkan Şeyh Sait dağ başındaki köyüne çekilir daha sonra da Şeyh Sait'in adamları ve asker arasında çatışmalar yaşanır. Burada iddia edilen odur ki Şeyh Sait isyanı basit bir adli vakadır ve diğer doğu vilayetlerine sıçramamış yerel düzeyde kalmıştır. Oysa Şeyh Sait olayı karşısında meclisteki görüşmelerde dönemin başbakanı Ali Fethi Bey isyanın küçük çaplı olduğu konusunda ısrar etse de dönemin dış işleri bakanı İsmet Paşa isyanın tüm doğu vilayetlerine sıçradığı ve planlı bir şekilde gerçekleştiğini iddia ederek kendisinin başbakan olması halinde bu olaylara sert bir biçimde son vereceğini söylemiştir. Bu şekilde başbakanlığa geçen İsmet İnönü'nün Şeyh Sait isyanını kendi kariyeri için kullandığı ve bu yolda tüm ülkeyi savaş alanına çevirmekten çekinmediği ileri sürülür.⁵⁰⁷ Bununla birlikte, Şeyh Sait isyanını inkılap karşıtlarını susturmak için bir fırsat olarak gördüğü, Doğu vilayetlerinde büyük zulümler uygulattığı ve pek çok masumun kurşuna dizilerek veya idama gönderilerek katledilmesine sebep olduğu da dile getirilenler arasındadır.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ Kadir Mısıroğlu, "Yakın Tarihimizin Meçhul Kahramanları", **Sebil**, No:140, 1 Eylül 1978, s.4

⁵⁰⁷ İbrahim Arvas, "Tarihi Hakikatler", **Yeni İstiklal**, No:197, 19 Mayıs 1965, s.4 ve 12

⁵⁰⁸ İnönü'nün Doğu illerinde sebep olduğu zulümler yine Arvas'ın hatıratlarından parçalarda verilmiştir. Daha detaylı bilgi için **Bkz.** İbrahim Arvas, "Yakın Tarihimizin Bilinmeyen Gerçekleri" **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.5, a.e., No:232, 19 Ocak 1966, s.5

İnönü'nün bir zalim olarak tasvirinin geldiği noktayı görmek açısından Yeni İstiklal 'de yayınlanan bir anekdota göz atmak gerekir. Anekdota sonuna bu olaya şahitlik eden kişinin olayı Yeni İstiklal gazetesine nakleden kişiye yeminler ederek anlattığı notu eklenmiştir. Yani kaynak, ismi verilmeyen ve olaya şahit olduğuna yemin eden bir kişidir. Hikâye edilen bu olay, gerçekliğini sorgulatacak ciddiyetsizlikteki bu kaynak paylaşımı göz önünde tutulduğunda dahi gerçek olup olmamasından bağımsız İnönü'ye atfedilen zalimliğin boyutunu görmek açısından önemlidir. Anlatıma göre İnönü harp zamanı bir sabah yola çıkmak için hazırlanırken yüklenilen katırlardan birisi kendisine çifte atar. İnönü'nün bu çifte sonrası korku ve dehşete kapıldığı rivayet edilir. *“Suratını kin bürür”* ve silahına davranır ancak yanındaki zabıt arkadaşı buna engel olur. İnönü bir şey yapmaz ancak cebinden çıkardığı kâğıda bir şeyler yazar. Harp bittiğinde İnönü'nün ilk işi tırnak kayıt numarasını not aldığı katırı buldurarak kurşuna dizdirtmek olur. *“Dibinde ot yaşatmaz çınar ağacı”* diye anılan İnönü'nün kindar ve zalim biri olarak resmedilişi *“milletçe bilinen kininin bir örneği”* ifadesiyle sunulmuştur.⁵⁰⁹

İnönü'nün zalim kişiliğine örnek gösterilen son hikâye kız izci kamplarındaki kötü uygulamalar sonucu bir Ermeni kızın verem olarak hayatını kaybetmesiyle ilgilidir. Rivayete göre çok hasta olan kız İsmet İnönü'ye o dönemde yeni çıkan bir ilacın bulunması için başvurmuş bu da olmazsa iyi bir hastaneye yatırılması için yalvarmıştır. Mektubuna yanıt alamayan bu genç kızın kan kusarak öldüğü anlatılır.

510

⁵⁰⁹ “İnönü'nün Katıra Olan Kını”, **Yeni İstiklal**, No:210, 18 Ağustos 1965, s.3 İnönü'ye atfedilen zalimlik sadece kendisiyle sınırlı kalmamıştır. Eşinin de ne kadar zalim olduğu ile ilgili rivayet edilen bir olay hem Yeni İstiklal'de hem de Büyük Doğu da yayımlanmıştır. Olaya göre, Mevhibe İnönü Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsüne ziyarete gidiyor ve meslek liseli fakir bir kızın kendi için diktiği elbiseyi alarak bu kızın üzme vicdansızlığında bulunuyor. “İşte İnönü”, **Yeni İstiklal**, No:196, 12 Mayıs 1965, s.7, Dedektif X Bir, “İşte İnönü!”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:13, 29 Mayıs 1959, s.8

⁵¹⁰ Halil Nusrat Ertüz, “Röportajlarımız: Abdülhamid ve İnönü”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:23, 25 Ağustos 1950, s.11

2.2.2.3.Başarısız İmajı

İnönü'nün hem askeri hem siyasi alanda başarısız bir figür olarak temsil edilmesi mukaddesatçı tarih yazımının diğer bir önemli söylemidir. İnönü'ye atfedilen en büyük başarısızlık hikayesi de İnönü'nün en büyük başarılarından biri olan Lozan Barış Anlaşması üzerinden kurulur. Lozan Anlaşması'nın müzakere ve imzalanma süreçlerinde en önemli isim olarak karşımıza çıkan İnönü, Lozan'ı antisemitik tarih anlayışı üzerinden okuyan mukaddesatçılar için aslında bir yenilginin en büyük mimarıdır. Lozan'ı Türkiye'nin İslam'la olan bağını kesmek için tasarlanmış bir Yahudi Komplosu olarak gören mukaddesatçıların İnönü'ye duydukları nefretin bir kısmı da buradan gelmektedir. Resmi tarih yazımının tam tersi bir biçimde Lozan'ı bir yenilgi olarak gören mukaddesatçılar bu konudaki okları da İsmet İnönü'ye yöneltmişlerdir.

Lozan'ı Yahudi Komplosu olarak okuyan ve Dedektif X Bir takma ismiyle böylesine bir olayı ifşa ettiğini iddia eden Necip Fazıl'a göre İsmet İnönü elbette sorumludur fakat o daha çok İnönü'yü edilgin bir pozisyonda göstererek Lozan'daki gizli anlaşmaların Hayim Naum ve Mustafa Kemal arasında yapıldığını öne sürer. Hatta ilk zamanlar da İsmet İnönü'nün oynanan gizli oyunlardan haberi olmadığını da dile getirir. Burada yine İsmet İnönü'yü basiretsiz ve başarısız bir figür olarak resmetme isteğinin bir uzantısı olarak okunabilecek olan yorum dikkat çekicidir. Fazıl, Lozan'ın ilk aşamalarında İsmet Paşa'yı bir "kurt" diye tarif ettiği Lord Curzon'un karşısında önce bir "kuzu" gibi tanımlayıp ardından bir hayvan olarak kuzuyu İsmet İnönü'ye benzetmenin kuzuya haksızlık olacağını düşünerek "oğlak" benzetmesine başvurur. Bu benzetme, İnönü ile ilgili menfi algının boyutlarını göstermesi açısından ilgi çekicidir. İnönü'nün Lozan'da Curzon'un her türlü menfi teklifini ısrarlı bir biçimde reddedişini su sözlerle yorumlamıştır: "... bu oğlak, sırtındaki terli abalardan henüz zafer buğuları tüten ve adına işlenecek dalaverelerden haberi olmayan asil ve saffetli bir orduya dayandığı için, başlangıçta saf, hatta bön ve hatta garip mikyasta cesur; ve her esaret teklifini derhal

reddetmekten başka bir mukabeleye akıl erdiremez tıynettedir."⁵¹¹ Necip Fazıl'ın İnönü 'nün esaret tekliflerini reddedişini bile "*bönlük*" ve "*akıl erdiremezlik*" olarak tanımlaması İnönü'ye hissedilen negatif duyguların derecesini anlamak açısından iyi bir örnektir.

Lozan Anlaşmasında Musul'un İngilizlere bırakılması meselesi de Lozan'ın bir başarısızlık olarak görülmesinin sebebidir. İnönü'nün Münevver Ayaşlı'nın öne sürdüğü, çocukluk çağının zor ve yokluk günlerini anımsattığı için gaz yağını küçük görerek petrolün önemini kavrayamamış olması iddiası Musul'un kaybının en önemli sorumlusu olarak karşımıza yine İnönü'nün çıkmasına neden olur.⁵¹² Mısıroğlu da "*süt be süt Türk ve Müslüman olan vatan parçası*" diye tanımladığı Musul'un kaybını İnönü'nün "*basiretsizliğine*" bağlamıştır.⁵¹³ Eygi, Musul'un yanında On İki Ada'nın da elden çıkışının İsmet İnönü'nün Lozan'daki "*pısırık*" tutumundan kaynaklandığını savunmuştur.⁵¹⁴ Bununla birlikte mukaddesatçılara göre Batı Trakya aslında Türk topraklarıdır ve Lozan'da İsmet Paşa bu toprakları koruyamamıştır.⁵¹⁵ Bu dönemde Lozan'ın Batı Trakya'daki toprak kayıpları üzerinden bir başarısızlık olarak değerlendirilmesine şüphesiz dönemin Kıbrıs sorunu ve Yunanistan'la bazı adalar sebebiyle ortaya çıkan anlaşmazlıkların etkisi olmuştur. Sebil'de çıkan "*Lozan Hezimettir*" başlıklı yazı Türkiye siyasi tarihinde dönem dönem Yunanistan ve Türkiye arasında egemenliğin kime ait olduğu belirsiz kayalıklar ve adaların ortaya çıkardığı gerginlik üzerinden okunabilir. Yazının çıktığı 1976 yılı temmuz ayında Yunanistan ve Türkiye arasında "*kıta sahanlığı*" meselesinden⁵¹⁶ kaynaklı yaşanan sorunların Lozan'dan ileri geldiğini savunan yazıda Ege Denizi'ndeki pek çok adanın Yunanistan'a bırakılmasının sebebinin İnönü'nün başarısızlığı olduğu öne sürülmüştür.⁵¹⁷

⁵¹¹ Dedektif X Bir, "İsmet Paşa ve Lozan'ın İçyüzü", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.3

⁵¹² Münevver Ayaşlı, "Hatırat Bırakmadan Göçüp Gidenler", **Yeni İstiklal**, No:216, 29 Eylül 1965, s.5

⁵¹³ Kadir Mısıroğlu, "Petrol Boru Hattının Düşündürdükleri", **Sebil**, No:54, 7 Ocak 1977, s.3

⁵¹⁴ "Başyazı", **Yeni İstiklal**, No:237, 23 Şubat 1966, s.1

⁵¹⁵ Refik Şevki'ye göre de Batı Trakya Türk topraklarıdır ve İnönü, "Türk'e ait olan yerlerin yabancılara eline geçmesine seyirci kalmıştır" ayrını için **Bkz.** Refik Şevki, "Bugünkü Sınırlarımız ve Lozan Anlaşması", **Yeni İstiklal**, No:265, 7 Eylül 1966, s.10,

⁵¹⁶ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için **bkz.** Sertaç Başeren, "Kıta Sağanlığı: Doğal Uzantı ve Mesafe İlişkileri", **Dış Politika Dergisi**, c. VI, No:1, 1995, s.52-72

⁵¹⁷ "Lozan Hezimettir", **Sebil**, No:30, 23 Temmuz 1976, s.2 ve 9

2.2.2.3. Türk ve Müslüman Olmadığına Dair İmaj

Tıpkı Mustafa Kemal portresinde çizilmek istendiği gibi İsmet İnönü'nün de etnik kökenine, “*allahsız*” ve “*dinsiz*” olduğuna dair iddialara rastlanmaktadır. Büyük Doğu’da “*İnönü ve Türklük*” isimli yazıda İsmet İnönü'nün Anadolu’nun “*en saf*” şehirlerinden olan Malatyalı olduğu söylendiği ancak İnönü'nün Malatyalılıkla ilgisi olmadığı öne sürülmüştür. Yazıya göre İnönü'nün ailesi Bulgar muhaciridir. Ayrıca İnönü'nün kökenine dair bir başka rivayetin bulunduğu ve buna göre kendisinin Türklükle hiç ilgisi olmadığı ancak bunu ileri sürmek için gerekli vesikaların ele geçmemesinden dolayı şimdilik “*Anadolu Türklüğünden*” uzak olduğunu söylemekle yetinecekleri belirtilmiştir. Yazının sonunda da Rumeli’den gelen Türkler ve Müslümanlar arasında iyi insanların da olduğu fakat “*bütün millet cemiyet ve tarih suikastçılarının*” buralardan geldiği unutulmamalı uyarısı Mustafa Kemal ve İnönü’ye gönderme olarak okunabilir.⁵¹⁸

Bir başka iddia ise İnönü'nün Ermeni olduğu ile ilgilidir. Yakın dostu Kemal Satır’a dayandırılan hikâyeye göre İnönü, son günlerinde yaşadığı hafıza sorunlarıyla bağlantılı olarak kendini geçmişte sanıyor ve Boğazlar meselesi gibi pek çok konuda sorular soruyormuş. Bir kere de Ermeni alfabesindeki harf sayısını sormuş Satır, 38 olduğunu söyleyince 36 diye karşılık vermiş ve bütün alfabeyi saymış. Bu anıdan yola çıkarak İnönü'nün Ermeni olabileceği iması ise hikâyenin altında verilen nottan belli olmaktadır. Not kısmında pek çok insanın bu yazı doğrultusunda bazı çıkarımlar yapacağı ve Türkiye’nin yakın tarihinin pek çok gizemli olay ve kişi ile dolu olduğu belirtilerek “*Bilinen bir İsmet İnönü’nün yanında bir de bilinmeyen İsmet İnönü vardır...*”⁵¹⁹ ifadesi kullanılmıştır. İnönü'nün Ermeni olabileceğinin ifade edilmek istendiği yazının “*İsmet Paşa’nın Son Sözleri: Ermeni Alfabesinde Kaç Harf Var?..*” başlığıyla verilmiş olmasından da anlaşılmaktadır.

⁵¹⁸ Dedektif X Bir, “İnönü ve Türklük”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:41, 24 Aralık 1950, s.8

⁵¹⁹ “İsmet Paşa’nın Son Sözleri: Ermeni Alfabesinde Kaç Harf Var?..”, **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs 1976, s.5

Necip Fazıl'ın yine Dedektif X Bir takma ismiyle yazdığı ve Fevzi Çakmak'ın anlattığını söylediği bir başka iddia ise İsmet İnönü'nün Müslümanlıkla bir ilgisi olmadığıdır. Çakmak'ın, İsmet Paşa'nın bir dönem öğrencilik yaptığı “*Tophane-i Amire'de*” sırf kumandanlar görsün diye koridorda namaz kıldığını ifade ettiği ileri sürülmüştür. Necip Fazıl'a göre İnönü tıpkı Çakmak'ın da anlattığı gibi şartlara göre bazen Müslüman bazen de dinsiz görünmeye çalışan “*korkunç bir Allahsızdır.*” Bunun yanında İsmet İnönü'nün “*Hür Fikir*” isimli gazeteyi çıkaran Hakkı Kılıçoğlu'nun kendisini ziyaretinde Kılıçoğlu'nu takdir ettiğine dair beyanını da “*Allahsızlığının*” bir göstergesi olarak sunmuştur. Necip Fazıl'a göre Kılıçoğlu “*Allah ve Peygamber düşmanı*” olmasının yanında Mustafa Kemal'i “*Allah ve Peygamber*” katına çıkaran yazılar yazmıştır.⁵²⁰ Böyle bir insanı takdir ettiğine dair beyan vermek İnönü'nün Müslüman olmadığına kanıt olarak görülmüştür.

İnönü'nün bir İslam düşmanı olarak öne çıkartılması elbette bunun bir numaralı sorumlusu olarak görülen Mustafa Kemal'e bu suçlamayı yöneltmenin hukuken suç olmasından kaynaklanmaktadır. Yine de İsmet İnönü de bu konuda Mustafa Kemal kadar sorumlu tutulur. Kendisine duyulan nefretin en önemli sebeplerinden biri de İnönü'nün Lozan'dan itibaren Türkiye'yi İslam'dan ayırmayı amaçladığının düşünülmesidir. İnönü nezdinde tüm modernleşme yanlılarına yapılan eleştiri, modernleşmecilerin Comteçu pozitivizmi esas aldığı ve Türk milletini bu düşünce ile şekillendirmeye yönelik girişimlerde bulunduklarına dair düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Mukaddesatçılara göre, bu düşünce geleneğinden geldiği savunulan İnönü de dini büyük bir engel gördü. Bu doğrultu da camileri kapattı, dini kitapları yasaklattı, gazetelerin dini yayınlar yapmasını yasakladı, toplumun dinini yaşamasını engelledi ve “*ezanları susturdu*”.⁵²¹ İnönü'nün yaptığı söylenen bu eylemlerden son sırada yer alan ama en çok göze çarpanı ezanları susturduğu iddiasıdır. İnönü döneminde ezanın Türkçeleştirilmesine yapılan bu atıf günümüzde hala ezanın tamamen yasaklanmasını sembolize eden bir söylem olarak popülerliğini korumaktadır. Yaptığı iddia edilen tüm bu uygulamalarla

⁵²⁰ Dedektif X Bir, “İnönü ve Müslümanlık”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:41, 29 Aralık 1950, s.9

⁵²¹ “Adalet Suikast”, **Yeni İstiklal**, No: 266, 14 Eylül 1966, s.1

İnönü mukaddesatçı tarih algısında bir din düşmanı olarak sunulmaktadır ve çizilen bu imaj bugün hala aşınmış değildir.

Yeni İstiklal gazetesinde 1945'te gazetelere din ile ilgili hiçbir bir yayın yapılmaması konusunda gönderilen, “*fıravun taslakları*” olarak sunulan ve İnönü'nün din düşmanlığının vesikası olarak gösterilen belgenin altındaki yorumlar din düşmanı İnönü imajının en açık örneğidir. “*Tarihe Allah ve dinden bahsetmeyi yasak eden biri olarak geçen İnönü ... bütün Firavunları, Nemrutları, Ebu Cehilleri aşmıştır.*” ifadesi kullanılmıştır. Gazeteye göre, dinden ima yolu ile bile konuşulmasını yasaklayan İnönü'nün bu uygulamaları laiklik değil ancak “*din düşmanlığıdır*”.⁵²²

Mukaddesatçı tarih yazımında İnönü temsilinin son parçası da Mustafa Kemal ile aralarının iyi olmadığına dair sunulan hikayelerdir. İnönü'nün Mustafa Kemal ile çatışmalı bir ilişkisi olduğuna dair anılar Mustafa Kemal tarafından bile sevilmeyen bir kişi olmasını göstermesi bakımından önemsenmiştir. Aynı şekilde İnönü'nün de Mustafa Kemal'i sevmediği, dalkavukça ona yaranmaya çalıştığı ve onun yerini almak istediği gibi düşünceler yine bazı hatıralara dayandırılarak ileri sürülür. İsmet İnönü ile ilgili anılarda sıklıkla kendisine başvuru İbrahim Arvas'ın anlattığına göre, Mustafa Kemal ve İsmet İnönü arasında bir akşam geçen konuşmada Mustafa Kemal İnönü'ye Amerikalılarla ittifak yapmanın kimsenin toprağında gözü olmadıkları için daha iyi olduğunu söylemiştir. Bunun karşısında İnönü Ruslarla ittifak yapılmazsa Kafkasya'daki Kazak ordularıyla saldıracaklarını söylemiş, Mustafa Kemal buna çok sinirlenerek kendisini sofradan kovmuş ve etrafındakilere “*Bunu çabuk öldürünüz. Yoksa bu milleti bu adam komünist yapacaktır*” demiş.⁵²³

Mustafa Kemal'in İnönü'den hazzetmediğine dair bir diğer anı için ise Tepedelenlioğlu tarafından Mustafa Kemal dönemi dış işleri bakanlığı yapan Dr. Tevfik Rüştü Aras'la yapılan sohbet yazısı kaynak gösterilmiştir. Bu yazıya göre Aras, İnönü ile arası bozuk olan Mustafa Kemal'in Aras'ı, yanında oturan İnönü'yü

⁵²² “İnönü'nün Laiklik anlayışı”, **Yeni İstiklal**, No: 270, 12 Ekim 1966, s.1

⁵²³ İbrahim Arvas, “Yakın Tarihimizin Bilinmeyen Gerçekleri”, **Yeni İstiklal**, No:236, 16 Şubat 1966, s.5 Ayrıca İbrahim Arvas'ın tüm hatıratı için **Bkz. İbrahim Arvas, Tarihi Hakikatler: İbrahim Arvas'ın Hatıratı**, Ankara, Resimli Posta Matbaası, 1964

bir an evvel yanından alması konusunda uyardığını anlatmıştır.⁵²⁴ Tepedelenlioğlu'nun Aras ile sohbetinin devamında Aras'ın, Mustafa Kemal'in ağır hastalandığı sırada iki konudan endişelendiğini söylediği öne sürülmüştür. Buna göre, birincisi Hatay meselesinin çözilememesinden duyduğu endişe ikincisi de İsmet İnönü'den önce ölmektir. Aras'ın ayrıca Mustafa Kemal ve İnönü arasındaki ilişkinin İnönü'nün kendisine verilen görevler dışına çıkması sebebiyle bir kin ilişkisine döndüğünü ve Mustafa Kemal'in hasta yatağında İnönü'nün de safra kesesi sebebiyle hastalandığını öğrendiğinde kendisinden önce öleceği için çok sevindiğini anlattığı ileri sürülmüştür. Aras'a ait olduğu söylenen bu ifadelerinin Yeni İstiklal gazetesinde Mustafa Kemal'in İnönü'den hiç hazzetmediğine dair göstergeler olarak sunulduğu görülmektedir.

Necip Fazıl'a göre de Mustafa Kemal'in gözünde İnönü o kadar aşağı mertebededeydi ki, kendisinden sonra cumhurbaşkanlığına İnönü'nün gelebileceğine hiç ihtimal vermemiş ve çocuklarının sahipsiz kalacağını düşündüğünden eğitimleri için 1000 lira ayrılmasını vasiyet etmişti. Aynı şekilde İnönü'de cumhurbaşkanı olduktan sonra, Mustafa Kemal'e duyduğu nefretinden dolayı Mustafa Kemal'e yakın olanları tasfiye edip yerlerine ondan hoşlanmayanları ve onun sevmediklerini getirdi. Bunu herhangi bir ideoloji gütmeksizin sadece kişisel hırsından dolayı yapmıştı. Fazıl'a göre, İnönü duyduğu kıskançlık sebebiyle Mustafa Kemal'e “*ebedi şef*” dendiği için kendisine “*milli şef*” unvanını yakıştırmış ve Mustafa Kemal'in heykellerinin yanına kendi heykellerini yaptırmıştı. Fazıl'ın kullandığı “*Seni başvekillikten alıp aylarca ölüm ve hayat arası bir boşlukta beklettiği için, sen de onun ölüsünü, yıllarca toprak ve mermer arası bir çukurda beklettin*”⁵²⁵ cümlesi Mustafa Kemal ve İnönü arasında çizilmek istenen nefret ilişkisini en açık şekilde ortaya koyan ifade olması bakımından önemlidir.

⁵²⁴ Nizameddin Nazif Tepedelenlioğlu, “Yakın Tarihten Bir Sahne: Mustafa Kemal ve İnönü Arasında Geçen Asansör Vak'ası” **Yeni İstiklal** No: 247, 4 Mayıs 1966, s.3

⁵²⁵ Dedektif X Bir, “İsmet İnönü Destanıdır! Sağır!”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.9

2.2.3. Diğer Sahte Kahramanlar

Mustafa Kemal ve İnönü'den sonra mukaddesatçıların sahte kahraman olarak adlandırdıkları kişiler, resmi tarihin kahraman olarak gördüğü Türk modernleşmesinin öncüleri olarak kabul edebilecek isimlerdir. Mukaddesatçıların yakın tarihe bakışları Türk modernleşme tarihini Osmanlı ve Türkiye arasında bir kopuştan ziyade bir süreklilik içinden okuyan anlayışa “sürekliliği” temel alma konusunda benzemektedir. Türk modernleşmesini süreklilik tezi üzerinden okuyanlar burada sürekliliği bir ilerlemenin sürekliliği olarak görürler. Mukaddesatçılarda ise Osmanlı döneminde başlayan bir bozulmanın ve gerilemenin sürekliliği söz konusudur. Osmanlı'dan beri başlayan gerilemenin son ve en uç noktası Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşudur. Bu sebeple modernleşme tarihine katkıda bulunmuş pek çok kişi kendilerine göre doğru bir biçimde kurulmamış Türkiye'nin müsebbibi olarak “*sahte kahramanlar*” diye isimlendirilir.

Bu kişilere örnek olarak karşımıza ilk ve en sık çıkan kişi Mithat Paşadır. Mithat Paşa'nın üzerinde bu kadar durulmasının en önemli sebebi Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesine sebebiyet vererek devlet yönetiminde Gayrimüslimleri ortak ettiği düşüncesidir. Türk ve Müslüman kimliğinin üzerinde bir Osmanlılık düşüncesinin savunucusu olarak görülen Mithat Paşa bu sebeple mukaddesatçılar için simgesel bir isimdir.⁵²⁶ Anayasaya dayalı meşruti bir yönetimi savunan Mithat Paşa'nın bu şekilde simgeleştirilmesi ve karşısında II. Abdülhamid'in savunulması otoriterliğe olan yakınlıklarını bir kez daha göstermektedir. Mehmed Emin Ali Paşa'da aynı sebepten Islahat Fermanı ile gayrimüslimlere verilen haklar sebebiyle sevilmez.⁵²⁷ Mithat Paşa, İngiltere yanlısı politikalarla Rus Harbinin de baş sorumlusu olarak sunulur. Kurduğu oyunlarla II. Abdülhamid'in Rus Harbine girmesini adeta zorunlu kılmıştır. Bunun yanında siyasi açıdan beceriksiz bir figür olarak resmedilir. İngiltere'ye güvenerek Kanun-ı Esasi'yi ilan etmek karşılığında Tersane Konferansı'nda bir avantaj elde etmeyi ummuş ama devleti felakete sürüklemiştir. “*İlk sahte hürriyetçi*

⁵²⁶ Hatta Mithat Paşa'nın Osmanlılık yaratma çalışmalarında bayrağa hac eklettiği de rivayet edilmiştir. Bkz. İsmail Hami Danişmend, **Yeni İstiklal**, No:168, 28 Ekim 1964, s.9

⁵²⁷ Eşref Edip, “Tarih Sahte Kahramanlardan Ali Paşa”, **Büyük Doğu**, No:7, 12. Devre, 3 Kasım 1965, s.10-11

ve ilk garp taklitçisi” olarak tanımlanan Mithat Paşa Tanzimat dönemi aydın ve bürokratlarının bir devamı olarak görülür ve özellikle de II. Abdülhamid’e kurduğu iddia edilen oyunlar üzerinden eleştirilir.⁵²⁸ Bunun yanında Sultan Abdülaziz’in intihar süsü verilerek öldürülmesi ve ardından VI. Murad’ın tahta çıkartılmasının da sorumlusu olarak görülür ve sevilmez.⁵²⁹

Ahmet Rıza ve Ali Suavi gibi isimler de özellikle II. Abdülhamid’e olan muhalefetleriyle öne çıkan Jön Türkler grubunun üyeleri olmaları sebebiyle mukaddesatçıların hedefindedir. Ahmet Rıza pozitivistin savunucusu olarak “allahsız ve dinsiz” olarak tanımlanır ve pek tabi II. Abdülhamid’e olan muhalefeti sebebiyle düşman ilan edilir.⁵³⁰ Ali Suavi ‘de II. Abdülhamid’e karşı darbe girişiminde bulunmasından ötürü düşmanlaştırılırken yakın arkadaşlarının bile kendisinden hoşlanmadığı iddia edilmiştir. Ebüzziya’nın kendisinin liberal olduğunu belirtmesine rağmen II. Abdülhamit’ten yalvararak af dilediği ve Paris’ten döndüğü öne sürülmüştür. Döndükten sonra tam bir mutlakıyet yanlısı olduğu ve II. Abdülhamid’e hürriyet ve meşrutiyetle ilgili düşüncelere izin vermemesi gerektiği telkininde bulunan ve bu şekilde Galatasaray Lisesi müdürlüğüne getirilen bir figür olarak resmedilmiştir.⁵³¹

Bir diğer sahte kahraman olarak nitelenen kişi de tarih kitaplarına İzmir’de Yunanlılara ilk kurşunu sıkan kişi olarak geçen Hasan Tahsin’dir. Hasan Tahsin’e dair iddia onun aslen Selanikli bir dönme olduğu, bu sebeple yıllarca bir kahraman olarak zikredildiği ve gerçek yüzünü göstermeye cesaret edilemediğidir. Selanikli bir dönme olduğuna referans olarak Osman Nevres ismi kullanılır. Buna göre Osman Nevres Yahudilerle iş tutan bir ittihatçı ve anarşisttir. Onun dönme oluşunun en büyük kanıtı olarak da İstanbul Bülbül deresindeki “seçkin dönmelere” ait olduğu ileri sürülen mezarlıkta bulunan anıtı gösterilmektedir. Sebil gazetesinde Düzdağ’a

⁵²⁸ Mithat Paşa’ya yöneltilen eleştiriler için bkz. Sami Kareyel,”İç Yüzüyle Abdülhamid:5”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:52, 25 Ekim 1946, s.14, M. Sami Karayel, “Mithat Paşa, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:62, 29 Haziran 1951, s.11, M. Sevki Eygi, “Tarihten İbret Almak”, **Büyük Gazete**, No: 119, 20 Aralık 1978, s.3, Kadir Mısıroğlu,” Bir Çocuk Maskesi”, **Sebil**, No:129, 16 Haziran 1978, s.3 ve12

⁵²⁹ M. Raif Ogan, “Tarihten İbretli Sayfalar”, **Yeni İstiklal**, No:168, 28 Ekim 1964, s.11

⁵³⁰ M. Rasim Özgen, “Bir sahte Kahramana Dair”, **Büyük Doğu**, No:32, 27 Ekim 1950, s.15 ve “Hürriyet Kahramanı Ahmed Rıza Bey”, **Büyük Doğu**, 12. Devre, No:11,1 Aralık 1965, s.11

⁵³¹ Cemil Meriç,”Fildişi Kuleden: Sarıklı İhtilalci”, **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.5

ait bir yazıda konu edilen Hasan Tahsin'e ait anıtın resmi verilerek kendisinin dönme olduğu kanıtlanmak istenmiştir.⁵³²

Tıpkı Hasan Tahsin gibi resmi tarihe kahraman olarak kaydedilen ancak gerçekte kahraman olmadığı düşünülen diğer bir isim Teğmen Kubilay'dır. Menemen Olayı'nı düzmece bir olay olarak okuyan Mısıroğlu'na göre, birkaç esrarkeş genç kendilerinde değilken “*şeriat elden gidiyor*” diyerek bağırılmış, üzerlerine “*bir müfreze asker*” gönderilmiş ve teğmen Kubilay, gençlerin üzerlerine gelmemesi için yalvarmalarına rağmen olayın içine itilerek tek başına gençlerin arasına dalmıştır. Anlatım neredeyse Kubilay'ın kendini zorla öldürmüştü olduğunu ima etmektedir. Menemen Olayı'nın ve Kubilay'ın öldürülmesinin de tıpkı İzmir Suikastı meselesi gibi bir tertip olduğu, muhalifleri susturmanın ve özellikle de muhafazakârların üzerindeki baskıları artırmanın bir bahanesi olarak kullanıldığı kabul edilir.⁵³³

⁵³² M.Ertuğrul Düzdağ, “İbret Aynasından Çehreler: Dönmeler Mezarlığından Sahneler”, **Sebil**, No:24, 11 Haziran 1976, s.6

⁵³³ Kadir Mısıroğlu, “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:29, 16 Temmuz 1976, s.4 ve S. Muradbeyli, “Yeni Menemenler Arayanlar”, **Sebil**, No:109, 27 Ocak 1977, s.5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜŞMAN ALGISI ÜZERİNDEN TARİH YAZIMI

Ulus devletlerin kurulması sürecinde işlevsel olarak öne çıkan tarih yazımı ulusların ebedi ve ezeli varlıklarını kanıtlamak üzerine yoğunlaşırken bir yandan da ulusun birliğine güç katacak bir “düşman” olgusu yaratmaya da çabalamıştır. İç ve dış olarak kategorize edilebilecek düşman kavramı ulusların varlığına paralel bir biçimde ezeli ve ebedi olarak tasvir edilirler. Cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımının önemli düşman imgelerinden biri de “Yunan” imgesidir. Yunan düşmanlığı üzerinden kurulan bu tarihsel söylem Türkiye’nin uluslaşma çabalarına katkı sunmuştur.⁵³⁴ Osmanlı İmparatorluğu döneminde Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan kırılma hem İmparatorluk içinde zenofobinin başlaması açısından hem de tarihsel bir düşman olarak kurulan “Yunan” algısına kaynaklık etmesi açısından önem taşır.⁵³⁵

Türk aydınının düşman konusunda yaşadığı alarmizm bir imparatorluk mirasına sahip olmaktan kaynaklanmaktadır ve bu sebeple altı boş olan bir korku değildir. Harris Mylonas, ev sahibi devlet, çekirdek olmayan bir grup ve dış güç üçgeninde çizdiği teoride dış güçlerin genellikle jeopolitik olarak önemli gördükleri yerlerde çekirdek olmayan grupları desteklediğini açıklar. Mylonas dış güçlerin ulus inşa süreçlerine etkisini göstermek istediği bu tezinde Balkanlar’a önem vermiştir. Stevan Pavlowitch’e yaptığı referansla Osmanlı İmparatorluğu altında Balkanlar’da varlığını sürdüren milletlerin bağımsızlığını kazanmasında dış güçlerin etkisinin önemini vurgulamaktadır. “*Teşvik edildiler ve manipüle edildiler. Büyüklükleri, şekilleri ve büyüme aşamaları hatta son tahlilde varlıkları bile nüfuz kazanma umuduyla Büyük güçler tarafından düzenlenmiştir.*”⁵³⁶ ifadesinde de görüldüğü gibi Balkanlar’daki ayrılıklar Osmanlı aydınında dış düşmanların iç düşmanları

⁵³⁴ Tanıl Bora, **Milliyetçiliğin Kara Baharı**, İstanbul, Birikim Yayınları, 1995, s.243-245

⁵³⁵ Zenofobi: yabancı korkusuna dayalı yabancı düşmanlığı, **Bkz.** Murat Belge, “Türkiye’de Zenofobi ve Milliyetçilik”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk, 4.c., İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.182. ve, Herkül Millas, “Milli Türk Kimliği ve ‘Öteki’ (Yunan), **A.e.** s.198

⁵³⁶ Harris Mylonas, **The Politics of nation Bulding: Making Co-Nationals, Refugees and Minorities**, Cambridge University Press, 2012 s.5 ve 59

etkilemesi vasıtasıyla Osmanlı'nın parçalanmasına neden olduğu algısının oturmasına sebebiyet vermiştir. Bu algı da Cumhuriyet aydınının zihninde de devamlılığını korumuştur.

Türkiye'de sağ muhafazakâr tarih yazımında da düşman imgesi belirleyici yerini korumaktadır. Estetize edilen ve ideal model olarak görülen Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını dış ve iç düşmanların iş birliğine bağlamak en temel argüman olarak karşımıza çıkar. İster iç ister dış olsun düşmanın tanımlanmasında ortak yön yaratılan düşmanın Türk-Müslüman kimliğinde olmamasıdır. Türk sağı içinde daha sık olarak ifade edilen bu kimlik “*ecnebi*” sözcüğüyle karşılanır.⁵³⁷ Tanzimat'la başlayan süreçte Osmanlı'yı yabancı unsurların hem içten hem dıştan çökerttiği savunusunda bu unsurlar karşımıza Yahudi, Mason, Rus, Ermeni, Dönme ve devşirme başlıkları altında çıkar. Cumhuriyet döneminde buna Soğuk Savaş koşullarının etkisiyle Osmanlı döneminden kalma “*moskof*” imgesinin bir uzantısı olarak komünist de eklenecektir.

Osman Turan kaleme aldığı yazısında her devletin içten ve dışarıdan yıkıcıları olduğunu dile getirirken sağ- muhafazakâr tarih okumasının da genel çerçevesinin örneğini sunmaktadır. Selçukluların da Batınilerin gizli faaliyetleriyle tahrip edildiğini iddia ettikten sonra bir Türk-İslam İmparatorluğu olarak tarif ettiği Osmanlı İmparatorluğu'nun sağlam bir iç nizam kurmasıyla gizli faaliyetlere geçit vermediğine dikkat çekmiştir. Ancak İmparatorluğun son yıllarında iç nizamın da bozulmasının etkisiyle yabancı etkisine ve gizli faaliyetlere açık hale geldiğini işaret etmiştir. Turan özellikle Sultan II. Abdülaziz döneminde kurulan gizli cemiyetlerden bahsederek Türklerin de bu cemiyetlere sokulduğunu ve kafalarının “*hürriyet ve meşrutiyet*” fikirleriyle doldurulduğunu ileri sürmüştür.⁵³⁸

Osmanlı topraklarına yabancı nüfuzunun başlama tarihi olarak Tanzimat dönemi gösterilir. Tanzimat'ın ilan edilişinin Avrupalı devletlerin müdahalesi sonucu gerçekleştiği savunulur. Eşref Edip Tanzimat'ın Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmak

⁵³⁷ Tanıl Bora ksenefobinin (düşman korkusu) Türk milli kimliğinin dışa kapalı ve yabancı kavramını dışlayan yapısından söz eder. Bu anlamda zenofobiyle aynı anlama gelir. Daha detaylı bilgi için **Bkz.** Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, 9. Bsk, Ankara, İletişim Yayınları, 2017, s.28

⁵³⁸ Osman Turan, “Yabancı Gizli Faaliyetler”, **Sebil**, No:50, sayı, 10 Aralık 1976, s.3

isteyen dış düşmanların bir İslam İmparatorluğu olarak gördükleri Osmanlı'yı “*hristiyan heyet-i içtimaiyesine yaklaştırmak.*” amacıyla olması sebebiyle ve yine dış güçlerin baskısıyla ilan edildiğini savunmuştur. Edip bu sözleri Fransız devlet adamı Engelhard'ın kendi ifadesinden aktardığını söyler. Aynı ifadelere başvuran Atilhan da Avrupa'nın en büyük amacını “*Türkleri Hristiyanlaştırmak*” olarak tanımlamıştır.⁵³⁹ Öncelikle Osmanlı kimliği altında tüm unsurlar arasında bir eşitlik ilkesi yaratmak isteyen Tanzimat en çok Türk-İslam kimliğinin üstünlüğüne son verdiği genel kabulü sebebiyle eleştirilir. Dış düşmanlar Osmanlı'yı yıkmak için İslam'ı yok etmek zorunda olduklarının farkındadırlar ve ıslahat baskısıyla bu yolu açmışlardır. Osmanlı dönemi başlayan modernleşme hareketlerini ve ıslahatları dış düşmanların Osmanlı'yı İslam'dan uzaklaştırmak için hazırladıkları tuzaklar olarak okuyan bu tarih algısı için bu kapıyı açan ve bu anlamda bir kırılma olarak görülen Tanzimat özellikle önem taşır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını düşman merkezinde anlatan algının oluşmasında etkili olan en büyük etken İmparatorluğun klasik döneminde işlemiş olan devşirme sistemidir. Aslen Türk ve Müslüman olmayan çocukların çok küçük yaşta toplanıp Türk ve Müslüman adetlerine uygun bir biçimde padişaha bir kul olarak yetiştirilmesi düzeni anlamına gelen bu sistemde yetişen devşirmeler mukaddesatçı tarih anlayışında asıl kimlikleri ön plana çıkarılarak hedef tahtasına oturtulmuşlardır.⁵⁴⁰ Danişmend'in bu konuda kaleme aldığı bir yazısından da anlaşılabilir gibi devşirme olarak sadrazamlık ve vezirlik makamına giren kişiler ihanet içinde olan ve Osmanlı'yı içten yıkan hainler olarak görülür. Buna göre Fatih bu durumun farkına varmış ve son yıllarında “*Anadolulu bir Türk*” olarak tarif edilen Karamani Mehmet Paşa'yı sadrazamlığa getirmiştir. Yavuz Sultan Selim de II. Bayezid'in devşirmeler tarafından uğradığı ihanetleri devralıp bunlarla uğraştıktan sonra “*Fatih'in son sadrazamı Türk ırkından ve Mevlana sülalesinden Karamani Mehmet Paşa*” gibi “*Anadolu Türklerinden*” şeklinde takdim edilen Piri Mehmet Paşa'yı sadrazam yapmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferi sırasında kendisine karşı yeniçerileri kıskırtıp ayaklandıran devşirme vezir Dukaginoğlu

⁵³⁹ Cevat Rifat Atilhan, “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:27, 22 Eylül 1950, s.10

⁵⁴⁰ Kapıkulu sistemi içinde devşirmeler ile ilgili daha detaylı bilgi için **Bkz.** Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih**, 2.bsk, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.52-53

Ahmet Paşa'ya karşı Piri Mehmet Paşa'yı yetiştirdiği belirtilerek devşirme sisteminin nasıl bir ihanet kaynağı olduğunun altı çizilmek istenmiştir.⁵⁴¹

Aynı şekilde Said Sadi Danişmenoğlu'nun mukaddesatçıların milliyetçilik anlayışını da ortaya koyduğu yazısında ırkçı bir anlayışa karşı olduğunu belirttikten sonra kullandığı *"Fakat bu muhteva bütününü en doğru ve en güzel muhafaza etmiş ırk hususiyetlerine dikkat ettiğimizde, temizleyiciliği umumiyetle saf Türklerde kirleticiliği de ekseriyetle yabancılarda ve devşirmelerde buluyoruz."*⁵⁴² cümlesi kimlik eksenli devşirme karşıtlığını ve devşirmelere ne şekilde bakıldığını göstermesi açısından önemlidir. Aynı şekilde Sami Karayel'in Büyük Doğu'da resmi tarih görüşünün Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışını yeniçeri sisteminin bozulması ve padişahların kendi zevk ve çıkarları peşinde koşması gibi birkaç nedene bağlayarak açıklamasına itiraz etmek için kaleme aldığı yazısında, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü devşirme sisteminin varlığına bağladığı görülebilir. Önceleri küçük rütbelere aldıklarını sonra da daha büyük rütbelere geçmek için türlü oyunlar çıkardıklarını dile getirerek devşirmelerin vezirlik ve şeyhülislamlık gibi daha büyük mevkiler elde edebildiğinden bahsetmiştir. Karayel, bu mevkilerle birlikte para ve rahata kavuşan devşirmelerin artık Müslümanlık için can vermeyeceklerini zira zaten Müslüman olmadıklarını ve Hristiyanlığa yakın gördükleri Bektaşiliğe mensup olduklarını dile getirmiştir. Bunun yanında Karayel, uygulanan ümmetçilik politikasının Türk ve Müslüman olmayan devşirmeleri var ettiğini ve özellikle Osmanlı'nın son döneminde bunların devleti ele geçirdiğini belirterek Osmanlı İmparatorluğu'nu düşmanların yıktığı anlayışının bir başka örneğini sunmaktadır.⁵⁴³

Bütün bunlar göz önüne alındığında Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan düşmanlar anlatısının mukaddesatçı, milliyetçi- muhafazakâr ve İslamcı çevrelerde geniş bir biçimde kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bu aynı zamanda Yahudi komplosu tezlerinin de neden bu kadar kolay sahiplenildiğini de açıklayabilir.

⁵⁴¹ Danişmend, **a.g.e.**, s.11

⁵⁴² Said Sadi Danişmenoğlu, "Yabancı Kan", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:9, 9 Aralık 1949, s.13

⁵⁴³ ⁵⁴³ M. Sami Karayel, "Devşirmeciliğin Ruhu", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:48, 16 Şubat 1951, s.11 Aynı yazı Necip Fazıl'ın kullandığı takma isimlerden biri olan Rıdvan Balkır ismiyle 11. Devrede "Devşirmeler" başlığıyla tekrar yayınlanmıştır. Bkz. Rıdvan Balkır, "Devşirmeler", **Büyük Doğu**, 11. Devre, No:4, 21 Ekim 1964, s.12-13

3.1. Yahudiler

Yahudilere karşı olumsuz tutum antik döneme kadar götürülse de 19. yy' da ortaya çıkan antisemitizmle Hristiyanlığın “*anti- Musevilik*”⁵⁴⁴ denen düşmanlığı arasındaki bağ yadsınamaz. Bu sebeple antisemitizmin ilk görünümünün Hristiyanlığa bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Modern dönem öncesi antisemitizmin kaynağı büyük ölçüde dini boyutlara bağlıydı. Yahudilerin diğer topluluklarla karışmamaktaki ısrarı Roma döneminden beri dikkat çekiyor ve iyi gözle görülmüyordu. Bu dönem antisemitizm İsa'yı çarmıha gerenlerin Yahudiler olduğunu ve “*kan iftirası*” denen Yahudilerin Hristiyan çocukları kaçırpı katlettikleri ve kanlarını “*matzoh*” denilen mayasız ekmek ve şarap yapımını içeren dini ritüellerinde kullandıklarına dair suçlamalara dayanır.⁵⁴⁵

Modern dönemde Avrupa'da gelişen düşmanlığın antisemitizm şeklinde adlandırılmasının nedeni Yahudi karşıtlığının dinsel boyuttan çıkarak ırksal özellikler taşımaya başlamasıdır. Bu süreç elbette Aydınlanma dönemiyle birlikte Hristiyanlığın geri çekilmesine paralel işlemiştir. Sanayi devriminin ve kapitalizmin toplumsal ve ekonomik alanda yarattığı alt üst oluş Yahudilere yönelik düşmanlığa yeni boyutların katılmasıyla sonuçlandı. Yahudiler, modernleşmenin her alanda getirdiği değişime Fransız Devrimi'yle başlayan özgürleşme süreçleriyle birlikte hızlı bir biçimde uyum sağladı. Tıp, ticaret ve finans gibi pek çok alanda ön plana çıkmaya başladılar. Hristiyanlığın dinsel sebeplerle düşmanlaştırdığı Yahudiler 19 yy. sonunda ırksal özelliklerine atıfla moderniteyle özdeşleştirildi ve yaşanan büyük değişimin tüm olumsuzlukları büyük ölçüde Yahudilere yüklendi.⁵⁴⁶

Amerikan ve Fransız Devrimlerinin eski rejimi sarsan insan hakları ve yurttaşlık temelli yeni bir siyasal düzeni getirmeyi hedeflemesi Avrupa'da büyük

⁵⁴⁴ Gavin I. Langmuir, **History, Religion, an Antisemitism**, University of California Press, 1990, s.275

⁵⁴⁵ Bernard Lewis, **Semitizm ve Anti-Semitizm: Çatışma ve Önyargıya Dair**, çev. Hür Güldü, İstanbul, Everest Yayınları, Mayıs 2004, s.96

⁵⁴⁶Jocelyn Hellig, **The Holocaust and Antisemitism: A Short History**, Oneworld Publications, 2003, s.253 ve 255

toplumsal kaosun başlamasına neden oldu. Eski rejimde ayrıcalıklı konumlarını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalan kesimler bu korkuyu ve devrimin toplumsal tabandaki etkisini kırmak için bütün olanların bir gizli örgüt tarafından düzenlendiğini öne süren açıklamalara başvurdular ve devrimciler toplumsal düzeni yıkmayı gizli örgütler eliyle planlayan kötücüller olarak resmedildiler. Hepkon, komplo teorilerinin Kıta Avrupa'sında ortaya çıkışını devrimci ve karşı devrimci unsurların karşı karşıya geldiği ana rastlamasının bu sebeple bir tesadüf olmadığına dikkat çeker. Bunun ışığında devrim karşıtlığının ve buna bağlı komplo teorilerinin geliştiği yer olarak devrim süreciyle ayrıcalıklı konumunu kaybetme riskiyle doğrudan karşı karşıya kalan Kiliseyi görmek şaşırtıcı olmaz. Özellikle Mason karşıtlığı Fransız devrimi sonrası oldukça artmıştır. Aslında Mason karşıtlığı aynı zamanda aydınlanmanın eşitlik ve özgürlük gibi yıkıcı görülen ideallerine karşı gelmekle bağlantılıdır. Çünkü Mason locaları devrim öncesi dönemde bu gibi fikirlerin gizlice ve güvenli bir şekilde konuşulduğu bir mekân olma özelliği taşımaktadır. Bu özelliği sebebiyle devrimin bir numaralı aktörü gibi görülen Masonluk ve Fransız Devrimi öncesi Hristiyanlığın körüklediği antisemitizm devrim sonrası özellikle Yahudilerin pek çok hak kazanmasıyla birleşince Yahudilerin baş düşman ilan edildiği komplo teorileri hız kazanmış ve Masonluğun Yahudiler' in amaçlarına ulaşmak için kullandığı gizli bir örgüt olduğu inancı yayılmıştır.⁵⁴⁷

Osmanlı'da aynı şekilde eski toplumsal ve siyasi düzenin çözülmeye başladığı ve imtiyazların toplumsal ve siyasal sınıflar içinde el değiştirdiği son dönemlerinin değerlendirilmesinde değişim ve devrim karşıtlarının ve bu konuda üretilen komplo teorilerinin benzer seyri izlediği gözden kaçmamalıdır. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışının bir Yahudi komplosu olarak algılanması ve sunulması benzer biçimde karşı devrim unsurlarında yeşerdi. Dış düşmanların Osmanlı Devleti'ni iç düşmanlar vasıtasıyla yıkması olarak analiz edilen süreç- Necip Fazıl Kanuni Sultan Süleyman dönemiyle başlatır- genelde Tanzimat'la birlikte başlatılır. Dış düşmanların başında

⁵⁴⁷ Hepkon, Hristiyanlık inancında Yahudilerin kuyuları zehirlemek yoluyla veba hastalığına sebep olduğu, Hristiyan çocukları kaçırarak kurban ettiği ve hatta İsa'yı çarmıha gerenlerin Yahudi olduğu şeklinde iddiaları içeren Yahudi düşmanlığının Devrim öncesi dönemde Yahudiler'in Masonların emellerine alet edildiği şekilden devrim sonrası Masonları'nın Yahudiler tarafından kullandığına uzanan seyrine dikkat çekiyor. Ayrıntılı bilgi için **Bkz.** Haluk Hepkon, **Komplo Teorileri**, 2.bm., İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2022, s.102-103

Fransız Devriminde olduğu gibi Yahudiler vardır. İkinci olarak Fazıl'ın “*Garp emperyalizması*” dediği emperyalizm vardır ki bunun da başında Yahudiler ‘in olduğu kabul edilir. Batı taklitçiliği ile suçlanan ve yine Yahudilikle irtibatlandırılan Masonlar, Dönmeler, “*ecnebi*” olmalarından dolayı devşirmeler ve batı özentileri olarak görülen Osmanlı aydınları “*iç düşmanlar*” olarak görülür.

Mukaddesatçı tarih yazımında yakın Türkiye tarihini okumada bütün kötü gidişin sorumlusu olarak Yahudi imgesi öne çıkar. Avrupa’da önce Hristiyanlıkla daha sonra da kapitalizmin yarattığı bütün sorunların Yahudilerin toplumsal yapıdaki sınıfsal konumlarıyla irtibatlanması sonrası ortaya çıkan antisemitizmin Türkiye’de bu temelde başlamadığını da görmek gerekir. Osmanlı’da ilk önceleri Hristiyan antisemitizmi olarak kendini gösteren Yahudi karşıtlığında Osmanlı’nın tavrı Yahudileri himaye etmekten yana olsa da İmparatorluk sınırları içinde Hristiyanların Yahudilere karşı antisemitik faaliyetleri devam etmiştir. Özellikle on dokuzuncu yüzyıla yaklaşıldığında Avrupa’daki antisemitizme paralel olarak Osmanlı içinde Hristiyan antisemitizmi ırk ve ekonomik temelli olmaya başlamış ve Hristiyanların ticari bakımdan Yahudiler ’den üstün olma çabası üzerinden ilerlemiştir. Bununla birlikte ticari ve ekonomik imtiyazların Hristiyanlar lehine olması savaşı içinde “*kan iftirası*” gibi efsanelere de yine sıklıkla başvurulmuştur.⁵⁴⁸

Osmanlı topraklarında antisemitizm büyük ölçüde Hristiyanların ticari rekabetinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ardından Yahudi karşıtlığı en etkili biçimde kendini İngiltere’nin Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Almanya ile girdiği propaganda savaşlarının bir sonucu olarak kendini göstermiştir. İTC’nin İslam’dan uzak bir örgüt olarak Masonlarla iş birliği yaptığı iddialarının İngiltere tarafından ortaya atılması Yahudi merkezli komplo teorilerinin başlangıcı sayılabilir. II. Meşrutiyet öncesi ve sürecinde Selanik’in demografik yapısı ve Yahudiler’ in dönemin şartlarında II. Meşrutiyetten yana tavırları bu teorilerin geliştirilmesinde sık sık kullanılacaktır.

Mukaddesatçıların Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu Yahudi Komplosu üzerinden okuduğu bir gerçektir. Bu

⁵⁴⁸ Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Hristiyan antisemitizminin seyri için **Bkz.** Stanford J. Shaw, “Christian Anti-semitism in the Ottoman Empire, **Belleten**, LIV.c, No:211, Aralık 1990, s.1110

algının en önemli inşacılarından biri Necip Fazıl'dır. İlk kez Dedektif X Bir müstear ismiyle Necip Fazıl'ın ortaya attığı Lozan'da Türklerin maneviyatı aleyhine çalışan hahambaşı Hayim Nahum hikayesi ilerleyen yıllara da miras kalmış en önemli tarih okumasıdır. Fazıl, Lozan'da elde edilen sonucun Kurtuluş Savaşı'nın doğal uzantısı olmadığını savaşta kazanılan zaferin üstünde bir sonuca ulaşıldığını öne sürer ve bunu da Lozan barış görüşmeleri esnasında yapılan gizli anlaşmalara bağlar. Türkleri dininden ve tüm maneviyatından ayırma amacını taşıdığını ileri sürdüğü bu anlaşmalarda en büyük pay "*milletlerin maneviyat katilleri*" olarak adlandırdığı Yahudilerin ve onun temsilcisi Hayim Nahum'undur.⁵⁴⁹

Osmanlı'nın yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu Yahudi komplosu olarak gören ve bu argümana önemli katkılarda bulunan bir diğer önemli isim Cevat Rifat Atilhan'dır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Filistin Cephesinde Mersinli Cemal Paşa'nın emrinde görev yapan Atilhan için Filistin'in elden çıkışı travmatik bir etki yaratmıştır. Atilhan'ın anlatısında İTC içine sızan Masonlar ve bu sebeple ortaya çıkan II. Meşrutiyet büyük önem taşımaktadır. Yahudiler Masonluk aracılığıyla devlete sızarak Osmanlı'yı içerden yıkmıştır.

3.1.1. Antisemitik Tarih Okuması ve Yahudi Komplosu

Mukaddesatçılar sadece Türkiye tarihini değil dünya tarihindeki önemli olayları da Yahudi Komplosu çerçevesinden okur. Buna göre Fransız İhtilali ve Bolşevik Devrimi'nin arkasında da Yahudiler vardır. Kötü olarak gördükleri her olayın görünen kısmında olmasa bile arka planında daima bir "*Yahudi parmağı*" olduğunu öne sürerler ve bütün tezlerini bu argüman üzerine kurarlar. Necip Fazıl'ın büyük Doğu Gazetesi'nin 5. devresinin 5. sayısında "*Yahudi*" başlığıyla kaleme aldığı yazı mukaddesatçıların tarihteki her önemli olayın altında bir "*Yahudi parmağı*" olduğuna dair düşüncelerinin en güzel örneğini taşımaktadır. Fazıl bu yazısında, Fransız İhtilali'nin, kapitalizmin icat edilmesinin ve bunun karşında komünizmin ortaya çıkmasının arkasında Yahudiler' in olduğunu ileri sürer. "...

⁵⁴⁹ Dedektif X Bir, "İşte", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:2, 21 Ekim 1949, s.3

netice olarak nerede ve hangi mezhep varsa bir taraftan kuran ve bir taraftan yıkan yani kendi dışında insanlığı her türlü birlik ve yekparelikten uzaklaştıran,o..."⁵⁵⁰ sözleri Yahudileri sadece Türkiye tarihinde değil dünya tarihinde de tahripkar nitelikte etkili gördüklerini göstermektedir.

Fransız İhtilali'nin ardında Yahudiler' in olduğu iddiası Avrupa'da büyük ölçüde devrim karşıtlarınca dile getirilmiştir. 1700'lü yıllar Avrupa'da aydınlanma düşüncelerinin yeşerdiği ve bu düşüncelerin Katolik Kilisesi ve monarşi gibi kurumları rahatsız ettiği bir dönemdir. Avrupa monarşilerinin baskıcı ortamında benzer sınıfların bir araya geldiği gizli örgütler oldukça yaygındı. Bu örgütlerin büyük bir kısmı radikal olmaktan uzak olmasına rağmen gizliliği baskılardan kurtulmanın bir yöntemi olarak tercih ediyorlardı. Bu örgütlerde de elbette dönemin yaygınlaşan aydınlanma düşünceleri konuşuluyor ve görüşülüyordu. Masonluk ve İlluminati gibi örgütler bahsi geçen bu örgütlere birer örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Masonları Fransız İhtilali'nin doğrudan sebebi olarak gören bakış açısının, Masonluğun devrim öncesi dönemde ruhban, soylu ve burjuvazi gibi pek çok sınıftan üyesi olması ve birleşik bir hareket göstermemesi açısından doğru olmadığı söylenebilir. Ancak bu konuda iki isim Masonluğun da içinde bulunduğu bu tip örgütleri devrimle alakalandırmak ve bu yolda üretilen komplo teorilerine temel olmak açısından önemlidir. Bu isimlerden ilki Augustin Barruel'dir. Fransız Devrimi İlluminati ve Masonluk arasında önemli bir neden sonuç ilişkisi ortaya koyarak bu iki örgütü de Katolikliği ve ailevi değerleri yok ederek cumhuriyeti kurmakla doğrudan ilişkilendirmiştir. Bu konudaki ikinci isim ise *Proof of A Conspiracy* adlı eseriyle İlluminati ve Mason karşıtlığına katkı yapan ve bu konudaki tartışmaları İngiltere'ye taşıyan John Robison'dur.⁵⁵¹ Devrimin getirdiği her alanda yaşanan büyük değişim dalgasına muhafazakâr bir tepki olarak okunabilecek bu görüşlerle Masonluk ve Fransız Devrimi arasındaki hat çizilmiş olur.

Bu anlatıya Yahudilerin eklenmesi ise, Barruel'in Simonini isimli bir askerden mektup aldığını ileri sürmesiyle mümkün olur. Mektupta Masonluk gibi örgütlerin arka planında Yahudiliğin olduğu iddia edilir. Orta Çağ'da daha çok dinsel

⁵⁵⁰ Necip Fazıl Kısakürek, "Yahudi", **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:5, 3 Şubat 1971, s.3

⁵⁵¹ Kerem Karaosmanoğlu, **Komplo Teorileri: Disiplinlerarası Bir Giriş**, 2.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2021, s.25-27

referanslar etrafında gelişen Yahudi karşıtlığının yerini 19 yüzyılda Yahudilerin ticarete aktif olmasıyla para üzerindeki hakimiyetlerine dayalı bir anlatı üzerine bina edilen ırksal bir karşıtlık almıştır. “*Simonini mektubu*” da bu çerçevede önem kazanır. Devrim öncesi dönemde İsa’nın çarmıha gerilişinden sorumlu tutulan Yahudiler devrim sonrasında değişimin sembolü haline geldiler. Özellikle Katolik kilisesi kaybettiği imtiyazları ve sosyal değişimi Hristiyanlığın Yahudileştirilmesi olarak yorumlamaya başladı. İşte bu mektup bütün bu düşünceleri daha fazla ete kemiğe büründürdü. İddiaya göre mektupta Yahudi olarak kendini tanıtan Simonini’nin Yahudilerin Hristiyanlığı Masonlar ve İlluminati gibi örgütleri kullanarak yıkmak ve dünya üzerinde hakimiyet kurmak istediğini öğrendiği yazıyordu.⁵⁵² Devrim sonrası Yahudiler ‘in “*Yurttaşlık Hakkını*” kazanması gibi bazı kazançlar elde etmesi Fransız Devrimi’nin arkasında Yahudilerin olduğu gibi görüşleri destekledi ve Masonluk vasıtasıyla Yahudilerin Fransız Devrimi’nin arkasındaki güç olduğu algısı yayılmaya başladı.⁵⁵³ Rusya’da Bolşevik Devrimi’nin Yahudilerle bağlantılandırılmasının da önünü açan şey Yahudilere yönlendirilen devrim ve sosyal değişimlere duyulan korku oldu.

Dünya üzerinde milletleri ve düzeni yıkan her şeyin altından Yahudiler’in çıktığı ile ilgili genel kabullerin dayandığı hem dünyada hem de Türkiye’de iki kaynak göze çarpmaktadır. Bu iki kaynak *Siyon Önderlerinin Protokolleri* ve Henry Ford’a ait “*Beynelmilel Yahudi*” olarak tercüme edilen *International Jew* adlı kitaplardır. Yahudiler ile ilgili öne sürülen pek çok iddia bu eserlere atıfla yapılır. Necip Fazıl “*Yahudi’nin Otopsis*” yazısında Ford’un bu eserinden parçalar yayınlamıştır. “*Yahudi bütün dünyada ön saftadır*”, “*Yahudi yegâne ve en eski beynelmilel kapitalisttir*”, “*Borsanın keşfinde dünya Yahudinin iktisadi istidadına şahittir.*” ve “*İngiltere Bankası Hollanda Yahudileri sayesinde kurulmuştur*” gibi

⁵⁵² Haluk Hepkon, *Jön Türkler ve Komplot Teorileri*, 3.bsm., İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, Mayıs 2017, s.29-30

⁵⁵³ Walter Laqueur, *A History Zionism: From the French Revolution to the Establishment of the State of Israel*, New York, Schocken Books, s.45 ve Yahudiler’in özgürleşmesi yolunda Aydınlanma ideallerinin ve Fransız Devrimi’nin önemi üzerine ayrıntılı bilgi için **Bkz.** Pierre Birnbaum and Ira Katznelson, “Emancipation And The Liberal Offer”, **Paths of Emancipation: Jews, States And Citizenship**, ed. Pierre Birnbaum and Ira Katznelson, Princeton University Press, 1995

ifadeleri kullanarak Yahudiler' in tüm dünya üzerinde hakimiyet kurma emellerine sahip olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır.⁵⁵⁴

Aynı amaçla yine Büyük Doğu'nun 2. devresinde 49-58 sayıları arasında "*Siyon Önderlerinin Protokolleri*" adlı metinden parçaların yayınlandığı görülebilir.⁵⁵⁵ Bu metinlerde geçtiği ileri sürülen "*Başlıca bankalar, bütün dünyanın borsaları, bütün hükümetlerin kredileri bugün elimizde bulunuyor.*" ve "*Demokrat rejimi durmadan övmek suretiyle hiristiyanları siyasi partilere ayıracak, milli birliklerini yok edecek, aralarına nifak sokacağız*"⁵⁵⁶ gibi ifadelerle Yahudiler 'in dünya üzerindeki hakimiyetleri ve milletleri demokrasi yoluyla nasıl parçaladıkları gösterilmek istenmiştir. Bu aynı zamanda mukaddesatçı düşüncenin demokrasiye nasıl baktığını anlamak açısından da zihin açıcı bir örnektir. II. Abdülhamid imgelemelerinde otoriterlik savunularını gördüğümüz mukaddesatçıların antisemitik düşüncelerinde de demokrasinin bir Yahudi aracı olarak milletleri bölmek için kullanıldığının öne çıkarıldığı görülmektedir.

Siyon Önderlerinin Protokolleri adlı eser mukaddesatçı antisemitizmin temel kaynağıdır. Hepkon, bu eserin oldukça tartışmalı olduğunu 1897-1899 yılları arasında "*Rus gizli polisinin Yurtdışı Bürosu Başkanı*" tarafından Paris'te yazıldığını belirtir. Bu dönemde dünyadaki toplam Yahudi nüfusunun üçte birinin Rusya'da yaşıyor oluşunun bunda büyük payı olduğunu savunur. 19 yy. da dünya Yahudi nüfusunun yarısına yakın bir kısmı Rusya topraklarında yaşamaktaydı ve Rusya'daki ekonomik sıkıntılar kapitalizmin simgesi olarak görülen Yahudiler' in üzerine yıkılmaktaydı. Yahudiler' in bütünleşmeye gösterdikleri direnç, milliyetçi dalganın Rusya'ya ulaşması ve ekonomik sıkıntılar hem devlet politikası olarak hem de toplumsal düzeyde yükselen bir antisemitizmin nedeni oldu ve bu yüzyılda Rusya'da Yahudiler'e karşı pek çok pogrom gerçekleşti.⁵⁵⁷

Hepkon, *Protokollerin* asıl kaynağının, yazıldığı dönemde Paris'te Ulusal Kütüphanede bir kopyası altı çizili bir biçimde bulunan ve 1864 yılında Belçika'da

⁵⁵⁴ Prof.S.Y. "Yahudi'nin Otopsi", **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:11, 17 Mart 1971, s.15

⁵⁵⁵ "Vesikalar Konuşuyor", **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:49-58, 4 Ekim 1946-13 Aralık 1946, s.16

⁵⁵⁶ "Vesikalar Konuşuyor", **Büyük Doğu**, 2.devre, No:58, 13 Aralık 1946, s.16

⁵⁵⁷ Benjamin Pinkus, **The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority**, New York, Cambridge University Press, 1998, 39-40

bir avukat tarafından kaleme alınan *Machiavelli ile Montesquieu Arasında Cehennemde Geçen Bir Diyalog* isimli eser olduğunu belirtir. Bu kitabın yazarı burada sansürden kaçmak için III. Napolyon'u Machiavelli'nin zalimliği üzerinden eleştirmek iste de eser Fransa'da yasaklanmıştır. Bolşevik Devrimi'nden kaçarak Paris'e gelen bir Rus tarafından bulunan bu eser The Times gazetesinde İstanbul muhabirliğinde bulunan Philip Graves'e gönderilmiştir. Graves kitabı okuduğunda metinde geçen diyalogların büyük bir kısmının aynen *Protokollerde* de yer aldığını fark etmiştir. Hepkon bunların yanında kitabın altı çizili yerlerinin de olduğu gibi Protokollere aktarıldığını da ekler ve mukaddesatçılar tarafından da Yahudi liderlerin toplanarak dünya hakimiyetlerini kurmak istediklerinin ve kendilerinden olmayan her millete karşı düşmanca bir tutum aldıklarının beyanatı olarak sunulan bu belgenin doğru olmadığını vurgular.⁵⁵⁸ Rıfat Bali'de *Protokollerin Machiavelli ile Montesquieu Arasında Cehennemde Geçen Bir Diyalog* adlı eserden intihal yapılarak yazıldığını, bu belgelerin Rusya'da Çar yanlısı muhaliflerce liberallere karşı Çar'ı baskı altında tutmak için kullanıldığını ve *Protokollerin* geri kalan bölümünün de Rus gizli polislerince kaleme alındığını ifade etmiştir.⁵⁵⁹

Osmanlı Devleti'nin yıkılışının bir numaralı sorumlusu olarak görülen Yahudilerin demokrasi, laiklik ve batılılaşma ile özdeş tutulması mukaddesatçı antisemitizmin en önemli temalarını oluşturur. Mukaddesatçı anlatıya göre Osmanlı döneminde başlayan modernleşme çabalarının fikri kaynakları olarak görülen Yahudiler eşitlik ve özgürlük gibi kavramların icatçısıdır. Bunun yanında, bu kavramları milletlerin içine sokarak onların birlik ve beraberliğini bozmayı kendilerine amaç edinmişlerdir. Bozulmanın en önemli unsuru yabancıların devlete nüfuz etmesi ve Osmanlılık ilkesi altında sağlanmaya çalışılan eşitliğin toplumsal hiyerarşiyi bozarak Türk ve Müslüman unsurun aleyhine bir durum ortaya çıkarması olarak görülür. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi Yahudileri 'in çabalarıyla gerçekleşmiştir. II. Meşrutiyet uzun zamandır Filistin üzerinde emelleri olan Yahudilerin Masonluk vasıtasıyla Osmanlı subaylarının aklına "*hürriyet ve müsavvat*" ilkelerini sokması yoluyla ilan edilmiştir. Milletlerin maneviyatlarını ve

⁵⁵⁸ Hepkon, **a.g.e.**, s.37-38

⁵⁵⁹ Rıfat N. Bali, **Musa'nın Evlatları Cumhuriyetin Yurttaşları**, 4.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları,2005, s.316-320

dini birlikteliklerini bozmanın o milleti yıkmanın en önemli yolu olduğunu bilen Yahudiler yine bu yolda Lozan’da gizli anlaşmalarla Türkiye Cumhuriyeti’nin İslam’la olan bağlarını kopartmasını sağlamış ve başından beri sahip oldukları Osmanlı Devleti’ni yıkma amaçlarını gerçekleştirmişlerdir.

3.1.1.1. Türkiye’de Yahudi Komplosu Algısının Kaynakları

Mukaddesatçıların yakın tarihi tamamen bir Yahudi komplosu olarak görmelerine neden olan iki kaynak mevcuttur. Bu kaynağın ilki özellikle Berlin Anlaşması sonrası değişen dış politikası ve İTC ile kurduğu münasebetlerle ilgili olarak İngiltere’dir. İngiltere’nin Osmanlı hilafetine alternatif bir hilafet merkezi yaratma çabaları II. Abdülhamid döneminde, sömürgeci konumda bulunduğu topraklardaki büyük oranlı Müslüman nüfusun Osmanlı hilafetine bağlılığının kendi aleyhine bir durum oluşturabileceğini düşünmesiyle başlamıştır. 1876’da hilafetin anayasal bir nitelik kazanmasının da etkisiyle İngiltere’nin pek çok gazete ve dergisinde Osmanlı hilafetinin meşrutiyetinin sorgulanmasıyla ilgili pek çok yazı kaleme alınmıştır.⁵⁶⁰ İngiltere’nin Arapların özgürlük hareketini destekleyecek biçimde Osmanlı hilafetinin meşru olmadığı ve hilafetin Kureyş soyundan gelmesi gerekliliği tezini savunması Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında da hız kesmeden devam etmiştir.⁵⁶¹

⁵⁶⁰ Osmanlı hilafetinin geçirdiği değişimler konusunda ayrıntılı bilgi için **Bkz.** Namık Sinan Turan, **Hilafet: Erken İslam Tarihinden Osmanlı’nın Son Yüzyılına**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2017

⁵⁶¹ Bu tür yazıları başlatan kişi Bengal’de vali yardımcılığı yapmış olan Geroge Campbell’dir. Osmanlı halifesinin bütün Müslümanların halifesi olamayacağı çerçevesinde yazılan yazıyı bu minvalde aktarılan diğer yazılar da takip etmiştir. Bkz. Azmi Özcan, “İngiltere’de Hilafet Tartışmaları”, **Hilafet Risaleleri**, ed. İsmail Kara, 1c., İstanbul, Klasik Yayınları, Kasım 2002, s.68 Ayrıca İngiltere’de Osmanlı hilafetinin İngiltere’nin sömürgeleri üzerinde bir tehdit olarak görülmesine en çok katkı yapan kişi Arap Dili ve Kültürü Uzmanı olan ve İngiltere Dışişleri Bakanlığı yapan George Percy Badger olmuştur. Bakanlığa Osmanlı hilafetinin varlığının İngiltere’nin çıkarlarıyla uyuşmadığı ve hilafetin Peygamberin Arap olmasından dolayı Araplara ait olması gereken bir kurum olduğu ile ilgili görüşlerini içeren pek çok rapor yazması İngiltere’nin o dönem ki politikalarına yön vermiştir. Bkz. **A.e.**, s.63-65. İngiltere’de Arap hilafetini destekleyen bir ismi daha anmak gerekir. 1859’dan beri İngiltere Dışişleri Bakanlığında diplomat olarak görev yapan ve 1868’deki istifası ardından Arap bağımsızlık hareketini destekleyen Wilfred Scaven Blunt “The Future of Islam” isimli yazısında II. Abdülhamid döneminde önem kazanan hilafet kurumu ve bu

Berlin Anlaşması sonucu İngiltere'nin Kıbrıs'ı alması kendi sömürgelerinin güvenliği ile ilgili kaygılarını azalttı ve Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçmesine neden oldu. Öte yandan II. Abdülhamit de değişen bu tutumu görmezden gelmeyerek dış politikada İngiltere'ye pek güvenilemeyeceğine kanaat getirmiş, buna rağmen dış politikada denge siyasetini uygulamaya çalışmış ve bu sebeple İngiltere'nin hasmane tutumlarını Almanya ile ilişkileri güçlendirerek karşılamaya çalışmıştır.⁵⁶²

Ermeni meselesini şiddetle bastırmasını sebep göstererek II. Abdülhamid karşında konumlanan İngiltere, Fransa ve Rusya 'ya karşı denge arayışı II. Wilhelm'in uygulamak istediği politikayla kesişmiştir. II. Wilhelm'in İngiltere'ye karşı Osmanlı İmparatorluğu'nu Almanya'nın Doğu'da çıkarlarını koruyacak bir müttefik ve yeni bir pazar olarak görmesi sebebiyle uzattığı el İngiltere Fransa ve Rusya karşısında denge arayan Sultan tarafından bu sebeple olumlu karşılanmıştır. Karşılıklı çıkarların uzlaşmasıyla başlayan Osmanlı- Alman yakınlaşmasında II. Wilhelm'in en büyük amacı Osmanlı hilafetini kullanmak kaydıyla Müslüman topraklarında hem kendi nüfusunu arttırmak hem de İngiltere'yi rahatsız etmekti. II. Abdülhamid döneminde yakınlaşan bu ilişkiler II. Meşrutiyet'in ilanı ve İTC'nin iktidarı devralmasıyla devam etti.⁵⁶³

II. Meşrutiyet'in ilanı ve 31 Mart Olayı ardından İTC'nin II. Abdülhamid'i indirerek iktidara büyük oranda sahip olmasına karşın İngiltere'nin Osmanlı aleyhine dış politikası devam etmiştir. İTC İngiltere ile arasındaki ilişkilerin olumsuz olmasını istememesine rağmen bu konudaki pek çok girişimi sonuçsuz kalmıştır.⁵⁶⁴ İngiltere'nin İTC yönetimine soğuk bakmasının en önemli nedenlerinden biri II. Meşrutiyet devriminin Müslüman nüfusun yoğun olduğu sömürgelerine

kurumun siyasallaşmasının etkilerinden bahsetmiştir. II. Abdülhamid ve hilafet politikalarının İngiltere aleyhine bir durum ortaya koymasından çekindiğini ifade etmiştir. **Bkz.** Wilfrid Scawen Blunt, "Günümüzde Hilafet Meselesi", **Hilafet Risaleleri**, ed. İsmail Kara, 1c., İstanbul, Klasik Yayınları, Kasım 2002, s.158 ve Wilfred S. Blunt, **İslam'ın Geleceği**, çev. M. Fatih Karakaya, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s.16

⁵⁶² Selim Deringil, "II. Abdülhamid'in Dış Politikası", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C:II, İstanbul, İletişim Yayınları, s.305

⁵⁶³ Peter Hopkirk, **İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun: Büyük Doğu'nun Paylaşım Savaşı**, çev. Mehmet Harmanlı, İstanbul, Sabak kitapları, 1994

⁵⁶⁴ Orhan Koloğlu, "İttihat-Terakki Partisinin Dış Politikası", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç: 15-17 Ekim Sempozyuma Sunulan Tebliğler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1999, s.235

sıçramasından duyduğu endişedir.⁵⁶⁵ İngiltere'nin bu endişe çerçevesinde olumsuz tutum takınması karşısında İTC de dış politikada Almanya'yı önemli bir müttefik görmüş ve Almanya'nın da Müslümanların desteğini sağlamak amacıyla Osmanlı'yı önemsemesine karşılık vermiştir.

Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Almanya ile İngiltere arasındaki hilafet merkezli propaganda savaşları Yahudi Komplosu tezlerinin önemli bir çıkış noktası olmuştur. Almanya'da Osmanlı hilafetini öne çıkarma konusunu destekleyen en önemli isim Max Von Oppenheim'dır. Alman menfaatlerine uygun bir biçimde İslam'ın kullanılmasının önemli bir savunucusu olan Oppenheim bu konudaki görüşlerini II. Wilhelm'in 1898 yılında Şam'a gerçekleştirdiği geziden önce Kayser'e bildirmiş ve Wilhelm'de bu gezide kendisinin Müslümanların hamisi olduğuna dair ifadeler kullanmıştır.⁵⁶⁶

İngiltere'de Müslüman sömürgeleri üzerinde Osmanlı hilafetinin etkisi sebebiyle başlayan Panislamist politikalara karşı duyulan endişe Almanya'nın Osmanlı hilafetini desteklemesi siyasetiyle iyice artmış ve İTC aleyhinde propaganda faaliyetleri başlamıştır. İTC'nin hilafeti zorbaca kullanan bir avuç azınlık yönetimi olduğu ve hilafetin Kureyş soyundan gelmesi gerekliliğince zaten sahip olmadıkları bir gücü zorla zapt ederek kullanmaya çalıştıklarına dair söylemler dolaşıma sokulmuştur.⁵⁶⁷ İTC'nin Müslüman dünya üzerinde hilafet merkezli etkisini kırmaya yönelik en önemli propaganda İTC'nin aslında gayri İslami olduğunu öne sürmek olmuştur. İngiltere'nin İTC ile ilgili öne sürdüğü *“İslam'ın ve Arapların yok edilmesi için çalışan dinsiz ve mason bir örgüt olduğu”*⁵⁶⁸ yönündeki söyleminin en önemli sebebi İTC'nin elinde tuttuğu hilafet kurumuna dayalı cihad ilan etme kozunu boşa çıkarmaktı. Arap hilafetini destekleme stratejisi de yine aynı nedene dayanmaktaydı. İngiltere bu sebeple propaganda faaliyetlerinin pek çoğunu Araplara yönelik olarak

⁵⁶⁵ Bayram Soy, “Jön Türk Devrimi'ne İngiltere'nin Yaklaşımı, **Doğu Batı: II. Meşrutiyet 100.Yıl**, No:46 XI.c, 2008, s.157

⁵⁶⁶ Kadir Kon, **Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi**, İstanbul, Küre Yayınları, Haziran 2013, s.49

⁵⁶⁷ Savaş sırasında Almanya, İngiltere ve Fransa'nın Hilafetle ilgili tezleri için **Bkz.** Ceaser E. Farah, “Great Britain, Germany and the Ottoman Caliphate”, **Der Islam**, c.66, Berlin, De Gruyter, 1989, s.264-288

⁵⁶⁸ Dr. Servet Avşar, **Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası**, 2. Bsm, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2020 s.121

devam ettirdi ve buradaki basında “*Selanik Yahudilerinden İslamiyet’le meydana çıkmış, İslamiyet’i ve İslam’ın büyük devletini ve Arab’ın ve Arapça’nın yok edilmesi, İslam dininin şeklini değiştirmek amacıyla dalavereden oluşan parlak bir dış görüntü ile oluşmuş kişilerden kurulmuş olduğu*”⁵⁶⁹ gibi ifadeler içeren beyannamelerin yayınlanmasına destek oldu.

İngiltere’nin İTC’nin itibarını düşürmeye yönelik çabalarının bir uzantısı olarak Mason ve Dönmelerden oluştuğu ve II. Meşrutiyet’in Yahudilerin kontrolünde meydana geldiği ile ilgili tezlerinin ortaya atılmasında bir isim öne çıkar. Bu isim 1907 yılında Osmanlı’da İngiliz Büyükelçiliği’nin baş tercümanlık görevine gelen Fitzmaurice’dır. Fitzmaurice İTC karşıtlığı ve Yahudi komplosu tezlerinin en önemli kaynağıdır. Özellikle Türk düşmanı olarak da bilinen Fitzmaurice İTC’nin Yahudilerin kontrolünde olduğunu ve II. Meşrutiyet’in bu şekilde ilan ettirildiğini kabul ettirmek için çok çabalamıştır. Bu çabanın altında yatan en büyük neden İngiltere’nin dış politika stratejisidir. II. Meşrutiyet devrimini daha önceden haber alamayan ve bu yönde İngiltere Dışişleri’ni ve Büyükelçiliği’ni uyaramayan Fitzmaurice için devrim büyük bir şok etkisi yaratmıştır. İktidarın İTC’ye geçmesi eski yönetimle İngiliz çıkarlarına uygun olarak kurulan ilişkilerin bozulması anlamına geldiğinden bu yeni durum İngiltere’yi rahatsız etmiştir. Devrimin tüm gayrimüslim tebaada olduğu gibi Yahudiler üzerinde de yarattığı olumlu tavır Yahudiler’ in İTC yi desteklemesine sebep olmuştur. Selanik Yahudilerinin II. Abdülhamid’in baskıcı ve İslam merkezli politikalarına göre tüm unsurların eşitliğini gözetme iddiasındaki İTC’yi desteklemesi şaşırtıcı değildir. Bu destekle birlikte birtakım haklar elde etmek isteyen Selanik Yahudilerinin ve Yahudi sermayesinden yararlanabileceğini düşünen İTC’nin arasındaki olumlu ilişkiden yola çıkarak “*Yahudiler-hür Masonluk ve İTC*” tezini geliştiren Fitzmaurice İTC’nin tamamen Yahudiler ve Hür Masonluk tarafından kontrol edildiğini ve bununla birlikte Yahudiler’ in önce Osmanlı ekonomisini ele geçirmeyi ardından Filistin’de bağımsız bir Yahudi Devleti kurmayı amaçladıklarını güçlü bir biçimde savunmaya başlamıştır.

⁵⁶⁹ A.e., s.168

Fitzmaurice'in bu tezleri öne sürmesinin en önemli sebebi Almanya ve İngiltere arasında Osmanlı üzerindeki nüfuz mücadelesinde İngiltere lehine hem İTC'nin hem de Almanya'nın Müslümanlar arasındaki imajını zedelemek olduğu söylenebilir. Berridge, Fitzmaurice üzerine yazdığı biyografisinde Fitzmaurice'in Yahudi ve Masonların II. Meşrutiyet devrimindeki etkisini abartmış olduğunu kabul eder. Fitzmaurice'in bu fikirlerini Katolik olması ve Katolik kilisesinin 1880'lerde Yahudiler ve Masonluk arasındaki sıkı ilişkinin varlığını öne süren görüşlerinin popülerleşmesi etkisi altında öne sürmüş olabileceğini savunur. Fitzmaurice'in Selanik Yahudilerini bu derece önemsemesini Osmanlı'da Batıda olduğu gibi bir antisemitizmin yaygın olmamasına rağmen İngiltere çıkarlarını korumak için İTC'nin itibarını düşürmenin bir yolu olarak görmesine bağlar.⁵⁷⁰ 31 Mart Vakası konusunda da gerekli istihbaratı alamayan Fitzmaurice'in kızığa alınması bu konudaki tezlerini ortaya koyması açısından ihtiyacı olan süreye sahip olmasını sağlamıştır. Bu dönemde Dünya Siyonist Örgütü ile Jön Türkler arasında bir yakınlaşma sezindiğinden, İTC'nin Yahudiler tarafından kontrol edildiği anlayışını geliştirmeye devam etmiştir.

İTC'nin Almanya ile yakınlaşmasının Doğu'da kendi pozisyonunu tehlikeye düşürmesinden endişe eden İngiltere'nin İTC'yi devirmek istemesi İTC muhalifi Mahmud Muhtar Paşa'nın ifadelerinde de yer almaktadır. Burada aynı zamanda hem Osmanlı içinde İngiltere sempatisini artırmak hem de İTC'yi devirmek için Hürriyet ve İtilaf Partisi'yle iş birliği yapıldığından da bahsedilmektedir. Paşa'ya göre, İngiltere İTC'yi devirmek için Hürriyet ve İtilaf Parti'ne yönelmiştir. Paşa aynı zamanda o dönemde İngiltere ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin bu ilişkileri sürekli geren kişilerin elinde olduğunu belirtmiştir. Bunu ise şu sözleriyle aktarmıştır: *"Bu hususta en feci rolü de Türk düşmanlığıyla tanınmış olan Baştercüman Fitzmaurice oynuyordu"*⁵⁷¹

⁵⁷⁰ G.R. Berridge, **İngiliz Gizli Belgelerinde "Yahudi Dönmesi İttihatçılar": Gerald H. Fitzmaurice Türkiye'deki İngiliz Bütükelçiliği Baştercümanı'nın Anıları**, çev. Utku Umut Bulsun, İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2016, s.149-150

⁵⁷¹ Mahmud Muhtar, **Maziye Bir Nazar: Berlin Anlaşması'ndan Harb-i Umumiye'ye Kadar Avrupa ve Almanya Münasebetleri**, haz. Erol Kılınç, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1999, s.116, Altay Cengizer, "Valentine Chirol'e Gecikmiş Bir Cevap: İngiltere'nin Propaganda Savaşları, Çanakkale, Fitzmaurice ve Diğerleri", **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı**, No:18, 2015, s.199, s.-195-218

İngiltere için Almanya'nın Müslüman coğrafyada etkinlik sağlama amacıyla Müslümanlarla yakınlaşma çabaları büyük tehlike olarak görülüyordu. Bu coğrafyada ortaya çıkacak bir isyan hareketi İngiltere'nin sömürgeleri üzerindeki varlığı açısından çok sakıncalı bulunuyordu. Birinci Dünya Savaşı döneminde İngiltere'nin propaganda faaliyetlerinde önemli rolü olan John Buchan'ın *"Yeşil Kaftan"* romanı bu konuda İngilizler'in endişelerini görmek açısından oldukça yararlıdır. Bir İngiliz subayının savaş döneminde Müslümanlar arasında var olduğu düşünülen büyük kıpırdanmanın ardında neyin olduğunu araştırması için Doğu'ya gönderilmesini konu alan roman bütün bu hareketlerin ardında Almanya'nın olduğunun anlaşılmasını anlatmaktadır. Romanda gizli göreve çıkan İngiliz casus, İslam aleminde gerçekten bir kıpırdanmanın başladığını fark ettiğini söyler. Müslümanların bu hareketin nasıl olacağına dair inanışlarının açık olduğunu belirtirken *"Peygamberin kanından"* halifeliği yeniden eski parlak günlerine kavuşturacak bir kâhinin ortaya çıktığını ve kendilerini kurtaracağına inandıklarını aktarır. Burada halifenin peygamber soyundan olması gerekliliği ilgili İngiliz propaganda argümanlarına rastlandığı görülebilir. İngiliz casus bu uyanış hareketinin ardında Jön Türklerin olmadığını *"Onlar sevilmeyen ve geleneğin dışında ve gerçek Türk değiller"* şeklindeki ifadeyle dile getirilmiştir. Almanların bu işin arkasında olduğunu kesin olarak anladığını ileri sürdüğü görüşlerindeki *"Sıradan bir Türk İttihatçılardan nefret eder ama Almanya'dan tuhaf ve sapkın bir beklentisi vardır"* şeklindeki ifade İngiltere'nin İTC ve Almanya arasında kurulan ilişkilerden duyduğu rahatsızlığı yansıttığının bir örneğini sunmaktadır. Bu roman İngiltere'nin İTC ile ilgili olumsuz tavrına bir örnek olmasının yanında İttihatçıların hem Türk olmadığı iddialarını hem de arkalarında Almanya olmadan etkilerinin çok önemseneyecek düzeyde olmadığı ile ilgili görüşlerini ortaya koyması açısından da önemlidir.⁵⁷²

Son olarak İstanbul'da İngiltere Büyükelçiliğinde ataşelik yapmış ve İngiltere'nin Yakın Doğu politikalarında etkili bir isim olarak karşımıza çıkan

⁵⁷² John Buchan, **Greenmantle**, İstanbul, Literart, 2014, s.135, Aynı zamanda Nuray Mert, Toplum ve Bilim'de kaleme aldığı yazısında aynı romandan şu ifadelere yer vererek: "Polonyalı bir maceracı (Enver) ve bir grup Yahudi ve Çingeneler nasıl gururlu bir ırkı denetimleri altına alabilmişti. Sıradan biri bile bunun arkasında Alman parası ve silahları olduğunu söyleyecektir...Cihat hazırlanıyordu" İngiltere'nin İttihat ve Terakki'yi yönetenin ardında Yahudilerin olduğu ile ilgili tezlerine bir örnek vermiştir. **Bkz.** Nuray Mert, "İslam'ın Siyasallaşması ve İslamcılığın Seyri", **Toplum ve Bilim**, No:149, 2019, s.33

Aubrey Herbert'ın Osmanlı topraklarına yaptığı seyahati konu alan eseri de önemli örnekleri barındırmaktadır. Herbert Selanik'te Yahudi nüfusunun çokluğuna ve buradaki Yahudilerin Osmanlı'nın diğer uyruklarına göre daha fazla özgürlüğe sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Selanik Yahudilerinin genellikle “dönme” olarak bilindiğini İbrani kökenli oldukları kesin olsa da inanç bakımından durumlarının şüpheli olduğunu ve görünüşte Müslüman ama gerçekte Yahudi olduklarına dair genel bir kanaatin olduğunu da eklemiştir. Dönmeleri “*Türk ihtilalinin gerçek sahibi*”⁵⁷³ olarak tanımlayarak II. Meşrutiyet'in en önemli hazırlayıcıları olarak takdim etmiştir. Ayrıca Dönmelerden büyük devletlerin temsilcilerinin pek haberi olmadığı ve bu anlamda bu devrimin hiç kimse tarafından beklenmediği konusunda da Berridge'ın görüşlerini desteklemektedir. Herbert her ne kadar II Abdülhamid'in hal heyetinde Yahudi asıllı ve Mason olan Karasso'nun bulunduğunu ve İTC ile Selanik Yahudileri arasındaki ilişkilerin Müslümanların İTC'ye karşı olumsuz tutum almasına sebep olduğunu söylese de “*Yahudiliğin Türk Tarihinde 1908 ve sonrasında oynadığı rol önemli de olsa bana göre özellikle Avrupa'da abartılmıştır*” ifadesiyle İTC'nin ardında Yahudi ve Mason örgütlenmesi olduğu yönündeki tezleri abartılı bulduğunu dile getirmiştir. Yahudilerin İTC'nin uygulama iddiasında bulunduğu Osmanlılık politikasını desteklemeleri onları “*yeni rejimin despotu değil muhtemelen aleti yapmıştır*”⁵⁷⁴ cümlesiyle Yahudileri İTC yi yönlendiren bir güç olmanın tersine İTC tarafından kullanılan bir unsur olarak gördüğünü ifade etmiştir.

⁵⁷³ Aubrey Herbert, **Ben Kendim: Osmanlı Ülkesine Son Seyahatler**, çev. Yılmaz Tezkan, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 1999, s.25

⁵⁷⁴ A.e.s.213

3.1.1.2. Yakın Tarihi Yahudi Komplosu Üzerinden Okumanın Enstrümanları

3.1.1.2.1. Siyonizm

Genel olarak Siyonizm 1897 yılında Theodor Herzl tarafından ortaya atılan ve Yahudilerin Filistin’de bir devlete sahip olmasını merkeze alan siyasi bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Fransız Devrimi’nden İsrail Devleti’nin kurulmasını kapsayan dönemde Siyonizmin Tarihini kaleme alan Walter Laqueur siyonizmin böyle kısa bir tanımlamaya tabi tutulamayacağı konusunda uyarır. 19.yy da ortaya çıkan Yahudi ulusal uyanışını simgeleyen Siyonizmin arkasında İngiliz ve Fransız devlet liderlerinin Yahudi Devleti kurma projeleri, Filistin’e göç etmeye teşvik eden dernekler ve Doğu Avrupa’da tanınan pek çok hahamın manifestoları gibi pek çok aktörün eylemlerinin varlığından söz eder.⁵⁷⁵

Mukaddesatçılar için Siyonizm, Yahudilerin Filistin’de bir Yahudi Devleti’nin kurulmasını merkeze alan bir düşünce ve aksiyon planıdır. Meselenin merkezinde Filistin bulunur ve Türkiye’deki antisemitizmin ortaya çıkışının da en büyük kaynağıdır. Siyonizm’in en büyük hedefinin Osmanlı İmparatorluğu’nu parçalamak olduğu argümanı Siyonizmin fikri babası olarak kabul edilen Theodor Herzl’in II. Abdülhamit’ten Filistin’i istemesi ve II. Abdülhamid’in bunu kabul etmemesini içeren hikâyeye dayanır. Buradan sonra II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesi dahil önemli olan tüm olaylar bu sebeple Yahudi komplosu çerçevesinde anlatılır.⁵⁷⁶

Necip Fazıl ise Siyonizm’i biraz daha farklı tarif eder. Siyonizm’in genel olarak Yahudi faaliyetlerini içeren ve bunu aşan bir mezhep ve tarikat olduğunu şu sözlerle savunur: *“Çokları (Siyonizm) mezhebini yahudiliğe ati umumi ve*

⁵⁷⁵Laqueur, **A History Zionism: From the French Revolution to the Establishment of the State of Israel**, s.126-127

⁵⁷⁶ Yahudiler’in Filistin’ de bir Yahudi Devleti kurmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu’nu yok etmek istediklerine dair anlatının en önemli savunucularından biri Cevat Atılhan’dır. Bu söyleme yazılarında sık sık yer verir. Örnek için **Bkz.** Cevat Rıfat Atılhan, “Yanlış Yol”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.2

(anonim)bir mana zannader. Halbuki (Siyonizm) bu manayı tamamıyla hamil olduktan sonra ayrıca Yahudi davasını planlayan ve öbür, değersiz ve yetersiz ve zamansız yahudi teşebbüslerine karşı duran müstakil bir planın hususi manası ve adıdır.” Fazıl burada, “Yetersiz ve zamansız Yahudi teşebbüsü” şeklindeki ifadesiyle Herzl’in dile getirdiği Filistin’de bir Yahudi kurma emelini kastetmektedir. İsviçre’nin Basel kentinde okunan nutkun Siyonizm’in ana hedeflerini gösterdiğini belirtir.⁵⁷⁷

Necip Fazıl bu nutukta geçtiğini söylediği ifadeleri önemli bulur. Kısakürek, Türkiye’nin Yahudiler için çok önemli olduğunu Türklerin çok uzun zamandan beri Yahudilere karşı iyi bir tutumda olduklarını ve Filistin’de bir yurt hayalini gerçekleştirmenin tek yolunun tüm geleceklerini Osmanlı’nın geleceğine bağlamak olduğuna dair söylemlere yer vermiştir. Söz konusu nutukta Fazıl’ın önemseydiği ayrıntı Yahudilerin Filistin’de bağımsız bir Yahudi Devleti kurmak istediklerine dair düşüncelerin yalan olduğuna bu konuda referans verilen Herzl’le aynı fikirde olmadıklarına ve istediklerinin sadece Filistin’de bir “sığınak” sahibi olmak olduğuna dair görüşlerdir. Bu söylemleri Siyonizm’in Osmanlı toprakları üzerinde sinsî bir biçimde hareket ettiğinin en önemli göstergesi olarak sunmuştur.⁵⁷⁸

Kadir Mısıroğlu ise Türk İslam alemine karşı düşmanlık içerisinde komünizmle birlikte en büyük tehlike olarak gördüğü Siyonizm’in amacının Filistin’de bağımsız bir Yahudi devleti kurmak olduğu görüşünü destekler. İşte bu yüzden Siyonizm in ilk hedefi Ortadoğu’da “Türk-İslam” hakimiyetinin sahibi Osmanlı Devleti’ni parçalamak yoluyla İsrail’i kurmak olmuştur. Çünkü Mısıroğlu’na göre Osmanlı varlığını sürdürdüğü sürece İsrail’in kurulması mümkün gözükmemektedir.⁵⁷⁹

⁵⁷⁷ Dedektif X Bir, “Siyonistlik”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:17, 8 Kasım 1967, s.6

⁵⁷⁸ Prof. Ş.Ü, “Yahudi Davası”, **Büyük Doğu**, No:58, 5. Devre, 1 Haziran 1951, s.15

⁵⁷⁹ Kadir Mısıroğlu, “Hangisi Daha Tehlikeli?!!..”, **Sebil**, No:48, 26 Kasım 1976, s.3

3.1.1.2.2. Masonluk

Masonluğun Yahudilikle irtibatlandırılması Fransız İhtilali sonrası ihtilale yöneltlen tepkiler ve devrim karşıtlığı ile başlamıştır. Osmanlı'ya gelindiğinde de benzer bir süreç göze çarpmaktadır. Masonluğun Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk modernleşme hareketlerinde tesirinin çok büyük olduğunu savunan mukaddesatçılar bu görüşlerini Masonluğun devrimsel değişimleri karşılayabilme kapasitesi geniş kişiler yetiştirme işlevine sahip olmasına dayandırır. Fransız Devrim'i karşıtlarınca benimsenmiş bu görüşe göre, Masonlar en uç fikirleri ve yenilikleri kabul edebilecek şekilde yetiştirilir ve bu fikirleri yaymak için eğitilirler. Türk İnkılabı içinde de Masonların bu işlevi gördüğü kabul edilir. Yeni İstiklal Gazetesi'nde "*Selamet Locasına mensup İ.N*" isimli bir kişinin Masonluğun ne olduğuna dair söyledikleri bir vesika olarak yayınlanmış ve burada Masonluğun Türk devrimiyle yakından ilişkili olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Bunun için şu alıntı örnek gösterilebilir: "*Masonluk mefkûresine gelince: Bu mefkûre öteden beri 'Hürriyet, müsavat, uhuvvet' düsturlarıyla ifade edilmiştir. Bu düsturlar ise Büyük İnkılabın mebdeleri ve cumhuriyet fikirlerinin menşeleri sayılabilir*"⁵⁸⁰ Bu görüşlerle birlikte II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası devrim öncesine göre statü kaybı yaşayan gruplardan yükselen muhafazakâr tepki, İTC'nin arkasında Masonların olduğu ve Masonluğun da bir Yahudi örgütü olduğuna dair komplo teorilerinin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu teoriler Cumhuriyet'in kurulmasından sonra da devam etmiştir.

Mukaddesatçılar, Masonluğun Yahudilerin dünya hakimiyetini elde etmek için kullandığı bir araç olduğu görüşünü kabul ederler. Necip Fazıl Yahudilerin Masonluğu diğer milletleri "*mahvetmek*" için kullandıklarını, Masonluğun da Yahudilerin tarihi gibi beş bin yıllık bir tarihe sahip olması sebebiyle buraya nüfuz ettiklerini ve bu sebeple Masonluğun Yahudilerin 'in "*siyasi, içtimai ve 'harsi davalarının tahkukuna büyük bir vasıta*" olduğunu ifade etmiştir.⁵⁸¹ Masonluk meselesi üzerine birçok yazısı bulunan Raif Ogan'da Masonluğu "*kökü dışarda*" bir örgütlenme olarak niteler. Bu ifadeyle mukaddesatçıların yabancı fobisinin tezahürü

⁵⁸⁰ "Türkiye'de Masonluğun Mahiyeti Nedir?" *Yeni İstiklal* No:64, 8 Mart 1962, s.8

⁵⁸¹ Prof. Ş. Ü, "Vesikalarla Masonluğun İçyüzü", *Büyük Doğu*, 5.Devre, No:10, 16 Aralık 1949, s.12

olan “*ecnebi*” nitelendirmesinin “*kökü dışarda*” olma ifadesiyle pekiştirildiği görülebilir. Türkiye’de Mason localarının Yahudiler tarafından kurulduğunu, locaların idaresinin yurt dışından yapıldığını ve bu sebeple de ülkeyi “*ecnebi*” etkisine açık hale getirdiğini belirten Ogan Masonluğu: “*Farmasonluğun din ve iman ile milliyet hissiyle alakasız esrarlı bir küfür ocağı*” olarak tanımlar.⁵⁸² Mustafa Yazgan’a göre de Masonluk, “*Allah’a isyan eden şeytanın kavimleşmiş topluluğu Yahudiler’in en önemli ittifak organizasyonudur.*” Yazgan, İslam’a karşı “*böl, parçala ve yut*” taktiğini güden bu organizasyonu “*Beynelmilel Mason Locaları*” olarak tanımlar.⁵⁸³

Mukaddesatçıların Masonlukla ilgili iddialarını dayandırdıkları diğer bir kaynak ise Kazım Karabekir’dir. Büyük Gazete’de yayınlanan “*Osmanlı Devleti’ni Nasıl Yıktilar*” isimli Kazım Karabekir’e referans verilen yazıda Karabekir’in Avrupalıların emperyalist siyasetlerini sürdürmek için Masonluktan çok yararlandıklarını ve sömürgeci konumda bulundukları ülkeleri idare etmek ve yeni sömürgeler elde etmek için Mason localarını kullandıklarını ifade ettiği fikirlerine yer verilmiştir. Karabekir, dikkat çeken diğer ifadesinde de Batılıların “*Türk devletini*” yıkmak için devlet yönetimindeki insanları “*Siyonist Yahudiler vasıtasıyla kemale ermiş insanları Mason localarında yaldızlı sözlerle din ve milliyet duygularından yani Müslümanlık ve Türklükten soyarak*” kullandıklarını dile getirmiştir. Karabekir’e göre “*Türk İmparatorluğunu*” misyoner okulları ve Yahudilerin kontrolünde faaliyet gösteren Mason locaları yıkmıştır.⁵⁸⁴

Masonluğun Yahudilerle irtibatlandırılmasının en önemli merkezi Selanik’tir. Selanik’te Yahudi nüfusunun çokluğu ve Mason localarının varlığı göz önüne alındığında bu bağlantıyı kurmak çok zor olmaz. Selanik 1869’dan sonra başlayan demir yolu ve etrafındaki surların yıkılması sayesinde kurulan deniz yolu bağlantısı sebebiyle ekonomik ve sosyal olarak modernleşme süreçlerine Osmanlı’nın diğer vilayetlerine göre erken girmiştir.⁵⁸⁵ Bu modernleşme süreci siyasal anlamda da

⁵⁸² M.Raif Ogan, “Masonlar” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s.11

⁵⁸³ Mustafa Yazgan, “Zehirli Hançer ve Mücadele”, **Sebil**, No:77, 17 Haziran 1977, s.10

⁵⁸⁴ Kazım Karabekir, “Osmanlı Devleti’ni Nasıl Yıktilar?”, **Büyük Gazete**, No:33, 8 Aralık 1976, s.25

⁵⁸⁵ Alexandra Yerolympos, “XIX. Yüzyıl Sonunda Selanik’te Kentlilik Bilinci”, François Gerogeon, Paul Dumont, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaşamak: Toplumsallık Biçimleri ve Cemaatler arası İlişkiler (18-20. Yüzyıllar)**, çev. Maide Selen, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000, s.148-149

Mason ideallerinin yayılması açısından Selanik'i uygun bir yer haline getirmiştir. Şehirdeki bu olgunlaşmış şartlar şehrin bir cazibe merkezi haline gelmesine sebep olmuş ve burada etki sahası oluşturmak isteyen Fransa, İtalya ve Yunanistan gibi ülkeler mason locaları vasıtasıyla bunu gerçekleştirmek için locaların açılmasına hız vermiştir. İtalyan Mason locası İttihatçıların örgütlenmelerini gizlilik içinde yürütmelerinde en sık başvurdukları loca olduğu için mukaddesatçılar için özellikle de Atilhan'ın anlatısında bu locanın önemi büyüktür.⁵⁸⁶

Büyük Doğu'da Kazım Nami Duru, II. Meşrutiyet dönemini kaleme aldığı yazı dizisinde Selanik'teki Yahudi nüfusunun yapısından bahseder. Bene-Berit denen locaların Yahudilere özel bir masonluk olduğunu dile getiren Duru, bu locaların Yahudilerin kaynaşması ve dayanışması için önemli bir örgütlenme olduğunu ileri sürer.⁵⁸⁷ Selanik, mukaddesatçılar için Yahudiliğin dolayısıyla Masonluğun merkezi kabul edilmesiyle önem taşır. Necip Fazıl'ın *"Selanik; gerçek Türk birliğine ve İslam mukaddesatına karşı yapılan suikastların meş'um idare tertibat kulesi... Başımıza ne gelmişse Selanik yoliyle gelmiştir."*⁵⁸⁸ sözleri mukaddesatçıların bu konudaki görüşlerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

Kadir Mısıroğlu'da Selanik'i *"İslam'a karşı her hareketin menşe'i Selanik"* olarak tanımlıyordu. Mısıroğlu'nun Türkçe'den Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin çıkarılması uğraşlarına karşı kaleme aldığı yazısında, bu faaliyeti de İspanya'dan kaçan Yahudilerin II. Beyazıt zamanında Selanik'e yerleştirilmesinin bir sonucu olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu yüzden Türkçe'nin Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerden arındırılarak millileşmesi hareketinin temsilcilerinden Genç Kalemler'in Selanik'ten çıkmış olmasının bir tesadüf olmadığını söyler. Selanik merkezli bu çabayı Osmanlı döneminde kullanılan dilin Müslümanlar arasında yarattığı birliği bozmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirir. En önemli amacı Osmanlı İmparatorluğundaki bu birliği parçalamak olan Yahudiler' in , Osmanlı topraklarında yıkıcı her türlü siyasi ve kültürel faaliyetlerinin başlangıcının Yahudi

⁵⁸⁶ ⁵⁸⁶ Orhan Koloğlu İtalyan Mason Locasını" İttihat ve Terakki'ye yataklık eden loca" olarak tarif etmektedir. Bkz. Orhan Koloğlu, **İttihatçılar ve Masonlar**, İstanbul, Eylül Yayınları, 2002, s.2

⁵⁸⁷ Kazım Nami Duru, "Meşrutiyetten Beri: İnkılap Hayatımızdan Sayfalar:10", **Büyük Doğu**, No:21, 1. Devre, 3 Mart 1944, s.12

⁵⁸⁸ "Türk Masonları ve Masonluğu", **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:4, 4 Kasım 1949, s.12

nüfusunun çoğunlukta olduğu Selanik'ten çıktığını aktarır ve Selanik'in mukaddesatçılar için neden bu kadar hedef tahtasında olduğunu anlamaya katkı sunar.⁵⁸⁹

Mukaddesatçılara göre Masonluk “*din düşmanı*” bir örgütlenmedir. Yahudilerin Masonluk vasıtasıyla milletleri hürriyet, eşitlik ve ilerleme gibi kavramlarla tanıştırp, dini düşmanlaştırma yoluyla toplumların birliklerini parçalama amacıyla olduklarını her seferinde dile getirirler. Cevat Rıfat Atilhan Sebilürreşad'ta yayınlanan “*Din Düşmanı Kızıl ve Sinsi Tehlike*” isimli yazısında “*Masonları Din Düşmanlığı*” başlığı altında ateizm ve Tanrı ile ilgili yazılmış ve Mason kitapları olarak tanıttığı eserlerden alıntılar yaparak Masonluğun Ateist bir örgütlenme olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır.⁵⁹⁰ Mukaddesatçılar için Masonluğu, dini düşman gören bir örgütlenme olarak tasvir etmek ve bunu ispatlamak önemlidir. Bu görüşlerinin kaynağı olarak sıklıkla “*Siyon Önderlerinin Protokolleri*” metnine referans gönderirler. Yine Masonluk ve Yahudiliğin özünü göstermek için Büyük Doğu Gazetesi'nde bir vesika olarak yayınlanan 1869'da Prag'ta bir hahamın, “*Simeon Ben Yehuda*” adlı hahambaşının mezarında söylediği iddia edilen nutuk örnek olarak gösterilmiştir. Vesikanın aslının yayınlanmadığı yazıda “*Demokrat rejimi durmadan övmek suretiyle hristiyanları siyasi partilere ayıracak milli birliklerini yok edecek, aralarına nifak sokacağız*”⁵⁹¹ ifadeleri örnek olarak sunulmuştur. Bu vesika, mukaddesatçıların demokrasi, eşitlik, ilerleme ve hürriyet gibi fikirlerin ardında Yahudilerin ve onların en önemli örgütleri olarak gördükleri Masonların olduğu ve bu fikirleri aslında milletleri parçalamak için bir araç olarak kullandıklarının bir kanıtı şeklinde sunulmuştur.

Masonluk ve din karşıtlığı savunusu Büyük Doğu Gazetesi'nde sıklıkla dile getirilmiştir. Bu konuda “*Masonluğun İç Yüzü*” şeklinde Prof. Ş.Ü. müstear ismiyle kaleme aldığı yazı dizisinde Necip Fazıl, Mason kongrelerinden alındığını öne sürdüğü ve Fransız Masonluğu'nun dergisi olarak tanıttığı L'acaica'dan çevrildiğini

⁵⁸⁹ Kadir Mısıroğlu, “Türkçe'ye Suikasd İslam/a Suikasdın Bir Cüz/üdür”, **Sebil**, No:119, 7 Nisan 1978, s.11

⁵⁹⁰ Cevat Rıfat Atilhan, “Türkiye’de Farmasonlar: Din Düşmanı Kızıl ve Sinsi Tehlike”, **Sebilürreşad**, No:1, Mayıs 1948, s.9

⁵⁹¹ “Vesikalar konuşuyor: Yahudi ve Mason ruhu” **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:58, 13 Aralık 1946, s.16

iddia ettiği metinlere yer vermiştir. Buna göre, L'acica'dan alınan "*Mason doktrini vicdan hürriyeti dışında tasavvur edilemez. Bu doktrin, Masonlukta dine karşı düşmanlık telkin eder. Zira din, vicdan hürriyetine muhaliftir*", "*Din aleyhinde mücadele, dini devletten ayırdıktan ve hususi bir idare halini doğurduktan sonra halledilecektir.*" şeklinde ifadelerin yer aldığı söylenen bu parça Masonluğun din düşmanı bir örgütlenme olduğunun kanıtı olarak sunulmuştur.⁵⁹² şevket Eygi'de Masonların Müslümanları hiziplere bölme yöntemiyle birbirine düşürdüğüne bu şekilde 1908'den itibaren "*parçala ve yönet*" sistemiyle Müslümanlar arasındaki bağları koparmaya çalıştıklarına dikkat çekmek ister.⁵⁹³

Avrupa'da Masonluğun Fransız devrim idealleriyle özdeşleştirilmesi ve eşitlik, özgürlük ve kardeşlik fikirlerinin Masonluk sayesinde icat edildiği görüşünün Türkiye'deki yansıması, Tanzimat ve Meşrutiyet'in ilanının arkasındaki ideallerin de Masonlar tarafından Osmanlı topraklarına sokulduğudur. Necip Fazıl, İTC'yi II. Abdülhamid'i istibdat ile suçlarken kendilerinin aynı yolu izlemeleri sebebiyle eleştirdiği bir yazısında "*Tam bir Mason dövizi olan Hürriyet, Müsavat ve Adalet lsnden medet umdular*"⁵⁹⁴ ifadesi bu görüşe bir örnektir. Aynı şekilde Raif Ogan'ın: "*Yahudi nüfuzunu dünyaya hâkim kılmak için kurulan gizli Mason imparatorluğunun topluluğuna katılmış, elinde uydurma bir hürriyet ve inkılap bayrağıyla meydanı tutmaya savaşan Mason düşmanlarımızdan nasıl kurtulalım?*"⁵⁹⁵ sorusundan da anlaşılacağı gibi Fransız Devrimi sonrası Aydınlanma ideallerinin Masonluğa bağlanması bir uzantısı olarak eşitlik, özgürlük ve ilerleme gibi kavramların Yahudiler' in kendileri dışındaki milletleri hakimiyetleri altına almak için kullandıkları birer enstrüman olarak tanımlama mukaddesatçıların yakın tarih okumasına damga vurmuştur.

Mukaddesatçıların Masonlukla ilgili en büyük iddiaları İTC'ye ye olan çoğu kişinin Mason olduğu ve İTC'nin Masonluk vasıtasıyla Yahudiler tarafından kontrol edildiğidir. İTC'nin Mason tesirinde bir örgütlenme olduğuna kanıt olarak gördükleri

⁵⁹² Prof. ř. ., "Masonluğun İ Yüzü" **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:7, 25 Kasım 1949, s.12

⁵⁹³ M.ř. Eygi, "Görüşler: Mason Saltanatı", **Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s.5

⁵⁹⁴ Prof. ř. ., "İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire...", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No: 59, 8 Haziran 1951, s.15

⁵⁹⁵ M. Raif Ogan, "Masonluk ve Hürriyet", **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:7, 30 Ağustos 1967, s.8

olay ise II. Abdülhamid'i tahttan indiren heyet arasında bir Yahudi olan Karasu'nun bulunmasıdır. Cevat Rifat Atilhan Karasu'nun bu heyetteki varlığının Filistin'i II. Abdülhamid'den alamayan Yahudilerin bir intikamı olarak okumuştur. II. Meşrutiyet'in Masonlar vasıtasıyla tertip edilmiş bir Yahudi komplosu olduğu tezini sıklıkla dile getirmiştir. Ayrıca Ogan, İTC'de Masonluğun sadece arka planda kalmadığını aynı zamanda örgütün ön planda gerçekleşen ritüellerinde de görülebileceğini ileri sürmüştür. İTC'nin Karbonari yapılanması şeklinde bir *“ihtilal komitesi”* olarak örgütlendiğini, buraya katılacak kişinin sıkı bir sınavdan geçirildiğini, örgüte girmeye aracı olan *“rehber”* denen kişi dışında kimseyi tanımadığını, örgüte kabul edilme sonrasında gizli bir biçimde gece kulübe götürüldüğünü ve gözleri bağlı olarak dolambaçlı yollardan bodrum kata indirilerek locaya dahil edildiğini anlatır. Bodrum kattaki bu odada bulunan masada bir kama, silah ve örgütün anayasası olan bir kitapçığın bulunduğunu da ekleyerek burada uygulanan ritüellerin Masonlukla aynı olduğuna dikkat çekmek ister.⁵⁹⁶

Yeni İstiklal Gazetesi'nde İTC'nin Masonluk ile ilişkisi Masonluğun milletleri o millete mensup mevki, iktidar ve şöhret içinde bulunan veya bunlara sahip olma gayesindeki kişileri kendi bünyesine katarak menfaatleri için kullanan bir yapı olarak tanımlanır. Cevat Rifat Atilhan'ın da bu gazetede çıkan birçok yazısında İTC'nin Masonlar tarafından kullanıldığından bahsedilir ancak burada vurgulanması gereken Talat, Enver gibi paşaların farkında olmadan Masonlara alet olduğu anlatısıdır. Burada ana vurgu İTC üyelerinin aldanmış ve kandırılmış olmasıdır.⁵⁹⁷

Kemal Apak'ın Yeni İstiklal Gazetesi'nde çıkan *“Türkiye’de Masonluk Tarihinin Ana Hatları”* isimli yazı dizisi de mukaddesatçıların Masonluk algılarını göstermesi açısından önemlidir. Yazı dizisinde V. Murad'ın Mason olduğu ve II. Meşrutiyet hareketinin arkasında hem fikri hem de eylemsel olarak Masonların olduğu görüşleri dile getirilmiştir. Aynı zamanda yazı dizisinde Mason localarının

⁵⁹⁶Ritüellerin daha detaylı anlatımı için **Bkz.** M. Raif Ogan, “İttihad ve Terakki Cemiyeti, Yahut Masonluk ve Yahudilik”, Büyük Doğu, 5. Devre, No:33, 3 Kasım 1950, s.6-7

⁵⁹⁷ Atilhan'ın bu anlatısının bir örneği Georges Remond adlı Fransız yazarın eserinden yaptığı alıntıda kendini gösterir. Atilhan yazarın eserinde kalemle altını çizdiğini ifade ettiği ifadeleri aktarır. İttihat ve Terakki içinde vatanseverin olduğu ancak Farmasonlarca kandırıldıkları belirtilen yerlere dikkat çekmek istemiştir. Ayrıntılı bilgi için **Bkz.** Cevat Rifat Atilhan, “Fırtına Dindi”, **Yeni İstiklal**, No:253, 15 Haziran 1966, s.2

yabancı devletlerin etki alanını genişletmek için kullanıldığının ve bu konuda nüfuz alanını genişletmek isteyen devletlerin büyük bir rekabet içinde olduğu belirtilmiştir.⁵⁹⁸

İTC'nin Mason localarıyla iş birliği içinde olduğu iddialarının en önemli kaynaklarından bir diğeri de Doğu Mason localarının Türkler ve Yunanlıların birleşmesi sayesinde mümkün gördükleri Bizans Devleti'nin kurulma ülküsüdür. Bunun Sultan V. Murad'ın iktidarıyla mümkün olacağına inanmaları ve bu sebeple Sultanın Mason locasına dahil edilmesi Masonluğun Osmanlı padişahlarını bünyesine katacak kadar etkin olduğunun kanıtı sayılır. Bu sebeple Şükrü Hanioglu, V. Murat'ın iktidarı için faaliyetlerde bulunan ve hatta bu sebeple de II. Abdülhamid'e muhalefet eden Mason localarının faaliyetlerinin ve amaçlarının İTC'nin II. Abdülhamid'e olan muhalefetinden ayrı düşünülmesi gerektiğini söyler. Hanioglu İTC ile Masonlar arasında ortak bir iki isimden daha fazlasına rastlanmadığının altını çizer. Masonların Ahmet Rıza gibi önemli bir ittihatçıya Masonluk teklifinde bulunduklarını ancak bunun olumlu sonuçlanmadığını da bu görüşüne ek olarak dile getirir. İTC'nin Mason localarıyla yakın ilişkide olduğuna dair kanıt olarak sunulan İbrahim Temo'nun örgüt kurulmadan İtalya'da Mason örgütleriyle temas kurduğuna dair iddianın sadece tek bir kaynaktan yazdığını bunu teyit edecek bir başka kaynağa rastlanmadığını da ayrıca belirtir. Hanioglu, İTC ile Mason örgütleri arasında kurulacak tek bağın II. Abdülhamid döneminin yoğun baskı ve jurnallerinden kurtulmak için İTC'nin Mason localarını gizli ve kolay toplanamayı sağlaması açısından kullanması olabileceğini vurgular.⁵⁹⁹ Orhan Koloğlu da İTC ve Masonluk arasında bir bağ olduğunu kanıtı olarak görülen Manyasizade, Talat ve Karasso gibi İTC üyelerinden bahseder. Manyasizade ve Talat'ın Mason olmaktan çok devrimci olduklarını Karasso'nun ise önce Mason olduğunu belirtir. Selanik Yahudilerinin bölgedeki Yunan veya Slav hakimiyetine karşı Türklerin hakimiyetini kendileri için daha güvenli görmelerinin tezahürü olarak İTC ile iş birliği yaptığını dikkat çeker. Ardından, II. Meşrutiyet Sonrası Manyasizade'nin bir Fransız

⁵⁹⁸ Kemalettin Apak, "Türkiye'de Masonluk Tarihinin Ana Hatları", **Yeni İstiklal**, No:134 18 Eylül 1963, s.3 ve **A.e.**, No:135, 25 Eylül 1965, s.3

⁵⁹⁹ M. Şükrü Hanioglu, **Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)**, 1.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, s.84-91

gazeteciyle yaptığı röportajı referans göstererek Manyasizade'nin İtalyan localarının devrimin mümkün olmasında bir “*sığnak*” olarak görev yaptığını aktararak Selanik'teki locaların İttihatçılara en önemli katkısının gizlilik olduğunun altını çizmiştir.⁶⁰⁰

3.1.1.2.3. Dönmelik

Mukaddesatçıların dönmelik mevzuna bakışı Masonluğa bakışına paraleldir. Tanzimat'tan beri modernleşme hareketlerinin arkasında Masonluğu gördükleri gibi Dönmeliği de bundan sorumlu tutarlar. Dönmeler Türk İnkılap hareketinin arkasında Masonlarla birlikte başroldedir. Netice itibari ile ister Dönme olsun ister Mason olsun tüm bunlar Yahudiliğin tesirinde ya da Yahudiliğin bir koluymuş gibi görülür. Tıpkı Masonlukta olduğu gibi Dönmeliğin merkezi de Selanik olarak kabul edilir.

Dönmelik kendini Mesih olarak tanıtan ve Yahudi asıllı olan ancak sonradan zorunlulukla Müslümanlığı seçen Sabatay Sevi taraftarlarını tanımlamak için kullanılan bir kimliktir. Bu kimliğin özelliği kendilerini hem Müslüman hem de Yahudilerden ayıran yabancı kişilerle evlenmeme ve ölümlerini diğer unsurlardan farklı yere gömme gibi birtakım kendilerine has kuralları ve ritüelleri olmasıdır. Sabatay Sevi isimli Yahudi asıllı kişinin Mesihliğini ilan etmesi sonrası Osmanlı Sultanı IV. Mehmet'in kendisine ya ölümü ya da din değiştirmesini emretmesi sonucunda din değiştirmiş kendisini takip edenlere de bunu salık vermiştir. Ölümünden sonra Sevi'nin Mesihliğini kabul eden aileler Sevi'nin kendilerine 18 emir adı altında bıraktığı kurallara riayet ederek Müslüman adetlerine uyma ve Müslüman görünme konusunda -özellikle oruç tutma ve kurban ibadetlerini yerine getirmekte- titiz davranmış ancak kendi içlerinde Yahudilikle de benzer fakat yine de kendilerini Yahudilerden de ayıran yeni bir dine inanmayı sürdürmüş ve kapalı bir topluluk olarak kalmaya gayret etmişlerdir.⁶⁰¹ Dönmeler din değiştirerek Müslümanlığa geçtikleri için 19. Yüzyıla kadar Müslüman olarak kabul edilmiş ve

⁶⁰⁰ Koloğlu, *İttihatçılar ve Masonlar*, s.59-60

⁶⁰¹ Marc David Baer, *Selankli Dönmeler: Yahudilikten Dönenler Müslüman Devrimciler ve Seküler Türkler*, çev. Sevinç Kayır, İstanbul, Doğan Egmont Yayıncılık, Haziran 2011, s.28

toplumsal hiyerarşi de üst sınıflarda varlık gösterebilmişlerdir. Selanik’te modernleşme süreçlerine katkıda bulunan Dönmelerin II. Meşrutiyet öncesi ve sonrasında İTC’ye verdiği destek kendilerinin inançlarının sorgulanmasına neden olmuş ve Dönmeler İslam İmparatorluğu’nu yıkarak yerine Yahudilerin kontrolünde laik bir cumhuriyet kurmak isteyen Müslüman görünümlü Yahudiler olarak görülmeye başlamıştır.⁶⁰²

Büyük Doğu’da Necip Fazıl’ın Prof. Ş.Ü. müstear ismiyle kaleme aldığı “*Dönmeliğin Romanı*” adlı yazı dizisinde bu konu uzun bir biçimde ele alınmıştır. Fazıl’ın burada dikkat çektiği nokta Yahudilerin kendilerini kurtaracak bir Mesih beklediği hatta zaman zaman kendi milletini bile kandıracak biçimde içlerinden birinin Mesih olma iddiasıyla ortaya çıktığıdır. Özellikle de Osmanlı topraklarına sığındıktan ve vatansız kaldıktan sonra kendilerini kurtaracak bir Mesih ihtiyacı iyice hasıl olmuş ve Mesih’in pek tabi sığındıkları Türkiye’den çıkması beklentisi ortaya çıkmıştır. Bu şartların varlığında 1648 yılında İzmir’de Sabatay Sevi adında bir Yahudi Mesihliğini ilan etmiştir.⁶⁰³ Türkiye’de antisemitizmin temel meselesi olan Filistin sorunu Sabatay Sevi meselesinde de merkezi işgal etmektedir. Fazıl’a göre Yahudilerin gelmesini beklediği Mesih Filistin ve Kudüs’te egemenlik kuracaktır. Fazıl, bu topraklar o dönem Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde olduğundan Sabatay Sevi meselesinin de Osmanlı sınırları içinde çıkmış olmasını şaşırtıcı bulmaz. Yazı dizisinde Sevi ile ilgili bilgi vermeye devam eden Necip Fazıl, Sevi’nin İzmir’e İspanya’dan göç etmiş bir Yahudi ailesinden gelme olduğunu belirtir. Diğer kardeşlerinin aksine ticaretle uğraşmayı tercih etmeyen Sevi din ile alakadar olmuş ve haham olmaya yönelmiştir. Daha sonradan bulunacağı Mesihlik iddiasını Kabbal tarikatına ait ritüeller ve inançlar şekillendirmiştir. Necip Fazıl ayrıca Sabatay Sevi’nin bir akıl hastası olması ihtimalini de göz önünde bulundurmuş çocukluğundan beri geçirdiği sara krizlerinin buna sebep olabileceğini belirtmiştir. Ailesi genç yaşta kendisini evlendirmesine rağmen karısından uzak durduğunu da belirtmiştir. Bunu Ruhani inanırlılığını kaybetmemek için yapılmış bir kurnazlık

⁶⁰² A.e. s.14-15

⁶⁰³ Prof.Ş.Ü., “Dönmeliğin Romanı”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:48, 16 Şubat 1951, s.12

olacağını da eklemiş ve ikinci karısından uzak duran Sevi'nin daha sonra şehvet düşkününü birine dönüşeceğini de not etmiştir.⁶⁰⁴

Dönmelerin mukaddesatçılar için düşman görülmesinin en önemli nedenlerinden biri Sevi'nin sadece can korkusundan Müslümanlığı kabul ettiği ve bundan sonra da müritlerinin asıllarını korumak suretiyle Türk ve Müslüman kimliği kisvesi altında yeni bir kimlik yarattığı anlatısıdır. Bu anlatıya göre Sevi müritlerini Türk ve Müslüman adetlerinin sıkı sıkıya takip edilmesi konusunda uyarmıştır. Ramazan orucu veya kurban kesilmesi gibi göz önünde yapılan gerekliliklere uyulmasını salık verirken Müslümanlarla nikah kısılmaması konusunda ikaz etmiştir.⁶⁰⁵

Dönmeler veya Sabatayistler diye adlandırılan kimlik Şevket Eygi'nin de düşmanlar sıralamasının en başında gelen ve sıklıkla konu ettiği topluluktur. Dönmeleri “*Sabataist*,” “*Selanik Dönmesi*” ve “*Dönme*” olarak tanımlayan Eygi: “*Bunlar Türk Müslüman ismi taşırlar. Fakat damarlarında halis yahudi kanı dolaşmaktadır.*”⁶⁰⁶ şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı gibi Yahudi kökenli olduklarının altını çizer. Dönmelere duyulan nefretin neredeyse bir Yahudi'ye duyulan nefreti aştığını görmemizin sebebi bu topluluğun adeta sahte bir biçimde Türk ve Müslüman olduğunu iddia ederek ve bu kimlik altında kendini gizleyerek Türk milletini içeriden çürüttüğüne inanılmasıdır.⁶⁰⁷ Osmanlı modernleşme döneminden beri her türlü yeniliğin ardında dönmelerin olduğuna ve Yahudilerin kesin bir biçimde dışladığı bu topluluğun en büyük zararının Müslümanlara olduğuna dair genel bir kabul mevcuttur. Dönmelerin Müslüman kabul edilmesi mukaddesatçıları en çok rahatsız eden konudur. Mukaddesatçıların düşman kavramsallaştırmasının en önemli özelliği düşman sayılan kimliğin Türk ve Müslüman olmamasıdır. Ermenilere, Yahudilere ve diğer yabancı unsurlara karşı

⁶⁰⁴ Prof.Ş.Ü., “Dönmeliğin Romani”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:50, 2 Mart 1951, s.12

⁶⁰⁵ A.e., No:13, 26 Mart 1976, s.6

⁶⁰⁶ “Dönme Saltanatı”, **Büyük Gazete**, No:42, 9 Şubat 1977, s.23 bu konuda daha detaylı bilgi için Bkz. Mehmet Şevket Eygi, **İki kimlikli, gizli, esrarlı ve çok güçlü bir cemaat: Yahudi Türkler yahut Sabetaycılar**, 3. Bsk, İstanbul, ZVİ Geyik Yayınları, Ekim 2000

⁶⁰⁷ Düздаğ da Dönmelerle ilgili gizlilik ve yalan üzerine kurulmuş bir topluluk olarak bahseder ve dönmeliğin en kötü özelliğinin Türk ve Müslüman kimliğindeymiş gibi davranıp Türkleri kandırması olarak görür. Bkz. M. Ertuğrul Düздаğ, **Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler**, İstanbul, ZVİ Geyik Yayınları, Kasım 2002, s.18

kolayca kurulan düşmanlaştırma söz konusu Dönmeler olduğunda Türk ve Müslüman olduklarını beyan ettiklerinden dolayı zorlaşmaktadır.

Dönmelere karşı düşmanca tutumun bir diğer önemli sebebi ise özellikle 90 lı yıllarda Eygi'nin çok daha açık bir biçimde ifade edebildiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu Yahudilerin desteği ile yıkan ve yerine Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal'in dönme olduğu düşüncesidir. Eygi, 1950'li yıllarda Kudüs'ün İsrail kesiminde bir Fransızca gazetede Cumhuriyeti yıkan çok önemli bir kişinin Yahudi asıllı olduğuna dair bir yazının yayınlanmış olduğunu söyler. Ancak gazetenin koleksiyonunu inceleyemediğini dile getirdiği iddiası Mustafa Kemal'in dönme olduğuna dair yaratılan spekülasyonlara bir örnektir.⁶⁰⁸ Bunda en büyük etken elbette Mustafa Kemal'in Selanik kökenli olmasıdır. Rıfat Bali'ye göre Mustafa Kemal'in kökenine dair bu tür iddialara Cumhuriyet öncesinde de sonrasında da rastlanmaktadır. Bali buna örnek olarak 1922 yılında bir Amerikan dergisinde yayınlanan makalede Mustafa Kemal'in İspanyol Yahudi'si olduğuna dair ifadeleri örnek göstermektedir.⁶⁰⁹

Dönmelerin Türk ve Müslüman kimliği altındaymış gibi görünüp kendi iç adetlerine sıkı sıkıya bağlı olan bir topluluk olduğu anlatısını desteklemek için onları Türk ve Müslüman kimliğinden ayırt eden bazı ritüellerinden söz edilmektedir. Bunlardan en önemlisi Düzdağ'ın Sabatay Sevi'nin hikayesini konu ettiği yazı dizisinde bir Bektaşî dervişini ve birkaç kişinin daha Sevi'nin Mesihliğini kabul ettiğini aktardığı yazısıdır. Alevilik ve Dönmelik arasında kurmak istediği bağlantıyı Kuzu Bayramına ait olduğu söylenen “*mum söndü*” ritüelinden bahsederek tekrar kurmak istemektedir. Buna göre her yıl 22 Mart gecesi kuzu eti ilk kez bu tarihte yenir. Bu merasimde en az iki olmak şartıyla evli çiftler bulunur. Çiftlerin evli olması kaydıyla bu sayı çoğaltılabilir. Kuzu eti yendikten sonra ışıklar söndürülür ve bu merasim sonrası doğan çocuklar da kutsal olarak kabul edilirler. Bu merasimin Abraham Galanti'ye referansla Kızılbaşlar ve Tahtacılar da olduğunu ve bu adetin

⁶⁰⁸ M. Şevket Eygi, **İki Kimlikli, Gizli, Esrarlı ve Çok Güçlü Bir Cemaat Yahudi Türkler Yahut Sabetaycılar**, 3. Bsk.İstanbul, ZVİ Geyik Yayınları, Ekim 2000, s.22

⁶⁰⁹ Rıfat N. Bali, **A Scapegoat For All Seasons: The Dönme sor Crypto- Jews of Turkey**, İstanbul, The Isis Press 2008, s.223-224

Sabataycılar tarafından da kadim devirlerden alındığını iddia etmektedir.⁶¹⁰ Bu şekilde dönmelik ve Alevilik arasında bir paralellik çizilmesi vasıtasıyla Aleviliğin mukaddesatçıların yabancı ve düşman algısına ne denli dahil olduğunun bir örneği de görülebilir.

Dönmelerin tarihini Sebilürreşad Gazetesi'nde kalem alan Eşref Edip dönmelere ait ritüelleri uzun bir liste olarak yayınlamıştır. Kadınların “*sarı mest ve beyaz car*” giydiğini, dönmelerin ramazanda sahurı güneş doğumundan sonra yapıp öğlen olduğunda ise evlerine dönerek iftar yaptıkları, ölen kadınları erkek gassalların yıkadığı, kendilerine has duaları olduğu ve sabahları havlu duası okudukları ve kuzu bayramından kadınlı erkekli evlerde toplanıp rastgele bir biçimde kadınların ve erkeklerin bir araya gelmesinden doğan çocukları kutsal kabul ettikleri gibi pek çok uygulamayı maddeler halinde sıralamıştır.⁶¹¹ Elbette Edip bu ritüellerden bahsederken dönmelerin sadece Müslümanlardan farklı olduğunu değil bunun hiyerarşik bir farklılık olduğunu göstermek istemiştir. Kuzu bayramında kadınlı erkekli toplantı yapılması ve ölen kadınların erkek gassallar tarafından yıkanması gibi örnekleri vererek -mukaddesatçıların kadın merkezli ahlak anlayışlarını da ortaya koymak suretiyle- dönmelerin ahlaksız olduğunu öne sürmek istemiştir.

Ertuğrul Düздаğ dönmelik üzerine Sebil Gazetesi'nde kaleme aldığı bu yazı dizisinde Zekeriya Sertel'in bir dönme kızı ile olan nikahını konu eder. Sertel'in kaleme aldığı hatıralarından alarak anlattığı bölümde, Sertel'in Dönmeler için; Müslümanlıkla ilgilerinin olmadığını, namaz kılmadıklarını, zeki ve çalışkan olduklarını, ticaretle uğraştıklarını, kendi içlerine kapanık olduklarını ve bu yüzden Türk ve Müslümanlarla nikahlanmadıklarını, İstanbul'da Şişli ve Nişantaşı'nda ikamet ettiklerini ve çocuklarını da kendi kurdukları “Fevziye Lisesi” ve “Şişli Terakki Lisesi'ne” gönderdiklerini belirttiğini aktarır. Bu örnekler dönmelerin kendilerini Türk ve Müslüman kimliğinden ayrı tutmak için gösterdikleri çabaları kanıtlamak için sunulmuştur. Ayrıca Düздаğ bu nikah ile Sertel'in söyleminin aksine dönmelerden bir kız alınmadığını tam tersi dönmelerin genç bir Türk gencini aldığını belirtilmiş ve İTC'nin bu nikahı çok desteklemesinin nedenini de Yahudi etkisinde

⁶¹⁰ Düздаğ, a.g.e., No:14, 2 Nisan 1976, s.6

⁶¹¹ Eşref Edip, “Türkiye’de Dönmelik Tarihçesi”, **Sebilürreşad**, No:10, Ağustos 1948, s.153, No:11, Ağustos 1948, s.174

olmasına ve Talat Paşa'nın hali hazırda Mason olmasına bağlamıştır. Buna göre, Talat Paşa bu sebeple nikahta kız tarafının şahitliğini üstlenmiştir.⁶¹²

3.1.1.3.3. Yahudi Komplosu Çerçevesinde Okunan Önemli Olaylar

Mukaddesatçılar, Osmanlı son dönemine dair Cumhuriyet Türkiye'sine geçişi sağlayan her türlü modernleşme hareketlerini ve bu çerçevede gelişen önemli olayları Yahudi komplosu çerçevesinden okumaktadırlar. Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmak isteyen düşmanların ilk ve en bariz adımı Tanzimat olarak kabul edilse de Yahudilerin düşmanca tutumları daha geriye götürülmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in "*Yahudi dönmesi*" doktoru tarafından zehirlenerek öldürüldüğü, IV. Murat'ın Yahudilerin marifetiyle içkiye alıştıırılarak alkolik olduğu ve bu sebeple öldüğü ve Osmanlı İmparatorluğu'nu özellikle donanma konusunda tekrar Avrupa ile yarışır hale getirdiği düşünülen Sultan Abdülaziz'in Masonlar tarafından öldürüldüğü gibi iddialara rastlamak mümkündür.⁶¹³

Yahudilerin Osmanlı topraklarına sızmasının ilk adımı 1492 yılında İspanya'dan kaçan Yahudilerin Sultan Beyazıt tarafından kabul edilmesi olarak görülür. Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaptıkları ilk düşmanlık da Fatih Sultan Mehmet'in "*Yahudi dönmesi*" doktoru tarafından öldürülmesi olarak kabul edilir. Atilhan'ın sıklıkla dile getirdiği bu iddia Yeni İstiklal Gazetesi'nde yer bulmuştur. Gazetenin isimsiz çeşitli yazılarında da Fatih'in "*Yahudi dönmesi*" olarak tarif edilen doktoru tarafından zehirlendiği söylemine birçok kez rastlamak mümkündür. Örneğin, Yahudi bir başkan altında yapıldığı öne sürülen Masonlar toplantısını eleştirmek ve Türk emniyetine böyle bir toplantıya izin vermesinden dolayı duyulan tepkiyi dile getirmek için kaleme alınan ve yazar ismi olmayan bir yazıda geçen "*...Fatih Sultan Mehmed Hanı zehirlemekle başlayan İsrailoğullarının*

⁶¹² A.e., No:18, 30 Nisan 1976, s.6

⁶¹³ Muzaffer B. Seyfettinoğlu, "Atrık Uyan", *Yeni İstiklal*, No:86, 8 Ağustos 1962, s.6

Türk düşmanlığının...”⁶¹⁴ şeklindeki ifade iddianın yaygın kullanımını görmek açısından bir örnektir. Atilhan, Fatih Sultan Mehmet’in İtalya’yı almak istediğini, bu düşüncesinin kimse tarafından bilinmediğini; ancak Sultan’ın hekimi “*Maestro Jakobi*” tarafından “*akuva tufana*” adlı bir zehirle öldürüldüğünü ve İtalya’nın bu şekilde kurtulduğunu öne sürerek bu cinayeti “*Dönmelerin ilk cinayeti*” olarak değerlendirmiştir.⁶¹⁵

Cevat Rıfat Atilhan’ın Osmanlı İmparatorluğu’nu Yahudilerin parçaladığı merkezinde kurduğu tarih yazımında dikkat çekici bir husus vardır. Atilhan söylemini kandırılanlar ve kandıranlar ekseninde kurmuştur. Söylemin bu şekilde kurulmasının iki önemli sebebi vardır. İlki Osmanlı padişahları nezdinde padişahları herhangi bir kötü gidişin sorumluluğundan kurtarmaktır. İkinci sebep de özellikle İTC konusunda negatif söylemlerin hukuki süreçlere takılması olasılığının yüksek olmasıdır. Kandırılanlar farklı dönemlerin Osmanlı Padişahları ve İTC kandıranlar ise kendini Mason ve dönme hürriyetinde gösteren Yahudilerdir. Atilhan bu anlamada Osmanlı yönetici ve bürokratlarını saf olarak tanımlar ve onlara kandırılan edilgin bir pozisyon belirler.⁶¹⁶ Özellikle İTC’ye yaklaşım olarak Necip Fazıl ve Mısıroğlu’ndan bu konuda ayrılır. Atilhan’a göre İTC bilmeyerek Masonlara ve Dönmelere alet olmuştur.

Atilhan’ın bu kandırılma eksenli söylemi ilk olarak Kanuni Sultan Süleyman döneminde Yahudilerin Osmanlı topraklarına sızmış olduğu anlatısında kendini gösterir. “*Ne Kadar Çok Aldanış Bu?*” yazısını başlığından da belli olacağı gibi Sultan Süleyman için “*Kıymetli Hükümdar Kanuni Sultan Süleyman elbette ki o cihanşümül kudreti ve şevketi zamanında Yahudilerin riyakarlık ve desiselerini sezemezdi.*” ifadesini kullanır. Sultan Süleyman’ın “*Mones Hamon*” adlı bir Yahudi’yi devlette önemli bir makama getirdiğini, Hamon’un da Atilhan’ın “*İsrail’in en korkunç şahıslarından*” biri olarak adlandırdığı Don Joseph Nasi’yi

⁶¹⁴ “Bundan Haberiniz Var mı?”, **Yeni İstiklal**, No:250, 25 Mayıs 1966, s.12

⁶¹⁵ Cevat Rıfat Atilhan, “Bu Bir Mahşeri Ayaklanma ve Uyanıştır!”, **Yeni İstiklal**, No: 275, 16 Kasım 1966, s.2 Atilhan bu iddiayı Yeni İstiklal Gazetesi’nde yayınlanan pek çok yazısında dile getirmiştir. **Bkz.** Cevat Rıfat Atilhan, “Bu Derece Küstahlığın Sırrı ve Kaynağı Neydi?”, **Yeni İstiklal**, No:107, 2 Ocak 1963, s.2, Cevat Rıfat Atilhan, “Parçala ve Hükmet”, **Yeni İstiklal**, No:255, 29 Mayıs 1966, s.2

⁶¹⁶ Cevat Rıfat Atilhan, “Milletin Kaderinden Ellerini Bir Türlü Çekmeyenler”, **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.2

Osmanlı topraklarına soktuğunu ve onun da Filistin’de bir Yahudi kolonisi kurduğunu anlatmıştır.⁶¹⁷ Fatih’in Yahudi asıllı doktoru tarafından zehirlenmesinden ders alınmadığı için Yahudilerin Osmanlı üzerinde nüfusunu artmasına Kanuni döneminde devam edildiğini söylese de Kanuni için kullandığı ifadeyle bu durumdan onun suçlanamayacağını da altını çizmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı İmparatorluğuna giren Joseph Nasi Avrupa hakkındaki bilgisi ve entelektüelliği ile Kanuni’yi etkilemiş ve Frenk Beyliği’ne getirilmiştir. Bu şekilde saraya rahatça girebilme imkânı bulan Nasi Osmanlı Sarayı’nda etkili olabilmıştır. Nasi kendini Kanuni’ye sevdirdiği gibi II. Selim’e de sevdirmeyi başarmış ve İsrail’in batısında bulunan ve Yahudiler’ in dört kutsal şehirden biri olarak kabul ettiği Tiberya’da bir Yahudi kolonisi kurmak üzere birtakım imtiyazlar elde etmiştir. Bu imtiyazlar; bölgede koruyucu duvarlarla sarılı evler inşa etme, ipek böceklerini koruma için dut ağaçları ekme ve kumaş dokuma için yün ithal etme gibi bölgeyi Yahudiler’in yerleşimine uygun hale getirmeyi amaçlayan imtiyazlardır. Nasi’nin bu hareketini bir Yahudi devleti kurmanın ilk adımları olarak yorumlayan pek çok tarihçi olduğu gibi İspanyol Yahudileri için bir sığınak yaratma çabası olarak görenler de olmuştur.⁶¹⁸ Mukaddesatçı tarih algısı ise birinci görüşü benimser ve Nasi’yi Filistin’in elden çıkmasının ilk adımlarını atan kişi olarak sunar.

Atilhan’ın kandırılma üzerinden kurduğu söyleme bir örnek de Enver ve Talat Paşa için söylediklerinde saklıdır. 1908 ihtilalinin arkasında Yahudiler’ in olduğunu öne süren Atilhan *“bir gaye uğruna dağa çıkan ve temiz bir yürekle iyi şeylerin daha doğrusu telkinlerin cazibesine kapılan ihtilalciler dahi bilmiyordu”* diye nitelediği II. Meşrutiyet yanlılarının bunun bir Yahudi oyunu olduğunu anlamadıklarını ileri sürmüştür. Enver Paşa’nın *“bizim en büyük mesuliyetimiz II. Abdülhamid’i anlamamak ve siyonizme alet olmak”* dediğini ileri süren Atilhan’a göre Talat ve Enver Paşalar masumdur. En büyük hataları perde arkasında oynanan oyunları fark edememektir. Bu da aldanmış olma çerçevesi içinden meşrulaştırılır. Hatta Talat

⁶¹⁷ Cevat Rifat Atilhan, “Ne Kadar Çok Aldanış Bu?”, **Yeni İstiklal**, No:280, 4 Ocak 1967, s.2

⁶¹⁸ Isaiah Friedman, **Germany, Turkey and Zionism 1897-1918**, Oxford University Press, 1977, s.22

Paşa'nın farmasonların İTC'ye yardım edeceği ile ilgili kendisini kandırdığı için Karasso'yu tartakladığını anlatan bir anıdan da yine bu çerçevede bahsetmiştir.⁶¹⁹

Bu konuda verilecek son örnek, Atilhan'ın ve onun gibi pek çok düşünürün Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması veya daha genel çerçeveden bakacak olursak Doğu'nun Batı karşısındaki geri kalmışlığı konusunda iktidar sahiplerini sorumlu tutmaya pek isteksiz yaklaşımıdır. Atilhan'ın İslam dünyasının Batı karşısında geri kalmışlığını ve birlik teşkil edemeyen halinin sorumluluğunu Müslümanlara kesmek isteyenleri eleştirdiği bir yazısında, “*Yahudi menşeli ve Avrupa patentli*” olarak tabir ettiği “*fuhuş ve entirika*” gibi her türlü kötülüğün İslam coğrafyasına boca edildiğini ve zihinlerin bu şekilde kirletildiğini belirtir. Müslümanlar arasındaki birlik ve kardeşlik ruhunun bu şekilde bozulduğunu savunmaktadır. Bu söylem Batı ve Doğu'yu keskin ayrımlarla ayıran ve Doğu'ya edilgin Batı'ya etkin konum atfeden oryantalist söylemin yeniden üretilmesinin bir örneğidir. Atilhan'ın bu söylemi, oryantalist söylemde eleştirilen Doğu'lu insan zihnine atfedilen çocuk olma ve birey olamama halinin bir kopyasıdır. Edilgin Müslüman zihni Batılıların her türlü etkisine açık bir saha olarak tanımlanmaktadır. Atilhan'a göre Müslümanların birleşememesinin en büyük sorumlusu Avrupalılardır. Eğer İslam alemine bir hata düşecekse bu ancak yapılanları fark edememek olabilir.⁶²⁰ Burada Atilhan'ın bir yandan kötü gidişin sorumluluğunu kendini ait hissettiği cemaatin üzerinden atmaya çalıştığını bir yandan da oryantalist söylemlere başvurmaktan kaçamadığını görmek önemlidir.

Osmanlı yönetici ve bürokratları olarak tanımlanan sınıfın -burada önemli olan aslında bir kimlik anlayışıdır ve bu kimlik Türk ve Müslüman olmaktan oluşmaktadır- bazen masumiyetten bazen saflıktan kandırılmış olduğuna dair bakış açısı sadece Atilhan'a has değildir. İslamcı ve mukaddesatçı birçok yazar bu söylemi kullanır. İsmail Hami Danişmend'in tarih algısında da Osmanlı İmparatorluğu'nda kötü giden şeylerin sorumluluğu İmparatorluğun hâkim unsuru olarak gördükleri Türk-İslam kimliğine ait değildir. Hiçbir Osmanlı padişahı “*kötü*” olamaz olsa olsa

⁶¹⁹ Cevat Rifat Atilhan, “İhtilalin Mesuliyeti Yine Meşrutiyet Yine Yahudilik”, **Yeni İstiklal**, No:103, 5 Aralık 1962, s2

⁶²⁰ Cevat Rifat Atilhan, “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:26, 15 Eylül 1950, s.12

çevresindeki kişiler kötüdür ya da onu yanlış yönlendirmiştir.⁶²¹ Padişahın çevresindeki kötü olduğu düşünülen kişilerin ortak özelliği de Türk ve Müslüman kimliğinde olmamalarıdır. Bu söylem ayrıca kendi zihinlerindeki Osmanlı İmparatorluğu imajına uygun düşmeyen birtakım durumları açıklamalarına da yardımcı olur. Örneğin IV. Murat'ı ve II. Bayezit'ı Yahudi kökenli vezirlerin içkiye alıştırdığı iddiası⁶²² bu gibi anlatılarda İslam'da yeri olmayan alkolün bir Osmanlı Sultanı tarafından tüketilmesini meşrulaştırmanın bir yolu olarak kullanılmıştır.

Necip Fazıl'ın Kanuni dönemini değerlendirdiği ve bu dönemdeki Yahudi etkisinin artışına dikkat çekmek için kaleme aldığı yazılarda Atilhan'la arasında olan yaklaşım farklılığı göze çarpmaktadır. Burada Necip Fazıl'ın Kanuni Sultan Süleyman'ı büyük bir padişah olarak görmediği de dikkat çekicidir. Gerileme ve çöküş devrinin genel olarak kabul edilen aksine Kanuni döneminden sonra değil Kanuni dönemiyle birlikte başladığını ileri sürer. Kanuni'nin büyük bir padişah olarak görülmesinin tek nedenini Osmanlı'nın en zengin ve büyük dönemine denk gelmiş olmasına bağlar. Kanuni Sultan Süleyman'ı "*muazzam bir hazır bulucu ve hazır yiycidir*" şeklinde tanımlar. Şeyhülislamların kendi tayiniyle atanması uygulamasını başlattığı için Kanuni'yi eleştirir.⁶²³ Kanuni Sultan Süleyman'a karşı olan bu menfi tutumu diğer yaklaşımlara göre ayırt edicidir. Osmanlı'nın kuruluşundan itibaren yaptığı dönemlendirme çalışmasını pek çok kez resimli bir biçimde kaleme almıştır. Gazetenin 5. Devre 3. Sayısında yaptığı bu dönemlendirme kapak resmi olarak kullanılmıştır.⁶²⁴ Burada dikkat çeken 1566 yılında Kanuni döneminin başlamasıyla birlikte düşüş dönemine girilmiş olması ve o tarihten gazetenin çıktığı ve bugün olarak gösterdiği tarihe kadar bu düşüşün devam etmesidir. Bu şekilde yapılan dönemlendirmeye gazetenin 1959 yılı 10. Devresinde tekrar atıfta bulunarak tarihi yalanları çürütmesi ve yeni bir tarihi sentez yaratması için tarihçilere seslenmiştir.⁶²⁵

⁶²¹ İsmail Hami Danişmend, "Devşirmecilik Kanuni Devrinde Devşirme İhanetleri, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:1, 14 Ekim 1949, s.11 ve 12

⁶²² Muzaffer B. Seyfettinoğlu, "Atrık Uyan", **Yeni İstiklal**, No:86, 8 Ağustos 1962, s.6

⁶²³ Prof. Ş.Ü, "İşte Bütün Sır", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.7

⁶²⁴ Kapak resmi için Bkz. **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:3, 28 Ekim 1949

⁶²⁵ "Türk Tarihçisi Neredesin?", **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:2, 13 Mart 1959, s.15

Necip Fazıl'da Atılhan gibi Yahudi tesirinin Osmanlı üzerindeki artışının Kanuni Döneminde başladığını ileri sürmüştür. Atılhan'dan farklı olarak bu durumdan Kanuni'yi bizzat sorumlu tutmuştur. Yasef Nasi isimli Yahudi'nin Kanuni Sultan Süleyman tarafından Osmanlı topraklarına kabul edildiğini ve bunun da o dönem şehzade olan II. Selim'in gözdesi Yahudi asıllı Nurbanu Sultan vasıtasıyla mümkün olduğunu ifade etmiştir. Fazıl, Nurbanu Sultan'ı ve onun sayesinde pek çok imkânı elde eden Yasef Nasi'yi Osmanlı'yı Yahudi nüfuzuna açması bakımından çok tesirli görmüştür. Onun gözünde Yasef Nasi, Kanuni Sultan Süleyman'a Avrupa'da Yahudilere karşı yapılan zulümler karşından Papa'ya tehdit içeren bir ferman yazdırmayı başaracak kadar etkili biridir. Fazıl, Kanuni'nin ölümünden sonra Yasef Nasi'nin Yahudiler lehine pek çok kazanım elde ettiğini ve *“ticaret, sanayi, gümrük ve iltizam işlerinin”* II. Selim döneminde tam anlamıyla Yahudilerin hakimiyetine girdiğini belirtmiştir.⁶²⁶ Necip Fazıl'ın Kanuni hakkındaki menfi görüşünün en önemli nedeni de Yahudilerin Osmanlı topraklarında nüfuzlarını artırmasında Kanuni'yi birinci derecede sorumlu tutmasıdır.

3.1.1.3.1. Tanzimat

Sağ-muhafazakâr tarih okumasında Tanzimat önemli bir kopuşa işaret etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına sebebiyet veren her türlü uygulamanın hayata geçirildiği bir dönemi ifade etmektedir. Yanlış uygulanan bir batılılaşma sürecinin miladi olarak görülmektedir. Batının tekniği olarak ayrıştırılan bir parçanın örnek alınmasına itiraz etmeyen bu düşünce kültürünün de alınmasına karşı çıkmaktadır. Bu anlamda teknikle kültürü iki ayrı parça olarak gören bir bakış açısını takip etmektedir. Kuşkusuz bu bakış açısı Osmanlı modernleşme tarihi boyunca süren tartışmaların bir ürünüdür. Osmanlı İmparatorluğu'nun geri kalışını Avrupalı ülkelere kıyasla belirleyince, bunu düzeltmenin bu ülkelere bir şekilde benzemekle mümkün olacağına karar verilmiştir. Ancak bunun topyekûn bir benzeme olmayacağı, Batının ilerlediği yönlerinin örnek alınabileceği ve bunun

⁶²⁶ Neslihan Kısakürek, “Yahudi”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:5, 6 Ağustos 1967, s.14

dışında bir millete has olan kısımların korunması gerektiği belirtilmiştir. Burada kültür iki ayrı parçaya bölünmüş maddi kültür tekniği içeren bir birikim; manevi kültür ise o topluma has özelliklerin bir toplamı olarak görülmüştür.⁶²⁷ Bu tartışmaların bir sonucu olarak da Batı'nın iyi yönleri denilen maddi kültürünün alınması manevi kültürün ise korunması yönlü bir sentez düşüncesi hakim olmuştur.⁶²⁸ Kültürün ikili bir yapı şeklinde düşünülmesini aşma ve Cumhuriyet döneminde neyin ne ölçüde Batı'dan alınacağına dair bir yöntem geliştirme çabasını Ziya Gökalp'te bulmak mümkündür. Gökalp'te medeniyet ve kültür ayrımı temelde maddi ve manevi kültüre dayansa da yapmak istediği medeniyet kavramının uluslararası; kültürün ise yerel-otantik bir özellik taşıdığını göstermektedir.⁶²⁹

Bu düşünce mirası üzerinden devam eden mukaddesatçılar Tanzimat'ı maneviyatımızın yani kültürümüzün teknikten arındırılmış kısmının da batılılaşması ve bu sebeple de yozlaşması olarak okur. Tanzimat'ın bir Garp taklitçiliği olması konusunda Türk edebiyatında önemli bir yekün bulunmakta ve bu tüm hayatımızı saran batılılaşma çabaları bu anlamda karikatürize bir biçimde anlatılmaktadır.⁶³⁰ Tanzimat'ın getirdiği bir dikotomi olarak sunulan, bir taraftan Batılılaşırken bir

⁶²⁷ Niyazi Berkes'in Türkiye'de *Çağdaşlaşma* isimli eserinde Namık Kemal ve Ahmet Mithat gibi pek çok düşünürün bu ikili ayrımın Batı'dan nelerin alınıp alınmayacağına dair tartışmalara yer verilmiştir. Burada maddi ve manevi ayrımının geniş bir biçimde kabul edildiği Batı'nın ileri görüldüğü teknik ilerlemesinin örnek alınması manevi sahada ise böyle bir şeye ihtiyacımızın olmadığı konusunda bir görüş birliği göze çarpar. Detaylı bilgi için Bkz. Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, çev. Ahmet Kuyaş, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.372-375

⁶²⁸ Bu bakış açısını eleştiren ve bu şekilde düşünmeyen kişilere de rastlamak mümkündür. Hilmi Ziya Ülken'in bir yazısına Büyük Doğu Gazetesi'nde rastlamak mümkündür. Ülken bu yazısında, kültür ve "teknikayı" ayrı şeyler gibi düşünenlerin olduğunu ve bu kişilerin kültürün kendi tarihimizden geldiğini "teknikanın" ise başka ülkelerden alınabileceği gibi fikirleri olduğunu hayretle karşıladığını belirtmiştir. Medeniyetlerin gelişiminde belli bir teknik seviyenin o seviye le bağlantılı bir kültürü de yaracağını söyleyerek medeniyet kültür ayrımını eleştirmiştir. Daha fazla ayrıntı için Bkz. Hilmi Ziya Ülken, "(Kültür Birliği)", *Büyük Doğu*, 1. Devre, No:6, 22 Ekim 1943, s.6. Said Halim Paşa da böyle bir görüşe karşı çıkar medeniyetin bir bütün olduğunu ifade eder milliyet ve medeniyet in farklı şeyler olmadığını Batılılaşmanın kendini medeniyetini terk etmek olduğunu söyler ve çareyi "Avrupa medeniyetini millileştirmek yani mümkün mertebe muhitimize ısıdırmak" olarak sunmuştur. Bkz. Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998, s.75, ve İsmail Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1: Metinler Kişiler*, 4. Bsk., İstanbul, Dergâh Yayınları, Mayıs 2020, s.24

⁶²⁹ Daha detaylı bilgi için, Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, İstanbul, Akvaryum Yayınevi, 2011, Ayrıca bir çok düşünür Türkiye'nin modernleşme sürecini bu ikili ayrıma başvurarak ve ya yararlanarak açıklamaya devam etmiştir. Bkz. Mümtaz Turhan, *Kültür Değişimleri*, İstanbul İfav Yayınları, 1997, ve Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1999

⁶³⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Berna Moran, *Türk Romanı'na Eleştirel Bir Bakış: Ahmet Mithat'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991

tarafından özün korunması çabası mukaddesatçılara göre olumsuz sonuçlanmış ve manevi tüm değerlerimiz büyük oranda kaybedilmiştir.

Tanzimat her şeyden önce bir Türk-İslam İmparatorluğu olarak gördükleri ve bu sebeple de Türk- Müslüman unsurların hâkim millet olarak var olduğunu kabul ettikleri Osmanlı İmparatorluğu'nun bu konuda en büyük yara alışını temsil eder. Tanzimat en çok İmparatorluk içinde Türk-Müslüman unsurun geriye düşüşü ve gayrimüslim unsurların hâkim hale gelişini simgeler. Tanzimat'la ilgili olumsuz algılanan ilk şey gayrimüslim unsurun devlete hâkim olması ve sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıdır. Büyük Doğu Gazetesi yazarı Sami Karayel'in yazısında rastlanan şu ifadeler *"Tanzimat hürriyeti ekalliyetlerin mali oldu. Bu hürriyetle devlet bünyesine giren ekalliyetleri devlet sırrı diye bir şey bırakmadılar. Yine bu hürriyete sahip olan ekalliyetler Osmanlı Türkleri İmparatorluğu'nun en büyük memuriyetlerini elinde bulundurmakla, Türk milli ruhunun devlet idaresindeki ana benliğini yok etmiş oldular."* Tanzimat'a bakış açısının güzel bir örneğidir.⁶³¹

Necip Fazıl Tanzimat'la birlikte Türk cemiyetinin *"bir dünyadan başka bir dünyaya"* geçtiğini, eski dünyayı temsil edenin Doğu; yeni dünyayı temsil edenin ise Batı olduğunu ifade etmiştir. Doğu'nun en önemli temsilcisi olarak gördüğü Türkler Tanzimat'la birlikte yabancı olduğu bir dünyaya girmeye çabalamakla aynı zamanda Doğu'nun çöküşünü Batı'nın yükselişini kabul etmiş ve bu anlamda Batı'nın zaferini onaylamıştır. *"Kökü içeride mi dışarıda mı belli olmayan"* diye tarif ettiği Tanzimat düşünce insanlarının Batı hayranlığı ve aşağılık duygusu içinde tam bir taklitçi olduğunu da eklemiştir.⁶³² Fazıl Tanzimat'ın milletin *"öz köklerinden"* bir kopuş olduğunu ve bunun da koyu bir Batı taklitçiliği ile mümkün olduğu gibi düşüncelerini sıklıkla ifade etmiştir.⁶³³

Tanzimat'ın ortaya çıkışını düşman merkezli olarak algılamak Tanzimat'ı milli olan her şeyin tahribi olarak okumayı da kolaylaştırmaktadır. Batılılaşma olarak

⁶³¹ M. Sami Karayel, "Tanzimatın İçyüzü", **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:7, 29 Ekim 1943, s.14

⁶³² Necip Fazıl Kısakürek, Tanrı Kulundan Dinlediklerim: Dördüncü Mektup", **Büyük Doğu**, No: 8, 5 Kasım 1943, s.5

⁶³³ Bu ifade örneğinin birini III. Selim dönemine ait olan bir Fermanı yayınlarken yazdığı giriş yazısında rastlamak mümkündür. **Bkz.** Prof. Ş.Ü., "Bir Ferman", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:24, 1 Eylül 1950, s.14

adlandırılan bu sürecin sorumluları olarak ilk önce Batı'yı hedef almak son derece anlaşılır bir durumdur. Batı'nın Doğu'ya galip gelme savaşının bir sonucu olarak Tanzimat'la birlikte yapılmak istenen, Osmanlı İmparatorluğu'na eşitliğin getirilmesi kisvesi altında İmparatorluğu yıkmak olarak düşünülmektedir. Bu yüzden Tanzimat Fermanı'nın sonuçlarından en çok yararlandıkları düşünülen Hristiyanlar olağan şüphelidir. ⁶³⁴ Eşref Edip'te Büyük Gazete'de kaleme aldığı “*Osmanlı Devletinde Tanzimat ve Islahat Hareketinin İçyüzü*” adlı yazı dizisinde Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmak için önce Osmanlı'ya kudretini veren İslam'ı ortadan kaldırmaları gerektiğinin farkında olduklarını belirtmiştir. Edip'e göre, bunu hızlıca yapmak bunca sene İslam'la yoğrulmuş bir milletin tepkisini çekeceğinden tedrici bir biçimde dini; sosyal, ekonomik ve askeri alandan uzaklaştıracak bir ıslahat programıyla yapma yoluna gidilmiştir. Bu ıslahat programının bir parçası olan Tanzimat'la birlikte Hristiyanlar Osmanlı'nın iç işlerine çok daha kolay karışabilme imkanını bulmuştur. ⁶³⁵

Her ne kadar Hristiyanlar veya Batı Tanzimat'ın sorumlusu olarak görülse de elbette her menfi görünen olayın arkasında olduğu gibi perde arkasında Yahudilerin olduğu argümanı Tanzimat'la da ilişkilendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmak isteyen Batılıların ideolojik suflörleri olarak görülen Yahudiler Masonluk yoluyla Tanzimat'ın önünü açmış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması için gereken adımların atılmasını sağlamışlardır. ⁶³⁶ Bu anlamda Mustafa Reşit Paşa'nın Masonların etkisi altında olduğu iddiaları Yahudiler' in Tanzimat uygulamalarını Masonluk yoluyla etkin hale getirdiklerinin öne sürülmesi açısından anlamlıdır. Atılhan, Reşit Paşa'nın Londra'da büyük elçiyken farmasonlar tarafından etki altına alındığını ve Tanzimat'ın iki önemli sloganı olan hürriyet ve eşitlik gibi kavramlarla

⁶³⁴ Karayel, Hristiyanlara verilen serbestiyle birlikte Hristiyanların “devlet içinde devlet” olduklarını ve Osmanlı devlet geleneğinin yıkıldığını sıklıkla vurgulamıştır. **Bkz.** M. Sami Karayel, “Tanzimatın Hediyesi”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:15, 24 Aralık 1943, s.14

⁶³⁵Eşref Edip, “Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ve Islahat Hareketinin İçyüzü: Haçlı Batı Osmanlı Devleti'nin Temellerini Nasıl Çökertti” **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.12 ve Eşref Edip, “Tarih: Sahte Kahramanlardan Ali Paşa”, **Büyük Doğu**, 12. Devre, No:7, 3 Kasım 1965, s.10

⁶³⁶ Atılhan bu durumu şu cümleyle ifade ediyor. “Tanzimattan bu yana garp ve onun fikir ve ideoloji üstadları olan dünya yahudiliği ile onun uşakları olan farmasonlar hep bu hedefe doğru kuvvetlerini tevcih ve teksif ettiler.” **Bkz.** Cevat Rifat Atılhan, “Hep Aynı Zihniyet”, **Yeni İstiklal**, No:97, 24 Ekim 1962, s.2

Reşit Paşa'yı farmasonların “*zehirlediklerini*” ileri sürmüştür.⁶³⁷ Görüldüğü gibi Atilhan bu iddiasını ortaya koyarken yine kandırılma temasını kullanmış, her ne kadar Reşit Paşa'yı “*zeka ve kültür sahibi*” olarak tanımlasa da Reşit Paşa'nın farmasonlar tarafından “*zehirlendiğini*” söyleyerek Türk yönetici elitlerine biçtiği edilgin pozisyonu burada da sergilemiştir. Bir başka bakış açısına göre de Orta Doğu'da bağımsız bir devlet kurma hayalini taşıyan Yahudiler' in Tanzimat ile elde etmek istedikleri, milliyetçilik cereyanını Osmanlı toprakları içine sokmak ve bu şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkarak hayallerine kavuşmak olarak görülür. Bu sebeple de Tanzimat'ın arkasında Yahudiler' in olduğu savunulur.⁶³⁸

Necip Fazıl'ın Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sorumlu olarak gördüğü Masonlar ilk adımı Tanzimat ile atmışlardır. Mukaddesatçılara göre Tanzimat'ın en büyük mimarları Masonlardır. Tanzimat'ın sembol isimleri; Reşit Paşa, Namık Kemal ve Şinasi gibi aydınlar Mason olarak görülür.⁶³⁹ Büyük Gazete'de yayınlanan, Tanzimat'ı “*sapık devri*” olarak tanımlayan ve Sultan Abdülmecid'in Reşit Paşa'yı sadrazamlığa getirdiği için ne kadar pişman olduğunu anlatan yazıda; Reşit Paşa'nın Avrupa taklitçisi bir Mason olduğunun altı çizilir.⁶⁴⁰ Ayrıca yine Büyük Gazete'de dini ortadan kaldırmak suretiyle “*insanlık mefhumuna tapınmak*” anlayışını savunan kişi olarak sunulan Auguste Comte'un Osmanlı Devleti'ni ve milletini “*batı taklitçiliği*” ile “*dejenere*” eden “*farmason bir sadrazam*” olarak anılan Reşit

⁶³⁷ Cevat Rifat Atilhan, “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:27, 22 Eylül 1950, s.10

⁶³⁸ M. Sami Karayel, “Tarih ve Sultan Hamit”, **Büyük Doğu**, No:28, 21 Nisan 1944, s.14

⁶³⁹ Necip Fazıl'ın Prof. H.H. müstear ismiyle kaleme aldığı “Vesikalar Konuşuyor: Masonluk ve Bütün Ruh” isimli yazının başına eklenen yorum mukaddesatçıların Osmanlı yakın tarihinde modernleşme hareketlerinin sembol isimlerinin mason olduğu konusundaki kabullerine örnektir. “*Tanzimatçılar Mason'du! – Birçok, Tanzimat sonrası fikir ve siyaset büyüğü Mason'du! - Abdülhamid'in selefi Sultan Murad Mason'du! -İttihatçılar Mason'du! -Meşrutiyet hareketi Mason'dur-Hülasa, memleketimizde körü körüne Avrupa taklitçiliğini ortaya atan ve her hangi bir dünya görüşüne malik olmadan ruh ve anane deviren her hareket Mason'dur; Masonların gizli tertip ve telkinleriyle meydana gelmiştir.*” **Bkz.** Prof.H.H, “Vesikalar Konuşuyor: Masonluk ve Bütün Ruh”, **Büyük Doğu**, 3. Devre, No:76,16 Ocak 1948, s.10 Yine Necip Fazıl'ın “*Edebiyatta Namık Kemal, Şinasi, siyasette Mustafa Reşit Paşa Mithat Paşa Bunların çoğu boynunda mason yuları taşır.*” ifadelerinin bulunduğu yazısı için **bkz.** Necip Fazıl Kısakürek, “Milli Kahramanlar”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:44, 19 Ocak 1951

⁶⁴⁰ “Sultan A. Mecid'in Pişmanlığı”, **Büyük Gazete**, No: 126, 31 Ekim 1979, s.6-7

Paşa'ya hitaben yazdığı mektubun yayınlanması, mukaddesatçıların bu düşüncelerine kanıt olarak gösterdikleri bir vesika olarak sunulmuştur.⁶⁴¹

3.1.1.3.2. II. Meşrutiyet ve 31 Mart Vakası

II. Meşrutiyet ve 31 Mart Vakasını Yahudi komplosu olarak gören tezlerin incelemesine geçmeden önce bu komplo teorilerinin ortaya çıkışına zemin hazırlayan dönemin mevcut şartlarına ve İTC'nin Selanik Yahudileriyle ilişkilerine bakmak gerekir. 1908 yılına gidildiğinde 170.000 nüfuslu Selanik'in 90.000'lik nüfusunun Yahudi nüfusu olduğu ve yaklaşık 10.000 kadar dönme nüfusunun varlığı görülür. II. Meşrutiyet'in ilanı Selanikli Yahudilerce olumlu karşılanmış devrimle Yahudiler için daha iyi koşulların başlayacağı beklentisi oluşmuş ve iki düşünce baskın hale gelmiştir. Bunlardan birincisi Osmanlılık düşüncesini benimsemek ve burada Yahudiler için yeni yaşam koşulları oluşturmaktır. İkincisi de Siyonist amaçlara daha uygun bir biçimde Osmanlı hakimiyeti altında Filistin'e yerleşmektir. İTC'nin Osmanlılık ilkesi altında İmparatorluğun tüm unsurları arasında eşitliği sağlamayı savunan politikayı benimsemesi Selanik Yahudilerini İTC'ye yaklaştırmıştı. 1909 yılında Gayrimüslimlerin de askere alınması yönünde ortaya çıkan kanun⁶⁴² İTC'nin uygulamak istediği Osmanlılık siyasetinin bir tezahürüydü. İTC bu havanın oluşması ve devam etmesi için Yahudi bir aday seçimlerde aday listesine kattı. Bu aday Emanuel Karasso olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁴³ 31 Mart'ın düzenleyicisi ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin bir numaralı sorumlularından görülen Karasso'nun II. Abdülhamid'in hal heyetinde olması bu anlatının oluşmasında büyük rol oynamıştır.

⁶⁴¹ "Tarihi Vesikalar: Dinsiz ve Pozitivist Fransız Filozofu Auguste Comte'un Reşid Paşa'ya Mektubu", **Büyük Gazete**, No:34, 15 Aralık 1976, s.9

⁶⁴² Ufuk Gülsoy, **Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüvenleri**, İstanbul, Simurg Kitabevi, 2000 ve Sinan Kuneralp, "II. Meşrutiyet Döneminde Gayrimüslimlerin Askerlik Meselesi (1908-1912)", **Toplumsal Tarih**, No:72, Aralık 1999, s.11-15

⁶⁴³ Rıfat N.Bali, **Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Yurttaşları**, 4.Bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.56-57

II. Meşrutiyet ideallerini benimsemiş ve bu devrimle birlikte gelecekleri için olumlu beklentilere girmiş olan Selanik Yahudileri'nin II. Meşrutiyet'e karşı bir kalkışma olarak gördükleri 31 Mart ayaklanmasının bastırılması hareketlerine katıldıkları görülmektedir. Bu durum II. Meşrutiyet'in ve 31 Mart'ın Vakası arkasında Yahudiler' in olduğu anlatısını desteklemek için kullanılmıştır. Bali, 31 Mart ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten yola çıkan Hareket Ordusu'nun içinde 700 Selanikli Yahudi'nin yer aldığı ve “*Musevi Taburu*”⁶⁴⁴ olarak adlandırılan taburun varlığından söz etmektedir. Bali bu taburun ve Selanik Yahudileri'nin hem II. Meşrutiyet'in ilanından hem de 31 Mart Ayaklanması'nın bastırılmasından dolayı duyduğu memnuniyetin dönemin şartlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğiyle ilgili uyarmaktadır. İTC ve Selanik Yahudileri arasında beklentilerin uyuşmasından dolayı ortaya çıkan bir iş birliğinin altını çizmektedir. Hatta devrimin görece özgür koşullarında Selanik Yahudileri arasında canlanan ve hız kazanan Siyonist faaliyetlerden İTC'nin rahatsız olması sonucu Selanik Yahudileri'ne karşı sert tutum takındığını belirtmiştir. Bali, Bu sebeple mukaddesatçıların anlatısına ters bir biçimde bu iş birliğinin bozulduğuna ve tarafların karşılıklı olarak birbirlerinden uzaklaşmaya başladığına dikkat çekmiştir.⁶⁴⁵

Mukaddesatçı tarih anlatısında dolaysız bir biçimde Yahudi komplosu olarak anlatılan önemli tarihi olayların birincisi II. Meşrutiyet'in ilanıdır. Necip Fazıl, Filistin'i vermediği, Mason localarını sakıncalı bulduğu ve bunlarla mücadele ettiği için Yahudiler'in II. Abdülhamid'e düşmanlık beslediğini savunur. Bu yüzden II. Abdülhamid'in tahttan indirildiğini söyleyerek intikam olarak tahttan indirildiğinde Selanik'e gönderildiğini ve “*Alatini*” adlı bir Yahudi köşkünde hapsedildiğini belirtmiştir.⁶⁴⁶ Bu anlatıda kabul edilen temel önerme Yahudiler'in II. Abdülhamid gitmeden ve Osmanlı İmparatorluğu yıkılmadan Filistin'i alamayacaklarının farkında olduklarının savunulmasıdır. Bu sebeple ilk hedefleri II. Abdülhamid'i tahttan indirmek olmuştur.

⁶⁴⁴ A.e., s.63

⁶⁴⁵ A.e., s.76

⁶⁴⁶ Dedektif X Bir, “Yusuf İzzettin'i Yahudiler Öldürttü”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:18, 15 Kasım 1967, s.6 ve 7

II. Abdülhamid döneminde milliyetçilik akımının tesiri ve Batı'lı devletlerin müdahalesiyle karışıklıkların hız kazanarak sürdüğü Balkanlar'a, 1903'te çetecilerin yarattığı olaylara son vermek amacıyla Rusya'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın ve Avusturya'nın subayları yerleştirilmiştir. Bu tarihte bölge II. Abdülhamid'in kontrolünden büyük ölçüde çıkmıştır. 19 yy. milliyetçilik cereyanını temel alan Rusya Avusturya ve İtalya gibi devletler bölgede nüfuz mücadelesi doğrultusunda sürekli Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine karışmaya başladılar. Bu müdahaleler bölgede karmaşayı arttırdı. Hem Rusya'nın 1905'te Japonya'ya yenilmesi sonucu Balkanlar'a odaklanması hem de 1907 yılında kurulan Rusya-İngiltere ittifakı Jön Türkler tarafından Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün tehlikeye girmesi olarak algılandı. 1908 yılında Rus Çarı ve İngiltere Kralı arasında Reval'de yapılan görüşme bu fikri pekiştirdi. Görüşmeden çıkan Makedonya için bir reform tasarısı olsa da hem buradaki karışıklıklara hem de Rusya ve İngiltere gibi ülkelerin müdahalelerine son vermek için bir an önce meşruti yönetime geçilmesi fikri hız kazandı.⁶⁴⁷ Bu gelişmeler II. Meşrutiyet'in ilanının neden ilk Makedonya bölgesinde gerçekleştiğini anlamak açısından önemlidir. Ayrıca bu durum bize Osmanlı modernleşme sürecinde meşrutiyet gibi Batı kaynaklı olduğu kabul edilen siyasi kavramların Osmanlı aydınları tarafından benimsenmesinin sadece ideolojik bir tercih değil, İmparatorluğun ayakta kalabilmesi için bir zorunluluk gibi algılandığını da göstermesi açısından önemlidir.

Hem bölgedeki yabancı askerlerin varlığı hem de II. Abdülhamid'in baskıcı politikaları bu bölgede gizli örgütlenmeleri gerekli kılmıştır. Yine II. Abdülhamid döneminde uygulanan yeni yetişmiş kurmay subayların Edirne ve Selanik'e atanması bu bölgedeki gizli örgütlenmelerin yaygınlaşması açısından destekleyici olmuştur. II. Abdülhamid döneminin yoğun baskıcı ortamında muhalefet yapmanın tek yolu olarak gizli örgütlenmeler 1889'da Askeri Tıbbiye'de başlayan Carbonari tipi hücresel örgütlenme modeliyle başlamıştır. Makedonya bölgesine yeni atanan subaylar ise buna ek olarak "*İç Makedonya Devrim Örgütü*" adındaki gizli faaliyet gösteren komitecilerle tanıştılar. Selanik'in Masonların örgütlenme merkezi olması ve bu örgütlenmenin sağladığı gizliliğin askeri ve sivil örgütlerin birbiriyle

⁶⁴⁷ **Tarih:1839-1939** yy. Ahmet Kuyaş, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2006, s.196

kaynaşması açısından bir fırsat sunması, İTC'nin ve Mason locaları arasındaki ilişkinin en önemli sebebidir.⁶⁴⁸ Bu ilişki karşı tarih okumasının II. Meşrutiyet'in bir Yahudi komplosu olarak vücuda geldiğine dair tezlerinin çıkış noktası olmuştur.

II. Meşrutiyet'in bir Yahudi komplosu olduğu tezinin en büyük savunucusu olarak karşımıza yine Cevat Rifat Atilhan çıkmaktadır. Atilhan Yeni İstiklal Gazetesi'nde güncel siyasi olayları yorumlamak için kaleme aldığı çoğu yazısını mutlaka 1908 II. Meşrutiyet'in ilanına götürür ve güncel olarak eleştirdiği pek çok şeyin bu tarihle başladığını savunur. II. Meşrutiyet Atilhan'a göre Filistin'i II. Abdülhamid'den alamayan Yahudilerin bir oyunudur.⁶⁴⁹ Bu oyunda ilk ve en önemli kişi Osmanlı ve İtalyan tabiiyetinde olan bir Yahudi olarak tanıttığı Emanuel Karasso'dur. Karasso; Metr Salem, İtalyan Genelkurmay Başkanı ve İtalyan farmasonlarıyla birlikte Selanik'te *“Bizansiya Rizorta”* ve *“Makedonya Rizortiya”* adlı farmason locasını kurmuştur. Bu localara önemli Türk subaylarını, Yunan ve Bulgar çetecilerini sokmayı başarmıştır.⁶⁵⁰ Bu noktada Atilhan'ın ayırt edici anlatımının bir başka örneği ile karşılaşırız. Atilhan, II. Meşrutiyet'in ilanı için çaba sarf eden Türk subaylarının kendilerini iyi bir şey yapıyor zannettiklerini ve vatanseverliklerinden şüphe edilemeyeceğini ifade eder. Son derece *“cesur ve fedakâr”*⁶⁵¹ olarak tanımladığı Türk subayların ve İTC'nin Siyonizm'e alet olduğunu belirtir ve *“cehalet gaflet tecrübesizlik dünyada dönen dolapların mahiyetinden bihaber olmak bizim felaketimiz oldu.”*⁶⁵² diyerek yine aldatılma anlatısını tekrar eder.

Atilhan'ın İTC ve Hürriyet ve İtilaf Partisi için söyledikleri de özellikle Mısıroğlu'nun tarih okumasından ayrıldığı önemli bir farkı daha ortaya koymaktadır. Atilhan II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası İTC ve Hürriyet ve İtilaf Partilerinden bahsederken *“Hiç kimse bu partilerde bulunan halis kan Türk çocuklarının vatan*

⁶⁴⁸ Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, s.391-392

⁶⁴⁹ Cevat Rifat Atilhan, “Acı Hakikatler”, *Yeni İstiklal*, No:73, 9 Mayıs 1962, s.2 Yahudiler'in Osmanlı ile hesabının Filistin meselesi üzerinden olduğu kabulü sadece Atilhan'da yoktur. Necip Fazıl'da anlatısını bu merkezde kurar. Rıdvan Balkır müstear ismiyle kaleme aldığı yazı için **Bkz.** Prof. Rıdvan Balkır, “Yahudi Vatan” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969, s.27 ve 28

⁶⁵⁰ Cevat Rifat Atilhan, “Bizim Bundan Bir Ders Aldığımız Yok” *Yeni İstiklal*, No:85, 1 Ağustos 1962, s.2

⁶⁵¹ Atilhan, “Acı Hakikatler”, **a.g.e.**, s.2

⁶⁵² Cevat Rifat Atilhan, “1912'yi Unutmayalım” *Yeni İstiklal*, No:57, 19 Ocak 1962, s.2

severliğinden şüphe edemez” demiştir. İTC ‘nin arkasında farmasonluk aracılığıyla Yahudiliğin olduğunu belirtirken; Hürriyet ve İtilaf Partisi’nin arkasında da “*buz gibi entelijons servisi*”⁶⁵³-İngiliz Gizli Servisi- vardır diyerek Mısıroğlu’nun Hürriyet ve İtilaf Partisi’nin taraftarlığını yapan anlatısından ayrılır. Cevat Rifat Atilhan, Necip Fazıl, Kadir Mısıroğlu ve Şevket Eygi’den en azından belirli bir süre boyunca İTC’nin masum ve kandırılmış olduğu iddiası konusunda farklılaşır.

Burada kısaca Hürriyet ve İtilaf Partisi’nden bahsetmek gerekir. Damat Ferit verdiği bir davet sırasında İTC’ ye muhalif bir parti kurmak için Miralay Sadık Bey’e, Rıza Nur’a ve Lütfi Fikri’ye teklifte bulunmuş ve bu teklifin kabul edilmesiyle 1911 yılında Hürriyet ve İtilaf Partisi kurulmuştur. Parti’nin başkanlığına Damat Ferit seçilmiştir. Parti iç politikada toprak kaybını önlemek için Osmanlıcılık fikrini ve âdem-i merkeziyetçiliği savunmuştur. Dış politikada ise İngiltere ile dostluğu öneriyor ve özellikle İTC’nin Almanya ile yakınlaşması karşısında İngiltere taraftarlığını yapıyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında da Miralay Sadık ve yine partinin kurucularından olan İsmail Gümülecineli ve birkaç parti mensubu İngiliz istihbaratı için çalışmayı kabul etmiştir.⁶⁵⁴ Ali Birinci ‘nin *Hürriyet ve İtilaf Fırkası* isimli eserinde verilen bu bilgiler Cevat Rifat Atilhan’ın Hİ partisinin arkasında İngiliz Gizli Servisi’nin olduğuna dair iddiasının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bunu yanında Kadir Mısıroğlu ise bu parti üyelerinden Lütfi Fikri’yi gerçek bir kahraman olarak görmüş ve hakkında Sebil Gazetesi’nde bir yazı dizisi yayınlamıştır.

Cevat Rifat Atilhan’ın İTC ile ilgili bu söylemi 1970’li yılların sonuna gelindiğinde değişikliğe uğramıştır. İTC’nin Yahudiler ve farmasonlar tarafından kandırılmadığını ve onlarla iş birliği yaptığını belirten ifadeler kullanmaya başlamıştır. Yahudiler’in II. Abdülhamid’i tahttan indirmesinden sonra İttihatçıların iktidarında kendi topraklarına kavuşacaklarını nereden bilebilirlerdi sorusuna cevap olarak Lonra’da Frederick Muller Şirketi tarafından basıldığını söylediği “*The Zionist Movement*” isimli kitaptan yaptığı alıntıyla cevap vermiştir. Burada Talat Paşa’nın Yahudi dostu olan bir gazeteciyle sohbetinde Yahudilerin Filistin’e yerleşebileceklerini söylediğini öne sürmüştür. Atilhan, Talat Paşa’nın bu sözlerini

⁶⁵³ A.e. s.2

⁶⁵⁴ Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II. Meşrutiyet Devrinde İttihat ve Terakki’ye Karşı Çıkanlar*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1990, s.46-59 ve 218

İTC'nin Yahudilerin Filistin'le ilgili amaçlarını önceden bildiği halde iş birliğini sürdürdüğü şeklinde yorumlamıştır.⁶⁵⁵

Atilhan'ın Selanik'te İtalyan farmason locasının üçlü ayağı olarak tarif ettiği, Karasso "*Dönme Cavid*" ve Metr Salem II. Meşrutiyet ihtilalinin en önemli örgütleyicileri olarak kabul edilir. Metr Salem'de Karosso gibi Yahudi asıllıdır. Selanik'teki İtalyan farmason locasında oldukça etkili olan Salem'in, Trablusgarp ve Bingazi'nin Siyonistler tarafından İtalya'ya verilmesi pazarlıklarını yönettiği iddia edilmektedir.⁶⁵⁶ İşte bu sebeple Atilhan II. Meşrutiyet'e sebep olan hazırlıkların Roma'da kararlaştırıldığını belirtmiştir. Atilhan, II. Meşrutiyet'in İtalya'daki kanat olan, İtalyan Genel Kurmayı ve Roma Belediye Başkanı Mason Nathon' la birlikte; Osmanlı'daki kanat olan Yahudi Karasso, Salem ve "*Dönme Cavit*" tarafından tertiplendiğini öne sürmüştür. Buna göre, "*altı yüz yıllık Türk İmparatorluğunun altı yıl içinde parçalanmasına*" sebep olarak gördüğü 1908 II. Meşrutiyet'in ilanı, Yahudilerin, Masonların ve Dönmelerin tertibiyle mümkün olabilmıştır ⁶⁵⁷

Şevket Eygi'nin gazetesi Büyük Gazete'de çıkan "*Tarihten İbret Almak*" yazısı II. Meşrutiyet'in bir Yahudi komplosu olarak kabul edildiğinin bir başka örneğini sunması açısından önemlidir. Eygi'nin yazısının başında 1908 öncesi Osmanlı'yı tarif ederken dikkat çeken ilk nokta gazetenin milliyetçi-mukaddesatçı çizgideki dönemlerinde olduğu gibi Osmanlı'nın Türk- İslam İmparatorluğu olarak kabul edilmesinin yerine bir "*İslam devleti*" olarak tanımlamasıdır. Hükümdarın aynı zamanda halife olduğu, Şeyhülislam'ın Sadrazam'a eşit olduğu, üniversitelerde namaz kılmanın mecburi sayıldığı, ramazanda oruç tutmayanların tevkif edildiği, Müslümanlar bir yana Hristiyan memurların bile şapka giymesinin yasak olduğu, kadınların çarşaf ve peçe giymelerinin zorunlu olduğu ve okulların kontrolünün "*sarıklıların*" elinde bulunduğu bir dönem olarak II. Meşrutiyet öncesi devri tasvir etmesi Eygi'nin düşüncelerinde artan İslamcı tonu görmek açısından önemlidir. Böyle bir tablonun hüküm sürmesine rağmen Eygi, Masonların, dönmelerin ve

⁶⁵⁵ Cevat Rifat Atilhan, **Bütün Çıplaklığıyla 31 Mart Faciası**, 5.bsk, İstanbul, Bahar Yayınevi, 1972, s.225-226

⁶⁵⁶ M. Raif Ogan, "Satılan İmparatorluk", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:57. Sayı, 25 Mayıs 1951, s.6

⁶⁵⁷ Cevat Rifat Atilhan, "İnkılaplar- Koalisyonlar ve Ötesi", **Yeni İstiklal**, No:83, 18 Temmuz 1962, s.2

Baticıların iş birliği ile bir başkaldırının meydana geldiğini “*hürriyet, müsavat, adalet teraneleriyle*” II. Meşrutiyet hareketinin ortaya çıktığını ve bundan sonra iktidarın farmason ve dönme olarak tasvir ettiği İTC’nin kontrolüne geçtiğini ve bütün felaketlerin de bu şekilde başladığını vurgulamıştır.⁶⁵⁸

31 Mart Vakasının II. Abdülhamid’i tahttan indirmek için kurulan bir tertip olduğu düşüncesi sağ-muhafazakâr tarih okumasında yaygın biçimde kabul edilmiştir. Sebil Gazetesi’nin 9 Nisan 1976 tarihli 15. Sayısı 31 Mart karşı hareketinin 67. yıl dönümü dolayısıyla “*31 Mart İrtica Yalanı*” kapağıyla çıkmıştır. Bu sayıda Abdurrahman Şeref Laç, 31 Mart olaylarını İTC’nin Osmanlı’yı yıkmak için bizzat tertip ettiğini ve bu yolda kan dökülmesinden hiç imtina etmediğini kaleme almıştır. Laç’a göre, İTC’nin ilk hedefi II. Abdülhamid’i tahttan indirmek ve Yıldız Sarayı’nın hazinesini ele geçirmektir ve bu başarıyla gerçekleştirmiştir. 31 Mart’ın sorumlusunun İTC olduğuna dair kanıt olarak Cumhuriyet dönemine kadar II. Abdülhamid aleyhtarı olarak İTC içinde bulunmuş, daha sonra İTC’nin iç yüzünü görünce yurt dışına çıkmış ve parti üyesiyken yaptığı kötülüklerden dolayı bir tür günah çıkartma olarak “*Sultan Hamid’in Ruhaniyyetinden İstimdad*” isimli bir yazı kaleme almış olarak tanıtılan Rıza Tevfik’in ifadelerini göstermiştir.⁶⁵⁹ Laç bu yazının 1947 yılında Necip Fazıl tarafından Büyük Doğu’da 31 Mart olaylarında II. Abdülhamid’in masumiyetini ortaya koymak için yayınlandığını belirtmiştir. Bu yazı dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesi’nde Necip Fazıl’a dava açılmış avukatlığını yapan Laç ise bu vesile ile Rıza Tevfik’in beyanlarına şahit olduğunu dile getirmiştir.⁶⁶⁰ Laç mahkemenin Rıza Tevfik’in ifadesini istemesi üzerine bir heyetle o dönem hastanede yatan Tevfik’e gidildiğini ve hâkimin kendisinin ifadesine başvurduğunu anlatmıştır. Buna göre, ifadesinde “*31 Mart’ı biz yaptık biz yaptık*” diyen Tevfik, Talat Paşa’yı çok kan döküleceği için uyardığını ve Talat Paşa’nın da buna cevaben yapmazsak yok oluruz dediğini belirtmiştir.⁶⁶¹ Muharrem Giray’ın 31 Mart’ın İTC tarafından II.

⁶⁵⁸ “Tarihten İbret Almak”, **Büyük Gazete**, No:29, 9 Kasım 1976, s.3

⁶⁵⁹ Abdurrahman Şeref Laç, “Şu 31 Mart Dedikleri Rezalet”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.2

⁶⁶⁰ Şeref Laç’ın belirttiği 27 Mayıs 1947 yılı 65. Sayıda “Sultan Hamid’in Ruhaniyyetinden İstimdad” isimli yazıya rastlamadım. Fakat Büyük Doğu’nun 10 Ekim 1947 tarihli 67. Sayısında bu davadan bahsedilmektedir. Rıza Tevfik’e ait olduğu öne sürülen bu yazının bir okuyucu mektubuyla geldiği belirtilmiştir. **Bkz.** Necip Fazıl Kısakürek, “Müdafa”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:67, 10 Ekim 1947, s.6-7

⁶⁶¹ Abdurrahman Şeref Laç, “Şu 31 Mart Dedikleri Rezalet”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.2

Abdülhamid'i tahttan indirmek için düzenlendiğini belirttiği ve bu konuda gerçekleri bilen kişi olarak Rıza Tevfik'i işaret ettiği başka bir yazıya yine Büyük Doğu'da rastlanmaktadır.⁶⁶² 31 Mart'ın II. Abdülhamid'i tahttan indirmek amacıyla İTC tarafından kurulmuş bir tertib olduğu şeklindeki görüşe bir örnek de Mecdi Akıncı'nın kaleme aldığı Yeni İstiklal Gazetesi'nde çıkan "*Düzme 31 Mart isyanı*" isimli yazı gösterilebilir.⁶⁶³

Resmi tarih yazımı 31 Mart'ı II. Abdülhamid taraftarlarının "*şeriat isteriz*" sloganıyla çıkarttığı gerici bir ayaklanma olarak anlatır. Aykut Kansu resmi tarih yazımının II. Meşrutiyeti bir devrim olarak görmediğini ve bu sebeple 31 Mart'ı bir karşı devrim olarak algılayamadığını işaret eder. Resmi tarih yazımının bu hareketi 31 Mart Vakası olarak adlandırmasının sebebini de buna bağlar. Kansu, 31 Mart'ın bir karşı devrim hareketi olduğuna ve sonucunda mutlakiyetçi ve İslamcı rejim talebine karşı anayasal monarşiyi savunanların galip geldiğine dikkat çeker. Resmi tarih okumasının bu analizi gözden kaçırdığını da bu görüşüne ekler.⁶⁶⁴

Mukaddesatçı anlatıya göre, 31 Mart olayları sarıklı ve sakallı ilmiye sınıfına dahil gibi görünen bir grubun Taşkışla'ya giderek Osmanlı subaylarını dinin elden gittiği yönünde vaazlarla kışkırtmasıyla başlamıştır. Aslında bu insanlar İTC'nin içinden kişilerdir. 10 gün süren bu kışkırtmaların ardından askerlikle aslen ilgisi olmayan ancak general rütbesinde askeri kıyafetler giyen şahıslar Taşkışla'ya gelmiş ve padişaha ait olduğu söylenen bir ferman okumuşlardır. Ferman'da yakın gelecekte bir savaş ihtimali olduğu ve hükümdarın güneşten korunmak için askerlerin şapka giymesini emrettiği yazılmıştır. Bu söylentilerle "*şeriat elden gidiyor*" ve asker gavur yapılmak isteniyor kışkırtmaları yapılmış ve büyük bir ayaklanma çıkarılmıştır. Böyle bir oyunla ortaya çıkan bu ayaklanmayı Selanik'ten gelen Hareket Ordusu bastırılmış ve bu bahane edilerek II. Abdülhamid tahttan indirilmiştir.⁶⁶⁵ II. Abdülhamid'in Hal edilmesinde görevli heyette Yahudi asıllı

⁶⁶² Muharrem Giray, "31 Mart Vak'asının Tertipçileri Selim Sırrı ile Rıza Tevfik Mi?", **Büyük Doğu**, 10.Devre, No:8,24 Nisan 1959, s.12

⁶⁶³ Mecdi Akıncı, "Balkan Harbi", **Yeni İstiklal**, No:131, 29 Ağustos 1963, s.3

⁶⁶⁴ Aykut Kansu, **İttihadcıların Rejim ve İktidar Mücadelesi 1908-1913**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s.75-76

⁶⁶⁵ Cevat Rifat Atılhan, "Yine Uykudayız Yine Uykuda!", **Yeni İstiklal**, No:58, 26 Ocak 1962, s.2

Karasso'nun da olması bunun bir Yahudi komplosu olduğuna en büyük kanıt olarak gösterilmektedir.

31 Mart'ın mimarlarından Derviş Vahdeti'nin öncülüğünde II. Abdülhamid tarafından bir karşı devrim aparatı olarak kurulan “*İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti*” ve yine aynı amaçla Derviş Vahdeti tarafından yönetilen Volkan gazetesi 31 Mart'ın önemli failleri arasında yer almaktadır.⁶⁶⁶ Ancak bu anlatı mukaddesatçılara göre tamamen uydurmadır. Derviş Vahdeti'nin faaliyetlerinin bireysel olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Yazdığı yazıların gerçekten dindar insanları kışkırtabileceğini ancak kendisinin sanıldığı gibi “*sarıklı*” ve “*kör taassup*” içinde bir din adamı olmadığı aksine; Kıbrıslı İngiliz okullarında yetişen ve İngiliz Gizli Servisi'ne çalışan biri olduğu iddia edilmiştir. Bu sebeple 31 Mart Olayına İTC lehine İngilizlerin de dahil olduğu öne sürülmüştür.⁶⁶⁷

Mukaddesatçılar arasında 31 Mart olaylarını durdurmak için gönderilen Hareket Ordusu'na karşı da önemli bir tepki mevcuttur. II. Abdülhamid'in Hareket Ordusu'na tercihen cevap vermediği ve bunu geri püskürtecek bir güce sahip olmasına rağmen kan dökmeme konusundaki kesin tavrı sebebiyle böyle davrandığı en sık dile getirilen argümandır.⁶⁶⁸ Hareket Ordusu'nun Bulgar, Sırp, Arnavut çetecileri ve dönmelerle dolu olduğu, pek çok masum alim ve hocanın kanını döktüğü yine sıklıkla dile getirilen konulardır.⁶⁶⁹ “*Sözde*” ayaklanmayı çıkaranların er kıyafeti giydirilen Dönme subay ve binbaşılar olduğu ve Rumeli'den getirilen “*Nigehban-ı Hürriyet*” (avcı taburları) askerlerine bir tiyatro oynatıldığı savunulur. Öyle ki bu oyuncuların arasında Bulgar komiteci Sandanski vardır ve Sandanski'nin “*Anadolu çocuklarını*” Taşkışla'da katlettiği ileri sürülür.⁶⁷⁰

Taşkışla'da İTC ile Sırp ve Bulgar komitacıların masum Türk askerlerini katlettiği anlatısının dayandırıldığı bir kaynak da İTC üyeliği yapmış fakat daha

⁶⁶⁶ Kansu, a.g.e., s.65

⁶⁶⁷ Atılhan, **Bütün Çıplaklığıyla 31 Mart Faciası**, s.215-216

⁶⁶⁸ M. Raif Ogan, “Dünden Bugüne Bir Nefs Muhasebesi”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.6 ve 14

⁶⁶⁹ Prof. Ş.Ü, “İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire...”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:59, 8 Haziran 1951, s.15 ve 16

⁶⁷⁰ Cevat Rifat Atılhan, “Kan mı İstiyorsunuz? Fakat Bir Şartla!” **Yeni İstiklal**, No:77, 6 Haziran 1962, s.2

sonra yaptıklarından duyduğu pişmanlıkla gerçekleri anlatmaya karar vermiş olduğu öne sürülen Mustafa Turan'ın 1964 yılında -Atılhan'ın da bazı kitaplarının yayınevi olan Aykurt Neşriyat tarafından- yayınlanan hatıratıdır. Turhan hatıratında Taşkıışla'da avcı taburları ve kışladaki askerler arasında yaşanan çatışmalardan bahsetmiştir. Bunun ardından Enver Paşa'nın yanında Makedonya İhtilal Komitesi Reisi Sandanski ile kışlaya varışını anlatmıştır. Kışla kumandanı İsmail Hakkı Bey, Enver Paşa'ya avcılarının kışlada büyük felaket yarattığını anlatmış fakat Enver Paşa Hakkı Bey'in üzerine yürüyerek sert bir tokat atmıştır. Hakkı Bey'in Enver Paşa'ya hakaretler savurmasının ardından Enver Paşa'nın Hakkı Bey'i Bulgar çeteciler tarafından kurşuna dizdiği de Turhan'ın hatıratından aktarılmıştır. Ayrıca kışlada çok sayıda ceset olduğu ve bunların Surp Agop mezarlığına gömdürüldüğünün altının çizilmesi⁶⁷¹ İTC'nin bir Türk ve Müslüman uyruğunun Ermeni mezarlığına gömülmesini emredecek kadar yabancı olduğuna dair bir anlamı barındırmaktadır.

3.1.1.3.3. Lozan Anlaşması

Lozan Anlaşması Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının uluslararası alanda resmi olarak kabul edilmesini gösteren kurucu bir anlaşmadır. Böyle olması Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesi ve ardından Cumhuriyet'in kurulmasından rahatsızlık duyan mukaddesatçılar için Lozan'ı bir hedef haline getirmektedir. Lozan'a ait her türlü olumsuz atıf aynı zamanda Cumhuriyet'e de sirayet edeceğinden Lozan'la ilgili bir anlatı kurmak Türkiye Cumhuriyeti'nin nasıl kurulduğu ile ilgili hikâyeyi de inşa etmek ve dolayısıyla Cumhuriyetin meşruiyetini sorgulamak demektir. II. Meşrutiyet ve 31 Mart'la birlikte kurulan temel anlatı olan Yahudi komplosu tezi kendini burada da gösterir ve bu anlamda bir tutarlılık olduğu söylenebilir. Mukaddesatçılar, Yahudilerin en büyük amacının Osmanlı'yı yıkmak

⁶⁷¹ Mustafa Turan, **Elli Beş Yıldır Esrarı Milletten Gizli Kalmış Olan Taş Kışlada 31 Mart**, İstanbul, Aykurt Neşriyat, 1964 s.73-74

olduğuna ve Lozan'da bu sürecin başarıya ulaştığına dair sarsılmaz bir inanca sahiptirler.⁶⁷²

Lozan Anlaşması'nın içinde bir “*Yahudi Parmağı*” olduğu tezi mukaddesatçı tarih anlatısı içinde önemli bir konuma sahiptir. Bu meselenin çıkış noktasında Necip Fazıl'ın vurguladığı önemli bir nokta vardır. Necip Fazıl, Lozan'da elde edilen başarıyı -ki burada Lozan'da bir kazanım sağlandığını kabul etmektedir- Kurtuluş Savaşı'nın kazanan tarafı olmayı aşan bir başarı olarak görmektedir. Fazıl'a göre Türkiye'nin istiklalinin tanınması İtalya ve Fransa'nın İngiltere'nin çok güçlenmesinden duyduğu kaygı sebebiyle geri çekilmesi gibi denge politikalarından kaynaklandığı kadar bundan daha fazlasını da içermelidir. Bu sorgulamayla Almanya'ya hiç acımayan İtilaf Devletleri'nin Türkiye'ye bağımsızlık tanıma konusunda daha yumuşak davranmasının perde arkasında mutlaka Türkiye'nin birtakım tavizler vermiş olduğu anlatısı inşa edilmiştir. Fazıl bunu “*Türkiye'ye Birinci Dünya Harbi bozgunundan itibaren tatbik edilmeye başlanan şartlarla Lozan konferansında tatbik olunan son şart arasındaki mesafe sadece Anadolu zaferinin temin edebileceği bir iş olmadığına göre mutlaka Garp aleminde kendi elimizle konferans kulislerinde gizli olarak büyük bir ivaz verilmiş olmalıdır.*”⁶⁷³ şeklinde açıklar. Bu çıkış noktası Lozan'ın aslında bir kazanım değil bir kaybediş olduğu hikayesine temel olması açısından da önemlidir.

Lozan'da hahambaşı Hayim Nahum'un çevirdiği gizili işler eksenindeki hikâye ilk olarak Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'da “*Dedektif X Bir*” müstear adıyla kaleme aldığı ve ifşa niteliğinde sunulan yazılarda kendini göstermektedir. Hikâyeye göre Manisa doğumlu İstanbul Hahambaşısı olan Hayim Nahum, bir “*Yahudi Genelkurmayı*” Alber Karasu, Nesim Mazilya, Atatürk'ün dışçisi olarak bilinen Sami Könzberg ve yine Mustafa Kemal'in fotoğrafçısı olduğu söylenen Vaynberg gibi

⁶⁷² Atılhan bunu yazılarında sık sık dile getirmektedir. Bir örneği için **Bkz.** Cevat Rıfat Atılhan, “Yanlış Yol”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.2

⁶⁷³ Dedektif X Bir, “İşte!”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:2, 21 Ekim 1949, s.3 Bu yazının birkaç ekleme yapılmış hali 1976 yılında Büyük Gazete'de Vak'anüvis müstera adıyla da yayınlanmıştır. Yazının birçok kısmı bu yazıyla aynı olduğundan bu yazıyı kaleme alanın Necip Fazıl olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Büyük Gazete'nin İsmet İnönü'nün Lozan'da geri planda verilen tavizler ve yapılan anlaşmalardan haberi olmadığı versiyonunun yayınlanmış olması da dikkate değerdir. **Bkz.** Vak'anüvis, “Bizi Dıştan Sevr İle Yıkamayanlar Lozan İle İçimizden Yıkıldılar!”, **Büyük Gazete**, No:35, 22 Aralık 1976, s.7 ve 8

isimlerin içinde bulunduğu “Beneberit” isimli Mason Locasında bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda Yahudiler’ in İslam’ın gücünü geri düşürmek hedefine çok yakın olduğu ve Anadolu’da Millî Mücadele’nin başarıya ulaştığı konuşulmuştur. Buna ek olarak mücadelenin başında olan Mustafa Kemal için de fikirlerini yakından tanıdığımız bir kişi olarak bahsedilmiştir. Toplantıda Mustafa Kemal ile ilgili kullanıldığı iddia edilen “*Son derece ileri görüşlü, ananeye zıt kafalı bir zattır. Ruhunda garp medeniyetine karşı çözülmez rabıta ukdeleri vardır.*” ifadesi Mustafa Kemal ile ilgili oluşturmak istedikleri imajın bir örneğini daha göstermektedir. Toplantı Türkiye’nin İslam’la olan bağlarını çözme amacının kararlaştırılmasıyla son bulmuş ve bu kararın gizliliği konusunda mutabakata varılmıştır.

Fazıl tarafından hikâye edilen olayların devamında hahambaşı önce Amerika’ya gider ve buradaki Yahudilik merkezlerinin fikir ve desteklerini aldıktan sonra Türklerin lehine propaganda faaliyetlerine başlar. Hayim Nahum’un bu faaliyetleri Türkiye’de de duyulur ve takdir toplar. Buradan sonra hikâyenin en can alıcı kısımları başlamaktadır. Hahambaşı Amerika’daki faaliyetlerin ardından Lozan’da İngiltere ile ilişkilerin sıkıştığı bir zamanda İngiltere’ye geçmiş ve Lozan barış görüşmelerinde İngiltere heyetinin başkanlığını yapmakta olan Lord Curzon ile bir görüşme yapmıştır. Lord Curzon’un da ailesinin bir tarafından dolayı Yahudi olduğu bilgisini veren Fazıl görüşmenin ayrıntılarını aktarmıştır. Nahum, Türkiye’nin bağımsızlığını tanımak gibi bir tavizle İslam’la olan bağlarının kopartılabileceğine Lord Curzon’u ikna etmiştir. Burada İslam’la olan bağların kopartılması olarak bahsedilen en önemli şey hilafetin kaldırılmasıdır. Mukaddesatçı anlatıya göre buradaki amaç, Türkiye’nin İslam dünyasının hamiliğini üstlenmesi açısından en stratejik güç olarak görülen hilafetin Türklerin elinden alınması olarak görülmektedir. Fazıl’ın anlatımına göre, Hayim Nahum’un Türkler’i İslam’ın temsilcisi olmaktan vazgeçirebileceği taahhüdü karşısında Lord Curzon o kadar heyecanlanmıştır ki bir İngiliz politikacısından beklenmeyecek derecede duygularını belli ederek ellerini uzatmış ve anlaşma sağlanmıştır. Hikâyenin bu kısmını sanki bu görüşmeye bizzat şahit olmuşçasına aktaran Necip Fazıl’ın bu konuyla ilgili herhangi

bir kaynak göstermemesi meseleyi böylesine net bir üslupla anlatması arasında tezat oluşturmaktadır.⁶⁷⁴

Lord Curzon ve Hayim Nahum anlaştıktan sonra Hahambaşı Lozan'a İsmet Paşa'nın yanına gitmiş ve durumu olabilecek en nazik ve hafif biçimde İsmet İnönü'ye anlatmıştır. İsmet Paşa söylenenlere çok şaşırmış ve Ankara'ya haber vermesi gerektiğini söylemiştir. İsmet Paşa'nın durumu Ankara'ya bildirmesi sonrası Hayim Nahum Ankara'ya çağırılmıştır. Hikâyeye bu şekilde devam eden Necip Fazıl'ın konunun gerçekliğini göstermek için Hayim Nahum'un İstanbul Haydarpaşa'ya iner inmez ailesi Haydarpaşa civarında yaşamasına rağmen onca özleminden sonra ailesinin yanına hiç uğramadan direkt Ankara'ya geçişini bir kanıt gibi sunması da kaynak kullanımı konusundaki ciddiyetsizliğini göstermektedir. Necip Fazıl, Hayim Nahum'un hikâyede ismi geçmese de Mustafa Kemal'i kast ederek Ankara'yla görüştüğünü ima etmiştir. Fazıl'a göre, bu teklifin Ankara tarafından kabul edildiği tıkanan Lozan görüşmelerinin değişen hiçbir hüküm olmamasına rağmen açılmasından ve Türklerin bağımsızlığının tanınmasından anlaşılabilir. Fazıl, Heyetin ve İsmet Paşa'nın hukuken uygun bir anlaşmaya imza attıklarını, Lozan'ın perde arkasında başka pazarlıklarla vücut bulduğunu ve bunun sorumlusunun da açık olarak söylemese de Mustafa Kemal olduğunu iddia etmiştir.⁶⁷⁵ Fakat Necip Fazıl'ın İsmet Paşa'yı yapılan gizli anlaşmadan sorumlu tutmadığı bu anlatıyı 1950 yılında Büyük Doğu'nun 29. sayısında *"Şimdi bu iddiamızı (Milli Şef'in) artık devlet reisi bulunmamasından faydalanarak"*⁶⁷⁶ ifadesiyle belirttiği gibi değiştirdiği görülmektedir. Burada İsmet Paşa'nın Lozan'da yaptığı bir konuşmadan alıntı yaparak *"Türklerin eskiden beri kökleşmiş ve köhne engellerden kurtulmak hususunda"*⁶⁷⁷ kararlı olduğuna dair ifadesini örnek olarak göstermiştir. Bu ifadeyle İsmet Paşa'nın başından beri Türk mukaddesatına karşı olduğunu öne sürmüştür. Bununla birlikte Lozan'da Hayim Nahum'un Türkiye'nin İslam temsiliyetini bırakması karşılığında bağımsızlığını kazanması teklifini Eskişehir'de Mustafa Kemal ve İsmet İnönü'yle birlikte görüştüğünü ve *"Din*

⁶⁷⁴ Dedektif X Bir, "İfşa", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:3, 28 Ekim 1949, s.3

⁶⁷⁵ A.e., s.13

⁶⁷⁶ Dedektif X Bir, "İsmet Paşa ve Lozan'ın İçyüzü", **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.3

⁶⁷⁷ A.e., s.10

öldürülecektir” diye tabir ettiği kararda İsmet İnönü’nün de bizzat dahli olduğunu belirtmiştir.⁶⁷⁸

Büyük Doğu’da Hayim Nahum’la ilgili olarak Mısır gazetelerinden birinde çıktığı öne sürülen bir yazı daha göze çarpmaktadır. Türkiye’den ayrıldıktan sonra Mısır’a giden Hayim Nahum’la ilgili El-İhram Gazetesi’nde Hayim Nahum’un İslam alemine verdiği zararlar üzerine -Büyük Doğu’dan esinlenildiğinin özellikle altı çizilerek- bir yazı kaleme alındığı ve Büyük Doğu’nun bu yazıyı aynen çevirdiği belirtilmiştir. Yazıya göre II. Abdülhamid’e para karşılığı Yahudilere Filistin’in verilmesini teklif eden kişi Hayim Nahum’dur. Bu isteği geri çevirilince Selanik’teki örgüt aracılığıyla -burada İTC kastediliyor- II. Abdülhamid’i tahttan indirmiştir. II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesi planlanırken Hayim Nahum’un Selanik Başhahamı olduğu ileri sürülmüştür. Hatta II. Abdülhamid’in hal heyetinin içine Karasu’yu (Carasso) o yerleştirmiştir. Filistin konusunda ısrarlarını sürdüren Yahudiler bu kez de hilafeti kaldırmak istemiş bu sebeple Hayim Nahum İstanbul’a gitmiştir. Nihayet Hayim Nahum Lozan’da amacına ulaşmış ve İngiltere ve Türkiye arasındaki gizli görüşmelerle hilafetin kaldırılmasında mazhar olmuştur.⁶⁷⁹ Necip Fazıl Mısır gazetesinde çıktığını öne sürdüğü bu yazıyı yayınlarak Büyük Doğu’nun İslam dünyasında etkili olduğunu da göstermek istemiştir.

Atılhan da Lozan Anlaşması’yla ilgili bu hikâyeyi Hayim Nahum ve Lord Curzon’un Londra’da Sawoy otelinde görüştükleri ayrıntısını ekleyerek hemen hemen aynı şekilde aktarmıştır. Atılhan’a göre, bu görüşmedeki amaç İslam alemiyle olan temasın kesilmesi ve Türklerin bu konudaki başrolünü bırakmasıdır. Görüşme sonrası Hayim Nahum İsmet İnönü’ye gitmiş ve hilafetin kaldırılması, hanedan üyelerinin sınır dışı edilmesi, din eğitiminin okullardan kaldırılması ve İslam dünyasıyla ilişkilerin tamamen kesilmesi karşılığında Türkiye’nin bağımsızlığının kabul edileceğini söylemiştir. Atılhan bu hikâyeyi görüşmeler sırasında Lozan’da Türk heyetinin üyesi olan avukat Senihi Bey’in hatıralarına dayandığını

⁶⁷⁸ A.e., s.11

⁶⁷⁹ “İfşaların İfşası Etrafında” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:39, 15 Aralık 1950, s.8 ve 9

belirtmiştir. Atılhan ayrıca bu konuda heyetin Fransızca tercümelerini yapan Saffet Şav'ı da kaynak göstermiştir.⁶⁸⁰

Atılhan İzmir'de büyük talan ve tahribat yaratan Yunanistan'a Lozan'da büyük tavizler verilmesini de Yahudi komplosu çerçevesinde değerlendirmiştir. Atılhan'a göre, Birinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ı Anadolu'yu ilhak etmesi konusunda kışkırtan kişi "*dünyanın bir numaralı yahudisi ve harp sanayii kralı*" olarak tanıttığı Bernhard Baruh'tur. Baruh, Venazilos'a bir telgraf çekmiş ve her türlü silah ve para yardımının yanında İstanbul'daki farmason localarının da kendisini desteklemesi için ayarladığını belirterek harekete geçmesi konusunda telkin etmiştir.⁶⁸¹

Necip Fazıl'ın Lozan'ın perde arkasında verilen tavizler şeklinde kurduğu hikâye daha sonraları "*Lozan'ın gizli maddeleri*" başlığı altında sıklıkla kullanılmıştır. Buna göre Lozan'ın yazılı basılmış ve açıklanan maddeleri dışında henüz açıklanmamış fakat bazı devletlerin arşivlerinde mevcut bulunan gizli maddeleri olduğu iddiası öne sürülmüştür. Eygi Büyük Gazete'de Lozan'ın gizli maddelerini sıralamıştır. Bu maddelere bakıldığında hilafetin kaldırılması, Latin harflerinin kabulü ve Şeriat kanunlarının yerine Avrupa kanunlarının gelmesi gibi aslında Cumhuriyet devrimlerinden oluşan bir sıralama yaptığı görülür. Bu maddeler arasında sayılan ve en dikkat çekici madde İslamiyet'in Türkleri geri bıraktığının kabul edilmesine dayanmaktadır. Bu kabulle "*halk toplu olarak din değiştirmeye zorlanarak Hristiyanlık kabul edilecek*"⁶⁸² ilkesi Eygi'ye göre Lozan'ın gizli maddeleri arasındadır. Eygi'nin ileri sürdüğü bu iddia Cumhuriyet'in ve devrimlerin yabancılaştırmayı, yozlaştırmayı ve özden kopmayı barındırdığını, bunların hayata geçmesinin Türk ve Müslüman kimliğini ortadan kaldırmaya yönelik aksiyonlar olduğunu kanıtlamak için sıklıkla kullanılmıştır.

⁶⁸⁰ Cevat Rıfat Atılhan, "Milletin Kaderinden Ellerini Bir Türlü Çekmeyenler", **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.2 Fransa'da burslu olarak Sorbonne'da yüksek öğretim gören Saffet Bey, I. Dünya Savaşı'nın çıkması sebebiyle son sene eğitimini bırakarak dönmüş ve Teşkilat-ı Mahsusa'ya katılmış savaş bittiğinde bir süre Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1922 yılında Mustafa Kemal ve Fransız General Pelle arasında geçecek görüşmeye tercümanlık yapmak için İzmir'de görevlendirilmiştir. Mudanya Ateşkes Anlaşması görüşmelerine katılan Türk heyetinde de yer alan Şav'ın Lozan Barış görüşmelerine de katıldığının bilindiği belirtilmektedir. **Bkz.** Cemal Necip Gürel, "Uşakızade Köşkünde Bir Tercüman: Saffet Şav, elektronik künye ekle!

⁶⁸¹ Cevat Rıfat Atılhan, "Tehlike Çanları Çalıyor", **Yeni İstiklal**, No:206, 21 Temmuz 1965, s.2

⁶⁸² "Lozan'ın Gizli Maddeleri", **Büyük Gazete**, No:15, 4 Ağustos 1976, s.9

Lozan'ın gizli maddeleri olduğu iddiası mukaddesatçı çevrelerin çok önemseydiği ve sembolleştirdiği Ayasofya'nın cami olması konusunda da kendini göstermiştir. Yeni İstiklal Gazetesi'nde çıkan bir yazıda Ayasofya'nın yıllardır cami olmamasının sebebi Lozan'ın gizli maddelerinde bu şartın konulmuş olması olarak açıklanmıştır. Bunun Ayasofya'nın cami olmasından çok “*Haçlıların*” iç işlerimize müdahalesi olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulur. Lozan Anlaşması'nın da okullarda öğretildiği gibi bir başarı olmadığının altı her fırsatta çizilir. Hem görünen hem de görünmeyen taraflarıyla ele alındığında ve Lozan Anlaşması Kurtuluş Savaşı'nda kazandığımız zaferin gerektirdiği biçimde yeniden düzenlendiğinde hem Kıbrıs hem de Ayasofya meselesinin çözüme kavuşabileceği ileri sürülür.⁶⁸³ Yeni İstiklal Gazetesi'nde yer bulan bu görüşlerle Büyük Doğu'nun Lozan Anlaşması'na yaklaşımı konusunda bir fark göze çarpmaktadır. Necip Fazıl Lozan'daki başarıyı Kurtuluş Savaşı'ndaki zaferi aşan bir başarı olarak görürken Eygi, Lozan'daki kazanımın Kurtuluş Savaşı zaferinin altında kaldığını düşünmektedir. Ayasofya meselesine ek olarak Kadir Mısıroğlu da Ayasofya'nın camiye dönüştürülmemesi ısrarının altında Lozan'da müze olarak kalmasını taahhüt eden gizli bir maddenin olabileceği görüşüne katılmaktadır.⁶⁸⁴

Görüldüğü üzere sadece Ayasofya meselesi değil Kıbrıs'la ilgili dönemin mevcut sorunlarının kaynağı olarak da Lozan Anlaşması sorumlu tutulmaktadır. Bu konuda özellikle Mısıroğlu oldukça ısrarlıdır. Mısıroğlu'na göre, İttihatçıların hesapsız tutumuyla Osmanlı Birinci Dünya Savaşı'na girince İngiltere Kıbrıs'ı işgal etmiştir. Lozan Anlaşması'nın 20. ve 21. maddesi ile de Türkiye bu işgali resmi olarak tanımıştır. Lozan Anlaşmasıyla Kıbrıs'ta yaşayan Türkler artık İngiliz tabiiyetine girmiş fakat isteyenlere iki yıl içinde Türk tabiiyetine girebilme hakkı verilmişti. Ancak Türk uyruğuna girdiklerinde artık Türkiye'ye yerleşmeleri şartı bulunmaktadır. Mısıroğlu'na göre Lozan'daki bu düzenlemeler Kıbrıs'taki Türk nüfusunu azaltarak Rum nüfusunu arttırmayı amaçlıyordu. Bu duruma Türkiye'de zaman zaman destek verdi. II. Dünya Savaşı sırasında açlık sebebiyle Türk adalarına kaçan Yunanlıların Kıbrıs'a yerleşme talepleri kabul edildi ve adadaki Rum nüfusu

⁶⁸³ “Gizli Protokolde Ayasofya” **Yeni İstiklal**, No:205, 14 Temmuz 1965, s.12

⁶⁸⁴ Kadir Mısıroğlu, “Bir İnadin Manası”, **Sebil**, No:22, 28 Mayıs 1976, s.3

Türk nüfusu aleyhine arttı. İşte bu düşünceleri sebebiyle Mısıroğlu 1970’ler süresince Kıbrıs’ta çıkan karışıklıkların kaynağı olarak hem Lozan’ı hem de İnönü’yü sorumlu tutmuştur.⁶⁸⁵

Resmi tarihin Lozan’ı büyük bir başarı olarak okuması karşısında Lozan’ı bir “*hezimet*” olarak gören Mısıroğlu’na göre Lozan’da Türkiye, “*Artık Türkün, kendine dönmesi bir daha mümkün olmayacak ölçüde*”⁶⁸⁶ şeklinde ifade ettiği gibi manen büyük yara almıştır. Dolayısıyla Lozan Anlaşması’nı özden kopuşun ve Türk-Müslüman kimliğinde büyük tahribatın sebebi olarak gören bakış açısının sürdüğü görülmektedir. Lozan’daki Türk heyetinin içinde bulunan Hayim Nahum’un İngiliz Gizli Servisi adına çalıştığı ve İngiltere ile İnönü arasında aracılık yaptığını söyleyen Mısıroğlu hahambaşının İnönü’yü hilafetin kaldırılması konusunda ikna ettiğini “*Hatıraları ve Söyleyemedikleriyle Rauf Orbay*” isimli hatıрата referans vererek aktarmış bu konuda Şevket Eygi ve Necip Fazıl’a aynı görüşleri paylaşmıştır.⁶⁸⁷

Lozan’da Yahudi parmağı olduğuna dair iddialara bir de Sebilürreşad Gazetesi’nde Kazım Karabekir referans gösterilerek yer verildiği görülmektedir. Başyazıda yer bulan iddialara göre, Kazım Karabekir bu iddiayı milletvekili olan Fatin Gökmen ve Kamil Miras’a anlatmış ve bu iddia bu şekilde kulaktan kulağa yayılmıştır.⁶⁸⁸

3.1.1.3.4. Komünizmin Ortaya Çıkışı

Fransız Devrimi’ne paralel olarak 1917 Ekim Devriminin de failleri Yahudiler olarak görülmüştür. 20. yy.’la gelindiğinde dünya Yahudi nüfusunun neredeyse yarısı Çarlık Rusya’sında bulunuyordu. Yahudiler’ in çoğu II. Katerina döneminden beri Pale bölgesine neredeyse hapsedilmişti. Büyük ekonomik kısıtlamalarla yoksulluğa itilen Yahudilere karşı Çarlık rejimi altında pek çok pogrom meydana geldi. 1881’deki pogromlar, diğerlerine göre çok şiddetli

⁶⁸⁵ Yesevize, “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası”, *Sebil*, No:29, 16 Temmuz 1976, s.12

⁶⁸⁶ Kadir Mısıroğlu, *Lozan Zafer Mi Hezimet Mi*, 2 bsm, 1.c, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1971, s.20

⁶⁸⁷ *A.e.*, s.113.

⁶⁸⁸ “Kazım Karabekir Paşa’ya Yapılan Şaka”, *Sebilürreşad*, No: 86, Eylül,1950, s.2

olduğundan Rusya'dan dünyanın geri kalanına yoğun bir Yahudi göçüne sebep oldu. Çarlık rejimi hem bu pogromlara sessiz kaldı hem de göçü teşvik etti. Kalan Yahudiler' in bir kısmı ise yaşadıklarının etkisiyle Çarlık rejimini yıkmayı amaçlayan çeşitli devrimci örgütlere meyletti. Çarlık rejimi, karşısındaki devrimci dalga büyüdükçe sorunların kaynağı olarak Yahudileri işaret etmeye devam etti ve antisemitik propagandaya başvurdu. Bunun sonucunda Rus ortodoksluğunun düşmanlaştırdığı Yahudiler Rusya'yı yok etmek isteyen uluslararası komplonun kurucusu olarak lanse edildiler. Joceyn Helling, *The Holocaust and Antisemitism: A Short History* isimli kitabında “dünyanın gördüğü en büyük sahtekarlık olan Siyon Liderlerinin Protokolleri” şeklinde ifade ettiği eserin Rus Gizli Polisi tarafından bu propagandaya uygun olarak yazıldığını ve tüm dünyaya buradan servis edildiğini belirtmiştir.⁶⁸⁹

Temel argüman Masonluğun eşitlik ve özgürlük gibi idealleri yaygınlaştırarak sosyalizme yol açtığını savunmaktı. Karl Marks'ın Yahudi olması elbette bu iddialara bolca katkıda bulundu. Bu tezlerin benzerleri Türkiye'de dile getirildi. Antikomünizm ve antisemitizmin birleşmesi Soğuk Savaş yıllarında mümkün oldu. 1960'lı yıllarda Türkiye'de sol eğilimlerin de artışıyla milliyetçi ve İslamcı ittifakta komünizmin arkasında Yahudilerin olduğu tezi yaygınlaştı. Yahudiler' in Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkarak Cumhuriyet'in kurulmasına neden olduktan sonra şimdi de komünizm yoluyla Türkiye'yi parçalamak istedikleri en sık tekrarlanan anlatı oldu.

Soğuk Savaş dönemi ve özellikle 1970'li yıllar Türkiye'de komünizmle mücadele için Milliyetçi ve İslamcılarının geniş bir ittifakı örgütlemeye çalıştıkları yıllar oldu. Komünizm bu cenahta en büyük düşman ilan edilirken bu düşmanı daha da kötü hale getirecek bir pekiştiren görevi görmek üzere Yahudi fobisi yeniden kullanıldı. Yahudilerin milli birlik ve beraberliği bozmak için komünizmi ortaya çıkardığı iddiaları sık sık dile getirildi. Bu dönemde antisemitizmin öne çıkmasında 1967 yılında İsrail ve Arap ülkeleri arasında gerçekleşen ve “altı gün savaşı” olarak bilinen savaşın İsrail'in zaferiyle sonuçlanması da etkili olmuştur. Orta Doğu'da bu şekilde güçlenen bir İsrail'e karşı duyulan endişe komünizm karşıtlığıyla sıkı sıkıya

⁶⁸⁹ Hellig, *The Holocaust an Antisemitsm: A Short History*, s.281-283

eklemlenmiştir. Komünizmin ardında Yahudilerin olduğu tezlerinde 1967 yılında savaşın sona erdiği haziran ayından iki ay sonra artış görülmesi bu anlamda tesadüf değildir.⁶⁹⁰

Büyük Gazete’de 1978 yılında baş sayfada çıkan bir yazıda 1917’de Rusya’da devrimin “*Yahudi asıllı komünist*” şeklinde sunulan Troçki’nin devrim öncesinde ordu, eğitim, sendika, polis ve basın kurumlarına komünistlerin hâkim olmasını sağladığı için gerçekleştiğinin altı çizilmiştir. Bu vurgunun sebebi 1978 Türkiye’inde komünistlerin aynı yolu takip ettiği konusunda bir uyarıda bulunmaktır.⁶⁹¹ Şevket Eygi komünistlerin Türkiye’yi ele geçireceğine dair kışkırtmaya varan bu uyarılarını Bugün ismiyle çıkarttığı gazetede de sıklıkla dile getirmiştir. Aynı şekilde Sebil’de çıkan bir yazıda ise Türkiye’de devam etmekte olan anarşi hareketlerinin arkasında Marksistlerin bulunduğu ve bunun da arkasında Yahudilerin olduğu görüşüne rastlanmaktadır. Kadir Mısıroğlu’nun ana tezi sanayileşme hamleleri gerçekleştirmeye çalışan Türkiye’nin bunu başardığında artık İsrail için ekonomik bir pazar olamamasından dolayı Siyonistlerin bunun gerçekleşmesini engellemek istediğidir. Bu sebeple Siyonizm’in komünistler yoluyla ülkedeki iç barışı ve huzuru bozarak Türkiye’nin bu kalkınma sürecini başarıyla tamamlamasına engel olmaya çalıştığının altını sıklıkla çizer.⁶⁹²

3.1.1.3.5. Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması

Mukaddesatçıların kavmiyetçilik diye tabir etmeyi tercih ettiği ama aslında kastedilenin milliyetçilik olduğu düşünce akımı Yahudi menşeli olarak kabul edilir. Milliyetçiliğin Yahudiler tarafından milletlerin birlik ve beraberliğini parçalamak için kullanıldığı savunulur. Bu argüman Osmanlı İmparatorluğu’nun Yahudi

⁶⁹⁰ Komünizmin ardında Yahudiler’ in olduğuna dair tezlerin başlangıcı olarak **bkz.** Neslihan Kısakürek, “İnsanlık Düşmanı Yahudi”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:7, 30 Ağustos 1967 s.15 Yeni İstiklal’de yine Necip Fazıl’ın kaleme aldığı bir yazı dizisinde Rus Çar’ının bir Yahudi’nin öldürdüğü ifade edilse de Komünizmin bir Yahudi enstürümanı olarak kullanıldığı iddiaları 1967’de sonra başlıyor. **Bkz.** Necip Fazıl Kısakürek, “ ‘Romanof’ lar”, **Yeni İstiklal** No:112, 6 Şubat 1963, s.3

⁶⁹¹ “ ‘Oktobr’ İhtilali”, **Büyük Gazete**, No:111, 16 Ağustos 1978, s.1

⁶⁹² “Hep Aynı Gemideyiz”, **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.2

komposuyla parçalandığı düşüncesi çerçevesinde düşünülmelidir. Elbette burada önemli olan bir nokta da Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk unsurunun hâkim olduğu bir milletler sistemi olarak algılanmasıdır. En ümmetçi düşüncelere sahip olanlarda bile Osmanlı'daki Müslüman-Türk hakimiyetinden bahsetmeyi neredeyse görölmez. Tanzimat ve Meşrutiyet' e karşı yapılan muhalefetin altında en çok gayrimüslim unsurun Müslüman-Türk unsurla eşit seviyeye getirilmesine duyulan tepki yatmaktadır. Bu anlamda en büyük şikayetleri Türklerin hâkim unsur olduğu bir milletler sisteminin milliyetçilik düşünceleriyle bozulmasıdır. Bu konuda İslamcı eğilimi en baskın Şevket Eygi'nin görüşleri özellikle öne çıkmaktadır. İslam'da kavmiyetçiliğin olmadığını sıklıkla dile getiren Eygi'ye göre, kavmiyetçiliği Türk milletinin içine sokan kişi Mohiz Kohen'dir. Kohen'in Yahudi asıllı olması ve Tekin Alp takma ismini kullanması milliyetçilik düşüncesinin ortaya çıkışının Yahudiler'in bir oyunu olarak yorumlanmasına katkı sunmaktadır. Dolayısıyla milliyetçilik Yahudilerin Mason localarında yeşerttikleri ve her milletin içine sokarak birlik ve beraberliğini bozmak için kullandıkları bir düşünce olarak komplocu bir bakış açısıyla tarif edilmektedir.

Büyük Gazete 'de Kohen'le ilgili çıkan bir yazıda “*Müslüman- Türkün 1000 yıllık şerefli varlığına son vermek isteyenler*” diye tanımlanan kişilerin mevcudiyetinden ve Kohen'in bu insanlar arasında olduğundan bahsedilir. Kohen'in Müslüman-Türk'ü yok etmek için Türkçülüğü kullandığına dikkat çekilir. Bunun yanında Yahudi olan Mohiz Kohen'in Ziya Gökalp'e akıl hocalığı yaptığı ve Türkiye'de yaşayan Yahudilere isimlerini Türk isimlerine çevirmeleri, çocuklarını Türk okullarına göndermeleri, memleket işlerine dahil olmaları, ekonomik alanda hakimiyet sağlamaları ve cemaat ruhuna zarar vermeleri konusunda kesin tavsiyeler verdiği gibi ifadeleri *Türkleştirme* kitabına referansla aktarılır. Burada dikkat çekici nokta Yahudiler' in hiçbir zaman Türkleşmedikleri tam tersi Türkleri Yahudileştirmiş olduklarının altının çizilmesidir.⁶⁹³ Türklerin Yahudileştirilmiş olmasıyla kastedilen özellikle önemli mevkilere sahip Türklerin Yahudi çıkarlarına hizmet edecek şekilde kullanılmasıdır.

⁶⁹³ “İfşa Ediyoruz! Bir Yahudi Oyunu, **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.3

Aynı gazetede “İslam Milleti” başlığıyla çıkan yazıda ise Eygi’nin, İslam milleti kullanımının yerine Türk milleti ve Arap milleti gibi bir kullanımın uygun olduğuna dair eleştirilere cevap verdiği görülmektedir. Eygi milliyetçilik anlayışını gösteren fikirlerini burada ortaya koymaktadır. Bazı sözlüklerden ve Kuran’dan yaptığı alıntılarla millet kelimesinin din anlamına geldiğinin, 19 yy. da Avrupa’da ortaya çıkan düşüncenin kavmiyetçilik olduğunun ve bunun İslam’da yeri olmadığına altını çizerek “*kavmiyetçilik mikrobu*” şeklinde tabir ettiği etnik ayrılıklara dayalı parçalama politikasını Türkiye’ye Yahudiler’in soktuğunu belirtmiştir. Elbette bu Yahudilerin başında Mohiz Kohen’i ilk sıraya koymuştur.⁶⁹⁴

Mohiz Kohen mukaddesatçıların Yahudi komplosu tezleri açısından sembol bir isimdir. Sebil’de çıkan bir yazı dizisinde⁶⁹⁵ kendisi, Türkçülüğü savunmak vasfı ile Türkiye’nin İslam’la olan bağına zayıflatmak için çabalayan ve Türk bir takma ismi kullanarak verdiği zararları saklamaya çalışan bir Yahudi olarak tasvir edilir. Bu anlamda Carasso ve Hayim Nahum gibi Türklerin içine sızmış ve en büyük amacı Türklerin İslam’la bağına kopartmak olan kişilerle aynı kategoride görülür. Kohen’in bir Yahudi olarak Türkçülük fikrinin savunuculuğunu yapması tıpkı Hayim Naum’un Lozan’da yapmak istediği gibi Türkleri İslam’dan koparmaktır. Kohen’in eserlerinde de Yahudilere Türkleşmelerini tembihlemesinin altında bu amacın yattığı savunulmaktadır. Türk görünümlü Yahudilerin önemli mevkilere sahip olmak yoluyla Türklerin mukaddesatını bozmak ve İsrail çıkarlarına uygun adımların atılmasını sağlamak için çalıştığı mukaddesatçılar tarafından tekrar edilen bir görüştür.

Türkçülük düşüncesinin oluşmasında Mohiz Kohen gibi sorumlu tutukları bir başka kişi de yine Yahudi olan Parvus’tur. Parvus’un Rusya’da 1917 devriminin meydana gelmesinde parmağı olan bir komünist olduğu belirtilmiştir. Rusya’da bir devrimin olması amacıyla Almanya ile temaslarda bulunmak için İstanbul’da

⁶⁹⁴ “İslam Milleti”, **Büyük Gazete**, No:39, 19 Ocak 1977, s.2

⁶⁹⁵ M. Ertuğrul Düzdağ, “İbret Aynasında Çehreler: Mohiz Kohen Tekianalp”, **Sebil**, No:4-11, 23 Ocak 1976-12 Mart 1976 yine Yeni İstiklal’de baş sayfada Mohiz Kohen’in “Türk Ruhu” isimli eserinin kapağına yer verilmiştir. Bir Yahudi’nin Türkçülük fikrini desteklemesinin neden garipsenmemesi gerektiğini ifade eden yazıda Yahudiler’in Osmanlı’dan beri amaçlarının İslam alemini bölmek olduğunu bunu yapmak için de kavmiyetçiliği parçalayıcı bir güç olarak kullandıklarını vurgulanmıştır. **Bkz.** “Moiz Tekin Alp ve Türkçülük”, **Yeni İstiklal** No:140, 30 Ekim 1963, s.1

bulunan Parvus'un sürekli Tanin ve Türk Yurdu gibi Türkçü gazetelerde yazılarının çıkması ve Türkçü çevrelerde bulunması Türkçülüğün arkasında Yahudiler'in olduğu argümanını desteklemek için işaret edilmiştir. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nda Türklerin Almanya'nın yanında savaşa girmesi konusunda da telkinleri olduğu öne sürülmüştür. Parvus'un savaş sonrası Almanya'ya geçmesi ardından Türkçülüğün savunulması konusundaki boşluğun Mohiz Kohen tarafından doldurulduğu belirtilmiştir.⁶⁹⁶

3.2. “Moskoflar”

Osmanlı tarihi boyunca Rusya ve Osmanlı yakın komşu olma ve yayılmacı politikalar sebebiyle pek çok kez karşı karşıya gelmiştir. Ancak özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde bu karşılaşmaların büyük çoğunluğu Osmanlı aleyhine sonuçlanmaya başlamıştır. Osmanlı için her zaman dikkat edilmesi gereken bir düşman olarak görülen Rusya'ya karşı “*moskof*” düşmanlığının ortaya çıkmasının en önemli sebebi son dönemde Rusya karşısında alınan yenilgilerin yarattığı travmadır. 19 yy. da Balkanlar'ın ve hata Doğu Anadolu'da Ermenilerin baş kışkırtıcısı olarak görülen Rusya, Osmanlı kamuoyunda bir numaralı düşman kategorisi haline gelmiştir. Bu yenilgiyle bir baş etme yöntemi olarak yaratılan bu “*moskof*” imgesi Türk sağının hemen hemen her noktasında farklı ölçülerde mevcut olsa da en çok İrkçı-Turancı ve mukaddesatçı kanatta kendini gösterir. Bu kanat, Öztan'ın da işaret ettiği gibi Soğuk Savaş koşullarında komünizmle mücadelenin artık bir devlet politikası haline gelmesiyle Rusya'nın Türkler için ezeli ve ebedi bir düşman olduğu anlatısından sıklıkla yararlanılmış ve bu konuda da tarihe sıklıkla başvurmuştur.⁶⁹⁷

Antikomünizmin Türk düşmanı “*Moskof*” imgesinden beslenmesi için başvurulan tarihi örneklere sıklıkla rastlanmaktadır. Büyük Doğu'da yayınlanan Rus

⁶⁹⁶ M. Ertuğrul Düzdağ, “İbret aynasından Çehreler: Alexandre Israel Helphand Parvus”, *Sebil*, No:3 16 Ocak 1976, s.6

⁶⁹⁷ Güven Gürkan Öztan, ““Ezeli Düşman” ile Hesaplaşmak: Türk Sağında “Moskof” İmgesi”, *Toplum ve Bilim*, No:121, 2011, s.79-99

Çarı I. Petro'nun bıraktığı vasiyete işaret edilen yazı buna bir örnektir. Vasiyette İstanbul ve Hindistan'a olabildiğince yakınlaşılması gerektiği ve İstanbul'a sahip olmanın tüm dünyaya hâkim olmak anlamına geleceğinin yazıldığı öne sürülmektedir. İkinci Katerina'nın da bu vasiyeti takip ettiği ve Rus dış politikasını *"Osmanlı ve Leh duvarlarını yıkmak... Rusya'nın cenup hududunu Akdenize kadar dayamak"* olarak belirlediği belirtilmiştir. Yazı, Rusya'nın Akdeniz'e inmeyi başaramamış olmasının amaçlarından vazgeçtiği anlamına gelmediği konusunda bir uyarıyla sonlandırılmıştır.⁶⁹⁸ Antikomünizmle mücadelede tarihten geri çağrılan *"Moskof"* düşmanlığını ortaya koyan bir başka örneğe yine Büyük Doğu'da rastlanır. *"Türkler ve Moskoflar"* başlıklı yazıda 1677 ve 1918 yılları arasında Osmanlı'nın Çarlık Rusya'sıyla on üç kez savaşmak durumunda kaldığı hatırlatılmaktadır. Osmanlı donanmasının tarihindeki dört felaketle sonuçlanan harpten üçünün Rusya'ya karşı olduğu vurgulanmıştır. Bu hatırlatmalarla Ruslar'ın ezelden beri Türkler'e düşman olduğu tezinin canlı tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük yenilgilerinin hep Rusya karşısında olduğunun belirtilmesi travmatik bir deneyimin yarattığı düşmana karşı her an alarmda olma halini de beraberinde getirmektedir.⁶⁹⁹

Mukaddesatçı tarih algısında *"moskof"* düşmanlığının en kesif örneğini Necip Fazıl'da görmek mümkündür. *"Moskof bizim ta canımızın içindeki düşman"* cümlesinden de anlaşılabileceği gibi bir *"moskofla"* Türk arasındaki ayrılığın her türlü ayrılıktan daha üst bir ayrılık olduğunu savunmaktadır. Türklerin yeri geldiğinde Hristiyanlarla bile dostluk kurabildiğini ancak Rusya ile bunun mümkün olamayacağını belirtmiştir. Fazıl'a göre Viyana bozgunundan bu yana Avrupa'nın Türkleri tasfiye etme planının icracısı olarak gördüğü Rusya'nın düşmanlığı 1877 Ayastefons'la zirveye ulaşmıştır. Bundan sonra Rusya ve Türkiye arasındaki düşmanlığın geldiği boyutu şu sözlerle ifade etmektedir: *"Artık Moskof Kur'anın gıcır gıcır tahtaları çam kokan Türk evinin, analarımızın başındaki namaz örtüsünün, Türk ırzının, mukaddesatının, varlık hikmetinin, canının, kanının baş düşmanıdır ve milli düşmanlığın böylesi hiçbir destanda görülmemiştir."* Necip

⁶⁹⁸ Ziya Şakir, "Tarihi Vasiyetname", **Büyük Doğu**, 2. Devre, No: 10, 4 Ocak 1946, s.14

⁶⁹⁹ Prof. Rıdvan Balkır, "Türkler ve Moskoflar", **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:17, 8 Kasım 1967, s.14

Fazıl böylesi bir düşmanlığın tarihselliğini ortaya koyduktan sonra artık orak ve çekiçe simgeleşmiş bu düşmana karşı savaşmada Türkiye'nin en ön saflarda olması gerektiğini tavsiye etmektedir.⁷⁰⁰ Bu yazı Soğuk Savaş koşullarında mukaddesatçı ve Irkçı-Turancı cephede oluşan antikomünizmi tarihsel bir sürekliliğe oturtma çabasına en güzel örnektir.

Türk- Rus düşmanlığını tarihsel bir süreklilik içinde gösterme çabalarının bir sonucu olarak Kazan Hanlığının Rus hakimiyetine geçmesi de öne çıkarılmıştır. Bu doğrultuda Rusya'nın Türk unsurları üzerinde hakimiyet kurmasından sonra Müslüman-Türkler üzerinde uyguladığı baskı ve asimilasyon politikalarından bahsedildiği görülmektedir.⁷⁰¹ Yine Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusların Doğu Anadolu'da pek çok şehri işgal etmiş olması, “Moskof” düşmanlığının taşıdığı haklılığın göstergesi ve Rusya'nın Türkiye üzerinde uzun yıllardır var olduğu söylenen emellerin kanıtı olarak sunulmaktadır. Bu işgal sırasında yaşanan bütün olumsuzluklar ebedi ve ezeli bir düşman olarak tanımlanan “Moskofların” hanesine yazılmıştır.⁷⁰²

Mukaddesatçı cephenin Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Tarih Kurumu'na ve ürettiği resmi tarih tezine karşı çıkmak için de “moskof” düşmanlığını kullandığını görebiliriz. Rusya'nın Türk gençlerine tarihini unutturmak ve Türk tarihini küçük düşürmek için hem Türk Tarih Kurumu'nun hem de maarifin içine sızdığı iddiaları bu konudaki merkez anlatıdır. Türk tarihinin Anadolu tarihinden koparılmasının arkasında Rusya'nın olduğunu öne süren bu bakış açısının, isim vermeden de olsa Türk Tarih Kurumu üyeleri arasında bulunan Rusya Türklerinden Yusuf Akçura ve Sadri Maksudi gibi isimleri ima ettiği anlaşılmaktadır. Türk gençliğine kendi tarihlerini unutturmak için kendi ajanlarını devreye soktuğu düşünülen Moskova'nın “Türk Tarih Kurumu'nun mümkün mertebe bu unsurlarla

⁷⁰⁰ Necip Fazıl, “Moskof”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:10, 10 Mart 1971, s.3

⁷⁰¹ Said Şamil, “Yahudi Davası ve Filistin”, **Sebil**, No:51, 17 Aralık 1976, s.7

⁷⁰² Bu konuda Van milletvekilliği yapmış İbrahim Arvas'ın hatıratından Birinci Dünya Savaşı'nda Rus işgali altındaki şehirlerde yaşanan açlık ve ölümcül hastalık gibi koşulların anlatıldığı parçalara başvurulduğunu görebiliriz. **Bkz.** “Birinci Cihan Harbinde Osmanlı İmparatorluğu- Rus İstilas-Kıtlık, Açlık ve Hastalık”, **Yeni İstiklal**, No:192, 14 Nisan 1965, s.4

*doldurulacağını hadiseler vadedmiş bulunuyordu” ifadesinden de anlaşılacağı gibi Rusya Türklerini kullandığı ima edilmektedir.*⁷⁰³

3.3. Ermeniler

Ermeni Meselesi Osmanlı Devleti için 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası ortaya çıkmış bir meseledir. Bu tarihten önce Ermenilerle ilgili önemli sorunlara rastlanılmamaktadır. Ermenilerin bir sorun olarak hem Osmanlı İmparatorluğu’nun hem de Batılı devletlerin gündemine girmesi 1877-1878 savaşı sonrası imzalanan Ayastefanos ve Berlin anlaşmaları sonucunda mümkün olmuştur. 93 Harbi olarak da anılan savaşın ardından Rusya’nın Doğu Anadolu’da işgal faaliyetlerine girişmesi ve Ermenileri tahrik etmenin kendi politikaları konusunda yararlı olacağına inanması önce Ayastefanos ardından da Berlin Anlaşması görüşmelerinde Ermeni meselesini gündeme getirmesine neden olmuştur. Doğu Anadolu’daki işgal ile Ermenilerle yakın temas imkânı bulan Rusya Ermenilerin bağımsızlık taleplerini destekleme politikasını tercih etmiştir. Bu sebeple Berlin Anlaşması’na, Osmanlı Devleti’nin Ermeniler konusunda ıslahat yapması gerektiği ile ilgili bir maddeyi koydurmayı başarmıştır. Bu şekilde mesele artık bir uluslararası sorun şeklini almış ve özellikle Rusya ve İngiltere için kullanışlı hale gelmiştir. Berlin Anlaşması sonrası İngiltere’nin sömürgelerinin güvenliğini sağlayan bir takım stratejik yerleri kendi kontrolüne alması dış politikasının Osmanlı toprak bütünlüğü aleyhine değişmesine neden olmuş ve Ermeni meselesi İngiltere açısından daha önemli hale gelmiştir.⁷⁰⁴

⁷⁰³ Rıza Çavdarlı, “Tarih Davasının İç Yüzü”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:66, 6 Haziran 1947, s.6

⁷⁰⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)**, 3.bsk, VIII. c., Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988 s.126, Münir Süreyya Bey, **Ermeni Meselesinin Siyasi Tarihçesi (1877-1914)** ed. Uğurhan Demirbaş, Ali Osman Çınar, Mücahit Demirel ve diğerleri, Ankara, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2001, ⁷⁰⁴ Esat Uras, **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, 2 bsk, İstanbul, Belge Yayınları

II. Abdülhamid döneminde başlayan Ermeni isyanları ve bu isyanların bastırılması konusunda yaşanan şiddet olayları uluslararası alanda II. Abdülhamid'in "*Kızıl Sultan*" olarak anılmasının sebebidir. Bu sebeple mukaddesatçılar için Ermeniler' in düşman olarak görülmesi büyük ölçüde II. Abdülhamid'e duydukları düşünülen düşmanlık merkezinde ele alınmıştır. Ermeni meselesi gerçekten de II. Abdülhamid döneminin en önemli olayları arasında yer alır. İsyancıları mutlak yönetimine ve bu şekilde koruyabileceğini düşündüğü Osmanlı toprak bütünlüğüne karşı bir tehlike olarak gören II. Abdülhamid, uluslararası alanda kendisini köşeye sıkıştırabilecek devletlerin müdahalesine de olanak sağladığını düşünerek bu isyanları kesin bir biçimde bastırma yolunu tercih etmiştir.⁷⁰⁵

Fransız bir tarihçinin II. Abdülhamid'i Ermenilere yönelik katliam yaptığı iddiasına dayanarak "*kızıl sultan*" olarak adlandırması ve Avrupa kamuoyunun da bunu takip etmesi mukaddesatçıların Ermenilere olan düşmanlığının en önemli sebebidir. Aynı şekilde Ermenilerin II. Abdülhamid'i tahttan indirmek için düzenlendiği düşünülen suikast hazırlığı da buna eklenebilir. Bu suikastın sebebi Ermeniler' in Osmanlı'dan ayrılma taleplerini ve bu yolda çıkarttıkları isyanları sert bir biçimde bastıran II. Abdülhamid'e duydukları düşmanlık olarak okunmaktadır. II. Abdülhamid'e düzenlenen bombalı suikast hem II. Abdülhamid'e duyulan düşmanlığı hem de Ermenilerin neden düşman olarak belenmesi gerektiğini gösteren tarihi bir vaka olarak sunulmuştur⁷⁰⁶ Selahattin Eş Sebil Gazetesi'nde çıkan Ermeniler üzerine kaleme aldığı yazı dizisinde bu suikasttan bahsetmiştir. II. Abdülhamid'in Cuma namazı sonrası Şeyhülislamla yaptığı konuşma sebebiyle birkaç dakikalık gecikme sayesinde patlayan bombadan kurtulduğunu ve büyük bir metanetle çevresindekileri teskin edip arabasını kendi sürerek saraya geri döndüğünü anlatmıştır.⁷⁰⁷

⁷⁰⁵ II. Abdülhamid dönemi dış politika anlayışı ve bu çerçevede Ermenilerle ilişkileri için Bkz. Gökhan Çetinsaya, "Dış Politika", **Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi**, ed. Coşkun Yılmaz, 2. Bsk., İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, Ocak 2014, s.91-100

⁷⁰⁶Suikastla ilgili detaylı bilgi için Bkz. Yahya Bağçeci, "Sultan II. Abdülhamid'e Ermeniler Tarafından Düzenlenen Bombalı Suikast", **Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid**, ed. Metin Hülagü, Şakir Batmaz, Gülbadi Alan, 5c., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011 s.298

⁷⁰⁷ Selahaddin Eş, "Ermeni", **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.11

Konu Ermeni tehcirine geldiğinde mukaddesatçıların tavrı yaşananların Türkler açısından haklılığını göstermeye çalışmak olmuştur. Ermenilerin tehcir edilmesini haklı göstermek için en sık kullanılan argüman Ermenilerin “*nankör*” olarak tasvir edilmesidir. Ermeniler, yıllarca Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde kendilerine sunulan hoşgörü ve imkanlarla huzur içinde yaşamış olmalarına rağmen başka devletlerin kışkırtmalarıyla Osmanlı’ya başkaldırmış nankörler olarak sunulurlar. Kadir Mısıroğlu’nda bu yaklaşımın bir örneğini görmek mümkündür. Mısıroğlu, Ermenilerin yıllarca Osmanlı İmparatorluğu altında huzur içinde yaşadıklarını ancak Rusya’nın kışkırtmasıyla bağımsız bir Ermenistan kurmak isteyerek nankörlük ettiklerini ve bunun sonucunda tehcir edilerek hak ettiklerini bulduklarını savunmaktadır.⁷⁰⁸

Ermeni tehcirini haklı göstermenin bir başka yolu da Ermenilerin yaptıkları ileri sürülen zulümlerden örnekler şeklinde ortaya çıkar.⁷⁰⁹ Sason, Van ve Adana gibi şehirlerde ortaya çıkan Ermeni isyanlarında yaşanan olaylar sebep gösterilerek Ermeniler “*Anadolu Müslümanının kanını içen canavarlar*” olarak tanımlanmıştır.⁷¹⁰ Özellikle Osmanlı Birinci Dünya Savaşı’nda Kafkasya cephesinde Ruslara karşı savaşırken Ermeniler’ in Rusya lehine faaliyetlerde bulunmalarını tehcir edilmelerini haklılaştıran en önemli sebep olarak görmektedirler. Bu yüzden Ermeni tehcirinin sebebi Ermenilerin kendisidir yaklaşımı mukaddesatçılar arasında yaygın şekilde kabul görmektedir.

Sebil Gazetesi yazarlarından Veysel Eroğlu Ermeni tehcirini konu aldığı yazısında tehcirin, Ermenilerin yaptığı sabotajlar sonunda haklı bir biçimde mevcut yerlerinden alınıp uygun başka bir yere gönderilmeleri olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca sürgün edilirken yolda eceliyle ölenlerin Türkler tarafından öldürülmüş gibi gösterildiğini de ekleyerek meselenin büyütüldüğünü ifade etmiştir.

⁷⁰⁸ Kadir Mısıroğlu, “ ‘Ermeni Meselesi’ nde Yeni Kıpırdanışların Kaynağı” **Sebil**, No:86, 19 Ağustos 1977, s.3 Mısıroğlu, Ermeniler’in Osmanlı’ya ihanet ettikleri için tehcir edildiği tezini birçok kez daha yenilemiştir. Mısıroğlu, Ermeni tehcirinin haklılığı ilgili yazılarını dönemin Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs üzerindeki egemenlik çatışmasından dolayı özellikle Yunanistan tarafından kullanıldığını düşündüğü Ermeni soykırımı iddialarına karşı olarak kaleme almıştır. **Bkz.** Kadir Mısıroğlu, “ ‘Ermeni Meselesi’ ndeki Yeni kıpırdanışların Sebebi”, **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.3

⁷⁰⁹ Ermeniler’ in niçin tehcir edildiği sorusunu bir mecburiyet olarak yanıtlayan yazıda Ermenilerin Rusya’nın kışkırtmasıyla Türklere yaptığı bir saldırı örneği verilmiştir. **Bkz.** Ziya Şakir, “Tehcir”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:37, 12 Temmuz 1946, s.14

⁷¹⁰ Mustafa Yazgan, “İhanet Zincirleri” **Sebil**, No:112, 17 Şubat 1978, s.10

Aynı yazıda Eroğlu Ermeni tehcirinin tarihte ilk kez olmadığını İran'dan ve Bizans'tan da Ermenilerin "*hicret ettirildiğini*" belirterek Ermenilerin bulundukları toplumda istenmeyen unsurlar olduğunu göstermek istemiştir.⁷¹¹

Ermeni tehcirinde yaşanan insani felaketi olduğundan küçük ve haklı göstermeye çalışan bu ve bunun gibi yaklaşımların merkezinde yine Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğu'na nankörlük yaptığı savı bulunmaktadır. Argümanlarda Ermenilere karşı yapılanların külliye inkâr edildiğine rastlanmasa da olayların boyutlarını küçültme veya haklı yanlarını gösterme yollarıyla tehcirin meşrulaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ermenilerin "*nankör*" bir millet olarak tasvir edilmesine ek bir diğer olumsuz imaj da bağımsız yaşayacak karaktere sahip olmayan bir millet olarak resmedilmeleridir. Sebil Gazetesi'nde çıkan bir yazıda Ermenilerin Müslümanlardan önce var olduğu kabul edilse de "*istiklal sahibi bir kavim değildiler*" şeklinde tanımlandığı görülmektedir. Müslümanların Anadolu'ya girişiyle birlikte Ermenilerin yalnızca "*efendilerinin*" değiştiği de ifade edilmiştir. Bu vurguyla amaç Ermenileri itaatkâr bir millet olarak tanımlayarak bağımsızlık taleplerinin gereksizliğini kanıtlamaktır.⁷¹²

Ermeni tehciri ile ilgili bir başka yaklaşım ise tehcirin sorumluluğunun İTC'ye ait olduğu ve Türklerin bundan mesul tutulamayacağı ile ilgili yaklaşımdır. Bu görüşün en önemli savunucusu Necip Fazıl'dır. Necip Fazıl'ın Yeni İstiklal Gazetesi'nde kaleme aldığı Ermeni tehcirine dair yazı dizisinde dikkat çekmek istediği bir husus onun herhangi bir düşüncüyü savunurken bunu objektif bir çerçevede ele alıyormuş gibi sunmayı önemseydiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yazısına önce Ermenilerin 1918'de Erzurum'da Türklere karşı yaptıkları ileri sürülen katliamı ve zulmü anlatarak başlamıştır. Devamında telgraf tellerine asılmış çocuk ciğerleri ve karınları deşilmiş çıplak kadın bedenlerinin doldurduğu sokaklardan bahsederek okuyucuda Ermenilerin bir vahşet tablosu yarattığı

⁷¹¹ Veysel Eroğlu, "Ermeni ve Vahşeti", **Sebil**, No:78, 24 Haziran 1977, s.8

⁷¹² "Ermeniler de Sahnede", **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.16

konusunda herhangi bir şüpheyi yer vermeyecek örnekleri seçtiğini görmek mümkündür.⁷¹³

Necip Fazıl, kronolojik olarak 1915 Ermeni tehcirinin daha önce olmasına rağmen yazısına neden 1918’de yaşanan Ermeni zulümlerinden başladığını “*Ermenilere bana ettiğini ben de ona ettim! Gibilerinden bir kuvvet kaptırmamak...*” olarak açıklamıştır. Ayrıca Fazıl, Ermeniler’ in Taşnak komitecileri olmasa kendilerine yapılan herhangi bir harekete karşılık verebilecek şuurda bir millet olmadığını söyleyerek tepeden bakan bir üslup seçen Necip Fazıl 1915 olaylarında tamamen İTC’yi suçlar gibi gözükse de söz konusu Ermeniler olunca “*İlk, İlk ilki hazırlık, pusuda bekleyiş, fırsat kollayış Ermeni’den gelmiş olsa da*” şeklinde bir hatırlatmayı yapmaktan kendini alamamıştır. Ancak bu hatırlatmadan sonra “*zulüm sahnesini evvela açan ve onu Türk milleti açıyor hissini veren İttihat ve Terakki*” şeklindeki ifadeyle İTC’ye sorumluluk yüklemiştir. Bu sebeple de Türk milletinin Ermenilere karşı yapılan hiçbir olumsuzluktan sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir.

Necip Fazıl her ne kadar Ermenilere 1915’te yapılanları haklı göstermeme gibi bir ölçüyü koyduğunu söylese de her seferinde Ermenilerin bu işi başlattıklarını ve tamamen komitecilerin etkisinde olduklarından kendilerine hiçbir şey yapılmasa dahi bu kısımlara gireceklerini söylemekten de geri durmamıştır. Komitecilerin, Ermenilere kendilerini her ne kadar yıllarca Osmanlı egemenliği altında en ayrıcalıklı konumları elde etmiş olsalar bile hep Türklerin zulmü altında ezildiklerini hissettirdiğinden bahsetmiştir. Bu yüzden de Ermeniler’ in Türklerden yana hiçbir kötülük gelmese de isyan edeceğini yinelemiştir. İTC konusundaki düşmanca tutumu belli olan Necip Fazıl’ın İTC’yi suçlu bulduğunu belirttiği bir olayda bile söz konusu Ermeniler olduğunda İTC’ye insaf edebileceğini göstermesi açısından önemli bir örnektir.

⁷¹³ Necip Fazıl Kısakürek, “İttihat ve Terakki Cinayetleri” **Yeni İstiklal**, No: 107, 2 Ocak 1963, s.8 Özellikle “*Kadınların memeleri, hatta en mahrem uzuvları duvarlara çakılmıştı*” şeklindeki ifadeleri seçmeleri mukaddesatçıları kutsal kabul ettikleri kadın bedeni üzerinden düşmanın gösterdiği en uç meydan okuma olarak algılanmasını da göstermesi açısından dikkat çekicidir. Elbette Türk ve Müslüman kadının bedeninin iğfal edilmesiyle düşmana karşı kaybedilen iktidarın ve aslında erkekliğin telafisi için her türlü cevap veriş de makbul kılacak bu anlatı mukaddesatçı düşüncüyü feminist bir okumaya tabi tutmanın ilham kaynağını da oluşturabilir.

Ermeni meselesinin esas kahramanlarını İTC ile Taşnak komitecileri olarak gören Necip Fazıl'a göre iki halk da “*mazlumdur*”. Ancak nasıl ki esas sorumlu ve suçlu İTC ise en masum da Türk milletidir. Çünkü Fazıl'a göre İTC'nin sorumlu olduğu Ermeni tehcirine Türk milleti destek vermemiş hatta birçok Ermeni'yi kendi evinde saklamıştır. Ancak Ermeniler kendilerine yapılanların sorumlusu İTC olmasına rağmen zulmü Türk milletine uygulamışlardır. Burada Necip Fazıl'ın Türkler ve Ermeniler arasında yaptığı özsəl bir ayrımı görmek mümkündür. Ermeniler tamamen başındaki komitecilerin etkisi altında ve kendi kararlarını verebilecek bilince sahip olmayan bir millet olarak tanımlanmıştır. Türk milleti ise kendi kararını verebilen ve İTC'nin yaptığı zulme katılmamayı tercih edebilecek etkin bilince sahip bir millet olarak Ermeniler 'den üstte konumlandırılmaktadır. Bu yaklaşım elbette ki mukaddesatçı düşüncenin ırkçı özellikler taşıdığını göstermesi açısından şaşırtıcı değildir.

Son olarak Necip Fazıl'ın yazısında Ermeni tehcirinden en çok Yahudilerin memnun olduğu ve onların boşalttığı yerlerdeki mallara ve servete Yahudilerin sahip çıktığı ile ilgili iddialara yer vermesi dikkat çekicidir. Bu iddialar Ermeni tehcirinde Türk milletinin herhangi bir sorumluluğu olmadığını göstermenin yolu olarak Yahudi düşmanlığına başvurulmasını göstermesi açısından önemlidir.⁷¹⁴ Atilhan'ın “Musa Dağ'da Kırk Gün” adlı Ermeni tehcirini konu alan ve Türkler aleyhine “*yalan ve iftiralarla dolu eser*” olarak tanımladığı eseri örnek göstermesi de Necip Fazıl'ın Ermeni tehcirinin arkasında Yahudilerin olabileceği ile ilgili uyarısına eklenebilir. Atilhan yazarı bir Yahudi olan bu eserin Metr Goldvin Mayer isimli bir Yahudi şirketi tarafından filme çekildiğine dikkat çekmektedir. Bunun sebebi de Ermeni tehciri konusunda Türklere yönelik suçlamaların arkasında Yahudiler' in etkisi olduğunu göstermek istemesidir.⁷¹⁵

⁷¹⁴ Necip Fazıl Kısakürek, “İttihat ve Terakki Cinayetleri” **Yeni İstiklal**, No: 108, 9 Ocak 1963, s.8 ayrıca Ermeni Tehcirinden en çok Yahudiler' in yaralandığına dair söylemlere örnek olarak Yeni İstiklalde yayınlanan Bir Ermeni'den geldiği ileri sürülen mektupta Yahudilerin ticarete ve pek çok işte başarılı olan Ermenileri kışkandığı bu sebeple de kardeşçe yaşayan bu iki milletin arasını Siyonizm in açtığına dair düşüncelere rastlanmaktadır. **Bkz.** “Bir Ermeni Vatandaşın Mektubu”, **Yeni İstiklal**, No:110, 23 Ocak 1963, s.6

⁷¹⁵ Cevat Rifat Atilhan, “Milli Gurur ve Haysiyetimizle Oynayanlar”, **Yeni İstiklal**, No:123, 1 Mayıs 1963, s.1

Yeni İstiklal Gazetesi'nde hatıratından parçalar yayınlanan Van milletvekilliği yapmış olan İbrahim Arvas'ın da Ermeni meselesiyle ilgili ilk sorumlu tuttuğu İTC'dir. Arvas'ın anlatımına göre, Ermeniler II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ardından Doğu Anadolu'da bir zamanlar sattıkları arazilerin Müslümanlardan alınarak kendilerine verilmesini talep etmiş ve İTC'de bu talebi kabul etmiştir. İTC'nin Ermeniler lehine politikaları bölgedeki Müslümanları küstürmüştür. Ermeniler bütün bu tavizlerle yetinmeyip bağımsızlık istediğinde ise İTC geç de olsa durumun vahametini kavramıştır. Bu noktada Arvas'ın da Necip Fazıl'ın bakış açısına benzer bir yaklaşımda olduğu görülmektedir. Arvas her ne kadar Türk milletinin başına gelen bütün kötülüklerin tek sorumlusu olarak İTC'yi görse de işin içine farklı kimlikte bir unsur girdiğinde -ki burada Ermenilerden bahsediliyor- İTC'nin düşman sıralamasında gerilere düştüğü görülebilir. Öyle ki Arvas İTC'nin yaptığı tek iyi şeyin Türk milletini arka perdeden kışkırtarak Ermenilere saldırtması ve Ermenileri bu topraklardan sürmesi olduğunu dile getirmekten geri durmamıştır. Aynı zamanda Arvas'ın da İTC'nin Türk milletini kışkırttığını dile getirdiği ifadeyle Necip Fazıl'ın yapmak istediği gibi Türk milletini bu meseleden soyutlamak istediği gözden kaçmamaktadır. Ermeni tehciri ile Anadolu'nun "*Ermeni şerrinden*" kurtulduğunu belirten Arvas mukaddesatçı ırkçılığın kesif bir örneğini sunarak yazısına son vermiştir.⁷¹⁶

3.4. Batı

Mukaddesatçı düşüncede Batıya bakış 19. yüzyıl oryantalizminin keskin Doğu ve Batı ayırımına benzer olarak batıyı özsel biçimde farklı algılayan bu anlamda dışlayıcı ve düşmanlaştıran nitelikler taşımaktadır. Batı ezeli ve ebedi bir biçimde düşman olarak görülmektedir.⁷¹⁷ Bu düşmanlığın tarihsel olarak kurulması Batılı olma ile Haçlı olma arasında doğrudan çizilen bir hat sayesinde mümkün olmaktadır. Hristiyanlığın İslam'a galip gelme çabası olarak görülen Haçlı Seferleri

⁷¹⁶ "Arvas Ailesi- Ermeni Faaliyeti- İttihatçılar ve Sultan Abdülhamid" **Yeni İstiklal**, No:191, 7 Nisan 1965, s.4

⁷¹⁷ Aslı Çırakman, *Oryantalizmin Varsayımsal Temelleri: Fikri Sabit İmgelem ve Düşünce Tarihi*, **Doğu Batı**, 2.bsk, No:20, Ankara, 2002, s.191-192

Batı'yı her daim Türklere düşmanlık içinde bulunan yekpare bir kötücül olarak resmetmenin tarihsel imkanını vermektedir. Batılı, Garplı veya Avrupalı şeklinde kavramsallaştırılan bu ideal tip kendisine yıllarca üstünlük kuran Osmanlı İmparatorluğu'na duyduğu husumet sebebiyle Türk-Müslüman kimliğine düşman ve onu yok etmek isteyen bir “canavar” olarak tasvir edilir.⁷¹⁸ Buna ek olarak Batılılar daima İslam'a galip gelmek için Türk milletini kendi özünden koparmayı amaç edinmiş bir düşman olarak algılanırlar. Bunun bir örneği Kadir Mısıroğlu'nun görüşlerinde kendini gösterir. Mısıroğlu, sanayi inkılabını doğru algılayamayan Türk aydınının düştüğü “aşağılık duygusuyla” kendi milli benliğinden şüphe ettiğini belirtir. Garplıların da hep bu şüphe içinde olan kişileri iktidara getirmek suretiyle Türk milletinin iç işlerine karıştıklarını ve bu yolla Türkleri öz benliğinden koparmayı amaçladıklarını ileri sürmüştür.⁷¹⁹

Batılılaşmayı taklitçilik, özden kopma ve ahlaken çökme olarak okuyan mukaddesatçıların en önemli çabası yine tarihten yardım alarak ortaya koydukları, İslam'ın altın çağı olarak gördükleri dönemde Batı'nın Doğu'nun gerisinde kalmışlığına referans vererek Batı'nın ehemmiyetini azaltmaktır. Mevcut zamana gelindiğinde ise Batının teknolojik ve üretimsel olarak gelişmişliğinin reddedilemiyor oluşundan oklar ahlaki boyuta yönelir ve her seferinde Batının ahlak bunalımında olduğunun ve buna sebep olan maddeciliğinin altı çizilir.

En açık örneğini Necip Fazıl'da görebileceğimiz kesin sınırlarla ayrılan Doğu ve Batı ikiliğinde Doğu ruhu Batı ise maddeyi temsil eder. Doğu yüzünü ruha Batı ise maddeye çevirmiştir. Fazıl bunu şu sözlerle dile getirir: “*Batı bir kuru akıldır ve Allah kuru akla ne kadar hak ve imtiyaz vermişse Batı hepsine malik; ve kuru akılı nelerden mahrum etmişse hepsinden yoksundur.*”⁷²⁰ Fazıl'a göre tam da bu nedendir ki Doğu “*bu dünyanın ötesini*” Batı ise “*bu dünyayı fethetmek*”

⁷¹⁸ Bu canavar kavramsallaştırması kendisini en güzel Mehmet Akif Ersoy'un kaleme aldığı İstiklal Marşı'nın şiir halindeki bölümünde kendini göstermektedir. “Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar” dizesiyle Medeniyetle Batı'yı kastettiği gibi küçümsemek için tek dişi kalmış olarak tasvir etse de Batı'yı bir canavar olarak tanımlıyor.

⁷¹⁹ Mısıroğlu Osmanlı'daki bozulmanın tarihini hep bu anlatı üzerinden okumaktadır. **Bkz.** Kadir Mısıroğlu, “CHP Şemsiyesi”, **Sebil**, No:39, 24 Eylül 1976, s.1 ve 2

⁷²⁰ Necip Fazıl Kısakürek, **İdeolocya Örgüsü**, 35. Bsm, İstanbul, Büyük doğu yayınları, Eylül 2023, s.41

istemiştir.⁷²¹ Doğu ve Batı ikiliğinde göze iki önemli şey çarpar. Necip Fazıl her ne kadar mutlak bir öteki ve kötü olarak resmetse de Batı'nın karşısındaki geri kalmışlığı kabul etmektedir. Bu mağlubiyet hissini Batının tüm başarısının maddi dünyada olduğunu onun ruh ve ahlaktan yoksunluğu ile küçük göstererek gidermek istese de öfkesini sadece Batı'ya değil bu geri kalmışlıktan sorumlu olarak gördüğü Doğu'ya da yöneltmektedir. Bu yöneltmede Necip Fazıl'ın Doğu'yu Batının gözünden okumaktan ve bu anlamda oryantalizme düşmekten kurtulamadığı görülebilir. Necip Fazıl'ın bu tavrını şu ifadelerinde görmek mümkündür: *“Batı dünyası haksızlığını hak diye gösteren bir gözbağcı, Doğu alemi de bu göz bağcıya mahkum ve ana hazinesinin anahtarını, ceketinin astarında kaybetmiş bir sarsaktan başka bir şey değil...”*⁷²²

Necip Fazıl Batı'yı yekpare tezatsız bir bütün olarak görmektedir. Bunun karşısında Doğu'yu benzer duygu ve fikirlere sahip olsalar da Çin, Fars, Arap ve Türk kavimlerini barındırması açısından çeşitlilik içinde algılar. Öyle ki duygu düşünce ve amaçlar olarak aynı Avrupalı torbasında erittiği bir düşman imgesi çizer. Bu imgede Avrupalı yıllarca *“ödünü patlatmış Türk ve İslam bütünlüğüne”* büyük bir hınç beslemektedir. Bu sebeple de Doğu'ya maddi alanda gelişmişliğinin sırrını vermeksizin *“cansız ve manasız kalıp halinde, şapkasını, ceketini, muaşeret edeplerinin ve ideolocylarının posalarını”* vermiştir.⁷²³

Batı aynı zamanda Hristiyanlık olarak düşünüldüğü ve Hristiyanlık ise Haçlılık olarak algılandığı için düşman görülmektedir. Haçlı seferlerinden beri Hristiyanlığın tek amacı İslam'ı ve onun en büyük temsilcisi Osmanlı İmparatorluğu'nu devirmek olarak anlatılır. Yeni İstiklal Gazetesi'nde çıkan bir yazı bu düşünceyi yansıtmaları açısından iyi bir örnektir. *“Rumeli'nin elimizden çıkması, Ermeni isyanlarının patlak vermesi, Kudüsteki mukaddes makamların bahane edilerek iç işlerimize müdahale edilmesi gibi tarihi hadiselerin arka planında hep kara cüppeli papazların gölgeleri vardır.”* Yazının devamında Haçlı Seferleri'nde başarısız olduğundan beri Batı'nın nın hastane ve eğitim kurumu açma gibi

⁷²¹ A.e. s.39

⁷²² A.e., s.41

⁷²³ “Avrupalı Olmak”, **Büyük Doğu**, 3. Devre, No:75, 9 Ocak 1948, s.1

misyonerlik faaliyetleriyle “Anadoluyu hristiyanlaştırmaya” çalıştığı anlatılmıştır.

724

Mukaddesatçıların Batı’ya olan bakışlarının merkezinde ahlak meselesi bulunmaktadır. Batı’nın yoksun olduğu ahlak sebebiyle Batılılaşmayla birlikte Türkiye’de de bir ahlak krizi yarattığı konusu en önemli başlıktır. Batı’nın gelişme gösterdiği ve maddi yönü olarak kastedilen bilimsel ve teknolojik alandaki ilerlemeyi almakta başarısız olunduğu buna karşı Tanzimat’la birlikte Türkiye’nin kendi kültüründen koparak bir ahlak buhranına girdiği konusunda geniş bir konsensus bulunmaktadır. Şevket Eygi’nin, Batının “*fuhuşunu, içkisini, balosunu, dansını, sefahatini, iffetsizliğini*”⁷²⁵ şeklinde ifade ederek bir taklit içine girildiğini vurgulaması Batıya atfedilen ahlaki yoksunluğun içeriğini göstermesi açısından da dikkat çekmektedir. Eygi’nin Batı medeniyetini, “*insanlık haysiyetine, şerefine, izzetine karşı korkunç bir tehdit*” ve “*sapık bir medeniyet*” olarak tanımlamasının arkasında Batı’yı “*teknik seviyede yüksek*” ahlak ve vicdan konusunda “*son derece alçak*” olarak görmesi yatmaktadır. Eygi’ye göre bu alçaklığın önemli bir sebebi pozitif bilimlere bir din mertebesine çıkaran pozitivizm ve materyalizm düşünceleridir. Tamamen rakamlar ve tekniğe saplanıp kaldığını vurguladığı Batı medeniyeti Allah’ı inkâr eden filozoflarıyla birlikte dinden uzaklaşmış bir medeniyet olarak kabul edilir.⁷²⁶

Mukaddesatçıların Batıyı pozitivizm, materyalizm ve son kertede komünizmle özdeşleştirmesi Batı karşıtlığının üçlü saç ayağı gibidir. Mukaddesatçılar pozitivizmi kurucusu Comte’un dinsiz olduğunu belirterek dinsizlik olarak görürler. Büyük Gazete’de Auguste Comte’un Reşit Paşa’ya yazdığı mektubun “*Dinsiz ve pozitivist Fransız filozofu*” olarak takdim edildiği görülmektedir. Mektupta Comte’un Reşit Paşa’ya İslamiyet’i terk ederek “*insaniyet dinine*” yönelmesini telkin ettiği belirtilmiştir.⁷²⁷ Pozitivizmi deneye tabi bilgiyi hakikatin tek kaynağı saydığı ve metafiziği dışladığı için eleştiren mukaddesatçılar

⁷²⁴ “Yeni Bir Haçlı Seferi”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.1

⁷²⁵ Mehmet Şevket Eygi, “Türkiye Niçin İlerliyemiyor? Batılılaşma Çığırının İflası”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.12

⁷²⁶ M.Ş.Eygi, “Batı Medeniyeti”, **Büyük Gazete**, No:27, 27 ekim 1976, s.3

⁷²⁷ “Dinsiz ve Pozitivist Auguste Comt’un Reşid Paşa’ya Mektubu” **Büyük Gazete**, No:34,15 Aralık 1976, s.9

pozitivizmin sadece İslam'ı değil bütün dinleri dışlamasına itiraz ederler. Cumhuriyet ve devrimlerine dair en önemli itirazları da Cumhuriyet projesinin sahip olduğunu düşündükleri pozitivist karakteridir.

Şevket Eygi, materyalizmi sadece madde dünyasına değer verme mana dünyasını önemsememe anlamında kullanır. Diğer mukaddesatçılarda da bu kullanım yaygındır. Eygi materyalizm ile neyi kastettiğini “*Materyalist bir görüş derken felsefi bir ekol olan materyalizmi kasdetmiyoruz*” diyerek zaten bir Müslümanın bu manada materyalist olamayacağını ama mal mülk ve kazanç peşinde koşmak gibi maddi arzulara kapılabileceğini belirtmiştir.⁷²⁸ Komünizm ise bu düşünceye paralel olarak özelde mukaddesatçıların genel de Türk sağının en belirgin özelliği olan antikomünist tavır bağlamında Batı'nın ürettiği en uç ideoloji olarak görülmüştür. Mısıroğlu, CHP'nin altı okundan biri olan inkılapçılığı eleştirdiği bir yazısında Türk Devleti'nin pozitif ilimler üzerine kurulmak istenmesinin Batı'nın her yaptığına doğru olduğuna dair yanlış bir inançtan kaynaklandığını, pozitif bilimlerde ısrarın ve Batı taklitçiliğinin sonunun komünizme çıktığını belirtmiştir.⁷²⁹

Mukaddesatçılar Cumhuriyet sonrası devrimlerin yarattığı radikal değişime karşı gelişen muhafazakâr tepkiden beslenen ancak bu tepkiyi reddiyeci bir renge bürünen bir düşünceye sahiptirler. Bir yandan Batı “*mutlak kötü*” olarak tanımlanırken bir yandan da Osmanlı modernleşme süreçlerinden beri süren tartışmaya getirilen yanıt yaygın olarak kabul edilir. Batı'nın “*mutlak kötü*” olarak tasvirindeki kesinlik ve genel kabul aynı şekilde Batı'nın teknik seviyede ileride olduğu ile ilgili de geçerlidir. Bu durumda modernleşme tartışmalarında Batı'nın ileri görüldüğü askeri ve teknik konuların örnek alınması buna karşı ahlaken Türk-İslam kimlik ve anlayışının korunması konusunda Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte sağlanan geniş bir uzlaşa mukaddesatçılarda da görülür. Yeni İstiklal' de çıkan bir yazı bu düşünceyi temsil etmektedir. Batı'da ahlaksızlığın olduğunu ancak bunu örtecek, otomobil fabrikaları, üniversiteleri, kütüphaneleri ve teknolojileri

⁷²⁸ M. Şevket Eygi, “İslam İnsanı Maddeci Olamaz”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.6

⁷²⁹ Kadir Mısıroğlu, “CHP ve İnkılapçılık Umdesi”, **Sebil**, No:19, 7 Mayıs 1976, s.3

olduğunun vurgulanması Batı'nın hangi konuda ileride hangi konuda geride olduğuna dair genel algılamanın tablosunu çizmektedir.⁷³⁰



⁷³⁰ “İki Nokta...: Kabahat Samur Kürk Olmuş Avrupa’da ve Bizde..” **Yeni İstiklal**, No:11, 1 Mart 1951, s.3

SONUÇ

Mukaddesatçı düşüncenin iki temel motivasyonu bulunmaktadır. Birincisi, toplumsal ve siyasi hayatta gerilediği düşünülen İslam'ı yeniden canlandırmak, ikincisi ise komünizmle mücadele etmektir. Bu iki hedef, belirli bir tarihsel perspektif üzerinden beslenmektedir. İlki, geçmişi idealize eden ve Osmanlı İmparatorluğu'nu "Türk-İslam İmparatorluğu" olarak tanımlayan bir tarih anlayışına dayanmaktadır. Bu bakış açısına göre, Osmanlı İmparatorluğu iç ve dış "düşmanlar" tarafından yıkılmış, yerine ise İslam'ın her alandan dışlandığı ve tamamen Batı taklidi olarak görülen Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu anlatı, aynı zamanda kaybetme ve yenilme duygularını da beraberinde getirmekte ve bu kaybın rövanşını almak, mukaddesatçı aydınların en temel misyonu olarak görülmektedir.

Mukaddesatçıların ikinci amacı ise tarihteki "*moskof*" algısının devamı olarak gördükleri komünizmle mücadeledir. Rusya'nın Osmanlı ile uzun yıllara yayılan mücadelesi ve özellikle de 93 Harbi'nin yarattığı travmayla üst noktasına erişen "*moskof*" düşmanlığı Cumhuriyet tarihinde yerini komünizm düşmanlığına bırakmıştır. Mukaddesatçıların antikomünist söyleminde iki temel vurgu öne çıkmaktadır. Birincisi komünizmin "dinsizlik" olduğu, ikincisi de komünizmin bir Yahudi komplosu olarak ortaya çıktığı düşüncesidir. Mukaddesatçı tarih anlatısında, Yahudiler her dönemde milletleri parçalayacak ideolojiler üreten bir güç olarak tasvir edilmektedir. Bu çerçevede komünizm de Yahudiler tarafından icat edilmiş, toplumların maneviyatını zayıflatmayı ve parçalanmayı amaçlayan bir ideoloji olarak değerlendirilmiştir. Bu anlayış, mukaddesatçıların tarih yazımında komplo teorileri ve antisemitik söylemlerin belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Antikomünizm Türkiye özelinde İslam ve Türklüğün birleşimine uygun iklimi yaratmıştır. Cumhuriyet devrimi sonrası Türk- İslam kimliğinin çok büyük yara aldığını düşünenler komünizm karşısında bir kayıp daha yaşamamak için yerliliğin iki önemli unsuru olarak gördükleri İslam ve Türklüğü yakınlaştırma çabasına girişmişlerdir. Bu yakınlaştırma çabasında mukaddesatçılık kendine özgü bir milliyetçilik ve İslamcılık anlayışını geliştirmiştir. Mukaddesatçı milliyetçilik,

seküler milliyetçiliği reddeden, bu bağlamda İslam'ı milli kimliğin en önemli unsuru olarak konumlandıran ve dinin yanında ırkçı unsurlar barındıran bir milliyetçilik anlayışını yansıtmaktadır. Mukaddesatçı İslamcılık ise Kemalizm karşısında duyulan hınç duygusunun belirleyici olduğu, bu nedenle de sömürgecilik ve anti-emperyalizm gibi faktörlerden ziyade, söz konusu hınç ekseninde şekillenen bir yapı arz etmektedir. Mukaddesatçı İslamcılık, Sünni çizgide, gelenekselci ve anti-emperyalist bir damar taşımayan, buna karşın İslam içindeki hiyerarşik konumlandırmada Türkleri üstün gören bir karaktere sahiptir. Mukaddesatçılar için İslam, öncelikli olarak Kemalizm'in yol açtığı kimlik kaybına bir karşı duruş, ikinci olarak ise komünizmle mücadelenin en etkili aracı olarak kurgulanmıştır.

Mukaddesatçı tarih anlayışı, tarihi kahramanlar ve düşmanlar dikotomisi içinde ele alan ve “büyük adamların tarihi” anlayışı çerçevesinde inşa edilen bir bakış açısına sahiptir. Bu perspektif, büyük ölçüde resmi tarih tezi için de geçerlidir. Tarihi, Büyük İskender, Napolyon veya peygamberler gibi büyük liderlerin eylemleri etrafında şekillenen bir süreç olarak gören bu yaklaşım, düşünsel kökenlerini Thomas Carlyle'in “kahramanlar tarihi” anlayışından almaktadır. Mukaddesatçılar, resmi tarih tezini çürütme amacıyla oluşturdukları alternatif tarih anlatısında benzer bir yöntemi takip etmekte, ancak yalnızca kahraman figürlerini değiştirmektedirler. Resmi tarihin kahramanlarını reddederek onların yerine yeni kahramanlar koyma eğiliminde olan bu tarih yazımı, “gerçek” ve “sahte” kahramanlar ayrımı üzerinden şekillenmektedir.

Mukaddesatçı söyleme göre, resmi tarih anlatısında öne çıkan isimler sahte kahramanlardır. Bu bağlamda, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü sahte kahramanlar olarak konumlandırılmaktadır. Mukaddesatçı tarih anlatısında Mustafa Kemal, Selanik kökeni nedeniyle “Türklüğe ve Müslümanlığa ait olmayan bir figür” olarak resmedilmekte ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışında düşman güçlerle iş birliği yaptığına dair komplo teorileri öne sürülmektedir. Bu anlatıya göre, Cumhuriyet'in kuruluş süreci, milleti millet yapan tüm değerlerin kaybedildiği bir kırılma noktası olarak tasvir edilmekte, Mustafa Kemal ise bu sürecin sorumlusu olarak bir “hain” konumuna yerleştirilmektedir. Mukaddesatçı tarih yazımına göre

Mustafa Kemal, hedefine ulaşmak için İslam'ı bir araç olarak kullanmış, Kurtuluş Savaşı sırasında dini değerleri seferberlik unsuru haline getirmesine rağmen, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte İslam'a ve dolayısıyla Türk milletine karşı bir savaş başlatmıştır. Bu anlatı, mukaddesatçı tarih yazımının ideolojik ve dini referanslarla şekillenen yapısını ortaya koymaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk'e yönelik hukuki koruma mekanizmaları nedeniyle söylemlerinde daha temkinli olmak zorunda kalan mukaddesatçılar, eleştirilerini ve tepkilerini büyük ölçüde İsmet İnönü'ye yönlendirmiştir. "Nefret" kavramı abartılı gibi görünse de çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı şekilde ele alınan İnönü imajı, ona yönelik ağır hakaretler ve olumsuz sıfatlarla şekillenen bir söylemle inşa edilmiştir. Mukaddesatçı tarih yazımında İnönü, sıklıkla "bön, korkak, basiretsiz, sağır, Allahsız, dinsiz ve mukaddesat düşmanı" gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Mukaddesatçı söylemde İnönü'ye dair dikkat çeken bir diğer unsur, ona atfedilen tüm başarıların tesadüfi ya da dışsal faktörlere bağlı olduğu yönündeki anlatıdır. Buna göre, Kurtuluş Savaşı'na kendi iradesiyle değil, başkaları tarafından zorla katılmış ve İnönü Savaşları'nda cepheden kaçmasına rağmen tekrar savaşa dönmesi sağlanmıştır. Dolayısıyla, İnönü'nün herhangi bir başarıya doğrudan katkıda bulunduğu reddedilmekte ve ona atfedilen zaferlerin aslında kendisine ait olmadığı savunulmaktadır. Bu anlatı, resmi tarih tezine karşıt bir söylem inşa etme çabasının bir yansımasıdır. Mukaddesatçı tarih yazımında, İnönü, Atatürk'ün ardından Cumhuriyet'in şekillendirici figürü olması nedeniyle sahte kahraman olarak konumlandırılmıştır. Bu söylem, resmi tarihe bütünüyle karşıt bir konum alma kaygısıyla şekillendiğinden, İnönü'nün tarihsel rolü ve başarıları sistemli bir şekilde itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır.

Mukaddesatçı tarih anlatısında, gerçek kahraman olarak sunulan ilk figür, Mustafa Kemal Atatürk'ün yerine konumlandırılmak istenen II. Abdülhamid'dir. Mukaddesatçılara göre, II. Abdülhamid, Osmanlı Devleti'nde sultanlık ve halifelik makamlarını hakkıyla temsil eden son hükümdar olmuştur. Dolayısıyla, onun öne çıkarılması şaşırtıcı değildir. Ancak, Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman gibi Osmanlı'nın en güçlü dönemlerinde tahtta bulunan padişahlar yerine,

II. Abdülhamid'in seçilmesi dikkat çekicidir. Bu tercihin en önemli nedenlerinden biri, 19. yüzyıl oryantalizminin bir sonucu olarak II. Abdülhamid'e atfedilen Panislamist imajdır. Osmanlıcılık politikalarının başarısızlığa uğramasının ardından, II. Abdülhamid imparatorluk içindeki Müslüman nüfusun yoğunluğunu dikkate alarak hilafet eksenli bir İttihad-ı İslam politikası benimsemiştir. Bu yaklaşım, mukaddesatçı tarih yazımında II. Abdülhamid'in İslam'ın bayraktarı olarak idealize edilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, mukaddesatçılar tarafından gayri Türk ve gayri Müslüman olarak tasvir edilen Mustafa Kemal'in karşısına, "Türk-İslam imparatoru" kimliğiyle II. Abdülhamid konumlandırılmıştır.

Bu anlatıyı güçlendiren bir diğer unsur, I. Meşrutiyet'in ilanıyla açılan meclisin II. Abdülhamid tarafından kapatılmasıdır. Mukaddesatçılar, bu süreci Osmanlı yönetiminde bulunan gayri Türk ve gayri Müslim unsurların devlet yönetiminden tasfiye edilmesi şeklinde yorumlamakta ve bu bağlamda II. Abdülhamid'i yalnızca İslami bir lider olarak değil, aynı zamanda milliyetçi bir figür olarak da değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra, mukaddesatçı tarih yazımında II. Abdülhamid'e yönelik olumlu anlatı, otoriter rejim yanlılığının da bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. II. Abdülhamid dönemi istibdat rejimiyle özdeşleştirilmiş olmasına rağmen, mukaddesatçılar tarafından merkezi otoritenin güçlendirilmesi ve devlet kontrolünün sıkılaştırılması bağlamında olumlanan bir dönem olarak sunulmaktadır. Bu doğrultuda, II. Abdülhamid'in otoriter yönetim anlayışı eleştirilmek yerine, gücün tek elde toplanmasının devletin bekası açısından gerekliliği vurgulanarak övülmektedir.

II. Abdülhamid'in mukaddesatçı tarih yazımında sembol haline gelmesinin bir diğer önemli nedeni, tahttan indirilmiş olmasıdır. Mukaddesatçı düşüncenin merkezinde yer alan yenilgi, haksızlığa uğrama, kandırılma ve mağduriyet temaları, bu bağlamda yeniden üretilmektedir. Bu anlatıya göre, II. Abdülhamid, Filistin'de bağımsız bir devlet kurmak isteyen Yahudilerin toprak taleplerini reddettiği için, Yahudilerin desteklediği bir plan çerçevesinde tahttan indirilmiştir. Böylece, haksızlığa uğramış ve dış mihrakların komplosuna maruz kalmış bir "mazlum sultan" imajı oluşturulmuştur.

Mukaddesatçı söylemde Mazlumluk söylemi, II. Abdülhamid ile sınırlı kalmamış, benzer bir anlatı Sultan Vahdettin için de geliştirilmiştir. Resmi tarih tezinde, İngilizlerle iş birliği yaparak vatanına ihanet eden bir figür olarak sunulan Vahdettin, mukaddesatçı tarih yazımında bir kahraman olarak resmedilmiştir. Mukaddesatçı söyleme göre, Vahdettin, Mustafa Kemal tarafından hilafeti ve saltanatı koruyacağı vaadiyle kandırılmış, suikast tehdidi nedeniyle vatanından ayrılmak zorunda kalmıştır. Mukaddesatçı tarih yazımında dikkat çeken bir diğer unsur, Osmanlı padişahlarını menfi anlatılardan koruma refleksidir. Bu anlayış, padişahları hatasız ve iradesiz bireyler olarak resmetme eğilimini beraberinde getirmektedir. Örneğin, içki içen bir padişahın, kendi iradesiyle bu alışkanlığı edinmediği, çevresindekiler tarafından teşvik edildiği veya kandırıldığı yönünde anlatılar geliştirilmiştir. Bu perspektif, mukaddesatçı tarih yazımında güçlü lider imajı ile mağduriyet söylemi arasında bir çelişki yaratmaktadır. II. Abdülhamid özelinde bu çelişki, “Ulu Hakan” imajından “mazlum padişah” imajına dönüşen anlatıda açıkça görülmektedir.

Mukaddesatçı tarih yazımında, kahramanlar kadar önemli bir diğer unsur da düşman figürleridir. Ancak, düşman imgesi yalnızca mukaddesatçı tarih anlatısına özgü değildir; özellikle ulus-devlete dayalı tarih yazımında düşman kavramı sıklıkla kullanılan bir unsurdur. Türkiye bağlamında, Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasını devralmış olmanın etkisini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. İmparatorluk bünyesinde uzun yıllar bir arada yaşayan farklı milletlerin, 19. yüzyıla gelindiğinde hem milliyetçilik akımının yükselişi hem de Avrupalı devletlerin bölgedeki güç mücadelesinin bir sonucu olarak ayrılıkçı hareketler başlatması, Osmanlı yönetiminde dış güçler olarak kavramsallaştırılan yabancı devletlere karşı bir tepki geliştirmiştir. Bunun yanı sıra, Osmanlı yönetimi içindeki gayrimüslim unsurlara yönelik artan güvensizlik, bu süreçte pekişmiştir. Bu tarihsel deneyim, Osmanlı aydınının zihnine derinlemesine işlemiş ve bu güvensizlik Cumhuriyet dönemine de miras kalmıştır. Böylece, Osmanlı’nın son dönemlerinde şekillenen iç ve dış düşman söylemi, mukaddesatçı tarih anlatısında da önemli bir yer edinmiştir.

Mukaddesatçı tarih yazımında düşmanlaştırma pratiğini diğer ideolojik yaklaşımlardan ayıran en önemli unsur, düşman tanımının oldukça geniş bir çerçevede ele alınmasıdır. Genel anlamda Türk-İslam kimliğine sahip olmayan herkes—daha spesifik bir ifadeyle Sünni, Müslüman ve Türk kimliğini taşımayanlar—düşman olarak kabul edilebilir. Ancak, bu kategorinin dışındakilerle sınırlı kalmamakta; Türk-İslam kimliğini benimsediğini ifade eden bireyler dahi, siyasi tercihleri, yaşam tarzları veya giyim-kuşam gibi unsurlar temelinde düşmanlaştırılabilmektedir. Örneğin, İslami hassasiyetleri yüksek mukaddesatçılar, Mevdudi ve Seyyid Kutub gibi dinde reform yanlısı figürleri ve onların takipçilerini dahi tehdit olarak görebilmektedir. Bu durum, mukaddesatçıların muhayyel cemaatlerinin hem muğlak hem de dar bir sınır içinde şekillendiğini göstermektedir. İdealize ettikleri toplumsal yapı, hitap etmeye çalıştıkları milliyetçi-mukaddesatçı tabandan çok daha sınırlı bir kesime karşılık gelmektedir.

Bu çerçevenin siyasi yansımaları da bulunmaktadır. Şevket Eygi, Kadir Mısıroğlu ve Necip Fazıl Kısakürek gibi isimlerin söylemlerinde gözlemlendiği üzere, 1970’li yıllarda Adalet Partisi (AP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Milli Selamet Partisi (MSP) çevrelerinde yaşanan ayrışmalar, mukaddesatçıların dahi “makbul” olanın kim olduğuna dair ortak bir tanım geliştiremediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, mukaddesatçı düşüncenin iç bütünlüğü olmayan, farklı siyasi konumlar ve dini yaklaşımlar arasında değişkenlik gösteren bir yapı sergilediğini göstermektedir.

Mukaddesatçı tarih yazımında düşman algısını ayırt eden en belirgin unsurlardan biri, antisemitik vurgunun güçlü bir biçimde öne çıkmasıdır. Türkiye’de antisemitizm, siyasi yelpazenin farklı kesimlerinde gözlemlenebilmekle birlikte, yakın Türkiye tarihini bütünüyle bir Yahudi komplosu çerçevesinde okumak büyük ölçüde mukaddesatçı tarih anlatısına özgü bir yaklaşımdır.

Bu bakış açısına göre, Tanzimat’la başlayan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışıyla sonuçlanan süreç, tamamen Yahudi komplolarının bir ürünü olarak

değerlendirilmektedir. Mukaddesatçı söylemde, Yahudiler, Osmanlı Devleti'ni yıkmak için, masonluk aracılığıyla Tanzimat'ı, I. ve II. Meşrutiyet'i ve nihayetinde Cumhuriyet'in kurucu belgesi olan Lozan Antlaşması'nı şekillendiren gizli aktörler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, bu dış düşmana destek veren iç unsurların da bulunduğu ileri sürülmektedir. Mukaddesatçı tarih anlatısında, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Tanzimat dönemi bürokratları ve Batılılaşma yanlısı Osmanlı aydınları ya Yahudiler tarafından yönlendirilmiş ya da doğrudan onlarla iş birliği içinde hareket eden gruplar olarak tasvir edilmektedir. Bu tür söylemler, mukaddesatçı tarih yazımının komplo teorilerine dayalı ve ötekileştirici yapısını ortaya koymaktadır.

Devrimlerin arkasında Yahudilerin bulunduğu iddiası, Fransız İhtilali'nden rahatsızlık duyan komplocu çevrelerden miras kalan bir anlatıdır. Bu anlatının Türkiye'ye özgü koşullarının oluşmasında, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin etkisi belirleyici olmuştur. İngiltere, Osmanlı-Alman yakınlaşmasını ve Almanya'nın Osmanlı üzerinden İslam dünyasında elde edebileceği nüfuzu engellemek amacıyla yürüttüğü propaganda faaliyetleriyle, Türkiye'de antisemitik tarih tezinin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. İTC' nin itibarını Müslüman kamuoyu nezdinde zedelemek amacıyla, bu cemiyet masonlarla iş birliği yapan, dinsizlerden oluşan ve Yahudilerin desteğini alan bir örgüt olarak tanıtılmak istenmiştir. Bu iddiaların güçlü bir şekilde karşılık bulmasının ise kendine özgü nedenleri bulunmaktadır. İTC' nin gizlilik amacıyla mason örgütlenmesinden faydalanması, Yahudilerin kendi çıkarları doğrultusunda II. Meşrutiyet'e destek vermesi ve İTC'nin bir dönem Yahudilere yakınlaşması gibi durumlar, İTC ve meşrutiyet karşıtları tarafından bu anlatının benimsenmesine yol açmıştır. Osmanlı içerisinde İngiltere mandası taraftarlarının bu tezi kolaylıkla sahiplenmesi de şaşırtıcı değildir.

Lozan Antlaşması'nın, son Osmanlı hahambaşısı Hayim Nahum tarafından kurulan bir komplo sonucu imzalandığını savunan mukaddesatçılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Yahudi komplosu neticesinde kurulduğunu öne sürmektedir. Bu anlatıya göre, antlaşmanın tıkanıdığı bir dönemde Hayim Nahum, İngiltere Başbakanı ile görüşerek, Türklerin İslam'dan koparılması şartıyla bağımsızlıklarının

tanınabileceği konusunda onu ikna etmiştir. İngiltere'den ayrılarak Ankara'ya giden Nahum'un, açıkça belirtilmese de Mustafa Kemal ile görüştüğü ve bu teklifin Mustafa Kemal tarafından kabul edildiği iddia edilmektedir. Bu bağlamda, Lozan Antlaşması'nın Türklerin İslam'dan koparılması karşılığında imzalandığı diğer iddialarda olduğu gibi hiçbir kanıt gösterilmeden öne sürülmüştür.

Mukaddesatçılara göre, Cumhuriyet daha en başından itibaren Yahudiler ve onların işbirlikçilerine karşı bir yenilgi olarak algılanmıştır. Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sırasında İslam'ı ön plana çıkarması tamamen bir aldatmacadan ibaret olarak değerlendirilmiştir. Bu aldatmacanın kanıtı olarak ise Mustafa Kemal'in Lozan ile Türklerin İslam'dan koparılmasını kabul etmiş olması gösterilmektedir. Bu nedenle, mukaddesatçılara göre Cumhuriyet devrimlerinin esas amacı İslam'ı ortadan kaldırmaktır. Cumhuriyet, Türk milletinin dininden, dilinden, kültüründen ve manevi değerlerinden koparılması ve yozlaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısı, mukaddesatçıların sahip olduğu kimlik kaybı, ihanet, yenilgi, aldatılmışlık ve mağduriyet gibi duyguların somutlaşmış hali olarak görülebilir.

Cumhuriyet'e yönelik bu algı, mukaddesatçı düşüncedeki hınç duygusunun ve rövanşist yaklaşımın temel nedenlerini ortaya koymaktadır. Mukaddesatçılar, İslam'a karşı bir savaş olarak gördükleri Cumhuriyet'e karşı, bu yenilgiyi aşmanın yolu olarak İslam'a daha sıkı bir şekilde sarılmayı bir çözüm olarak benimsemektedirler. Bu hedef doğrultusunda kendilerini öncü ve rehber olarak konumlandırmaktadırlar. Elitist bir duruşun yansıması olarak, mukaddesatçılar, sıradan halkı doğru yönlendirme ve aydınlatma misyonunu üstlenecek kişiler olduklarına inanmaktadırlar. Ayrıca, resmi tarih yazımına karşı, "gerçek tarih" yazımı olarak tanımladıkları anlatıyı sunmayı bir görev olarak benimsemeleri de bu yaklaşımlarının bir uzantısıdır.

Resmi tarih tezinin tam tersini inşa etmeyi amaçlayan bu yaklaşım, birçok noktada özgünlükten uzaktır. Aslında, böyle bir orijinallik kaygısının varlığından da bahsedilemez; zira bu anlayışın temel odağı, resmi tarih tezini çürütmek ve bunun karşısında kendi gerçekliğini inşa etmektir. Tarih yazımı bağlamında değerlendirildiğinde, mukaddesatçı tarih anlatısı, popüler tarih kategorisinde ele

alınmalıdır. Popüler tarih, akademik tarihçiliğin gerektirdiği titizlik, arşiv araştırması ve analitik düşünce yerine, daha geniş bir kitleye hitap eden, hikâyeleştirilmiş, sadeleştirilmiş ve çoğu zaman spekülatif unsurlar içeren bir tarih yazımı türüdür. Bu tür tarih yazımı, kahramanlara, komplo teorilerine ve çarpıtılmış anlatılara dayanarak ilerler. Mukaddesatçı tarih yazımı da bu bağlamda, popüler tarih türüne dâhildir.

Sonuç olarak, mukaddesatçı tarih yazımı, Soğuk Savaş döneminin etkileriyle biçimlenen; antikomünist, anti-Kemalist, popülist ve otoriter rejim yanlısı bir tarihsel perspektifi yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, bilimsel metodolojiden yoksun olmasına rağmen, kesinlik iddiasıyla kaleme alınmıştır. Misyonunu, Kemalizm tarafından dışlanan dindar halk kitlelerine tarihi gerçekleri aktarmak olarak belirleyen mukaddesatçı tarih yazımı, inşa ettiği tarih anlatısının büyük bölümünün günümüze kadar aktarılmış olmasından da anlaşılabilceği üzere, kitlelere ulaşma konusunda belirgin bir başarı elde etmiştir. Gelecek çalışmaların, mukaddesatçı tarih yazımının etkilerini ve toplum üzerindeki yansımalarını daha detaylı bir şekilde incelemesi, alanın akademik derinliğini artıracak önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbayrak, Hasan: **Milletin Tarihinden Ulusun Tarihine Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Tarih Yazımı**, 2.bsk. Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2012
- Albayrak, Ömer: **Alman İdealizminde Aşkınılık ve Tarihsellik**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2022
- Anderson, Benedict: **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları İstanbul, 2020
- Atalay, Onur: **Türk'e Tapmak: Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2018
- Ateş, Toktamış, **Siyasal Tarih**, 2.bsk, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül 2007
- Ateş, Toktamış: **Siyasal Tarih: (Ortaçağ'dan 19. Yüzyılın Sonlarına Dek)**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul, 1989,
- Atılhan, Cevat Rifat: **Tarih Boyunca Yahudi Mezalimi: İğneli Fıçı**, 4. Bsk, Özbahar Yayınları 1969, s.7,12 ve 1
- Atsız, Nihal: **Türk Tarihinde Meseleler**, Ötüken Yayınevi, İstanbul,1977
- Avşar, Servet: **Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Propagandası**, 2. Bsm, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2020
- Aydemir, Şevket Süreyya: **Tek Adam: Mustafa Kemal**, 1.c., 18.bsm., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999
- Baer, Marc David: **Selankli Dönmeler: Yahudilikten Dönenler Müslüman Devrimciler ve Seküler Türkler**, çev. Sevinç Kayır, İstanbul, Doğan Egmont Yayıncılık, Haziran 2011
- Bali, Rifat N.: **Musa'nın Evlatları Cumhuriyetin Yurttaşları**, 4.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları,2005

- Bali, Rıfat N.: **A Scapegoat For All Seasons: The Dönme sor Crypto- Jews of Turkey**, İstanbul, The Isis Press 2008
- Basiret Gazetesi İmtiyaz Sahibi Ali: **İstanbul'da Elli Yıllık Önemli Olaylar**, Sander Yayınları, İstanbul, 1976,
- Başgil, Ali Fuat: **Din ve Laiklik**, 8.bsk, İstanbul, Yağmur Yayınevi, Haziran 2007
- Bayraktar, Levent: **Bergson**, Ankara, Aktif düşünce Yayıncılık, 2016
- Bergson, Henri: **Madde ve Bellek**, çev. Işık Ergüden, 2.bsk, Ankara, Dost Yayınları, 2015
- Berkes, Niyazi: **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, çev. Ahmet Kuyaş, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2002
- Berridge, G.R.: **İngiliz Gizli Belgelerinde "Yahudi Dönmesi İttihatçılar": Gerald H. Fitzmaurice Türkiye'deki İngiliz Bütükelçiliği Baştercümanı'nın Anıları**, çev. Utku Umut Bulsun, İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2016
- Beyaz, Yasin: **Necip Fazıl'ın Düşünce Dünyası, (Edebiyat Toplum Din Siyaset)**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2013
- Bloch, Mark: **Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği**, çev. Ali Berktaş, İstanbul, İletişim Yayınları, 2013
- Blunt, Wilfred Scawen: **İslam'ın Geleceği**, çev. M. Fatih Karakaya, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011
- Bora, Tanıl: **Milliyetçiliğin Kara Baharı**, İstanbul, Birikim Yayınları, 1995
- Bora, Tanıl: **Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler**, 6. bsk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018
- Bora, Tanıl: **Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, 2.bsk., İletişim Yayınları, İstanbul, 2018
- Bora, Tanıl: **Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, 9. Bsk, Ankara, İletişim Yayınları, 2017

- Breisach, Ernst: **Tarihyazımı**, çev. Hülya Kocaoluk, 3.bsk., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018
- Buchan, John: **Greenmantle**, İstanbul, Literart, 2014
- Burke, Edmund: **Fransa'daki Devrim Üzerine Düşünceler**, ed. Bekir Berat Özipek, Cemal Fedayi, çev. Okan Aslan, Kadim Yayınları, Ankara, 2016
- Burke, Peter: **Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu**, çev. Mehmet Küçük, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2002
- Bobbio, Norberto: **Bir Politik Ayrımın Anlamı Sağ ve Sol**, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, Eylül 1999
- Can, Adem: "Edebiyat-ı Cedide Neslinde Yabancılaşma", **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2016
- Carlyle, Thomas: **On Heroes and Hero Worship and the Heroic in History**, ed. Carl Niemeyr, University of Nebraska Press, 1966
- Collingwood, R.G.: **Tarihin İlkeleri**, çev. Ahmet Hamdi Aydoğan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005
- Copeaux, Etienne: **Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998
- Çetin, Nuran: "Eyüp Kaşgari Dergahı ve Kültür Tarihindeki Yeri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004
- Çetinsaya, Gökhan: "II. Abdülhamid Döneminin İlk Yıllarında İslam Birliği Hareketi (1876-1878)" Yüksek lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988
- Darendelioğlu, İlhan: **Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri: Toplantılar, Mitingler, Nümayişler, Bildiriler, Cemiyetler, Basın**, İstanbul, Toker Yayıncılık, 1968
- Davutoğlu, Ahmet: **Dini Tamir Davasında Din tahripçileri**, 4.bsm., İstanbul, Bedir Yayınları, 1997

- Demertzis, Nicolas: **The Political Sociology of Emotions: Essays on Trauma and Ressentiment**, Routledge, 2020
- Deringil, Selim: **İktidarın Sembolleri ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)**, çev. Gül Çağalı Güven, 2.bsk, Yapı Kredi Yayınları, Ekim 2002
- Doyle, William: **Fransız Devrimi: Çok Kısa Bir Başlangıç**, çev. H. Hande Orhon Özdağ, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2021
- Duran, Burhanettin: **Transformation of Islamist Political Thought In Turkey From The Empire To The Early Republic (1908-1960): Necip Fazıl Kısakürek's Political Ideas**, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, Ankara, Ocak 2001
- Düzdağ, M. Ertuğrul: **Yakın Tarihimizde Dönmelik ve Dönmeler**, İstanbul, ZVİ Geyik Yayınları, Kasım 2002
- Engin, Vahdettin: **Pazarlık: II. Abdülhamid ile Siyonist Lider Dr. Theodore Herzl Arasında Geçen Filistin'de Yahudi Vatanı Görüşmelerinin Gizli Kalmış Belgeleri**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2010
- Eraslan, Cezmi: **II. Abdülhamid ve İslam Birliği: Osmanlı Devleti'nin İslam Siyaseti 1856-1908**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1992
- Ergut, Ferdan: **Tarihin Hakikatleri**, 2.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2022
- Ersanlı, Büşra: **İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)**, 7. bsk. İstanbul, İletişim Yayınları 2018
- Eygi, M. Şevket: **İki kimlikli, gizli, esrarlı ve çok güçlü bir cemaat: Yahudi Türkler yahut Sabetaycılar**, 3. Bsk, İstanbul, ZVİ Geyik Yayınları, Ekim 2000
- Friedman, Isaiah: **Germany, Turkey and Zionism 1897-1918**, Oxford University Press, 1977

- Furet, François: **Fransız Devrimini Yorumlamak**, çev. Ahmet Kuyaş, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1989
- Georgeon, François: **Sultan Abdülhamid**, çev. Ali Berktaş, İstanbul, İletişim Yayınları, 2012
- Gökalp, Ziya: **Türkçülüğün Esasları**, ed. Kemal Bek, İstanbul, Bordo Siyah Yayınları, ty.
- Gülsoy, Ufuk: **Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüvenleri**, İstanbul, Simurg Kitabevi, 2000
- Gündoğan, Ali Osman: **Bergson**, 3.bsk, İstanbul, Say Yayınları 2013
- Güngör, Erol: **Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1999
- Gürkan, Emrah Safa: **Cumhuriyet'in 100 İsmi: Büyük Devrimin Portreleri**, Mundi Kitap, Mayıs 2023
- Hanioğlu, M. Şükrü: **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih**, 2.bsm., İstanbul, Bağlam Yayınları, Ekim 2009
- Hanioğlu, M. Şükrü: **Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)**, 1.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985
- Hayes, Carlton J.H.: **Milliyetçilik Bir Din**, çev. Murat Çiftkaya, İstanbul, İz Yayıncılık, 1995
- Helling, Jocelyn: **The Holocaust and Antisemitism: A Short History**, Oneworld Publications, 2003
- Hentsch, Thierry: **Hayali Doğu: Batı'nın Akdenizli Doğuya Politik Bakışı**, çev. Aysel Bora, 2.bsm. İstanbul, Metis Yayınları, 2008
- Hepkon, Haluk: **Jön Türkler ve Komplo Teorileri**, 3.bsm., İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, Mayıs 2017
- Hepkon, Haluk: **Komplo Teorileri**, 2.bsm., İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2022
- Herbert, Aubrey: **Ben Kendim: Osmanlı Ülkesine Son Seyahatler**, çev. Yılmaz Tezkan, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 1999

- Heywood, Andrew: **Siyasetin Temel Kavramları**, çev. Hayrettin Özler, 2.bsk, Ankara, Adres Yayınları, Haziran 2015
- Hobsbawm, Eric J.: **Tarih Üzerine**, çev. Osman Akınhay, 3. bsm. Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009
- Hopkirk, Peter: **İstanbul'un Doğusunda Bitmeyen Oyun: Büyük Doğu'nun Paylaşım Savaşı**, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul, Sabak kitapları, 1994
- İşler Necati: **Su'udu'l-Mevlevi Hayatı, Eserleri ve Divanı (Zadegan)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kansu, Mazhar Müfit: **Erzurum'dan Ölene Kadar Atatürk'le Beraber**, 1.cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1966
- Kara, İsmail: **İslamcılarının Siyasi Görüşleri 1: Hilafet ve Meşrutiyet**, 5.bsk, İstanbul, Dergah Yayınları, Nisan 2020
- Kara, İsmail: **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1: Metinler Kişiler**, 4. Bsk., İstanbul, Dergâh Yayınları, Mayıs 2020
- Kara, İsmail: **Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi**, 3.bsk, İstanbul, Kitabevi, 1997
- Karabekir, Kazım: **İstiklal Harbimiz**, İstanbul, Türkiye yayınevi, 1960
- Karal, Enver Ziya: **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devri**, VIII. Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1983
- Karal, Enver Ziya: **Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)**, 3.bsk, VIII. c., Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988
- Karaosmanoğlu, Kerem: **Komplo Teorileri: Disiplinlerarası Bir Giriş**, 2.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2021

- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri: **Ankara**, yay.haz. Atilla Özkırımlı, 7.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları
- Karpat, Kemal H.: **İslamın Siyasallaşması: Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Kimlik, Devlet, İnanç ve Cemaatin Yeniden Yapılandırılması**, çev. Şiar Yalçın, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Eylül, 2010
- Keleş, Zülal: "Cafer Tayyar Eğilmez", **Kurtuluş Savaşı'na Yön Verenler: Cumhuriyetin Kuruluşunun 70. Yıl Armağanı**, Ankara, Gazi Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, 1994
- Kemal Namık: **Renan Müdafaaanamesi**, haz. Abdurrahman Küçük, İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988
- Kılıç, Murat: **Liberalleşme Sürecinde Türk Milliyetçiliği ve Türk Milliyetçiler Derneği (1945-1943)** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2011
- Kısakürek, Necip Fazıl: **İdeolocya Örgüsü**, 35.Bsm, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, Eylül 2023
- Kısakürek, Necip Fazıl: **Ulu Hakan Abdülhamid Han**, 2.bsk, Toker Yayınları, İstanbul, 1970
- Kısakürek, Necip Fazıl: **Babıali**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1985
- Kısakürek, Necip Fazıl: **Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 2011
- Kısakürek, Necip: **O ve Ben**, 8. bs. Büyük Doğu Yayınları, Nisan 1992
- Koçu, Reşat Ekrem: **Patrona Halil: Bir Serserinin Romanlaştırılmış Hayatı**, Koçu Yayınları, İstanbul, 1967
- Koloğlu, Orhan: **İttihatçılar ve Masonlar**, İstanbul, Eylül Yayınları, 2002
- Kon, Kadir: **Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi**, İstanbul, Küre Yayınları, Haziran 2013

- Kuneralp, Sinan: “II. Meşrutiyet Döneminde Gayrimüslimlerin Askerlik Meselesi (1908-1912), **Toplumsal Tarih**, No:72, Aralık 1999, s.11-15
- Kutub, Seyyid Kutub: **İslamda Sosyal Adalet**, çev. Yaşar Tunagür, M. Adnan Mansur, İstanbul, Çağaloğlu Yayınları, 1968
- Laclau, Ernesto: **On The Populist Reason**, London, Verso Books, 2018
- Landau, Jacob M.: **Pan-İslam Politikaları: İdeoloji ve Örgütlenme**, çev. Nigar Bulut, İstanbul, Anka Yayınları, 2001
- Langmuir, Gavin I.: **History, Religion, an Antisemitism**, University of California Press, 1990
- Lapidus, Ira M.: **İslam Toplamları Tarihi**, çev. Yasin Aktay, Mevlüde Ayyıldızoğlu Aktay, 2.cilt, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010
- Laqueur, Walter: **A History Zionism: From the French Revolution to the Establishment of the State of Israel**, New York, Schocken Books
- Lewis, Bernard: **Semitizm ve Anti-Semitizm: Çatışma ve Önyargıya Dair**, çev. Hür Güldü, İstanbul, Everest Yayınları, Mayıs 2004
- McMahon, Robert: **Cold War: A very Short Introduction**, Oxford University Press, New York, 2003
- Mardin, Şerif: **Türkiye’de Toplum ve Siyaset: Makaleler 1**, 2.bsk, İstanbul İletişim Yayınları, 1991
- Mert, Nuray: **Merkez Sağın Kısa Tarihi**, 2.bsk, İstanbul, Selis Kitaplar, 2007
- Meşe, Ertuğrul: **Mukaddesatçı Anti-Kemalizm: İslamcılarının Atatürk ve Cumhuriyet Algılarının Sosyolojisi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2023
- Meşe, Ertuğrul: **Komünizmle Mücadele Dernekleri**, 2.bsk., İstanbul, İletişim Yayınları, 2017
- Mısıroğlu, Kadir: **Kırık Kılıç**, 3.bsm, İstanbul, Sebil Yayınevi, ty

- Mısıroğlu, Kadir: **Hayat Felsefesi Yahud Yaşamak Sanatı**, 2.bsk, İstanbul, Sebil Yayınevi, ty
- Mısıroğlu, Kadir: **Lozan Zafer Mi Hezimet Mi**, 2 bsm, 1.c, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1971
- Momigliano, Arnaldo: **Modern Tarihçiliğin Klasik Temelleri**, çev. Güneş Ayas, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011
- Moore, Barrington Jr.: **Social Origins of Dictatorship an Democracy**, Boston, Bacon, 1966
- Moran, Berna: **Türk Romanı'na Eleştirel Bir Bakış: Ahmet Mithat'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991
- Münir Süreyya Bey: **Ermeni Meselesinin Siyasi Tarihçesi (1877-1914)** ed. Uğurhan Demirbaş, Ali Osman Çınar, Mücahit Demirel ve diğerleri, Ankara, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, 2001
- Mylonas, Harris and Tudor, Maya: **Varieties of Nationalism: Communities, Narratives, Identities**, Cambridge University Press, 2023
- Mylonas, Harris: **The Politics of nation Bulding: Making Co-Nationals, Refugees and Minorities**, Cambridge University Press, 2012
- Nietzsche, Friedrich: **On The Genealogy of Morals Ecco Homo**, Translated by, Walter Kaufmann and RJ Hollindale, ed. Walter Kaufmann, New York, Vintage Books, 1966
- Nuri, Osman: **Bilinmeyen Abdülhamid: Abdülhamid-i Sani ve Devr-i Saltanatı Abdülhamid'in Hususi ve Siyasi Hayatı** Cilt I-II, yay haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Temel Yayınları, İstanbul, Ekim 2017
- Oktay, Cemil: **Hum Zamirinin Serencamı**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991

- Örnek, Cangül: **Türkiye'nin Soğuk savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi**, İstanbul, Yordam Kitap, 2022
- Özcan, Ahmet: **Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011
- Özcan, Azmi: **Pan-İslamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1914)**, İstanbul, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1992
- Özdoğan, Günay Göksu: **"Turan"dan "Bozkurt" a Tek Parti Döneminde Türkçülük**, (1931-1946), 5. bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2019
- Özlem, Doğan: **Tarih Felsefesi**, 4.bsm., Notus Kitap, İstanbul, 2018
- Peygamber Efendimizin (S.A.V) Doğumundan-Günümüze: İslam Tarihi**, ed. Ahmet Ağırakça, c.2, İstanbul, Beka Yayıncılık, 2005
- Pinkus, Benjamin: **The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority**, New York, Cambridge University Press, 1998
- Pipes, Richard: **Communism A History**, A Modern Library Edition, New York, 2001
- Post-Post Kemalizm: Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar**, der. İlker Aytürk, Berk Esen, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2023,
- Pur, Hüseyin Perviz: **Osmanlı'da Vergi İsyanları: 1730 Patrona Halil İsyanı ve Diğer Hareketler**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2015
- Rousso, Henry: **Şimdiki Zamanın Tarihini Yazmak: Tarih, Tarihçi ve Çağdaşlık**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2021
- Said, Halim Paşa: **Buhranlarımız ve Son Eserleri**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998

- Scheler, Max: **Ressentiment**, Mihwauke Wisconsin, Marquette University Press, 2007
- Sivrioğlu, Ulaş Töre: **“Tek Parti Döneminde Orta Asya ve Sümer-Hitit Çalışmaları”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2012
- Sürgevil, Sabri: **Türkiye’de Çağdaşlaşma Hareketleri**, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, 2005
- Şahin, Turhan: **Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1998
- Şarman, Kansu: **Türk Promethe’ler Cumhuriyet’in Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945)**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005
- Şehsuvaroğlu, Haluk Y.: **Sultan Aziz: Hususi, Siyasi Hayatı, Devri ve Ölümü**, İstanbul, Hilmi Kitabevi, 1949
- Tanpınar, Ahmet Hamdi: **Huzur**, 23.bsk, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2014
- Taşkın, Yüksel: **Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakâr Entelijensiya**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2007
- Tevfik, Ebuzziya: **Yeni Osmanlılar Tarihi**, İstanbul, Hürriyet Yayınları, Mart, 1973
- Timur, Taner: **Türk Devrimi ve Sonrası**, 7.bsk, İstanbul, İmge Kitabevi Yayınları, Kasım 2013
- Timur,Taner: **Felsefe Toplum Bilimleri ve Tarihçi**, Yordam kitap, İstanbul,2011
- Tocqueville, Alexis de: **Eski Rejim ve Devrim**, çev. Turhan Ilgaz, Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1995
- Traverso, Enzo: **Savaş Alanı Olarak Tarih: 20. Yüzyılın Zorbalıklarını Yorumlamak**, çev. Osman S. Binatlı, 2.bsm., Ayrıntı Yayınları, 2021
- Tunçay, Mete: **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931)**, Ankara, Yurt Yayınları, 1981

- Turan, Mustafa: **Elli Beş Yıldır Esrarı Milletten Gizli Kalmış Olan Taş Kışlada 31 Mart**, İstanbul, Aykurt Neşriyat
- Turan, Namık Sinan: **Hilafet: Erken İslam Tarihinden Osmanlı'nın Son Yüzyılına**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2017
- Turhan, Mümtaz: **Kültür Değişimleri**, İstanbul İfav Yayınları, 1997
- Türk Tarihinin Ana Hatları, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014
- Türküne, Mümtaz' er: **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, İstanbul, Etkileşim Yayınları, Mayıs 2011
- Uras, Esat: **Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi**, 2 bsk, İstanbul, Belge Yayınları, 1976
- Uzer, Umut: **An Intellectual History of Turkish Nationalism: Between Turkish Ethnicity and Islamic Identity**, The University of Utah Press, 2016
- Ülken, Hilmi Ziya: **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, 3.bsk, İstanbul, Ülken Yayınları, 1992
- Yalçın Sinem: **Nietzsche ve Max Scheler'de Ressentiment Kavramı**, Lisans Bitirme Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2012
- Yalçın, Bekir Sıtkı; Gönülal, İsmet: **Atatürk İnkılabı: Kanunlar, Kararlar, Tamimler, Bildiriler, Belgeler: Gerekçe ve Tutanaklarıyla**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Yaşlı, Fatih: **Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkes: Türkiye ve Soğuk Savaş**, 2.bsm., İstanbul, Yordam Kitap, 2019
- Yazır, Elmalılı Hamdi: **Hak Dini Kur'an Dili**, Haz. Asım Cüneyt Köksal, Murat Kaya, 1.c, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021

Zengin, Mustafa:

İbadet Dilinin Türkçeleştirme Çabası Olarak Türkçe Ezan Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2015

MAKALELER

.....

“1935 de British Museum’ a teslim edilen yazmaları, Rıza Nur’un Vasiyeti Gereğince 1960 da Umumun İstifadesine Sunuldu”, **Yeni İstiklal**, No:192, 14 Nisan 1965, s.3

.....

“Bu mu Cumhuriyet: Kazım Karabekir Paşa”, **Sebil**, No:5, 30 Ocak 1976, s.3

.....

“Polislerin Baskını: Kazım Karabekir Paşa”, **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.3

.....

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Hattatın Serencamı: Hattat Hamid Aytaç, ed. **İbrahim Özcoşar, Ali Karakaş, Ziya Polat, İsmail Kanbaz, Uğur Yiğiz, İstanbul, Divan Kitap, 2021**

.....

“İnkılap Mezalimi”, **Sebil**, No:2, 9 Ocak 1976, s.10

.....

“Erbakan: Ayasofya Camii İslam’ın köhnemiş hristiyanlığa galebesinin timsalidir”, **Sebil**, No:74, 27 Mayıs 1977, s.1

.....

“Millî Mücadeleye Ait Tarihi Hatıralar” **Yeni İstiklal**, No: 213.sayı, 8 Eylül 1965, s.6

.....

“MSP Lideri Erbakan Ayasofya’yı İbadete Bir Cum’a Açacağız Dedi”, **Sebil**, No:75, 3 Haziran 1977, s.8 ve 9

- “Tarihi Vesikalar: B.M.M nin Açılışı Hakkında Mustafa Kemal Paşa’nın Tamimi”, **Yeni İstiklal**, No:211, 25 Ağustos 1965, s.5
- “Vesikalar Konuşuyor”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:49-58, 4 Ekim 1946-13 Aralık 1946, s.16
- “Ayasofya Yine Müze”, **Sebil**, No:23, 4 Haziran 1976, s.2
- “Ayasofya” **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.16
- “Aynı Gemideyiz”, **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.1 ve 2
- “Başyazı”, **Yeni İstiklal**, No:237, 23 Şubat 1966, s.1
- “Bir Tenkid”, **Büyük Gazete**, No:62, 6 Temmuz 1977, s.9
- “Büyük Fetih”, **Yeni İstiklal** No:198,26 Mayıs 1965, s.1
- “Hep Aynı Gemideyiz”, **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.2
- “Sen de mi Bürütüs?!”., **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.2
- “Üstad Diyor Ki: Dava İslam’ı İcad Etmek Değil, Keşfetmek”, **Sebil**, No:63, 11 Mart 1967, s.11-12
- “Adaletle Suikast”, **Yeni İstiklal**, No: 266, 14 Eylül 1966, s.1
- “Dindar Kennedy”, **Yeni İstiklal**, No:145, 4 Aralık 1963, s.5

- “Ermeniler de Sahnede”, **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.16
- “Tarihi İfşaat”, **Yeni İstiklal**, No:210, 18 Ağustos 1965, s.6
- “Yakın tarihimizden Hazin Bir Sayfa: İskilipli Atıf Nasıl Asıldı”, **Yeni İstiklal**, No:107, 2 Ocak 1963, s.7
- “Yeni Bir Haçlı Seferi”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.1
- “Okuyucular Şurası”, **Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s.2
- “‘Oktobr’ İhtilali”, **Büyük Gazete**, No:111, 16 Ağustos 1978, s.1
- “ABD’de İslam Müthiş Vesika: Ve Yine Abdülhamid”, **Sebil**, No:42, 15 Ekim 1976, s. 8-9
- “Abdülhamid Han Sani ‘hal’i’ esnasında nankörlere böyle tokat attı” **Sebil**, No:70, 29 Nisan 1977, s. 11-12
- “Abdülhamid Han’ın Şecaati” **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs 1976, s.10
- “Abdülhamid Tezimiz Etrafında” **Büyük Doğu**, 3.devre, No: 73, 26 Aralık 1947 s. 13
- “Abdülhamid Tezimiz Etrafında”, **Büyük Doğu**, 2.devre, No:71, 7 Kasım 1947, s. 14
- “Abdülhamid’e Ait Fıkralar” 10. Devre No:6, 10 Nisan 1959 yılında sayfa 15
- “Anılar: Mustafa Kemal’e Dair Bir Hatıra”, **Büyük Gazete**, No:42, 9 Şubat 1977, s.11

- “Arkadaş Bir Yol Kavşağındasın Hangisini Seçeceksin” **Yeni İstiklal**, No:119, 30 Mart 1963, s.1
- “Arvas Ailesi- Ermeni Faaliyeti- İttihatçılar ve Sultan Abdülhamid” **Yeni İstiklal**, No:191, 7 Nisan 1965, s.4
- “Avrupalı Olmak”, **Büyük Doğu**, 3. Devre, No:75, 9 Ocak 1948, s.1
- “Ayasofya ne zaman cami olacak?”, **Yeni İstiklal**, No:144, 27 Kasım 1963, s.1
- “Ayasofya’nın İbadete Açılmasını Bütün Millet istiyor”, **Yeni İstiklal**, No:234, 2 Şubat 1966, s.5
- “Bacak Bayramı”, **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs 1976, s.3,
- “Bir Bayram Daha: 19 Mayıs Gösterileri Protesto Ediliyor”, **Sebil**, No: 73,20 Mayıs 1977, s.11
- “Bir Ermeni Vatandaşın Mektubu”, **Yeni İstiklal**, No:110, 23 Ocak 1963, s.6
- “Bir Mektuptan:”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:36, 24 Kasım 1950, s. 10
- “Bir Mektuptan:”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:36, 24 Kasım 1950, s.10
- “Bir Nesli Nasıl Mahvettiler”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:21, 3 Mart 1950, s.16
- “Bizi Dıştan Sevr İle Yıkamayanlar Lozan İle İçimizden Yıktılar!”, **Büyük Gazete**, No:35, 22 Aralık 1976, s.7 ve 8

- “Bundan Haberiniz Var mı?”, **Yeni İstiklal**, No:250, 25 Mayıs 1966, s.12
- “CHP’liler Ezan Sesini Bile Duymaya Tahammül Edemiyorlar” **Sebil**, No: 85, 12 Ağustos 1977, s.8
- “Dediler Ki Dedik Ki: Vatan İhanetini Ucuzlatmak”, **Sebil**, No:126, 26 Mayıs 1976, s.7
- “Değirmenin suyu Nereden Geliyor”, **Sebil**, No:57, 28 Ocak 1977, s.10
- “Devlet-i Osmaniye’de Bir İnkılab-ı Meş’um” **Yeni İstiklal**, No:63, 3 Mart 1962 s.7
- “Din Hürriyeti Ne Demektir?”, **Yeni İstiklal**, No:116, 9 Mart 1963, s.2
- “Dinsiz ve Pozitivist Auguste Comt’un Reşid Paşa’ya Mektubu” **Büyük Gazete**, No:34,15 Aralık 1976, s.9
- “Dönme Saltanatı”, **Büyük Gazete**, No:42, 9 Şubat 1977, s.23
- “Elimize geçen bir Yahudi duası”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No: 42, 5 Ocak 1951, s.9
- “Erzurum’da Milliyetçiler Ocağı Açıldı”, **Yeni İstiklal**, No:128, 21 Haziran 1963, s.3
- “Esir Ayasofya”, **Yeni İstiklal**, No: 225, 1 Aralık 1965, s.1
- “Fevzi Çakmak ve İnönü” **Yeni İstiklal**, No:207, 28 Temmuz 1965, s.7
- “Fikir Hürriyeti Öldürülemez”, **Yeni İstiklal**, No:93, 26 Eylül 1962, s.1

- “Genç Kızları Tahsili ve II. Abdülhamid Devresinde Türk Kadınlığının Tahsil Seviyesi”, **Yeni İstiklal**, No:100, 14 Kasım 1962, s.7
- “Gizli Protokolde Ayasofya” **Yeni İstiklal**, No:205, 14 Temmuz 1965, s.12
- “Hak Yerini Bulmalı: Ayasofya Tekrar Cami Olmalıdır!”, **Yeni İstiklal**, No:87, 15 Ağustos 1962, s.1
- “Hizmetin Takdiri Allah’ındır: Abdülhamid Han Sani ‘hal’i’ esnasında nankörlere böyle tokat attı”, **Sebil**, No:70, 29 Nisan 1977, s.11-12
- “Hürriyet Kahramanı Ahmed Rıza Bey”, **Büyük Doğu**, 12. Devre,
- “İddia”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22Aralık 1950, s.8
- “İfşa Ediyoruz! Bir Yahudi Oyunu, **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.3
- “İfşaların İfşası Etrafında” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:39, 15 Aralık 1950, s.8 ve 9
- “İki Nokta..: Kabahat Samur Kürk Olmuş Avrupa’da ve Bizde..” **Yeni İstiklal**, No:11, 1 Mart 1951, s.3
- “İlk Büyük Millet Meclisinin İslam Alemine Beyannamesi”, **Yeni İstiklal**, No:108, 9 Ocak 1968, s.6
- “İlk TBMM’de Kabul Edilen İçki Yasağı”, **Yeni İstiklal**, No:29, 5 Temmuz 1961, s.2
- “İnkıraz Devri İttihatçılar”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:59, 8 Haziran 1951, s.14

- “İnönü ve Milli Mücadele” **Yeni İstiklal**,
No:191, 7 Nisan 1965, s.2
- “İnönü ve Milli Mücadele”, **Yeni İstiklal**
No:260, 3 Ağustos 1966, s.3
- “İnönü’nün Katıra Olan Kını”, **Yeni İstiklal**,
No:210, 18 Ağustos 1965, s.3
- “İnönü’nün Laiklik anlayışı”, **Yeni İstiklal**, No:
270, 12 Ekim 1966, s.1
- “İslam Milleti”, **Büyük Gazete**, No:39, 19 Ocak
1977, s.2
- “İslamcı gençler beyanname neşretti” **Sebil**, No:
80, 8 Temmuz 1977, s.12
- “İslamiyet ve CHP”, **Büyük Doğu**, 10.Devre,
No:21, 24 Temmuz 1959, s.9
- “İsmet İnönü Anadolu’ya Nasıl Gönderildi?”,
Yeni İstiklal, No: 208, 4 Ağustos 1965, s.11
- “İsmet İnönü Destanıdır: Sağır!”, **Büyük Doğu**,
5.Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.8-9
- “İsmet Paşa’nın Son Sözleri: Ermeni
Alfabesinde Kaç Harf Var?..”, **Büyük Gazete**,
No:3, 12 Mayıs 1976, s.5
- “İstanbul Mezbahasında Yahudi Saltanatı”,
Sebil, No:13, 26 Mart 1976, s.2
- “İşte İnönü”, **Yeni İstiklal**, No:196, 12 Mayıs
1965, s.7
- “İşte Kızıl Sultan dedikleri” **Büyük Doğu**, 10.
Devre, No:2, 13 Mart 1959, s. 14

- “K. Mısıroğlu, ‘İnananlar MSP Bayrağı Altında Bir Varlık-Yokluk Mücadelesine Girmiştir’, **Sebil**, No: 72, 13 Mayıs 1977, s.11,12,13 ve 15
- “Kadir Mısıroğlu ile yapılan Röportaj”, **Sebil**, No:72, 13 Mayıs 1977, s.11-12
- “Kızıl Anarşitler Devlete İsyan halindeler” **Bugün**, 1 Mayıs 1969 Çarşamba, s.1
- “Kumandan İsmet İnönü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:8, 24 Nisan 1959, s.9
- “Kürtçülük Meselesi: Kürtlük Ayrılığı Yok İslam Kardeşliği Var”, **Yeni İstiklal**, No:123, 1 Mayıs 1963, s.1 ve 15
- “Lozan Hezimetidir”, **Sebil**, No:30, 23 Temmuz 1976, s.2 ve 9
- “Lozan’ın Gizli Maddeleri”, **Büyük Gazete**, No:15, 4 Ağustos 1976, s.9
- “Merhum Kazım Karabekir’in Hususi Notlarından Elde Ettiğimiz Harikulade Bir Vesika”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No: 52, 16 Mart 1952, s.13
- “Milli Mücadele Kahramanlarından Cafer Tayyar ve İsmet İnönü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:8, 24 Nisan 1959, s.8
- “Millî Mücadele Tarihimize Ait Vesikalar: Mustafa Kemal Paşanın Sultan Vahidüddine 2 Telgrafi” **Yeni İstiklal** No:216, 29 Eylül 1965, s.2
- “Millî Mücadele Vesikaları: Yıkıcı Propagandalara İnanılmaması için B.M.M nin Memlekete Beyannamesi” **Yeni İstiklal**, No:214, 15 Eylül 1965, s.5

- “Millî Mücadeleye Ait Tarihi Hatıralar” **Yeni İstiklal**, No:213, 8 Eylül 1965, s.6
- “Millî Mücadeleye Ait Vesikalar: Mustafa Kemal Paşa’nın Meclis Konuşmaları”, **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.5
- “Moiz Tekin Alp ve Türkçülük”, **Yeni İstiklal** No:140, 30 Ekim 1963, s.1
- “Mukaddesatçılar Birleşiniz”, **Yeni İstiklal**, No:102, 28 Kasım 1962, s.1
- “Mustafa Kemal Paşa’nın Sultan Vahidüddin’e Telgrafı”, **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.30
- “Mustafa Kemal Paşa’nın Sultan Vahidüddin’e Telgrafı”, **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.30
- “Mustafa Kemal Pş. Ve Milliyetçilik” **Yeni İstiklal**, No:112. 6 Şubat 1963, s.5
- “Mustafa Kemal Pş. Ve Milliyetçilik” **Yeni İstiklal**, No:112. 6 Şubat 1963, s.5
- “Müslüman Türkler Dikkat”, **Yeni İstiklal**, No:226, 8 Aralık 1965, s.1
- “Müslümanlar Ümmet Birliğini Bozmaktan Kaçınalım: Tefrika Felaket Getirir”, **Büyük Gazete**, No:39, 19 Ocak 1977, s.3
- “Okuyucular şurası, Büyük Gazete, No:51, 20 Nisan 1977, s.2
- “Okuyucular Şurası” **Büyük Gazete**, No:135, 18 Haziran 1980, s.2

- “Okuyucular Şurası”, **Büyük Gazete**, No: 6, 2 Haziran 1976, s.2
- “Okuyucular Şurası”, **Büyük Gazete**, No:126, 31 Ekim 1979, s.2
- “Okuyucularımızla Hasbihal”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.2 ve 3
- “Sayın Ecevit ve Özeydınlı Bilmelidir ki: Türkiye’de Aleviliğe ve Kürtçülüğe Dayalı Bir Azınlık Hakimiyeti Kurulamaz Devlet Laiktir ama Millet Müslümandır”, **Büyük Gazete**, No:97, 19 Nisan 1978, s.1
- “Siyasetle Kurtuluş Olmaz”, **Bugün Gazetesi**, No:55, 18 Mayıs 1977, s.1
- “Solcu Öğretmenler Başörtülü Kızların Elbisesini Yırttı”, **Bugün**, 10 Şubat 1969, Pazartesi, s.1
- “Sultan A.Mecid’in Pişmanlığı”, **Büyük Gazete**, No: 126, 31 Ekim 1979, s.6-7
- “Sultan Abdülaziz’in Sadrazam Yusuf Kamil Paşa’nın Konağına İftara Gelişi”, **Büyük Gazete**, No:40, 26 Ocak 1977, s. 9
- “Sultan Abdülhamid’e Dair Tarihi Hatıralar”, **Yeni İstiklal**, No:139 23 Ekim 1963, s.6
- “Sultan Aziz’in Katilleri”, **Yeni İstiklal**, No:68, 3 Nisan 1962, s.3
- “Sultan Aziz’in Katilleri”, **Yeni İstiklal**, No:69, 10 Nisan 1962, s.3
- “Sultan Hamid’de idare dehası ve Hakimlerin İstiklalinin Değeri” **Yeni İstiklal**, No:103, 5 Aralık 1962, s.7

- “Sultan Hamid’den Hatıralar”, **Yeni İstiklal**, No: 76, 30 Mayıs 1962, s.7
- “T.B.M.M. Zabıtlarından Yakın Tarihimize Ait İbretli Bir Vesika: Mustafa Kemal Paşa’nın Sultan Vahidüddin’e İstifa telgrafı”, **Büyük Gazete**, No: 67, 10 Ağustos 1977, s.3
- “Tarih Yapraklarından Enstantane: Büyük Millet Meclisinin Memlekete Beyannamesi”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:9, 1 Mayıs 1959, s.14
- “Tarihi Vesika:CHP Dininin Amentüsü”, **Büyük Gazete**, No:64 20 Temmuz 1977, s.12
- “Tarihi Vesikalar: Dinsiz ve Pozitivist Fransız Filozofu Auguste Comte’un Reşid Paşa’ya Mektubu”, **Büyük Gazete**, No:34, 15 Aralık 1976, s.9
- “Tarihi Vesikalar:1920’de İstanbul’un İşgali Münasebetiyle Mustafa Kemal’in Alem-i İslam’a Acıklı Beyannamesi” **Büyük Gazete**, No:33, 8 Aralık 1976, s. 19
- “Tarihimizin En Kara Günü Beyazıt Kulesine Bayrak Asıldı”, **Bugün Gazetesi**, 12 Şubat 1969 Çarşamba, s.1
- “Tarihten İbret Almak”, **Büyük Gazete**, No:29, 9 Kasım 1976, s.3
- “Titre, Ey Tarih!..” **Büyük Doğu**,5.Devre No:4, 4 Kasım 1949, s.11
- “Türk Masonları ve Masonluğu”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:4, 4 Kasım 1949, s.12

- “Türk Sultanı Abdülhamid’in İttihatçılara Verdiği Ders” **Yeni İstiklal**, No:130 10 Temmuz 1963, s.8
- “Türk Tarihçisi Neredesin?”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:2, 13 Mart 1959, s.15
- “Türkeş’ten Büyük Doğu’ya”, **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:3, Temmuz 1969, s.16ve 17
- “Türkiye’de Masonluğun Mahiyeti Nedir?” **Yeni İstiklal** No:64, 8 Mart 1962, s.8
- “Türkiye’nin İkinci Cihan Harbine Girmemesini İnönü mü Sağladı?”, **Yeni İstiklal**, No: 207, 28 Temmuz 1965, s.5
- “Vesikalar Konuşuyor: Bir Dini Nasıl Tepelemek İstediler”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No: 61, 2 Mayıs 1947, s.13
- “Vesikalar Konuşuyor: Bu inkılap nasıl başladı?”, **Büyük Doğu** 2.Devre No: 48, 23 Eylül 1946, s.16
- “Vesikalar konuşuyor: İlk Meclis ve İlk Yeminler”, **Büyük Doğu**, 2.Devre No:70, s.6
- “Vesikalar Konuşuyor: İşe nasıl başlandı?”, **Büyük Doğu** 2.Devre, No: 62, 9 Mayıs 1947, s.13
- “Vesikalar konuşuyor: Yahudi ve Mason ruhu” **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:58, 13 Aralık 1946, s.16
- “Vesikalar Konuşuyor”, **Büyük Doğu**, 2.devre, No:58, 13 Aralık 1946, s.16

- “Yahudi Meselesi: S. Abdülhamid’in Hatıra Defterinden” **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s. 29
- “Yakın Tarih: Mustafa Kemal Paşa’yla Alakalı 4 Vesika” **Büyük Gazete**, No:30, 17 Kasım 1976, s.8
- “Yakın Tarihimize Ait Vesikalar: T.B.M.M nin Sultan Vahdettin’e Mektubu”, **Yeni İstiklal**, No:102, 28 Kasım 1962, s. 7
- “Yakınlarının Dilinden M. Kemal’den Hatıralar”, **Büyük Gazete**, No:28, 3 Kasım 1976, s.6
- “Yeşil Sultan 2’ci Abdülhamid”, **Büyük Gazete**, No: 19, 1 Eylül 1976, s.1,9 ve 16
- “Zulümlerin En Şenii ve Alçakçası Kanunların Gölgesinde Yapılanlardır” **Yeni istiklal**, No:92, 19 Eylül 1962, s.1
- İsmi vermek istemeyen Profesör “Türkiye’nin Manzarası” **Büyük Doğu**, 12.devre No:1, 22 Eylül 1965, s.2
- **Bugün Gazetesi**, 13 Şubat 1969 Perşembe, s.1
- **Bugün Gazetesi**, 14 Şubat 1969 Cuma, s.1 ve 7
- **Bugün Gazetesi**,15 Şubat 1969, s.1 ve 7
- “Basın Bayramıymış!..,” **Sebil**, No: 83, 29 Temmuz 1977, s.2
- “Birinci Telgraf; “Millî Mücadele Tarihimize Ait Vesikalar: Mustafa Kemal Paşanın Sultan Vahidüddine 2 Telgrafı” **Yeni İstiklal**, No:215, 22 Eylül 1965, s.2

- “CHP ile Hesaplaşma”, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.16
- “Elbette İslam Ümmetindeniz”, **Yeni İstiklal**, No:142, 13 Kasım 1963, s.1
- “İnönü ve Milli Mücadele” Büyük Gazete, No:38, 12 Ocak 1977, s.22
- “İslam Ortak Pazarı Kurulmalıdır”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.2 ve 3
- Mühim Bir Vesika: G. Mustafa Kemal Paşanın **BALIKESİR HUTBESİ**”, **Yeni İstiklal**, No:21, 10 Mayıs 1961, s.5
- **Tarih:1839-1939** yy. Ahmet Kuyaş, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2006, s.196
- “İslam’a Suikast”, **Yeni İstiklal** No:117, 16 Mart 1963, s.8
- Ahmet Reşid Bey: “Sultan Hamid Kan Dökücü müydü?” **Yeni İstiklal**, No:48, 18 Kasım 1961, s.8
- Acun,Fatma: “Popüler Tarih Nedir? Popüler Tarih Nasıl Yapılır?”, **Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalcık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu Bildirileri**, ed. Ayşe Bedir, 2.c., Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2022, s.365-381
- Akçam, Taner: “Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk. 4.cilt, İletişim Yayınları, 2008, s.53-63
- Akın, Veysi: “Cafer Tayyar Paşa’nın Esir Alınışı ve Esaret Hayatı, **İlmi Araştırmalar**, No:1, 1995, s.31-38
- Akıncı, Mecdi: “Balkan Harbi”, **Yeni İstiklal**, No:131, 29 Ağustos 1963, s.3
- Ali Bulaç, “İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce:**

- İslamcılık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 2.bsk, 6.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s.48-67
- Alkan, Mehmet Ö.: “II. Meşrutiyet’te Resmi İdeoloji Resmi Tarih ve Eğitim”, **Türkiye’de Tarih yazımı**, ed. Vahdettin Engin, Ahmet Şimşek, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2011, s.155-178
- Apak, Kemalettin Apak: “Türkiye’de Masonluk Tarihinin Ana Hatları”, **Yeni İstiklal**, No:134 18 Eylül 1963, s.3
- Apak, Kemalettin Apak: “Türkiye’de Masonluk Tarihinin Ana Hatları”, **Yeni İstiklal**, No:135, 25 Eylül 1965, s.3
- Arı, Hüseyin: “Röportajlarımız: M.T.T.B. Başkanının Diliyle Ana Davalar”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:10, 20 Eylül 1967, s.6,7 ve 18
- Arvas, İbrahim, “İnönü ve 2’nci Dünya Harbi, **Yeni İstiklal**, No:211, 25 Ağustos 1965, s.5
- Arvas, İbrahim: “Arvas Ailesi-Ermeni Faaliyeti-İttihatçılar ve Sultan Abdülhamid”, **Yeni İstiklal**, No:191, 7 Nisan 1965, s.4
- Arvas, İbrahim: “Tarihi Hakikatler”, **Yeni İstiklal**, No:197, 19 Mayıs 1965, s.4 ve 12
- Arvas, İbrahim: “Yakın Tarihimizin Bilinmeyen Gerçekleri”, **Yeni İstiklal**, No:229, 29 Aralık 1965, s.5
- Arvas, İbrahim: **Tarihi Hakikatler: İbrahim Arvas’ın Hatıratı**, Ankara, Resimli Posta Matbaası, 1964
- Arvas, İbrahim: “Birinci Cihan Harbinde Osmanlı İmparatorluğu- Rus İstilas-ı-Kıtlık, Açlık ve Hastalık”, **Yeni İstiklal**, No:192, 14 Nisan 1965, s.4
- Arvas, İbrahim: “Tarihi Hakikatler” **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.5

- Arvas, İbrahim: “Tarihi Hakikatler” **Yeni İstiklal**, No:232, 19 Ocak 1966, s.5
- Arvas, İbrahim: “Yakın Tarihimizin Bilinmeyen Gerçekleri”, **Yeni İstiklal**, No:236, 16 Şubat 1966, s.5
- Atilhan, Cevat Rıfat, “Görünmeyen Inkılap”, **Büyük Doğu**, 5. devre, No:45, 25 Ocak 1951, s.10-11
- Atilhan, Cevat Rıfat, “Görünmeyen Inkılap”, **Büyük Doğu**, 5. devre, No:35, 17 Kasım 1950, s.10
- Atilhan, Cevat Rıfat, “Görünmeyen Inkılap”, **Büyük Doğu**, 5. devre, No:34, 10 Kasım 1950, s.10
- Atilhan, Cevat Rıfat: “1912’yi Unutmayalım” **Yeni İstiklal**, No:57, 19 Ocak 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Acı Hakikatler”, **Yeni İstiklal**, No:73, 9 Mayıs 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Parçala ve Hükmet”, **Yeni İstiklal**, No:255, 29 Mayıs 1966, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Yanlış Yol”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Acı Hakikatler”, **Yeni İstiklal**, No:73, 9 Mayıs 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Bizim Bundan Bir Ders Aldığımız Yok” **Yeni İstiklal**, No:85, 1 Ağustos 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Bu Bir Mahşeri Ayaklanma ve Uyanıştır!”, **Yeni İstiklal**, No: 275, 16 Kasım 1966, s.2
- Atilhan, Cevat Rıfat: “Bu Derece Küstahlığın Sırrı ve Kaynağı Neydi?”, **Yeni İstiklal**, No:107, 2 Ocak 1963, s.2

- Atilhan, Cevat Rifat: “Bu Gaflet Daha Ne Kadar Sürecektir”, **Yeni İstiklal**, No:122, 24 Nisan 1963, s.8
- Atilhan, Cevat Rifat: “Fırtına Dindi”, **Yeni İstiklal**, No:253, 15 Haziran 1966, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:27, 22 Eylül 1950, s.10
- Atilhan, Cevat Rifat: “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:26, 15 Eylül 1950, s.12
- Atilhan, Cevat Rifat: “Hep Aynı Zihniyet”, **Yeni İstiklal**, No:97, 24 Ekim 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “İhtilalin Mesuliyeti Yine Meşrutiyet Yine Yahudilik”, **Yeni İstiklal**, No:103, 5 Aralık 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “İnkılaplar- Koalisyonlar ve Ötesi”, **Yeni İstiklal**, No:83, 18 Temmuz 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Kan mı İstiyorsunuz? Fakat Bir Şartla!” **Yeni İstiklal**, No:77, 6 Haziran 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Milletin Kaderinden Ellerini Bir Türlü Çekmeyenler”, **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Milletin Kaderinden Ellerini Bir Türlü Çekmeyenler”, **Yeni İstiklal**, No:230, 5 Ocak 1966, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Milli Gurur ve Haysiyetimizle Oynayanlar”, **Yeni İstiklal**, No:123, 1 Mayıs 1963, s.1
- Atilhan, Cevat Rifat: “Ne Kadar Çok Aldanış Bu?”, **Yeni İstiklal**, No:280, 4 Ocak 1967, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Tehlike Çanları Çalıyor”, **Yeni İstiklal**, No:206, 21 Temmuz 1965, s.2

- Atilhan, Cevat Rifat: “Türkiye’de Farmasonlar: Din Düşmanı Kızıl ve Sinsi Tehlike”, **Sebilürreşad**, No:1, Mayıs 1948, s.9
- Atilhan, Cevat Rifat: “Yanlıı Yol”, **Yeni İstiklal**, No:137, 9 Ekim 1963, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: “Yine Uykudayız Yine Uykuda!”, **Yeni İstiklal**, No:58, 26 Ocak 1962, s.2
- Atilhan, Cevat Rifat: **Bütün Çıplaklığıyla 31 Mart Faciası**, 5.bsk, İstanbul, Bahar Yayınevi, 1972
- Atilhan, Cevat Rifat: “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:27, 22 Eylül 1950, s.10
- Atilhan, Cevat Rifat: “Görünmeyen İnkılap” **Büyük Doğu**, 5.devre, No: 39, 15 Aralık 1950, s.10
- Atilhan, Cevat Rifat: “Görünmeyen İnkılap”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s.10
- Atsız, Nihal: “Abdülhamid Han=Gök Sultan”, **Yeni İstikal**, No:40, 20 Eylül 1961, s.9
- Atsız, Nihal: “Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri ve Çektiklerimiz” **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:1, 6 Mart 1959, s.11
- Ayaşlı, Münevver: “Hatırat Bırakmadan Göçüp Gidenler”, **Yeni İstiklal**, No:216, 29 Eylül 1965, s.5
- Aytepe, Oğuz: “Yeni Belgelerin Işığında Şeyh Recep Olayı ve Şeyh Recep Kamil Özgüneş” **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, No:55 Mart 2003, s.41-50
- Aytürk, İlker: “Erken Cumhuriyet’te Modernleşme, Laiklik ve Milliyetçilik: Mete Tunçay’ın Tek-Partisi’nin Kırk Yıl Gecikmiş Eleştirisi”, **Post-Post Kemalizm: Türkiye Çalışmalarında Yeni**

- Arayışlar**, der. İlker Aytürk, Berk Esen, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2023, s.193-239
- Ayvazoğlu, Beşir: “Tanrıdağ’dan Hira Dağı’na Uzun İnce Yollar”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 4.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.541-578
- Bağçeci, Yahya: “Sultan II. Abdülhamid’e Ermeniler Tarafından Düzenlenen Bombalı Suikast”, **Devr-i Hamid: Sultan II. Abdülhamid**, ed. Metin Hülagü, Şakir Batmaz, Gülbadi Alan, 5c., Kayseri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011 s.277-302
- Bahar, Hüseyin: “İkinci Meşrutiyet ve Fikir Hareketleri”, **Yeni İstiklal**, No:84, 25 Temmuz 1962 s.2
- Balkır, Rıdvan: “Yahudi Vatanı” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969 s. 27-28
- Balkır, Rıdvan: “Türkler ve Moskoflar”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:17, 8 Kasım 1967, s.14
- Balkır, Rıdvan: “Yahudi Vatan” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969, s.27 ve 28
- Balkır, Rıdvan: “Yahudi Vatan” **Büyük Doğu**, 14. Devre, No:1, 1 Mayıs 1969, s.27-28
- Başar, Ahmet Hamdi: “Yakın Tarih: M. Kemal’in İçki Sofrasında Din ve Laiklik Müzakeresi”, **Büyük Gazete**, No:17, 18 Ağustos 1976, s.7
- Başeren, Sertaç: “Kıta Sağanlığı: Doğal Uzantı ve Mesafe İlişkileri”, **Dış Politika Dergisi**, c. VI, No:1, 1995, s.52-72
- Başpınar, Gizem, Bayrak, Şeyma: “Cumhuriyet Baloları”, **Kebikeç İnsan Bilimleri için Araştırma Dergisi**, No:38, 2014, s.307-316

- Bayram Soy, “Jön Türk Devrimi’ne İngiltere’nin Yaklaşımı”, **Doğu Batı: II. Meşrutiyet 100.Yıl**, No:46 XI.c, 2008, s. 143-177
- Belge, Murat: “Türkiye’de Zenofobi ve Milliyetçilik”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk, 4.c., İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.178-192
- Betz, Hans- George: “Conditions Favouring Succes and Failure of Radical Right Wing Populist Parties in Contemporary Democracies”, **Democracies And The Populist Challenge**, ed. Yves Many and Yves Surel, Palgrave, 2002
- Birnbaum, Pierre; Katznelson, Ira: “Emancipation And The Liberal Offer”, **Paths of Emancipation: Jews, States And Citizenship**, ed. Pierre Birnbaum and Ira Katznelson, Princeton University Press, 1995, s.3-36
- Blunt, Wilfrid Scawen: “Günümüzde Hilafet Meselesi”, **Hilafet Risaleleri**, ed. İsmail Kara, 1c., İstanbul, Klasik Yayınları, Kasım 2002, s.145-160
- Bora,Tanıl: “Sol Sağ Şemasında İslamcılık: Üçüncü Yol, Orta Yol, Milli Sağ”, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Bildirileri**, ed. İsmail Kara, Asım Öz, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul,2013, s.514-538
- Can, Kemal: “Ülkücü Hareketin İdeolojisi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 4.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.663-685
- Cumalıoğlu, Dr. Fehmi: “Laiklik Prensibi”, **Yeni istiklal**, 1 Şubat 1961, s.3
- Cumalıoğlu, Fehmi: “Millet ve Milliyetçilik”, **Yeni İstiklal**, No: 19, 26 Nisan 1961, s.2

- Çağaptay, Soner: “Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk. 4.cilt, İletişim Yayınları, 2008, s.245-275
- Çavdarlı, Rıza: “Tarih Davasının İç Yüzü”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:66, 6 Haziran 1947, s.6
- Çetinsaya, Gökhan: “Dış Politika”, **Sultan II. Abdülhamid ve Dönemi**, ed. Coşkun Yılmaz, 2.bsk, İstanbul, Sultanbeyli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, Ocak 2014 s.138-149
- Çırakman, Aslı: Oryantalizmin Varsayımsal Temelleri: Fikri Sabit İmgelem ve Düşünce Tarihi, **Doğu Batı**, 2.bsk, No:20, Ankara, 2002, s.191-192
- Çıtak, Zana: “Post Kemalizm ve Laiklik bir Eleştiriyi Yeniden Düşünmek”, **Post-Post Kemalizm: Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar**, der. İlker Aytürk, Berk Esen, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2023, s.315-353
- Çiğdem, Ahmet: “İslamcılık ve Türkiye Üzerine Bazı Notlar”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık**, ed. Yasin Aktay, 6 c., İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s.26-33
- D’ohsson, Mouradgea: **XVIII. Türkiye’de Örf ve Adetler**, çev. Zehran Yüksel, İstanbul, Tercüman Gazetesi, ty
- D’ohsson: “Şapka”, **Büyük Gazete**, No: 97, 19 Nisan 1978, s.7
- Danışmend, İsmail Hami: “Zavallı Kızıl Sultan”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.15
- Danışmend, İsmail Hami: “Devşirmecilik Kanuni Devrinde Devşirme İhanetleri”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:1, 14 Ekim 1949, s.11 ve 12

Danişmend, İsmail Hami:	“Sultan Abdülhamid ve Meşrutiyet”, Yeni İstiklal , No: 133, 11 Eylül 1963, s. 8
Danişmendoğul, Said Sadi:	“Yabancı Kan”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:9, 9 Aralık 1949, s.13
Dedektif Bay X,	“Nasıl Başlayıp Nasıl Bitirdiler”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:33, 3 Kasım 1950, s.3 ve 16
Dedektif X Bir,	“İşte”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:2, 21 Ekim 1949, s.3
Dedektif X Bir,	“Vesikalarla Büyük İfşalarımız”, Büyük Doğu , 11. Devre, No:6, 4 Kasım 1964, s.4 ve 5
Dedektif X Bir:	“Hesap”, Büyük Doğu , 4.Devre, No:1, 14 Ekim 1949, s.3
Dedektif X Bir:	“İşte!”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:2, 21 Ekim 1949, s.3
Dedektif X Bir:	“İşte İnönü!”, Büyük Doğu , 10. Devre, No:13, 29 Mayıs 1959, s.8
Dedektif X Bir:	“Allahsız”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s. 3
Dedektif X Bir:	“Hakikat: Hakikat için Hakikat!” Büyük Doğu , 5.Devre, No:25, 8 Eylül 1950, s.3 ve 10
Dedektif X Bir:	“Hesap” Büyük Doğu , 5.devre, No:1.sayı, 14 Ekim 1949, s.3 ve 13
Dedektif X Bir:	“İfşa”, Büyük Doğu , 5. Devre, No:3, 28 Ekim 1949, s.3
Dedektif X Bir:	“İnönü ve Milli Mücadele”, Büyük Doğu , 10.Devre, No:14, 5 Haziran 1959, s.8

- Dedektif X Bir: “İnönü ve Müslümanlık”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:41, 29 Aralık 1950, s.9
- Dedektif X Bir: “İnönü ve Türklük”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:41, 24 Aralık 1950, s.8
- Dedektif X Bir: “İsmet İnönü Destanıdır! Sağır!”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.9
- Dedektif X Bir: “İsmet Paşa ve Lozan’ın İçyüzü”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.3
- Dedektif X Bir: “İsmet Paşa ve Lozan’ın İçyüzü”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:29, 6 Ekim 1950, s.3
- Dedektif X Bir: “Rıza Nur’un Gizli Hatıraları”, **Büyük Doğu**, 13.Devre, No:13, 11 Ekim 1976, s.6-7
- Dedektif X Bir: “Serbest Fırka: Bizde Muhalefet Komedyasının 1 Numaralı Kahramanı”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 21, 3 Mart 1950 s.3 ve 7
- Dedektif X Bir: “Siyonistlik”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:17, 8 Kasım 1967, s.6
- Dedektif X Bir: “Yusuf İzzettin’i Yahudiler Öldürttü”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:18, 15 Kasım 1967, s.6 ve 7
- Dedektif X Bir: “Zulüm”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:37, 1 Aralık 1950, s.3
- Dedektif X Bir: “İnönü ve Kardeş”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:28, 28 Eylül 1950, s.3
- Dedektif X Bir: “İslam’ı İlk İmha Davranışı”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:13, 31 Mart 1971, s. 12-13
- Dedektif X Bir: “Kahramanlarla Manaların Gerçeği”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.3

- Dedektif X Bir: “Uyan”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:7, 25 Kasım 1949, s.14
- Demirdağ, Yusuf : “Manevi Kuvvetler Vazife Başına”, **Yeni İstiklal**, No:111, 30 Ocak 1963, s.6
- Demirel, Tanel: “1946-1980 Döneminde “Sol” ve “Sağ”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 9.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s. 413-450
- Deringil, Selim: “II. Abdülhamid’in Dış Politikası”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, C:II, İstanbul, İletişim Yayınları, s.304-307
- Dr. Lütfi, “İstiklal Savaşı’nda Ulemanın Büyük Hizmetleri: Din Gücüyle Kazanılan Savaş, **Yeni İstiklal**, No: 183, 10 Şubat 1965, s.8
- Duru, Kazım Nami: “Meşrutiyetten Beri: İnkılap Hayatımızdan Sayfalar:10”, **Büyük Doğu**, No:21, 1. Devre, 3 Mart 1944, s,12
- Dündar,Fuat: “Milli Ezber: Saf Türk- Karışık Öteki”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk, 4.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008 s.893-900
- Düzdağ, M. Ertuğrul: “İbret aynasından Çehreler: Alexandre Israel Helphand Parvus”, **Sebil**, No:3 16 Ocak 1976, s.6
- Düzdağ, M.Ertuğrul: “İbret Aynasından Çehreler: Dönmeler Mezarlığından Sahneler”, **Sebil**, No:24, 11 Haziran 1976, s.6
- Düzdağ, M.Ertuğrul: “Sabatay Sevi ve Dönmeler”, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.6
- Edib, Eşref: “Sebilürreşad İstiklal Mahkemelerinde”, **Yeni İstiklal**, No:203, 30 Haziran 1965, s.4

- Edip, Eşref Edip: “Osmanlı Devleti’nde Tanzimat ve Islahat Hareketinin İçyüzü: Haçlı Batı Osmanlı Devleti’nin Temellerini Nasıl Çökertti” **Büyük Gazete**, No:32, 1 Aralık 1976, s.12
- Edip, Eşref: “Garplılaşma Hareketinde Hristiyanlaşma da Var Mıdır?”, **Sebilürreşad**, C: I, No:10, Ağustos 1948, s.146-147
- Edip, Eşref: “Tarih Sahte Kahramanlardan Ali Paşa”, **Büyük Doğu**, No:7, 12. Devre, 3 Kasım 1965, s.10-11
- Edip, Eşref: “Tarih: Sahte Kahramanlardan Ali Paşa”, **Büyük Doğu**, 12. Devre, No:7, 3 Kasım 1965, s.10
- Edip, Eşref: “Türkiye’de Dönmelik Tarihçesi”, **Sebilürreşad**, No:10, Ağustos 1948, s.153, No:11, Ağustos 1948, s.174
- Eroğlu, Veysel: “Ermeni ve Vahşeti”, **Sebil**, No:78, 24 Haziran 1977, s.8
- Ertan, Veli: “Milli Mücadele ve Karaisalı Müftüsü Hacı Mehmed Aldatmaz”, **Sebil**, No:149, 27 Ekim 1978, s.12
- Ertan, Veli: “Milli Mücadele ve Karaisalı Müftüsü Hacı Mehmed Aldatmaz”, **Sebil**, No:149, 27 ekim 1978, s.12
- Ertüz, Halil Nusrat: “Röportajlarımız: Abdülhamid ve İnönü”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:23, 25 Ağustos 1950, s.11
- Ertüz, Halil Nusret: “Abdülhamid ve İnönü” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:23, 25 Ağustos 1950, s. 11
- Eş, Salahaddin: “Ermeni”, **Sebil**, No:11, 12 Mart 1976, s. 11
- Eş, Salahaddin: “Ermeni”, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.11

- Eş, Selahaddin: “Ermeni”, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.11
- Eş, Selehaddin: “Güya ‘HükümFerma’ Olan Millet Şaşkın”, **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.6
- Eş,Salahaddin: “Ermeni”, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.11
- Evcin, Erol: “Kazım Karabekir Paşa’nın Basında Neşredilen Tarihi Mektupları ve Bunların Kamuoyundaki Yansımaları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, XXIX.C, No:87, Kasım 2013, s.1-66
- Eygi, M. Şevket: “Merhum Eşref Edip ve Sebilürreşad”, **Büyük Gazete**, No:59, 15 Haziran 1977, s.5
- Eygi, M. Şevket; “İslam Kıyafeti”, **Büyük Gazete**, No:11, 7 Temmuz 1976, s.4
- Eygi, M. Şevket: “Merhum Üstad Necip Fazıl”, **Milli Gazete**, 2013
- Eygi, M. Şevket: “Ruzname”, **Yeni İstiklal**, No: 266, 14 Eylül 1966, s.2-12
- Eygi, M. Şevket: “İslam Düşmanlarıyla İş Yapılmaz”, **Büyük Gazete**, No:14, 28 Temmuz 1976, s.4
- Eygi, M. Şevket: “İslami Görüş Işığında Hizmet anlayışımız”, **Büyük Gazete**, No: 56 25 Mayıs 1977, s.3
- Eygi, M. Şevket: “Merhum Üstad Mahir İz”, **Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, No:47, 2021, s.31-36
- Eygi, M. Şevket: “Batı Medeniyeti”, **Büyük Gazete**, No:27, 27 Ekim 1976, s.3
- ,
Eygi, M. Şevket: “Buhranın Uzun Vadeli Tedbirlerinden Maarifin Islahı” **Büyük Gazete**, No:131, 9 Nisan 1980, s.3

- Eygi, M. Şevket: “Cihada Hazır Olunuz”, **Bugün Gazetesi**, 16 Şubat 1969, s.1 ve 7
- Eygi, M. Şevket: “Dünkü Ahlakımız”, **Büyük Gazete**, No:13, 21 Temmuz 1976, s.12
- Eygi, M. Şevket: “Görüşler: Mason Saltanatı”, **Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s.5
- Eygi, M. Şevket: “Hizmet ve Çile” **Büyük Gazete**, No:37, 5 Ocak 1977, s. 4
- Eygi, M. Şevket: “İslam İnsanı Maddecî Olamaz”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.6
- Eygi, M. Şevket: “Kabahat İslam’da Değil Müslümanlardadır”, **Büyük Gazete**, No:13, 21 Temmuz 1976, s.7
- Eygi, M. Şevket: “Kavmiyetçilik”, **Büyük Gazete**, No:125, 3 Ekim 1979, s.5
- Eygi, M. Şevket: “Kendimize Gelelim” **Yeni İstiklal**, No:32, 26 Temmuz 1961, s.1
- Eygi, M. Şevket: “Maarifimizin Perişan Hali”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.7
- Eygi, M. Şevket: “Marifimizin Perişan Hali”, **Büyük Gazete**, No:1 Ocak 1976, s.7
- Eygi, M. Şevket: “Milliyetçi Gençliğe Düşen Vazifeler”, **Yeni İstiklal**, No:41, 27 Eylül 1961, s.1 ve7
- Eygi, M. Şevket: “Tenkit: Bid’atler”, **Büyük Gazete**, No:23, 29 Eylül 1976, s.11
- Eygi, M. Şevket: “Ümmetçilik”, **Yeni İstiklal**, No:245, 20 Nisan 1966, s.2

- Eygi, M. Şevket: “CHP’nin Ezan Yasağı: ‘Allahuekber’ Diyenleri Zindana Atarlardı”, **Büyük Gazete**, No:35, 22 Aralık 1976, s.4
- Eygi, M. Şevket: “Ey Kardeşler! İstibal Bizimdir... Fakat...”, **Büyük Gazete**, No:2, 5 Mayıs 1976, s.8
- Eygi, M. Şevket: “Okumak ve Düşünmek”, **Yeni İstiklal**, No: 17, 12 Nisan 1961, s.3
- Eygi, M. Şevket: “Siyasetle Olmaz”, **Büyük Gazete**, No:78, 2 Kasım 1977, s.3
- Eygi, M. Şevket: “Türkiye Niçin İlerliyemiyor? Batılılaşma Çığırının İflası”, **Büyük Gazete**, No:1, Ocak 1976, s.12
- Eygi, M. Şevket: “Yeni Camilerimiz Nasıl Olmalı”, **Büyük Gazete**, No:3, 12 Mayıs, 1976, s.10
- Eygi, M. Şevket: “Yenilen İslam Değil Arap Sosyalizmidir”, **Yeni İstiklal**, No:290, 25 Haziran 1967, s.2
- Eygi, M. Şevki: “Tarihten İbret Almak”, **Büyük Gazete**, No: 119, 20 Aralık 1978, s.3
- Eygi, M.Şevket: “Dün ve Bugün (26 Ocak 1968 Tarihli Bugün’den)”, **Büyük Gazete**, No:67, 10 ağustos 1977, s.6
- Eygi, M.Şevket: “Ruzname: Bu Ne Biçim Laiklik Böyle”, **Yeni İstiklal**, No:271, 19 Ekim 1966, s.2
- Eygi,M. Şevket: “İslam Kongresinde ve O. Şarkta Gördüklerim”, **Yeni İstiklal**, No:62, 24 Şubat 1962, s.4
- Farah, Ceaser E.: “Great Britain, Germany and the Ottoman Caliphate”, **Der Islam**, c.66, Berlin, De Gruyter, 1989, s.264-288

- Finkel, Caroline: “Büyük Adamların Tarihi”, **Resmi Tarih Yalanları**, ed. Cem Küçük ve Münir Üstün, 7.bsk, İstanbul, Profil Yayıncılık, 2013 s.51-56
- Giray, Muharrem: “31 Mart Vak’asının Tertipçileri Selim Sırrı ile Rıza Tevfik Mi?”, **Büyük Doğu**, 10.Devre, No:8,24 Nisan 1959, s.12
- Giray, Muharrem: “31 Vak’asının Tertipçileri Selim Sırrı ile Rıza Tevfik mi?” **Büyük Doğu**, 10.devre, No:8, 24 Nisan 1959 s.12
- Göcek, Fatma Müge: “Osmanlı Devleti’nde Türk Milliyetçiliğinin Oluşumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk. 4.cilt, İletişim Yayınları, 2008, s.63-81
- Gürpınar, Doğan: “Gizli Tarih: Türkiye Sağının Tek Parti Devrine Bakışları (1950-1980)”, **Toplumsal Tarih Akademi**, No:3, Aralık 2023, s.8-27
- Iggers, Georg: “Historiography in the 20 th Centurry” **The Misuses of History: Symposium on “Facing Missuses of History” Oslo (Norway) 28-30 June 1999**, Belgium, Council of Europe Publishing, 2000 s.9-23
- Iggers, Georg: “Ottomanism, Turkism an Egyptianization Nationalist History in the Middle East” **A Global History of Modern Historiography**, Georg G. Iggers, Q. Edward Wang with the Assistance of Supriya Mukherjee, London, 2016, s.194-197
- Iggers, Georg: “Historiography in a Revolutionary Age Between 1789-1848” **A Global History of Modern Historiography**, Georg G. Iggers, Q. Edward Wang with the Assistance of Supriya Mukherjee, London, 2016, s.69-77
- İmer, M. Kubilay: “Milli Selamet Kadrosu”, **Yeni İstiklal**, No:75, 23 Mayıs 1962, s.4

- İmer, M. Kubilay: “Milliyetçilik Düşmanları”, **Yeni İstiklal**, No:82, 11 Temmuz 1962
- İrem Nazım: “Bir Değişim Siyaseti Olarak Türkiye’de Cumhuriyetçi Muhafazakârlık: Temel Kavramlar Üzerine Değerlendirmeler, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3. Bsk, 5.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.105-117
- Kabaklı, Ahmet: “Milliyetçiler Birleşiniz”, **Yeni İstiklal**, No:79, 29 Haziran 1962 s.8
- Kaflı, Kadircan: “Türkçe Ezan Meselesi?...” **Yeni İstiklal**, 15 Mart 1961, s. 6
- Kağnıcı, Gökhan: Eski Mezopotamya’da Bir iktidar ve Rıza Üretim Aracı Olarak Tarihyazımı” **Cogito: Tarihyazıcılığı**, sayı:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 306-312
- Kamacıhan, Emine Betül: “Atılhan’ın Gözünden Yahudilerin Sina Cephesindeki Casusluk Faaliyetleri”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, No:12, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2023, s.91-94
- Kandemir, “İsmet İnönü, Milli Mücadeleye Zorla İştirak Ettirilmiştir”, **Yeni İstiklal**, No: 256, 6 Temmuz 1966, s.3
- Kansu, Aykut Kansu: **İttihadcıların Rejim ve İktidar Mücadelesi 1908-1913**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016
- Kara, İsmail, “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not”, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi: Sempozyum Tebliğleri**, ed. İsmail Kara, Asım Öz, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013, s.15-45
- Karabekir, Kazım: “Osmanlı Devletini Nasıl Yıkıldılar?”, **Büyük Gazete**, No:33, 8 Aralık 1976, s.25

- Karakuzu, İsmail: “Harf Değişikliği ve Neticeleri”, **Sebil**, No:14, 2 Nisan 1976, s.15
- Karayel, M. Sami: “Devşirmeciliğin Ruhu”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:48, 16 Şubat 1951, s.11
- Karayel, M. Sami: “Devşirmecilik Ruhu”, **Büyük Doğu** No:19, 18 Şubat 1944, s.14
- Karayel, M. Sami: “Mithat Paşa, Büyük Doğu, 5. Devre, No:62, 29 Haziran 1951, s.11
- Karayel, M. Sami: “Tanzimatın Hediyesi”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:15, 24 Aralık 1943, s.14
- Karayel, M. Sami: “Tanzimatın İçyüzü”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:7, 29 Ekim 1943, s.14
- Karayel, M. Sami: “Tarih ve Sultan Hamit”, **Büyük Doğu**, No:28, 21 Nisan 1944, s.14
- Karayel, M.Sami: “İç Yüzüyle Abdülhamid:5”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:52, 25 Ekim 1946, s.14
- Karayel, Sami: “İc Yüzüyle Abdülhamid” **Büyük Doğu**, 2.devre, No:51, 18 Ekim 1946, s.14
- Karayel, Sami: “İç yüzüyle Abdülhamid” **Büyük Doğu**, 1. Devre No:55, 22 Kasım 1946 s. 14
- Karayel, Sami: “İç Yüzüyle Abdülhamid”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:55, 22 Kasım 1946 s. 14
- Karayel, Sami: “İç Yüzüyle Abdülhamid”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:51, 18 Ekim 1946, s.14
- Kurtbaş, İhsan: “Bir Klasik Elitizm Eleştirisi ve Yeni Bir Elitizm Modeli Önerisi: Güçlü Demokratik Elitizm Modeli” **International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, No: 12/3, s. 385-412

- Keddie, Nikkie R.: “Pan-Islam as Proto-Nationalism”, **Journal of Modern History**, 1969, s.15-23
- Keyder, Çağlar: “1990’larda Türkiye’de Modernleşmenin Doğrultusu”, **Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik**, ed. Sibel Bozdoğan, Reşat Kasaba, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, s.29-42
- Kılıç, Murat: “Nurettin Topçu’da Komünizm ve Sosyalizm” **II. Türk İslam Siyasi Düşüncesi Kongresi Bildiriler Kitabı**, Kütahya, 26-28 Ekim 2017, s.431-440
- Kılıçkaya, Derya: “Asmalımescit 74 ve İntermezzo Adlı Eserlerdeki Sanatkarlar ve Yaşam Tarzları, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü III. Genç Bilim Adamları Sempozyumu**, 16-17-18- Mayıs 2011, s.19-50
- Kılınç, Mustafa: “Türk Demokrasi Tarihinde Millet Partisi ve Osman Bölükbaşı Üzerine Bir İnceleme”, **International Journal of Social and Humanities Sciences Research**, 5.c, No.23, 2018, s.1241-1246
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Abdülhamid ve Avrupalı”, **Büyük Doğu**, 12. Devre, No:2, 29 Eylül 1965, s.10
- Kısakürek, Necip Fazıl: “ ‘Romanoflar’”, **Yeni İstiklal** No:112, 6 Şubat 1963, s.3
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Ayasofya”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:6 10 Nisan 1959, s.1 ve 16
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Ayasofya”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:6, 10 Nisan 1959, s.16
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Binbir Çerçevden: Cumhuriyet”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:7, 29 Ekim 1943, s.2

- Kısakürek, Necip Fazıl: “Hindistan İanesi”, **Büyük Doğu**, 5. Devre No: 40, 22 Aralık 1950, s.8
- Kısakürek, Necip Fazıl: “İttihat ve Terakki Cinayetleri: Ermeniye Zulümler”, **Yeni İstiklal**, No:108, 9 Ocak 1963, s.3
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Kurtuluş”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:5, 15 Ekim 1943, s.2
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Milli Kahramanlar”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:44, 19 Ocak 1951
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Moskof”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:10, 10 Mart 1971, s.3
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Müdafaa”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:67, 10 Ekim 1947, s.6-7
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Yahudi”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:5, 3 Şubat 1971, s.3
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Abdülhamid ve Avrupalı” **Büyük Doğu**, 13. devre, No:2, 29 Eylül 1965, s.10-11
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Amerika Dünya ve Biz, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:20, 17 Temmuz 1959, s.1
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Anadolu ve Anadoluculuk”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:21, 24 Temmuz 1959, s.1 ve 16
- Kısakürek, Necip Fazıl: “İttihat ve Terakki Cinayetleri” **Yeni İstiklal**, No: 108,9 Ocak 1963,s.8
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Ölçü”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:11, 15 Mayıs 1959, s.1
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Tanrı Kulundan Dinlediklerim: Dördüncü Mektup”, **Büyük Doğu**, No: 8, 5 Kasım 1943, s.5

- Kısakürek, Necip Fazıl: Tanrı Kulundan Dinlediklerim: Ve Tarihçe, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:30, 24 Mayıs 1946, s.11
- Kısakürek, Necip Fazıl: “İttihat ve Terakki Cinayetleri” **Yeni İstiklal**, No: 107, s.2
- Kısakürek, Neslihan: “İnsanlık Düşmanı Yahudi”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:7, 30 Ağustos 1967 s.15
- Kısakürek, Neslihan: “Yahudi”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:5, 6 Ağustos 1967, s.14
- Kısakürek, Necip Fazıl: “Büyük Mazlumlar İstiklal Mahkemesi Mahkumlarından Birkaçı”, **Yeni İstiklal**, No:113, 13 Şubat 1963, s.3 ve 6
- Koç, Nurgün: “Milli Türk Talebe Birliği: Bir Öğrenci Yapılanması ve Necip Fazıl Kısakürek, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, 17.c, No:33, Şubat 2022, s.24-63
- Koçu, Reşad Ekrem: “Geçmişten Yapraklar: Arnavut Patrona Halil”, **Büyük Doğu**, 1.devre, No:5, 15 Ekim 1943, s.14
- Koloğlu, Orhan: “İttihat-Terakki Partisinin Dış Politikası”, **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç: 15-17 Ekim Sempozyuma Sunulan Tebliğler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1999, s.233-239
- Konukman, Dr. R. Ercüment: “II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri”, **Yeni İstiklal**, No:36, 23 Ağustos 1961, s.8
- Konukman, Ercüment: “II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri”, **Yeni İstiklal** No:37, 30 Ağustos 1961 s.8
- Konukman, R. Ercüment: “II. Meşrutiyeti Hazırlayan Sebepler ve Neticeleri”, **Yeni İstiklal**, No:36, 23 Ağustos 1961, s. 8

- Konyalı, İ. Hakkı: “Sultan 2. Abdülhamid’in İttihatçılara ve Sultan Reşad’a Verdiği Ders” **Yeni İstiklal**, No: 281, 11 Ocak 1967, s.10
- Konyalı, İ. Hakkı: “İnkılap Mezalimi, **Sebil**, No:40 1 Ekim 1976, s.14
- Konyalı, İ. Hakkı: “İnkılap Mezalimi: Ahır Yapılan Türbeler, **Sebil**, No:36, 3 Eylül 1976, s.11
- Konyalı, İ. Hakkı: “İnkılap Mezalimi: Kerpiç Haline Gelen Kur’anı Kerim’ler”, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.10
- Konyalı, İ. Hakkı: “İnkılap Mezalimi:Padişah Tuğraları ve Kitabeler Yok Ediliyor, **Sebil**, No:14, 2 Nisan 1976, s. 12
- Konyalı, İ. Hakkı: “İnkılap Mezalimi:Padişah Tuğraları ve Kitabeler Yok Ediliyor, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.12
- Konyalı, İbrahim Hakkı: “Sultan II. Abdülhamid ve Rus Japon Harbi”, **Yeni İstiklal**, No: 284, 15 Şubat 1967 s.5
- Köseoğlu, Talha: “Mukaddesatçılık: A Cold War Ideology of Muslim Turkish Ressentiment” **International Journal of Middle East Studies**, 2023, s.1-22
- Küçük, Ubeydullah: “Müslümanlığı Tehdit Eden en kuvvetli Bid’at: Mezhepsizlik Fitnesi”, **Dini Tamir Davasında Din tahripçileri**, 4.bsm., İstanbul, Bedir Yayınları, 1997, s.3-7
- Laç, Abdurrahman Şeref: “Şu 31 Mart Dedikleri Rezalet”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.2
- Laç, Abdurrahman Şeref: “Şu 31 Mart Dedikleri Rezalet”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s. 2
- Livan, H. Furkan: “Türk Siyasal Düşüncesinde Modernleşme ve Bergsonculuk: Anti Mi? Alternatif Mi? **Ankara**

Üniversitesi SBF Dergisi, No:4 c.75, 2020, s.1443-1467

Lorenz, Chris:

“Senin Tarihin Sana, Benimki Bana Tarihte Hakikat ve Nesnellik Üzerine Düşünceler” **Cogito: Tarihyazıcılığı**, sayı:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s.yaz

Mardin, Şerif:

“Turkish Islamic Exceptionalism Yesterday and Today: Continuity, Rupture and Reconstruction in Operational Codes”, **Turkish Studies**, No:2, 2005, s.143-150

Meriç, Cemil:

“Fildişi Kuleden: Sarıklı İhtilalcı”, **Sebil**, No:4, 23 Ocak 1976, s.5

Mert, Nuray:

“Muhafazakârlık ve Laiklik”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 5.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.314-345

Mert, Nuray:

“Cumhuriyet Türkiye’sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm**, 2.c, 6.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.197-209

Mert, Nuray:

“İslam’ın Siyasallaşması ve İslamcılığın Seyri”, **Toplum ve Bilim**, No:149, 2019, s.5-43

Mertoğlu, M. Suat:

“Kaynaklara Dönüş Hareketi: Selefî Bir Talep mi, Modern Bir Yükseliş mi?”, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi: Sempozyum Tebliğleri**, ed. İsmail Kara, Asım Öz, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013 s.145-161

Metinsoy, Murat:

“Sources of Anti-Secularism in Modern Turkey: A Social History Approach” **Journal of Balkan and Near Eastern Studies**, C.26, No:6, 2024, s.832-850

Mısıroğlu Kadir:	“Büyük Tarihi İfşaat Sultan Vahüddin Kendini Savunuyor”, Sebil , No:142, 15 Eylül 1978, s.10
Mısıroğlu, Kadir	“ ‘ErmeniMeselesi’ ndeki Yeni kıpırdanışların Sebebi”, Sebil ,No:122 28Nisan1978, s.3
Mısıroğlu, Kadir	“ ‘ErmeniMeselesi’ ndeki Yeni kıpırdanışların Sebebi”, Sebil ,No:86, 1 Ağustos 1978, s.3
Mısıroğlu, Kadir Mısıroğlu:	“Türkçe’ye Suikasd İslam/a Suikasdın Bir Cüz/üdür”, Sebil , No:119, 7 Nisan 1978, s.11
Mısıroğlu, Kadir:	“Bir Siyasi Deha” Sebil , No:35, 27 Ağustos 1976 s. 2
Mısıroğlu, Kadir:	“Davet”, Sebil , No:15, 9 Nisan 1976, s.3
Mısıroğlu, Kadir:	“İkinci Fetret Devri”, Sebil No:8, 20 Şubat 1976, s.3
Mısıroğlu, Kadir:	“Kabuk kırılırken”, Sebil , No:37, 10 Eylül 1976, s.2
Mısıroğlu, Kadir:	“Niçin MSP”, Sebil , No:75, 3 Haziran 1977, s.3 ve 15
Mısıroğlu, Kadir:	Başlarken: Başyazı, Sebil , No:1, 1976, s.3
Mısıroğlu, Kadir:	“CHP Şemsiyesi”, Sebil , No:39, 24 Eylül 1976, s.1 ve 2
Mısıroğlu, Kadir:	“Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 1”, Sebil , No:7, 13 Şubat 1976, s.4
Mısıroğlu, Kadir:	“Almanya’da İkinci Şark’a Doğru Siyaseti mi?...”, Sebil , No:125, 19 Mayıs 1978, s.3
Mısıroğlu, Kadir:	“Bir Çocuk Maskesi”, Sebil , No:129, 16 Haziran 1978, s.3 ve 12

- Mısıroğlu, Kadir: “Bir İnadin Manası”, **Sebil**, No:22, 28 Mayıs 1976, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Büyük Tarihi İfşaat Sultan Vahüddin Kendini Savunuyor, **Sebil**, No:141, 8 Eylül 1978, s. 10
- Mısıroğlu, Kadir: “CHP ve İnkılapçılık Umdesi”, **Sebil**, No:19, 7 Mayıs 1976, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Hangisi Daha Tehlikeli?!..”, **Sebil**, No:48, 26 Kasım 1976, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Hangisi Daha Tehlikeli”, **Sebil**, No:48, 26 Kasım 1976, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:2, 9 Ocak 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:21, 21 Mayıs 1976, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:35, 27 Ağustos 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:37, 10 Eylül 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:50, 10 Aralık 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:51, 17 Aralık 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 10,”, **Sebil**, No:16, 16 Nisan 1976, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: “Manevi ve Maddi Kalkınmaların Ahengleştirilmesi”, **Sebil**, No:67, 8 Nisan 1977, s.3 ve 15

- Mısıroğlu, Kadir: “Tarihimizde Meçhul Kahramanlar Kadirbeyoğlu Zeki Bey”, **Sebil**, No:151, 17 Kasım 1978, s. 4
- Mısıroğlu, Kadir: “Türk ve Çin Münasebetlerindeki Yeni Gelişmelerin Düşündürdükleri”, **Sebil**, No:128, 9 Haziran 1978, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Türkçe’ye Suikasd: Resmi Kitabet ve sanayi Vekili Abdülkerim Doğru”, **Sebil**, No:15, 9 Nisan 1976, s.15
- Mısıroğlu, Kadir: “Türkiye Rusya ve Türk Rus Münasebetlerinin Geleceği”, **Sebil**, No:123, 5 Mayıs 1978, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:74, 27 Mayıs 1977, s.4 ve 5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Cumhuriyet Devrinde Bir Meşrutiyet ve Hilafet Müdafii Lütfi Fikri Bey” **Sebil**, No:115, 10 Mart 1978, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Cumhuriyet Devrinde Bir Meşrutiyet ve Hilafet Müdafii Lütfi Fikri Bey” **Sebil**, No:123, 5 Mayıs 1978, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Cumhuriyet Devrinde Bir Meşrutiyet ve Hilafet Müdafii Lütfi Fikri Bey” **Sebil**, No:116, 17 Mart 1978, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Kadirbeyoğlu Zeki Bey”, **Sebil**, No:148, 27 Ekim 1978, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Trabzon Meb’usu Şehid-i Muazzez Ali Şükrü Bey, **Sebil**, No:67, 8 Nisan 1977, s.4-5

- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Trabzon Meb’usu Şehid-i Muazzez Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:66, 1 Nisan 1977, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:87, 26 Ağustos1977, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:86, 19 Ağustos1977, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:85, 12 Ağustos1977, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:105, 30 Aralık1977, s. 11-12
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:63, 11 Mart 1977, s. 4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:62, 4 Mart 1977, s. 4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:60, 8 Şubat 1977, s. 4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanları: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No:59, 11Şubat 1977, s. 4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizin Meçhul Kahramanları”, **Sebil**, No:140, 1 Eylül 1978, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: “Niçin MSP”, **Sebil**, No:75, 3 Haziran 1977, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “CHP Bizanstır, Osmanlı Beyliği Hangi Parti Olacak”, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.2

- Mısıroğlu, Kadir: “CHP Şemsiyesi”, **Sebil**, No:39, 24 Eylül 1976, s.1 ve 2
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:28, 9 Temmuz 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:29, 16 Temmuz 1976, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:40, 1 Ekim 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:49, 3 Aralık 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:50, 10 Aralık 1976, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 4”, **Sebil**, No:10, 5 Mart 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 5”, **Sebil**, No:11, 12 Mart 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik”, **Sebil**, No:8, 20 Şubat 1976, s.4 ve 5
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 7”, **Sebil**, No:13, 26 Mart 1976, s.4-5
- Mısıroğlu, Kadir: “Petrol Boru Hattının Düşündürdükleri”, **Sebil**, No:54, 7 Ocak 1977, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Şenliği Şamatayı Bırak, Tarihe Bak”, **Sebil**, No:73, 20 Mayıs 1977, s. 11-14
- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Ali Şükrü Bey”, **Sebil**, No: 85, 12 Ağustos,1977, s.4-5

- Mısıroğlu, Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar” **Sebil**, No:58, 4 Şubat 1977, s.4
- Mısıroğlu, Kadir: Kemalist İnkılabın Anatomisi: Şekilcilik”, **Sebil**, No:33, 13 Ağustos 1976, s.3
- Mısıroğlu, Kadir: “Kemalist İnkılabın Anatomisi”, **Sebil**, No:29, 16 Temmuz 1976, s.3
- Mısıroğlu,Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Hilafetin Tek Müdafii Kadirbeyoğlu Zeki Bey”, **Sebil**, No:142, 15 Eylül 1978, s.4-5
- Mısıroğlu,Kadir: “Yakın Tarihimizde Meçhul Kahramanlar: Hilafetin Tek Müdafii Kadirbeyoğlu Zeki Bey”, **Sebil**, No:141, 8 Eylül 1978, s.4-5
- Mısıroğlu,Kadir: “Kemalist İnkılabın Farikaları: Ladinilik 6”, **Sebil**, No:12, 19 Mart 1976, s.4
- Mısıroğlu,Kadir: “Mahzun Bir Bayram Daha...”, **Sebil**, No:90, 16 Eylül 1977, s.3
- Mısıroğlu,Kadir: “Türkçe’ye Suikasd: Ölçü 2, **Sebil**, No:3, 16 Ocak 1976, s.15
- Millas, Herkül: “Milli Türk Kimliği ve ‘Öteki’ (Yunan **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik**, 3.bsk, 4.c., İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.193-201
- Mustafa Uzun, “Ezan’ın Türkçeleştirilmesi”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 12.c, Ankara, 1995, s.
- Mümtaz, Semih: “Sultan II. Abdülhamid’in Bazı Hususiyetleri” **Yeni İstiklal**, No:153, 29 Ocak 1964, s. 4
- Nail, Dogan: “18 Mart 1915 Çanakkale Zaferi”, **Büyük Doğu**, 10. Devre, No:3, 20 Mart 1959, s.8-9
No:11,1 Aralık 1965, s.11

- Nurdan, Gülçin Tuba: “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Mitoloji ve Salih Zeki Aktay Örneği”, **Mavi Atlas (Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı)**, 2023, s.43-50
- Nuriddin, Tevfik: “Hakayık-ül Beyan Fi Hakk-ı Cennetmekan Abdülaziz Han Risalesi”, eski yazıdan çev. Yaşar Koçak, **Sebil**, No:84, 5 Ağustos 1977, s.7
- Nuriddin, Tevfik: Hakayık-ül Beyan Fi Hakk-ı Cennetmekan Abdülaziz Han Risalesi”, eski yazıdan çev. Yaşar Koçak, **Sebil**, No:107, 13 Ocak 1977, s.13
- Nuriddin, Tevfik: “Hakayık-ül Beyan Fi Hakk-ı Cennetmekan Abdülaziz Han Risalesi”, eski yazıdan çev. Yaşar Koçak, **Sebil**, No:104, 23 Aralık 1977, s.13
- Nuriddin, Tevfik: “Hakayık-ül Beyan Fi Hakk-ı Cennetmekan Abdülaziz Han Risalesi”, eski yazıdan çev. Yaşar Koçak, **Sebil**, No:103, 16 Aralık 1977, s.13 Ocak 1963, s.8
- Ogan, M. Raif: “Dünden Bugüne Bir Nefs Muhasebesi”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.6 ve 14
- Ogan, M. Raif: “İttihad ve Terakki Cemiyeti, Yahut Masonluk ve Yahudilik”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:33, 3 Kasım 1950, s.6-7
- Ogan, M. Raif: “Masonluk ve Hürriyet”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:7, 30 Ağustos 1967, s.8
- Ogan, M. Raif: “Satılan İmparatorluk”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:57. Sayı, 25 Mayıs 1951, s.6
- Ogan, M. Raif: “Sultan Abdülhamid Vehimli miydi?” **Yeni İstiklal**, No:190, 31 Mart 1965, s.5
- Ogan, M. Raif: “Tarihten İbretli Sayfalar”, **Yeni İstiklal**, No:168, 28 Ekim 1964, s.11

- Ogan, M.Raif: “Masonlar” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:40, 22 Aralık 1950, s.11
- Ogan, Raif: “Sultan Abdülhamid ‘Kızıl Sultan’ lafını çıkaranlar Ermenilerdir” **Yeni İstiklal**, No:182, 3 Şubat 1965, s.4
- Oktay, Cihan: “Dr. Rıza Nur’un Hatıratı Üzerine Değerlendirmeler I”, **Düşünce ve Tarih**, No:14, Kasım 2015, s.41-49
- Oruç, Arif: “Müzakere Usulü: Birinci Cumhurreisi Meselesi Halledilmeden Bu Memlekette Hiçbir Dava Konuşulamaz!!!”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 36, 24 Kasım 1950, s.10-11
- Oruç, Arif: “Sen, Ey Milli Hakimiyet! Hangi Ellere Düşün?”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No: 40, 22 Aralık 1950, s.11
- Öcal, F. Cemal Oğuz: “Balo Kepazelikleri”, **Yeni İstiklal**, No:116, 9 Mart 1963, s.8
- Özcan Azmi: “İngiltere’de Hilafet Tartışmaları”, **Hilafet Risaleleri**, ed. İsmail Kara, 1c., İstanbul, Klasik Yayınları, Kasım 2002, s.49-71
- Özertan, Mustafa: “BahtsızPadişah Sultan Vahidüddin” **Büyük Gazete** No:27, 27 Ekim 1976, s.27
- Özgen, M. Rasim: “Bir sahte Kahramana Dair”, **Büyük Doğu**, No:32, 27 Ekim 1950, s.15
- Özipek, Bekir Berat: “Muhafazakârlık Devrim ve Türkiye”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3.bsk, 5.cilt, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.66-84
- Öztan, Güven Gürkan: “Ezeli Düşman” ile Hesaplaşmak: Türk Sağında “Moskof” İmgesi”, **Toplum ve Bilim**, No:121, 2011,s.79-99

- Öztoprak, İzzet: “Milli Mücadeleye Tepki: Şeyh Recep Olayı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, No:13, Kasım 1988, s.
- Öztürk, Emine: “Milli Türk Talebe Birliğinde Değişen Milliyetçilik Anlayışı ve Anti-Komünizm (1965-1971), **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:25, 2016, s.103-126
- Öztürk, Yakup: “Mehmed Şevket Eygi’nin Gazeteciliği”, **Mehmed Şevket Eygi: İstanbul Beyfendisi Müslüman Bir Münevverin Portresi**, haz. Aydın Gülan, İsmail Coşkun, Zeytinburnu Belediyesi, Temmuz 2021, s.67-91
- Paletschek, Sylvia: “Why Analyse Popular Historiographies?”, **Popular Historiographies In The 19th and 20th Centuries**, ed. Sylvia Paletschek, Berghahn Books, Aralık 2012, s.1-18
- Parla, Taha: “Kemalizm Türk Aydınlanması mı?”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm**, 2.c, 6.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.313-322
- Prof Necdet: “Türk’ün Amentüsü”, **Sebil**, No:122, 28 Nisan 1978, s.11
- Prof. Ş. Ü: “Masonluğun İç Yüzü” **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:7, 25 Kasım 1949, s.12
- Prof. Ş. Ü: “Vesikalarla Masonluğun İçyüzü”, **Büyük Doğu**, 5.Devre, No:10, 16 Aralık 1949, s.12
- Prof. Ş. Ü.: “İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire...”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No: 59, 8 Haziran 1951, s.15

- Prof. Ş.Ü: “İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire...”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:59, 8 Haziran 1951, s.15 ve 16
- Prof. Ş.Ü: “İnkıraz Devri, İttihatçılar, Abdülhamid Vesaire”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:59, 8 Haziran 1951, s. 15-16
- Prof. Ş.Ü: “İşte Bütün Sır”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.7
- Prof. Ş.Ü: “Yahudi Davası”, **Büyük Doğu**, No:58, 5. Devre, 1 Haziran 1951, s.15
- Prof. Ş.Ü.: “Bir Ferman”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:24, 1 Eylül 1950, s.14
- Prof.H.H: “Vesikalar Konuşuyor: Masonluk ve Bütün Ruh”, **Büyük Doğu**, 3. Devre, No:76,16 Ocak 1948, s.10
- Prof.S.Y.: “Yahudi’nin Otopsisı”, **Büyük Doğu**, 15. Devre, No:11, 17 Mart 1971, s.15
- Prof.Ş.Ü.: “Dönmeliğin Romanı”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:48, 16 Şubat 1951, s.12
- Prof.Ş.Ü.: “Dönmeliğin Romanı”, **Büyük Doğu**, 5. Devre, No:50, 2 Mart 1951, s.12
- Prof.Ş.Ü.: “İşte Bütün Sır”, **Büyük Doğu**, 5.devre, No:31, 20 Ekim 1950, s.7 ve 15
- Rıfat N. Bali, “Türk Ant-Semitizmi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, 3.bsk, 5.c., İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.402-409
- Safa, Peyami: “Türk Düşüncesi ve Batı Medeniyeti”, **Türk Düşüncesi**, No:1 I. Cilt, 1 Aralık 1953
- Sarı, Derya: **Dr. Rıza Nur’un Hatıralarının Bir Değerlendirmesi, Yayınlanmamış Yüksek**

Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s.

- S. Muradbeyli: “Yeni Menemenler Arayanlar”, **Sebil**, No:109, 27 Ocak 1977, s.5
- Selami, Ahmed: “İçteki Tehlikeler”, **Sebil**, No:64 18 Mart 1977, s.5
- Selami, Ahmed: “Laikliğin Bulanıklığında, Dine (Şeriata) Zulm ve İstibdadın en Şedidi”, **Sebil**, No: 15, 9 Nisan 1976, s.13
- Selami, Ahmed: “Sünniliği Tehdit Eden Abduhçuluk Fitnesi”, **Sebil**, No:65, 25 Mart 1977, s.5
- Serdengeçti, Osman Yüksel: “Gerçek Abdülhamid”, **Yeni İstiklal**, No:162, 16 Eylül 1964, s. 4
- Seyfettinoğlu, Muzaffer B.: “Artık Uyan”, **Yeni İstiklal**, No:86, 8 Ağustos 1962, s.6
- Seyfettinoğlu,Muzaffer B.: “Atrık Uyan”, **Yeni İstiklal**, No:86, 8 Ağustos 1962, s.6
- Shaw, Stanford J.: “Christian Anti-semitism in the Ottoman Empire, **Belleten**, LIV.c, No:211, Aralık 1990, s.1073-1150
- Siyavuşgil, Sabri Esat: “Yine mi Ezan”, **Yeni İstiklal**, 15 Mart 1961, s. 6
- Sofuoğlu, Mustafa Zeki: “Sayın Aydınlarımıza”, **Yeni İstiklal**, No: 73, 9 Mayıs 1962, s.3
- Şakir, Ziya: “Tehcir”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No:37, 12 Temmuz 1946, s.14
- Şakir, Ziya: “Siyasi Rüşd”, **Büyük Doğu**, 2.devre, No: 41, 9 Ağustos 1946, s.14

- Şakir, Ziya: “Tarihi Vasiyetname”, **Büyük Doğu**, 2. Devre, No: 10, 4 Ocak 1946, s.14
- Şamil, Said: “Yahudi Davası ve Filistin”, **Sebil**, No:51, 17 Aralık 1976, s.7
- Şapolyon, Enver Behnan: “Osmanlı Sultanları Tarihi” **Yeni İstiklal**, No: 230, 5 Ocak 1966, s.12
- Şevki, Refik: “Bugünkü Sınırlarımız ve Lozan Anlaşması”, **Yeni İstiklal**, No:265, 7 Eylül 1966, s.10,
- Taşkın, Yüksel: “Muhafazakârlığın Usulanmaz Çocuğu”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 5.c, 3.bsk, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.187-215
- Taşkın, Yüksel: “Türkiye’de Sağcılık: Bir Kavramın Yerleşme Tarihini Anlamak”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler**, 9.c, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.451-473
- Tekeli, İlhan: “Siyasetçilerin Tarihle İlişki Kurma Ahlakı Üzerine”,*Cogito:Tarihyazıcılığı*, sayı:73 Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2013 s yaz
- Tepedelenlioğlu, Nazif: “Din ve İstiklal Savaşı”, **Büyük Gazete**, No:40, 26 Ocak 1977, s.22
- Tepedelenlioğlu, Nizameddin Nazif: “Yakın Tarihten Bir Sahne: Mustafa Kemal ve İnönü Arasında Geçen Asansör Vak’ası” **Yeni İstiklal** No: 247, 4 Mayıs 1966, s.3
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Sultan 2 nci Abdülhamid Han”, **Yeni İstiklal** No:158, 19 Ağustos 1964, s.5
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Dangalak Bir Amerikalı’nın Sualine Cevap: Abdülhamid Han’ın Partisi”, **Yeni İstiklal**, No: 281, 11 Ocak 1967, s.3

- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “İbret Alınacak Bir Hikâye”, **Yeni İstiklal**, No:249, 18 Mayıs 1966, s.3
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “İsmet Paşa’nın Cumhurbaşkanı seçilişinde tek rolü oynayan kim?” **Yeni İstiklal**, No:246, 27 Nisan 1966, s.3 ve 12
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Yakın Tarih: İnönü Nasıl Cumhurreisi Olmuştu?”, **Büyük Gazete**, No: 37, 5 Ocak 1977, s.8-9
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Hanedan ve Son Sultan”, **Yeni İstiklal**, No:277, 30 Kasım 1966, s.3,
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Hilafet Tarihimizde Tek Halife Sultan Abdülhamid Han”, **Büyük Gazete**, No: 33, 8 Aralık 1976, s.7
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Hanedan ve Son Sultan” **Büyük Gazete** No:27, 27 Ekim 1976, s.3
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif: “Vahiddüddin Han İsteseydi Bu Hazineden Neler Neler Edinmezdi?”, **Yeni İstiklal** No:273, 2 Kasım 1966, s.3
- Topçu, Nurettin: “Milliyetçiliğimiz Esasları”, **Yeni İstiklal**, No:100 14 Kasım 1962, s.2
- Toprak, Zafer: “Popüler Tarih Yazımı ve Ahmed Refik Altınay”, **İki Komite İki Kıtal- Kafkas Yollarında**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2010, s. 5-8
- Turan, Osman: “Yabancı Gizli Faaliyetler”, **Sebil**, No:50, sayı, 10 Aralık 1976, s.3
- Turan, Osman: “Türklük ve İslamiyet”, **Büyük Doğu**, 13. Devre, No:9, 13 Eylül 1967, s.9
- Uygur, Ziya: “Türkiye’de Siyonist Faaliyetleri”, **Yeni İstiklal**, No:145, 4 Aralık 1963, s.4

- Ülken, Hilmi Ziya: “(Kültür) Birliği”, **Büyük Doğu**, 1. Devre, No:6, 22 Ekim 1943, s.6
- Varol, Muharrem: “Yıldız Sarayının Tekkeleri ve II.Abdülhamid’in Tarikat Siyaseti”, **II.Abdülhamid Modernleşme Sürecinde İstanbul**, ed.Coşkun Yılmaz, İstanbul, 2010, s.202-222
- Yakal, Celal: “İsmet Paşa Nasıl Reisi Cumhur Oldu?”, **Yeni İstiklal**, No:241, 23 Mart 1966, s.3
- Yalçiner, Y: “Basın Bayramı ha!..” **Sebil**, No: 83, 29 Temmuz 1977, s.11
- Yalçiner, Y.: “Azıcık Azıcık”, **Sebil**, No: 91, 23 Eylül 1977, s. 2 ve 15
- Yazgan, Mustafa: “İhanet Zincirleri”, **Sebil** No:112, 17 Şubat 1978, s.10
- Yazgan, Mustafa: “İhanet Zincirleri” **Sebil**, No:112, 17 Şubat 1978, s.10
- Yazgan, Mustafa: “Zehirli Hançer ve Mücadele”, **Sebil**, No:77, 17 Haziran 1977, s.10
- Yazgan, Mustafa: “Adalet Partili Kardeşlerimize Davet”, **Sebil**, No:65, 25 Mart 1977, s.3
- Yerolympos, Alexandra: “XIX. Yüzyıl Sonunda Selanik’te Kentlilik Bilinci”, François Gerogeon, Paul Dumont, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Yaşamak: Toplumsallık Biçimleri ve Cemaatler arası İlişkiler (18-20. Yüzyıllar)**, çev. Maide Selen, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000, s.147-176
- Yesevizade: “Kıbrıs Harekatının Perde Arkası”, **Sebil**, No:29, 16 Temmuz 1976, s.12

- Yıldız, Abdullah: “İslami Basının Öncü İsmi: Mehmed Şevket Eygi”, **Umran**, Haziran 2007, s.74-80
- Yıldız, Ahmet: “Recep Peker”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Kemalizm**, 2.c., 6.bsk. İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.58-63
- Yılmaz, Y.: “Masonsa Masondu”, **Sebil**, No:62, 4 Mart 1977, s2
- Yüksel, Çağla Caner: “Cumhuriyet’in Politik Simgesi Olarak Ayasofya “Müzesi” **Mekan ve Kültür**, Der. Emine Onaran İnciroğlu ve Barış Kılıçbay, Tübitak, 2011, s.71-78

Elektronik Kaynaklar

<https://www.academia.edu>

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7234.pdf>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9869>

<https://www.academia.edu>

<https://sozluk.gov.tr>

<http://ismailkara.izu.edu.tr>

<https://www.lugatim.com/>



ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM

2015 - 2025 | İstanbul Üniversitesi - Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Doktora)

2012 - 2016 | İstanbul Üniversitesi - Sosyoloji Bölümü (Uzaktan Eğitim)

2010 - 2015 | İstanbul Üniversitesi - Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Tezli Yüksek Lisans)

2004 - 2008 | İstanbul Üniversitesi - İktisat Fakültesi / İktisat Bölümü

1999 - 2003 | Fenerbahçe Lisesi (Yabancı Dil Ağırlıklı)

İŞ DENEYİMİ

2013 - 2015 | Beyaz Kalem Akademi - Eğitimlik (İngilizce, Pazarlama Yönetimi, Üretim Yönetimi, İşletmelerde Sosyal Sorumluluk ve Etik)

2012 - 2013 | Akademik Akademi - Eğitimlik (İktisada Giriş, Davranış Bilimleri, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İngilizce, Mikro İktisat)

2011 - 2012 | Maersk Denizcilik A.Ş. - Satış ve Pazarlama Departmanı

2009 - 2010 | Shell & Turcas Petrol A.Ş. - Müşteri Hizmetleri

2008 | SECO Tools A.Ş. - Satış Destek (Mart - Mayıs)

YABANCI DİL & TEKNİK BECERİLER

İngilizce: İleri Düzey (Upper-Intermediate)

Bilgisayar: Windows NT, MS Office (Word, Excel, PowerPoint), Adobe Photoshop CS3

SERTİFİKALAR & EĞİTİMLER

2017 - 2018 | Marmara Üniversitesi - Aile Danışmanlığı Sertifika Programı

2003 - 2004 | Müjdat Gezen Sanat Merkezi - Sahne ve Diksiyon Eğitimi

2008 | Netron Technology Akademisi - Video, Fotoğraf Düzenleme ve Bilgisayar Destekli Tasarım

İLGİ ALANLARI

Müzik: Klasik müzik, Alternatif Rock, Pop

Edebiyat: Siyaset ve felsefe eksenli bilimsel ve klasik eserler

Spor: Masa Tenisi

